

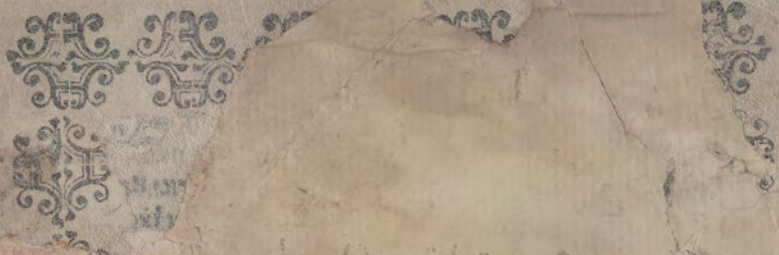
IJA # 3535

ספר מגן אברהם

Sefer Magen Avraham

Laniado, Abraham

Venice, 5363 (1902 or 1903)

Handwritten text in a cursive script, possibly Hebrew or Arabic, located in the upper middle section of the cover. The text is faint and partially obscured by the paper's texture and staining.

כתיב ו מרמז
מחבר אברהם
מקום
ל

ספר

מגן אברהם

הברו וגם יסדו וחקרו החכם השלם כמהרר אברהם
לג' יאדו נר' אשר הוציא לאור תעלומות חכמה
ואלף הסגן תלוי עליו מתחיל מכרי'את
האדם מיום השמיני והלאה ירצה
עד סוף דבר דכל נשמע

כפשעים כלים כתורה ככיא'ים וכתוכים ומאמרי זל
והם שבעה עשר דרושים בלשר עין הקורא
תחזיקה משרים וקימניך בטוב זוכר
שם המוכר וז'וא והוציא
לאור לזכות כו'את הרבים
זכות הרבים תלוי בו:

והנה כעיון נארץ על סתם סגלס כמ'כר
יצחק גרשון כל'ו:

ותח' התחלתו ביום ד'ה אדר משנת

ה'שסג ליצירה

פה ויניצי'אה

כמנת דניאל זאניטי וכביתו:

Con licentia de i Superiori.

הקדמת המחבר

הצעיר אברהם והוא בן לאדוני אבי החכם
הנעלה כס' הרר יצחק לאניאדוני אצל כל ימי
גדלתי בין החכמים חכמים מקשיבים לקול
המאור הגדול המאיר לארץ ולדורים בצפת
תובכ דולה ומסקה מים חיים ונחלים מורינו
הרב כמחלד יוסף קארו ולהא אשר מפחו פת
נקידה אכ"ו גאוני וגדולי עולם וממיו שחו
רבים וגדולים וחסקה נפשי בתורה והייתי
מתאבק כעפר רגליהם לשתות בצמא את
דבניהם אצל אלוני מורי הוראות להבין
ולחרות כי עיני הרואות הנם הלום בכואי לצרם צובה עין רואה ואון שומעת
באפתי ישק החכם חסלם מורי וחמי כשהרד שמואל לאניאדוני גרו דורש
שוב לעמו בישראל גדול שמו לחמו להם המוות האכיל בספרו ס' כלי חסד
דכמה ממארה בכלי מפואר. גם אני בעניי המנותי אל בית אלה עם היות
שקורות ותלאות חוסן עכרו על ראשי בראש ותלאה לא שלותי ולא שקטתי
מיום פסידת אדוני אביל לקיים את התורה מעוני בצפת תובכ לולי ה' שהיה
לי בכואי לארם צובה לעשות לי עור עצם מעצמי החכם השלם מורי חמי
הנזכר ויש אלי חסד חסד לאברהם להתחייב בידי בכר ולתם ומוזן. ואני על
משמרת אעמודה על התור ועל העבודה ומלאכת שמי' בידי ללמוד וללמד
הלמידים לסרוף לתם חקי לשקוד על דלתותי יום יום. ואקום בעוד לילת
לחשכיל לחטיב בלקח טוב בדברי חכמים והדוחם זער שם זער שם שם לי
הא בחוקה חקקתי מוסן לומן לדבר מחוך ההכרח ברבים ואכתוב בספר ברך
ה' חילי וימינו תחבני בקצת דרושים הצריכים דרושים לכל הפניהם שם
יתנו צדקות ה' ולכל בהם חיי רוחי ואכא בדבר המלך מלכו של עולם פדה
ויניציאה להדמים ספר כלי יקר מחכמים השלם מורי וחמי גרו אשר הפליג
הפלא ופלא העמיק הרחיב בתוון הרבה על הנביאים ראשונים ואחרונים
השם ברחמי יוכני להדפיס וזכות הרבים עדיף חכם מנביא חמביא דברי
המפרשים הלא חמה המאורות הגדולים רשי והרלבג והרדק ורא'ן עורא זל
ומהר"א זל ואשר חכמים יצרו במדרש בתוספת ברכה שהוסיף תוספת מרוב
על העקר בכלי יקר הן כביר מצאדה ידו רוח הנשאתני להדפיס את אשר
יעתי ואם מעט מצער הוא רחמנא לבא בעי עת לעשות לה' טגן הוא לכל
יוסם בו ויחן לי טגן ישעו וקראתי שמו טגן אברהם טגיני וקרן ישעי
I 2 כ 6 תשועת

ל' שכלו טוב כי לקח טוב מאמר טובים ממך רכח ומתנחומא
חכמי מוסד על אדני פז לכל אשר יחפוץ כל איש תכונ לדרוש
מעין ונאור ידרוש ויכבד שר ז' דרושים בתרום שכלם מתאימו בנויים
לתלם ות אלף הסגן בכל שלטי הגבורים מאמר ז' ול והחוק כגן וצניח ברון
אלהים אשר לא עזב הסוד חסד לאנדרם בתורת חסד על לשוני עובדו
שכס אחד בקשת' את שאהבה נפשי אז היית' בעיני כמוצאת
שלום רב לאוהבי חורת ואין למו מכשול ודגלו
עלי אהב מריח מים אפריח לעשו

ספרים הרבה

האל

המאורני חיל יחן

תמים דרכי ויגיה חשני

ינחני במעגלי צדק למען שמו

על דבר אמרת ומשגיאות יצילני ויהיו

לרצון אמרי פי יערב צפצופי

לכל שומעיהם אמן

וכן יה' רצון ונאמר

אמן

הקדמת הספר

כי אש ישראל אשר רוח שלדים דבר בו יש לו לבטוח בקומו כיהוא הכיתו לו כח
לעשת חיל בכל עבקייו לא מוכיעיא כדבריהם הגשמיים ועבקייהוה כלל וברט
כי יס גס הבא לקרב את המלאכה היא מלאכת ה' תורתה תמימה נהיך אל
אלהים ימים דררתו הנותן ליעף כח ולאין חוכים עלמה וכוונתו דעה
והואכל להזניח לאור אור תורתו ויגד לו תעלמות חכמה ובכן בהקדים ידיעתו
יתבר' להשגח התכלית המבוקש אליו יכרוס שדי וזו ענבו עליו להאיר עין שכלו
ימזח חן ושכל טוב אמר המשורר ענין זה בעצמו במזמור לו כטח בה ועשה טוב
זה אשר ראוי לרקדק כי עשה טוב ובטח בה מל' אמנס כיון אל מה שאמרתי כי
למי בעמיני התורה השלדית שנק' טוב כדכתוב כי לקח טוב צריך ת קף הבטחון
להשיג תעלמות וזש בטח בה קודם ואלח' ועשה טוב וכפר התועלת המגיע לו
בהנהג' זאת שמיג לעצמו השגה שכלית ויתן לאחר' חילו חיל האמונה האמיתית
כרועה ירעה עדרו וזש שכן ארץ ורעה אמונה ורמו במש' שכן ארץ ולא אמ' שכן
בארץ כי אש אשר אלה לו אינו שוכן בארץ כי אש בשמים מדורו אלא שהארץ
מתקיימ' בוכותו ובעבורו ומה כמתקו דברי חזל שרומים בתיבת שכן ארץ שר'
שמביא השכינה למטה בארץ מדל' קאמר גור ארץ או לשין אחר אמר עוד
והתעב על ה' לרמו עוד כי נדיק כזה מושל ביראת אלדים וכב יכול יגור אומ'
על ה' ויקס לו וזש על ה' על דייק אמ' עוד ויתן לך משאלות לכה ירעה לך וכוכותך
יתן משאלות לכה ואמר משאלות לכה ולא אמר משאלות לרמו שקודם שזניאס
ממנו טרם יקרא יענהו כי כוח לבות אלדים הדי מזימו כי קווי ה' יחליפו כח
להשיג המבוקש לו כדברי הרחמיים יבזה ככן מל' הכביא עה וקווי ה' יחליפו כח

יבאר גנס
הדברים
רומים
צריך בשחוק
ועור אלסי
לשנס
כטח בה
וכמסך

כח יעלו אחר כנשרים דקשיא קרא דקאמר אחר כנשרים אחר כנשר ה"ל לא
אחרים כנשרים עוד ככין או יעלו ירוצו ילכו ותימה למה נקט ג' נחמות לא נראה
כפל ענין במלות שמו' אבל יוכן ע"פ הקדמתו והוא עם מש"ל בפ"ו וכן לי אחר
כיונה שהיונה אינה יגעה מעולם יען שמעופפות בכנף אחד ונחה בשתי וזה
כונת אומ' לעופה ואשכונה וכענין זה יתבאר פ' זה שמספר כמה מעלות טובות
מגיע למיחלים בה' לעלות כרום המעלות ולא ישיגום עמל ויגיעה כי יעלו אחר
דמו' אל טובת היונה כאמור שלא יגעו מעולם ויהיה עלייתם כמדרג' הנשרים
כנשר יעוף השמים ואט' ירוצו ולא יגעו ונ' שיעלו כהדרגה כל עוד שהם ינשרים
בוטחים בקונם שהדברים של נס יהפך להם לטבע הא' כינד שמתחלה יראה
להם דבר זר כמו מי שעולה השמים ואח"כ בוכותם יהפך ויתקרב אותה ענין
להס' לטבע ממדרגת עליה למדרגת רינה וממדרגת רינה להליכה שיהי דבר
נקל יותר הנה מבואר שנירף עור אלהי וכטחון בה' להוציא לאור אור תורה
האלדית והבא לטהר מהיעין אותו כש' וכן כי בתורה האלדית בה' ללכלכל
השלמו' שלמות הכפס ושלמו' הגוף כי לזה נמשלה לאור להיות המאירה לאדם
ומדריכו להשיג כל השלימות רוחניים וגשמיים וכמ"ש הנביא חכקס קהוא
מדבר על ענין מתן תורה באו' אלוה' מתימן יבא וגו' המשיכה לאור באומות
כאור תהיה וגו' ולכא' אל כונת הפ' אתחיל מתחילת ההפטר בהאומות תפלה
לחכקס הנביא וגו' ואעורר קצת הפקו' א' או' הנביא כי ידוע הוא שהיה זכיא
גם מה כונת או' על שנינות עוד א' שה' שמעתי שמעך יראתי וגו' למה הנביא
ה' פעמים כפקו' זה ללא צורך דכיון שהיה מתפלל ודאי שעם ה' היה מדברתו
שיאמר תפלה לחכקס וגו' שמעתי שמעך וגו' גם כפל בו הכפל באומרו שמעתי
שמעך דה"ל ה' שמעך יראתי וכן או' בקרב שמים פעמי' כמו שהקשו המפרשים
אל עוד צריך להכין או' אלה' מתימן יבא וקדוש מהר פארן דלעדי כינהו קר' ולמא
אלוה' מתימן ומהר פארן יבא קלה ולמה בתיומן אמר אלוה' ובהר פארן אמר
וקדוש הלא דבר הוא גם אומרו קלה נראה תיבה מיותרת עוד קשה כי תחלת
הפקו' מדבר בלשון עתיד באומרו אלוה' מתימן יבא וקדוש לשון עבר כשה שמים
עו' דכיון שמדבר על ענין מתן תורה שעבר כל הפ' ה"ל לשון עבר עו' למה שינה
דנקט כיון בשמים באומרו כשה שמים ובארץ אמר מלאה הארץ ועוד דה"ל
ומלאה הארץ תהילתו כמ"ש כשה שמים הודו או' ואמר הודו כשה שמים ותהלתו
מלאה הארץ ועוד קשה למה בשמים לא אמר בה' הידיעה כמ"ש ותהלתו
מלאה הארץ ולא קאמר מלאה ארץ גם קשה או' ומגה באור תהיה וכי יעלה
בדעת להשוות האור שהיה במתן תורה לאור המוח וקשה ללא קאמר באור
היה מאי תהיה לשון עתיד ומה כונת אומרו קרנים מידו וגו' אומרו ושם חכיון
עונו עד פקו' עמד ומודר ארץ מהו כונתו והנה רש' ע"ה פי' בענין התפלה הו"א
שכקס רחמים על עצמו לפי שהטוח דברים כלפי מעלה וזו"ל פיר' הקטנור כמ"ש
למה

שמו' תפלה לחכקס וסגמשים

למה תביט און וכו' ועל פי זה נראה לי לפרש שאמר ה' שמעתי שמעך שמעולם
כמרעת ממכעניך לשעבר כשיראתי מהם ואתה הוא האלהים אשר מקדם ומאו
וזה דמו באומרו שכי' ה' כל' ה' אתה לכן פעלך הראשון שהיית מתקנש מאו' כי
בקרב שמים הללו אשר אחמו בצרה חייהו כלומר עוררהו והטיבהו באופן כי
מה שבקרב שמים שעברו הודעת כעמים עוון כאמו' תודיע בעת ובעונה הזאת
דהיינו כי ברובו שתרצו על אויביו כדראשונה רחם תזכור הן הם רחמים לימו
וכמו שהיה בענין יציאת מצרים וכדומה שהביא י' מכות דהיינו רעו' על המצרים
ורחמים וגו' לישאל וקרוב לזה פי' רש' אלל שהוא פי' כי בקרב שמים הזכור
בפקו' פעמים מדבר בהווה וקשה הכפל ומתורץ כמה שפירשתי על פי דרכו
עם קצת מהדרקוקים שדקדקתי והרד דון יצחק אבדכנל אל פיר' שמדבר על
ענין ח' בית ראשון ושני והם שני שגינות ומפני שעש' תפלתו בדרך שיראמ'
על שגינות מלשון שיר ומד' כמו שגין לדוד ואמר ה' שמעתי שמעך כלומ' שמעתי
ענין גות בית ראשון אבל שמעך דהיינו חרבן בית שמי יראתי איך יגמודו ישראל
כ"כ שים בקרב אויביהם ולהיות שגלות ככל עבר אמ' שמעתי אבל גלו' הב'
הוא שכסרו הקבה ולכן אמ' שמעך בכינוי ועל פי דרכו מוכן כפל שמעתי שמעך
ואמר ה' פעלך וכו' כפי פ' זה כלומ' אמי מתפלל לכמדך שפעלך שהם יש' כדכתיב
על בני ועל פועל ידי בקרב שמי הגלות הזה חייהו שלא יבא לידי ובהקרב
אותם השנים תודיע שדרוגו רחם תזכור כלומר שאף בזמן הרוב והגלות תזכור
לרחם עליהם אבל לפי ע"ד יאמר עם מש"ל שקרא תגר לומר למה יהיה צדיק
וטוב לו וצדיק ורע לו שראה חנניה מישאל ועודיה נכבדים לתוך כבשן האש
ובמלשון ור' חנניהו' תרדיון וחכיריו נשדפין באש הרי שג' א' ועוד שג' שנית
בשאלת למה צדיק ורע לו שאמר הנה אברהם אחר מאה שנה בתת לו' וכן אחד
ואחאב עובד אלילים והיו לו שכשם כמים הרי תרעומת שמי אשר בעשו לו שגו'
שאינו לו עסק בנכתרות דבר שמר' עה לא השיג וש' אמר הודיעני כל וכו' וזש
על שגינות מלשון שג' והנה ה"ה השיבו בתוכחת מגולה וכמש"ל בגלה עליו
הקב' אמר לו אחרי אתה קרא תגר לא' כן כתיב אל' אמונה ואין על
ובנותם לפי ע"ד שהשיבו הקב' על שניהם כלומר אס' דאית צדיק ורע לו אל'
אמונה מאין הוא לאלם שכרו לעולם שכלו טוב וכנגד דשע' ועובלו' אין עול בזה
שמוקבל שכרו כע"ה והודיעו שג' כמיהם וזש על שגינות ואמ' בעשם הנביא
כלומר אע"פ שהיה נביא נעשה בדברים אל' ואמר ה' שמעתי שמעך מוכן כמ"ש
חזל שהשיבו מפקו' אל' אמונה ואין עול זש שמעתי דבר שהוא שמעך מקודם שנקט
בתורה אשר השמעת לישראל ואמר ה' פעלך בקרב שמים חייהו עם ג' הנביא סיו
חזל אלמלא חכקס הנביא היו שני תל' מתכבדים בעלית אחד שנאמר פעלך
בקרב שמים בקירוב שמים וקשיא טובא דלפי זה כינד יוכן כיטיה דקרא אבל
יוכן לפי ע"ד דבר נפלא במש"ל כפקו' והוא מתכב' בשלמה חדשה על אחיה
השלמו

חזל אלמלא חזל הנביא סיו שני תל' מתכבדים בעלית אחד

השלוני שהיה מוציא דברים מחודשים בתורה והשלמה היא חלוקה דרכיך וכו'
 אמרו בקבר הווה שנעשה לבוש לאדם מהמזות כזה יובן פסוק שאומר הנכח
 ענה כלו שמך המור' אב רחמן היתכן שפעולך שהוא התח בקירוב שני חייבו
 שיהיו מתקבים שנים בטלית' ח' אבל דברך אמנוגורתך תתקיי' באופן אחר
 הא כיצד שכקירוב שנים דהיינו שני תל' המחדדים לזה בהלכה יצאו הדברים
 לאמתו כי חרב אל הבדים ונאלצו זש בקירוב שנים תודיע במצא מתקיים גורתך
 ומה שהיה מקורם רובו יהפך לרחמים זש ברוב רחם תוכור והוא ענין חריף
 ומתורץ הפ' בעל' או יאמ' עם מה שהבאתי מדברי חז' שהשיבו ה' לאן כתיב
 אל אמונה ואין עול זש שמעתי שמעך היינו מה שכתוב בתורה כאמרו ירחמי עלי
 אשר שגגתי שגגת לימוד עולה וזוין * האמנם אני מתפלל על השני דברים הכו'
 על הא' שהוא נדיק ורעלו שאמרת שהוא כדי לשל' שפרו לעולא יכבו מבימותיו
 עשה למען שמך ה' ופעולך שהוא הנדיק בקרב שנים הם שני חיינו חיינו וכוונה
 מה שאמרת ואין עול ברשע ועובלו ג' בקרב שנים בזה העולם תודיעלו כי
 אית דין וזית דיון באופן טובה תעשה שתי פעולות הפכויות רובו לתועים
 ורחמים לנדיקים זש ברובו רחם תוכור אמ' עוד אלה מתיומן יבא ירצה כי לדיות
 שתימן הוא שיער אשר עובדים לילים לא קבלו להותו ית' זש אלה מתיומן יבא
 שזוד האלות שלא קבלו בתיומן יבא עליהם ביום הדין אבל בפארן הנאמר על
 ישמעאל הקיבה שלא קבלו תורתו מפני שמהיר בה על העריות שהכורט מן
 הערוס נקרא קדוש והס' לא רצו להיות קדושים עכ'א וקדוש מהר פארן סלה ר' ל'
 יתמוד בה תמדה יבא עמהם במשפט זה אשר לבעבור זאת בוחר בישראל ל' לא
 בהם כאמור והחכם השלם מורי וחמיו כר' פי' בכלי חמדה שאע"כ שהלך אל
 שיער ופארן שהיו עובדי אלילים עב' חלילה שירד מקדושתו זש וקדוש מקד'
 פארן קלה ר' תמיד הוא בקדושתו עוד פי' במש' ככה שמים היודו ר' עם משול'
 ובפסוק אשר תנה הודך על השמים ור' דכיון שראו השמים שלא קבלו האומות
 התורה אמרו אשר תנה הודך וכו' אבל ה' לא רצה כי אם בתחתונים מטעם
 חז' כי תהילתו מלאה הארץ והיינו שזודק בהם תהילתה' אכזי ה' אלהך אשה
 הוצאתיך מארץ מצרים והמלאכים לא יצאו ממצרים זש ותהילתו מלאה הארץ *
 וליכראת עם מה שחז' שהדברי של קוד לקחו העליונים זש ככה ר' למה שכסה
 עתיק יומין שמים היודו ר' כתבו לשמים אבל הפשט ותהילתו מלאה הארץ ואמר
 הארץ בה' הידיעה לרמוז על ארץ ישראל כי אין תורה כתורת א' דאורייתא
 דא' מחכים ואמר ונוגה כאור תהיה לשון עתיד לרמוז שאינו הדמיון לאור של
 העז' אבל דומה לאור שתהיה לעתיד דהיינו האור שגבו ה' לנדיקי וקרבים
 מידו לר' אותם העשר קרמת שחז' עשר קרנות הם קרנה של תורה קרנה של
 כהונה וכו' שכל הקרמות האלו נכללות בתורה זש קרנים מידו לנושם חכיון עוון
 ר' שבתורה נחבא כל עוון לפי שבפורה ברא ה' את העולם וכמ' חז' יודע
 היה

היה כללאל לזרף אותיות שבהם נכדראו שמים וארץ אמר עוד לכינויך דבר
 להכות את העבוס וכו' ותבך עמד וימודד ארץ מרד ה' את העול וכתבו לישראל
 וזה כונת הפסוק ראה ויתר גוים דכיון שכל העולם לישראל מזד קבלתם התורה
 וכמו שאמרו עמוד וימודד ארץ ראה זה ויתר גוים שהתיר ממון על לישראל וכוה
 אני חזין הפסוק שאומר והייתם לי בגולה מכל העמים כי לי הל הארץ דקשה
 תיבת כי שאינו בתיבת טעם אבל לפע' מוכן עם משול' במאמר על פסוק ארץ
 יראה ושקטה שמתחלה יראה שאמר ה' את מקבלים ישראל את התור' מוטב
 ואם לאו אחיז את העולם לתהו וכהו זש והייתם לי בגולה רכה וגדולה מכל
 העמים וען שאתם בקבלתכם התורה גרמתם שתהיה לי כל הארץ זש כי לי כל
 הארץ תיבת טעם בעצם למה שהם בגולה כאמור * הנה מצאנו היות התורה
 כוללת כל השלימות ובפרט שבתורה נכלל כל הכתרים וכמו שבכין מואמר חז' ל'
 בכמיו והביאו הילקוט וז' כי מלכים ימלוכו היה רכי שמעון בן אלעזר אומר מי
 גדול הממליך או המולך העושה שרים או העושה שררה היו אומר העושה שרים חז' בפסרי
 כל עצמן של שני כתרים הללו אינם באים אלא בכחה של תורה שנא' כי מלכים
 ימלוכו וכו' היו אומר כל מי שזוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאלו שלשת מונחים
 זוכה לכולם וכל מי שאינו זוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאלו שלשת מונחים
 ולא זכה לא' מהם וראוי לעורר במאמר מה היה מוקשה לר' שמעון במקרא
 שהיה דורס' ועוד קשה אומרו מי גדול הממליך או המולך שהרי המולך גדול
 דהא מעשים בכל יום שהעם ממליכים המלך עוד קשה דפתח בתרתי וקיים
 בחדא דקאמר היו העושה שרים ומה כונת אומרו כל עצמן של שני כתרים הללו
 לכאורא משמע דהיינו מש' היו העושה שרים שהרי התורה היא הכוננת השררה
 ומה הוסיף לקח טוב באומ' כל עצמן של שני כתרים וכו' ועוד היכן הווכ' בכתוב
 בתר כהונה גם נריך להבי' אומ' היו כל מי שזוכה וכו' מהיכן מוציא שתי חלקות
 שכל מי שזוכה וכו' וכל מי שאינו זוכה הוא כאלו לא זכה לא' מהם *
 הביאור הוא כי הנה חז' דקדקו ראשונה אומרו כי מלכים ימלוכו שהרי כמה
 מלכים ואינם בני תורה וכמה בני תורה ואינם מלכים ועוד קשיא ליה
 בפסוק אומרו השתי חלקות שמה אחר' שהיא ממלכת מלכים כש' שתעשה שרים
 ובכלל מאתים מנה עוד איכ' דקדוק אחר אומרו כי מלכים דה' לל מלכים בני
 ימלוכו ויותר נודק שיאמר כי ימלוכו מלכי בני ישורו שרים דקודם קוראם מלכים
 ואח' אומר ימלוכו כל אלו הדקדוקים היה מתרץ רבי שמעון ואמר מי גדול
 הממליך או המולך העושה שרים או העושה שררה היו העושה שרים וכוה ודאי
 מוכן היות התורה גדולה יותר שהיא הממלכת והעושה שרים ועוד יש לה יתר
 שאת כי הנה מנהג העולם אחר שהמלך עשה שרים מתחת ידו אותם השרים
 משתררים על העם בלי רשות העושה אותם אבל התורה שהיא העושה שרי' כל
 עצמן של שני כתרים הללו בתר כהונה וכתר מלכות אינם באים להשתרר אפי'
 אחר

ס' והייתם לי בגולה
 סגולה
 חז' בפסרי
 מי גדול
 הממליך או
 המולך

אחר שררתם לא בכח של תור כי כשגור המלך דבר אמו מוננו לקיי דבריו ככח
התורה דכתיב טוס תמים וכו' וכן הכהן על כי התור הנה בזה תירך רש"י כי הוא
מוכרע היות מדבר הפקוק בשני כתרים שהם כתר כהונה ומלכות והשתלמחא
דאינו בכלל מאתים מנה שכל אחד מהכתרים המו'ט לו חשיבות בעצמו וגם
מוכן היות הממליך גדול כי כיון שהתור היא הכותנת כח המלך שגדור חומר
ויקס לו אינו כשאר המלכים הממליכין העם עליהם שאח"כ הם השולטין עליהם
וזש הוי העושה שרים גדול נקט חלוק' זו לפי שזיהו ברור לכל וגם הממליך גדול
בנדון דידן כיון שכל עצמן של שני כתרים הללו אינם באים אלף בכח התורה
וזשה כי מלכים ימלוכו ר"ל כל כח וממשלת הוא כי הוי או כל מי שזוכה לתורה
מעלה עליו כאלו שלשתם מוכנים וכו' ומדלא קאמר קרא כי ימלוכו מל' לרמוז
שכל מי שאינו זוכה לתור מעל' עליו כאלו זוכה לא מהם וזה רמז באו' כי מלכי
ימלוכו ר"ל אותם אשר כבר הם מלכים עדין לא מלכו כיון שאינם בני תור' ש"ב
מלכי ר"ל אפי' אות' אשר כבר הם מלכי ימלוכו כי שרי' אות' שהם כבר הכי' יסורו
כי כיון שאינם בני תורה הוי כאלו לא זכו לא מהם הרי שכתורה הלאה יתכללו
הג' כתרים תורה וכהונה ומלכות וכתר שם טוב עולה על גביהם ומקנים לזה
אמר דהע"ה לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא וכו' ולכא"ל כונת הכתובי' אדקדק
קצת דקדוקים א' דנפל בו הכפל או' אורי וישעי וכו' ומעונו חיי ממי אפחד נראה
ככל דברים בכל הכתוב במלות טובות' גם קשה אומ' בקרוב עלי מרעים רעים
הל' או אויבים ועוד דקדוקים אחרים בכתובים יתבארו על פי דרכנו וזה כונה
שאמר דוד ה' אורי ר"ל בענין התורה שמאירה לאדם להורות לו הדרך אשר ילך
בה כי לא ע"ה הקיד' וישעי כי כמה שמצלת הנפש לכל יחטא הוא מושיע אל
הגוף מהאויבים כי חטא מומית ולא ערוד באופן שה' מעונו חיי הם חיי העה"ז
והעה"ב ממי אפחד ועתה מביא ראייה לזה שכל פחדו מהעון ואמר בקרוב עלי
מרעים מוכן בעצם בדברי חז"ל שאמ' על פ' ויגש הפלשתי השכם והערב מ' יום
השכם והערב ח"ד יוחנן כדי לכתלן מקט' שחרית וערבית ארבעים יום א"ל יוחנן
כנגד התורה שנתנה לארבעים יום באופן שאותו רשע כונתו היתה להחטואם
כדי שיפלו וימקו בעונם וזה מוכן בעצם שאומרו בקרוב עלי מרעים יר' אותם
שהיו מרעים אותנו ע"ד מה שפי' ז"ל בכונת זרע מרעים זרע מאבות שמרעי' אותם
כן ח"ל היו מרעי' אות' וכפרט הפלשתי הל' שכוין לכתלם מקט' שחרית וערבית
כאמור זרי ואויבי לי ר"ל כי בקריבה אשר נתקרב גולית בה עצמה כודע לי שגרי
ואויבי לי כלו' מקורי בידי וכמ"ל בג' מקומו' לכדו פיו של אותו רשע אח' כרו' לכם
איש וירד ח"ל ואידך ח"ל ויכל להלחם אתי והכני ואידך דקא' ליה אתה בא ח"ל
במקלות הרי מפורש שבאותה שעה שקרבו ח"ל המרעי' בה שעתה ידעתי שגרי
ואויבי לי נתנים שפיהם הכשילם באופן שהמה בעצמם הודיעו שרעו ונפלו'
או יאמר עם משל' אמר ושי' לדוד הגיע השעה שתלך ותקיס אותו הערכות של

פסוק אורי וישעי

יהודה

יהודה וקץ שנתערב את בנימין אנכי אערבנו מה עשה דוד הלך וקיי הערב' ו
והרג לגולית כעבו' שאול זכיה יוכן באופן אחר או' זרי ואויבי לי יר' לו הרשעים
אעפ' שכל מלחמתם נגד שאול לי כוגע הדבר שאני ערב ככו' ועל כן המה כרעו
ונפלו מיד' בזכות שאקיים ואפרע הערכות' או יאמר המה כרעו ונפלו עם מ"ט
חז"ל שבא מלך אד ודחו לגולית ונפל על פניו למה שלא יצטער דוד וילך ויחתוך
את ראשו זש זרי ואויבי לי ר"ל כדי שיהיו זרי ואויבי לי כלומ' מקורים בידי המה
כרעו ונפלו ירזה מה שנפל גולית כדכריהס' ז"ל אמר עוד אס תחנה עלי מחנה
וכו' ר"ל תרע עד היכן הגיע מדרגת הבטחון שיש לי שמעשה שהאויבים עושים
מחנה להלחם אתי זש אס תח' עלי מחנה לא אירא לכו' לואס תקו' עלי מלחמה
בואת המדרגה אני בוטח' או יאמר בואת אני בוטח בדברי חז"ל שאמ' ארבעה
צדיקים רמוז להם הק"ה שנים חשו ושנים לא חשו' משה רמזו הק"ה שיהושע
מנוול את ישראל הארץ כמ"ל לו כתוב זאת זכרון בקפר וסיס באוני יהושע ולא
חנשהרי עמד להתפלל שכל' ואתחנן אל ה' יעקב רמזו ח"ל הנה אנכי עמך
ושדתיך ולא חס ויירא יעקב מאד דוד נתן לו רמזו וחס שג'ס את הארי גם את
הזב וכו' אמר מה אני חשוב שהכתי החיות הרעות הללו שמה דבר עתיד
לאירע לישר ועתידיס לינצל ע"י מרדכי ובכל יום ויום מרדכי מתהלך חס למה
שרמו לו ה"ה אמר וכי חקירה תגשאל לערל לא שמה דבר עתיד לאירע בישראל
הזה בדכריהס ז"ל יוכן או' בואת אני בוטח ר"ל איני כאלותם הצדיקים שלא חשו
והיינאני כלו' אני ולא אחר כי אפי' מרדכי לא נערך כמוני אח' מנד' שהוא בא
אחריו ואני קדמתי בהבטח ועוד שהרמוז של דוד אינו ככ' תמיה כמו הרמוז שרמוז
למרדכי שלא יתכן שגדקת כאסתר תגשאל לערל וזה ג"כ יוכן אומ' המה כרעו
ונפלו בכונה אחרת מלבד הנז' מ"ט משעה שרמוז לי בגס את הארי ואת הדוב
שהכתי כבר המה כרעו מאזוסר זיל' מעליה ונפלו כעת בידי ומכוון להקדמתנו
אומרו בואת אני בוטח על ענין התורה שאמר וזאת התורה כי בענין התורה
נכלל כל השלמות כאמור ואתחנן לפני ה' בזכות התורה ירמי ויאמר לי
ומלבי לב שומע וצמוח לי ישועה בקרוב להדפיס קפריס אחרים
בדברים עמוקים מתוקים ודגליקים מו'ן עזרי וגדיל כחי
יערוף כמטה לקחי ולכל בהם חיי רוחי ברוח
חכמה ובינה ויראת ה' טהורה עומדת לעד
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
ה' צורי וגואלי :

שלא גילה הקבה מתורין של מילה לא לאברהם קוד ה' לראו זה אברהם
 שכי ירא אלדים אתה מהו קוד ק' טעים ו' טסה ד' ארבעה הרי טבעים אל הנה
 אזי מעמיד מוך ע' טכ' בע' כפס ידרו וגו' ואזי מעמיד מהם ע' זקנים אהבה לי פ'
 איש וגו' ואזי מעמיד מוך משה טיהגה התורה בע' לשון לכך כתב קוד ה' לראו
 ובריתו להודיעם אל הקבה לאברהם כשבראתי את עולמי הייתי מתגלגל בב'
 דוד כשכילך עד שתבא ותטול את המילה עכשו אם אין אתה נוטל את המילה
 אזי אל שדי אזי אומר לעולמי די ואזי מחזירו לתוהו ובוהו עד כאן
 ולבא אל כונת המאמר ראוי לעורר קצת בפקות ראשונה מה כונתו באומרו
 זשה קוד ה' כי מה הרגיש בפקוק שקשר זה הפקוק עם פקוק קוד ה'
 ועוד קשה ככל דבריו באומ' איזהו קוד שגילה ליראיוז המילה הרי בלעז חיוב
 וחזור בלשון שגילה שלא גילה הקבה מתורין של מילה אל לאברהם כי די
 לכה בא' מהם שיאמ' אזוהו קוד שגילה לאברהם או המילה או אימ' קוד ה' שלא גילה
 הנה וכו' ועוד קשה אומרו פעם שנית קוד ה' לראו זה אברהם כי בהא לקנין
 זכה נחתין שמדבר באברהם כמו שאמר אל לאברהם ועוד קשה אומ' מהו
 קוד וכו' כי כבר דרש בו שלא גילה מתורין וכינז ידרוש תרתי דרשות אלו ה'
 כפי מה שדורש ע' כפס וע' זקנים ומשה וכו' ומהו כונתו לומר כל החטבות של
 ע' הלל דבר הוא עוד נכין סוף המאמר כשבראתי את עולמי וכו'
 שביאור הוא מכון אל כונת דרושינו היות הנה חפץ באברהם אבינו בעבור
 היותו ירא ה' וגילה קודו אל עבדו והנה בעל המאמר הקשה מה
 כונתו ית' באומרו ואתנה בריתי ביני ובייך ולא הזכיר הודע כמו שאומר אחכ
 והקמותי את בריתי ביני ובייך ובין ורעך אחריו לדרות זכו' לכן אמ' זשה קוד
 ה' לראו ובריתו להודיעם איזהו קוד זו מילה כי אעפ' שענין המילה נתנה לכל
 זרע אברהם עכ' שלא גילה הנה מתורין שלה לא לאברהם כי מלבד התועלת
 הכראה לעין כל יש בה קוד נמרץ ולכן נקט בה לשון שלילה שלא גילה וכו' ועתה
 יזכר הכפל באו' קוד ה' לראו ובריתו להודיעם כפי פי' ז'ל שהכל הוא במילה לא
 שמדבר בקוד המילה ותיבת ובריתו הוא עשייתם בלי הקוד אשר בה בעת' שולל
 המא' מלבד הנראה לפי הפסט שלא גילה לדרות הראשונים ענין המילה וכן ג'כ
 דורות האחרונים שאינם דומים לאברהם אינם יודעים קודה ועתה הקשה בה
 למה לא נתן המילה לנח שגם כן נח את האלהים התהלך לכן חזר ואמ' קוד ה'
 לראו זה אברהם כי בזה טועם בפקוק דה'לל קוד ה' לראו זה אברהם כי בראו
 אל לא זה אברהם שנאמר כי ירא אלהים אתה טביה ירא יראת הרוממות לכן
 גילה לו קודו ועתה מפרש מהו קוד כי למה כתב קוד שיהיה בכתבתו רמו
 ענין ואמ' כי בענין המילה נתן הג' דברים שהעולם עומד עליהם על הדין ועל
 האמת ועל השלום וז'ט כשבעים כפס רמו טיהגה בהם אחדות וכולם כפס א'וע'
 זקנים הם הדיינים אשר מקרו כפס על ישראל וג'כ משה שהוא נתן לנו תור' אמת
 וכו'

אז באמצעות המילה אנו נכדים להיות עם אחד באחדות אח' ותורה ומשפט
 א' וכ' גיל' הנה לאברהם בענין המילה ונוכל לומר שהוא רמו כפ' באו' ארבה
 אותך הוא כנגד מה שידרו כשבעים כפס ואחכ' יהיו לבני גדול וכו' יהי' כמאד
 מאד באמצעות השבעי' זקנים ז'ט כמאד ותיבת מאד אחרון הוא משה שכתבה
 תורתנו ע' ואחרון אחרון חביב ועתה פי' כיסיה דקרא ובריתו להודיע' הוא
 ענין בריתו כעצמו ואמ' לו הקבה כשבראתי את עולמי ולזה נוכל לומר שהוא
 רמו כתיב ביני ובייך דרשו ז'ל' כ' כי הל' ואתן לך את בריתי ואם כונתו לרמו
 הקוד כי זה טעמו באו' ביני ובייך היה יכול לו' ואתנה בריתי בינינו אמנם רמו
 בחשבון ביני ובייך יש ב' פעמי' ע' כנגד הקוד שהוא המיל' והכף של ובייך היא
 מיותרת לרמו העשרים דורות ובה נאמר בפקוק כל מה שאו' המאמ' כי אמר
 לו הנה עד כ' דורות אשר מאדם הא' ועדיך הייתי מגלגל בשכילך עד שתבא
 ותטול את המילה באופן שכי' אתה היית גרמא בקיו' הכ' דורות ואם אין אתה
 נוטל את המילה אזי ש' שדי אזי או' לעולמי די ותפקיד שדי דברי' א' כי בעבורך
 עכנתי עד הנה כ' דורו' ועתה יהיו בחסדי לכה חקד' א' ז'ט אבי' לכה ואין לך
 חלק זכות ואזי אומר מכאן ולהבא לעולמי די ולא יהיה לך זכות כי ועתה אם
 תקבל' ואר' יהי' רבו' האיכות במאד לשעב' ותיב' מאד שני לעתיד כי אתה
 כי' שותף עמי כמעש' בראשי' זשה ביני ובייך הו' מדאיך בעז' ועתה לכה מוכן
 ובריתו להודיעם ולא אמר הודיעם כי הברית נתן להם להודיעם לגדל שמים
 שהם יראו פנו' שהו' על אברהם כפי פי' המא' כי הוא כדאי להודיעו בעל' יקר
 תפארת מעלתו מלבד הקוד אשר בו כרמו כפ' הפ' שאו' ארבה אותך במאד
 מאד ונוכל לו' עפ' דרכו פי' אחר באלו הפקוקים ואו' מיה זה האיש ירא ה' על
 אברהם כמו שפי' ח'ל' כי הנה יורנו בדרך יבחר בענין המילה כסוף ימיו כדי
 שפסו בטוב תלין תבך ורעו המיוחד הוא יצחק ירש ארץ כאשר בשרו הוא
 ית' כנתינת הארץ ג'כ לעת זקנתו והטעם הוא כי קוד ה' לראו זה שבטי ישראל
 היוצאים מירך יצחק יקבלו התורה הנקראת קוד ויבואו מטפה קדושה
 וטהורה משבוטל תאות אברהם ובריתו הוא הכנה להודיעם קוד התור' ולכן
 היה לכוף ימיו כתיבת המילה כי הוא ית' יודע תעלמות ולכן עיני תמיד א'ה
 כי הוא היודע מה טוב לאדם יוציא מרשת רגלי אוי' מוסכם א' ענין המילה
 כי עיני תמיד אל ה' כי כרחמינו מציא אותנו מרשת רגליו הוא ענין הברי' שלא
 ילכד בעון עריות עד' חגור' חרבך על ירך גבור היא המילה כמו כן יכנה רשת
 רגליו א' ענין המילה ולהיות כי לא היה דוד מחויב בעצמו בא' מהיראים הנו'
 למעלה אמ' פנה איוחנני ירצה נא לשון בקשה פנה עסקיך מדברים אחרים
 עד' ופניתי אליכם וחנני מתנת' חנם כי אני מכיר בעצמי היות בי' תרת'
 לגרועת' א' היותי יחיד ודרכך לפנו' א' תפל' הערע' ככתו' פנה א' תפל' הערע'
 ונוכל לומר כי זה ג'כ כיון באו' פנה א' כי עס שיפ' בתפלתו עד' פנה א' תפלת
 הערער עכ' וכו' 3 I 3 וכו' וכו'

ענין בריתו להודיעם איזהו קוד זו מילה כי אעפ' שענין המילה נתנה לכל זרע אברהם עכ' שלא גילה הנה מתורין שלה לא לאברהם כי מלבד התועלת הכראה לעין כל יש בה קוד נמרץ ולכן נקט בה לשון שלילה שלא גילה וכו' ועתה יזכר הכפל באו' קוד ה' לראו ובריתו להודיעם כפי פי' ז'ל שהכל הוא במילה לא שמדבר בקוד המילה ותיבת ובריתו הוא עשייתם בלי הקוד אשר בה בעת' שולל המא' מלבד הנראה לפי הפסט שלא גילה לדרות הראשונים ענין המילה וכן ג'כ דורות האחרונים שאינם דומים לאברהם אינם יודעים קודה ועתה הקשה בה למה לא נתן המילה לנח שגם כן נח את האלהים התהלך לכן חזר ואמ' קוד ה' לראו זה אברהם כי בזה טועם בפקוק דה'לל קוד ה' לראו זה אברהם כי בראו אל לא זה אברהם שנאמר כי ירא אלהים אתה טביה ירא יראת הרוממות לכן גילה לו קודו ועתה מפרש מהו קוד כי למה כתב קוד שיהיה בכתבתו רמו ענין ואמ' כי בענין המילה נתן הג' דברים שהעולם עומד עליהם על הדין ועל האמת ועל השלום וז'ט כשבעים כפס רמו טיהגה בהם אחדות וכולם כפס א'וע' זקנים הם הדיינים אשר מקרו כפס על ישראל וג'כ משה שהוא נתן לנו תור' אמת וכו'

פיו כ' כפסו סוכרים

ושיבה משכונתה תאמתו כדעת חז"ל והוא מודיע האהבה אשר אהב הקב"ה
לאברהם ומצטער בצערו אשר יקח כחותכו לעת זקנתו ש מול עורלתו וזש ויהי
אברהם כי הוא ידוע משז"ל כל מקום שכל ויהי אינו לא צרה ומה צרה כופל בזה
לא שכן? הוא ית' נצטער מהצער שיצטער ח"ל ע"ה א' הצער הכו' וג' צער אחר
נצטער כי לא היה רונה למול את עצמו כן ימנעו רבלי עובדי וטבי כמשז"ל עד
שלא מלתי וכו' וזש ויהי אברהם בן ג' שנה וט' שנים כי בט' שנים כבדה עליו זקנה
כמו כל ה' שנה ולזה לא ערבינהו קרא וזהו כונת ויהי המור' ברז' לכן במראה
אין יתודע הוא ית' כמו אדם שהו' מחבייט לשאל מחבירו דבר גדול ומסתפק
שמא לא יתראה שעושה הקדמה א' כמו שבא לבקרו ואח"כ שאל ממנו הדבר
ההוא כמו בן הוא ית' כ' וירא אליו לבקרו כמו שדרשנז"ל כפ' יורא אליו ה'
לבקר את החולה ואח"כ ויאמר לו וכוונת לו הוא כי הודיעו בו לתועלתו הוא
מדבר כמ"ם אמי' שדי' הכונה בכ' שמות אלנו לנחמו בכ' דברים שא' הנוכ' אולי
יצטער הא' מחולשתו והב' מאבדת מנותו של גמלו' חקדים' וכנגד הא' אמ'
לא ירא' בעיניך כי אמי מתנהג עמך באכזר' וכמה' כי אמי ואחד' כל היום
ורחמים פשוטי' הוא ציוני מזהו ו' וכנגד הב' אמר שם שדי' כי רצ' לו דנו לעבד
שיהיה כרבו ואני אמרתי לעלמי די' כי היה מתפשט והולך ודי' שתהיה
כמוני ומה לך אם יבאו האורחים או לא יבאו כי כבר' לך ג' שנה במנוה
זו ועתה התהלך לפני והיה תמים ואל תהרהר אחר' מודתי או יאמר כי היה
דונה להשלימו שיהיה דומה לו בשני שמות אלנו' וכבר היה בו הרוב כי כנגד
מה שמורה שם' כמו בן הוא היה גומל חסד אך שמו של שדי' היה חסד הי"ד
כי טרם ימול יש לו ש"ן וד' כידוע והי"ד הוא הברית ולכ"ל התהלך לפני והיה
תמים רצ' שלם כמוני בכ' שמות' וזכה הותרנו הג' הפקות ואמר ואתה בריתי
בימי וביקר וארבה אותך וכל זה ביון בא' מב' כונות או כי יש יחשוב כי בהתקן
העורלה שהוא שברון התאוה יתמעט הזרע' לא אדרבה יהיה כפלים. וזה
רמו באומרו במאד מאד רצ' במה שיהיה ראוי להי' מאד זש במאד יוקיף עוד
מאד' והכין אליו הוא שעתה מדבר בריבוי האיכות והמעלה שירבה אותו
בטובו ע"ה באמצעות המילה וזש במאד מאד יר' בדברים שהמאד הוא מאד
כי טובו העה' ריבויים הוא העדר ומיעוט' אמכ' טובות ע"ה הם במאד מאד
כמשז"ל והנה טוב מאד זו מדה הטוב וכ' באמצע' נתי' בריתי זש ואתנ' בריתי
בימי וביקר ורמו עוד באו בריתי ולא אמ' ואתנ' בריתי הי"ד יתירה רמו המילה
שהיא יוד' של שדי' ויאמ' בימי וביקר לפי דרך זה הי"ד אשר יש הפרש בימי וביקר
אזי מתן לך במילה זו והותר בזה ספק הד' והנה אברהם כרוב חסידותו לא
כמנע מהצטער על דבר מנוה גדולה הכאבדת ממנו באמצעות המילה כמז"ל
תאמר משמלתי לא יבאו וכו' לכן ויפול אברהם לפני קונו להתפלל כפיל' אפס
כי אולי יתראה לבלתי שאל ממנו דבר זה כי לא היה חפץ להניח מנותו הא'
ועשה באופן שיאחו מזה וגם מו' אל יבא ידו לכן בא אליו הדבור ודבר אתו

דין ומשפט כי אחר שאמר לו והיה תמים לא היה לו לקרב כנגד רבו ית' כי
מקרבין לקטן ואין מקרבין לגדול שבגדולי ית' שמו ועכו' השיב לו תשוב' למה
שהיה אברהם לומר לו והוה כונת לאמי' כל כונתינו והשיב לו כי חלילה לו לאבד
לו מנותו המחוייב בה' לא אדרבה יוקיף לו ואם עד הנה היה עושה עם עכ"ס
עתה אני ופמלי' שלי באי' חללך זש אני הנה בריתי אתך וגם והיית לאב המון
גוים רצ' עם ברית הנה. אתה חשוב לאב להם כי אלמלא אתה הייתי מחור
העולם לתוהו וכוהו כמשז"ל ביאמר שהבאתי וזש לאב בל' מר' כי אתה חשוב
לאב להם כקבלתך הברית הנה והותר בזה הפסק הה' והו' זמ"ם ולא יקר' עוד
את שמך אברהם ביון בא' מב' כונות הא' כי בכתיבת הברית הנה לא יקרא' עוד
שמו אברהם והוא מוכן עם משז"ל כי בט' אברהם רמו רמח אברים ואברהם
רמ' והנה הם שתי עינים ושתי' אזנים וראש הגויה באופן כי כנגד אני הנה
בריתי אתך ולא יקרא עוד את שמך אברהם אך לזה יוכל להקרא אברה' ויהיה
בו רמח אמנם והיה שמך אברה' בלי הפסק ר' בין ה' למ' לרמו' כי אב המון
גוים נתתיך' או יאמר טעם למה יקרא אברהם ולא יקרא אברהם כמו
שהקטן חז"ל' הן אמת כי הוא מתורץ עם מ"ם אמנם נפרש עוד כי רונה לרמו'
כי הוא יתבר' כתבו לאב המון ובר' שם כי רם וכשא יתב' כתבו לאב זש כי אב המון
גוים נתתיך ועתה אומ' והפרתי אותך הוא מבואר עם מ"ם כי וארבה אותך
האומר למע' הוא ריבוי האיכות ועתה מדבר בריבוי הזרע' זש והפרתי אותך
במאד מאד גב' אמ' במאד מאד רבו הכמו' ורבו האיכו' וזש ונתתיך לגוי' הנש'
ריבוי הכמות וריבוי האיכות ומלכי' מורך ינאו ולהי' כי או' הגוי אינו שלמות
לכ"ל ונתתיך' לגוים רצ' שתהיה אדון לגוי' אמנם ומלכים מורך ינאו כי יש בכך
הכנה בצדקותך שינאו ממך מלכים ובה הותר הפסק הי' והט' והנה לפסק
הח' למה הקורא לאברהם אברהם עובר בלאו ועשה הוא מתורץ עם מ"ם כי
בשלמא יעקב אינו נעקר ממקומו באותה פעולה אשר טרה' לא מלאך אמנם
בענין הברית אשר הושלם אברהם בה' אברים כאומר למי' רמ' אינו צורך
כלל לקרותו עוד אברהם וזה רמו הפקוק בהפך הלשון שם ביעקב שאומר
ולא יקרא שמך עוד יעקב כי רצה לומר שלא יהיה עיקר שם יעקב כי אס' יש'
עיקר לרמו' כי שרית עם אלהים וכו' אמנם פה אומר ולא יקרא עוד את שמך
אברהם הוא רמו' מ"ם ודי' למי' ובה מתרץ טעם לרצ' ועם לו ית' למה לא גור
או' ביעקב שיעבור בלאו ועשה והותרה הפסק הח'. ולהתר הפסק הי' אמר
והקמותי את בריתי וגו' יאמר כי הקמ' בריתו יהיה לדבר שאין קץ לשכרו
שהוא קבלת השאהות זש לברית עלם להיות וגו' שיהיה דומי' לך אחרית אוהוים
מעשיך אמ' כתיבת הארץ יהיה במתנה ואמ' את ארץ מגורייך וגו' להקיש ארץ
כנען לארץ מגוריו כמו שארץ מגוריו יש בה קדושה שהיה מגוריי בה' ומביאם
תחת כנפי הטביה כן יהיה כתיבת הארץ סיבה להיות להם לש"ס זש והייתי
להם לאלהים באמצעות הארץ כי יש' הדר כח' דומה כמו שאין לו אלה והותר
כזה הפסק הי' והוא ויאמר אדני' לאברהם

הנה להיות כי הוא ית' הבטחות גדולו כאלו כקבלת האלהות ונתת' להארץ היה
 אבינו אברהם מנעור כי במה יקדם ה' בדבר נקל כזה על הבטחות גדולות
 כאלו והיה בוש מפניו ותברך על כן היה דבר ה' שנית לאמר ואתה אל תבוש
 כי את בריתי תשמור ותיבת את מרבה כמה מנות אשר תלויים במנות אתה
 וזרעך אחריך מקיש הוא לזרעו מה זרעו קיים לעד כך שמורת אברהם היא
 קיימת כי זכות זרעו תלוי בזה היות כמסכים אחריך ועד דמו בשמורה זו
 שיטמור אותו כטהרה הוא וזרעו אחרינו כאשר אמרנו אמנם זאת בריתי אשר
 תשמרו אתה ורעך העומדי לפניך ישמעל שהיה נולד ובני ביתו כימי וכימיכם
 וכו' הוא המול לכם כל זכר וזהו דבר נקל יש ונמלתם את בשר ערלתכם והיה
 לאות ברית ביני וביניכם וזהו אות אח' אבל העיקר הוא הדברים התלוים בה
 והותר בזה הספק הי' והי' ובן שמנה ימים הנה זה מובא עש מה שאמרו
 חז' כי יש מוול לח' ויש מוול לח' ולהיות העיקר לח' ימים פתח בו תחילה
 ומדבר בדורות הבאי' אחרינו ויש ובן שמנה ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם
 וליד בית ומקנת כסף מכל בן בכר וכו' אמנם עתה מדבר עם היושבים עם
 אברהם ואמר המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף שהם מוולים לאחד
 אשר ילודים אתו בבית ולכן בא הנה המול ימול והשמייענו מה שאמרו
 חכמינו ז' המל ימול להזייר לאברהם ימול הוא תחילה ואחר כך
 ימול את אחריים וכש' בדורות הבאים אחרינו שכולם הם מהוולים שיעשו כן
 אז יאמ' כי אפי' מי שהוא מהול ימול זכר לבריתו של אברהם ויש והיתה בריתי
 בבשרכם לברית עולם ועתה הזהיר ואמר וערל זכר אשר לא ימול וכברתה
 הכפש' היא כי את בריתי הפר ר' בתיבת את כי לא מזה אחד הוא מבטל
 חלא כמה מנות התלויות בה והנה מנאנו גדל מעלת המילה אשר נתעלו
 בה ישראל ובה אבא את המאמר שהצעת ולבא אל תכונתו ראוי לעורר בו
 קצת ספקות ראשונה בהכנת שאלת טורמוס רפוס כי מאחר ששאלתו היא על
 היובי והנוי מה הקשה מן השמים והארץ שאין אדם יכול לעשות כיוצא
 בהם וגם כיצד בעלם ממונו תשובת ר' עקיבא כי לא שייך טאה חלא בדברים
 מוצים בכני אדם ועוד קשה למה לא שאל תכף למה אתם מוהלי' אחר כי כל
 כונתו היתה לשאלה זו כמו שבראה מה מאמר גם מה שאלה היא זאת והלא
 ברור תשובתו כי מוצים אנו בתורתנו וישאלו טעם לכל המנות כמו צינית
 וזדומה ועוד כי כבר תרץ לו כי מעשה בני אדם נאים ולכן הם מוולים ולא
 נשאר לו פה לשאלה זו גם מה טעם בהכנת השבולי' וגלוקסאות כעת ולא
 הביאם בתחילת שאלתו גם צריך להבין מה חוזר חס' הוא חפץ וכו' והכנת
 תירוץ ר' עקיבא ולמה שוררו וכו' וחוזר ומה שאתה אומ' למה אינו יוצא מהול
 כי מה צורך לשת' תשובת בשאלה ח' כנראה אין לו הכנה והיה די בתשובה
 זו שהוא כדי לנרץ את הכרונות מבלי תשובת הטיבור הלא דבר הוא

הביאור

הביאור הוא כי לא נעלם מעיני טורמוס רפוס תשובת ר' עקיבא היות
 מעשה בשר ודם נאים קצת מעשה בשר ודם ולא כולם כי הן אמת
 הוא יתבר' נתן חכמה באדם לצייר ציורים ולתקן כמה דברים אשר לא נשלמו
 תיקונן מעת יצירתם כמו שהוא בכל המיני מאכל כי האדם מביא חטו' שמו'
 חטים מוסק חלא צריכים טחיכה חלא שטורמוס רפוס התחבס לשאלו קתס
 אמונ מעשים נאים כדי לבא את שאלתו שאם היה שאל למה מוולים אינה
 שאלה כי תשובתה היא ברורה כי אנו מוויים בתורה' אמנם בהקדמה זו
 נתחוק שאלתו במש' וכונת טורמוס כי מו' היה נאה הוא שהיה כמו שבראו
 ית' מו' ר' עקיבא שהיה מעשה בשר ודם והנה ר' עקיבא ענה לכבול באות
 כי מעשה בשר ודם נאים אך טורמוס רפוס השיב לו כי לא דקדק דבריו בראו'
 מעשה בשר ודם נאים קתס כי הרי שמים וארץ ויכחו שאין אדם יכול לעשות
 כמותם ותירץ ר' עקיבא כי בטוב דבר כי על הקתס השלה לא יהיה בדברים
 שהן למעלה כמו השמים וגם לא בעניני הארץ ג' בדברים שאינם שולטים
 בהן הבריות חלא אמור בדברים מוויים בבני אדם ובה הכבו' על קודקדו
 כמה שהמילה אינה מווייה חלא בבני יש' עד' אתם קרויים אדם וכו' והנה
 טורמוס רפוס חזק שאלתו בזה כי כמו שהשמים נבא השמים והארץ וכל אשר
 עליה בדברים שאינם שולטים בני אדם כראש הוא יתבר' בכל השלימות אשר
 יכול בהם כמו כן האדם אשר בגלם כבר המושל בכל הארץ לא יתכן שבראו
 פגום שיהיה הוא צריך ליפות את עצמו ואם בכל שאר המנות מקני' שלימות
 בעצמם הוא בעשייתם שום דבר ולא בחקרן ור' עקיבא השיב לו כי ידע
 מתחילה כונתו היה לשאלה זו ולזה הקדמתו ואמרתי לך כי מעשה בני אדם
 נאים משל הבה ותצתי לך קתס וכי לא ראיתי שהרי שמים וארץ שאין אדם
 יכול לעשות כמותם אלא בדעתי שכל שאתך היתה בזה אך שאתה התחכמת
 לשאלו מהכרח השמים והארץ כי היה לו לברא האדם שלם וזה מורה כי
 שלימותו הוא היו' ערל ולכן הביא לו השבולי' וגלוקסאות כי כמו שהגלוקסאות
 הם מחמת חפרון הס נאים כן השלימות הוא בהחתך העורלה ועתה הקשה
 לו כי לא ראיה בראי' זה כי הגלוקסאות הן לצורך האדם אך אם הוא ית'
 חפץ במילה למה לא ינא מהול ממעיו אמו והנה שאלה זו היא כוטה לשתים
 הא' שלא יברא מתחילת כרייתו ערל חלא מהול ועוד שלפחות ממעי אמו
 יחתך מול עורלתו ויש למה אינו יוצא מהול הוא השאלה ראשונה גם כמה
 שאמר ממעיו אמו כיון שאלה שנית ולכן ר' עתי'רן כפי שאלתו ופתח במאי
 דבליק מיניה כי למה ששאל למה ממעיו אמו לא ינא מהול ג' ישל למה שוררו
 יוצא והוא תלוי בבטנו באופן שנו אינם שאלה כלל אך ומה שאתה אומר למה
 אינו יוצא מהול הוא כדי לנרץ את הכרונות לכך אמ' דוד כל אמרת ליה צרופה
 שהוא מדבר לפי דרך זה במילה ולכן הוא מדבר בלשון יסיד ולא אמר כל

דרוש

אמרותה צרופות

דרוש שני למילה

חזק הכיפה אביבם המילה ששבע הנה לאברהם שכל ישראל שהוא מחול אינו יורד לגיהנם שנ' כיום החוה כרת ה' את אברם ברית לאמר ומי ירד לשם ראה מה כתב אחריו את הקני ואת הקניני וגו' למה שהיו ע'ל'ום וכן יחוקאל רואה את האומות הנו' שנאמר בן אדם נחה על הסון מצרים ואורידהו וגו' וכן ישעיה אומר לכן הרחיבה שואל נפש ופעה פיה לבלי חוק למי שאין בה חוק ברית מילה ומינין שאי חוק שנאם' ויעמידה לי עקב לחוק לישראל ברית עולם אבל העכום ופושעי ישראל שכפרו בהק' בה וחלוכו בזקוקת הע'כום והם מול'ים הנה מושך להם עורלה שנאם' שלה ידיו בשל'ם וי' חלל בריתו;

חזק הכיפה אביבם
שמואל
ששבעים
למכרהם
בתנחומה
סוף פ' לך

כמו שזכרנו היות מצות המילה הכנה וקוד קבול התורה כאשר הארכתה דרוש זה באופן שהיא מקרכת כמה וכמה תועלות כמו כן ימצא בה מרחקת כל המוקרים רעים ומכוערים וההזקות הקודם הנה בארתי אותי כיאור רחב בדרו' אשר קדרתי והבאתי ראיות מן התור' מן הכי'א' והכתוב' ומחז' כי מלאו פה אל פה מודיעים ומשמיעים יחד כולם הקרכת התועלת הכי'א' באות בריתנו עיני עלי ועתה אבאר הרחקת הכי'א' הנה זאת תמצא בה פנים מכנים שונים ה' היא הצלה טבעית והב' הצלה השגחית ההצלה טבעית היא ידועה היות המילה מועטת תאות המשגל ומקירה התאוה טלכ' אחרי בולמוה העריות אשר ע'ב אחז' הנכב'לת לע'כום קשה לפרוש הימנו ועין וביען הוא שטוף בוימה יותר מהמול' והנה מצאנו ראינו יעקב אבינו נולד מהול' כמשז' ויעקב איש תם שנולד מהול' וע'ב היה בו חולשת המשגל כמו שהע' הוא בעצמו ראובן בכורי אתה לא כן עשו אחיו כי להיותו ערל לכן בא מן השדה והוא עיף כמשז' שבעל אשת איש מגוירה שיה מפקוק כי בשדה מצאה וכמו כן דרשו משם רועה אבן ישראל שהיה קר כאבן בענין המשגל וכבן כונת הפסוק לפי כונתנו' עם הקודמים אליו אומרו בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' ואעורר קצת הפקות כפ' ראשונה הכפל אשר נפל בכפ'ו באמו' בן פורת יוסף בן פורת וגו' וימררהו ורבו וישטמהו גם למה הפקיק תיבת יוסף בין הדבקים והל'ל' בן פורת בן פורת יוסף או להפך יוסף בן פורת בן פורת יוסף וימררהו ורבו כי כן הוא הקדר האמיתי קוד' היא המשטמה ואח' המרירות ורביה עוד קשה באומ' ותשב באיתן קשתו וגו' מיד' אביר יעקב משם רועה אבן ישראל הוא כפל ענין במלות שונות' גם קשה או' כמות צעדה צעדות הל'ל' או' בת צעדה עלי שור' והנה החכם השלם מהדר' משה אלטיך ולהה הקשה קצת מההפקות הנו' תירץ עיני עלי והכל' ער' יאמה והוא

כמו שזכרנו
דרוש שני
לעולם ונס
בו יבאר
מעל המהול'
בספקת
הכזקים
יב' שכתבת
המילה וכל
ב' סג'ל' ה'
טבעית נסא'
הסגחית

פ' בן פורת
יוסף וסכמ'

דרוש שני למילה

הוא כי הנה חזק פי' אלה תולדות יעקב יוסף כל המאורעות שארעו ליעקב וגו' וגם התולדות י'ב שכטים היו ראויים לצאת מיוסף כבוד עוז בן פורת ר'ל' בן דומה לאב בפרוה ורביה יוסף כ'ב שכטים כבו' אלא שגרם החטא הוא ויכוזו זרועי ידיו וכו' ועתה יפורש בן פורת באופן אחר למה שלא ישלט בורשו עין הרע ז' בן פורת עלי עין באופן שהרכבו יהיה בשמי שכטים מה שהיה ראוי להיות כ'ב' וזה יהיה לו בשכרו מידה כנגד מדה כי כמו שהעין שלו צעדה עלי שור' ר'ל' בלתי הכיט בכנו' המצרי' אשר יצאו לראותו כשהמליכוהו באופן שכמו שצעדה ועברה ולא הכיטה עימו אפי' בכנות הבתולות כמו כן לא תשלט בו עין הרע או יאמר עם מה שאמרנו ז' בתנחומה ויתרץ אומ' צעדה בלשון יחיד ויהיה פי' בן פורת בן חן כמו שפי' רש'י לשון ארמו' אפרין כמטי' לרב' שמעון ואמר בן חן הוא יוסף כעיני בני אדם וכתוקף לנ'תן בעיני אלהים עלי עין ר'ל' על קיבת אשר לא נשא עימו באשת פוטו' אדונתו כי הנה אדונתו הנו' הרמוזה בתיבת עלי עין כאשר דרשו ז'ל' בנות צעדה ר'ל' לפני יוסף עלי שור' ירצה כדי שיביט' בהן כי אולי להיותם בתולות לא יחוש וכמו שאמרנו בתנחומה שהאכילה אתרו ג'ל' לבנות העיר כדי שיביטו ביופיו וכתבו ודיהן לכן אמר בנות צעדה חוזר אל אדונתו עלי שור' או יא' בנות צעדה לרמוזהו שאמרנו חז'ל' וגם יוסף ורחל שעבר יוסף לפני אמו כדי שלא יביט עשו באמו לכן אמר בן פורת דומה לי יוסף וגם כן אהוב לאמו וז'ס בן פורת עלי עין כי בנות הוא רומזו כל האמהות צעדה ר'ל' כצעדה אמו עבר לפניה עלי שור' ירצה לבלתי יביט בה עשו ואמר וימררהו ורבו ירצה כי יש שתי צרות אשר ארעו ליוסף ה' צרות ה' ה' אשר לעבד כמכר ע' אחיו וצרת הכפש היא צרת אדונתו מאויבי הכפש הרהורים רעים וכנגד האחד א' וימררהו הוא חוזר ל' אחיו ורבוהם ההרהורים רעים והנה צרת אחיו היה מרירות לבד אמנם צרת הכפש הם חצים ומות וכנגד אמר ורבו אך מו' הכבוד כחות הטומאה כי צרת אחיו טובה נהפכה לו כי אלהים חשכה לטוב' אמנם וישטמהו בעלי חצים הם כחות הטומאה אשר רמו' בתיבת ורבו כי כבד כמועט הלך לעשות מלאכתו אלא שחור' ותשב באיתן קשתו ויפסו זרועי ידיו וכו' מיד' אביר יעקב ר'ל' להיות גועט מהור' יעקב שנולד מהול' הנה גרם יהיה בו פרי' דיק עץ חיים לשבת באיתן קשתו לבלתי עשות עבירה כי נסבר כח הטומאה ולא עוד לא יתרון אחד נמצא שלא הז'י' זרעו מאותו מקו' להיותו כי משם מקשתו ה' רועה אבן יעד' או' כמו שפי' מוהרס' אטיך ז'ל' שהוא עתיד לצאת משם משיח בן יוסף שהוא אבן ישראל שהוא רועה אית' שארית ישראל נקרא אבן ד' לא בידן או' יא' רועה לה'כ' שמשם הוא דבק בישר להיותם כאבן בקרור' תאות המשגל להו' קדושי וטהורי' ז'ס משם רועה אבן יש' או' יא' עם משז'ל' שאמר לו עתידים אחיך להיות כתובי' באבני האפ' וכי'נ'ד תהי' פגו' וע'כא מיד' אב' יעקב גרם

חזק הכיפה אביבם
שמואל
ששבעים
למכרהם
בתנחומה
סוף פ' לך

פ' ב' כ' כ' כ'

פ' ב' ל' כ' כ'

ויפוזו ורועו ויריו מטש רועה אכן ישראל הוא רמוז אל כונתם אל הנה מנינו כי
באמצעות המילה אנו נבולים בטבע מחמת שברון כח הטומאה ועכ' ראינו
שדוחה את השבת להיות נמשך הוק גדול מהערלה וכו' אכן כונת חזל
שאומר גדולה מילה שכל זכויות טעמה מרעה לא תלו לו בשעה שנתרשל מן
המילה שז' ויפגשוהו ה' ויבקש ממיתו ר' יובי ח' שמרעה נתרשל מן המילה
לא אמר אמוז ולא ככה היא שכוהי ביום השלישי בהיותם כואבי אשה
מקדש מן ג' ימים הנה אמר לי טוב מזדים אלא מפני מה נענש מפני שנתעסק במלון
המילה וכו' הרי מודיע כמה גדול ההזק הנמשך ליש' ממשמאת הערלה מהמ' ולכא
עד תכונתו ראוי לעורר קצת ראשונה במאי פליגי ר' יובי והק' ואיך לא
ראה תק' שאומ' הפסוק במלון וכי' יתישבו שתי קבדות כפרדות הפסוק א'
ואחד דורש כיפיה דקרא תק' ורכי' וימי רישיה גס מה ראה צריך הק' לדרשו
פסוק מלא הוא' ולרכי' יובי קשה איפכ' מנא ליה כפסוק שהוא על שנתעסק
במלון תחילה אימא שמיכר באיזה מקום היה במלון ועוד קשה מה הכנה
יש לרכי' תק' וכי' לא ראה קבדת ר' יובי כי אם ימול ויצא יכתבן כמו שביא
מפסוק ויהי ביום השלישי גס דקדק אומ' בשעה שנתרשל הוה ליה למימר
כשנתרשל מאי בשעה

והביאור

כי הנה כפסוק הקשו שני דקדוקים ודורשים הפסוק כל אחד
בכוונתו הדקדוק הא' הוא בתחלת הפסוק באומ' ויהי בדרך
במלון כי הל' ויהי במלון הדרך אך אומר בדרך במלון הוא דבור קשה שאם
הוא בדרך אינו במלון ואם הוא במלון אינו בדרך : ודקדוק ב' בקיפיה דקרא
באומרו ויפגשוהו ה' ויבקש כי תיבת ויפגשוהו מיוותרת והל' ויהי בדרך במלון
ויבקש ה' להמיתו ועתה בדכריהם אל תרצו שני דקדוקים אלו כל אחד כפי
כונתו תק' סובר כי הן אמת כשיצא משה לדרך לא היה יכולת כידו למול את
בנו מפני שכנת הדרך ולא נעלם מתק' קבדת ר' יובי אך נתרשל משה במלון
כמו שערין ויהי בדרך וזש ויהי בדרך במלון ירצ' עם היותו במלון ויהי בדרך
ר' לאלו היה בדרך היה במלון ונתרשל מלמול את בנו וזש בשעה שנתרשל
דקדק באומרו בשעה אשר יכול בה שנתרשל שהוא במלון שכל ויפגשוהו ה'
הנה כתיבת ויפגשוהו מורה תקף הענין שלא תלו למטה כל זכויות טעמה לא
תקף ומיד וכו' יובן אומ' בשעה בענין אחד ממה שאמרנו וגם מדקדק תק'
לפי כי ויבקש המיתו ואינו אומר להמיתו מורה תכיבות הענין והנה ר' יובי
להליך טוב באדון הנכבאים מפרש הפ' באופן אחר כי ח' שנתרשל משה אפי'
במלון מן המילה ומשה ויהי בההך הוא מודיע מה שטען משה שלא מל אתכם
כאז' אמוז ולא קכנה שכוהי ביום הג' וזה דמו בתכונתו בדרך גורה טוה
ויהי ויהי לגורה טוה אמנם עונשו היה שנתעסק קודם במלון וכו' במלון היא
כז' בעכו' המלון בעון שנתעסק במלון תחלה אך קשה לפי פ' זה שלפי הנר'
מדברי

מדברי ר' יובי שאומ' אמר אמוז ולא וכו' משמע דכהא פליגי תק' לכן הנהג
אנלי לפי הפסט כי בהא פליגי תק' ור' בדקדוק הא' שדקדוקי או' בדרך
במלון ותק' כבר שעיקר עונש משה שנתרשל ממצות המילה כזאת אל
הדרך ולא בעבור הפכנה עשה כדברי ר' כי לא הכיט באלו הדברים
ולכן יהיה עיקר העונש יציאתו לדרך ולא נטה לבו לענין המילה ועתה
לפי דבריו יהיה בדרך בעבור עון יציאתו לדרך לכן במלון ויפגשוהו
ה' וגו' תיבת במלון היא הנראת מקום וראית תק' שכו' ויפגשוהו ה' כי כונן
לבות וכליותה וראה שלא הכיט משה וראית תק' שכו' ויפגשוהו ה' כי כונן
עונש העון שהיה חמור שמדר' בהפך למדה ור' סובר איפכא כי תיבת
בדרך היא הנראת מקום ואדרבה מודיענו כי בזה לא חטא אך עונשו
היה בעבור שנתעסק במלון תחלה הרי מכל זה למדנו גדול הזק העורל'
לישר אשר עכ' הקפיד הוא יתכ' עם מרעה בשעה שנתרשל להיות דבר
מזיק הנפש אשר בהמוז תקף בשר עורלתו הוא יותר טוב לשכר כל מה
שיכול כח הטומאה ולכן דוחה את השבת הרי מנינו הגלה טבעית

וההגלה רוחנית והשגחי' היא מבוארת כי בהיותו קדוש וטהור יהיה
לאיו עמו להגילו מכל פגע' רעים ובפרט כי שמו נשלט בקרבם בענין
המילה כאשר ידוע כי בענין המילה שם שר' באופן כי בתועלו גדולות
תלויות במצות המילה הא' הקרכת התועל' שמשגיג השלמו' הנפשיי' כמש'
בקודם ביאור רחב והרחקת המוקים והנה ב' דברים לו רמוזות בכרכת
המילה כאז' אשר קדש ידיו מבטן הוא רמוז על יתר הקדוש' אשר נתוקף
לנפשו במצוה זו וחוק בשאר' הוא תועלת הבוף לבטל האזהר ותיבת
שאר' כאלו או' כבשרו וזאצאיו אחריו חתם באות כרי' קדש היא כנגד
ההגלה השגחיית אשר באות בריתו מלבד ההגלה הטבעית ועתה פי'
כנגד ב' לו אמ' עכ' בשכ'ו' אל חי חלקנו הוא התועלת הנפשיי' עך חלקי ה'
אמרה נפשי ויהו רמוז וכרבה ל' מציאו' הטוב ומש' אחר' נזכרו היא גיורה
אחר' בפני עצמה והיא על העדר הרע המחייב הגיהנס והשחת ועכ'א
שזכרנו יתבר' גוה להגיל שארנו וכשרנו משחת מעונסה של גיהנס למען
בריתו אשר שם בכשרנו עכ' לב' התועלו' הגדול' לו אנו מכרכים ל' באז'
כורת הכרית והנה בתועלות' או הקרכת התוע' והדחק' הנזק יקדש דוד
ע' במזמון' מכתם לדוד דרז' מך תם שכולר מהול והנה במזל' מך הוא רמוז
ל' שברון החומרותם הוא השגת השלמות וגם כל המזמון' אשר עכ' דרכנו
כי מדבר על ענין המילה ויר' בליהיות שכולר מהול' זש מכתם לדוד ר' בא
לדוד רוח הקדש ואמר מו' זה מיוקד על הולדו מהול' ואמ' שבין שהתחיל
להיישירו מתחילת וזירתו להיות קדוש וטהור כן יפליא חסדו חסד אל
ושמרהו מן החטא כל ימיו זש שמרנו אל כיחסי' יתבך מתחלת יצירתו

ובאר שבו
תועלו' הכו'
כרמוז
בכרכת
סייל' *
ובאר שפי'
תועלו' הא'
כרמוז' כמו'
מכתם לדוד
וגו' וכו'
כפרס סעו'
לפי דרכנו

אעתה מפר התועלו' כי אשר כמסך שני ומדבר לא כפשו אמרת לה ארזני אתה
 יר' כי בהיות שקבלת אדנותו עליך להיותך חתום בחותמו טובתי בל עליך
 כי הוא המסייע אותך להטיב או יאמ' בל עליך להחזיק לך טובה שקבלת
 אדנותו לא לקדושי' הם אבו' מעולם שקבלוה לפני' מן או יאמ' אמרת לה'
 אדו' אתה טובתי ירצה טובתי אמרת לה' אדו' כי הוא בל עליך מתבולל הוא
 עליך כמוש' כי הוא הקיבה הכו' או יא' בל עליך לשון בלוי שיבליה טובתו
 עליו שיהיה דומה לקדושי' אבות אשר בארץ המה והם אדירי ירצה גדולים
 במיתתם יותר מבחייהם להגין על דורם כי זה מורה האדיר' כי כל חפשי
 הוא תלוי בה או יאמר כי בכתובת המילה בבשרו ישבור כח החומרי וירמה
 לקדושים אשר בארץ החומרי' המה מקדשי' עצמם עם היות טבעם נוטה ל'
 החומר עכ' הם מגבירי הצורה וז' אשר בארץ המה וגו' וירמוזו הב' תועלות
 תועלת הנפש במש' אדו' אתה המדב' לא הכפש ותועלת הגוף כנגדו
 א' לקדושי' אשר בארץ המה ובתועלת הגוף רמו' השתי הצלו' הצל' טבעי'
 כנגדה אמ' לקדושי' אשר בארץ המה ירצה כי המה בעצמ' מקדשי' עצמם
 והצלה השגחיית כנגדה אמ' ואדירי' שהם אדירי' מאתי' וע' אינו או'
 ואדירים שמורה היות אדירים מאחר הוא יתב' שמו וכל חפשי במילה זו
 הוא כס' וע' לא אמר כל חפשי בפתח לשון רבים שמדב' על מצות המילה
 הרמוזה לדעת חז' בתיבת מכתם ומדב' במעלת וע' מבוה לשאר האומו'
 מה ומראה להם חרפתם וז' ירבו עצבותם מאותם החטאים אשר בגדו
 במצוה זו כי אחר מהרו יזכחו לשד' לא אלוה כי אין שמו עליה' כמוכי אשר
 אמר אמר לה' אדו' אתה וכו' כנז' ואמר ירבו עצבותם לשון רבים לרמוז שתי
 תועלות שהם מכקידים תועלת הנפש ותועלת הגוף במה שאחר מהרו
 וע' בל אקיר נכיהם רל' להיות טבעי עמהם מדם ורצה מקיב' הדם היא
 דם מילה וגם מקיב' זו וכל אשר את שמות על שפתי כי שמי בשם ה' אכנה
 והם מה ערלי' וטמאי' ככו' לשד' והנה כנגד הב' תועלו' שו' המתחלפות
 בג' תועלות הנפש כנגד' אמ' המנת חלקי וכנגד' תועלת הגוף בב' הצלות
 ההצל' ההשגחי' בהיו' שמו ית' בקרבן שש שדי' אמ' וחלקי' וההצל' טבעית
 שיש בהחתך עורלתו אמר וכוכי' שהוא לשון חתוך כידוע לכן התפלל
 לו שיתמוך גורלו וע' מפ' בפרטו' הב' תועלו' הכו' בהקרב' התועלו' והרחק'
 הכוץ וז' חבלים נפלו לי כנעמיים שתי כנעמיים התועלו' גדולו' השא' ואפי'
 שלא היה כמסך התועלו' האלה היה ראוי לקיימו' מקבר' ז' אף בחלת ר'
 אף שהי' נחלת אבו' הנה שפר' עלי מצוה זו כי הוא מוס' גדול העורל' ליש'
 או יאמ' כי להיות שיש בני אדם שהם שלמים מצדם לקבל' טבע רזון ועכו'
 הם חקרי' כל טוב ויש אחר' להפך והשלמו' האמיתי' יהי' נעים מב' פני' אמ'
 כי חבלים נפלו בו כנעמי' ב' נעיומו' לו למה כי אף נחלת שכרה עלי' כי יש

בי הכנ' טוב' בהיותי מהול' ועת' אברך אתה האשר גמלני כל טוב ויעזבי
 ענה טובה וירצני מהול' כי היא מצו' דכוק אצלי יומם ולילה ז' אף לילות
 יקרובי כליותי למה כי שויתי לנגדי תמיד כמו שהוא בענין המילה כי
 מימימי הוא ז' אהט בל אמוט לכן שמח לבי ויגל כבודי מצד תועלת הנפש
 והיא שמחה כפולה אף בשרי רמוז אל תועלת הגוף כי ישכון לבטח וז'
 ג' נ' לא תעווב נפשי לשאול כנגד הנפש גם לא תתן חקידך לראו' שחת
 הוא הגוף כי אם מהול' כמו שאוכיח מהמא' שהצעתי בע' ונוכל לומ' כי
 הוא ידוע היות אברהם בפתח גיהנם ואינו מניח להכנס המהול' וכוה
 כא' כי לא תעווב נפשי לשאול כי לא תתן חקידך הוא אברהם לא יעווב
 חקידך שארא' אפי' ראיה שחת והוא עד' ולא כתן היחון כי אתה תודיעני
 ארח' חיים במצו' זו אשר בה טובע שמחו' ככו' את פניך ונעיומו' בימיך ככא' פ' כי שמרתי
 הם הכעיומו' הכו' מהתועלו' אשר זכרכו מהקרב' התועלו' נפשי' והרחק' הכוץ דרכי' ה'
 לא הגוף בהצל' ההשגחי' וטבעו' ושו' התועלו' בדמות חזר המשורר והזכירם והכמטאים
 בזמנו י' בד' פכו' אמ' כי שמרתי דרכי' ה' ולא רשעתי משהי אשר לפי הנה' אשר בהם
 הפכו' לו קשים להולמם יען וכי ען כפל בהם הכפל בחיוב ושלילה כאו' כי
 שמרתי הוא לשון חיוב ולא רשעתי וכו' הוא הדבר בעצמו כלשון שלילה
 ואם באמ' שכוונתי לומר' ששמר דרכי' ה' ולא בא לידו שום חטא וכוה מתורץ
 קושייתנו שה' יכול שיטמו' דרכי' ה' ולא רשע וכו' ג' קשה על דוד שיעיד
 בעצמו שלא חטא כי אין דקין בארץ וכו' ועוד דקדוק בב' שמות הכו' ה'
 ושהי' וגם או' מ' אלהי' בכיבו' ולא אמ' משהי' ושו' הדקדוקי' בעצמ' כפ' הבא
 אחריו באו כי כל משפטי' לנגדי' וכל זה כי הוא כפול בחיוב ושלילה וגם
 למה נקט במשפטי' תיב' כל לא כן בחוקי' שאו' וחוקותיו וחזר ואהי' תמי'
 ועם כוננתו הוא מבוא' כי הוא מדב' בתועלות הכו' הכמטכו' מהמיל' כאשר
 מבוא' בפ' ואהי' תמים עמו ופרי' חז' על ענין המילה אשר בה נקר' האה'
 תמים כאשר מצינו באברהם שלא נק' תמי' עד שמל' וכו' ועתה התפלל ד'
 ע' שיגמלהו ה' כדקו' ר' שאינו רוצ' שכר גשמי' לא שכר רוחני' עד שכר
 מצוה מצוה כן אומ' שיגמלהו ה' כדקו' דקו' את' אמ' כדקו' אשר עשה וכו'
 בן כבוד ידי ישיב לי כי בזה איכא השכה לבעלים לא כן בשכר הגשמי'
 והנה רמו' הב' תועלו' הכו' הא' שהיא הקרב' התועלו' הנפשי' בעשי' המצות
 וכנגד' אמ' גמלני ה' כדקדי' וכנגד' רחוק' ההנך שהוא להצילו' מן החטא
 אמ' כבוד ידי ישיב לי כי מור' היותו בר' ונקי' מכל חטא כן ישיב לו ולהיות
 כי בזה לא שייך השכה כי קור' מרעה הוא בשב' ואל' תעשה אמ' כי לו יחשב
 השכה בעצם ז' ישיב לי ועתה פי' דבריו ואמר כי שמרתי דרכי' ה' כנגד'
 עשיי' הטוב אשר רמו' באוי' גמלני ה' כדקדי' וכנגד' מש' כבוד ידי ישיב לי או'
 ולא רשעתי כלומר' שהוא ית' היה הקיבה משהי' כי הוא יתברך

עורו וזש ולא רשעתי משהי ממכו היה הקיב' כי כל משפטיו לכגדיו רצ' לפרש
מה שצריך סיקייע אותו כי כל משפטיו יהיו לכגדיו יען המשפטים יש בהם
ועם צריך קיוע שהיו כולם ולא מקנתם אמנם החוקים שאין בהם טעם צריך
קיוע למקנתם ועכ' אמר וחוקותיו לא אפיר מני או לא עד' ה' לי בעוזי ואני
אראה בשוכאי כי העור שצריך הוא לעיני המשפטים כי להיות כי טעמם
מגולה לא אטעה לבלתי קיים את כולם אמנם על חוקותיו לא אפיר מני יודנה
מעצמי אבי' לבלתי קור מהם או לא כי להיות שהמנות הם רמח' כנגד רמח'
איכרים וסקה כנגד סקה גידים אמ' כי כל משפטיו לכגדי הם וחוקותי ג' כ'
למה כי הם מני רצ' שהם חלק ועצם מעצמי וזש ואהי תמים עמו רצ' היותי
תמים באיברי בהיותי עמו דבק במצותיו לכן הוא בהכרח שואשתמח
מעוני ואמר מעוני בכיבוי לרמוז כי הדבר נתון ליו ולפי כוונתנו אמ' כי
בעיני המילה משיג השתי תועלות הקרבת התועלת הכפש עליו ואמר
ואהי תמים כמעשה המנות וגם בהרחקת הכוז בהגלה השגחיית
ועליה אמר עמו שהוא מזיל בהיות שמו עליו כאשר אמרתי לעיל
ואשתמ' מעוני בטבע ולכן אמר מעוני בכיבוי הוא רומז על עון המשגל
אשר נכשל בו כי מטבעו היה אדמוני אלא שהיותו נולד תמים רצ' מהול
היה תועל' גדול לסומרו מעוני וככל לו' ואהי תמי' עמו ירנה בכפתר כי
הוא המקייעו למה כי אני ואשתמ' מעוני הגלוי לי אך הוא צרי' סיקייעני
בנסתרות לי אמנם כפי כונת דרושי הוא מה שאמרנו היות שתי תועלו'
הגדולות הם הרחקת ההזקות והקרבת התועלות בכרית קודש אשר
שם בכשרנו ככל' וכיין מאמ' חז' קשה ההכנה הכיאו הרב ב'ה' זל
שער' יח' ד' לעוד' עוריה אומר מאוב' היא הערלה שנתגובה רשעים
שכא' כי כל הגויס ערלים ואומר והיה הפלשתי הערל הזה ואומר פן
תעלוונה כנות הערלים' ר' ישמעאל אומר גדולה מילה ש'ג' בריתות
צברתו עליה' רבי יוקי אומר גדולה מילה שהיא דוחה שבת החמורה'
רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים' ר' יהושע אומר
גדולה מילה שלא נתלה לו למטה עליה אפי' שעה אחד ר' מאיר אומר
גדולה מילה שכל המנות שעשה א"ל לא נקרא שלם עד שמל שכאמר
התהלך לפני הויה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך ד"ל גדולה מילה
שאלמלא היא לא נרא הקבה את עולמו שכאמר אס לא בריתי יומם
ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת' רבי שמעון או' גדולה מילה שהיא
שקולה כנגד כל המנות שבתורה שכא' הנה' אס הכרית אשר כרת ה'
עמם על כל הדברים האלה עכ' וראוי להבין כמה שהביא רבי אלעזר
תלתא קראי כי כן דרך הגמרא להקשות מאי ואומפ' גס מה כונת אלו
השכמים כל א' אומר קברתי במעלת המילה הלא דבר הא' והביאור

אל מאוס
היא הערלה
שנתגבו בה

הוא

הוא כפי כונתו כי כל אחד מדבר כפי מעלת המילה אס בהרחקת
ההזקות אשר בה ואס בהקרבת התועלות והנה רבי לעזר בן עזריה התחיל
לדבר בהרחקת ההזק אשר מתקן בהמול בשך ערלה ואמר מאוכה היא
הערלה אשר נתגובה הרשעים ולהיות כי יש שלש עבירו' שהם גילוי עריות
ושפיטת דמים ועכ' שיהרג האדם ואל יעבור להיותם שקולים ככל התורה
הביא תק' תלת קראי בתנאי הערלה קרא דכי כל הגויס ערלים הוא כגלוי
עריות כי תורת גויס עכ'ס עריו וגם הערלה היא כגילוי ללכת אחרי בולמוס
העיות כדפי' וכנגד עכ' הביא פסוק הפלשתי אשר חרף מערכות להים
חיין היינו עכ' וכנגד שפיכות דמים הביא פסוק פן תעלוונה כנות הערלים
במיתת שאול וג' בניו וככולס אומר בהם תיבת ערלים להיו דבר מגונה אשר
מביא לידי ג' עבירות הגדולות החמורות הללו ואין לך מאוב מואת ומיכה
תורוק הרחקת הוקה ורבי ישמעאל דבר בהקרבת תועלות וה על כן אמר
ש'ג' מדות אשר התורה נדרשת בהם ושיג אשר עכ' נכרתו עליה יג' בריתות
כנגדם ואין לך הקרב' תועלת מזה ורבי יוקי חזר לקברת תק' לדבר בהרחקת
ההזק אשר במילה כי להיות כל כך הוקתה בהיות ערל ניתן שבת החמורה
להדחות' ועד' יתישבו התנאים הללו א' מדבר בהרחקת ההזק אשר יש
בהמולו בשך עורלתו וא' מדבר בהקרבת התועלות ומו' אמר חדא ומו' אמר
חדא ולא פליגי' הנה מצאנו ראיונו גודל מעלת המילה שמרחקת ההזקות פירו' מאזר
וכזה אבא אל המאמר שהתחלתי' ולבא אל כוונתי לעורר קנת ספקות הסתמלס'
אשר ראוי לעורר' ראשונה אנו' חביבה היא המילה בהא' הידיעה והלל
חביבה מילה' גס מהיכן הוציא שנשבע הבה לאברה' כי כפ' לא הווכ' עוד
ק' כפ' אשר מביא ממנו אין ראיה שעריון לא נתנה המילה לאברה' כאשר
תראה בפרשה' עוד כבין מה כוונתם באומרם ומי ירד לשם בלשון שאלה
בי ברור הוא מכלל דבריהם האמורי' שכל מי שאינו מהול ומכלל לאו אתה
שומע הן' גס כבין אמרו ראה מה כתיב אחריו כי תיבת ראה מיותר ודי
שיאמר מה כתיב אחריו' עוד כבין מהיכן הווכר שהקיני והקניזי ירדו שם
כי בירושת הארץ קא משתעי קרא' עוד אמרו למה שכלס ערלים תיבת
למה מיותרת' עוד קשה באומרו וכן יחזקאל רואה אותם דהוי ביהודה'
ועוד לקרא ולא די אלא שחזרו ומביא ראיה מישיעיה ושינה דכריו באומרו
ביחזקאל רואה וכישיעיה הזכיר וכן ישיעיה אומר וגם למה צריך שלשה
ראיות אלנו' גס נדקדק אמרו לבלתי חוק למי שאין בו חוק ברית מילה'
כי הלל' למי שאין בו ברית מילה' גס מהיכן מביא ראיה מפכו ויעמדה
ליעקב כי אדרבה משם ראיה להכך מאחר שהווכר בו לישראל ברית
עולם נראה שהם שתי דברים וכבין אמרו אבל המיאנים וכנ' י

חביאור

חביאור

כי אמר חביב' היא המילה עם הקדמה ידועה כי המילה היא
 אות היותו משועבדים כל הותו ית' עבדים חתומי' כחותמו
 באופן שעיקר הכל הוא להתנהג כעבד אל אדוניו בעשותו מזותו
 וחקותיו וכוה עם בני ישראל כלם עמו ועבדיו ובכן אפילו בהיותם
 ערלים הנה במעשיהם הטובים והישרים הם כמולים ולכן הוודר מן
 הערלים עבדו מותר בערלי ישראל אבל אומות העולם עבדו הם ערלים
 בעצם וראשונ' אפי' בהיותם כמולים כידוע ולפי חביבה היא המילה בה'
 הידיעה לרמוז על המילה השלמה במעשיה בכשרות והשתעבד אליו ית'
 וזם שכל מי שהוא מהול מעצמו בכשרות מעשיו באמור אינו יורד לגיהנם
 שכיוס ההוא כרת האת אברם ברית לאמר ותובת לאמר מיותרת אשר
 מכאן דרז' עם קטר הפכו הקודמי שמדכ' בגיה' כ' באו' והנה אימ' חשכה
 ותגור עשן זה גיהנם ונתיירא אברהם כן ח' יכול שם ורעו לכן כרתה'
 ברית אתו וכטבע כי לזרעו יתן ארץ ישראל וזה שאמר לזרעך נתתי את
 הארץ הזאת שהיא מכפר' עון ככתו' וכפר' אדמתו באו' שלא תיר' מגיהנם
 כי חלקם היא ארץ ישראל וראיתו מאלו הפקוקים אעפי' שעדין לא נטוה
 חכרה' במילה יהיה מדהווכר ברית בפקוק הוא שהיה טכטכיל הברית אשר
 יתן לו יכנלו בכינוי מדינה של גיהנם או יוכן עם מאמ' חז' שכתית הארץ היא
 תלויה במילה כידוע ואמר ומי ירד לשם הכונה עם מה שאמרנו כי אפי'
 שיהיה מהול אם יהיה מעבדו ערל נקרא וזם ומי ירד לשם לאפוקי כי אפילו
 שיהיה ערל מזרעו אינו יורד שם אלא ראה מה כתוב אחריו את הקני דקדק
 באומרו ראה כלומי ראה והבן כי תיבוא את מיוותרות זה' לל' הקני והקניו
 אמנם אתים וגמים רבויים וריבה למהולי עבדו וזם למה שכולם ערלים רוצה
 לומר בכללם מהולים או זולתם כולם ערלים כאמור ומביא ראיה מיחוקק'
 טראה בעיניו כל הערלים יורדים לגיהנם כאשר מדבר באותם הפקוקים
 בכלל האומות כי מהמרה שאומר את הקני והקניו וכו' אין לנו כי אם
 באומות היו שבות בארץ שהיו רעים לה' מאד מדעונו ית' בהם לא תמיה כל
 נשמה לכן הביא מיחוקק אל אמר טראה בעיניו יורדים העבדו לגיהנם גם
 כי כל דבריו באומרו את ערל' סובכמה מקומות מראה גנות הערלה לבד גם
 דבר במזרי' כי אפי' דכתב רחמנא לא תתעב מזרי' כיון שהיו ערלי היו יורדי'
 לגיהנם באופן כי העורלה הוא עקר ושורש כל העבירות וזם וכן יחוקק אל
 דואה את הערלי' יורדים שם אך אמנם בראיה זו איכא תברא כד' א' כי כיון
 שהכל תלוי בעורלה ח' ג' ערלי ישראל יכנסו בגדר זה לכן הביא מיטעיה
 שאומר ופערה פיה לבלי חוק ולא אח' לבלי ברית או לשון אחר אלא
 שהשמיענו כי לא יפתח גיהנם פיה לערלי ישראל אשר להם חוק למוול כי
 אם לערלי האומות שהם ערלים ואין להם חוק למוול בשר עורלתם ואפי' אם

א' מאלף

א' מאלף מהול והדין יתן לפי האמור שלא ירד ופערה גיהנם פיה למי שאין
 בו חוק ברית מילה שהוא כלל המצות וזם ומיין שהיא חוק והעיקר הוא
 לממשך ממנה שהוא שבוה מכיר שהוא עבד לשרתו לית' כתורה ובמז' טכא'
 ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם אשר קטה כפל הענין במילות
 שונות בתרתי כי מתחילה נקט קרא ליעקב ובסוף לישראל גם מתחילה
 אומרו חוק ובסוף או ברית עולם אמנ' הכונה כי תיב' יעקב נלקח בגרועים
 מלשון עוקבה לכן ליעקב הוא חוק ולישראל המעולים מלשון כי שרית עם
 אלהים הוא ברית עולם לכן או' שגיהנם פערה ופתחה פיה למי שאין בו
 חוק ברית שהוא המדה היותר גרועה והם עובדי אלילים שאין להם אפי'
 טיהו מולים חוק ברית מילה לא כן בישראל כי אפי' שיהיה בהם ערלים יש
 בהם חוק ברית מילה שהוא ההשתעבדות לאלהים אבל העובדים אלילים
 טכפרו בה' ואין להם ששתעבדות לאלהים אפי' שהם מולים הקבה מושך
 להם ערלה יר' לפי מעשיהם שאינם מכוונים למילתם הוא מושך להם ערלה
 טכאמר שלא ידיו בשלומיו ור' ל' כי באותם שהם שלומים במילתם וא' כב'
 אין כח במדות הדין שלו להורידם לגיהנם כי הוא מושבע ועומד כמווכר
 בתחילה המאמ' לזה הוא מושך להם ערלה בזה חלל בריתו אשר כרת אברם
 בדכתיב בפקוק הפרשה דהוא נידון דידן הרי מצינו גדול מעלת המילה
 בכל כלליה ופרטיה ודי בזה לכונתו:

ויהי אברהם בן תשעים ותשע שנים כענבים במדבר מצאתי ישראל אר'
 יודן התאנה הזאת בתחלה אורין אותה א' אחד ואחר כך שתיים ואחר
 כך שלשה עד שאורין אותה בסלים ומגרפות כך בתחלה אחד היה אברהם
 וירש' את הארץ ואחר כך באברהם ויצחק ואח' כג' עד אברהם יצחק ויעקב
 ואחר כך בני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו' אר' יודן מה התאנה הזאת אין לה
 פסול לא עוקצה בלבד העבר אותו ובטל הטום כך אמר הקב' לאברהם
 אין כך פסולת אלא העורלה העבר אותה ובטל הטום

קטח מה האה ר' יודן להביא הדרוש הזה על פקוק ויהי אברם בן נט' שנים
 והלא כמה פעמים הווכר אברהם קודם ואם משום ענין העורלה
 יפרש אותו על פסו' שמדבר במילה בפקו' להלן . טמית למה הביא פ' כענבים
 במדבר כיון שלא דרש בו כלום ואם משום דהוי רישא דקרא אמאי לא נוקט'
 לו למה המסילם כענבים כמו' טכא לתת טעם למה נמשלו כתאנה . ג' כמו
 שאמר א' א' למה לא אמר ב' ג' ג' כי בן דרך התנא' . ד' אין המשל דומה
 לנמשל שהתאנה אורין אותה א' ואח' כ' ואח' כג' ואח' כד' ככלים והנה הא'
 אורין אותה לבדה וכשאורין הב' והג' הראשונ' אינה בכלל ובאברהם היה א'

מזל כנס
 סמו' כענבי'
 במדכ' חנפ'
 יס' אר' יודן
 התאנה וכו'

א' מאלף

ובשמה ב' מנה אברהם ויחזק ובשמה ג' מנה אברהם יחזק ויעקב ה' מנה
השמיים יב שבטים ושבעים נפש וכי לא היו כדאיים ליחשב רק דולג מיעקב
לכני ישראל פרו וישרצו ו' למה אמר במגרבנות והלא כשהן לחים אינן אורזן
במגרבנות לפי שיתקלקלו ולמה נקט בבישוי ו' למה הביא פא היה אברהם
כוון שהכונה שפתחלה היה אח' לימא מתחלה היה אברהם ואח' אברהם
ויחזק וכו' וכמו שלא הביא שום פ' על יחזק ויעקב לא היה לו להבי' באברהם
ח' מניכא למה לי ולמה אמר ואח' ב' אברהם ויחזק ואח' ג' אברהם ויחזק
ויעקב וכי לא ידעינן דאברהם ויחזק הם ב' לימא ואח' אברהם ויחזק ואח' ב'
אברהם ויחזק ויעקב ולא יאמר לא ב' לולא ג' ט' למה אומ' עד אברהם ויחזק
ויעקב כל שפן שפשהיה הדיבוי עזים בפרו וישרצו וירבו אז היה ראוי לומר
עד ולא בג' לבד * י' מאי קאמר ח' יודן התאנה הזאת חזן ליה פקולת אללא
עוקנה כיון ששתיתם מומרות ד' יודן למה אמר אמר ר' יודן * עוד קשה איך
ינדק בפי הוה סוק פכו' שאמר המה באו בעל פעור וגו' וכי לאברהם יחזק
ויעקב ינדק דבר זה * יא מאי קאמר העבר אותו ובטל המום ומה מום שייך
בתאנה * יב ואם ערלה היא מום למה לא יקיר אותה ה' מה מאברהם עד
עכשו או אברהם מעצמו בלי ציווי חלדים כמו שקיים כל התורה כלה מעצמו
ואפי' ערובי תבשילין כ' מנה חמורה שיש בה כרת *

הביאור כוכת המאמר כי הוקשה להם בכתוב למה המטיל ישראל לערכים
ולתאנה ועוד למה הפסיק בישראל בכתים לימא כענכי וכתאנים
מזאתי ישראל ועוד מאי בכבורה בתאנה לימא כתאני ולמה אפש' לו ד' כשהיה
בכורה יותר בערבת וקשה ד' יחזק יחזק יחזק יחזק * ועוד מאי לא
קאמר בתאנים פמדבר וכי תאנים פמדבר אינם חשובים כענבים במדבר
ולמה נקט במדבר אבל הכונה לומר שעינין נמיחתם היה בזמן שהיו כלם ע' א'
והיה העולם שמש וזרחה האומה הנבחרת הזאת כתאוס ומצא ה' כה תענו
כפלא בהם פמי שהולך במדבר צמחון אשר חזן בו כל דבר ומצא ענבים
חשובים שכל מקום הם חשובים כל שכן במדבר פנצם הענבי הם מתבטלות
כבת א' כן ישראל היו רבי' וגם היו אומה חשובה אפי' טיהיו כל האומות חשובות
כל שכן כשאין ככלם מכיר לט' ול' ה' ה' יודן לכרם בו דבר כי הוא
מבואר ואח' אמר בכבורה בתאנה בראשיתה פל' מ' שכתחלה היו בתאנה
בענין עליותם א' א' עד ריבוי עצמי וכמו שהתאנה אורזן אותה א' א' ח' שמים
כן מתחלה היה אברהם אח' ואח' אברהם ויחזק ומה שאמר ח' ל' ל' רמזו כי
ג' ה' נ' ד' קיים קדמין לא צדדום אדם חנוך וגו' ובמפתחם ל' ל' היו ח' א' ל' א'
כתרבו ואעפ' שהיה גם ועצר בזמן אברהם לא כפחד ודע משפחה ואומה
מהם כמו אברהם וזרעו אחריו ולפיכך לא חשט להזכירם * ואמר ואח' ב'
אברהם ויחזק לפי שידוע שזכות הנדיק בעצמו הוא יותר גדול כשהוא
כחברת נדיק אחר כמוהו וכן אמר בענין יעקב כשיצא מבאר שבע מלמד

שזיאת הנדיק מן העיר עושה רושם והקטן ברבה יחא תמן בענין שלא
היתה גם אללא אותה הנדקת בלבד אבל הפא דהוה יחזק ורביקה מאל' ר'
עוריה ב' ר' סימון אמר לא דומה זכותו של נדיק א' לזכות ב' נדיקים עב'
ואין הכונה שזכות א' אינו כזכות ב' סוף פשיטא אללא הכונה לומר כי אפילו
זכות א' יחזק אינו דומה כשהיה גם יעקב לב' שצא משם כי בזכות שניה היה
מתעלה אפי' חלק זכותו של יחזק וכו' וצא בזה כי כר מנה ותורה אור ולא
קאמר ותורה תרי' ג' נרות כמו שפורט ב' מקום אחר * והוא הדין של שנים
ל' נמצא שכשבא יחזק עלה אברהם במדרגה וכשבא יעקב עלו שתיים
ועב' שנים אברהם ויחזק וכן ג' אברהם יחזק ויעקב שכשבא נדיק אחד
הראשון נמנה מחדש כי עכשו במדרגה אחרת יותר עליונה ולפיכך דרש ר'
יודן ענין זה בפ' ויהי אברם בן ג' שנה כי אז נתבשר ביחזק ונקרא אברהם
ג' כ' כשכיל המילה וכדלקמן * והטעם שאמר עד אברהם יחזק ויעקב לומר
לך שעב' תחום האבות ואין קורין אבות אללא' כמשל' בדרבנ' פ' ב' במשנת
וכשמת טבי עבדו וכו' וע' הסמיט האמצעיים עד וכי ישראל פרו וישרצו כי
כולם נקראים במהם * ומה שאמר בפ' ל' ומגרבנות לרמזו על השבטים
בתשלום שבטים נפש עד וכי ישראל פרו וישרצו ואין ראוי להזכירם ולהשיבם
א' ח' לפי שאין קורין אבות אללא לאלו * ומה שאמר במגרבנות היינו לפי שאחר
שנתייבשו התאנים ראויים לשמירה כך ישראל היו כולם ראויים להעשות עם
א' בפני עצמו לא יפקדו באמונתם כלל * ומה שאמר בפ' ל' ובמגרבנות משום
שמתחלה אורזן בקלים ומייבשים אותם ואח' מקבצים אותם במגרבנות *

והביא פ' אחד היה אברהם ל' שאפי' שהיה א' בעיני ה' היה כדאי לבדו לירש
הארץ והוא הדין יחזק ויעקב והיו פי' זאעשך לגוי גדול זשא אלדי אברהם
וגו' שהיה כדאי לבדו לייחד עליו האלהות וקרא דאמר המה באו בעל פעור
וגו' היה אפשר לומר דהכי קאמר המה האבות באו בעל פעור ויזכרו מהם
לשבתם והיו הע' בעיניהם לשקונים באהבת' את הש' * והכונן בדקדוק
מילת המה שהיו מריבים עם ע' והכי קאמר כענבים במדבר וגו' מ' מאתי
ישראל וקרבתי אלי ומהם היו העובדים לבעל פעור כע' כו' ויזכרו מהם
כשכיל הע' הנקראת בשה לעובדיה כמו שאמר הפוער עצמו לפוער וזהו
עבודתו והיה בעיניהם לשקוני' באהבת' את ה' * ומה שחזר ואמר אמר ר' יודן
אפשר לומר שהוא דרש ענין הכתוב על המילה והמחבר חכרם יחד * ואמר
העבר הערלה ובטל המום היינו שאברהם לא פרע שנתמעך בתשמישו ולא
היה נדיק יותר כי אס' לכרות הערלה ולבטל המום * ואמר מה התאנה הזאת
איך כה פקולת כי העוקף הוא הכרחי להתלות התאנה באיך ולתת לה לחות
וקיים והוא בעצמו אינו כמאס' כי לפעמים כאכל עם התאנה ואפילו לבדו יש
בו קצת מתיקו ולחות כמו שזכרנו פרק י' דת' רומות עוקני תאנים וגרונות

אקורים לזרים פי' עוקי תאנים שבהם התאנים מחזברים לחילן וכך פסק
 הרמב"ם זל הלכות תרומות פרק י"א ואפי' שמשלנו כפי אותם הכהני ואינם
 אוכל עכ"ל אקורים לזרים לפי שאכלים עם התאנה וגם בהם לבדם יש
 קצת המתקנות ונקראים פקולת מפני שמשלנו כפי אותם אחר שמתבטל
 הפרוי וגם בערך חשיבות התאנה ומתיקוה * כך הערלה נראה
 עד עכשיו לשי"א ישמעל ממנה ולא יצא מטיפה קדושה * ואין להקשות
 מוכני קטורה שגולדו אחר שגמול אברהם שהם לא שעבדו את ישראל
 כדאיתא במדרש שבאו בימי שלמה והחזירם כדי שלא ישתעבדו ויגירו
 לישראל להיות להם קיום לעתיד לבא ועבד בהן אוכל בתרומה ואחר
 שיש להם קיום לעתיד ולא יכלו כשאר האומות * אין חשש שיצאו מטיפה
 קדושה * וגם בבחינת המציאות יותר טוב הע"ל לקיום המציאות וכך אמרו
 הנבעלת לערל קשה לפרוש אמנם בבחינת הקדושה אין לה שבח * ולפי
 שצריך לצאת יצחק לפיכך גמול והכי קאמר עד עכשיו אין הערלה מוסר
 אבל עכשו שצריך יצחק להולד היא מוס והטעם בזמן הזה לפי דבריהם זל
 לפי שהיה זקן ולא היה לו תאוה גשמית כלל רק קדושה יתרה בבחינת זמן
 ג"ט שאמרו בן ק' כאלו בטל מן העולם וכיון שגמול ג"ט נכנס למאה וכן אמר
 הכתוב אברהם הלכן מאה שנה וילד וכתיב ואברהם בן מאה שנה בהולד לו
 את יצחק בנו י' עוד שענין הכרית הוא אות ואין ראוי להיות במטבע הוא
 אם לא השלם וכבר היה בן ג"ט צדיק גמור ועד שלא רצה שתפקוק המצוה
 הזאת מורעו ועכשו כרת עמו הברית לתת לזרעו הארץ ולהיות לו לא להם
 וזה לא יצדק קודם ועל בן דרשו זה כפסוק ויהי אברהם בן ג"ט שנים ואברהם
 לא מל קודם לכל הקיבות הללו ולא היה חושש שלא היה בכרת כל עוד שלא
 נצטוו וגם עדיין לא ידע בשלימות זרעו ואם תרצה לעמוד על עיקרם של
 דברים וכהנה רבות עמוד על מאמר לכל זמן ועת לכל חפץ ותשמח ותגל *
 ואמר ראמי בר אבא אברהם עד שלא גמול ולא הוליד היה זסר הי'
 נתוסף ה' ונעשה שלם והוליד למנין אותיותיו
 מאי קאמר עד שלא גמול ולא הוליד היה חסר ה' אם כונתו שהיה
 נקרא אברהם ואחר שגמול ה' נוספו לו או על שמו ונקרא אברהם
 ור"ל מתחילה נקרא אבר' שהיה אב לארס ואח"כ נקרא אב המון והלא קוד'
 שגמול קרא אברהם ועוד מאי קאמר ונעשה שלם נראה שהכונה בשביל
 שגמול דהיינו מעש' שעשה לא על אותה ואם הכונה שהיה חסר ה' אברהם
 כמו שהביאו במסכת נדרים כפ' רביעי אמר רבי אמר בר אבא כתי' אברהם
 וכתיב אברהם בתחלה המליכו על רמ"ג אברהם ולבסוף המליכו על רמ"ח
 ואלו הם כ' עינים וב' אונים וראש הגויה אם כונתו בכאן זאת בעצמה למה
 נשתנו המאמרים כיון שהאו' אחד כי בכאן תלה ענין שלימותו במילה ושם
 תלה

מזל ברבס
 פ"ח אמר ר'
 אפי' בר אבא
 אברהם עד
 שלא גמול
 היה חסר ה'

תלה בשניו שמו * ועוד קשה מאי קא' הכא חסר ה' שהיה חסר כ' עינים
 וב' אונים וראש הגויה דה"ל עיני' ואונים וראש הגויה דבשלמא בגמ' דקאמ'
 המליכו זרק אבל הכא לא יצדק לשון חסר * ועוד מי אמר לו לרבי אמר
 שהאברים שהיו חסרים היו אלור' בלתי שלמים אונים ועינים * ויש לרדק
 ל' אמר שתי עינים וכו' מוכיח למה לי * ועוד כיון שגמולו ערלה בלב
 וערלה בשפתים כמו שאמרו ברבא ד' עורלות הסוף כ' יהיה האות הנוסף
 בשמו ו' שבמילה בשלמו לו השני אברי' ג' כ' שהם הלב והשפתים * עוד בשלמא
 ראש הגויה אחר שמקודם היה ערל ומאוסה היא הערלה ואח"כ גמול ניחא
 אלא הארבעה מי אמר לו שהן אלולא מהר"מ אברהם אחרים * ועוד מאי
 המליכו שייך בראש הגויה והלא בן מאה שנה היה ואם הכונה שהשלימו
 על ה' אברים הללו לעשות בהם מצות בוראו זה לא יתכן כי עד הנה לא רמו
 עיניו גם אזינו לא תשמענה דבר בלתי הגון ואפי' באשתו לא הביט כי אם
 לעת הצורך כמו שאחזל באו' עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את כש' באשת
 חבירו א' כ' מה שייך לשון המליכו כש' לשון חסר * ועוד יש להקשות בלשון
 הגמול באו' ולבסוף המליכו על רמ"ח והלא רמ"ג כבר המליכו עליה מקודם
 ולא היה לו לומר לא ולבסוף המליכו על ה' אחרים מה לו לערב הישן עם
 החדש * ועוד יש להקשו' איך אמ' ולא הוליד והלא הוליד את ישמע' וכשגמול
 אברהם היה ישמע' בן ג' שנה דכתי' בע"ה היו' הזה גמול אברהם וישמע' בן
 וישמע' בן ג' שנה בהגמולו בשר ערלתו * עוד קשה כי אינו יוצא כמו שנכנס באו'
 עד שלא גמול ולא הוליד היה חסר ה' היה לו לכי' אחר שגמול והוליד נתוסף
 ה' עוד קשה מדידה דאיה דמתחילה תלה חסרון הה"ל מפני שלא הוליד
 ואח"כ תלה ההולדה בתוסף הה"ל דקאמ' נתוסף ה' ונעשה שלם והוליד למנין
 אותיותיו משמע מפני התוספת הוליד וכן משמע מואי דקאמר אברהם אינו
 מוליד אברהם מוליד דשינוי הה"ל אגדמה ההולדה * עוד מאי קאמר ונעשה
 שלם אם הכוונ' שגמול כבר בכלל במאמרו נתוסף ה' שהוא שלימות הה' אברים
 כמו שנראה בגמרא * עוד מאי קאמר והוליד למנין אותיותיו וגם כי בגמרא
 לא הוזכר כלל מענין זה

חביאור הוא כי כונת המאמר באומרו עד שלא גמול ולא הוליד בן ר"ל
 שיקרא כמו כי ישמע' אל אינו נקרא זרעו והו' שדקדק הכתוב באומ'
 גרש את האמה וכו' כי לפי שאברהם היה מחשיבו לזרע לכן אמרה שרה
 לאברה' גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני
 נצנה כה רוח הקדש שאינו זרע להקרא בן וקוף קוף אברהם היה מחזיקו
 לכן כי היה בכורו זרע וירע הדבר בעיני אברהם על אודות בניו כי על
 השפחה אעפי' שנתנה שרה לנאשה לא היה חושש אבל זה בנו והיה חילול
 ה' כדבר ואעפי' שהיה רשע כש' שהיה ראוי ליקרו ולקרבו והי'ה הסכי' לדבר
 שרה

מדה שאמר אל ידע בעיניך על הכער ועל אמתך שיש להקשות מאן דבר
 שמה דאמ' כי הוא לא חשט לא על כנו אבל ה' אמ' לנ' תחויק אותו לכך
 שאינו לא נער כי זאת מעולם לא היתה אשתך לא אמרתך ועל דבר חילול ה'
 אחוס כי ארצה והוותר קידוש ה' כי לא חשטת על פך להיותו בלתי עובד
 אלהים וכדל' בר שבקיה על אפי מייא וישוט ולפי בשרו כי אפי כל ורע
 יצחק לא היה ראוי' כי ביצחק יקרא לך ורע ולא כל יצחק כי מאס עשו
 אפי' שהיה בן הגברת וקיימת האומר לאביו ולאמו ואת בניו לא הכיר כי
 שמרו אמתך וכו' אי נמי' ולא הוליד כלומר משרה' ואמר היה חקר ה' פירו'
 האברים שלא היו שלמים כי האובי' לא היו שומעות בתקנם להיות כי מתחלה
 קודם שנימול היה רואה מראות להי' שומע דברו רק שהיה נופל אמ' אחר
 שנימול רואה ושומע והוא יושב כדכתיב וירא לוי' והוא יושב הרי שהמליכו
 על עיניו ועל אזניו כי מקוד לא נתן רשות לעיניו לראות ולאזניו לשמוע והיה
 בזה לו הקול לפי כחו ואחר שנימול ביתוקף בה' אברים ביתר שאת כאומר
 ולפי' בלב ובשפתים לא נתחדש דבר שלימות כי לבבו היה שלם עם אלהיו
 לעולם גם בשפתיו היה מכרו שמו של הק"ה בפני כל הבריות ועולה לא
 נמצא בשפתיו' וראש הגויה בשלמה כפשטה באות ברית קדש' אינמי
 ביוון' למה שאזל קמון' חני מעמיד בעולם כל זמן שאתה מובלו ומעדרו
 מוסיק ומזיא פירות כך משכנדר דמו משכתבטל יצרו משכטלה תאותו
 משכטט דמו כלומר שנשלב בראש הגויה שלא היה לו תאוה גשמית ולא
 נשתמש באות ברי' קדש רק לשמו הגדול והוא בן' ק' שנה אז נתקדש בראש
 הגויה והכריח רכי' אמי שאלו ה' היה מה שחבר מאברהם שאחר שאני
 רואה שאמר הכתוב שכראה לו כשהיה בן ג' שנה וידא אליו וכו' ויפול
 אברהם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר הודיע הפתח מעלת המילה
 דכתיב לעיל כמולו אתו ומיך ליה וירא אליו ה' והוא יושב להורו' כי קודם
 שימול לא היה בו כח להפיט ודאי שלא היה שלם בזה כי ג' הקול לא
 היה בא לו רק לפי כחו וראש הגויה ממילא שמעינן וזהו שדקדק הכתוב
 בהתפללו על קדוש ויגש אברה' ויאמ' שהיה לו אבירות וכח עצום לקבול
 מראות אלהים ולשמוע דבריו וזהה אח' וישכס אברהם בכקר' המקום
 אשר עמד עם להורות שמה שדבר עם הש' היה בעמידה' וזו מתחילה
 על רמ' אברים כי היו כולם ככנעים אל נפשו להטותם לעבוד אלהים
 בכל כחו וגופו ושלט באבריו ואמר שתי עיניו לומר שהיה שזה בהם מעין
 ימיו היה שלם בשמאל שלא היה בו ד' שמש כלל ואמר המליכו כי הכל
 מאתו ית' ואלמלא שמעינך הצדיק לגבור על יצרו הרע היה נופל בידו
 והו' פי' נ' רשע לנדי' שאמ' חז' בכל יום א'הר נופה להמית את הצדיק
 ואלמלא

אף בכל יום
 נופה וכו'
 למית את
 הצדיק

ואלמלא ה'ה עוורו היה נופל בידו והכני ממשך פי' הכתוב לפי דבריהם
 ז' והכרח לדבריהם כי מנ' דמיירי ביצהר לא שהוקשה להם הא דקא'
 ק' ולא ירשיענו בהשפטו אם חוור לרשע כיון שרונ' המי' את הנדי' למה
 לא יעל ואם חו' לנדי' למה בהשפטו כיון שהו' נרדף על לאחמם בכפיו עכ'
 דרש דמיירי ביצהר שנק' רשע כי יצר לב האד' רע ואמ' נופה רשע לנדיק
 פי' ע'הר הוא חכם גדול ועושה דבריו בחכמה ומתחיל לפתות מעט מעט
 בדברי חלקות ותכליתו להמיתו וה' לא יעובדו בידו ושמה תאמר כיון
 שכוונתו של צדיק להתפתו לולי ה' ראוי ליענש קמ' ולא ירשיענו בהשפטו
 ואחר כך המליכו על ב' עיניו רוצה לומר שהשליטו עליהם עם היות כי
 הראיה והשמיעה אינם ברשות האדם השליטו והמליכו עליהם ע' העבר
 עיני מראות שוא' ואלו ה' אמרי' הם מאו' אח' וכו' שזה של הגמרא אמרו
 ראשונה ואחר כך חדש יותר שהוליד למנין אותיותיו' ומש' בגמרא לבקוף
 המליכו על ר'מ' וכאן אמר ונעשה שלם הוא ידוע כי המצות כשיתוקפו על
 הראשונות מתעלות הלא תראה מי שחציו זכאי וחציו חייב עשה מצוה אחת
 בתעלה והוא צדיק גמור וכן תראה בחוש מי שהוא חקר בא' מאבריו אפילו
 השלמים מקבלים הפסד וכן במרגלית בעלת מוס קטן כש' שכל האברים
 בתעלו ונשתלמו בעילוי אלו ה' אברים' ומש' והוליד למנין אותיותיו כראה לי
 דכבירא ליה לר' אמי דיצחק נולד לו חדשים והוא נימול בן ג' שנים והיה בן
 ק' שנה כשנולד לו יצחק כנו שנמצא הוליד לה' חדשים שדבר עמו ה' נימול ו'
 חדשים של הריון הם יב' חדשים והם שנה תמימה ונ' שנה הרי ק' כדכתיב
 ואברהם בן ק' שנה כהולד לו את יצחק בנו שהוליד והוא לשון הולדה לחדשי'
 מנין אותיותיו שהם ה' והא דתניא בר' נפקדה שרה היינו להריון ובפקח
 נולד יצחק הרי שנולד לו חדשים' ומש' מתחלה עד שלא נימול ולא הוליד
 וא' חב תלה ההולדה בנתוקף ה' הם חלוקות מתהפכות כי חקרן ה' אבריו
 נמשך מקיבה שלא נמול ולא הוליד ומשלימות ה' אברים שנמשך מהמילה
 היתה כיבה שהוליד בן מטיפה קדושה ולפיכך נימול בכ' באיחור בן ג'
 שנה כדי שתכף תהא ינח' מטיפה קדושה ואם היה קודם היה נר' כי יקבת
 המילה להכיר הערלה לא וולתוה אינו שאם בן היה לו להמול מקודם'
 געוד כי כמה צדיקים קדמו אדם שתנח' מתשלח חבך שם ועבר ולא נצטוו
 אלא לא נתנה לא בזמן שימצ' זרע קדוש שימשיך קיום מצותיה ולא יבטלוה'
 ואי לאו דמתפתו' להגיה הגרסא היית' אומר פי' הגרסא נכונה היא עד
 שלא נמול לא הוליד וחקר הכתובק ה' נעשה שלם והוליד למנין אותיותיו
 והכי פי' עד שלא נימול לא הוליד שיקרא זרע והיה חקר כה' אברים כחוקף
 ה' היינו שנקר' אברה' כמו שאזל אברה' אינו מוליד אברה' מוליד ונעשה שלם
 שנקרא

מזל נתקמו היינו שנמולטנקרא תמים ואז הוליד מי שיקרא זרע למיין אותיותיו כדפי
פרש לך לך ונתתי לך ולזרעך אחריך ר' יודן אמר חמש אם מקבלים בניך לאחותי אני
ואתכ' בריתי אחיה להם לאוה ולפטרון ואם לאו לא אחי להם לאוה ולפטרון
כימי וכיניך אם נכנסים בניך לארץ הם מקבלים אלהותי ואם לאו אינם מקבלי אלהותי
אם מקיימי בניך את המילה הם נכנסו לארץ ואם לאו אינם נכנסו לארץ
אם מקיימי בניך את המילה אחיה להם לאוה ולפטרון ואם לאו לא אחיה
להם לאוה ולפטרון שאם מקיימים בניך את השבת נכנסו לארץ ואם לאו
אין נכנסים

כך הנקחא בילקוע ויש נקחא ב' שאם מקבלים בניך את השבת

ראשונה ראוי להק' שבכל התנאים או' אם מקבלים בניך את מקיימים
בניך והבנים עדיין לא באו לעולם כיזה היה קודם שנולד
ינחק ומה בידו של אברה' לדבר שתלוי בכיזה והוא אינו יודע את יקבלו את
לאו ב' כיון שאברה' הוא המוכר ראשונה בכתובים לך ולזרעך אתך למה
הוא לא הוזכר כלל במאמר רק הכל בבנים ג' מאי קאמי' אם מקבלים בניך
אלהותי אני אחיה להם פשיעא דממילא הוא שאם מקבלים אלהותי שהוא
ית' אלוה שלהם ד' מה הלשון הזה ולפטרון בכל החלוקות הללו אחרי אומי
שהוא אלוה בכלל מאתים מנה וכי האלוה אינו פטרון למי שעובר אותו
ואם מלת פטרון הוא על דבר שאינו בכלל אלוה מהיכא נפקא ליה שבכל
הכרעה לא הוזכר אלל טס' שהים ה' למה אימר ואם לאו וכו' דמכלל הן
אתה שומע לאו ואת הקושיא ראוי להקשות בכל החלוקות שהזכיר רבי יודן
שכפל ואמר ואם לאו ויחלוקת את נכנסו בניך לארץ מקבלי הם אלהותי מאי
חדושו פסוק מלא הוא ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגורייך וגו' להיות להם
לאלהים שאין לומר שהוא בכתובה לבד מבלי שיכנסו לתוכה ואם כן קרא
אתא לאשמועינן ז' יש להקשות לבעל המאמר וגם בפסוק כי כניית ישראל
הוא שבר ואינה עבודה כמילה ושבת ואם קבלת האלהות תלוי בכנייתם
לארץ אם כן בידו ית' הוא ואחרי שקבלה תלוי בידו אם כן מאי קאמר את
מקבלים בניך אלהותי כיון שהוא תלוי בכנייתם לארץ והכנייה היא בידו
ח' כיון שחלוקה זו של אם נכנסים בניך לארץ מקבלים אלהותי היא כתובה
בפסוק בהדיא אמאי לא הקדימה כיון שדרש פ' ונתתי לך ולזרעך אחרין
ט' או' אם מקיימי בניך את המילה הם נכנסו לארץ וחלוקת את מקיימי בניך
את המילה אחיה להם לאלוה וכו' וחלוקת את מקיימים בניך את השבת כפי
אותה הנקחא מכל' ל' יודן דבשלמא חלוק' את נכנסים בניך לארץ מקבלים
אלהותי בכתוב השאר כולהו מכל' י' אומרו את מקיימים בניך את המילה
אחיה להם לאוה ולפטרון לא ימנע מחלוק' את בקבלת אלהותו בלבד מקפיץ
להיות

להי' להם לאוה ולפטרון או מלבד זה צריך גם כן קבלת המילה אם בקבלת
השבות מקפיץ קשה דידיה אדוידה דלעיל קאמר את מקבלים בניך אלהותי
אחיה להם לאוה וכו' משמע דבקבלת השבות מקפיץ ואלו הכא קאמר את
מקיימים בניך את המילה אחיה להם לאלוה וכו' ואם לאו לא אחיה
להיות להם לאוה ולפטרון צריך קבלת השבות והמילה לעריכנהו ולתנינהו
ולומר את מקבלים בניך אלהותי ומקיימים את המילה אחיה להם לאלוה
וכו' ואת הקושיא בעזמה נופלת על חלוקת את מקבלים בניך את המילה
הם נכנסים לארץ בחלוקת את מקבלים בניך את השבת הם נכנסים לארץ
א' כיון שקבלת האלהות כלתי אפשרי את לא בכניית לארץ ובקבלת המילה
כדקאמר בע' את נכנסים בניך לארץ הם מקבלים וכו' וכן אם מקיימים בניך
את המילה מקבלים אלהותי וכו' את בני איך עשה מציאות לקבלה בלי שום
א' מהם דקאמר את מקבלים בניך אלהותי מתחילה היה לו להקדים הענין
שבו תלוי קבלת האלהות דהיינו מילה וכנים הארץ ואח' את מקבל' אלהותי
וזאת הקושיא בעזמ' היא ג' על חלוק' את מקיימי בניך את המילה הם נכנסו
לארץ עם חלוקת השבת : א' למה אמר שאם מקיימים בניך את המילה הם
מקבלים אלהותי ואם לאו לא ואם כן קשה מדוידה לדוידה ואם תרשיהו זריכי
תקשי לעריכנהו כדפרכינן לעיל : ג' למה אמר שאם לשון נתנת טעם יאמר
את מקיימים כדקאמר בכולהו :

הביאור יבואר עס פקוקים שבפרשת תצוה וזה אלו ונשא אהרן את
שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו בבאו אל הקדש

לזכרון לפני ה' תמיד ונתת את חשן המשפט את האורים ואת התומים והי
על לב אהרן בבאו לפני ה' ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני
ה' תמיד ע"כ ויש להקשות למה אמר ונשא אהרן את שמות וכו' באמצע יש והכניס
מעשה החשן יזכיר האורים והתומים שהם מהחשן ואח' כיאמר ונשא אהרן
והכל בכלל ב' למה צוה הש"ת להיות שמות בני ישראל באבני החשן אחר
שהם באבני האפוד כמו שאמר משה משמותם על האבן האחת ואת שמות
הששה הכותרים על האבן השנית כתולדותם וכתוב ונשא אהרן את שמותם
לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון ואם בשביל שהחשן בלי נכבד יותר מהאפוד
בשביל שבו יב' אבנים יקרות והוא על הלב וכו' אורים ותומים אם כן יהיו בני
ישראל לזכרון בחשן ולמה נכתבו בחשן ב' אבנים ובאפוד בשני אבנים
גם קשה אומרו ונתת את חשן המשפט את האורים ואת התומים למה לא
הוזכר זיוויהם ויאמר ועשית אורים ותומים ולא במעש' שאמר ועש' אורים
ותומים ג' את שמות מאירכי ד' למה לא נקראו אבני החשן אבני זכרון
כמו שנקראו אבני האפוד ה' אומרו ואת האורים ואת התומים בה' הידיעה
היכן הוזכרו בשלמא ועשית את החשן ועשית את האפוד הוזכרו למע' דכתי'
ואלה

פ' ונשא אהרן
את שמות בני
ישראל

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד וחזר ופי' לך ועשית את החשן שאמרתי
 לך אבל אורים ותומים לא הווכרו ועוד כיון שהאורי ותומים מכלל החשן למה
 לא הזכיר השלמת פרטי החשן ואח' כי יגיד בלבי שתי' ו' את האורים ואת
 התומי' את ואת מאי דבי לימ' האורי' והתומי' ח' למה כפל ונש' אהרן את
 משפט בני ישראל על לבו בבאו לפני ה' תמיד ואם מד' על האורי' והתומים
 כבר אמר והיו על לב אהרן למה בב' פעמי' שאמ' וכשא' אהרן אמר לפני
 ה' תמיד וכשאמ' והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' לא אמר תמיד י' בא' אמר
 וכשא' אהרן את שמו בני ישראל בחשן המשפ' וכב' אמר וכשא' אהרן את משפט
 בני ישראל ולא הזכיר לא שמות ולא חשן י' א' באפוד ובחשן למעלה
 ולמטה אמ' וכאורים ותומים ובשני' לא הווכר כלל קדש אלא בבאו
 לפני ה' י' א' בשמים הראשונים כתוב בבאו וכושא' האחרון לא כתוב
 בבאו י' ד' למה אמר ג' פעמים על לבו בחדה סג' וכדי לבאר הענין הזה
 ולתרץ הקוסיות צריך לחקור על ענין זה ארבעה חקירות אחת למה
 הקפידה התורה שלא יוח החשן מעל האפוד כיון שהם ב' בגדים היה
 כל א' לבדו ואי משום דאידי דוטרבי נייהו מרכיני אות' ה' י' וטר טפי והוא
 בפני עצמו י' ואי מצד קדושתו ומכרת שמירה יותר מפני השם שכתוב
 בו לפחות לא לחייב המכריז החשן מעל האפוד כלאו דלא יוח י' ב' מכל
 לבני בית כ' לשמש כהן גדול מחוקר אורים ותומים כי מה' דברים שחברה
 בית שני הם אורים ותומים דכתוב ואכפרה חקר ה' כדאיתא במקבת
 יומ' ב' סוף אמר רבי שמואל בר אבחיא א"ר אחא מד' עלה ההר והבאתם
 עץ ופכו הבית וארצה בו ואכבד חקר ה' וקרינא ואכבדה מאי שריא
 דמחוקר ה' א' ה' דברים שיש בין מקדש ראשון למקדש שני ארון וכפורת
 וכרובים ואש ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים י' ופירש רש"י וקרנו
 לברכה ארון וכפורת וכרובים כולה חדא היא השכינה לא שרתה בו
 ורוח הקדש לא שרתה בכביאים משכ' שתי' לריוש י' והריט' א' כתב והא
 דלא חטי' שמן המשחה אינו נקרא חקרן כי הוא דבר כלתי נרגש וקדושת
 הבית במקומו עומדת אמנם אלו הה' דברים בחקרונם דושם ענין
 והרימ' א' כתב בפ' הלכות כלי המקדש קימן תנא עשו בבית שני אורי'
 ותומים כדי להשלים ח' בגדים ואעפ' שלא היו נשאלים בהם לפי שלא
 היתה שם רוח הקדש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש אינו נשאלים בו
 וכן כתבו בתקפות אבל רש"י ז"ל כתב בפ' ואתה תזוה ובבית שני היה
 החשן שאין אפשר לכהן גדול להיות מחוקר בגדים אבל אותו השם לא
 היה כתובו ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שכאמר ושלא לו במשפט
 האורים עכ' י' ולדבריו יקשה כיון שהחשן הוא יותר נכבד מהאפוד שבו
 אורים

אורים ותומים ובו זכ' אבנים והוא כתון לפניו ועל לבו למה זיה הש"ת
 עשית האפוד ואחר כך החשן וכן הקפיד בעשיית קדמי האפוד במעשה
 ראוי היה להקדים החשן כמו שהקדים במעשה המטכן תחילה הארון
 ואחר כך השלחן ואחר כך המנורה ואח"כ המשכן י' ד' למה חקרו אלו
 הה' דברים ולא אחרים י'
 וזוהי לבאר שני פקוקים הללו צריך להקדי' הקדמה מבוארת בכתובי'
 ובדברי חז"ל במקומות אין מספר כי עס בני ישראל הם חלק
 א' כלל ופרט וכל ההגתם עליו ובחר לו אי' להיות לזבה עיר ומקדש
 להיות שוכן בתוכם בארץ והאומות מ' ההנהגת ע' שריים כל שר שולט על
 אומה שלו ובארץ אשר חלק לה' ובזמן שישראל עושים רצונו של מקון כל
 הטובות שבעולם היו בישראל ומטובת היה בא תועלת לעולם ומה המקדש
 היה מגיש תועלת לעולם כמדוע וזוהי פי' הראשונה פקוק הללו אתה' כל
 גוים וכו' כי ראוי להקשות למה הקדים הללו ה' וכו' והדר קאמר הללויה
 מתחיל ראוי שיטבחוהו עם ה' ונחלתו והדר האומות מ' ב' כי גבר עלינו
 חקדו למה יהללוהו הגוים מ' ג' מאי כי גבר לימ' כי עשה מאי ואמת אם
 חוזר על החכה שגבר עלינו לימא כי גבר עלינו חקדו ואמיתו ה' אתה'
 מאי רבי י' ובין שהזכיר בהללו אתה' כל גוים וכו' שם שלם פעמי' למה
 אמר הללויה בקציה השם א' הכי פי' כי זה הפסוק הוא במאמר א' לבדו
 כי מדבר במלך משיחנו והצלת ישראל משעבוד מלכותו וראשו האומות מ'
 בכודם של ישראל אמר הללו אתה' כל גוים וכו' כי בענין הטוב לעתיד
 לבא יש בו שני ענינים הראשון כבוד ה' והוא תכלית השלמי' כמו שכתב
 הרמב"ם ז"ל וזוהי הטעם אלו ענינין אמין הא שמוה דבה מבר' כלו' שמתחלה
 בקש שיתגדל שמו וימליך מלכותו ויקדב משיחיה וינחם פורקניה והיה
 ראוי שנאמר אמין בתם שחזר על הכל ולא על פרטי אח' אלא שאם היו
 עונים אמין וקמתו היה נראה שאבו מצמים משיחנו לתועלתנו עכ' אומר
 אמין יהא שמוה רבה וכו' כלומר תכלית הטוב שיתבר' שמו בפי כל הבריו'
 וזה ענין השני כבוד והצלחת ישראל ומתגבורת הטוב השוכע עליהם יגיע
 לאומות עכ"ם כמו שהיה בזמן שהיה במס' זנותים וממכו החיות והאומות מ'
 צדין אותם וטועמי' טעם מן בהס' וזה הטוב לא יאמינו בו האומות עכ"ם
 עכשיו אלא כשיראו אותו הללו אתה' לכשיהי' השם שלם והכפא שלם י'
 ואמה את לרבות ישראל שיטבחוהו האומות ע' א' שעבדו אתה' ושם שמם
 מתקדש על ידם והטעם כי גבר עלינו חקדו בתגבורת שנספך מהמדה
 שישנה רב טיובתו לאכול הם כמו שאמרנו י' ועוד שנית להלל אתה' כי
 כתקיימת דבריה' והוא זמנותה' לעולם שבתאמתו דבריו והיה לעולם
 שלא יהיה עוד זמנה והיה ה' למלך על כל הארץ אבל אתם בני ישראל אתם
 מאמינים

ביאור טון
 הללו את ה'
 כל גוים

כוכת אמין
 יקא שמיה
 רבה

מאמינים קודם שיבא עתיד מעכשו שאין הטם טלס ואין הכבא טלס מעתה
הללויה : אי כמי טלעולם קאמר אתם בני ישראל לעולם ובכל זמן הללויה
וזט לא המתיה הללויה פי העכוש שבחיהם קרויים מתים דאלו המתים
ממש פשיטא ולא הרשעים אשר הם יורדי דומה איך מהללם לפי שאינם
מאמינים אבל אכחכו כדרך יה מעת ועד עולם ותכו טבח לה על האמירה
הזאת וזט הללויה על דרך מודים אכחכו לך על שאנו מודים לך ו אם כן
כטישראל על אדמתם יש תועלת לאומות עכום ואפילו כשאין ישראל עושים
דננו של מקום שכינה עמהם הכתיב הטובן אתם בתוך טומאתם ולפילו
כשגולים בין האומות שכינה עמהם טאמר וטב והטיב לא כאמר וכו' :
זהו ההקדמה הא' ועוד אמרוך בערבי סכחים יש בערכין מה קרבנות
מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים כתובת מכפרת על ספיכות דמים
דכתיב ויטבלו את הכתנת בדם ו מוכבים מכפרים על גלג עריות
דכתיב ועשה להם מכנסי בד וכו' : מזלפת מכפרת על גסק הדוח
כדר חניכא יכא דבר טבובה ויכפר על מעשה גובה : אכנט על הדבור
הלכ דכתיב ויהי על לב אהרן חטן על הדימן דכתיב ועשית חטן משפט
אפר על על אהרן חטן על אהרן חטן על אהרן חטן על אהרן חטן על אהרן חטן
טכקול וכו' צין על עוי פנים דכתיב והיה על מצח אהרן וכתוב התם ומנח
אטה זונה היה לך : וקוסיא מבוארת כי בשלמא קרבנות מכפרים
אבל בגדי כהונה מה טעם שיכפרו : כ' כי בגדי כהונה מכפרים על כל
עבירות קשות על ונ' טפיכות דמים ואם אלו נתכפרו איך נחרב הכית
וגלג ישראל : ב' למה יכפר האפר על על חטן על משפט ויש בזה עממם
דכיס יארך כפורם : אבל לדבר בענין האפר לבד עם מה שהקטימ איך
מוכפרים בגדי כהונה עם מה שבת הה' ונה בענין הקובע מקו לתפלתו
וכו' כך אי אומ' כל המדקדק ענין האפר גרעון העל וכתב רט' ז' זול'
האפר היה עשו כמין כינר וכו' עיין טס בפ' ועם זה יתבאר הכל ולא
תשאר קוטיא כי כטישראל עושים דננו של מקום הם בארץ כל טכט וטכט
בחלקו וטכנה בנייהם ורוח הקדש וכבוא שורה ביש אוכות אכות מקייעתם
ודחמו שמים זעל כן היו שמות בני ישראל על החטן על הלכ במטה סימני
כחותם וכו' והיה טפ המפורש על החטן בתוך החטן להורות שהשכינה
שרויה בתוכם ויש בהם נבואה ורוח הקדש והיו האכנים ארבעה
טוריי אבן רמו לארבעה דגליס דמות המרכבה העליונה והיה כתו פאכין
ה' א' אברה זנחק ויעקב להודיע כי זכו אסות עמדה להם והיה כתו פאכין
האחרונה טכטייה כך כתב הרמבם ז' בפירו המטה וברכה מיימי שהיה
כתוב טכטיי שורון להודיע שאפ' שהיה כל טכט בפני עצמו כולם עם א'
זה טעם א' למנות ג' דגליס לקבנם כולם והיו שמות הטכטיים פעם שנית על
כתפות

כתפות האפר להורות שהם שולטים במערכות השמים ואין מול לישראל כי
האפר הוא רמו לעל והם המולות כי הם והאומות העובדים אינם דבקים
בה' והם יונקים דרך נזורות החלק המגיע להם מאתו ות' והיו שמות ישראל
מעמידים אותם : אי כמי להורות כטישראל גולים גלה כבוד עמהם כי בזמן
שים בארץ כל א' ככבודו וכשהם גולים אז כולם הם מקובצים יחד ומעורבים
כשז' על פי כ' נשבה עדר ה' בזמן שהם על אדמתם כהנים בכבודם לזייס
כבודם וכו' וכשגלו נתערבו ונעשו עדר א' כך בחטן היו כל טכט לבדי באבן
טלו וכשהיו ככתפות האפר טהוא רמו טגלו מעל שלחן אביהם ויבאים
למקומות השמים אחרים כולם ביחד בערכוביא וע' היו טטה משמותם על
האבן האחת ואת שמות וגומ' כתולדותם בלי קדימות מעלה זה על זה כי אס
הטבעית טהיא קדימ' דומן והיה האפר מחוכר בחטן ולא יוח ממנו להודיע
שאפ' טגלו שכינה עמהם וגם זכות אבותם עומדת להם אבל לא באותו
הכבוד ואותו הכגמן שהיו כשהו בארץ : ועוד ז' שהיו שמות בני ישראל על
כתפות האפר להודיע שאין להם העמדה כי אס ממה שיוקיי' ואס ח' יקלק
השגמתו מהם אין להם העמדה ואפ' עכשו אחר הגלות ישראל מעמידים
את מערכות השמים שלמלא הם לא נתקיימו שמים ארץ כמול וראו מי כרא
וגו' ואמה וטא אהרן קודם ונתת את האורים להודיע טעמית החטן כבר
נגמרה ויה מכפיק לבא אל הקדש טהוא בזמן שאין טס ארון ויה תמיד טזה
מתמיד יותר וגם כשאין ארון הוא לפני כ' כוף כוף יש בה קדושה אפ' ש'
שאינם כברא שונה והו דוקא לרש' דכבר דלא היו אורים ותומים בבית שני
ואינם מעכבים ולהרמבם ותכפות ז' שהפיק הענין לומר לך טכין שאין
בטלגין בהם היה ליה כמאן דליתיה ואפ' לא מעכבים ואמר ונתת את
האורים ואת החומים כתב טס המפורש נתון כתוכו בין בפלי החטן ולפיכך
הוצרך להיות כפול ולפיכך לא מוכרו אורים ותומים כלוואה ולא כמעשה כמו
טכתב הרמבן ז' ואמר האורים והתומים בה' א' הידיעה לומר לך טהוא הוד
שמקר הקבה למטה לבדו : ואמר והיו על לב אהרן כי הוא מיותר כי מאחר
שאמר שהיו בתוך החטן והחטן הוא על לבו ודאי גם כן שהאורי ותומים היו
על לבו ואר' טהוא טכר ורחך ושמה בלבנואס פן יהיה תיבת על לב אהרן
טטמוח : ואפשר שאמר שהיה נושא את נוטאיו ק' מארון : ואמר לפני ה' כי
היו האורים ותומים מאירים דבריהם ומתאימים דבריהם : כבאו לפני ה'
כלומר בזמן שהארון טס שכינה שורה עליו ולפיכך לא אמר תמיד כי לא
התמידו האורים ותומים כל זמן שהתמיד החטן לרש' ולהרמבם ותכפות לא
התמידה השאלה בהם ולפיכך אמר למעלה זכרון כלומר שלא היה שכינה
עם ז' שמות בני יש' לזכרון אבל כשהיה טס הארון לא שייך לזכרון ביה היו
עמט לפני ה' ולפי' נק' אכניה אפר אכני וכרו' שלא היה בהם הכדל כין בפני
הארון

הארון בין שלא בפני הארון ואמר ונשא אהרן את משפט בני ישראל מדבר על תעלת הכמטכת מאורים ותומים כמזל מה משפט אינו חוור חף גורת אורים ותומים אינו חוור ואמר על לבו כשהיה חושב בלבו באותם השמות הקדושים ומתלבט ברוח הקודש ולפיכך לא אמר בבאו לפני ה' כלו' שמעולט צדיק כונת הלבוהכנתו מרוח הקודש וזה אפילו לא יבא לא באו צדיק להיות מוכן לגמרו ולפיכך אמר תמיד לרבות אפילו שלא בזמן עבודה ולפי שה הענין מדבר בהכנה לא הזכיר לא שמות ולא חסן ועם זאת ההקדמה כאל כל ביאור המאמר כי ר' יודן הוקשה לו בפסוקים חדא דקשו קראי אהדרי דמהאי קרא משמע דבכמטכת הארץ תלוי קבלת האלדות דהכי קאמ' וכתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען והייתי לכם לאלהי וכתתי והקמותי את בריתי ביני ובינך וביין זרעך אחריו לדורותי לברית עולם וגו' משמע דבמילה לחודה יהיה לו לאלהים ב' שאלם קבלת האלדות תלוי במילה איך אברהם לא מל עד היותו בן ג' שנה דמשמע שלא היה לו אלוה עד עכשו טען אמ' אם איך אתם מקבלים לא אהיה לכם לאלהי דקאמר והייתי לכם לאלהים דעכשו במילה הוכן להיות לו לאלהי ג' כי כנסת הארץ הוא שבר נתן לישראל ואינו תלוי רק ונחילה השם להם ואין הוא להתנות לקבלת האלדות השבר ד' דלעיל כתב והקמותי בריתי ביני ובינך וגו' למה כפל אח' ואמר ויאמר אלדים לאברהם ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך וגו' ה' דלעיל כתיב להיות לך לאלהים ובכתוב ה' לא כתב ביה להיות לך לאלהים יגוד הוקשה לו העם הילודים במדבר שלא מלו כמ' בפ' הערל משום חולשא דאורחא או דלא נטבה להם רוח נפוכית הכי נמי שלא היה להם לאלהי ולפטרו והרי מצעו כל המ' שבה' הולך לפניו וכו' ואפי' לרבי ישמעאל דקאמר כי ע' כו' שמו קולו של ה' אפי' שהיו מולו מל ולא פרע כאלו לא מל ולכך כתיב כי לא מלו אותם וכו' כידוע עור הוקשה כי לא הזכיר קיום הברית רק בינו וביין זרעו וכל אותם נפשות שמלו אותם מה היה מהם וכל הפרשה אומ' ביני וביניך וביין זרעך וכו' וכשא אל בן הנכר אומר אשר לא מזרעך הוא והיה ראוי להזכיר אותם כמי שמצוה על הגר' ולחרץ כל אלו הקושיות כתערר ר' יודן ואמ' שלפעמים בקבלת האלדות והשתעבד' אליו מקפיק להיות להם לאלהי אפי' שלא יקיימו המילה ולא יכבדו לארץ וזהו דוקא באונס כגון ישראל במדבר שלא מלו כראוי עד שבא יהושע ומלן בגלגל או כגון מתו אחיו מחמת מילה והם אם מקבלים בניך להיות לכה אהיה להם לאלהי ולפטרו והוצרך לומר אפי' אהיה לאלהי לרמוז שאלם וקבלוהו לאלהי ירצה הוא להיות להם לאלהי ואם לא ירצו ואפי' שזרצו אח' כאלן להם תקנה כמו שהוא בעל שלעמיד ירצו הם ולא יר' לקבלם כמ' בעל פ' לעתיד לבא מביא ה' וכו' והטעם מפני

כבוד של מעלה כשרניתי וכו' כמ' כפה עליהם ההר וכו' ואעפי' שמקבלים הגרים יחד שאפי' אי נמי לעתיד לא יקובלו לפי שהוא עולם השכר וכמו שאמר זל מזה קלה יש לי וכו' דמוציא חמה מכרתקה שהדין עמו כמו שאמ' שלא רצו לקבל מקדם דאלתה הוו מנטער פטור מן הקובה יל א' אפי' אהיה להם וכו' שירצה לתאר אהותו עליהם לא כמו שהרחיקו הע' כוס ענין זה וקלקו ההשגחה מזד רוממותו והו שאמר ואפי' אהיה להם לאלהי אפי' נמי אהיה להם לאלהי על כרחם שאם ירצו אח' לפטרו עול לא אהיה כמ' אם לא ביד חזקה אמלך עליכם אפי' נמי אהיה להם לאלהי כי אענם בעת צרתם כמו שנאמר כה' אלהינו בכל קוראינו אליו אפי' נמי אהיה להם לאלהי אייחד שמי עליהם להקרא אלהי ישר' ו' ולפטרו שתהיה הנהגתם עי' כמו שהיו ישראל במדבר והאבות וכו' יתוקן ענין אברהם עד עכשו וענין ישראל במדבר ומתו אחיו מחמת מילה והדר קא' אם ככנסי בניך לארץ הם מקבלי אלהותי וכו' כי כל י' הדר בח' דומה כמי שאין לו אלוה כי בח' ג' שלטים השרים וכמו שפי' בפ' ושבתו בשלוט וכו' וזה שאמר וכתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו וכו' והייתי להם או לאלהי נמי שבהיות ישראל אז בארץ יקיימו כל המצות התלויות בארץ וגם הכלתי תלויות יש להם מעלה גדולה כשנעשית בארץ דכתיב ראה למדתי אתכם חוקים וכו' לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה פירו' המצות שלמדתי לעשות כן בקרב הארץ ואפי' לא זכיתו רק בזיון לבד וגם השכינה שורה בישראל ושם שמים מתקדש על ידם וזה והייתי להם לאלהים וכו' יתורץ מה שאמר אם ככנסי בניך לארץ מקבלים אלהותי כלומר בשלימות המצות התלויות בארץ מתקיימות והם מקיימים אלהותי בשלימות ואם לאו איך מקבלין אלהותי ד' כמו שעשו בני גד ובני ראובן אם ח' ויסקימו כולם כשנתנה להם הארץ שלא ליכנס לה לא היו מקבלים האלהות כי קבלת האלהות שלמה הוא בהיותם בארץ וכן אמ' משה ראה למדתי אתכם וכו' ואמר עוד אם מקיימתם את המילה הם ככנסי לארץ וכו' זה אמ' כלשון תנאי וכן בשעה שאמר ה' ליהושע טוב מול את בני ישראל אמרו בפסיקתא וזה הדבר אשר מל יהושע ר' ברכיה בר חלבן בשם רבי אבין בר יובי דבר אמר להם יהושע ומלן מה אתם קוברים שאתם ככנסי לארץ ערלים כך אמ' ה' לאברהם וכתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו עי' ואתה את בריתי זשה לכל זמן ועת לכל חפץ זמן היה לו לאברהם שנתנה לו המילה שאל' בעצם היום הזה מימול אברהם זמן היה בולמימול את בניו שאמר כי מולים היו פי' שהוקשה לו אם המילה מעכבת את האלהות למה לא מל אברהם עד עכשו וכן ישראל למה לא מלו והשיב כי היה קיבה לאברהם עד היום הזה מפני הגרים ומפני יצחק הכל באורך כמו שכתוב במאמר

אדותיה רחמים ואיכסאל גודותי ש' ולמה לא הביא רחמים בע"ה לרחמים מן
 התורה מפריקה וטעינה וכן הלכה צער ב"ח דאורייתא וכמה דברים
 ד' מאי לטובא דלא עוד לימא וכן אותה ואת בנו • הביאור דלעולם הטפת
 דם ברית לנולד מהול אינה מן התורה ומשעשע לו להקחא ממול באח מישהא
 אם ישאר כך ואינו נעשה ולפי איכו דום זאת השב' כלל וקח' ה' אקמכת' בעל'
 ומה שש' אם מות' למוול היה משום צער דאין ראוי לצער על ח' מסום צער
 ב"ח אי' משום פכנה שמכין הולד ב' חס' יזה' א דקא' מוכי ב' ריתו של אברה'
 מפני זכר המצוה ד"ל הוא צורך' להשיפו ולא ח' שישפן לצער וע"כ לא נולד
 יצחק מהול כמו יעקב כדי שתתקיים בו דא' שנה ובן ח' ימים וז' ומול כאשר
 צוה אותו אלד'ים וזה שלא וכה פה כ' ל' לקיימה ב' יד' כי נולד מהול יצטרך
 מעט הוא ואכ"ו ג' להורות שאם היה נולד ערל היה מ' את בנו מ'ן כ'ן
 שעתה מצערו ב' צורך כל שכן א' נולד ערל ועכ"ז יס' ד' בתורה דכתב
 המול ימול ואם למילה ופריעה לצד לימא ימול ויפריע למה אמר המול ימול
 לרמוז לך הנולד מהול כבר ימול והיינו הטפת דם לנולד מהול • והא דקא' מ'
 אל תהי קורא בו אלא שתי מילות מילה וכריעה פי' לא תטעה לפרש ולומר
 שעיקר הכתוב בא לזה ויהיה מן התורה וידחה סבת אין הדבר כ' כי עיקר
 הכתוב לא בא לא למילה ופריע' שדוח' שב' ואגב אורחיה בשינוי הלשון רמוז
 שהנולד מהול צריך הטפת דם ברית • והא דקאמר אל תהי קורא בו לומר
 לך שאפי' שכתוב בתורה המול ימול לא תטעה לפרש דרמוז הפ' לנולד מהול
 אלא לערל והם שתי מילות מילה ופריעה • והא דמסיק לן קרא ל' פריעה
 בלשון מילה ל' לך מ' ולא פריע' אלו לא מ' זהו כ' • וד' סבי' ליה דק'ר'
 אתי למוול שצריך שיהיה מהול וקריביה המול ימול ולר' מילה ופריעה
 נפקא ליה מקרא גופיה דבשתי מילות הכתוב מדבר ומדכתיב המול ח' ו
 ואלו דריש הכי • אי כ' מ' מ' אתן דמים למולות ולב"ה דינ'יק מילה ופריעה
 מהמול ימול קרא דלמולות אתא למשול שהיה המל'ך כ' מ'ן כ'ח' ובלעו
 ל' משה וכו' די'עה דחייב' אדם עונש על שני מולות מילת ע' מולת כ'ן •
 ופ'טתיה דקרא על מילת בנו ואגב רמזה גדול מעלתה באומר למולות •
 וא' פ'ט' שצפורה לא פריעה אלא מלה לצד בדכתיב ותכרות את ערלת כ'נה
 וא' וירק ממנו משה תחלה במצוה ומשה פריע דא' ל'תה לימא ותמל את כ'נה
 מאי ותכרות • וכל ולמה כימול ל' שמה כ'ן שצריכים איכו שאפי' שהוא מהול
 להטיף ממנו דם ופריע' מ' מהול של אברה' איכו ימו זהו דאוי להקדים כי ור'ין
 מקדימין למצות שיש מ' מול ל' יום ואין ב' כ' לאס' ב'ן ימול לא • ומה שצ'נו
 כימול לח' להודיע הפ'ל רחמי הש'ת לישאל מן העב'ים לכן כישרל ר'חם
 שיהא כ' מול לשמה א'מם העב'ים כ'גון שלקח שפח ועברה עמה או צורך
 למולו תקף לא א'כ לקח השפחה ונתעברה א'נו • א'כ כ'גון שלקח הולד
 ערל

והוא
 מן התורה
 ומפריקה
 וטעינה
 וכן הלכה
 צער ב"ח
 דאורייתא
 וכמה דברים
 ד' מאי לטובא
 דלא עוד לימא
 וכן אותה
 ואת בנו •

ערל אין ראוי לעכבו ערל כביתו כיון שבא ערל מ'ן • ומה שאמר שהיחם
 על הבהמה היינו על אמו שמצטרפת פ'לוקחים כ'נה מאכלה אבל כשהוא
 בן ח' ימים אינה חוששת כ'כוכן דקדק הפ' ויהי ו' ימו ו'גו' שמקרכת אותו
 ומרחמת עליו • ואמר ולא עוד כלומר אין צורך רא' אחרת כי אם זאת כי
 אפי' שהראיה ראשונה יש להח' אות' • אפ' שהטע' מפני שאינו ראוי לקר'ן
 מחובר זמן שהוא ספק פ'ל אבל כאן באותו ואת בנו ודאי משום רחמי ואין
 להקשות מהשקיעה ח'ך צוה הק'בה לשוטטו כי זהו שלמות להם שיהי ח'ק
 אבר מהאדם • והא דקאמר שכל מדותיו של הכ"ה רחמים עיין במצות שלוח
 הקן בכל דברו החמ'ם ז' והרמ'ן ז' עליו כפרטה והאריך הרכה מאד
 כק'צור דברים ורוב העיון •

ורא אליו ה' כחום היום מאי כחום היום אמר רבי הנינא אותו היום
 יום ג' למילה של אברהם היה ותיבה בא הקב"ה לשאול באברהם
 הוציא הקב"ה המח' מנרתקא כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים שדרית
 אלי עוד למיפ' אברא נפק ולא אשכח אמר ליה מהמנותא בעבדי נפק
 איהו חוייח להקב"ה דקא' אבבא היינו דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך כיון
 דחוא דקא' אסר ושרי אסר לאו אורח ארעא למי'ק חבא היינו דכתיב וישא
 עיניו ורא' והנה שלשת אנשים וכו' אתו קמו עליה כיון דחוו דחוי ליה צער
 אמרו לאו אורח ארעא למי'קס חכא מאי גינהו ג' אנשום מיכאל גבריאל
 ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה ורפאל שבא לרפאת את אברהם •
 גבריאל דא'ל למח'מית לסדום • ודכתיב ויבאו שני המלאכים סדומ'ך
 דאזיל מיכאל בהדיה לשו'ביה ללו'ס דיקא נמי דכתיב ויחפוץ
 ולא כתיב ויחמכו • עכ"ה •

ויש לשאול מי אמר לו לרבי חנינא שבא לשאול בשלמותו של אברהם • כ'
 מי אמר לו שהיה הביקור לפני המילה ואם מפני סמיכות
 הפ'טות עדיין יש לשאול מי אמר ליה שהיה ביום הג' • ג' למה אמר בא
 הפ'ט' לשאול באברהם ולא אמר לבקרו • ד' כשבא אליו עו ואמו שאין אורחים
 למה אמר לית המנו' בעבדי ולמה קאמ'נו על נשואי יצחק ולא יהו' שיעור
 בעיני א' ברהם כעבדי של ר'ג' אמר אינו בשאר כל העבדי' כשר היה
 ה' חויי'ה להקב"ה דקא' אבבא חויי'ה דקא' אב'ר וכו' וכי קודם שבא היה
 לו לרא' כ'ה כל ג'ני לפניו ית' • ג' כ'א חויי'ה להב'ה דקא' אבבא וכו' והיינו
 דכתיב אל נא תעבור מה ששמע שהשכיח היה רוצ' להק'תל'ק מעל אברהם
 ולפני משמ' שלפי שר' אברה' לילך לק'ר האורח' אמ' לה' שומת'ן עד שיכניס
 אות' דדרש' מ'גי'ה גדול הכנס' אורח' וכו' • ו' או מאי כ'הו ג' אנשי מיכאל כו'
 ז ב 2 7 מי

מזל כחציפ'
 מאי כ'ס'
 סיוס אג'ר
 ס'ס' לא אותו
 סיוס יום כ'
 לעולם •

מי אמר לו שהיו אלו בשלמא רפאל שבא לרפאת אלל מיכאל וגבריאל מאן
לימא לן ח' למה הוכררו ג' לג' דברי הללו ופרטי' זל בפקוק לכי שאין מלאך
אחד עשה שתי שליחויות תדע שכלל הפ' מוכירם לטון רבים ויאמרו לוי וכו'
ובכשורה נאמר טוב אטוב לך וגו' וקסה כי אינו מביא ראי' שב' לין עושים
שליחות אחד אבל הכבדא כותנת דדי מלאך אחד לשליחות אחד אמנם
מלאך אחד יעשה שליחות הרבה אפשר ואינו מביא ראי' שמוכיר כלטון
רבים ובמעשה הוא א' לכן אמר בקוף למדת שהא' היה מניל ועוקסה
שהרי הוא בעצמו אמר שרפאל שרפאל את אברהם הניל אתלבו ואין לומר
דרפואה והגלה הכל אחד שהרי בכאן אמרו בגמרא שמיכאל שבא לבשר
את שרה הלך להניל אתלבו ט' אומרו דייקא כמו דכתיב ויהפוך את
הערים ולא כתב ויהפכו ט"ו וקסה שהרי כתיב כי משחיתים חמכו כמו
שהקסה הרמב"ן זל וכן הקסה הר' אלחנן הא משמע לישאל דקרא ששניהם
הנילוהו כדכתיב ויחזיקו האנשי בידו וביד אשתו וכתיב ויוציאוהו ויניחוהו
מוחז לעיר וכתיב בתריה שאמר לו המלאך שבא להפוך את קדום כי לא
אוכל לעשות דבר עד באך שמה ותרץ ששניהם מוחז לעיר ומיכאל הלך
עמו עד צוער וגבריאל היה רוצה למהר אכתי קסה כיון ששניהם הוציאוהו
בחמלתו עליו נראה שהיו מזילי דאם לא כן מה לו למשחית בל ט' אס ימות
גם הוא כאנשי קדום כיון שמיכאל היה הולך עמו עד צוער ומה לו לגבריאל
לומר מהר המלט ועוד מה לו לגבריאל להתעכב מלעשות שליחותו
בשכיל לטו יעשה מה שירצה כי מיכאל עמו ואין חשש כי לא יגיע נזק לטו
כיון שמיכאל עמו כי חוכלמלאך ה' קביב ליראי' ד' למה הוצרך רפאל לרפא
את אברהם כיון שהקסה הלך לבקרו באור פני מלך חיים ומה צורך

למלאך לרפאתו

חביאור דקשיא ליה לר' חמא שהרי כתיב וירא לוי ה' שנרא' לאברהם
לדבר עמו ואח' כך לא מצינו שדבר עמו כלום לא תחק וישא
עיניו וכו' וקראס ועשה משתה והאכילם ולוה אותם
ואין לומר שבא לומר לו מעשה קדום ותכף שבא הב' באו מלאכי השרת
והא דקאמר ה' הוא לטון קדש ואמר לו אל נא תעבור ולמדכו שגדול הכנסת
אורחים מהקבלת פני שכינה ואחר שהלכו אמר ואברהם עורמו עומד לפני
ה' תיקון קופרים שהמתין לו השכינה עש' שהכנסת אורחים ולפיכך אמר
המכבה אני מאברהם אשר אני עושה ודברי הש"ת להודיע זה לבדיונתו
וכא והמתין עד שהכניס האורחים לא יתכן מפני כמה דברים ואם כן
שכיבת המראה היא לומר עיני קדום היה לו להקדים פסוק זה אמר קודם
וירא אליו ועוד שלא יעלה ברעת שיתחיל הכביא להתכבא וכתוך
הכבואה לך וישחוט ויבטל ויעקב כדברים חומרים אפי' שהיו לעבודתו
ועוד

ועוד אם מאמר ויאמר ה' אל נא תעבור מעל עבדך הוא מאמר לשכינה ללל
ואמ' לה' יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם ועוד מדקאמר המכבה את
מאברה וכו' נראה שלא נתעורר לאברה' להודיע עיניו קדו' רח' מזד היותו עושה
ומתחיל עיני ההשחתה וכבר א' חזל כל השקפה לרעה כמו שכתב הרמב"ן
דאלכ היה לו לומר אשר אני רוצה לעשות אלל ודאי אחר ששלחם בשליחות
קדום בגלה עליו להודיעו לאברהם ועוד דה' לל וירא ה' לאברהם כדקאמר
ברוכתי טוב לא ודאי מדקאמר לוי בכינוי הו' לרמוז שנרא' לכינוי ומה שנרא'
לוי היה לבקרו וכן נראה מקמיכו הכרשיות ואח' שלא מצינו דבור במראה
זאת ולא מצינו חולי לאברה' לא מילה ודאי שבשכיל בקו חולים שהיא מצוה
היה והיות יום הג' להיות יותר מקוכן למילה דכתיב ויהי ביום הג' בהיותם
בואבי והקברא כותנת שהיה יום ג' והא דאמרינן בכדריס פ' דהמבקר את
החולה לא יבקר לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות בתחילת טעי קמייתא
מיתב דעתא בתלת בתורתא תקיפא חולש' ויתייאש ממנו ויל' דשכיב' שאני
אי כמו דחולי של מילה מודע ידיע והא דלא קאמר לבקרו אלל לשאל
לאברהם להודיע שכדאי היה אברהם אעפ"י שלא יהיה חולה לשאל בשלמו
ודאי שפי' לבקר את החולה מלתא אגב אורחיה קמל שמצוה לבקר חולים
אפי' שלא יהיה כאברה' ומה שלא רפאו הב' בעצמו שבא לבקרו בלי פנייה
אחרת שהראה הכבוד שחלק לולשלוח לוי מלא כי השרת לאברהם כדמות
אנשים ומדקאמר' כחוס היום דהיינו חוס היום הידוע והטעם שלא להטריחו
באורחים ועכ' לא נתיישב דעתו ואמר לליעור שיצא והשיבו שלא מצא ולא
האמינו ואכשר שלא היה מוחזק בעיניו כמו אחר ארבעים שנה שהיה נשואי
רבקה שהיה יצחק בן מ' שנה אי נמי חסדו שיסקר כראותו שמצטער
במצותו וכונתו לשמו ומורה התר לעצמו ולש' לית המנותא בעבדי כמו שאנו
די' כשרותך ודקתך שלא תסקר אבל בכאן שאתה מורה התר לעצמך
להעבירני המצוה נפק איהו וראה השכינה דהוא קאי אבבא וכיון שראתה
השכינה דאקר ושרי וכו' רצתה להסתלק אחד אל נא תעבור וכו'
וכיון שבא לבקרו למה ילך ולאלל אל נא תעבור ואע"י דכתיב וישא עיניו
וכו' הכול' כי הן אמת שבאתה קודם כי הכל גלוי לפניו אבל לתת שכר
לאברהם שקרב ואמר לנו שמה שאירע לו עם השכינה אירע לג' עם
המלאכים והיו שיקסה דכיון שהיו נכבדים עליו למה הוצרך לרזן לקראסם
לא שראוהו דמרי ואקבר והלכו מעמ' ולפי' רזן אחרים וא' לגדול שבהם אל
נא תעבור שאין מוקדם ומאוחר בתורה ואל נא תעבור וכו' אמר לשכינה
ואח' דאה שלשה אנשים נכבדים עליו וראה שברחו מעליו ואמר להם יוקח
נא מעט מים ומלתוואמ' תשמש לשכינה ולמלאכי השרת כמו שפי' מדקאמר
כלטון יחיד ואמר אל נא תעבור ולא אמר אל נא תעבורו שאמר כן לשכינה

קודם

קודם שיראה את אליו שהיה רוצה להסתלק וכן אמר למלאכים בלשון בני
אז לנדול שבהם והשכינה היתה בתחילה רוצה להסתלק והוא היה מתמקן
אל נא תעבור וכשראה את המלאכים רץ לקראתם להכניסם האורחים מבין
למ דנו גדול הכנסת אורחים עמק כל פני השכינה ומאן ניהו ג' מלאכים
הטעם בג' אלוכי מכאל שרו של ישראל ראוי הוא שיבשר על הזרע שהוא
שר עליו ורפאל כפשטיה לרפאת וגבריאל הוא שרו של אש להמטיה על
קדוש גופרית ואש והטעם שהזכרו ג' מלאכים כיוון כמה שזמר חזן
מלאך אחד עשה שתי שליחות והטעם כי הוא פשוט ולא ימשך ממנו רק
פעולה פשוטה כפי טבעו ולזה אין שני מלאכים עושים שליחות אחד מפני
שהשליחות הב' אינו כטבעו וכחו והוא דאמרו ז"ל מכאל לשוכיה ללוט היינו
כמו שתדנו התוכפת שכבאן לא עשה מכאל בשליחות אחד כי אש מעשה
אחד שכבאר את טרה וכשהלך משם לקדוש אז התחילה שליחות אחרת ופנים
חד שיתכאל לכאן ודוקא בטקום אחד אינו עושה שתי שליחות כלכה ורפאל
שריפא את אברהם הזיל את לוט ואפילו שרבור לא מקרי שליחות והיינו
כטורה רק מעשה הוא שליחות ולפי דברי התוספות יקשה איך יספיקו ב' א'
לכשר ואחד לרפאת את אברהם וכשילכו יתחילו בשליחות אחרות מכאל
להזיל וגבריאל להפוך והר' אליה מורחיו ז"ל הכיחה בצע' וכל כי אחר טרצה
הכה לבקר את אברהם באורחים מלאכים בדמות אכסים לכבוד המילה אין
ראוי פחות מג' וגם לכבוד מאל השר הגדול אח' לימוט ואחד לשמאלו וגדול
באמצע שכן דרך גדולת הנוצא ודא דאקשינן ויניחוהו ויניחוהו כתי' חקר
דמשמע יחיד אבל לתרץ הכל ולישב דברי התוספות באמר כונת הרן ז"ל
במשל א' ביתא עומדת על אבן א' ועמוד א' ביה רוצה העמוד להשתמש ממנו
במקום אחד ואחר רוצה לבתור את הבית וכא המקור את העמוד ומקדק
הרבה בהצלתו ושיצא טלס נקי ולא יתקלקל בפילת פתירת הבית נמצא
פניהם כותרים את הבית א' בעצם דהיינו הקותר וא' במקרה דהיינו המקור
את העמוד כיוצא בדבר אתה אומר מכאל רוצה בעמוד וגבריאל רוצה להפוך
את קדוש נמצא גבריאל נקרא משחית בעצם ומכאל במקרה א' יכולי לומר
כי משחיתים אכחנו א' בעצם וא' במקרה ויניחוהו ויניחוהו שניהם ובכתוב
כתי' חקרו לומר לך שהא' בעצם והא' במקרה שדוחה המעכב והמשחית גם
יכול לומר מהר המלט שמה כי הגעתך עם מעכב אותי אולי יגיעך הזק ואין
ברשותי להויק אותך ולא את העיר שאתה כתובה כהיותך שמה וזש' ב' לא
אוכל לעשות דבר עד באך שמה והיינו גבריאל שהצלת לוט מעבדתו והוא'
אל תעמוד בכל הכבר הם דברי המוציל והוא אמר אל כה ה' צמיחה מכונים
מוכרחים להזיל בני כאל הטוב ויבא מבל מקום ואמר בינן שהגדלת חסדך
להחיות את כפשי ולכל א' מהם א' המוחים בעצם וא' המוחים במקרה דהיינו
גבריאל

גבריאל שתעכב בשליחות עד הזיל את נפשו והסוך השיב כי הוא עשה
גם כן לבלתי הפכו את העיר כי לא תהיה אתה בכל מעכב אותו ועכאל מהר
המלט שמה כי אתה מכשול לפני והמעין בכמה זנוכל בשכלנו לבאר
וליישב הכל באריות והרמזות ביאור בעריכות דברין

אמר רבה בר יצחק אמר רב לא נחנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנא
בעת ההיא אמר ה' אל יהושע זכו ודלמא הנך דלא מהול כלל
דנתיב כי מולים היו כל העם זכו אם כן מאי שוב ומאי שנית : אלא לאו
לפריע ולקדשי סוף מיל' להתחיל מיל' מהן התחיל מיל' להמעיט אף סוף מיל'
פעכב דתנן אלו הם ציצין המעכבים את המילה בשר החיפה וכו' ובמדבר
מאי שקמא לא מהול אי בעית אימא משום חולשא דארתא ואא משום
דלא נשיב לחו רוח צפוניה דתניא מ שנה שחיו ישראל במדבר לא נשבה
לחם רוח צפונית אי בעית אימא משום דגזופי חוו אי בעית אימא
לא נתבררן ענני כבוד אמר רב פפא יומא דשומא לא מהלין ול
מסוברין ביה והוא אידנא דרשו ביה דביס שומר פתאים ה' עכ"ה

מזל כינוי
אמר רבה
בר יצחק א'
לא כתב
פריע מילה
לאברהם

קשה למה לא נתנה פריעה לאברהם כיון שנתנה לו המזוה נתת לו
בשלימות ואפשר לומר שכיון שהוא לא היה נרץ לפריעה
כיון שכבר נתמעך בתשמיש כדחול לא רצה לכו' לו דבר טלל יוכל לקני' הוא
בעצמו ולפי שאל אברהם כבר נתמעך בתשמיש כאלו בהמול בשר ערלתו
שלא הוצרך לפרוע אמנם ישמעאל שעדיין היה קטן באמו' את בשר ערלתו
שמו' ופרע' ועוד וכי תעלה על דעתך שינחק לא פרעוה לא מל ולא פרע
כאלו לא מל וכן קשה הא דמקשינן בפ' ארבע מינות על ההיא דאמר כל
מזוה שנאמר לבני נח ונשני' בקיני לזה ולזה באמרה וברוך והדי מילה שנא'
לבני נח שנאמר אתה את בריתי תשמור ונשנית בימני וכמוס הח' ימול נש'
ולישראל כאמר ולא לבני נח ומשני' ההיא למדחי שבת תיפוק לי דנשנית
לפריעה ההיא דנשנית בקיני ודוקא לישראל כיון שאברהם לא נתנה פריעה
ואין לומר דהמול בלי פריעה משמע דאם כן פריעה גויה כאלו תיתי' ועוד
ק' דבאברהם עצמו באמר המול ימול והיינו מילה ופריעה ב' ב' ב' א' מאי שוב
ומאי שנית ומאי קושיא שהרי חול' שיהסע בעצמו מיל' את ישראל כאלו
ממזרים כשאלו הפכה דכתיב ביה וכל ערל לא יאלכו ויהיינו שוב ותהיה
המולה כעס שנית וכיון שמלת את ישראל במזרים תשוב להיו' מנהל בסוף
ג' אומרו דתנן חלו ציצין המעכבי' וכו' וכי התם לא מוירי בפריע דאפשר
שיהיה פרוע ועדיין כשארין ציצין החושנין את רוח גובה של עמרה ונראה
כערל וחי מייתי' מקיפא דמתניתין קדמתן מל ולא פרע' ובנ' לימא בהליא
מהתם

מהתם ד' שאלת וכמדבר מאי טעמא לא מהול מה קשר יש לה הכה
ה' אומרו מטום דנופמי הוו מה בכך והלא כמה מצות אחרות עשו מטבן
והקריבו קרבנות וכדומה ולמהו תדחה מהשאר י' אומרו טעם שהיו
כופים ופרשי מטום מעשה העגל והקשו בתוספות שכבר נחל ופי' מעשה
מרגלים ולכולהו פירושי' לרש' דפירש מטום מעשה העגל תיכח לאותם
שנולדו אחר מעשה העגל אבל אותם ה' כולדים קודם בחמישים יום שיצאו
ממצרים עד מתן תורה ומיום שעמד משה בהר הרי צ'ים ו' חדשים וכששים
רבוא כמה יולדו וכי תימא הכי נמוהרי קרא משמע דכולם לא מלו דכתיב
וכל העם היולדים במדבר בדרך לא מלו ולפירו' התוספות יקשה יותר
יותר שהיו המרגלי' היו בשנה הב' ומה לא מלו בשלמא לטעמא דחולשא
דאורחא כיחא דכתיב בדרך מפני הדרך לא מלו אבל לטעמא דכופים קש'
ועוד קשה לפי' התוספות כי כבר נעשו שלא יכנסו לארץ ולמה יעשו למות
עדלים בשלמא לפרשי' עדיין החטא קיים דכתיב ביום פוקדי אבל לפירוש
התוספות כיון שלקה הרי הוא כאחיו י' אומ' והאידנא שומר פתאים ה' כי
אכשורי דרי והלא עשר' נעמות נכו במדבר ואשרי מי שעבותיו ספורים ואם
שומר לאחרונים כש' לדור ההוא טעומרי מזה לא ידעו דכר רע' ובתוספות
הקשו אם לא נתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מיניה והא כתיב אלה
המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד הקשו איך אמר שלא מלו
דכרקי ר' ליעזר משמע שאלו דכתיב מי מנה עפר יעקב ראה כל המדבר
מלא מערלותיהן של ישראל אמר מי יוכל לעמוד בזכות דם מילה המכוסה
בעפר הארץ ש' מי מנה וגו' מכאן התקימו שיהיו מכסין את הערלה עם הדם
בעפר הארץ ובמגילת התרים דר' נקים משמע נמי שאלו לא פרעו דכתיב
כהם כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעין מפני עיני הדרך ועוד
הקשו ואיך היו אוכלים קדשים או אפילו כשר כלל כיון שלא מלו שלא הותר
להם כשר תאוה אלא ע' שלמים והערל אכור בקדשים ואפילו אם מלו ולא
פרעו כדמשמע בכרקי ר' ליעזר ובמגילת התרים מ' כיון שנצטוו על הפריע
ולא פרעו כאלו לא מלו אביאור דכיון שלא היה יכול אברהם לקיים
מצות פריעה שהרי אול' שנתמעך בתשמיש לא רצה לננות לו דבר שלא יוכל
לקיים וכמו שנשאר מצות רבו שלא נצטוו בהם כלל נצטו בהר כיני נשאר
זו עמהם כיון שלא היה יכול לקיימה ולא היה צריך שכבר היה פרוע שהוא
היה עקר כצוו זה ואלהי' בשמל את ישמעאל ואת יצחק ואת ילידי בית וגם בן
מבלי צווי אלדי פרעם עד שקיים שאר המצות ואפי' ערובי תבשילין וכן
כתבו התוספות ומה שלא תירץ שם בפרק ד' מיתות כפ' ביום הח' אתי' לענין
פריעה ז' דאלהי' אבל עדיפא שיכויא קאמר דאפי' במילה ענמה דמשמע
לשון מול אטכחן חדוש דאתי למשרי שבת ובקוק המול ימול איכו מוכרח
לדרשת

מלכות
דבר
לפי
הענין
הוא

לדרשת מילה זכרונה דאפשר לומר דאתא למאי דדרשי ביה המל ימול
וכיוצא ומה שהקשו בגמרא ותרנו א"כ מאי טוב ומאי שנית הכי קאמר דאו'
שוב ומילת שנית משמע לשוב למוול פעם ב' לאותם שכבר נמולו ולא פרעו
והיינו לפרוע אותם ועד' יתיישב בכתוב שאמר כי מולים היו כל העם
היוצאים ולא פרעו וכל העם היולדים במדבר לא מלו כלל ועם זה יודקק
יתר הכתוב שחזר לומר לא מלו בא לומר שלא היו אפי' נמולים אמנם
אותם שיצאו ממצרים כבר היו נמולים שלא פרעו ואמר ליהושע שישוב
ויפרע אותם ופי' בכתוב כך וזה הדבר אשר מל יהושע דהיינו פריעה כל
העם היוצא ממצרי' כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך ואותם מתו בלא
פריעה והטעם שהוצרך עתה לפרועם לפי שמוולים לכד היו כל העם
היוצאים אבל כל העם היולדים לא מלו כלל והוצרכו למוול ולפרוע ז' אפי'
זאת בנייהם הקיים תחתם אותם מל יהושע פירוש אותם דוקא מלן מכל וכל
מילה ופריעה כי ערלים היו לא באותם היצאים שהיו נמולים כבר אלא
שלא פרעו ובעל זה המאמר הוכר שיהושע במצרים לא פרע אותם והיינו
בבית פרקי ר' ליעזר ומגילת סתרים ויש מדרשים חלקיים בזה ואומרו כי
במצרים יהושע הוא היה המוהל ואהרן פורע ומה ש' משקה ומה שהביא
משנת אלו הם ה' ציון כו' לגרבת ד' רשין התם בתוספות וכן לישנ' אחריו
שהביא רש' ז' דהכי קאמר ודילמא לאקשונייה אתא ולא פריעה וכו' ודאי
דאתי שפיר דמיינת משנת אלו הם ה' ציון כו' ואפי' לא ידך גרסא דגרסינן
אלא לאקשונייה כוף מילה וכו' אפשר לומר דמיינת משנת אלו הם ה' ציון
דאפילו ה' ציון מעבדין כש פריעה ומכא' מיינת ראי' וענין קשר ובמדבר
מ' לא מהול ז' לבכרת פ' רבי אל' יעזר דמיינת בתוספות קא' שאלו במדבר
וכן במגילת סתרים ואומר דמלו בלא פריעה כיחא דליכא לאקשוניי הכי
אבל לרבי בעה דקאמר דלא מלו עד יהושע קשה מ' לא מהול ולטעמא
דנופין שפרשי' ז' מטום דנופין היו במעשה העגל ולא היו ראויים לאור
בוגה בזה תירץ מה שהקשונו למעלה פי' ודאי אעפי' שנופין היו מכל מקום
לא היה להם להכין מלגשות המזה בי מי שאל שום וריחו מודף וכו' אבל
הטעם לפי שבמילה היה להם שפכה כי לא נצטוו דוח נפונות ופרשי' כי
דוח נפונות נוחה הוא לא חמה ולא צוננת וחמה וזרחת ועכשו שהיו
נופין לא היו ראויים לאור ג' שיהיה החמה וזרחת לרפאלת אותם ועל כן
לא מלו לא שבעבור שהיו כופים לא מלו כימה בכך רק כשכיל שהיו כופי'
לא היתה בזה להם דבר לשידפאו בו והכנה נשארית במקומה ועל כן לא
מלו וכו' אי גשו בו המולה הוא חותם כמי' שהוא חתום להיות עבדו של
מלך ואין ראוי החותם הזה בי אם לראויים לכך ופי' שהיו כופים לא היה
ראוי שיחתמו עמם בחתומן של מלך מה שאין כן בשאר המצות ומה
טעמינו

מלכות
דבר
לפי
הענין
הוא

שהקשינו כי קודם מעשה העגל היה להם לימול ומה טעם לא נשבה להם רוח צפוכית כיון דעדיין לא היו כופים איכה למינור כי לא רצה הקב"ה לתת חלוק ביניהם שהיו אלו כמולים ואלו לא ימולו וצפה לעתיד שעתידין להטא במעשה העגל ולא היו ראויים לכך כמו שאמרונו:

מזל על סח סכו רכו על מולם סכת

על הח' שנו רבותינו חביבין ישראל שחבבן הכ"ח במצות תפלין בראשיהם ובורעותיהן ציצית בכנפיהם ומוזזה בפתחיהם ועל ידם אמר דוד שבע ביום הללתיך ובשעה שנכנס דוד לבית הטרחה וראה שעמד ערום אמר אוי לי שאני ערום מן המצות כיון שנוכר מילה שבשרו נתיישבה דעתו ואמר שירה עליה שנאמר למנצח על השמינית על המילה שנתנה בשמינית יר' יעזר בן יעקב אומר כל ישי' שיש תפלין בראשו וציצית בבגדו ומוזזה בפתחו הכל בחוקה שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מל' אך ה' סביב ליראין ויהלצם:

קשה כיון שרצה הקב"ה לזכות את ישראל בתורה ותר' מצות יותר ראוי שיתלה החיבה בתורה ובתר' מצות מבשבע מצות ובפרט כי מוזזה וציצית אינם מצות שיתחייב האדם בהם אם לא יהי' לו בית ופגד וכי תימא מפני שהם מצות שעמו תמיד והלא המוזזה אינה עמו לעולם ב' לרכותיו שראו חבתן של ישראל באלו המצות למה לא כללו המילה עמהם שהיא בגוף האדם ולא ינטער דוד על עומדו ערום במרחץ בלא מצות ג' והלא ג' מצות הם תפלין ציצית ומוזזה וכי תימא דארבע ציציות חשיב ליהו ארבע' והלא מצוה אחת היא ד' ציציות מעכבות וזאת זו ואי משום דקוף קוף הוין ד' אם כן יקפור ד' פרטיות שבתפלין וליהו ג' ח' בתפלין וד' בציציות וחדא במוזזה ד' היכי מיייתי מפסקו שבע ביום הללתיך והלא אינטרין קרא לו ברכות דקט' בשחר ב' לפניה וא' לאחריה ובערב ב' לפניה וב' לאחריה ודרשו בגמרא שעליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך ומדקאמר שבע משמע דהיינו ז' הלולים ו' קרא דמיייתי על השמיכות היכי משמע דאירי על המילה והלא כתיב אחריו הושיעה ה' כי גמר חקיד ואי משום דקאמר על השמיכה והוא דרך רמז אכתי קשה למה לא רמזו אותו בפ' למנצח כנגינות על השמיכות ט' אומרם שנתנה בשמיכות בשמיכה יצדק יותר רמזו וכיום השמיכה ימול יר' אליעזר בן יעקב דקאמר תפלין בראשו ובורעו לא ימנעאו חשיב לתכלה של ראש כחדא או לתרתי או כחדא לימא תפלין בראשו ובורעו למה אמר ותפלין בורעו ואכילו להזכירם לא היה צריך אלף תפלין קתם ואי כתרתי מני ליהו דקוף קוף תרתי מצות נינהו דאינם מעכבות כידועי ח"כ דהו' והיכי

והיכי קאמר והחוט המשולש י' לא ליטא דקא' הכל בחוקה לימא מוחזק או מוכטח לו שלא יחטא י' ב' שהראיה שמביא אינ' אלא שהוא מוחזק שלא יחטא דהא קאמר לא במהרה ינתק אבל ינתק כוף כוף דלא קא' החוט המשולש לא ינתק ג' מאי ואו' מלאך ה' סביב ליראיו ד' מי אמר לך כמקובץ באלו המצות דקרא קאמר ליראיו וירא ה' מקיים כל המצות:

חביאור שרבותינו לא ראו להזכיר כל התורה והמצות דמלתא דפשיטא היא אבל ראתה עין חכמת חיבה יתרה מודעת להם כמה שחבבם חבה יתרה ששאר המצות יש להם זמן מיוחד כמו שבת ומועדו וגם הקרבות והעבודות והטומאות והטהרות תלויות בזמן הבית ואפי' שאר המצות מי מקיים אחד ומי אחרת כאלו תאמר המקיים מצות יבוס צריך שיהיה לו אח ושימות בלא בינים והיגרש את אשתו דקיים וכתב לה אם יהיה שלום ביניהם לא יגרש אותה וכן כולם כי אפי' בקט' ותפלה אינם מתמידות דקט' זמנה בשכבו ובקומו ותבילה ערב ובקר וכו' אמנם אלו המצות שהזכירו עומדות ומלוות לאדם תמיד כי תפלין זמנם כל היום ואפי' בלילה הלכה ואין מורין כן ובשבת ויום טוב יש אות אחר במקום התפלין וציצית לעולם עמו ויכול לקיים מצוה זאת ונעשה גלית בת ארבע כנפות למה יפטור עצמו ממוצה שקולה כנגד כל הטובות ומוזזה בפתחו לעולם עומדת וזוהי חיבה יתרה לתת להם מצות שהם מקובלים בהם ולא ראו למנות מילה בכללם לפי שמוצה זו אינה נכנסת במנין כיהיא עיקר לבדה וזש במדרש אם חביבה היא המילה למה לא נתנה כי הדברות והשיב כבר הזהיר עליה קודם וכו' מובן בזה כי אינה נכללת באחרות אלא לבדה א' דשאני מילה דקביעה בכשר ומצות הללו הם בפרדות ממנו א' איננו המצוה הזאת היא פעם א' בטנה ואלו בכל יום אי נמי הלוייה שצריך לקדש עצמו בתשמיש ואם ח"ו עבר עבירות מעבירים אותה ממנו כידוע ולפי' כשראה דוד שאפי' במרחץ היה מקובץ במצות מילה לא כללה עם האחרות מהטעמים שזכרנו ואמר עליה שירה נפרדת כי ראוייה היא לכך ומתחיל שתקן ז' ביו' הללתיך היה כפי מדרש זה שקבל מרבותיו ששנו כן ופי' הכתוב ז' מצו' שאני וזכה בהם בכל יום להיו מקובץ בהם עליה הללתיך ואמ' כן משום דקשיא ליה דליכתוב על ז' ביו' מדרש' שבע ביום משמע ברכות ואי משום ז' ברכות שכת' א' לימא ז' ביום ברכתין מאי הללתיך דמשמע שבה ש"מ דפי' והא דמנו להו בז' לעולם כדפי' תפלין בראשו א' ובורעו ב' וד' ציציות ומוזזה הרי ז' והטעם כי הד' פרטיות אינם נפרדות והכל כרך אחד כמו של יד ואפי' של ראש שהם בד' בתים קוף קוף התורה מחברתם והם במקום אח' מה שאין כן בד' ציציות דאע"ו דמעכבות הם בארבעה רוחות ומסבכות אותן והא דמני לתפלין של ראש כחדא ותפלין של יד כחדא אע"ג שהיא מצוה אחת לפי שהם במקומות

כפרדים כראש וכזרוע כרמי והרי הוא מקובב באבריו הראשיים ומכל נד
 והנה הוא כשמו מכל נד המוח כתפיל של ראש והלב כתפיל של יד והזנינות
 מכל נדדיו מד רוחות העולם ומוזוה בפתחו לסמור ככסוי או נמי כשקירס
 מעלם לעולם מקובב במזות מוזה בפתח ולא יתן המשחית לכא אל ביתו
 והטעם בזה כמו שאפרט והוא דמיתו רחיה מעל הח' דלכא למומר שהוא
 כליו כגון דהו כמור של ח' נימון דא"כ מה דא"ה להזכיר הכלי ככאן ולא הזכיר
 מראש הקפ' עד הנה וכי תימא שהמומרי' שהזכירו עד הנה היו שכה עליו
 רוח הקדש מכלי שיכין עצמו כנגן המנגן ולזה הזכיר כליו ואירע שא"ו היה
 מנגן בח' א"כ לימא קרא בבנינו על הח' דמשמע שהי' מנגן בשמיני מדקא
 על השמימית משמע על המילה שהיא שמימית ואין הכוונה לומר שהיא
 ביום הח' דמאי קאמר שכתבה בשמימית לא הי' שהיתה המזוה הח' שלתנה
 בעולם לפי שקודם בימי אדם וכן נטעו כשבע מצות ולא נקראו מצות רק
 שהיו לדורות וישאל נטעו בהם כגון ע"א ונ' ע"א ודיכין ואכר מן החי וגזל
 וכרכת ה' אע"ג דיש פירוש שאינם שנים דכן נח נהרג על פחות משנה פרוטה
 קוף סוף הכוללים הוזהרו בהם ישראל ואע"ג דאקבר הבשר לאדם הא' כבר
 הותר לנח ולכ"י אין ראוי למנות אלא מצות אברהם אבינו ל' ועקידה וכל
 מה שננטוה לו לבדו למנות אמנם המילה שננטוה בה ישראל היא שמימית
 וקרא רמו על השמימית על המזוה הח' והא דמייתי הושיעה ה' כי הוא דבר
 מתייחס לפי שכיון שיער בעצמו היות ערום מכלי מזוה שתשמו' אותו כפה
 בדור שאין בו מי שיסמרו והתפלל הושיעה ה' וכו' ומה ימשך כי פקו אמונים
 כי אין עומד בסרן ועבירה גוררת עבירה כי שוא ידברו ואחר כך לשון הרע
 ואח"כ כוכר בעיקר מי אדון לנו ואמר אתה ה' תשמרם לדור זה שבמר הקיד
 כי אין להם על מה שיסמוכו אלא על דמיון' אי נמי לענינים ולאבינוי' תזכרו
 מן הדור הרע הזה וכו' והביא מימרת רבי אלעזר לומר טעם כזון לכה
 כמה שחבב ה"ה את ישראל טעם במצות כי מלבד שיש בקיימון מעלה
 גדולה הם נשמרים במדה כנגד מדה שהם נשמרים מחטא וזה שכתב לין של
 ראש משתעבד המוח ובשל יד הלב והם עיקר מחשבו' האד וכשהם טהורות
 אין דבר דע כמסך ממנו ולפי שהכל מזוה א' לתכלית ויכוך המחשבה במוח
 וכלב מנה אותם א' וביני משעבד גופו ומוקף שמכל נד שיבא מזו' קיימנה
 ועבירה יפרוש ממנו ובמצות מוזה ישעבד ככסוי ועירך שלמלא הש"ת הכל
 הכל על א"ס ה' לא ישמור בית הדי יראת ה' מנגדו לבלתי יחטא וא"ס זהו
 דקאמר לא במהרה יכתק כי קוף סוף אינו מובטח כמו שמצינו יוחן כ"ג
 שלב קוף נעשה צדוקי לכן אמר לא במהרה יכתק ועל השמירה שאמ' לא הביא
 ראיה רק שלא יחטא ולפי הביא חונה מלאך ה' כסוב ליראיו דהיינו שהמזוה
 כעשית מלאך וטומרו :

אשה כי חוריע ההר תן חלק לו וגם לשמנ' תן חלק לשבעה או שבעת
 ימי נדה וגם לשמנה או שמנת ימי המילה אמר ה' בה' אם שמרת מ"ז כרכה
 ימי נדה אני נותן לך בן ואתה מולו לשמנה ימים הוי וביום השמיני יפול כ' פ' וישיבת
 בשר ערלתו תנא צורת חור' כיצד תהלה בריתו דומה לזבוב שתי עיניו חלק לו וכו'
 כשתי טיפין של זבוב ושתי חוסמיו כשתי טיפין של זבוב ושתי אונן
 כשתי טיפין של זבוב ושתי ודועותיו כשתי חוסין של זחורית פ' וימשוך
 דומה לשעורה גי' תו כעדשה ושאר אבריו מצומצמין בו כגולם ועל יד
 הוא אומר גלימ' ראו עיניך ואם היתה נקבה סדוקה כשעורה לארכה נתיח
 ידים ורגלים אין בה כיצד הולך שרוי במעי אמו מקופל ומונה כמנקס
 ראשו בונה לו בין ברכיו שתי ידיו על שתי צלעיו שני עקביו על שני
 עגבותיו פ' סתום טיבורו פתוח ואוכל' ממה שאמו אוכלת ושותה ממה
 שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמה ירג את אמו יצא לאויר העולם
 נפתח הסתום ונסתם הפתוח :

קשה כיון שמאמר תן חלק לו הוא מצוה שישמור ימי הכידיה ולא הוא
 שכן שזכה לכן איך אמר וגם לח' ה' לל תן חלק לו ושמנה כ' ב'
 שבשלמא ימי הנדה הס' ויש מצוה בכלל אמנם לח' אין מצוה רק בשמיני
 לבד שהוא יום המילה אבל בז' הימים מאי מצוה איכא ג' מי אמר לנו
 שמדבר בנייה ובמילה לימא תן חלק לו א' ימי השבוע וגם לח' אלז' ח' ימי
 החג ד' הוי וכו' הח' ימול בשער ערלתו וכי אין אנו יודעי' שמינה ביום הח'
 מאברהם ה' תנא צורת הולד כיצד תחילת בריתו וכו' מה לנו בנקטות
 ובידיע' דבר זה ואם ידיעת דבר זה הוא לדע' כפלאותיו מי יוכל לקצר גדולות
 כפלאות תמים דעות ו' כמו שהחכים הש' לצייר הזכר באופן ציור נתוח
 זרועותיו ועינו וחוטמו ואוזניו ופיו למה לא יחכים הטבע לצייר כן בצורת
 הנקבה וכן למה יצייר גוף האדם להיותו כעדשה וגויית הנקבה כשעורה
הביאור כי ידוע הוא שמצוה גוררת מצוה והנקטה לו מה עמין וביום הח'
 ימול וכו' וכל הנעשים בכאן אלא לומר לך שאם יזכה לשמור
 ימי הנדות יזכה לעשות מצוה אחרת דהיינו למוול את הבן ולפי' א"ה הוי וביום
 הח' ימול בשער ערלתו כלומר הורה בכאן ובקיצור אצל ימי הנדה והטעם
 שאמר וגם לח' שא"ס היה שכן לבד היה אומ' ושמנה אבל בהיות שהוא מצוה
 אחרת שגם היא מוזהר עליה אמר וגם לח' ומה שאמר לשמנה דמשמע
 דאיכא מצוה בכל הח' ימים היינו שאחר שהוא ממתין כל השמנה למוול
 בשמיני כמאמר הא' א"כ בכל הימים עושה מצוה ומה שהביא צורת הולד
 להודיעך כי תכלית האדם מתחילה בהיותו מכוון למצות ולפי' האברים
 הראשיים בעבודת הא' מוצר בתחילת בריתו זהם עינים לראות כפלאותיו
 וכוראותיו

וכוראזתו ולזונים לשמוע תורתו ופה להלל ולשבח לשית שתי זרועותיו להניח
תפילין בשמאל והימין לשאר מצות וזה רמו כנקיטת הדברים אליו וכהיות
שבאלו אפסד וכעש לכוראז ככרא צורת גופו עגול לומר שגלגל הוא שחזור
בעול ויזכור את יום המיתה שהעדשי מאכל אבליס וגם היות חושמוני בשתי
טיפי זכוב להודיע כמו שהמוון השלי הוא רוח קיחוח והחוש שהבטמה בהנית
בו הוא הריח עכ צריך שיהיה המוון כדי להשיב כפש כי הוא עיקר העבודה
על דרך לא תרוי ולא תחטא כי תענוגי העדז הכל וכל זה לאיש שבכרא
לעבוד את כוראז אמנם הנקבה היא עור לאדם ואינה חייבת במצות
וכהיות רשות אחרי עליה כטורה ממונות עשה שהזמן גרמא לא צירה בכנות
ידיס ורגליס שמורה קיום ועשיית המצות וכד כתיבכא :

וביום השמיני יסור בשר ערלהו אין כתיב כאן שיוציא הוצאת כרי
לשמרם אהבה אחם משמחים את המצות אני מוסיף לכם שמחה
שנאמר ויספו עניים בה שמחה

קשה מאי קאמ' אין כתיב כאן שיוציא הוצאה ואלה כתיב ואניהו התנאה
לכניו במצות ואמ' זל הידור מצוה עד שליט משלו מכאן ואילך
משל הקבה ולא יצאה הקעודה מכלל הידור מצוה דהרי בקעודת חתן
כתיב ויאקוף לבן וגומ' וכן כתיב ויעש אברהם משתה גדול לביום הגמל את
יצחק ואמרו ביום ה' מ' ודי בזה גלוי בתורה כי אין צריך שתהיה מצות
עשה וכ' ש' דמתנאי המנו' היות בשמחה דכתיב תחת אשר לא עבדת את
ה' אלריך בשמחה * ב' אומר ראה כמה חביבין עש מי מדבר שאומר ראה *
ג' מאי קאמר כמה מחביבין כמה מוציאין להל' חבוב המצוה הוא שמוציאין
הוצאות ומאי כמה כמה פעמים דקא' ד' והלא יש כמה מצות שאין מוציאין
הוצאות עליהם עד אין מקפר * ה' מאי קאמר כדי לשומרם אס כונתם לומר
לשמור המצוה ולקיימה שלא תבטל מהם וכי יוצאות ממון לבד הם מוציאין
והלא כפסס מוקרים כבודע בזמן אנטוניכוב וכן אמרו חזל מה לך יוצא
ליהרג מה לך יוצא לינלכ בסביל שמלתי בני ועוד מחוייבי הם למקור עצמם
ואפי' אערקתא דמקאנה בשעת חירוס ואם הכונה על הקעודה שעושין
במילה מאי קאמ' ולשומרם מה שמורה שייך איבעי ליה לומר כמה הוצאות
עושים לשמחת המילה * ו' כתח בשמחה וקיים בשמחה דקא' אתם משמחים
ז' למה לקח עמין הוצאות שעושין ישראל במצוה הזאת והלא יש מצות רבות
שמוציאין הוצאות כפדין הבן וחמן וכלה ומה ראה לאומרה כזאת * ח' מאי
משמחים את המצות משמחים במצוה מפעי ליה * ט' מאי קאמר אני מוקיף
לכם שמחה דלא הוה ליה לומר אל' אתם משמחים את המצות אני משמח
אתכם וליתי קרא דשמחו בה' וגילו דיקיים * י' מאי משמע קרא דויקפי
בה

מזל בתכחו
זכיוס הפ'
ימול כשר
ערלתו אין
כתיב כאן

בה' שמח' ראה למילה ולא בתוספ' סיפור בשאר המצות דקרא הכו משמע
שהענוים יראי ה' ישמחו בה' בעילוי ותוספת : : : : :
הביאור שלא אמרו הידור מצוה עד שליט כמו' אל' כשמלהר המצוה
בעצמ' בגון קנה אתרוג שיוציא בו ידי חובתו ומצא אחר כאה
שמו וכן אמרו בפירוש כמ' זה לא ואניהו התנאה לפני במצות ודוקא הכי
שהידור הוא במצוה עצמה והוי ליה התוספת כעיקר כיון שהכל גוף אחד
והעקר שיהיה דבר כאה אמנם הוצאות המילה אינם מהמצוה אל' נפרד
מומנה ואין להקשות מקעודת יום טוב ושבת דהיא גופה מצוה ושמחת בהגן
וכשבת כתיב וקראת לשבת עונג וכעודת חתן כיון שכתוב בתור' ובכניא'יס
בראה שך ראוי לעשות דמצוה לשמח חתן וכלה והוא בכלל ג' והא דכתי'
ויעש אברהם משתה גדול ז' דדרשת ה' מ' אינה הכרחי' דהא קרא כתיב
בהדיא וימול אברהם וכו' וכתר הכי כתיב ויעש משתה גדול ויחם היה קעוד'
המילה היה לו לומר וימול אברהם ויעש משתה גדול * ועוד ז' דאין
ללמוד מאברהם דאברה' שאני שהיה לו בן דרך נכ שכולד לק' שנה ולפיכך
אמר אין כתיב כאן שיוציא הוצאות כי אין ללמוד מאברהם כדפיר' וכל שכן
כי זאת המצוה היא צד גדול לאב ולאם וצערא דיוקא ולא יהיו ש' שמי' אס
לא יהיו עושים הוצאות יוצאות ועכו' עושים * ואמר ראה היה אפסד דכיון דזכות הוא
דב' מלאכים מלויין לאדם אחד טוב ואחד רע הנה כשעושה האדם מצוה
מלאך טוב אומר למלאך רע כדי שיודה ויענה בעל כרחו חמין ואע"ג דקאמר
ראה כמה ישראל וכו' משמע דלא הוי ענין פרטי אפסד דכיון דזכות הוא
דאכלי רבים כלם כאחד הם חברים * ח' דהקבה קאמר לאליהו שאמר
קנא קנאתי וכו' ראה שלא די שמקיימים בניך את המצות לא שמוציאין וכו' *
והכיון דהקבה קאמר הכי לקמאל המלמד קטגוריא על ישראל לעולם וכן
בראה מדקא' בתר הכי אמ' הקבה בעמין השכר בראה שמה שאמר למעלה
הקבה ג' אמרו * וטא' כמה מחביבין את המצות להודות שיש להם שכר על
המצוה הזאת כג' דברים הא' חבוב המצוה לעשותה בשמח' הלב אפי' שלא
יוציא שום הוצאה עליה * השנית הפוור בקעודה שהוא כמעשה והג' המצוה
בעצמה מ' מה שאמר כדי לשומרם ה"פ כשהם מחביבין את המצוה בערבת
ערך רב בעיני כל ישראל וכשיבא העכו'ס לדחותה מהם ולבטלה מוקרין
עצמם על קיומה באופן שהוצאתם מרובה בחיבו' מצו' זו הוי הכי וגרמ' כדי
לשמור אותה כי תגדל ערכה בעיניהם והטעם בשאר המצות שאין מוציאין
הוצאות הענין מבואר כי בשאר מצות אפילו אותם שאין בהם חקרון ביב
חדותם מקתייה אל' במילה שיש בה צד גדול כמו שאמרנו כדי לגלות
טוהר לבו ושמחתו מו' צא הוצאות לשמחת המצוה * וטעם אומר משמחין
את המצות דלא שייך הכונה כי אגב אורחין גם כן השמענו שכל מצוה
שארס

ה' י' ע' ע'
ה' י' ע' ע'
ה' י' ע' ע'
ה' י' ע' ע'
ה' י' ע' ע'

וכל אליו הדקדוקים תירגו חכמולו זל כדבריהם וזש דברי אחאונתו דב' כח באברהם בזה תירגו כפל הפקוקים שמקודם הודיענו ויקח אברהם כנ' וימול וכו' בעצם היו הזה ולא בלילה כמו שדרשו חז"ל אבל עתה אמ' ואברה' בן ג' ש שנה בהמולו גו' וכו' ביום שהדס היה מונקף עדיין ועם היותו זקן עכ"ל בעצם היום הזה מול כל אחיו ילידי בית ומקנת כסף וזה לא יתכן כפי הטבע רק בהשגחתו יתברך היותו ליעף כח שלתן בן כח זהו לא עשה כלום זה רמו בחומרנו כמולנו אתו כלומר מולנו מאליה' כמו שדרשו זל בתיב' כמול אברהם שמנא עצמו מהול' ובמאי דמינה קרא באומ' וכל אחיו ביתו ולא קאמר ילידי ביתו כדלעיל וכל שבן שאין בורך רק שיאמ' וכל ילידי בית וגו' אבל רמו מה שאמרנו חז"ל שאם ילדי ביתו היו שיח כל שבן ומקנת כסף וקודם הוא כולל באומרנו וכל אחיו ביתו כלומר שהיו רעים ופירש הפקוק הא כיצד ילידי בית כלומר מיליד בית תדע מקנת כסף כמה היו רבים עד שנעשה מהם גבעה כאמור' ואמר עוד בע"ה אמר הקב"ה למלאכי השרת באו וכבדו וכו' הנה ביאר בזה כוונת הפקוק שעם היות שמוולו כל כך שהיה יוצא הדם וכו' והיה מקום טנופת עכו' וירא אליו ה' ולא עוד אלא שעם היות שהיה כחוס היום ומנר החמומות אשר החוס מתרבה עכו' בא אליו ה' ולהיות אמת שבשני זמנים נעשו גבעה בערלות' אחד בימי אברהם כזכר ושנית בימי יהושע דכתיב אל גבעת הערלות' ליה ככלו מלאכי השרת דבריהם באומרם מה אדם ותדעהו הוא כנגד אברה' שנק' האדם הגדול וכן אנוש הוא כנגד יהושע שהוא בן יוצא מחלצו ותחטבו' אמר להם הקב"ה חייכם ערב עלי אותו הדם ממנו ולבונה' וזכות הענין הוא כי בית המקדש נקרא לבנון ע"ש שהיה מלבין עשותיהם עליו שאל' ודרשו חז"ל שבשכאים ישר' לודי עכירות מוכר להם הקב"ה עמין זה ומכפר להם' ופירש דקדוקו חז"ל תיבת לי דקאמר שלמה אלך לי דהוה ליה למימר אלך אל הר המור אבל רמו זה הימיוח עצמו שהקב"ה אמר למלאכי השרת ערב עלי כלומר אם לבס נראה מקום בריות לי נדמה שאלך אל הר המור זה אברהם דכתיב מר וזהלות וגו' ואל גבעת הלבונה הוא כנגד יהושע' ולכן בע"ה לא הזכיר ואל גבעת הלבונה וכוה הענין מבואר דקאמר קרא וירא אליו ה' כלומר אע"ג דמולו וגו' ולא היה מקום מוכן עכו' וירא אליו ה' וגם אע"פ שהרחוק היה גדול וכדמיון חז"ל שהוציא ה' כח חמה מנתקה והוא עמין ככין לפי עכ"ל

וזה פקד

זה פקד את שרה כאשר אמר זשה וידעו כל עמי השדה כי אני ה' חז"ל ופי' פקד השפלתו עץ גבוה הגבתי עץ שפל אמר רבי יודן לא ברין אהרסנו דאמרין ולא עבדין לא אני ה' דברתי ועשיתי אמר רבי ברכיה אני ה' דברתי ועשיתי והיכן דבר למועד אשוב אלך ולשרה בן ועשה וידעו כל עמי השדה אלו הבריות היך מה דאמ' כי הארס עץ השדה כי אני ה' חשלתו עץ גבוה זה אני מלך הגבתי עץ שפל זה אברהם חובשתי עץ לח אלו נשי אני מלך דכתיב כי עצר עצר ה בער כל רחם הפרחתי עץ יבשו שרש אני ה' דברתי היכן דבר למועד אשוב אליך ועשיתי המדא ועשה ה לשרה וכו' ז

דמי לעורר מה הקשו הפקוק הפרטה שדרשו זשה ומהיכן בא להם לדרוש הפקוק ההוא באברהם ולהוציא הפקוק ממשמעותו גס קשה דבריו יודן ויל קרי כי רב הוא שאומר לא ברין דאמרין וכו' מהיכן תיקק ארעתיך לאמר כך וכט' שלועו הפקוק שהכתוב אומר דברתי ועשיתי ומה חדש ר' יודן גס קשה שדבריו רבי יודן הם כפייה דקרא והיה להם לדרוש קודם כל הפקוק כמו שאומ' חז"ל בבוף המאמו' ואלה' ידרוש בסוכו אני ה' דברתי שם מדקיים דבריו רבי יודן וכן מצאתי בילקוט בפסוק יקוץ כמקומו וזאת הקושיא בעצמה כרבי ברכיה שדרש אני ה' דברתי ועשיתי והיכן דבר' עוד קשה וכילא ידעתי היכן דבר דוק בפרטה ותשכח התנוקות יודעים הפרטה גסתית ועשה דקאמר דאם הוא כמו שדרשו בבוף המאמר למה הזכירו דבריו רבי ברכיה וכט' כי כפי הכרעה דבריו ברכיה הנה הם מה שדרשו אח"כ ומה לו לבעה לשים את רבי ברכיה בין הדבקים כלי טעם וריח' גס בבין דקאמר בבוף המאמר קרא הוא דכתיב ויעש ה' לשרה דכל מקום שאומר חז"ל ה' הוא דכתיב טעמו איוה דבר

הביאור דחז"ל הוקט' להם כפל הפקד' כאשר אמ' ויעש ה' לשרה כאשר דבר וכמילות שונות אמירה ודבור גס קשיא טובא וכי ברין קרא להשמעם שקיים דברו ית' כי כמו שדרש' לא יעשו עולה ולא ידברו כוב כט' הוא ית' עוד רמו לדקדק ואלו של זה' שהיה קשיא עם פ' כי עבר עבר ה' וגו' ולז' זשה וידעו דקדקו אומר וידעו בקמץ לשון עבר אינו אומר וידעו כזרי כיון שמדבר בעתיד' עוד דקדקו אומר השפלתו עץ גבוה דה"ל לומר עץ גבוה השפלתו וכן בכלם: גס קשה כפל הדברים המאלי דעביד הא עביד הא אם החלוקות שונות ואם אינם שונות יאמר הגדולה מהם ובכלל מאתים מנה ובקראי' לא סייק לאשו אף ויקתני' אבל הכונה הוא להשמיענו כי הוא ית' פועל בדכוח ע"ה הכוונת אמר ולא יעשה כי בדכוח וכו' שמים נעשו זש וידעו כל עמי השדה הם הבריות ככר ידעו מלשנה שהשפלתו עץ גבוה

ט ב 2 9 כלומר

חז"ל ופי' פקד
את שרה
כדקדקו
אמר רבי
ברכיה
אני ה'
דברתי
ועשיתי

הזכירו אותו חזל אבל זה כיונו במאי דתנא והדר מפרש שאמר פסוק זה לא קופו ראשו ואחר כך מפרש לא היה צריך וכו' רומז כי מלכד הנו' יט סנוי אחר דלא קופו ראשו כי בתחלת הפסוק אומר כי שומע אל אביונים ה' וכו' וכו' אמר ואת אקיריו לא כזה והל' ולא בזה את אקיריו גם קושי אחר ליערבוניהו קרא כי שומע ה' אל אביונים ואת אקיריו וכו' ומאי לא בזה דקאמרי וכן מאי ה' דקאמר בין הדבקים לכן פירש כי שומע אל אביונים אלנו ישראל כי כל מקום שנאמר דל מן וכו' על הקתם הם ישראל שהם חבל נחלתו והם אביונים וכנענים כזה העולם ושמו ית' עלי הם להזילם מיד הקמים עליהם ישראל ישראל אל ולזה נקט קרא כי שומע אל אביונים תיבת אל רומזת על ישראל כאמור והדין נותן להיות שומע אל אביונים יען כי הם ה' כב' מגיע צערם אליו ואת אקיריו לא כזה לא העקרו ולזה נקט אקיריו כיומי למעט שאינו מדבר באקיריו קתם שהם האקורים בבית הקבורה ללא באותם שהם אקיריו שלו ית' כיומי הן הן העקריות אשר לכל העולם הם מותרות בתוך בתיה ולו ית' הן אקורות זש והן אקורות בתוך בתיהם שבידו להתייר אותן במפתח שבידו ולא ביד שום נכרא בעולם כי ג' מפתחות בידו כידוע זש וכיון שהכה פוקד' בכני' הן נוקפות ואמ' תדע לך הכונה ליישב תיבת ואת אקיריו מאי רבי דבי תימ' התינוח באות העקריות שאין להם נרות שתכף הן נוקפות ככנים אבל כשהאיש אוהב את האחת כמו חלקה שאמר לחנה הלא אנכי טוב לך מעשרה כנים לזא תדע לך שהדבר כולל בכל העקריות שהרי למה שזאת בית היתה וכיון שנפקד' תכף נוקמה טכן כתיב ויפתח את רחמה ורחל עקרה כלומר שמוק' ללא ורחל הרגישה כהיותה עקרה הרי ראייה שזאת אקיריו ככולל העקריות לא כזה על דרך ולא בזה את תפלתם וגם כלאה גודק שלא בזה אות' כהיות עקרה

אל חדרים
אשלי שומר
שוב בני אם
תקח אמרי
גנו' אמ' ה' כ' ומחלו של משיח ומרינה של ג' יחג' וסצותי תצפון אחך
ליסר' על סר חורתי אני משביע אתכם מטוב הצפון לצדיקים לעתיד לבא שנאמר מה
תניו אם רב טונך אשר צפנת ליריאך וכו' אמר הקב"ה אני מודיע לאופות העולם
אליהם וכו' ע' א' לעתיד לבא אותה השוגבה שאני משיב לכם על מנת שחקשינו לרברי
חורח ועוד דכתיב לחקשיב לחכמה אונג' כי אם לבינה
חקרא ע"ב:

אם בדברים החזוני אשר אינם מגיעים אל הנפש צריך האדם לתת טבח לאל יתב' כש' בהט'ג האדם הדברים הרומיים המגיעים אל נפשו כותרתה וכמונותיו שצריך לשבח ולקלס לאל ית' אשר גמלהו כל טוב הקודם הוא מבואר מאשר צותה תורתנו הקדושה להביא הבכורים וכמו שהקטו המכר' אל מה היה כונתו ית' להטריח בעלי הנחלות לבא מארץ מרחקים וגם מה כל החרדה הזאת שהיו חרדים לקראתם בכל עיר ועיר שהיו מגיעים שם ומה טעם בהגדה הגדתי היום וגו' תרגו' ש' זאל להודיע לאדם כי לא בכחו ועונם ידו עשה את החיל הזה ולכן נזהר כתיבא אל הארץ אשר ה' אלדיך נותן לך ומידו באה לידך אחי מזהירך שאחר שתירש אותה ימים ושנים אל תשכח מאן עשית את החיל הזה לכן צריך שתעשה מעשה כדי שתזכור את מעשי ה' לכן ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץ יר' מאותה שאתה כבוד שהיא ארץך ואינו כן כי ה' אלדיך נתנה לך וגו' כעבור זה צריך שתגיד אל הכהן כי באת אל הארץ אשר ה' אלדיך נתן לך וממנו הכל אמנם נוכל להרחיב קנת דקדוקי ולפרש על פי בונתם והוא לקדק' א' כי מאחר שמצות הבכורים היתה אחר ירושה וישבה מה תועלת לפרש ביאת הארץ ה' ללל והיה כי נתחל את הארץ וירשת וגו' ולקחת וגו' עוד קשה באמרו נותן לך כלטון הווה ולא אמר נתן לך כלטון עבר כי כבר נתן לו בעת הבאת הבכורים עוד קשה או וישבת בה מלעיל שהטע' בש'ן אמנם הכונה הוא לפי דרושנו כי צריך האדם להכיר חקדיה' ואפילו בדברים החזונים כהכאת הגוף יתן טבח והודאה לאל' ואמר והיה כי תבא אל הארץ השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר כי הארץ היא ירושה לך וכמו שהירושפה היא באה לאדם מן הדין כך הארץ הזאת חזילה לך ללא אדרבה יש לך לדעת כי אעפ' שיטבת בה ימים רבים עדיין אינה נתונה לך לגמרי זש והיה כי תבא את הארץ אשר ה' אלדיך נתן לך בהווה כלומר כי עדיין לא נתנה לך ואתה חושב אותה נחלה כלומר שהיא נחלה לך מאבותיך ואינו שאם אתה דונה שתהיה בחלה וישכב לך שכבד ישבת בה ימים רבים זש וירשת וישבת בה צריך שתקח מראשית כל פרי האדמה ובאת אל הכהן ואמרת אליו הגדתי היום לך אלדיך כלומר בזאת ההגדה שאני מגיד כי לך הארץ ומלוכה כי באתי אל הארץ כלומר עתה באתי ואל עוד אלא מקודם הגדה זאת לא הייתי ראו כי אם מנד הטבעה אשר נשבעה ללאבות ועתה הועילה ההגדה לתת לנו כל מנד עצמנו ולא מנד הטבעה או יאמר דרך ענוה הגדתי היום לך אלדיך כי לא בכחי ועונם זכותי באתי אל הארץ הזאת כי אם מחמת שכונעתה' אל האבות זש אשר נשבעה ללאבותינו לתת לנו גם נוכל לומר עוד בפסוק ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץך כי נקדק' היות מלות אשר תביא מארץך מיותרות

למדת
השמים
הארץ
והאדם
הוא
האלהים

מדת הנדיקים לטמוח ביטועה מזד תועלת הכמסך אל הכפס שיתגדל שמי
ית בעול זש קול רנה וכו' ואתה הרנה עמך הם גורמים היטועה זש ויטועה
באלו זריקו והנה שמרמנים הוא באמרום ימין העושה חיל וכו' גורמים
היטועה להבא כי כיון שימין ה' רוממה כלומר שמרמנים לה' ימין ה' עושה
חיל מכאן ולהבא וכו' מדוקדק בעצם כפל הכתובים על אמת כונתם ומפיהם
לפי דרכו שזריך האד' לגיל בסוב' הכפס המסכלת ק' מתועלי הגוף ההווים
ונדקפים וכו' כיון מאמר אס' קטן הכמות הרב האיות בשיר השירים אומר
הכר אחר נגילה ונשמחה בך ד' אבנן פתחוה היום עמם ה' נגילה ונשמחה
בו אמר רבי אבן הדבר הזה אמרו דוד ואלא פרטו עד שכל שלמה בכוונתו
ואין אנו יודעים במה לטמוח אס' ביו' אס' בהב' כשהוא אומר נגילה ונשמחה
בך הו' אס' שמחים ב' קס' בך ביטועתך בך בתורתך בך ביראתך רבי
ינחם אומר בך בכב' אותיות שכתבת בתורתך כף עשרים בית שנים עד כאן
וראו להבין במאמר ראשונה מה כונת ר' אבן בפתיחתו ולא אמר כלום עוד
זריך להבין מה פירש יותר שלמה מאביו עמד מה כונתו בך ביטועתך בך
בתורתך וכו' ומה הוסיף ר' ינחם במה שפיר' בכב' אותיות כי לפסוק ריהטא
היינו בך בתורתך ה' הביאור הוא כי הנה ר' אבן הוסיף לו קושיא בפסוק
ותרצה במאמר דפתח כי הפ' חזיו' מדבר בלשון כסתי' חזיו' מדבר בלשון נגילה
וכן כמסך משכני אחריו נרונה מדבר לכוכה הביאנו המלך חדריו הרי
שלא למדח נגילה ונשמחה בך לכוונתו וז' הקושיא עצמ' שנה באופן אחר כי
פעם בלשון עתיד ופעם בלשון עבר הביאנו המלך חדריו הוא עבר נגילה
ונשמחה בך בלשון עתיד ב' ה' גלתי ושמחתי וכו' וזאת הקושיא הסתית
תירץ במאמר דפתח כי בונת הפסוק הוא כי כמוזה היום הבכור והנורא אשר
עשה ה' במעמד הר סיני כן נשמח ונגיל לעתיד והוא הגודל השמחה לעתיד
וזה שאמר משכני אחריו נרונה כלומר אחר כבוד זיקר תפארת קדושתך
ואנו מתפללי' כן כי בדרך שהביאנו המלך חדריו ושמחתי הרי סיניו כן נגילה
ונשמחה לעתיד בך שמחה בפשיית' וכו' תרצנו הקושיא שנית יאמר קושיא
הראשונה מתורת במאמר דאמר רבי אבן כי בדברי דוד אנו מסוכקים אס'
השמח היא השמחה יצד תועלתו או השמחה בעבודתך ושמו יתב' וזהו כונתו
אס' חזר השמחה למה שהוא מזד תועלתו ישועתו או להקב' שהוא כשכור
קדוש שמו אמנם שלמה בנו פרשו כי פה לא הוזכר היום כלל ומכאן שבעבור
כבוד שמו השמחה והיה זה מפיהם יאעפי' שלא יאמר הפסוק בך לנכוח
אמנם באומרו בך כיון כי היטועה העתידה לאי' היא כמו היטועה שעברה
שהיתה על ידי בטרודם הוה וכפסד אמנם לעתיד יהיה הוא ית' ישועת' למ
בעצמו וכו' תהיה היטועה לעולמים וכו' מתורץ למה דבר שלא למכח
בתיבת הביאנו המלך וכו' לרמוז שמקודם היה על ידי שליח אמנם השמחה
תהיה כפולה כשיהיה בך בהקב' כלומר שיהיה הוא בעצמו הגול ונגילה

ונשמחה בשלם שמחות הגונות אל הכפס א' היות ישראל עם נוטע בה'
כב' כי שכניה בגלות כמו שהוא ידוע וזה רמז בך ביטועתך כי היטועה היא
לה' כאשר אמר' וגם מזד תורתו הקדושה אשר תלכס בגדי מלכו כי בענות
מזרות הגלות אין אנו יכולים לצאתידי חובתה ועוד כי אנו נהנה כולם
למודי ה' וזה רמז בך בתורתך ועוד שמח' ב' יתגדל ויתקדש שם ה' בעולם
לעבודו שכם אחד וכל העולם ישמעו ויידאו ולא יזידון עוד וזה רמז בך
ביראתך כי יתפרסם שמו בעולם ויראה כבודו אל כל הארץ לזה אמר בך
למכח הרי מתורץ כל מה שהקשינו ורבי ינחם אמר כי רנה לרמוז
כב' אותיות שכתבת בתורתך כי הם חקרונות כעת כמו שהוא ידוע היו השם
חקר כמו שאמרנו חז' כי יד על כפי וחקרו שני אותיות ואו' וה' וכו' ובה
היטועה אשר אנו מקוים יהיה השם מלא וזה רמז ר' ינחם בך בכב' אותיות
זמור ומפרש בית שנים כף עשרים כי ידוע הוא אמנם כונתו שלא נחשב
כמנהג כף עשרים בית שנים ולפי זה יהיה הפסוק מהופך לא הפסוק נקט
כדרך בך בית ראשונה להיות היא העיקרית להשלים שני אותיו בגולה
העתידה זש נגילה ונשמחה בך כמדבר אל' כי בהשלים את שמו יהיו
הכב' אותיות שכתב בתורה שלמות והוא ענין נכון ומבואר לפי דרושינו
היות עיקר השמחה שמחת הכפס זריך האדם לשבח ולקלף לה' בהשיג
מה עליונותו וכו' אלא את המאמר שהתחלתי וראוי לעורר ראשונ' מה
הקטן חז' בפסוק בני אס' תקח אמרי אשר דרשו הדרשה אס' זכית להצפון
וכו' וגם מה כונת קבול תורתו ולעשותה עוד מהיכן הוציא בעל המא' שניזול
מג' בורעניות ועוד כפל המאמר שחזור לדרוש ומזותי תצפון אתך אס' זכיתם
להצפין תורתו וכו' וכו' שמו שלמע' אומר קבול תורתו וכו' אומר אס' זכיתם
להצפין תורתו וכו' ומה כונ' אומר ועוד דכתי' וכו' מלבד כמה דקדוקי אשר יש
במאמר והביאור הוא כי הם זל הקטן שלשה דקדוקים בפסוק ראשונה
למה לא אמ' בלשון זווי בני קח אמרי ואמר אס' תקח עוד הקטן כפל אמרי
ומזותי כי לנראה דבר אחד הם עוד קושיא אחרת יותר חזקה כי הפסוק
אינו מתקשר כי בתחילה אומר אס' תקח אמרי ובקוף או ומזותי תצפון אתך
כי ה' לל ותצפון מזותי או להפך בני אס' אמרי תקח ומזותי תצפון וכל אלו
הג' דקדוקים מתורצים על פי כונתם ואמר בני אס' תקח אמרי וכו' אמר הכי
לישראל על הר סיני אס' זכיתם להצפין קבול תורתו ולעשותה וכו' תרצו
מה שהקשינו כי לזה לא אמ' קח אמרי בלשון זווי לרמוז כי זריך זכות לקחת
אמרי ה' זש אס' תקח אמרי ואמר אמרי ומזותי לרמוז לקבול התור' ולמעשה
המזות והו' כפל אמרי ומזותי וגם בזה מתורץ דרך הפסוק שהקשינו
שאנו יוצא כמו שכנס כי אינם שתי חלוקות כמו שנראה מהפסוק אומרו
אס' תקח אמרי וחלוקה אחרת ומזותי תצפון אלא כלם חלוקה אחת אס'
תקח

תקח אמרי שוהו קבול תורתו האמונה בלומי וכוונותי שהיא תיבת ולעשותה
 והכל להצפין אתך ולשמרם זש בעל המאמר אם וכיתם להצפין שהיא רמוז
 בתיבת תצפון והודיענו כי הכל הולך לקוף הפסוק ועתה הבנת הפסוק
 בני אם תקח אמרי ומונתי תצפון כלומר להצפין אתך וכוונתו מתוך קדר
 הפסוק שהקשירו כאשר יראה המעיין ואמר כיצול מן פורעניות הוציאם
 בעל המאמר מהפסוק הקודם אל זה שאמר ושומע לי ישכון בטח ושאכן
 מפקד רעה כי בטח הוא כנגד מלחמת גוג ומבוג וזהו הבטחון שכחן לבו
 בטוח בה כל צורריו יפוח בהם ושאכן כנגד חבלו של משיח ומפקד רעה
 הוא כנגד דינה של גיהנם כמו שהיא ידוע כי אין רעה לא גיהנם שנאמר
 וגם רשע ליום רעה אימתו תכלל מאלו בני אם תקח אמרי וחוד בעל המ'
 ומונתי תצפון אתך כי הקשור מחדש להיות תיבת אתך מיותר אשר לא נתיישב
 לפי זאת הדרשה שאמרנו ולזה אומר כי כוונת הפסוק תדרש בענין אחר
 והשני פירושים אמת ולזה לא אומר דבר אחר והוא כי הנא ידוע כי יש שני
 מיני עבודות אחד מצד החיוב אשר כבר קבלו עליהם עול התורה והמצוות
 והם מפחדים מהטות ימין ושמאל ועל דרך זה אמרו חז"ל קיימו וקבלו
 היהודים קיימו מה שכבר קבלו והיו מוכרחים במעשיהם כמו שהיא ידוע
 ויש מין עבודה אחרת חשובה לקיים את דברי התורה באהב יתיר וכשמה
 רבה וקודם דבר בעל המאמר באותם המוקיימים את מצוות המאמת שכבר
 קבלו אותה עליהם זש אם וכיתם להצפין קבול תורתו כלומר מצד היותה
 מקובלת עליהם בזה אכי פורע אתכם מדה כנגד מדה כי כמו שאתם עושים
 מיראה על דרך קור מרע בן אכי מציל מהרע דהיינו שלם פורעניות הנוכ'
 אמנם עתה מדבר בעל המאמר באותם העושים מעצמ' בלי הכרעה הקבלה
 שאמרנו זש אם וכיתם להצפין תורתו ולא אמר קבול תורתו אז אמר הקבלה
 אכי משביע אתכם מנהיב הצפון לצדיקים וכו' והוא ראייה מפסוק מה רב
 טובך אשר נפכת כי ראוי להבין מאחר שכל ראייתו מתיב' נפכת למה הביא
 כוף הפסוק פעלת לחוסים כך אלף שהביא ראייה לטתי הכונת הנו' במא'
 אמר אשר נפכת ליריאתך כנגד הראשונה שהיא העבודה מירא' כמו שאמר
 שהיא רמוז במאמר בלומי וכוונותי שהיא תיבת ולעשותה וכוונתו להצפין
 שאמר בעל המאמר אם וכיתם להצפין תורתו מאמת עצמה ומאסה' תורה
 ולא מהכרח קבלתה כדפירשנו וכנגד זה אמר הכתוב פעלת לחוסים כך
 לאותם העושים מאהבה כל הטובה הנו' הוא בני אם תקח אמרי ותוכו
 ליקח אותם כמה מעלות תשיג וכלם לפי הקבלה כאשר אמרנו אם תהיה
 מאהבה לו מיראה ושניהם כאחד טובים כי מתוך שלא לשמה בא לשמה
 ועוד תשיג טובות אחרות דכתיב להקטיב לחכמה וכל הטובות הנזכרות
 בפסוקים הבאים ואחריהם ומכל זה מוצאו ראינו גדול מתן שכרם של
 מצוות

מצוות ולכן כל מי שישג או נתן יתן רוכי שכח והודאה לאל לטעבר ויתפלל
 לעתיד יזכה ולראות באור פני מלך על התורה ועל העבודה לפני מלך מלכי
 המלכים כביאת גואלכו

על כדכס
 ויסלק יעקב
 מלאכים ע'
 וה' נתן קולו

וישלח יעקב מלאכים לפניו זשה וה' נתן קולו לפני חילו כירב מאד
 מהניחו מדבר בסתן תורת כשנא הבה ליתן תורה לישראל ידרו
 עמו רכב אדים רבותים שנאמר רכב אלדים רבותים לפי שנאן ר' אבדימי
 אמר עשרים ושנים אף מרכבות המלאכים ידרו עמו לסיני ומה נתן תחלה
 קולו שנאמר ויהי קולות וברקים וגו' משתן את קולו נתן את התורה הוי וה'
 נתן קולו לפני חילו דא' וה' נתן קולו לפני חילו או הרעמי שקולו הול לפני
 חילו של הבה שכיון שהרעם מרעים הבריות יודעים שהגשמים יורדים
 וכשהרעם יוצא הברק יוצא אהריו דא' וה' נתן קולו זה ראש השנה שבו
 חקיעת שופר לפני חילו אלו ישראל שהם מודעו ויתרדים מקול השופר
 והזורים בתשובה כדי לזכות בדין ביוהך כי גדול יום הונורא מאד ומי יכלנו
 זה יוהך שבו ספרי חיים ספרי מתים נחתמי ומנין אחת או שבהללו עשרת
 ימים שבין ראש השנה ויוהך שבהם הכתוב מדבר שכן ישעיה מזה לישראל
 ואומר להם רחצו הזכו הסירורוע מעל ליכם מנגד עיני למרו הטב דרשו
 משפט וגו' הרני השוכה אתך לכו נא ונוכחה זה יום העשור יום תוכחה שבו
 הבה מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר אם יהיו חטאיכם כשני כשלג
 ילבינו כי רב מאד מהנהו אלו המלאכים שמלמדים זכות וחובה כי עצוב
 עושי דברו מי עצום מהם עושי דברו אמר ר' הונא בשם ר' אחא אלו ישראל
 שחקדימו עשיה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ללמדך
 שהצדיקים יותר ממלאכי השרת חדע לך שבשעה שאמר ישעיה כי איש
 טמא שפתים אנפי ובתוך עם טמא שפתים אנפי יושב אמר לו הבה ישעיה
 בעצמך אתה רשאי לומר איש טמא שפתים לישראל אתה אומר בתוך עם
 טמא שפתים שחקדימו עשיה לשמיעה ומיחדים את שמי פעמים בכל יום
 אתה קורא אותם עם טמא שפתים מה כתיב שם ויעף אלי אחד מן השרפים
 בידו רצפה מהו רצפה רוץ פה של מי שאמר לשון הרע על בני במלקחים
 זהו שחילוקות הלך הסלאך ליטול את חגלת בידו נטל מלקחת ונגבה
 זור וחביא מלקחת שניה ונתן אחד ל תוך אחד ונטל את הגחלת ונתנה על
 זיו של ישעיה שנאמר ויגע על פי ואמר הנה נגע זה על שפתך וסר ענני
 חטאתך תכופר על שאמר ובתוך עם טמא שפתים נטל במלקחים גחלת
 שלא יכול השרף ליטול בידו אלא בשתי מלקחות נתן על פי ישעיה ולא
 ווק הוי כי רב מאד מהנהו ומי עצום מהם עושי דברו אלו הצדיקים וכן
 תה מוצא במשה וכו' וכן אתה מוצא ביעקב נטל לשר חגדול ורפסו שנאם
 ויאבק

ויאבק איש עמו ולשהוצרך נטל מחנות של מלאכים ושלהם בשליחותו
אצל עשו שנאמר וישלח יעקב מלאכים לפניו עכ"ל:

ראוי לעורר מה דקדקו חז"ל בפסוק הפרטה שהביאו פסוק זה גם מזה
לבו שמדבר במתן תורה שהדיבורים פסוק זה מדבר על הארבע
שאמר עליו חילוי הגדול גם כבין אומרו שבא ה"ה ליתן תורה דה"ל במתן
תורה ירדו עמו וכו' עוד קשה אומרו ומו נתן תחלה קולו שאם תבונה של
תחלה הוא קודם שהביא חילו דהיינו כוונתו לקניי נתן קולו שאמר ויהי
קולות וכו' דפסוק זה באמר קודם וירד ה' כיצד אומר משנתן את קולו נתן
את התורה והלא נתינת התורה הוא אחרי וירד ה' וכו' ח"כ נראה דקשיא
דידיה אדידיה ומאי קאמר ה' ויהי נתן קולו לפני חילו דבהא סלקינן ובהא
פתינן גם פריך להבין למה דרשו אותו דא ברעמים וגם מאי קאמר לפני
חילו של ה"ה שלכל הפרושים בחילו של ה"ה מדבר ומה כונתו באומ' וכינן
שהרעשינו אצל הברק ונאל אחרינו ואמ' רואים להפך שהברק קודם עוד קשה
באומר דא' וה' נתן קולו זה ראש השנה כי למה דרשו שלשה כונות אלו
גם מאי קאמר שהם מודעושים וחדרים מקול השופר שה"ל בקצרה זה קול
השופר עוד קשה טובא באמר שמהפך הקרה ומפרט קודם כי גדול יום
ה' זה יום הכפורים שעושים תשובה לזכות ביום הכפורים וכו' ואחר כך
אומ' כי רב מאד מחנהו לו המלאכי שמלמדו זכות וכו' שקוד' היה ל"ה לפרט
כירב מהד מחנהו וכו' ואח"כ כי גדול יום ה' למה הקדים המאחר של הקודם
ואם הוא כהפך שכי גדול יום ה' יקדי' כדי לתת נתינת טעם לתקיעת שופר
פגמה לפיכך שא קרא הכי' עוד קשה או' ומנין אתה אומר שבהללו י' ימים
ובי' שבהם הכתיב מדבר הוא ככל דברים באומ' שבהללו משבהם וכו' וקשה
דיחבא קאי שהוא לא אמר אללא על ראש השנה ולא הנביר הי' ימים וגם
שמבוא באזה מושעה כי חלו ואלו דברי קבלה ויאלל גם כן כבוא היה וכו' וכן
או' שכן ישעיה מזהיר למשאל ואומר להם שהוא דבר כפול די' שאלו מעהיר
לישראל או' שכן ישעיה אומר לישראל וצריך להבין היבא רמיואל באו' לכו נא
ונוכחה זה יום העשור כי לא הוצרך כפ' ואם הכוונה שאו' כ"ע יום תוכח
שבו ה"ה מלבין וכו' אדרבה נראה יום תוכחה לחוד ויום לבין לחוד וכינו
או' יום תוכחה שבו הק"ה מלבין וכו' גם קשה בדבריר' הוצא דדריש כי עשו
עשו דברו בישראל לפי שהקדימו עשיה לשמיעה שהרי המלאכים גם כ
גבורים עשו דברו לשמוע בקול דברו ומהם למדו יש' כמו שאמ' מי גילו
חו זה לבני' גם קשה או' אידע לך שבשעה שאמ' עשי' וכו' דהו' כיהודי ועו'
לקרא וברקדוק בדבריה הק"ה לישעיה בעצמך אתה רשאי לומר שלמה הוא
רשאי לומר בעצמו דכשלא כפי' הטענה שישראל הקדימו וכו' ויחא קצת

שנאמר

ש' שיש הפרט בין דברים ליחיד אע"פ שגם כפי ישעיה בלי ספק שהיתה שם
אבל כפי הטענה שמיחדים שם ה' פעמים והרי ישעיה גם כן וא"כ גם בעצמו
אינו רשאי לדבר ובאות הקשוא יתורן שהוא מופתר מה שאומר לו בעצמך
אתה רשאי וכו' כילמה האריך לימא ליה תבס' אי אתה רשאי לדבר על בני
וזה לנו אם בעצמו רשאי וצריך להבין היבא רמיואל כפ' כל זה הוויכוח וי"ט
קשה באומ' הו' כי רב מאד מוכחו אחרי שאמר שכוה המלאך בלקיחת
הגחלת אפי' במלקחת א' אדרבה הוא גריעות ומאי כי רב מאד הטעם
לפי זה הקאמר הו' כי רב מאד גם קשה או' ומי עמוס מהם עשוי דברו חלו
הצדיקים דכפי מה שמדבר ביטעיה שחטא באו' ובתוך עם גמול שפתיים לא
היה צדיק כדינו ומה גם כי לעולם נתן לו הגמול וכו' וכלל למה
באמר רח פה וכו' ללא תועלת' עוד למה הביא ענין זה מושעה וממשה
ומיעקב גם קשה במה שאמר וכן אתה מוצא ביעקב למה לא אמ' וכן במשה
וכן ביעקב או' שאמר במשה גם כן וכן אתה מוצא' עוד קשה טובא שמיקדים
את המאחר באומרו נטל לשר הגדול ורפבו וכשהוצרך בעל' מהמות וכו' כי
ענין השליחות הוא קודם' * הביאור דחז"ל הקשו בפסוק הפרטה נתינת
לפני דקאמר ובפרט שאם חלו המלאכים הם מלאכים ממש קשה דלא היה
צריך כי אם מלאך אחד ובפרט בשל יחות כזה ללכת אצל עשו כמו שאומר
בפוק המאמר כי בלכת מלאך אחד ידע תכף באמו אל אחיך אל עשו ויאמר
באחי אל אחיך למה שלח מלאכי' הרבה ואם הכונה להפחיד את עשו גם
כן לא היה צורך שזמין חלו ה' מחנה אלדים דהיינו רבותים אלפי כ"כ אלף
שכן אמר עשו למי כל המחנה הזה אשר פגשתי שהיו מחנה וכן קובר בע"ה
דקאמר בטל מחכות ושלחם אמנם הענין הוא דכיון דיעקב היה עובד
בתורה אשר בה רמוז כ"ב אותיות הם כ"ב אלף מלאכים טבהם ירדה' על
הר קיני הלא כה דברו באש שיהיו כולם קרים אל משמעתו עגד המקשרג
עשוק' בעל המא' וזהו נתן קולו לפני חילו מדבר במתן תורה שהודיעם
שם היות גדול ועצום עושי דבר ה' שהם עובדים בתורה מהמלאכים והענין
הוא כי כשבא ה"ה ליתן תורה לישראל ירדו עמו רבותים אלפי' כלו' מכוון
מקפר זה כנגד כ"ב אותיות ומו נתן תחלה קולו ויהי קולות וברקים וזה
הפ' הוצרך קודם וירד ה' על הר קיני הרי שהקדי' כפ' קולו לפני חילו שהוא
המלאכים שהם בווד ה' על הר קיני וכו' תימא' אותם קולות דקודם ימתן
תורה הו' לזה אמר משנתן קולו נתן את התורה אם כן הוא מוכרח שגבר
היו המלאכים שם ולמה הקדים ענין הקול קודם רמוז רמז לך המע' ענין עשוי
דברו מהמלאכים ולכן הקדים הכתוב ענין הקול הו' וה' נתן קולו וגו' דייק
דקאמר נתן ולא אמר השמיע קולו שכוול' לא שייך שתיכה אבל הוא באחת
משני כונות הא' לרמוז בשעת מתן תורה או' שנתן הענין בדר' הפסוקים

ענין

ענין קולו קודם עם היות שכבר אז היו שם המלאכים וכמו שאמ' משנתן את
קולו ונתן את התורה אבל הכונה לומר שגדול מהמלאכי הם מקיימי התורה
ועתה כפי זה הכנת הפסוק וה' נתן קולו לפני חילו שהם המלאכים אומתי
בשרב מאד מחנה ודהיינו בשעת מתן תורה רכב אלהים רבותים להודיע
כי עזום עושי דבריו ד' אה' נתן קולו לפני חילו אלו הרעמים הכוכה הוא
שגם הגשמים שהם מחיית העולם הן הם בזכות התורה כי אם אין תור' אין
קמח ז'ש בעל המאמר לפני חילו של הק"ה כלומר כי בעבור ישראל הם
באים הגשמי' עם היו' שלפי הנר' יש תועלת לכלי העולם שכיון שהרע' מרע'
הכריות ככולל יודעים שהגשמים יורדים וכשהרע' יוצא הברק אחריו כמו
שהביאו חז"ל בפסוק אעקב בקתר רעם שהוא מהתור הרעם עד שגדל' כאלו
הברק אחריו וכפי נדון דידן הכונה לרמות לשעת מתן תורה ויהי קולות
וברקים ורומם שהגשמים באים בטביל ישראל וכן הכונה בתקיעת השופר
בראש השנה להזכיר ענין מתן תורה ומוטעם אומרו לפני חילו מלשון חיל
כיוולדה שישראל מודעושים בקול השופר וחרדים ועושים תשובה כדי לזכות
כדין ביום הכפורים שבעשר הימים אנו עושים הכנה ליום הכפורים ופיר'
קודם ענין כי גדול יום ה' עם היותו מאוחר בפסוק כדי לומר דרשת כי רב
מאד מחנה שמלמדים זכות וחובה שהוא רמוו באומ' רב הוא כנגד המלמ'
זכות שהם רבי האיכות ומאד בכמות הם המלמדים חובה כי מרובה מדת
טובה ממדת סודענות כידוע שאפילו שהם מאד המלמדים חובה ומעטים
המלמדים זכות מלמדי זכות מכלחים וזה יוכן באומרו שם כי גדול יום
ה' הוא כמה שעצמו של עם מכפר ומרא מאד הוא כמה שהפרי חיים ופרי
מותים הרי תיבת מאד רומו כפחד המות וז'ש כאן כי רב מאד מחנה ודהיינו
מלמדי זכות וחובה ומדוייק רב מאד ומי מנצח מלמדי זכות כי עזום עושי
דברו באופן שהפכו' כקדר אמור כי רב מאד מחנה הוא מלמדי זכו' וחוב'
מראש השנה ואילך ובתקיעת שופר אלו רומזים כי עזום עושי דברו יען כי
במתן תורה היה בתקיעת שופר ובעל המאמר הקדים לפרש כי גדול יום
ה' כי שם כפי' אלתמר מלמדי זכות וחובה כמה שנחתמים ספרי חיים ומותים
וכופו הוכיח על תחלתו בהכנת כי רב מאד מחנה וכוונת ג' דרשות לו כי ע'
התורה הרמוזה בזכות המא' בתחלת דבריו דקאמ' במתן תורה בה משוג
האדם הטובות גשמי ותורחניות הגשמיים הם הטובות גשמיים כי למטר
השמים אדם טבע לחם וכל הפרטים וכנגד תועלות רוחניות הוא לתקיעת
שופר בראש השנה כמו במתן תור' כי ע' בן כי גדול יום ה' לזכו' כדין כאמור
ואמר ומנין אתה אמור שבהללו עשרה ימים שבהם הכתוב מדבר הכונה
שכפי דרשה זו קשה תיבת נתן בלשון עבר והל' לשון הווה בכל ראש השנה
שתוקעים בו שופר זה לל' יה' נתן קולו לפני חילו מאי נתן לזה אנו מוכרחי

לו

לו שהכתוב מדבר בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים ואמרו וה'
כתן קולו בראש השנה בתקיעת שופר לפני חילו כנגד ישראל בעשרה ימים
שהם יראים וחרדים בעבור יום הכפורים הבא עליהם ולכן כפל דבריו בעל
המאמר ומנין שבהללו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים שבהם
הכתוב מדבר כלומר הן אמת שאני לא פירשתי דבר רק מכלל דברי מובן
שבהם הכתוב מדבר ליישב תיבת נתן בלשון עבר שכן ישעיה מזהיר ליש'
ואומר להם הכונה שבה והרה' שלו ואומר להם דברים אמורים בתורה רחמו
ובו והרחימה הוא על ידי למוד התורה למדו היטב וכו' שהוא רמו בתקיעת
השופר וכו' לכו נא ונכחה יאמר ה' מתור' דקאמ' יאמר לשון עתיד אמר
ה' מבטיח ליהי' אבל הכונה כי ע' מה שעושים תשובה בעשרה ימים לכו נא
בדרך ישראל ונכחה יאמר ה' ביום הכפורים אם יהיו חטאיכם כשמים וגו' *
ונכלל לו' דרך רמו שכבוד של תיבת יאמ' הוא רמו לעש' ימים וכאלו אמור ביוד
אמר ה' אם יהיו חטאיכם וכו' ולזה אמר זה יום העשור שרמוו ביוד של יאמר
ה' שהיא יתירה גם מרדקדי' תיבת נא דמיונתת אבל בין שמדבר בעשרה
ימים אמר לכו נא ונכחה לעתיד ביום הכפורי' שהוא יום תוכחה שבו הכה'
מלבין עומתיהם הכונה כהיא התוכחה בעצמה שמוכיח אותם שעם היות
חטאיכם כשמים והדין מותן שלא יהיה מלבין עכו' ולכן עומתיהם של ישראל
ובענין זה מובן אומרו כי רב מאד מחנה ומי עזום מהם עושי דברו הם ישר'
שהקדימו עשייה שעם היות שהם מחמר קרוץ לחטוא אמרו בעשה וכשמע *
וכזה יוכן באופן אחר מה שהביא ראשונ' כי גדול יום ה' זה יום הכפורי' כדי
שיוכן בזה כמה עזום עושי דברו כמה שהקדימו יש' עשייה יותר מהמלאכי'
לפי שהם נוטים יותר אל החטא תדע לך שאפילו שהם חוטאים הם גדולים
ממלאכי השרת כפי דעת חז"ל שכשעה שאמר ישעיה כי איש טמא שפתיים
אמר לו הקב"ה ישעיה בעצמך אתה ראשי הכונה מובן עש' מה שאמרו חז"ל
כמה שאמר אוי לי כי נדמתים היה מזה על מה שלא קלק להק"ה בתוך
המלאכים שראה שרפים עומדים וכו' וקרא וכו' וכו' אמר אוי לי ששתקתי *
וכזה לראש שנוכל לומר דרך השאלה כי איש טמא שפתיים כיון שלא
קלקת להקב"ה ברא' שמצד שהשפתיים שלי אינם טהורים כיון שלא קלקו
וחז' ואמ' כי איש דאיכא תבר' בזה ושהגרעון בא מעון הדו' שובתוך עם טמא
שפתיים לכי יושב והוא ראוה כי את המלך ה' זכאות האו' עיני ואם לא היה
בי הכנה כינר ראיתי אלהים פנים אל פנים לזה אמר לו הקב"ה ישעיה
בעצמך אתה ראשיתו איש טמא שפתי' כיון שכונתך על מה שלא קלקת אותי
אבל ליש' אתה אומר בתוך עם טמא שפתיים שהקדימו עשי' לשמיע' בטערת
שפתם ואמ' כל אשר דבר ה' וגו' ולא עוד לא שהם מקלכין ומי חדי' שמי פעמי'
בכל יום כי בזה הם משוכחים יותר מהמלאכים כדע' חז"ל וכמו שאמרו חז"ל

יא ח II I חכמים

חכמים ישראל יותר ממלאכי השרת שישר' לומרים מירה בכל יום ומלאכי
השרת איך לומרים אלף פעם אחת ואתה הוא שטעית שלא קלסת וכל זה
הענין רמזו שמה שלקח המלאך קודם הגחלתו בידו כנגד מה שיש הקדמו
עשית שהוא בידים לשמיעה וככה וקוף קוף כיון שישראל חטאו בעשי' ככה
המלאך ולזה לקחו במלקחים רמז נגד מה שמיחדים את שמו פעמים וזו
מה כתיב שם יעקב אלף אחד מן השרפים וכו' ולהיות שיטעיה בוכתו לשם
שמים היתה שהיה מזר על מה שלא קלקל לכן לא הווק ואש ויגע על פי כלו'
שמזר פיו ראוי שלא יהיה כיוון כיון שכונתו לשם שמים וזו המלאך הכה
בגעה על שפתיו ולא הווקת יען שבכר וקר עובד מאלו כי לשם הכונת'
אבל חטאתך כמו שגוג הית תכופה הו כי דמאד מחנה ומי ענו מהם עשית
דברו הכונה כי קשיא בפסוק תיבת כי האומר פעמים שלש דה"ל לומר
כי רב מאד מחנה ועצום עושי דברו אמנם כפי דרשה זו יוכן שעם
היות רב מאד מחנהו עכ"ל נכוח המלאך ודורש תיבת כי כמו כיתת יוכי
שהוא לשון כויה וישעיה לא כיוון הרי שמי עצום מהן עושי דברו וזה הענין
בכל לדורשו אוכתיבת כי של כי רב מאד וכו' אוכתיבת כי של כי ענו עושי
דברו שמתיישב יותר וכי תימא שאינה ראיה מישעיה שענין ישעיה היה
במראת הנכוחה ומכל למו שכיון שהיו הדברים בדמיון לכן לא כיוון שהוא
כמו מי שראה דבר רע בחלום שאינו כיוון לכן אמר וכן אתה מוצא במשה
כשירדה האש במתאוננים שהיתה אש' אוכלת אש והוא היה משקיף בה
כמו מי שמשקיף יפסי צמר וכו' וכן יעקב עם היות שנטל לשד הגדול ורפקו
שכאמר ויאבק איש עמו שזה מורה שלא מוכני כחד ומורך לכך היה שולח
או המלאכים ברבוי לפחדו מעשו רק כי עצום עושי דברו שהי עופק בתורה
יומם וליה והן הם המלאכים אשר היו לפני תמיד כרים אל משמעתו
ובאופן זה נטל מחנות של מלאכים ושלחם אל עשו כי הקול קול יעקב
בתורה הרמזו בזה נתן קולו לפני חילו הן היא היתה ביעקב והיא גרמה
לקיחת המחנה של מלאכים לינך בשליחותו אל עשו להמת בעוכרי עשו
וזהו כונת וישלח יעקב מלאכים לפניו הוא כנגד המחנה האומר למעלה
וזהו שאמר לעיל ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהי זה כלו' הוא המחנה
הידוע אליו ית' ע"י התורה כ"ל אלף מלאכים והם העומדים לפני יעקב
נכוח נכין ענין אחד באומרו כי רב מאד מחנהו כי עצום עושי דברו
שהתעצמותו אשר לעושי דברו הוא באותו הרב מאד מחנהו שהם כ"ל
אלף מלאכים שרמוזים כ"ל אותיות שבתורה וכיון שהם עושי דברו כלם
קרים אל משמעתו לכל אשר יגזור אומר

ודי כוה ו
דבר

דבר אחר אומן אומן התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקבה מל כרנס
בנוהג שבועלם מלך ב"ו בונה פלשין אינו בונה אותו מדע עצמו דל אמן
אלא מדעת האומן והאומן אינו בונה אותו מדע עצמו אלא דפתראות אומן סתור
זמנסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה תרדים היאך הוא עושה פספסין אומרת וכו'
הג"ה מביט בתורה ובורא כך היה את העולם והחורה אסרה בראשית ברא
לאהים ואין ראשית לא תורח שנאמר ה' קנני ראשית דרבו

דאין לעורר במאמ' דקשיא דידיה ארדיה דחז' דרשי אומן אומן ואח"כ
לומרים התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו שכרלה שהית כלי
לומנות ואיכה אומן ממש עוד אדקדק במשל למה נריכי תרתי מלך ואומן
די כשיאמר משל לאומן שאינו בונה מדעת עצמו כי אש דפתראות וכו' כך
הכה מביט בתור וכו' את העולם גם או' התורה אמרה בראשית ברא לאהי
ולא אמר התורה אומרת כמו שאמר בתחלת המאמר יגס נכין בונת ואין
ראשית אלא תורה בלשון שליטה כי ישראל נקראו ראשית ודברים אחרים
נקראו גם כן ראשית הביאור הוא כי בתורה נמצאו בה שתי בחינות
בנאיכה א' היא נקראת אומן ובבחינה אחרת היא כלי אומנות כמו שהוא
מבואר מהמשל שהביא מכו בונה פלשין אינו בונה אותו מדעת עצמו עד
שמתיעץ קודם עם האומן אש יכנהו שהוא כפי בבנין יותר מהמלך כן
הקדוש ברוך הוא כפי נתייעץ עם התורה כמו שמתיעץ המלך עם האומן
בענותותו ית' אש אומן כי אללו ית' הייתי אומן בבחינה האמור' אש והיה
אללו ית' אומן אמנם התורה אומרת היא קברת עצמה אני הייתי כלי אומנותו
של ה' והביא משל על כ' בחינה האמור' כנגד מה שהי' אללו וכערך אומן
אמ' מכו' בונה פלשין אינו בול' מדע עצמו כי אש בעד ומדעת האומן ובבחינה
אחרת הית' כלי אומן אש והאומן אינו בונה מדעת עצמן כי אש דפתראות
וכו' ומכאן בהם לדעת איך הוא עושה חדרים וכו' כן בזה האופן היה הכה'
מביט בתורה ובורא את העולם כי העולם כמו אברים ממש של האדם
כדכתיב עיני הארץ ערות הארץ וכל הפרטים והאדם הוא מכוון כנגד
התורה דמ' האברים ושק' גידים וזהו כונת מביט בתורה ובורא את העולם
ונתי בחינות אלורמוס התורה באומר בראשית ברא אלהים מוכן בראשית
ב"ת בעבור בעבור התורה שנקראת ראשית ברא וכו' שהוא רמז אל היותה
כמו האומן וג' רמות היותה כלי אומנות בבחינה האמורה ויהיה כונת
בראשית בפרש' התורה דנקראת ראשית ברא אלהים וכו' ולזה אמר בע"ה
והתורה אמרה כלומר מה שאמ' שלמה ברוח הקדש שהתורה אומרת והיה
אללו ית' אומן וקברתה הוא שהיא כלי אומנות כבר אמרה התורה והמה
השתי ענינים בכתב אמריה התיבת בראשית דשייך בה השתי הכחות ואמ'

יא ב 2 11 ואין

ואין ראשית אלא תורה כלומר ידע לך שהרי מנין לנו כי התורה נקראת
ראשית מכחוק ה' קנני ראשית דרכו היינו קדם מפעלנו מאז והפקוק הוא
ככול במילות טובות רכיון שאמר קנני ראשית דרכו היינו קדם מפעלנו מאז
אמנם כיון השתי בחינות כי האל ית' קנה אותה ראשית דרכו כמשל המלך
שמתיעץ באומן אם יבנה הפלטין אם לאו ובאומרו קדם מפעליו רומז אל
היות כל פרטיו הפעולו כח התורה כמו הדפתראות ופנקסאות שיש לאומן
שמביט בהם ובונה כמו כן קדם מפעליו מאז רומז כי קדם יצאו פעולות כל
הנכרח בעול' לבעול כבר היו בתור' כאמרו ובה הענין מתורן כל הדקדוקים
שדקדקתי

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין ובה צור במנחה פניך יחלו עשרי
עם בת צורה אנרהם בן שהצורה למלכים בן שהצורה לומר מלכים
במנחה פניך יחלו ומלכי צדק מלך שלם מלכי צדק מצדק את יושבי מלכי
צדק אדוני צדק נקראת ירושלים צדק ילין בה מלך שלם שנולד מהולה
הוציא לחם ויין הלכות כהונה גדולה מסר לו לחם זה לחם הפנים ויין זה
הנסיבי רבנין אמ' תורה גילה לו שנאמר לכו לחמו בלחמי ושתינו ביינן מסכתי
ראוי לעורר מה הקשו בפסוק שהביאו פ' זה ומכא ליהו לדרוש דרשה
זו עוד קש' או בן שהציר למלכים וכו' שהקדים המאמר של הקודם
שהרי קודם הצירו לו המלכים בלקיחת לוט בן אחיזי ואלה הציר הוא להם
ויכס וירדפם ולמה הפך בעה' הדברים ודקדוקים אחרים יובנו ע"פ דרכי
הביאור דחול' הוקם להם מה בא הפ' לכתב שמלכי צדק מלך שלם הוציא
לחם ויין לאברהם אין תועלת בהודעה זו וגם קש' מה מתב' היא
זו למלך א' שיוציא לאברהם לחם ויין שהיה מלך כדכתיב' עמק טובה הוא
עמק המלך וגו' כמש' גם בכתוב וכת צור הוקמה להם זל' דה' לל' כמנחה
יחלו פניך לא פניך יחלו עוד למה קראה בת צור אמנם דרשו זל' שמדבר
באברהם ומודיע לנו דקנות אברהם טלח היה שמוך בדבריו העה' אלא
אדרבה היה ענין כשנלח את המלכים וקודם לא היה ענין וזה כן שהציר
את המלכים כמה שויכס וירדפם בן שהצירו לו מלכים אחר' שהיה ענין
למה שהרגם לזה הפך הקדר בעל המאמ' להשמיענו ענין זה באופן שהיה
בת צור של צרה שפעולם היה מוצר בתענוגי העה' ושמוך בעבודת האל
ולזה צריך שכתב מכל מה שמוכי בפ' הוציא לחם ויין וגו' אינו כמשמעו של
בחר אברהם באלה ח' אלא לדרשה הוא דאמ' בשגם מי שהביא אותו
מורה על פעולות צדיק דקו' אהבו' ומלכי צדק מנדיק את יושבי סנקר'
בן מלך ירושלי' וכן אדוני צדק והוא רמוז על ירושלם צדק ילין בה ורומז שאו'
ירושלם

מזל כרס
ומלכי צדק
וגו' אש וכת
כור כמנחה
פניך וכו'

ירושלם מלכי ואדוני שעושים בני י אדם צדק חסד כצדק הוציא לחם ויין ר' ז'
הלכות כהונה מ' כ' וכו' ובה מדוקדק בענין דקאמ' במנחה פניך כלו'
במנחה אשר בקשו פניך אברהם דהיינו עבודת ה' בה יחלו עשירי עם ולכן
נקט עשירי עם לשון רבים גם לא אמר מלכי עם דה' לל' כפי דרשה זו לרמוז
אל הלכות כהונה שמר לו שהעשירי עם ישראל יתנהגו בה ישראל
מעשרים אותם במתנות כהונה ורומז גם כן בתיבת פניך שהכהני' וברכים
ישא' ה' פניו יאר ה' פניו לכל הפירושים - הכונה מדבריהם זל' שאיך דברים
כמשמעם לחם ויין אלא מנחה ראויה למקבל ולנותן מזדיק לנדיק וכן
לכבר רכני' אמ' תורה גילה לו יאמר במנחה פניך כמו שאמרנו או מנחה
שבקשו פניך או יאמר מנחה שיש בה פנים הרבה כי שבעים פנים לתורה
ולכל הפירושים מוכן דלא קאמר הכתוב במנחה יחלו פניך לרמוז למה
שאמרתי או יאמר מקושר עם פסוק הקודם כל כבודה בת מלך פנימה
מושב כבוד זה כל כבודה פנימה אברהם ממלכי צדק הוא
ענין הכהונה ומי שפירש דהיינו התורה לפי שהיא בת מלך וגם התורה
נקראת לחם ויין כדכתיב לנו לחמו וגו' ומשלה לין דכתיב ושתנו ביינן
מק כתי :

וידבר ה' אל משה ואל אהרן הה' בכל ענין יהיה מותר ודבר שפתיים אך
למחסור כל הדברי שאדם נושא ונותן בהם דברי תורה הוא נוטל בכל ענין
עליהם שכן יכול בדברי בטלה כן הל' ודבר שפתיים אך למחסור את מוצא ימים מותר
לא היה יוסף ראוי לינתן בבית האסור' אלא עשרה שנים מפני שהוציא כל הדברים
דבר על עשרה אחים וע' שאמר לשר המסקי' כי אם זכרתי אחד וזכרתי סאלס כנשא
א פרעה נחוסף לו שתי שנים ויהי מקץ שנתים ימים וכן אתה מוצא במשנה וכותן בל' ת
בחלה היה ראוי הדבור להתייחד עליו בפני עצמו וע' שאמ' שלח נא ביד
חשלה נאמר לו חלא אהרן אחיך הלוי ואף כאן הן בני ישראל לא שמעו
אליהו והי' ראוי ליעשות כל הנסים על ידו ובשביל יד נתייחד הדבור
עליו ועל אהרן ימים ארבעים וימים ארבעים וימים ארבעים
ראוי לעורר במאמר מה טעמו חול' בפסוק בכל ענין יהיה מותר דקאמר
ה' גם צריך להבין מאי סוכת אומרו כל הדברי שאדם נושא ונותן בהם
דברי תורה והיכא רמזו' בכתוב גם קשה מאד אומרו יכול אף בדברי
בטלה כן דמהי' תסק אדעתין טיעול סכר בדברי בטלה גם תיבת אתה
מוציא דקאמר כיוסף ובמשה ועוד דקדוקים אחרים יוכנו על פי דרכנו :
חביאור דחול' דקדקו בכתוב בכל ענין יהיה מותר תיבת ודבר שפתיים
דה' לל' ודברים אך למחסור דודאי הד' הוא כשפתיים יאו לימא
קרא

שנאמ' כי לקח טוב הא כיצד שכיון שויט שכמו לקבול עולה של תורה ויהי
למק עובד זו הלכה שהיו טועים היו שואלים ממנו שנאמר ושרי ביטשכר כן
ברק בעמק שולח' כרגליו דהיינו בעמקה של הלכה שהיו שולחים ליששכר
להאיר עיניהם בעמקה של הלכה מה שהם לא היו מכינים היט מכחה
ותענוג גדול מזה זש וירא מנוח כי טוב ואת הארץ כי נעמה הוא מה שבא'
היו מרכינים תורה שאין תורה כתורת ארץ ישראל וכשהיה דבר עמוק מס
ויהי למק עובד :

ויגש אליו יהוד' ושה בני אם ערבת לרעך תקעה לור כפך בשעה שבקש
הלכה ליתן תורת לישראל ואמר להם תקבלו את תורתו אמרו לו הן
אמר להם חנו לי ערב שמקיימו אותה אמרו לו הרי אנדרהם יצחק ויעקב
אמר להם אבותיכם צריכים ערבים אנדרהם אמר במה אדע יצחק אהב את
שונאי שנאמר ואת עשו שנאתי עקב אמר נסתרה דרכי מה אמרו לו
בננו ערבים שלנו מיד קבלם שנאמר ספי עוללים ויונקים יפדת עוז ולפי'
כשישראל מבטלין את התורה אפרע מן הערבים שנאמר ותשכח תורת
אלדיך אשכח בניך גם אני מהו גם אני אמר הבה גם אני מצטער עליהם
שהם אומרים ברודף המבורך הוי בני אם ערבת לרעך אף יהודה לפי שהיה
ערב לבניסן לפיכך לא עמד בכל השבטים כנגד יוסף אלא הוא ויגש אליו
יהודה

ראוי לעורר מה הרגישו חזל שאמ' זהו שאמ' כתוב בני אם ערבת וכו' כי
למה דרשו אותי בענין כתיבת התורה וביהוד' ולא בשאר הערבות
בכולל גם למה מאריך באומר שאמר להם תקבלו את תורתו ואמרו הן כי
כל זה אין צורך רק במה שאמר תנו לי ערבים וכו' גם קשה מהיכא תיסק
אדעתין שיהיו האבות ערבים מלבד הטענה שהשיב הבה שהם צריכים
ערבים וכו' יש טעם גדולה מוז שמהיכן יתפרע מהם בשלמא הכנים נפרע
באשכח בניך וכו' הן אמת שהיינו יכולים לומר במה שיהיו האבות מצטערים
בקבר כי ברא מוכה אבא או להפך אבל עבד איננו מקפיק ערבות כזה
שאינו נראה הפרעון לעין גם צריך להבין היכן אמר יעקב נסתרה דרכי
מה ומה כונת כדורטס גם אני שהוא מצטער שיהיה לו שייכות עם דרשת
פקוק בני אם ערבת דאם לאו קשיא טובא שהם מביאים ראיה שצפרע
מה ערבים שנאמר אשכח בניך ומה לו לדרוש באותו פסוק מהו גם אני וכו'
כי שם באותו פסוק כשתדרוש בו תקשה ותדרוש מה שתרגה ואין דרכם
זל בכך הביאור דחזל באים לתת טוב טעם לדרבי יהודה בפני אחיו
הגדולים ממנו ודורט רבי תנחומא שני טעמים גשני המאמרים הקמוכים
זה לזה פה דרש כי לסיבת הערבות כמו שאומר הפסוק כי עבדך ערב וכו'
ובמאמר

חזל כתבו
ויגש אליו
יהודה ושה
בני אם
ערבת וכו'

ובמאמר שאחר זה דרש ליש גבור וכו' כי להיות גבור מכל אחיו ואין ראוי
שידבר אלא הוא והנה חזל דקדקו בפקוק בני אם ערבת ראשונה מאי בני
דקאמר חזל אדם אם ערבת כמו אדם בני יקריב מכס או איש כי בודאי
כולנו בנים לה גם קשה מאי לרעך דקאמר וכו' לרעך דוקא ולא לאחר גם
קשה דהל' אם תערב לרעך לשון עתיד מאי ערבת ותקעת לשון עבר עוד
ק דמעיקר' אמ' תקע לור כפיך ביד ב' כפי' ואח' אמר כי באת בכף רעך
כף א' וגם ק' כפל הדברים נוקטת באמרי פיך ללכת באמרי פיך כל
אלו הדקדוקים מתורגמים בדברו בנתינת התורה וביהוד' והענין הוא
כי כשבא הקפה לתת תורה לישראל אמר להם תקבלו את תורתו ואמרו הן
אמר להם תנו לי ערב שתקיימו אות' אמ' הרי אנדרהם יצחק ויעקב וזה יוכן
עם מה שאמרו חזל ואברהם היה ייחיה שלא יחסר בעולם משלש' דיקי'
כאברהם ומה שלקחו אברהם לכד הוא שכולם נקראו אברהם כמו שדרשו
חזל יצחק נקרא אברהם וכו' אבל האמת צריך שיהיו כמו האבות בכל דור
ודור אם כן הרי ערבות טוב שאם יחטאו יקח מהם אח' שהוא כאברהם
או יצחק או יעקב וכפר על הדור לזה השיב הקדוש ב' שאף הם צריכים
ערבים כלומר שאפילו שיהיו בכל דור כאברהם וכו' גם חטאו כל אחד
מהאבות כפי ערכם ומה שאמר יעקב נסתרה דרכי מה' הוא מוכן במה
שהביאו חזל בפקוק הפרשה כשאמר יעקב למה הרעתם לי לאמר היט
ולכס אח אמרו וזה למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' כי
באמרו למה הרעתם כמדומה טבירם להרע או להטיב עד שבקוף
חזר בו ואמר אם כן איפה שהענין של מי איפה גרם לי כל זה זאת עשו וכו'
וכזה מוכן או למה תאמר יעקב כלול' למה היה לך לומר יעקב בתמיה כנגד
מה שאמר למה הרעתם וכו' לזה אמרו בנינו ערבים שלנו הכל יפיהם של
תנוקות שאין בהם חטא מיד קבלן שאמר מפי עוללים ויונקים וכו' לפיכך
כשישראל מבטלין את התורה הבה כפרע מן הבנים שכתשכח תורת שהיך
אשכח בניך גם אני מהו גם אני אף אני מצטער כו' הנה בזה מוטע' תיכ בני
אם ערבת לרעך זש בע' הוי בני אם ערבת לרעך והענין כי מלבד שה' בה
נקרא רע כד כתיב אל תאמינו ברע וכתוב רעך ורע אביך כאן הוא צורך
יותר שהוא שותף ממש בשגם הוא מצטער וכו' וכונת הכתוב באומ' בני כלו
כנגד הבנים אם ערבת לשעבר בשעת מתן תורה לרעך שהוא הקפה לא
תחשוב שכיון שהוא רעך בזה שג' נמשך אליו כב' נוק וצער בדבר שיוותר
לך אלא תחשוב שתקעת לור כפיך שתי כפיס הכף הא' בקבלתך התורה
עליך ואם תעבור עליה ולא תקיים אותה נוקטת באמרי פיך והכף הב' במה
ששמת בניך לערבים בעדך וכנגד ללכת באמרי פיך במה שמהם אתפרע
ואשכח בניך לכן אמר עשה זאת קיים את התורה שנקראת זאת כדכתיב

למה
הרעתם
לי

זאת התורה והכלל כי בקיום התורה באת בכך דעך דנה מוטעם כל
הדקדוקים שדקדקתי כפי דרשה זו וכן ביהודה גם כן אומרו בני אדם ערכת
ליעקב אביך כי בזה הוא דעך שהנזק הבא אלך הוא מגיע אליו כי ברא
כדעל דאבוה עם כל זה יש למחזקו באלו מקצת לזר כפיך שתי כפיס הכף
הא' מזד הערכות בעצמו שאתה מוחייב להחזירו אליו וכך את' מקבלת
החרם של וחסאתי לאכי לכן עשה זאת איפה בני והנכלל כי באת בכך
דעך כלומר שבהחזיר את בנימין יתקון הכל ואם ח' אינו מחזירו לכה כב
צער עם אחיו יעקב ועם אכיו הש' שתי ישי' ממד' וזכנגד ב' אומ' נוקשת
באמרי פיך בער ללכת באמרי פיך להפוע' וזאת היתה קבה עלמות במה
שיהודה עם נפשו כנגד יעקב יותר משאל אחיו בעבור הערכות כאמרו וכו'
מוטעם ג' תיבת בני שהוא כגד יהודה שהוא בן ליעקב גם אנו' אס ערכת
לשון עבר שעת' כוונתו הוא מלכר על העבד ומדוקדק לרעך כאמרו שמענו
מגיע לאכיו גם אומרו כפיך שתיס דאח' אומר בכך דעך וכמו כן על פי
ההנהגה מה שפירשתי גם כן בעיני מתן תורה מוטעם כלל
הדקדוקים והנהגה זו היא שיש להבין את המעשה והמעשה
ומשה עלה האלרים ההר עלית למרום שבית שבי מהו עלית נתעלית
נתוששת עם המלאכים של מעלה דא עלית למרום שלא
שלטה ברוח מלמעלן כשם ששלט משה אמר ה' גרתי הלווחות היה אורכן
ו' שפתיים כב יכול היה ביד מי שאמ' וזהו העולם שני שפתיים ובידו של משה
שני שפתיים ושני שפתיים היו מפורשין בין יד ליד דא עלית למרום שבית
שבי בנוהג שבעולם הנכנס למדינה נוטל דבר שאין עין בני המדינה עליו
ומשה עלה למרום ונסל תורה לישראל שהיו הכל נושאים עיניהם עליו
היו עלית למרום שבית שבי יכול מפני ששבת אותה נטלה הנם תל לקחת
מתנות באדם בלקים הנתנה לו יכול היה הייב ליתן המיס תל' מתנה מתנה
נתנה לו באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה עשה לו הקבה
קלסטרין שלו דומה לאברהם אמר להם הבה אי אתם מתביישים ממנו לא
זה הוא שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו אמר הבה למשה לא נתנה לך
תורה אלא כוכוח אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם ואין אדם אומר כאן
אלא אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים הוי ומשה עלה אל האלרים
ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר בוכות ההר ואין ההר לא אבות שנאמר שמעו
הרים את ריב ה' ה' הארץ וההרים יתקו וההרים יתקו וההרים יתקו
וראו לעורר מה דקדקו חזל ככסוק הפרשה שהביאו פסוק עלית למרום
ומה טעמו ככסוק עלית למרום דקאמר הה' גם מנא להו לדרוש מהו
עלית

מזל כרנה
הס' עלית
למרום ונ'
כתעלית כו'

עלית נתעלית וכו' להוציא מקרא מדי פשוטו ועוד דאם בן נתעלית הלל
גם ככין הד' למה לא רצה פירוש ראשון דמה טעמו בעיני הלווחות וכו' גם
אומרו דבר אחר כמנהג שבעולם מהו בנותו להביא נהג שבעולם בדברים
פשוטים והיה לו לקצר עלית למרום שכית וכו' שנטל תורה לישראל שהע
הכל עיניהם עליה גם צריך להבין היכא רמזו שהיו הכל עיניהם עליה
ומה דקדקו בעת דקאמר הוי עלית למרום שכית שבי גם ככין הב' יכול
דקאמר דברים קותרים זה לזה פעם עושה אותו מתנה פעם לקיחה ו' ואם
לטעם הפסוק בקשה לפסוק כיצד אומר ברוח הקדש דברים הפכיים
גם צריך להבין אומרו באות' פעם בקשו מלאכי השרת לפגוע שיהי מוקשר
עם האומר ועוד למה הוצרך לעשות כני משה כאברהם דלמא להו אל
תסכחו ראשונות שיצבתם בכית אברהם ואל כלתם בביתו וזה מוציא חלצת
ואם אינו מקיין זה מלאכי השרת הלא ידעו כי זה משה וכו' נעלם דבר
כזה בעיני המלאכים שח' זיטעה אותם כילדים הדבר קשה להולמו כשגם
קשה התייבח לאותם המלאכים שאכלו עם אברהם שלש היו אבל מה ישיב
לכמה מרפס עומדים ממעל לו שיתביישו ממה' גם צריך להבין מאי
קאמר אמר הקבה למשה לא נתנה לך תורה אלא בוכות אברהם כי מה
צורך שיאמר הדבר עם שלא נתנה לך אלא בוכות אברהם כמותן פת
לתינוק צריך להודיעו כי משה רבינו ע"ה בכל ביתו באמן הוא ועליו נאמר
ענו מאד וכולאי לא ישתרר גם השתרר להודיעו שלא בעדו נתנה התורה
כ' דאם כן יתן התורה לאברהם ולא למשה וכו' אומרו הוי ומשה עלה
אל האלרים ויקרא אליו ה' מן ההר מאי קאמר הוי ויכא רמזו דמן ההר
פוא בוכות אבותי ואם מפסוק שמינו הרים אס כן כל ההרים שכמקרא
נאמר שהם האבות וצריך הכרח להוציא מקרא מדי פשוטו
הביאור דחזל דקדקו בפסוק הפרשה ו' ושל ומשה עלה אל האלרים
דה' לל ועל משה גם קשה כפסוק שאס' עליה זו הית' שעלה
אל השמים לא נתן מהדי אומ' יקרא אליו ה' מן ההר ואם הוא שעלה להר
קמי אשר עם האלרים ג' לא יתכן שעדיין לא ירד ה' על הר סיני שהרי כתו'
אחר כך וירד ה' על הר סיני לזא הדי' עלית למרום דקדקו דה' לל באת
למרום וכו' דאי ידעו שהוא דרך עליה גם דקדקו' של תיב' למרום דה' לל
עלית מרום' אבל הכוונה הוא נתעלית ר' ל' שקבל משה מעלה ורוממות זש
נתעלית נתגששת ר' ל' לשון עסק וקש' דליות עם המלאכים כדי לקבל התור'
באופן שעלית במעלות השבת למרום כמו לבעבור מה שנתגששת עם
המלאכים ול' מה של למרום היא למד' לבעבור המרום ולכן לא אמר עלית
מרום ועתה כפי זה פי' ומשה עלה ר' ל' מעלה וסכת אל האלרים היינו
המלאכים כיתית' אל האלרים כאמר על המלאכים על דרך כי שרית עם האלים
יב ב 2 12 אכל

אבל בראשונה לטעום יותר מעלה למטה שכבד זכה על התורה לעלות ככה
 להיות קרוב אל האלהים כי שני עכתי' היו בין יד ליד כמש' וכפיו מה שאמ'
 בירושלמי קוף פרק שני דתעניות כיון שעשו ישראל אותו מעשה בקש הכה'
 לחטפן מידו של משה וחטפן משה הוא שהכתוב משבחן ולכל היד החזקה
 וכו' מוטעם שכבד' אומר עליה למרום הוא ית' מרום וקדוש יטבחו ור' עליה
 ביתר שאת כבד' מהאל הרמוזו בתיבת למרום כנז' שמש' גבר מהאל ית' כבד'
 על דרך נדיק מוטל ביראת אלהים וכן באמר משה עלה אל האלהים שגבם
 ידו כאלמור ותיבת אלהים הוא אלהים ממש אשרי ילוד אשה שכך זכה'
 ולכל הפירושים תיבת עלה היינו מעלה ושבח' ואמר ד"ח כנוהג שבעולם
 הנה כפי הפירושים שאמרנו היו שלומשה אינה מדויקת כ"כ שהיה יכול
 לומר ויעל משה אל האלהים אבל כפי מה שאמרנו בנהג שבעולם הפסוק
 אומר אותו בוי' שלומשה כלומר כנוהג שבעולם הנכבד למדינה כגל דבה
 שאין עין בני המדינה עליה ומשה לא כן לא עלה למרום וטל תורה לישראל
 היו עליה למרום שכיית שבי די שאמר שכיית אבל הכונה שכיית דבר שהוא
 שכי' להם כי כמו שהשכי' עין בני המדינה עליו פן יברח כן הית' התור' עין
 המלאכים עליה'. יכול כיון ששכה אותה בטלה חסם ר"ל שאין לו למטה
 סבר כקובה דבר בדמים יקרים ת"ל לקחת מעלה אני עלך כשלו קמית אותה
 בדמים יקרים' יכול אם כן כיון שהיא קמויה בדמים לא אלמוד לאחרים
 בחנם ת"ל מתנות מתנה נתנה לו וכך נרדף גם הוא יתן אותה לאחרים ללמוד
 חנם אל בני ישראל' ועתה בא לפרש כיצד היא כאלו לקחה בדמים וכיזה
 הוא מתנה נתנה לו כמה דמים נקן משה כדי שמעלה עליו כאלו לקחה'
 ואמר באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה ור"ל היט דניו יקרים
 ממה ששם' נפשו בכפו שמלאכי השרת היו רוצים לפגוע בו באופן שמנר זה
 לקחה בדמים לתת למשה שכר כאלו קנאה בדמים אבל מנר אחר בא לו
 דרך מתנה הא כיצד שהצלתו היתה ע"י אברהם ע"י מתנות באדם כלומר אם
 היא מתנה הוא להיותה באדם דהיינו בעבור אברהם והכונה דכיון דגלו
 לפניו ית' כי תורת חסד על לשונו של משה ללמדה לבני ישראל כי בן אמו
 בגמ' הלמוד לאחרים היא תורה של חסד וזהו כונת מה שעשה קלקתרין של
 משה דומה לאברהם כי כמו שאברהם היה גומל חסד באכילה ונתינה כן
 משה יגמול חסד בלמד תורה לבני ישראל ולזה אומר למלאכים אין אתם
 מתביישו ממנו כי זה הוא אברהם ממש במדותיו בתורת חסד ללמדה את בני
 ישראל ולזה אין לכם רשות לפגוע בו וזה הקב"ה למשה לא נתנה לך התורה
 אלא בזכו' אברהם כלו כשתתנהג במדותיו ללמדה את בני ישראל ותורת
 חסד יהיה על לשונך זש לקחת כלומר לא תחשוב שלקחת בדמים כדי שלא
 ללמוד בחכ' כי מתנה היא באר' בעכו' זכות אברהם היינו חסד הלמוד לאחרים
 והיו

זוהי משה ומשה עלה אל הטה' כלומר בעבור הטהי' שהינו המלאכי' שהיו
 חפנים לפגוע בו ויקרא אליו ה' מן ההר הוא זכות אברהם ולמה לאמר כה
 תאמר אל בית יעקב כי כמו שאברהם היה גומל חסד באכילה כן אתם
 בתורת חסד ללמדה לאחרים והוא עמין ככונ'.

מזל ברכה
 וידבר אליו
 את כל נבוא'
 מלכים וכו'.

וידבר אליו את כל הדברים האלה לאמר' בשכמים של מלכים נתן
 ה' ע' ישראל שנאמר אתי מלבנון כלה למה כך בזכות שאמרו
 נעשה ונשמע וישב משה את דברי העם אל העם אוחה שעה בקש הקב"ה
 ליתן להם את התורה ולדבר עמם והיה משה עומד אמר ה' הנה אעשה
 מפני משה אמר ר' לוי משל למלך שבקש לעשו' אופי מטטאפה פי' נימוס
 וסדר תורה חוץ מדעתו של אפרכוס אמר ליה עשה דבר פלוני אמר ליה
 כבר נעשית שוב אמר לו לך קרא לפלוני סונקליטוקים פי' יועץ ויבא עמך
 עד שהוא הולך עשה המלך מה שבקש כך בקש ה' ליתן עשרת הדברות
 היה משה עומד מצדו אמר ה' אם אני גולה להם את חרקי' ע' ואו' אנכי' ת'
 אל דרך חם אומרים מ' אמר ה' או משה אלא ירד משה ואח' אני או' אנכי
 ה' אל דרך כך אמר הקב"ה למשה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכנסו
 שמלותם אמר לו כבר הקדשתם שנאמר אתה העדתה בנו לאמר וגו' אמר
 לו לך דר ועלית אתה ואהרן עמך עד שמש' יורד גולה ה' שנאמר ויהר
 משה אל העם מיד וידבר אליו את כל הדברים האלה

זראוי לעורר מה דקדקו חזל כפקוק הפרשה שאמרו בטובקים של מלכים
 ומהו הטובקים הזה גם מאי קאמר למה כך בזכות שאמרו נעשה
 ונשמע דהיא כרמו' עמין זה גם במאי דקאמר אותה שעה בקש ה' ליתן
 להם את התורה מנא להו עמין זה ז' גם כפל ליתן להם את התורה ולדבר
 עמם כרא' כפל עמין במילות שונות דבודאי בכתובת התורה ידבר עמם
 גם מאי קאמר אמר הקב"ה מ' א' ישה מפני משה היכן נזכר עמין זה ואל
 קבלה נקבל אבל נרדף שידרשו מפני הכתו' גס ק' בעמין המשל עם הנמשל
 דכשלא מפניו כשאמר עשה דבר פלוני שכתב הוא עשוי נעשה כי יאנו
 מוכרח שהיה לו כזה ידיעה אבל בה"ה שהוא גלוי לפניו הכל למה לו לית
 דברים שברורים לפניו שכך נעשו תכף יאמר לו ועלית אתה' גס קשה
 באו' כך בקש הקב"ה ליתן עשרת הדברות היה משה עומד בצדו אמר הקב"ה
 אם אני וכו' אינו המקביל של המשל כי במשל אינו מוכיר למה המלך היה
 רוצה לעשות שלא מדעת אפרוכוס וה' כך בקש וכו' אמר ה' לך אל העם
 וגו' גס קשה טובא כי כרא' דברי המאמר בלי הבנה כלל באומ' שאמר לו
 כבר קדשתים אשרי כתיב וירד משה מן ההר ויקדש את העם ויבטקו
 שמלותם

שמלותם ופי' אתה העדות כעו הוא אחר כמה דכ' רים וכ' כי פכו' כי אתה
 העדותה כעו אינו מדבר בקדוש העם כי אם בהגבל את ההר כג' דברים
 צלי הכנה לביא' הפ' ממעמעות בדבר שהפ' אומ' להפך' עוד קשה במאי
 דק' אמר עד שמה יורד נגלה וכו' שפ' יורד משה אל העם מיד וידבר כי לא
 נזכר בפכו' זה היות הענין עד שמה יורד אל אחר שירד'
הביאור דחז' דקדקו בפ' הבר תיבת לאמר דלא שייך כאן לאמ' לאתרים
 כיון שהיה מדבר עם כל ישראל' עוד דקדקו תיבת אלדים
 דלא קאמר וידבר ה' ולא בטכסיק של מלכוס נהג עמהם ר' נהג בהם
 בכבוד והשיבות ט' חתי מלכונ' וגו' כלומ' חתי כדומה לי כב' מדוייקת כזה
 תיב' לאמ' כזה טאו' לחיורו השיבו אם תקבל דברואמ' ולמה כך עתה בזה
 ידוקדק תיבת ש' כי בדין ומשפט ראוי להתנהג עמה בטכסיק של מלכים
 דהיונומה טאמר בקיפיה דקרא תשורי מראש אמנה שהאמינו בהקב' ה'
 זאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ולא אדיום כלומר כדון היה בשיתנהג
 עמהם בכבוד הזה יוכה אנוי כולי לפרט תיבת לאמר באופן אחר שבעבור
 מה טאמרו הם כל אשר דבר ה' וגו' וכו' למדבר אלדים וגו' דהיינו מה טאמר
 תשורי מראש אמנה ולכ' הפ' תשורי מראש אמנה מגלה כי מעת שאמרו כל
 אשר דבר ה' וגו' מאלו ככר היו מתקנים לקבל התורה בטכס' דתקדשו וכל
 הפ' טאו' יורד משה וגו' ויקדש את העם טכס' מה טעבר והוא מוברק מפגי
 כמה דברים האחד כי כ' תשורי מראש אמנה מוכיח טככות טאמרו נעשה
 ונשמע וידבר אליהם וכו' דהיינו מה שויטכ משה את דברי העם אל ה'
 גם דקדקו חז' תיבת הנה אבכי מאי הנה דה' ל' זאמרה אגבי' כל חלניך
 בעב העג' גם תעכת אבכי קשה דה' ל' הנני כל חלניך' עוד דקדקו חז' ל'
 מה פקוקים מדברים לשון עבר דקאמר לך א העם וקדשתם ותקדשו ל' ל'
 וכן וכתבו ויכתבו חל' וכן והיו נכונים חל' והיו נכונים והגבלת ג' והגבל'
 חל' כל חלוי דקדוקים עכס' בדבריהם ז' טכודאי איך קדר אל הפקו'
 וכמו טמניו בגמרא גילוי לזה טמנות הגבלה היתה קודם טמנות פרישה
 ומביאה אה' אכל זה המדרש קובר טכס' נעשו כל חלו דרכים כטאו'
 פקוק וטאמר ה' אל משה הנה אבכי כל חלניך' והבונה כי כמו טמלך כשר
 זרס כקס' לעשות נימוס חז' מדעתו של אפרכוס אמר לו עשה דבר פלוגי
 ד' דבר טכס' גלוי לפניו טנעשית והטעם כדי שייך אפרכוס שאינו חסן
 שיעמוד לפניו ודורך ארץ אמר לו כן שאינו חסן לכוונה טאמר לך מלכני
 ואפרכוס לא הכין וא' כשר געשית טוב ח' קרא לפלוגי יושן ויבא עמך
 זה גם כן הוא לחימא ברמא' שילך טאלגו' וגם כן דמו' לו טניך טיהיה
 זמזומע לענה חכס' וטיהיה לו להטין טככותו כי דבר קוד' חלנו זאמרו חסן
 וטיהיה טס' חסן קוף כהמלך' כל זה דרך כבוד אל אפרכוס כן נהג ה'
 עם

אל עת
 וכו' וכו'
 וכו' וכו'
 וכו' וכו'

עם משה ויבטק' ליתן עשרת הדברו' שלא בכניו אלא חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
 תימא התינוח מכו' שייך קסור טכס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
 לאתגלויהו וזכפ' ידע מה שחפץ המלך לעשות אכל הקב' אינו כן מבקש
 נראה מבקש אינו כדראה ואעפ' שיעמוד חס' יכול לעשו' ולא ידע משה כלום
 לזה הוודך בע' לפרט טככותו הוא בטכיל טלא ישעו אראל וקרא הייקת
 דקאמר הנה אנכי רוצה למור שהכה אומר דברים חלו ברמזו מ' ט בעה
 אותה טעה כקס' הב' ליתן תור' וכו' ז' הנה בעת ובעונה הזאת אני רוצה
 למור אנכי ה' אליך אבל יש חטט בדכה שיכחו לעשו' כי אובך ז' ט בעבור
 נשמע העם בדבריו עמך כלומר טאי המזכ' עמך אינו חסן שתעמוד חלני
 זה ממט' רמזו הפקוקים באומ' לך אל העם זקדשתם ח' ט שפבר גלוי לפני
 טקדשתם ככר וטגס ככרו ככר שמלותם וכן זהו ככר נכונים לטלשת ימיהם
 וכן מה טאמ' והגבלת וכו' כל הפ' רומזו כטעברו דברי' לו בין השי' ומה ג' כ'
 משה דמו עמך זה כאן כי אתה העדו' כנו' לאמרמאי לאמ' אל הכל הכול מתוך
 דברך טאמרת לכו דברים המדברים לעבר הוא עדות כאלו גלוי לפניך
 בייכנוגע כנו' דהיינו מה טאמר לך אל העם זקדשתם בין בהגבלה דקאמר
 והגבלת ומה טאמר עד שמה יורד נגלה ח' ה' טנאמר יורד אל העם מיד
 וידבר וכו' הכונה כי בזה מדוייקת תיבת לאמר באופן אחר והוא טכפוקו
 יורד משה אומר ויאלד אליהם היינו מה טנוה' ל' יהרכו וכו' אכל לא הקסיק
 משה למו' לה' שום דבר עד שהוא יורד מיד וידבר אליהם את כל דברים
 האלה לאמר כלומר הקדים דבור הק' בה לאמירה של משה של ויאלד אליהם
 והאמר דייקא דלא נקט כי אם יורד משה מיד וידבר כלומר קודם ויאלד
 אליהם ולא קאמר בעל המאמר וגו' כמנהגס מורה מה טאמרת'
ואלה המשפטים זשהו עוול מלך משפט אהב וגו' כל חעו והשבח והגבור
של מלך מהו ומשפט אהב בנוהג שבעולם מי שהוא בעל זרוע
אינו עושה דבריו בטשפט אלא מעביר על המשפט חומס וגו' ומעביר
על דעח קונו ונושא פנים לפני אוהביו שלא כדון לשונאיו אבל הנה מלך
מלכי המלכים משפט אהב אינו עושה דבריו אלא במשפט דויו ועוון מלך
משפט אהב' מהו אחי כוננת מטרים אמר ד' אלכסנדרו שני חמרי' הולכים
בדרך שונא' זה לזה רבץ לא מהם חמורו חבירו עוב ורואהו שרבץ הח משאן
אמר לא כתיב בתורה כי תראה חמור שונאך עוב תעווב עמו מה עשה חור
ושען עמו דהחיל מסיח עמו עוב קמעא מכאן העלה מכאן פרוק מכאן
ער שיטעון עמו נמצאו עושין שלום ביניהם וחברו אמר לא דהיי' אומה
שהוא שונא' ראה היאך רחם כשראה אותי ואת חמורי' בדונק מתוך כך
כנסו לפונדק אכלו ושחו ביחד ונחאחבו זה לזה היו אתה כוננת מטרים
משפט וזקת'!

חז' בטכס'
 ועוון מלך ג'
 זשה מלך
 כמחטט וכו'

משפט וזקת'
 וראי

וראוי לעורר במאמר ראשונה מה דקדקו חזל בפסוק הפ' שהביאו פסוק
 וענו מלך ומה טעמו בפסוק וענו מלך דקאמר זש וענו מלך גם קשה
 היכא רמזיה מאי דקאמר כל העו זה שבח והגבורה של מלך מה וכו' כי
 הפסוק לא הזכיר אלא העוול לבד גם מנא ליה להוסיף ואלו באלו ומשפט
 אהב ולא היה הוסיף מקרא מפשוטו כי כל עו המלכה הוא פאהב את המשפט
 שאם יעשו על מיד ימרדו בהם כי מלך במשפט יעמיד ארץ גם קשה במאי
 דקא' כוהג שבעל מי שהוא בעל זרוע אינו עושה דבריו במשפט לא מעביר
 על המשפט הוא כפל ענין במילות שונות דכיון שאינו עושה במשפט ודאי
 שהוא מעביר על המשפט גם קשה אומר חומק וגו' וכו' כל אלו הדברים
 שמאריך וכלל שאינו עושה דבריו במשפט הוא כל הדברים רעים שבעולם
 ואין צורך להאריך בהם כגם קשה באומר אבל הבה וכו' אינו עושה דבריו
 אלא במשפט למה נקט לשון שליטה ה' עושה דבריו במשפט ומה דקדק
 באומ' היו וענו מלך משפט אהב דבהא לקיין ונחתין גם צריך להבין מה
 כונת אומ' הוא כונת משרים שיהיה מקושר השאלה עם מה שפי' ומה
 דקדק באומריו היו אתה כוננת משרים משפט ונרקה דבהא לקיין ונחת
 מהו אתה כוננת ומה הרגיש מחדש

חביאור דחזל דקדקו בכרשה קשר ואלה המשפטים ואומ' וכו' על ענין
 לא תעלה במועלות וכו' אשר לא תגלה ערותך עליו מה שייכות
 זה לזה גם מאי ואלה הל' והמשפטים אשר תשים כי מחמת זה דרשו חזל ואלה
 מוסיף על הראשונים ובאומ' והמשפט' כולן היה מובן שמוסיף על הראשונים
 גם למה לא אמ' אשר תלמדו ורש' תירץ כשלחן ערוך וכו' כל אלו הדקדוקים
 נדקדק כפי פי' מאמר זה ואומר זשה וענו מלך דקדקו זל עם הפסוק הקודם
 שיו' שאו' יודו שמך גדול וכ' דה לכוכה כתיב קדוש הוא שלא לכוכה וכן וענו מלך
 משפט אהב שלא לכוכה אתה כוננת לכוכה גם מאי ואלו של וענו מלך בתחיל'
 הפסוק ה' ענו מלך משפט אהב אבל הכונה לו מקושר עם הפסוק הקודם
 יודו שמך גדול ונורא הוא מש' כל השבח והעו והגבורה הוא הנוכח בפסוק
 זה והשבח והגבורה נוכחו בפסוק הקודם אליו ויהי' מש' גדול ומורא זש
 כל העו והשבח והגבורה של מלך מ'ה הנא וזה רמזו בתיבת קדוש הוא שהוא
 קדוש ולא אחר כן לו העו ולא לאחר כי ה' ואלו של וענו מוסיף על ענין ראשון
 של קדוש הוא כי כמו שהוא קדוש ולא אחר כן בעו כל העו שלו הוא וזה
 הקשר בעצמו עשה כפרשה שאמר אשר לא תגלה ערותך על המזבח עם
 היות אבן רומם מורה הקדושה עצומה אשר בוית' כי קדוש הוא ובמין ליה
 וענו מלך כו' אלה המשפטים ואמר כוהג' שבעולם מי שהוא בעל זרוע אינו
 עושה דבריו במשפט ירנה שכל הגבור' שלו הוא שאינו עושה דבריו במשפט
 ועכו' לא יחוש ולא ירא מפחד משום נכרא שהוא בוטח על כח ורועו מושלה
 לו ולא

לו ולא די שבדברים הנוגעים לו שאינו עושה דבריו במשפט אלא שהוא
 מעביר לאחריו על המשפט כי מושל מקשיב על שפת שקר כל משרתיו רשעו וזש
 חומק וגו' ירנה שבכל יום הוא מוסיף ברשעו בתחילה חומק דחמקן יהיב
 דמי ואח"כ גזול כלל דמים ואח"כ מעביר על דעת קונו שהוא מעבירו שבין
 אדם לחברו עושה אח"כ גם למרוד בה' כנמרוד ועתה פי' כיצד הוא מעביר
 על המשפט שעושה משוא פניו לאהביו ושלל כדון לשונאיו הרי שאלו
 גזול לשונאיו באופן שהוא מעביר לאחרים על המשפט אבל הבה עם היות
 שכל העו שלו שהוא ממה ועכו' משפט אהב אינו עושה דבריו אלא במשפט
 ואמר לשון שליטה לשלול ענין אחר והוא מה שפי' בפסוק זה במקום אחר
 דקא' וענו מלך משפ' אהב כי כל עו של מכו' הוא יען משפט אהב דאם לא
 יעשה משפט ימרדו בו באופן שכשעושה המשפט אינו עושה באהבת הטוב
 כמה שהוא טוב לא באהבת המועיל שיתקיים מלכותו אבל אתה לא כן לא
 בוננת משרים וכעשותך המשפט אתה עושה בשביל כי משרים אהבת וענין
 זה רמזו באומריו אבל הבה אינו עושה דבריו אלא במשפט כלומר לא לשום
 פנייה אחרת כי כיון שלו העו והגבורה וזש היו וענו מלך משפט אהב עתה
 טוע' שבו צדק משפט אהב אהב הטוב במה שהוא טוב ועתה מקט' מהו
 אתה כוננת משרים דכשלמא לפי' ראשון מובן בעצם כמו שאמרתי אבל כפי
 זה דמה שנוכח באתה כוננת משרים הכל כאמר בוענו מלך משפט אהב ח"כ
 מהו אתה כוננת משרים אמר רבי אלכסנדריו זהו שבח אחר אשר אין כח
 ויכולת ביד שום נכרא לכוין משרי' בתורתו כמו שהוא בענין כי תראה חמור
 שונאך וכו' שבאים מחמת זה לעשות שלום היו אתה כוננת משרים במה
 שמשפט ונדקה ביעקב אתה עשית משפט הוא מזד שכולנו בני איש אחד
 מיעק' הוצאתנו ואין ראוי שיהי' לנו שכל זה עם זה והוא נדק' שאינו מחוייב
 לעזור לו לולי שהאל ית' גזר עליו וכמו שאומר לא כתיב בתורה זש משפ' ונדקה
 שמי הפכים בנושא אחד הא כיצד ביעקב כלומר מזד יעקב הוא משפט
 שכולנו בני איש אחד ונדקה הוא מזד שאתה עשית וקדרת בתורה לעשות
 כן הנה כזה מובן הקשר של ואלה המשפטים עם מש' אשר לא תגלה ערותך
 חביימו כי כמו שהוא קדוש על כל בראויו כן לו העו והמשפט כנו' וג' אמר
 ואלה כלו' מתוך המשפטים בעצמן תידוק ותשכח שמה הראשונים מקיני כן לו
 מזד מה שרמונו באתה כוננת משרי' וזה כיון באומ' אשר תשי' לרמונו כי מזד
 הקדר שלהם והכוננות אשר כונן אותם כאומר ניכר שכתם ודי בזה

ואלה המשפטים זשה מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה
מלכה של תורה במשפט שהוא עושה מעמיד ארץ דארץ ואיש
תרומות יחרסנה אם ששים אדם את עצמו כתרומת חנו שמושלכת בזוית

מזל בתכח
 ואלה המשפ'
 זשה מלך
 במשפט וכו'

יג א I 13 הבית

הבית ואומר מה לי בטורח צבור מה לי בדבריהם מה לי משמוע קולם הרי זה כחריב את העולם הוי ואיש תרומות יתרוםה מעשה בר' אסי כשהיה מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אצלו מצאנו בוכה אמר דבינו מפני מה אתה בוכה יש חרדה שלא למדת ולמדת הרי תלמידך יושבים לפניך יש גמילות חסדים שלא עשית ועל כל מידות שהיו בך הית מתרחק מן הדין ולא נתת רשות על עצמך להתמנות על צרכי צבור אמר לו בני עליה אני בוכה שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל שלא נתן דין וחשבון דיוי ואיש תרומות יתרוםה

וראוי לעורה ראשונה מה דקדוקי חז"ל בפסוק הפרשה להביא פ' עזר קטנה מאי קאמר גלבה של תורה והלל מלך מה במשפט יעמיד ארץ ומאוי של תורה דקאמר ג' גם צריך לדקדק באומרו במשפט שהוא עושה הלל במשפט טעשה ג' גם מאי קאמר אם משים אדם עצמו בתרומה הו סמועלכת בזוית הכית למה צריך לעשות זה ההקש דבלאו הכי יכול לדרוש כמו טאגור אח' ולימא אס אומר אדם מה לי בטורח ציבור וכו' הרי זה מחריב וההבנה דקאמר טאס הוא מפרי עצמו והו איש תמורר תרומה הפרשה כדפרש' יתרוםה למה עושה זה ההקש בלאו ההקש מוכן טפיר ומאי הוי דקאמר הוי ואיש תרומות כי לפי זה ההקש בתרומה ואיש תרומה מבעי ליה ג' גם צריך להבין ג' חלוקות לו דקטט מה לי בטורח ציבור מה לי בדיניהם מה לי לשמוע קולם כראה כפל עיני במלות טוכות גם צריך להביא המעשה שמוביא דיהודה ועוד לקרא נחזור ואומר הוי ואיש תרומות יתרוםה מאי קא טעים מחדש ג' גם צריך להבין אומרו ועל כל מדות שהיו כך היית מתרחק מן הדין דכדראה שהוא שבת והוא חשכו לגבאי ג' גם מאי ועל כל מדות הלל ועוד מדה טובה אחרת שהיית מתרחק מן הדין ג' **הביאור** דחז"ל דקדקו תיבתו ולמה המשפטים כאמור אשר מביא דורשים שהוא ממש קיום העולם במשפט בי אלה תגדות השמים והארץ מתקיים בזכות אלה המשפטים ואמ' זשה מלך במשפט יעמיד ארץ הנה זל ברבה דרשו בו שתיסככות ולא רצה בהן במדרש תקנומא במאמר זה הא' אמר מלך במשפט משה ברא את העולם בדין דכתיב בראשית ברא ארץ ואיש תרומות יתרוםה הוא אדהר שהיה חלתו של עולם דכתיב ראשית עריכותיכם וגו' והוא היה ראשון הנבראים יתרוםה כמה שחטא ולפי זה ק' דהלל מלך במשפט ברא הארץ שהוא ענין הבריאה ותיבת ועמד מורה על הקיום ג' עוד דרשו טס מלך במשפט אס הדין רומה למלך שאינו נהנה משום סברא יעמיד ארץ ואיש הוא איש תרומות ככהן המחור על הגרנות יתרוםה וקטט לפי דה' לל מלך משפט יעמיד וכו' כמו שאמר ואיש תרומות גם קטט תיבת ואיש כי כמו שאמר מלך במשפט והכוונה אל הדין אס הוא כמלך

כמלך וכו' מינה תפוק ואיש והלל ותרומות יתרוםה מאי ואיש הוא מיותרי אבל כפי מדרש זה יוכן הכל כמין חומר ואש מלכה של תורה יד' כי בתורתנו הקדושה על פי דבורה במשפטים הנה הנס כלס קיום והעמד הארץ בכל הדין האמורים בפרשה אחת לאחת כי תקלה כי יגוף כי תראה כלס באחד הס העמדת הארץ מלבד הקוד והקדוש טכתוכן ואש מלכה של תורה במשפט שהוא עושה כיון באו פה' עוש טכל מה טצונו הוא עוש וכמו טמו' אותנו לעשו משפט הוא עושה ג' המשפט זש שהו מעמיד את הארץ כאמו ואיש תרומות אס לדס משים עצמו בתרומה הו טהיא מוטלכת הכונה טאס היתה כונת הפסוק לומר טבהפרשה טמכריט האדם מחריב הלל ואיש בתרומות יתרוםה אבל כונת הפסוק כי האיש המפריט עצמו מהדין ככה טאו בלבו כי ויהי דרך ישר לבל ישתר גס השתר' כי החשך עצמו מהדין וכו' זש אס אדם משים עצמו בתרומה הו וכו' ואומר מה לי בטורח ציבור וכו' בקטט עשאו מן הדין משלשטם כנגד ג' ח' נקט מה שאומר מה לי בטורח ציבור דביניו ברהט צבור שהוא ג' ח' וכנגד הדין אומר מה לי בדיניהם ג' וכנגד השלום אומר מה לי לשמוע קולם כי על ידי כך נעשה השלום הרי טהו מחריב את העולם הוי ואיש תרומות כלומר הפרשות הרבה עושה כו' יתרוםה וכו' לפרט כפי זה הפסוק מלך מה' הבה במשפט שהוא עושה ר' בקום עשה יעמיד ארץ ואיש כלומר עם היותי יתוש קטן לפני צבור בהפרוש עצמו בשכ ואל תעשה יתרוםה ולפיו מדוייקת הואו של ואיש תרומות טלא אמר איש תרומות יתרוםה אבל כפי המעשה שמוביא יתורן באופן אחר כמין חמה מרבי אסי שהיה בוכה בעת פטירתו ואמרו טכבר קיים השתי עמודים תורה שהרבה תורה למד ולומר ג' ח' גם כן וענין השלום על כלס כמה שחשך עצמו מן הדין טלא לבא לדי קטטה וגס כמה טלא רצה להתמנות מקיבה זו וזה רמוו לו כאמור ועל כלס כלומר כי בשתי דברים קיים השלום טלא לרין וטלא להתמנות והוא אמר שאררבה עליה אפי בוכה טלא יתן דין דין וחשבון שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל והוא קיום עמוד השלום בקום עשה ולא בטע ואל תעשה בהמנע מן הדין הוי ואיש תרומות כלומר הוי תוספת על ענין ראשון שאמר מלך במשפט יעמיד ארץ דקטט לשון עמיד טכל הארץ תתן דין וחשבון לפני מלכה של תורה על מי שעבר באחד מפרטי התורה ואיש תרומות יתרוםה כלומר גס איש תרומות מפריט מעשות הדין יהו במשפט על כי יתרוםה שהחריב ממש העולם ומה היה בוכה רבי אסי ומפחד פן יתן דין וחשבון על טלא עשה דיניהם של ישראל זש עה' הוי ואיש תרומות יתרוםה ג' וגס טועס דקטט קרא ואיש ולא אמר ואדם לרמוו כל הקהלא איש טראו לרין כמו דבי אסי ולא

וזל דן יהרסנה וזוה אמר רבי אמי בדבריו שהייתי יכול לעשות כלו' אדרב'
 מוצד שהרבה תורה למדתי ולמדתי לאחרים והייתי יכול לעשות דיניהם של
 ישראל ולא עשיתי מזה אני מפקח הוי ואיט תרומות כי כל מקום שבו' איט
 מורה לטון חשיבות ודי בזה
 ויקחו לי תרומה ההד' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו אל
 תעזבו את המקח שנתי לכם יש אדם לוקח מקח יש בו
 כסף ואין בו כסף ואין בו כסף וזהב אבל המקח שנתי לכם יש בו כסף
 אמרות שהורות כסף צרוף יש בו זהב שנאמר הנחמדים
 לוקח טוב רב יש אדם לוקח טעות אבל לא כרמים כרמים ולא שדות אבל
 אדם לוקח מקח זבני אדם אינם יודעים מהו אבל משכר הסרסור נחודע מה
 לוקח כך התורה אין אדם יודע כי קרן עור פניו בדברו אתו ויש לך מקח שפי שמכרו
 שנאמר ומה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו ויש לך מקח שפי שמכרו
 במכר עמו אמר הב' ל' ישראל מכרתי לכם תורתי כנ' נכרתי עמה שנאמר
 ויקחו לי תרומה משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחר מן המלכים
 ונטל אחת בקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתי לך
 יחידה היא ליפרוש ממנה איני יכול לומר לך אל תטלה איני יכול ל'
 שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קישון א' עשה
 לי שאדור אצלם שאיני יכול להניח את בתי כן אמר' ה' בה נתתי לכם את
 התורה ליפרוש חימנה איני יכול לומר לכם אל תטלה איני יכול לא בכל
 מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בחוכו שנא' ועשרתי מקדש
 לעורר ראשונה מה דקדקו חז' בפסוק הפרשה שהביאו
 פסו' כי לקח טוב ומה טעמו בפ' כי לקח טוב שאמ' ה' ה'
 גם מכא' להו' לחז' להביא מקר' מפשוטו שתיבת ל' תעזבו
 חזרת אל תורתי אבל הם אומ' מחזרת לרישא דקרא' ל' תעזבו את המקח
 עוד קשה כי לא רישיה קיפיה ולא קיפיה רישיה דהוא מתחיל אדם לוקח
 מקח יש בו זהב ואין בו כסף ואח' אומר יש בו כסף ואין בו זהב ומה מק'
 הקדר ואומ' אבל המקח שנתי לכם יש בו כסף וכו' מתחיל מה כסף ומסיים
 בזהב שינוי וז' למה' גם צריך להבין מאי קאמר יש אדם שלוקח שדות וכו'
 דלמא צריך דבר זה אחר שהוא רמון ביש בה כסף וזהב הוא הדין בשדות
 וכרמים למה צריך להודיע דבר זה כשני משלים אלו דבאחד מהיה מקפיק
 גם צריך לדקדק שימוי אחר שאומר שדות אבל לא כרמים ואח' אומ' כרמים
 ולא שדות אינו אומר אבל לא שדות צריך להבין היכא רמיזא בפסוק שלח'
 פרדק

פרדק רמזים שיש בה שדות וכרמים גם קשה אומ' יש לך אדם לוקח מקח
 זבני אדם אינם יודעים מהו למה כאן אומר יש לך אדם זכך בחלוקת
 יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו כשני חלוקות אלו אומר יש לך
 ובשתי חלוקות הראשונות אומר יש אדם' גם צריך להבין מה יתרון
 הוא בשדעו בני אדם המקח שלקח וכ' שאין המשל דומה למשל שהמשל
 הוא שאין בני אדם אחרים שלל לקחו המקח יודעים מהו המקח שלקח
 הלוקח ההוא אלא משכר הקרקור אבל בכאן הוא שהלוקחים בענין הם
 ישראל ידעו משכר הקרקור שנאמר ומה לא ידע כי קרן עור פניו ולא
 דמיין כלל המשל עם הנמשל וגם צריך להבין אומ' ויש לך מקח שמי שמכרו
 נמכר עמו אמר הב' וכו' היכא רמיזא בפסוק כי לקח טוב וכו' גם מה
 צריך משל לענין זה והיכא רמיזא אלו הדברים
 חז' אומ' היכא רמיזא בפסוק הפרשה דקט' לטון לקיחה ולא קאמר
 ויקחו לי תרומה עוד דקדקו הלאו של ויקחו שכרחה תוקפת
 על לקיחה אחרת אל' ה' ל' דבר אל בני ישראל שיקחו לי או יקחו לי בלא
 ואלו ל' ההד' כי לקח טוב נתתי דקדקו ט' חז' תיבת לקח דלאוקאמר
 מתנה טובה נתתי לכם וצדק יתר דלקח נראה קנייה בדמים ונתתי נראה
 מתנה גם תיבת כ' מיוותרת דה' ל' עם הכהן הקודש שאומר שמעו בני
 גושר אבו והקט' ל' דעת בינה לקח טוב נתתי גם תיבת לכם מיוותרת כי
 נדאי להם היה ולא לעבוס' או ה' ל' אתכם גם תיבת תורת מיוותרת גם קשה
 למה קט' תעזבו ה' ל' תורת תשמרו' הו' תנצרו' שהוא ציו השמירה בלשון
 חיוב להטיב ולא בלשון שלילה ל' תעזבו דהיינו הרחקת הכוח ולא הקרב'
 התעזב' כל' שו' דקדקו וק' יזכו על פי דרכם ל' והבונה שאנו הפסוק ל' תעזבו
 את המקח שנתי לכם ירבה שצונו אל תעזבו אינו חוזר אל תורתו שזה
 בחיוב הוא לשמור אותה בקום עשה אלא אל תעזבו כלומר ענין זה שאני
 אומר לכם שהוא לקח טוב שנתתי לכם ונקוט האי' כלל' בידך כי בזה
 באהב' תאהבה ותצרכ' והיינו כי בדעתך שהוא לקח טוב תרדוק אהדיה
 והבנת הפס' לפי זה כי לקח טוב נתתי לכם בתורתו ובהמשך חז' ה'
 כל הטובות כתובה ואל תעזבו חז' אל המקח שנתי לכם כלומר שתבזבו
 ענין זה והיינו בידכם ל' תעזבו והכר' הזה ובה תשפילו ל' אהבם את התורה
 ועתה מכרש ואזיל התועלת ואומר יש אדם לוקח מקח יש בו זהב ואין
 בו כסף הנה בענין המשל התחיל בענין הוהב כי דרך בני אדם לילך יותר
 אחר הוהב מהכסף אבל בענין הנמשל שהוא בתור' רובא דרובא הם בכסף
 והענין הוא כי כפי מה שעסק האדם בתור' כך משיג בה יש מהם משיגים
 כמו הכסף ויש מהם בזהב וכו' ולדקדק תיבת לכם כלומר הטובות של
 הלקח הוא לכם וכשילכם כי כפי מה שלוקח האד' על פי מה שהוא טורח

כך משגיג או יהיה ככסף או כזהב ולהיות רובם בכסף לכן התחיל בכסף
והכך הסדר כאלוהים גם הפסוקים מוכיחים דקא' אמרות' אמרו טהורות
היינו הדברים הפשוטים שהם בכסף צרוף וכו' אבל פסוק הנחמדים מדבר
בענין המטפנים הפשוט הקודם משפטי ה' אמת דקדוהו חדו שאין לך מקצוע
לכל התורה בענין הדינים אלוהים הנחמדים מזהב' אמר עזר' גט אדם לוקח
שדות אבל לא כרמים ורצה על הדברים של פשט הם בעדות שהם לורוע
תכונה שהיא הפתח כלמה הפשט אבל לא כרמים כלומר ענין הקוד דומה
לכרמים אשר מהם יוצא יין המשמח אלהים ואכמים יין המשומר וככנס יין
יוצא קוד הוא נגד הקודות אשר בתורה ולהיו' שכענין הקוד ככלל הפשט
אומר ולא שדות ירצה שאיכונעשה חשבון מה שדות אבל כשהוא בעדות
אומר אבל לא כרמים כי עדיין לא השיגה דעתו להשיג קוד שכל' שלחין
פרדק המומים תיבת שלחין באמרה בסוד המורים רבה שלוחין עת' ב' כה
לעשותך כפרדס פי בירושלמי טר' ל' שהוא בעוב ומשלח ואינו עושה פירות
באופן שהשדות והכרמים רמוז בכפוק' אמר עזר' יש לך אדם לוקח מקח
וכני אדם אינס יודעים הנה באלו אומ' יש לך אדם לקיות דברים כדורים
אל המוח ששכשארם לוקח מקח בני אדם אינס יודעים מהו' ולפי ענין
אלו הם פי' השני יש אדם שאמר למעלה כי בתורה יש כה כסף וזהב גסיס
הם שדות וכרמים כנגד מה שיש בה וזה הל' יש לך אדם כלום שאתה יודע
טוב שאדם לוקח מקח וכני אדם אינס יודע' מהו רק משכר הכרקור נודע
היות הדבר חשוב הרבה מאד במה שלוקח סרקרות מרובה כך התור' אין
אדם יודע מהו הכונה שהמקח הגעשה בקתר בשאינס יודעים החשבנות
שלו הוא מורה על יתר שאתו ותר עוזה יות דברים של קוד הדבה כי גם מק
בדבר ולכן כני אדם אינס יודעים אבל משכר הכרקור בתודע מה לקח היו'
ענין רכ' כך תורה אין אדם יודע מהו כי אם מדר מה שרקן עזר פני משה
משם ידעו היות דבר' התורה רבי האיות לכפס' והנה בזה מדויק
תיבת כי דקאמר כי לקח טוב שהוא רמוז לג' אל כי קרן עזר פניו שמשם
ידעו מהו כי קרן דעו הנקח ולא זו כלכד אל' שאני נמכרתי עמה הוא רמוז
בתיבת טוב בקרא' ה' שנאמר טובה' כל אלו הדברים כלולים בתורת' ובה
מוכן שנאמר ויקחו לי הוי' מובין על לקח של התורה אשר לקחו ויקחו לי
גם כן על ידי התורה ובה בוכל לפרט כל הפסוק מאל כל איש אשר ידבנו
לכו תקחו וגו' כי כפי שידבנו לכו לכ טהור לעבוק בתורה כן הוא לוקח
קדושה להתקרב האל יתברך ועתה מקשה כיון שכל הענין ההתקרבות
אלוהי האל יתברך הוא על התורה כמו שאמרנו מה צורך לרמוז ענין זה
כמשכן או למה צורך משכן לזה אמר משל למלך שהיתה לו בית יקוה וכו'
הכונה שרצה להתקרב במצות שיש לו בפת יתירה אשר להראות לחתונה

החיכה

החיכה שיש לו עמה אומ' טועמה לו בות שידור גם כן היתה כונת הבורח
שזה לעשות מקדש לכל ומכתי בתובם הוא העיקר על התורה ויקומו והנה
מוכן אומרנו ויקחו לי שהיא לקיחה מוספת על לקיחת התורה
דבר אחר ואתה הקרב אליך הנה לולי תורחך ששועי או אברחי בענין
כשאמר הנה למשה ואתה הקרב אליך הרע לו אמר לו תורה
היתה לי ונתתיה לך שאלולי היא אברחי עולמי' משל לחכם שנטל
קרובתו ושחת עמו עשר שנים ולא ילדה אמר לה בקשי לי אשה אמר לה
יכול אני ליטול חוץ מחשונך אלא שהייתי מבקש ענותנותיך בך אם הבה
למשה יכול הייתי לעשות לאחיך בהן גדול חוץ מדעתך לא שהייתי מבקש
שחאה גדול עליך מחוך בני ישראל מכל הארצות בחר הבה בא' ומא' בחר
בבית המקדש ובבית המקדש לא בחר אלא בבית קרשי הקדשים כך לא
בחר הבה אלא בישראל ומישראל לא בחר אלא בשבט לוי ומשבט לוי בחר
אחרן שנאמר ובחור אותו מכל שבטי ישראל חרומה לבד והמעשר לבד
גרב ואביהוא לבד אלעזר ואחמר לבד אלעזר ואחמר נבחרו שנאמר ובחור
אותו מכל שבטי ישראל לכך נאמר אשר יתבחר והקרב ישכון הצריך :

ראוי לעורר א' מה דקדוק חזל בפ' הפרט להביא פ' לולי תורתך שעשועי
למשה ואתה הקרב אליך שהרע לו ושאמר לו תורה היתה לי וכו' כל אלו נר'
דבכים על פה שלא מן הכתובים כונת המשל שידמה לנמשל שהומו' עשתה
עמו עשר שנים ולא ילדה ובנימ' לא הווכר מה שלא ילד משה גס קשה
במשל תרתי אמר לה דקאמר אמר בקשי לי אשה אמר לה יכול אני וכו'
דבחר אמר לה קני שיכול לומר אמר לה בקשי לי אשה ויכול אני ליטול וכו'
גם קשה אומרנו אל' שהייתי מבקש ענותנותך דה' לל' שא' שאני מבקש מאי
שהייתי מבקש דקאמר גם קשה במשל אומ' חוץ מר שותך ובמשל אומ' חוץ
מדעתך למה שינה גם שינוי אחר שלא הזכיר בנימ' אל' שהייתי מבקש
ענותותך רק אל' שהייתי מבקש שתהא גדול עלינו דא"כ אינו עונה אל' אלא
שרה שיסתר עליו ואם כן אינו דומה למשל כלל גם קשה באומ' מתוך בני
ישראל מכל הארצות בחר ה' בא' נמא' בחר בבית המקדש ואח' שינה
את טעמו ומבית המקדש לא בחר אלא בבית קדש המקדשים למה לוי אמר
ומבית המקדש בחר בבית קדש המקדש ומא' ח' שינוי ואומ' כך לא
בחר ה' כה' אלא בישראל ומישראל לא בחר אלא בשבט לוי ואחר כך משנה
ומשבט לוי בחר באחרן למה אינו אמר כמ' כד' שא' ושינה בתרתי גם מאי
קאמר תרומה לבד מעשר לבד נב' ואביהוא וכו' גם מאי קאמר אלעזר

ואתמר

חזל כרנס
ואתם הקר
אליך זכס
לולי תורחך
שעשועי כו

ואתמר נבחרו כימי הזכיר ככאן לעור ואתמר והוא מדבר בזהרן ובפרש
 שהפסוק שהביא ובחור אותו מכל שבטי ישראל אינו מוכיר אותם אלא אותו
 לשבט לוי או לאהרן ומי קאמר לכך באמר אשרי תבחר ותקרב כי גד מוטעם
 עם האומר הביאור דחזל דקדקו בפי הפרשה תיבת אליך דקאמר
 ואתה הקרב אליך דה"ל ואתה הקרב אל אהרן גם דקדקו אומרו לאהרן
 אחיך וכי לא ידענו שהיא אחי גס או כפייה דקר אהרן נדב ואביהו וגו'
 בני אהרן שהוא כפל עיני שכבר אמר אלך אהרן אחיך ול בניו אתו וידועים
 הם שנית קאמר בני אהרן שהוא דבר ידוע באופן שכל הפסוק קשה להולמו
 לזא חזל ה"ל לולי תורתך וגו' דקדקו מאי תורתך דקאמר בכימי דה"ל לולי
 תורה גס מאי שעשועי דקאמר כי זה הענין לא נמצא אלא בהש"ת דקאמר
 ואהיה אלני אמון ואהיה שעשועים אמנם זה יוכיח עם הפ' הקודמים דקאמר
 לעולם ה' דכרך נבב בשמים דרשו אותו חזל על אהרן במאמ' שאחר זה בפ'
 וזה הדבר ואמרו כשמים כשם שמתחלה גור ונעשו שמים אף דבר שדברת
 לקדש את אהרן ואת בניו קיים לעולם והנה היא הקדמה מפורקמת היות
 המשכן תכנית בהיאת העולם וכמו שהוא מבואר מדברי חכמינו ז"ל בפרש'
 נשא סוף פ' יב או דבר אחר את המשכן וכו' שהוא שקול כנגד העולם כשם
 שהשמי קרוי אהל כוטה שמים כיריעה וכמשכן כתיב ועשית יריעת עוים
 וכו' ע"ש הנה בזה נבא אל כונת אומרו לדור ודור אמונתך כוננת ארץ
 כלומר בעיני המשכן הוא ממש כוננת ארץ ותעמוד למשפטיך עמדי היום
 כי הכל עבדיך משה ואהרן ולמה תבחר בזהרן יותר ממה והשיב ה"ל
 למשה איך גריך לזה שהרי לולי תורתך שנקרא' וכור תורת משה או אבדתי
 בעיני דרשו בעיני פעמלי ומלאכתי זה העול' עד את עיני ואת יגיע כפי או
 אבדתי עולמי קרי בזה אבדתי בח"רן הרי שקיימ' העול' עי' התור' שהוא
 א' מהעמודים שהעולם קיים בהם וצריך שיהיה יקיים בעבודה כיון שהוא
 אחיך וביון שאת עמו דכתי' והאיש משה ענו מאד צריך שתקרה בהו למדתך ז"ש
 ואתה הקרב אליך ה"ל אליך ממש למדת ענותנותך אל אהרן אחיך הנה
 מכאן בתיבת אחיך דרזל שבשארם לו הק"ב ואתה הקרב אליך הרע לו
 ואמר לו הק"ב לולי תורתך וגו' כלומר שכיון שאתה קיימ' את העול' בקבלת
 התורה שנקראת על שמך כו. בן צריך שידמה אהרן אחיך אליך * ועתה
 במשל רצה לטעום תיבת ואתה דלפי זה ה"ל קרב אליך אל אהרן וכו' *
 ומאי ואתה לוי אמר כו. זה יוכיח במשל כימין חומר לחכם אשר מתנהג
 בחכמה בהבדיו ומטיק רגליו ורגליו אוהבי שגטל קרובתו ועשתה עמו עשה
 שנים רמוז דכיון שהיתה קרובתו אוהבת לו כנפשה עשתה עמו טובה כל
 יבולתה עשר שנים ולא ילדה ואימר דאוי לחכם להכעיקה אמר לה בקשי לי
 אשה הנה התחכם בדכריו שלא אמר קחי לי אשה לרמוז לה שהיא תבקש
 לו

וזהו
 וזהו
 וזהו
 וזהו

לומנו אשר יטב לה שלא ימשך לה כוך ד"מ קרובתה וזש אמ' לה יכו לו וכו'
 כלומר שמתוך דברים אלו מכלל אהרן ולאו בפירו' אומר לה יכו הייתי
 ליטול חוץ מרשותיך כי מתוך בן בשומעה הדברים בפירוש תשבר לבה
 בקרבה לא שמכלל דברים אלו הוא כשו' אמר לה ויכו' אני וכו' לא שהייתי
 מבקש ענותנותיך באומרו שהייתי רמוז רמוז לה שכל העשר שנים שהמתין
 לה הייתי מבקש ענותנותך היינו טוב לדותיה שהיתה עושה עמו כאמור
 כך אמר הק"ב בתיבת ואתה יכו' הייתי לעשות לא אחיך כהן גדול חוץ
 מדעתך כיון שהוא אחיך ודאי שתשמח בו וכמ"ש בפסוק כשמן הטוב וכו' *
 ולוי אינו אומר חוץ מרשותיך כי שם באשה היא אינה רוצה שתגשש אשה
 אחרת עם בעלה כי על הקתם אשה מתקנאת בדרך חברת' ואם בן ההטבה
 שהטיב בעלה עמה שלח רשות ממנה אבל במשה חלילה שיתקנא בזהרן
 והרשות נתונה מאתו שאמר שלח נא ביד תשלח כמה פעמי' אבל הטיב עמו
 שרצה שיהיה מדעתו שידע בדבר זש ואתה הקרב איך לענותנותך לאהרן
 אחיך לא שהייתי מבקש שתהא גדול עליו שיתגדל בזה כענוה * עוד נוכל
 לפרש שתיבת ואתה דרש מה שהרע למשה וכאלו אומר ואתה חפץ להיות
 כהן גדול אינו ראוי שכבר קיימת העולם עי' התור' ואתה חפץ ג"כ בעבודה
 לא טוב לא הקרב איך את אהרן אחיך ולזה מוטעם בטעם התלש"ה בתיבת
 ואתה והוי' של ואתה וק"ל * ועתה בא לפרש אומרו מתוך בני ישראל ואומרו
 מכל הארצות בחר הק"ב בה' אינו אומר בלשון שלילה לא בחר יען כי גס
 בארצות ח"ל בחר בתפלות המתפללים דרך ארצם וכן בחלוקת ומאריך יש'
 בחר בבית המקדש אבל ומכ"ל לא בחר אלא בבית קדשי הקדשים * עתה
 מדבר בבחינה אחרת דהיינו להיות שם שכינתו בפרטות' כך לא בחר
 הקדוש ב"ה אלא בישראל אומר בלשון שלילה ולא בשאר העמים ע"כ
 כלל' ומישראל לא בחר לעבודה אלא שבט לוי * ומשכט לוי בחר הק"ב
 באהרן כי הכל עבודה רק שלאהרן נתן הק"ב מעלה גדולה ויתרון יותר
 וזשה מתוך בני ישראל בחרתי לכהן לוי אהרן שכאמר ובחור אותו מכל
 שבטי יש' בתיב' מכל ריבה אפי' משכט לוי בחר בו יותר משאר השבט וזה
 הפסוק נחמ' על עלי הכהן הנגלה בגלתי לבית אביך וכו' ובחור אותו מכל
 שבטי יש' אפי' משכט לוי שהרי תרומ' לבד לינת' לכהני' ומעש' לבד לינת' ללוי'
 וזש אהרן כלומר אהרן בחרתי מכלם לכהן וכמו בן בכניו נדב ואביהו לנד
 לעור ואתמר לנד כי אלו למות ואלו לחיים שהרי אלעזר ואתמר נבחרו וזש
 נדב ואביהו אלעזר ואתמר בני אהרן ירצה השנים לבד נבחרו והשני' מתו
 וזה רמוז באומרו בני אהרן מיעוט רבים שנים שבאמר ובחור אותו דה"ל
 הנגלה בגלתי וכו' לבחור אותו אבל ב"ו רמוז שהם שני פעמים שבחר אותו
 הא' בבחירת אותו מכל שבטי ישראל אפי' מכל שבט לוי כאמור ובחירה
 אחרת

אחרת בכחור מוכניו אלעזר ואתמר לכך נאמר אשרי תבחר ותקרב כי קשיא ליה היית ענין כפול אבל להיות טנדב ואביהו ג' כחור כהם אבל לא קורם טהרי מותו כהקדמה לזא אשרי תבחר ותקרב כאלהן ואלעזר ואתמר טישכון חזירך ולא זמנתו ודי כזה :

כי תשא את ראש זשה שררך אגן הסהר אל יחסר המוני שררך וזה סנהדרין ולמה נקראו שר מה השרר נתון באמצעיתו של אדם כך סנהדרין יושבים בל שבת הגזית מה השרר הזה כל זמן שיהיה ינוק במעי עמו פיו סתים ומן השרר הוא אוכל כד ישראל אין אוכלים אלא מסנהדרין לפיכך נמשלו לשרר מה אגן עגול אף כך סנהדרין היתה כהצי גורן עגולה הסהר שדומה לסוחר מה הסוחר כל דבר שאתה צריך מוצא כך סנהדרין מסהרין ומטמאין פוסלים ומכשירין סתירין ואוסרין אל יחסר המוג שאם הוצרך אחד מהם לצאת לצרכו רואים אם יש שם כן יצאו אם לא אינו יוצא בטנך ערמת חטים מה ערמה זו שבה מחיה לעולם אף סנהדרין היה בזכותם העולם עומר ר' יוחנן אומר בטנך ערמת חטים זו תורת כהנים שכולה כפרת חטאות ואשמות חטאת היא אשם היא והוא נתון באמצעה של תורה וכולם חטאות כמו בטנך ערמת חטים רשל אומר למה נמשלה כחטים מה חטים אלו עולות בסנין הוקני והתלמיד והתקנים וחסידים מנין בטנך ערמת חטים אמר ר' אדי והלא ערמת איסטורבולין יפה משל חטים וכאן הוא אומ' ערמת חטים אמ' לו אין העולם יכול לעמוד על איסטורבולין בלא חטים סוגה בשושנים וכי יש אדם סג שדהו בשושנים דרך העולם גודרין בקוצי ובדרדרין בשיחין ובסנין ומה הוא סוגה בשושני' אלו מצות הרכות כשושנים כיצד היה כחאודה לראות עצמו בחוך הופתו שאין לו יום בעולם חניב ממנו שהוא שמת עם אשתו מה עשה הוצי' הוצאו' הרבה הציע חופתו בא להזקק עמה אומרת לו כשושנה ארוכה ראיתי פירש הימנה זה הופך פניו לכאן וזו חופכת פניה לכאן מי הפריש ממנה איזה נחש עקצו איזה עקרב הויקו איזה גדר ביניהם לא דברי תורה שאמר' ואל אשה בגדת שומתה לא תקרב לכך כתיב סוגה בשושנים :

מזל בתנאי
כי תשא זכס
שרך אגן
הסהר וכו'

וראו לעורר מה דקדקו חזל כפקוק הפרטה להביא כפקוקה של שררך ומה טעמו בו דקאמר זשה שררך גם צריך להבין דקאמר זה סנהדרין ולמה נקראו שרר דה'לל שררך זה סנהדרין שנקראו שרר מה השרר נתון וכו' דמתיבן בא לו שהוא מד' ככנהדרין אם לא מהטעם שלמה נקראו וכו' וכיצד אומר זה סנהדרין כראה דכלי טעם ולמה נקראו מוכן שהוא ככנהדרין שאח' אומר ולמה נקראו עוד קשה תרתי טעמים למה מה

מה השרר נתון באמצעותו וכו' וטעם מה השרר הזה כל זמן שהתניוק וכו' מלכד שנינה בדכריו דכטעם הראשון אומר מה השרר וכו' וכאן בטעם שמי אומר מה השרר הזה מורה באצבע עוד קשה דלפי טעם זה דמה השרר כל זמן שהתניוק נתון וכו' למה לא ירמה אותם לפה שאוכלים בה כמי אדם וכי הוא כהכרת שידמה אותם לתינוק האוכל כמעט אמו ולא לאדם האוכל גס קשה אומרו לפיכך נמשלו כשרר דבהא סלקינן ונחתנין והוא כפל ענין במלות שונות כי למעלה אומר ולמה נקראו וכאן אומר לפיכך נמשלו ואינו אומר לפיכך נקראו ישראל או יאמר לעיל ולמה נמשלו לשרר גס צריך להבין אומרו מה אגן וכו' טיהיה כמשך עם האמר ולמה הוציאו מקרא מידי פשוטו באומרו הסהר הכומר גס נקדק באומרו בטנך ערימת חטים מה הערימה זו מאי זו דקאמר ועוד שכבר נדרש ענין זה בהיות משולים לשרר דקאמר כן ישראל אינן אוכלים אלא מכנהדרין ועוד דלפי פ' הלל כערימת לעשות הקט מה ערימה וכו' וכלי הפק דמחמת קושיא זו נדרש רבי יוחנן על תורת כהנים ונבין בדברי יוחנן אומרו שכולה כפרה חטאות ואשמות וכו' וכופל כלם חטאת גס מאי קאמר כמו בטנך ערימת חטים ונבין קברת ריש לקיש דאמר למה נמשלו לחטאי מה חטים חלו עולות במידה מאי חלו דקאמר ועוד דא"כ הלל בטנך כחטים ומאי קאמר רב אדי וכו' אמרו לודנראה דהימו קברא דאשמה מה ערימה זו יש בה מחיה לעולם וכו' גס נבין אומרו קוגה בשושנים שהוא מאריך הרבה כיצד היה מתאוה וכו' אריכות דברים ללא צורך ומאי קאמר לכך כתיב קוגה בשושנים מאי קא טעיס דקאמר לכך כתיב וגם למה לא אמר לכך נאמר כדרכם זל בכל מקום :

חביאור דחזל דקדקו כפקוק הפרטה אומרו כי תשא את ראש דה'לל כי תשא את בני ישראל ואם הכנת את ראש הוא כמו הלעו דהיינו מנין מלכד דאיכא דקדק למה נקט לשון זה ולא אמר את מקב' הוא קשה תיבת לפקודיהם דמיוותרת אבל כפי דבריהם זל בשני מייני הכתוב מדבר ולזה נקט את ראש מלתא אגב אורחיה קמ' שנתנה רשות לפקוד בדבר מצוה כמו שהיה בכנהדרין כמו שאמר אח' כאל יחסר המוג שאם הוצרך אח' מה' לצאת לצרכו רואי' אם יש שם כ' ובמנין כזה ליכא חששא וזה רמז באומרו כי תשא את ראש דהיינו על ראשי העב' הסנהדרין נתנה לנו רשות למנות ואין צריך כופר כפש' אבל לפקודיהם אז וכתמו איש כופר כפשו' לה' וזהו כונת חזל כפסוק הפרטה ואמר זש הכתוב שררך אגן הסהר שררך זה סנהדרין ירצה הכה התיבה של שררך מורה על הסנהדרין שהיא לשון שררה וגדולה והוא רומז על ראשי העדה המשתררי' עליהם גס השתר' עליהם יאות השררה ועתה שאל ולמה נקרא שרר שמורה על הטיבור ואמר

מה השר נתון באמצעותו של אד' כך כנהדרין יושבי כלטכת הגזית שהיא
באמצע הבית וכי תימא אעיקרא דדינא פרכא דמה טעם צוה האל שיהיו
באמצע הבית בודאי רמו רמו לנו דמה השרר הזה כעון בתיב' הזה לרמוז
כי אעפ' שעתה אתה רואה אותו קתום כל זמן שהתנוק במעי אמו הוא
פתוח ופיו קתום ומן השרר' הוא אוכל כן' ישראל אינס אוכלים וכו' . הנה
בזה רמו במה שמטלו לשרר שכל זמן שהוא נתון במעי אמו וכו' לרמוז כי כל
עיקר של כנהדרין היתה בזמן היות ישראל כתנוק במעי אמו בב' שהיתה
שכינה עמהם וצריכים אלו לטעם הראשון שהיו הכנהדרין בלשכת הגזית
כי עקר הכנהדרין היינו בהיות המקדש על מכובו כאמור . וגם רמוז
שכמו שהתנוק בהיותו במעי אמו פיו קתום ומן השרר הוא אוכל כך ישראל
פיהם קתומה ואינס אוכלים אלא מכנהדרין שהם האזכרים ומתירים להם
לאכול או בזכותם על פי הפירושים שאומר למטה כל אחד על פי דרכו
אז לפי נמשלו כשרר כי לפי טע' ראשון הן אמת יש טוב טע' לקר' אותה שר
שרר של ב' לפי שנתון באמצע הבית אבל אעיקרא דדינא פירכא למה
הקב' משלם בזה להדמו' כשרר שיהיו באמצע וכו' לזא שהוא לרמוז שכמו
שהתנוק וכו' לפיכך נמשלו לשרר . ועתה בא לבאר כמה היה שבחן של
כנהדרין בהיותם בב' שהרימה אגן עגול כך כנהדרין היתה כחצי גורן
עגולה כדו שיראון זה אל זה לזוכח ביניהם להוציא לאור משפט . אמ' עוד
הקהר שדומה לקוחר לפי שאותיות אה' הע מתחלפות ואם הוא על הלכנה
אין צורך כיון שאומר אגן ודאי שהוא עגול מה לנו לומר שיהי' כעגול הלכנה
אז החמה אבל בא לרמוז שהוא כקוחר . הנה שמוציא כל מה שצריך כך היו
הכנהדרין מטהרין ואמ' בטוך עדימות חטים מה ערימה זו יר' למה המטילים
לערימות חטין ולא מין אחר איכטורבלין כמ' ש' למט' לא בא לרמוז מה ערימו'
זו יש בה מחיה לעולם כך בזכותם היה העולם עומד השמיענו כי לא ישרא'
בלבד שאינס אוכלים לא מקנהדרין אלא כל העולם היה עומד בעבורם .
ולפי פז' לא אמר בערימות לרמוז שגם היות ערימת חטין בעולם הוא בזכותם
דכיון שהעולם עומד בעבורם מינה תיפוק שאם לא היה עולם לא יהי' חטים
ולכן לא אמר כערימת שלל היה מוכן אלא שדומה לערימה חטים כמו שהם
מחיה וכו' ורצה להשמיענו גם האמור . ורבי יוחנן מפני דוחק זה פיר' על
תורת כהנים שהיא מלאה דיבין של חטאות וכו' ומפרש חטים לשון חטאות
ואמר וכולם חטאות כלומר אעפ' שאמר בה גס כן אשמות כלם יקראו
חטאות ולזה נקט קרא חטים לשון חטאות . ועתה פירש הפ' של אות הפ'
של תורת כהנים שהיא כמו בטוך יען היא אמצעותו היא ערימת חטים כלו'
מלא' דיבין של חטאות והוא מתייחס כפי הפירוש שאומר לעיל הקחר הקוחר
וכו' כי הכנהדרין מפרשין את האדם מלחטוא כמה שמתהדרין וכו' . ואם

ח' באת לידו חטא הרי תורת כהנים שהיא באמצע של תורה כמו בטוך
מלאה דיבין חטאות ומה מאד' זכון היות שטר' באמצע הבטון כפי זה הוא
רמוז נפלא שלבקר מחטאות ואשמות שהם כמשל של הבטון היא תורת
כהנים יבא השרר שהוא כמשל הכנהדרין שהם אוקרין ומכשירין וריש
לקיש מפר' כי מתחלה בשרך דבר בכנהדרין ועתה מדבר בשאר החכמי'
ואומר מה החטים אונרצה שהם כערימה עולות במדה . כי אין בעל השדה
מווד אותם לדעת כמה הוציא טרהו גם ליתן המכס למלך כך הם עולין
במנין הזקנים והתלמידים החכמים והחקידים אותם הם חלק השם
מכמה אנשים ליקחם בחלקו ועתה פירש בטוך ערימת חטים על אותם
הקרובים אל הכנהדרין וכו' . אמר רב אידי וכו' בא לפרש שגם לשאר
החכמים אעפ' שאינן כנהדרין אין העולם יכול לעמוד בלעדס לכך נאמר
בטוך ערימת חטים ירצה זה מוטעם לכי פירוש זה דלכירוש הק' דקאמר
על הכנהדרין שאמר מה ערימה זו יש בה מחיה לעולם אף כנהדרין וכו'
קשה דתיבת בטוך מיותרת שהרי אמר שררך על הכנהדרין אגן כו' והל'
וערימת חטים אבל כפי זה מדבר על שאר החכמים והתלמידים וכו' לכך
כאמר בטוך ערימת דככת אחרת משתעי קרא' אמר עוד קוגה בשושנים
וכי יש אדם קג טרהו וכו' מהו קוגה בשושנים מקשה תרתי . הא' שאין דרך
בני אדם וכו' ב' מהו בשושנים דלמה נקט שושנים יותר משאר דברים לזא שאו
מזות הרכות בשושנים כיצד היה מתאוה לראו' עצמו בתוך חובתו לפי שאין
לו יוס בעולם חביב וכו' הנה בזה טועם דקט בשושני' לשון שמוח' וששון שלן
להיו' שמוח עם אשתו' ולזה מארי' להראו' כמה שמוח' יש לו בא להוק' עמה חל'
כשושנה אדומה ראיתי פירש הימנה וכו' האי דקט בשושנים לרמוז שהיה
גדורה בענין מה שאו' לה וכי תימא לפירוש זה הי'לל בשושנ' אדומה ראיתי
ולא בשושנים ב'כף לרמוז על כשושנה אדומ' אבל להיות שמי' גרם לה לכרוש
דברי תורה שאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לכך כתיב בשושנים
בבית לרמוז שבעבור המזות הרכות כשושנים פירש . וטני דברים רמוז
הפקוק ואמר שהם רכות להיות שהוא מדבר בלשון רכה ואל אשה בנידת
טומאתה לא תקרב באומרו טומאתה בכינוי רמוז שהיא כאמנת לו' כשושנה
אדומה ראיתי והנה שייך ענין זה עם מה שאמר בטוך ערימת חטים על
הזקנים . והוקיף כי להיות קוגה בשושנים גורם להוציא
כמה חכמים חקידים בישראל לא כן בע'כוס
שהם טמאים מלידה ומהריון .

ודי בזה :

נשלמו דרושי פאמרי תורח . שבת לאל איום וגורא :

זמי חיי הוא כפול ועו כי בשלו הוא רשאי לבו ולח כמשפחתו כי היה גדול
בישר ומה מקפר ויהי בעת תת את מרב וגו' ומה כונת שאלו את כנה לו
ותהיו למוקש מהו המוקש הזה אשר נתחדש במיכל מה שלא היה במירב
ח' מהו כונת שאלו באומרו בשתיים תחתן וגו' ט' שחזור שאלו לצות לעבדיו
ידברו את דוד בלשון אשר כבר דבר לו הוא בעצמו בפומבי ומה תשובת
דוד ומה הגידו עבדי שאלו ותיבת לאמר היא קשה י' ומה חזר שאלו באומרו
בה תאמרו לדוד אין חפץ למלך וגו' כי מתחלה אמר אך היה לי לבן חיל
ואם הוא שאלה חדשה מה עליה בדעתו וכי אור כל זה הוא בהקדמה אחת
כי דוד העה בחסידותו לא נתרצה בתבאי איש ישראל להלחם בפלשתני
להתחתן למלך אלא כל פנייתו לקידוש שם ה' אשר חרף ולכן הצליח וזש
לשאלו עבדך ילך ונלחם עם הפלשתני הזה דוקא כי עם היונו גבור הוא
היות חלוט כגד ה'וכן מעשו דוד לעיל שאמ'ה יעשה לאיש אשר יכה את
הפלשתני הלז כימי הפלשתני הערל הזה ואם כונתו היה לקבל פרס היה
לו לגדלו כי הוא גבור כדי שלפוס נערא אגרא אמנם כונתו היה שלא
לקבל פרס ח' אלא לקבל קבאת ה' ולזה הכה ממעשו וכו' ונכלל לומר כפי
הכרח וז' שלא נשא אות' ששם דוד מוגמת פניו שלא ליקח את מרב בת שאלו
ל היות כי נתונה היא לו חילוף אשר הכה את הפלשתני והיה מקבל שכר
קבאת ה' אשר קבל כי על הכתם כשאמר איש ישראל ואת בתו יתן לו המלך
היא הגדולה כי לא יעשה כן במקומם לתת הצעירה לפני הבכירה לכן
להיות שאלו אויב את דוד היה רוצה להפילו ברשת עון כי אין ערוד מומית
אלא חטא מומית וזש לו ויאמר שאלו א דוד הכה בתי הגדולה מירב ר' הכה
מוקחך היא תחת אשר הרגת את הפלשתני ואותה דוקא אתן לך לאשה כל'
שהיא אשתך המיוחד לך ואתנה אותה לך בעת אעפ' שמקוד' לא רצית בה
יון הטעם הנו' אך בואת שתקנה אותה בדמי מצות שתהיה לי לשמי לכן חיל
והלח מלחמות ה' כמו שעשית בפלשתני ויקראו על שמי וזהו כל מה שהיה
בורח דוד כי אם יתן לו שאלו אתכל הון ביתו באהבה בו יבון וזש הכתוב
ושאלו אמר ר' כל הדברים האלה אל תהי ידי בו ר' כיון שירי אין בה
יכולת לשלוט בו כש' שיר פלשתים אין לה יכול' בו כי הם רעים וחטאים ואין
ערוד מומית לא מחמת אלו הדברים אשר יעשה ויחטא ותהי בו כלו' בעבורו
ועונו יד פלשתים כי הוא יתן ויעש יד פלשתים לשלוט בו או יאמר כי כיון
ששאלו היה דודך אל דוד ודאי האלהים יבקש את נדך והיה מציל את
דוד לכן אמר כי כיון שאל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתים כי הוא דודך
אות' או נכלל לומר שכונת שאלו הית' אותה אתן לך מתנה מחדש אך שתהיה
לי לבן חיל והלחם מלחמות ה' וכוה לא תפחד כמו שעשית לגולית באופן
שהיה מראה לו אהבה והכתוב מקפר בעת כי אמר שאלו אל תהי ידי בו

להרו ג

להרוג אותו ממש ותהי ידי הכו' בו יד פלשתים ר' שאלו גרמה בכיוקים
ובחר ברע כמעטו ולכן טיבה הפסוק עם ויאמר דוד אל שאלו השיבו
עפ' דרכו בחכמה מי אנכי ר' מצד עצמי ומי חיי שאשים אותם לאכזר
ולא אמר מה אנכי ומה חיי לרמוז כי יפאה מי ברא אותו ומי נתן לו חיים כי
בידו להחיות אותו מכל מקרי רעי' ואמר הדבר קתום לחכימא ברמזא ואמ'
שיבחר מות כהיו' כי השכר והדיוח מרוב' על הפקדו כי יגדל כבוד משפחתו
בישראל כי יהיה חתן למלך או יאמר משפחת אבי רוצה לומר כי זכות
אביו ומשפחתו יגרום שיהי חתן למלך או כי משפח' אביו היה ביש' ולא אמו
כי היתה ממואב וכו' דבר בעונה אך לא היה בלבו על מרב וכן עשה ה' זש
ויהי בעת תת וכו' והיא נתנה לעדריש ורמוז כי נתונה היתה לו כי אין כונת
דוד עליה מפני הסבה שאמרו ולכן קפר ותאהב מיכל בת שאלו את דוד
ויגידו לשאלו כי לא נעשה מחשבתו כי לקחה עדריאל וישר בעיניו כי חשב
מחשבה אחרת רעה מן הראשונה כי ס'רע היה לדוד שלא לקח את מרב
ולזה אמר אתכנה לו רוצה לומר למיכל ותהי למוקש ותהי ביד פלשתים כי
סי' מלתא היא כי לעת חופתו לקחו אשתו וזש ויאמר שאלו אל דוד התחשוב
שכשתי תתחתן כי היום כי כבר ידעו בני אדם כי כונתו היתה לתת לך את
מרב והיא לקחה קדושין מאחר זכות שאלו היתה כי כמו שלא בא ליבו
הראשונה כן יהיה השנייה ומה עשה בערמה לדעת תשובת דוד אם היה
לו גודל לכב עשה את עבדיו ידברו לו בלש' כמו שאין המלך יודע הדברים
ואמר הכה חפץ בך המלך כלומר אל יחר בעיניך את אשר לקחו לך את
מרב כי לא היה מאת המלך כי הוא חפץ בך ואם תאמר ששם אדם דבר
לשון הרע עליך ח' כי כל עבדיו אהבון לכן אל תאחר כמו שעשית במרב
אלא ועתה תכף התחתן למלך טרם יקדמך אחר והוא השיב בענותתו
הנקלה בעיניכם התחתן במלך ואנכי רש ונקלה ואיני כדי וזהו שהגידו
לשאלו לאמר כלומר תראה חסידות דוד וכן ראוי לכל אדם לאמר כדברים
האלה ולכרוח מן השררה ויאמר שאלו כה תאמרו לדוד כי אין חפץ למלך
במהר כי אם במאה ערלות וכו' וכו' להפיל את דוד וכו' והכל היה בראות
בי היה לוקח המלכות ממנו כמה שענו הנשים המשחקות הנה שאלו וכו'
הרי מצינו דעה' היתה בחר מות מחיי' והיות חתן המלך ולא בשביל שררה
לא ליקח בת חסיד כמו שאלו משיח' וכן מצינו במא' חזל במדרש תהלים
מודיע גדל מוצא אשה טוב' כמו' כ' למנצח על מחלת זשה מצא אשה מצא
טוב אין סוף לאש' טוב' ואין סוף לאש' רעה שב' מוצא איני מר ממות את האש'
טובה היתה אביגיל לדוד מכל קרבות שבשעלם אלו עשה מה שחשב לכל
לא היה מתכפר בכל' קרבות שבעולם והיא באתה ומלטהו לכן באמר
למנצח על מחלת שמחלה לו כקרבתו' הוי מצא אשה מצא טוב וכן הוא אומר
והאשה

טו א I 15 והאשה

והאשה טובת מראה מלך דוד היה יפה נעים וטוב רואי אומר הקצה תכל
 טובה ותהיה לטוב עב יוראוי לעורר במאמר ראשון מה הקשו בפסוק למנצח
 על מחלת שאמר זשה ומה קשר זה עם פסוק מצא אשה טובה עוד קשה מהיכן
 הוציא מפסוק מצא אשה טובה שאין קץ לאשה טובה דבשלמא אין סוף
 לאשה רעה הוא כפוט מקרא דמוצא חני מרממות ההוציא שאלו סוף
 לרעתה אמנם אין סוף לאשה טובה אין ראיות ברורה וזעוד קשה
 כמה שאומר טובה היתה אביגיל לדוד מכל קרבת דכחיה קשיא דידיה
 אדידיה כי פה אומר מכל קרבת שהישה יותר מן הקרבות ולמה אומר
 לכך באמר למנצח על מחלת שמהלה לו כקרבות נראה שהיא טובה אל
 הקרבות וגם נכין מה חוד בעל המאלו הומוצא אשה מצא טובה בן נכין
 כונת וכן הוא אומר ככרה אין לו הכה והנה מנחת לכמה לראי גליקו
 זלה פי יש ומתרץ קנת מהקשות שהקשתי ואומה שכולת בעל המאמר מה
 להודיעו שטובות האשה אינו גשמי אלא לעולם שכולו טוב ודקדקו חזל כי
 תיבת מחלת הוא מחילת העונות כמו שדרש למטה לכך אומר זשה מצא
 אשה מצא טוב ר"ל לא תחשוב שהוא טוב גשמי אלא טוב רוחני ממחיל העונות
 לכך אמר אין סוף ותכלית לאשה טובה כלומר שאם היה הטוב הנוכחי
 גשמי הוא דבר שיש לו סוף וכמו כן אין סוף לאשה רעה הוא רע שאין לנכוח
 טלאר ומוצא חני מרממות את האשה שהרע מהמות הוא העונות שאחר
 המות שהוא קשה מהמות כידוע ואמר טובה היתה אביגיל לדוד ר"ל שאפי'
 קודם שישלגה היתה טובה לוולכפשו יותר מכל הקרבות שאם היה עושה
 מה שחשב לעשות לככל אפי' שהיה שוגג כמו שאמר חזל שהוא היה קובר
 שהיה חיוב מיתה משום מורד במלכות מפל מקום לא היה לו כפרה כי אין
 בשנגת הדינת כפס קחין אלא גלות והיא באה ומלטתהו בזה שאמרה לו
 עדין לא יצא טבעך בעולם שפילגו שמכילתה הכניסה את עצמו ואת
 ענמה בהכנת עון חמור שתבעה מכל מקום היא ברה ומלטתהו
 מכל מציאות חטא ולהורות על זה אומר למנצח על מחלת
 שמהלה לו וכו' שאם חז' היה נכשל בה בהיותה אשת איש וכשהיה נושא
 אותה אחר לא היו מתכפרין עונותיו כמו שהו' בן בכל הכוש אשה שעונותיו
 מתכפרים כיון שנכשל בה בעיניהם אמנם בהיות שמקודם מלטהו מכל
 חטא כאמר נקראת מחלת שאח"כ קחתו אותה לאשה מחלה לו על כל
 עונותיו כקרבות כשאר חתן הכושא אשה ונמצא כי או' מחלה לו בקרבות
 לאו על ענין זה דככל אלא על בלליות העונות והכריחו לרב זלזה דלא שייך
 מחילה אלא אחר החטא ובענין נכל לא חטא כי היא מלטתהו שלא יחטא
 כלל עב' החכם הנו' יאמנם נפרט המאמר בכונה אחרת והוא כי הכה
 חזל הקשו בפסוק למנצח על מחלת היו המומוזר היה בפול אשר כבר הביאו
 במאמר

במאמר יד זכמלו' שונות כי בראשון אומר התעיבו עליה ובמומוזר היה אומ'
 עול עוד בראשון או' המשימים וכאן אומר אלהים משמים עוד בראשון אומר
 הכל כן וכאן אומר הכל בג' ועוד דקדוקים בתיבות משונות יראה אותם
 המעיין ובפרט בבוק המומוז' שם פחדו וכו' מה שאין כן במומוז' הראשון
 מלבד שהזכיר על מחלת בזה המאמר וכראשון אינו אומר על מחלת אלא
 למנצח לדוד אשר לקבת כל השונות הכריח כי זה המומוזר מדבר בכל
 הכרמלי בפרטו והמומוזר הראשון בכלל הכלים מלתת נדקה לכן
 אומר זשה מצא אשה מצא טוב כי הקשה בפסוק כי מאחר שהאשה הזאת
 היא ודאי הכשרה והטובה כמעשה למה לא יפרט ויאמר מצא אשה טובה
 מצא טוב גס קשה ככל מצא מצא שתי פעמים כי הלל מצא אשה טובה
 אמר' בזה הענין זה של אביגיל מתרץ וקודם מתרץ בעל המאמר מה שהק'
 ראשונה ואמר אין סוף לאשה טובה רוצה לומר שאיני יכול לפרט מצא אשה
 טובה כי היא דבר שאין לו סוף כי לפעמים יראה רעה בעיניו כמה שהיא
 פסוהרעה והיא הוא טוב גמור כשישיג כמעט הזמן כמו שהיה ענין
 אביגיל בשני דברים דבר וזוהו א' בכא ע' אשה כי אינו דרך ארץ גס כמה
 שהיה טועה דוד כי היה מורד בכל במלכות וכן מות הוא ואחר כך יכרו
 דברי אמת ומודע בשערים הקידותה והאירה עיני דוד בהלכה כי לא יצא
 טבעו בעולם באופן שביאתה היתה מוכרחת לטעו' בדרכיו ללא מצא אשה
 קתם מצא טוב כי אין סוף לאשה רעה כי לפעמים תראה חסידה והיא
 ובמוכן באשה רעה אין סוף לאשה רעה כי לפעמים תראה חסידה והיא
 אכפה לכן מביא ראיה או' הפסוק ומוצא חני מרממות את האשה קתם
 למה אשר היא מצודים וחמשים בהם יוקשו בני אדם להחשב שהיא טובה
 והיא רעת' מעללים לכן צריך שהיה טוב לפני האלהים הינו' מדת הדין
 להמלט ממנה כי חוטא בלבד ולא פושע ילבד בה מהטעם שאמרנו ואמר
 טובה היתה אביגיל לדוד בא לתרץ אשר הקשינו היות כפול מצא אשה
 מצא טוב שלא אומר מצא אשה טוב והשיבו כי להיות כי תרתי זמנים היו
 באביגיל א' קודם שנשאה ואחר אחר שלקחה לאשה וזהו שאמר טוב היתה
 אביגיל לדוד קודם שלקחה מכל קרבות כי הקרבות הם תרופ' אח' שחטא
 האדם אמנם אביגיל באתה מיד קודם שיחטא ומלטתהו שלא יחטא לכך
 כאמר למנצח על מחלת רוצה לומר ולא אומר במחלת כי מלבד שמחלה
 לו לעת נשואיה כמו שפירש החכם זל' בכל הועילה לו שאם היה עושה מה
 שחשב לעשות לככל לא היה מתפחד וכו' והוא מדוקדק או' על מחלת שהיא
 ביתר שאת מעלת האשה טובה מהקרבי' שדמוז' בתיכ' מחלת לשון מחילה
 היו מצא אשה מצא טוב כי שני מציאות היו באביגיל אחר קודם שנשאה
 וא' אחר שנשאה לו לאשה גס נוכל לומר שלפי זה מבין ענין אחר דקשה
 בקרא

פקרא אומר לטון עבר בזה הפקוק מה שלא מצינו כן באשה רעה שאמר
בלטון הוזה ומזל אבי והלל מזל אשה מזל טוב אמנם לפי זה מדויק
כי מקודם שלקה לאשה טובה היתה לדוד כמו שזכר לכן אמר הוא מזל
אשה לכל לפי הפירושים המצינו בדרך בעצם אמר עוד וכן הוא אומר
בא לתרוץ קשית הכל שהקשיתו דה"ל מזל אשה טוב ותיבת מזל שני
למה לי לכן פירש שהוא מדויק בעצם לפי זה כי מזל א' חוזר לדוד שמזל
אשה טובה וחכמה כמעשי ותיהת מזל שני חוזר להיגיל שמזל טוב היינו
דה"ל ז' הוא מזל אשה מזל טוב וכן הוא אומר והאשה טובת מראה וגו'
ודוד היה יפה ונעים וטוב רוחי תבא טובה ותהיה לטוב הרדי משמע ומוכן
בזה כי שתי מציאות היו בזה הדרך מציאה באביגיל ומציאה בדוד שהיה
טוב רוחי ז' בע"ה תבא טובה ותהיה לטוב הרמוז בתיבת טוב דקראוה קרא
מזל טובי ובלדקדק גם כן לפי זה קיפיה דקראו ויפק רטון מה כי בעשה
רזון דוד אשר לא רצה להרוג את ככל בעצת הבשרה אביגיל כי ה' הרגו
כמו שאומר הפקוק ויד' ה' את ככל באופן שלא חטא דוד ונעשה רצונו
וזה מכפי לקונת המאמר ותלנו הפקוק הלו במה שאמר מזל לטון עברה
וגם הכל מזל מזל תרי פעמים וקיפיה דקראו אמנם לפי הפשט בוכל
לומר לומר שהשני קשיות מתרץ זו אל זו כי בקיפיה דקראו מתן טוב טעם
למה אמר מזל לטון עבר וגם הכל אמר כי להיות ידוע כי האדם חונך
מתחת כח הכבוד והוא מעותד יותר אל השלמות מה העדר ולזה הוכר
בפקוק ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב קודם ואת המות ואת הרע
ובחרת בחיים וגם כן אמר בלטון עבר ולא אמר ותבחר להיו שהוא מוזמן
יותר אל הטוב כו' באופן שאם עשה טוב הוא חוזר למה שהיה להמקום
אשר חונך לכן האדם אשר מזל אשה טובה אשה על ידה משגיג השלמות
כמו שאמרנו מזל מה שכבר היה לו לא כן באשה רעה כי הוא מוזל מציא
חדשה רעה לכן אמר ומזל ז' אשה מזל אשה מזל טוב תדעלמה ויפק
רזון מה כי רצונו כלו הטוב אשר יעשה היינו להיות מה כאשר אמרנו
ולפי המאמר שהתחלתי אשרטתו בענין אחר בע"ה והנה מזלנו ראינו גדל
מזל אשה טובה אשר משגיג האדם שלמות נפשי מלבד שבר פרי הבטון
אשר יוצאי ז' דע ברך ה' כשלוקח אשה טוב כמו שאמר המשורר ע"ה במומר
מה שמדבר בזיווג לפי דרך הקדמונים ע"ה משכיל שיר ידידות וכו' אמר חגור
חרבך על ירך היינו המשגל גבור ר' הכובע ביצר כי האש מוצילתו מן החט'
וזהו הקוד אשר נוכר בתיבת הדרך והדרך חוזר למעלה שאמר ויפכי מבני
אדם וגו' פי' באשה הזאת נתהדר מהיות בן אדם שהיה חזי אדם ובאשה
הזאת נעשה אדם שלם והו' תיבת והדרך שהיא מהודר בהיותו שלם כמוכר
ועתה הוהירו על ההדר הלו שהיה הדור ולא כעור ז' והדרך גלח רכב

מוזמן משכיל
סיר ידידות

חנה לומר כדי שהיה לך הנלחת רכב על דבר אמת היינו בת תח' ועונה
זדק שהיא תהיה ענוה זדק ולכן כא' וענות בתיו וכו' ותורך כ' כוראו ימיך
היינו התורה כמו שדרשו חז"ל שנתל' בימין כי חזק היינו הכנים כמו שאמר
כחצים ביד גבור כן בני הנעורים יהיו שנונים ר"ל חריפים וגם לא תבוש כי
תדבר את אויבי בשער העליון כמו שאמר אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו
מהם לא יבושו כי ידברו אל אויבים בשער הם המקטרגים אשר עושה האדם
מעונותיו והם נעשים קטיו גורים כידוע וכן אמרו כאן שעמים תחתיו יפלו
אותם שהם בלב אויבי המלך מלכו של עולם הוא הש"ת והם המקטרגי אשר
העמים המ' הם בלבם והוא בחקירותיו יפילם בכח חזיו הם פניו כו' או
יאמר עמים תחתיו יפלו אותם שכלב בלבד הם אויבי המלך הוא ית' והוא
כי בדוכ חריפותם יפילם ויהאו ויגלו חרפתם זכו' וכו' אבא אל המאמר
שהתחלתי שמורה גדול הכנת האשה הטובה וכשרה לשיאו ממנה בנים
בעלי תורה ולכא עד תכונתו בדקדק בו קצת דקדוקים והוא ראשונה
הקשו חז"ל בפקוק שאמרנו מהו אלמים מושיב יחידים עד שדרשו זאת הדרש'
והוציאו הפ' מהבנתו שמדכ' ביוצאי מזרי וכו' יבא מוציא אקירי פ' ש' שו
עוד נדקדק דקדוק דק מאד באומ' אם אינם זוכים זוכים ז' וכו' משוררם
למה שינה הלל ז' ואם זוכים משוררם או להפך אם לא זכו וכו' ועוד קשה
באומר דבר אחר שהוא מוזג לכל אח' וא' כמוותן מהו כונתו אם הוא שכמו
שהוא חקיד או להפך כמו כן תהיה בת זוגו היינו פי' הראשון כי ודאי כשרן
אותם לא יעוות ח' משפט ויתן לאיש כפעולו ואם יש הפרש ביניהם למה לא
בתר' בפי' ראשון וגם מהו דבר אחר שלישי מי שהוא נושא זכו' עושה אותם
בתים במא' פליגי ולמה מביא שני פסוקים כמעט שכב וגו' ופקו' ומי בעמך
וגו' ועוד קשה שאמר והוא מוציא מהם בנים בעלי תורה וכו' ובחלוקה
האחרת אומר יוצאין מהם בנים עמי הארץ ולא אמר מוציא ועוד מהו ואין
נחיה וכו' גם קשה כי מאחר שיש לנו זמא בפירו' הוא זמאין התורה כמו
שהביא מכ' ל' רעב ללחם וגו' א"ל לזמא קר' שכנו זמא וגם כבין מה בנותו
באומרנו כמו שאמר הכתוב שכנו נחיה וכו' ויציא מוציא חז"ל
הוא כי הנה חז"ל הקשו שאם כונת הפ' בענין יוצאי מוציא חז"ל
ה' מושיב וגו' ז' מהו אלרים מושיב וגו' לכן אמר שהוא נושא ודן
אותם ואמר נושא שזריך ישיבה ומתן דיין להביא זה ממקום א' וזה ממקום
א' מושיבן בבית א' ועתה פי' מוציא אקירי לפי דרך זה כי בשלמי לפי הפשט
מוציא אקירי היינו האקורים בכבלי ברזל במצרים אמנם לפי זה מהו
הבנתו ואמר שהוא מוציא אותם מביתם אקורים בעל כרחם כבשרות אם
אינן זוכים כי הוא ידוע היות מרובה מדה טובה ממדת הפורענות לכן אמר
שאעפי' שלא זכו מקודם אם זוכים לעתיד יתוקחו לא כן במדה טובה שאינה

חונרת מאחר שיצא מפי ה' כה' כמסול מעולם לא יצא מפי ה' מדה טובה וחור בה וכו' לכן אמר שאם זכו מקודם משורריו כי ה' דן אותם באשר הם שם ואמר דבר אחר כי לפי כו' זה תיבת מוטיב חונרת אל תיבת ביתה וה' לל אלדים מוטיב ביתה יחידים לכן פי' הפ' בכונה אחרת לה' משתי כונות א' שאמר שהדרך הראשון מדבר בוונג ראשון שאינו לפי מעשה האדם ועכו דן אותם לפי שעה וכו' לפעמים יקח איש נדיק אשה רעה ולא יקח נדיק אשה רעה ולא יהיו שנים איש ואשה ולפי זה אינו מדויק תיבת מוטיב יחידים כמו שהקשינו אמנם עתה מפרש דבר אחר שהוא מוונג לכל אח' ואח' כמותן ממש שהוא לפי מעשיו כמו שאמרנו או נאמר כי למעלה מדבר כדין היות נדיק או רע ועפה מדבר בהיותם שנים כטבעם וכן כך וכן כך לפי כ' דבר אחר מוטיב יותר או מוטיב יחידים שיהיו מיוחדים שיה' כשהו ופיר' כיפיה דקרא הוא שזה כמו שפי' לעיל שמוציאם מבתיהם בעל כרחם אך קשה לכל שא' שהפירושים הפ' הוא מהופך כי ה' לל אלדים מוטיב אלקידים ואחר כך הוא מוטיבם ביתה כי מקודם מוטיבם בעל כרחם מבתיהם ואח' מוטיב יחידים הוא הוונג לכן פירש דבר אחר לתרץ זאת הקושיא ואמר מי שהוא נושא רעה הגונה לו שהוא משתדל בכל עוז ליטא אותה הק' עו' שותם בתים רונה לו כתי' בהונה וכתו מלכו טע' ויעש להם בתים וגו' והוא מדה כנגד מדה כמו שהוא השתדל ליקח בת גדולים וזש' אלהים מוטיב יחידים ד' רונה לומר לאותם הגדולים ביתה שעושה אותם בתים כנו' והביא ראיה כי יחידים הוא לשון גדולה מאבימלך שהיה גדול העם וקראו הכתוב בזה הלשון כמעט שכד אחד העם המיוחד שכעס הוא הגדול הרי מבאן ראיה ליחידים המ' בפסוק שהוא לשון גדולה ועדיין יש לבעל דין לומר כי למה יקט זה הלשון של יחידים ולא אמר הגדולה כפי' זאת ועוד אחר' כי גדולת אבימלך אינו השלמות האמיתי לזה הביא כי השלמו' היה של תיבת יחידים הוא המשוכה שכשכחם אשר בו נשתבחו ישראל היות גו' אחד בארץ בלב אחד לעבוד את ה' ועל בן כוכל לומר שלקח הפסוק באבימלך כמעט שכב אחד העם להיותו נדיק באותו דבר תפקדו זה הלשון הנקרא בישראל ומה שאמר והוא מוטיב מהם בעלי תורה היינו וכולים לומר כי מוכירין שיה' על הטובה ואין מוכירין על הרעה כמו שאמר חז' אין רע יורד מלמעלה לכן בענין הטובה אמר והוא מוטיב מהם כפי' בעלי תור' אוקר' וכו' ולמה בענין הרעה אמר יוצאין מהם בני' עמי הארץ אמנם כפרם אותנו כמין חומ' במה שאמר חז' איש ואשה אם זכו שכיבה עמהם יוד' מאי' הא' מאשה הוא שם זה כידוע לכן אמר והוא מוטיב מהם בני' בעלי תורה כי הוא בעלמו רונה לומר שמו הרמוז ביניהם מקייע בזה * וכו' מוכן היות בפסוק הזה ה' א'

יתורה ביתה כי ה' לל אלהים מוטיב יחידים בית או בתים כמו שפירש בעל המאמר אלא שרמוז מה שאמרנו כי רמוז שם יוד' אשר בין הכ' והת' וה' וה' היתירה הרי יה' אמנם כשהוא להפך אך כוונתו הוא להפך כי אין שכינה ביניהם ונשארים אש ואש ובהקיר שכינתו מביניהם שכן מעצמה נחיתה ואין נחיתה אלא לשון נחמה כמה דתימא נחמה נחמה * ועתה יקשה הקושיא שהקשינו דלימא שכנו נחמה כי תיבת נחמה הוא צמאון התר' דבן כתיב ולא נחמה למוונג קטד' לימא שכנו נחמה יזש' ומה שאמ' הכ' נחיתה לרמוז לטמיהם שהם צמאים בלא תורה הא' וה' אשה והם שני אשות אש האיש ואש האשה וגם הכנים יהיו צמאים כיוה' וזה רמוז כי בתיבת היות הם צמאים יוצאין ביניהם עמי הארץ ואינו מוטיב המאמר מהפסוק שא' דא נדא איתגברו ולוה נקט נחמה' ולוה גם כן לקח נחמה ולא היה הנחמה גדול ונחמה הוא גדול מצמא וכו' לומר כי בזה הונצח לשם לפרש ולא נחמה למים * או נאמר בכונה אחרת כי בלשון נחמה יש בו צמאון המים וגם יובש האכלה ולוה אמר נחמה צמא לרמוז השני דכרים לכן אמר בעל המאמר ואין נחיתה אלא לשון צמא בלול' לא תאמר שהוא על האכלה כמו שאמרנו כי כן כתיב נחמה צמא ואונס שמי דכרים על פי הדקדוק ועכו' נקט הפסוק הנה נחיתה שהיא תיבה כוללת השמי דכרים הנזכרים כפ' לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר וזהו נקט קרא נחיתה ולא צמא עד כאן' הרי מצינו כמה גדול האשה נאה וחסודה אשרי האדם אשר מנחה וזריך יעשה כל מלמדי כחו למונחה וה' יצליח בידו'

מזל ביחמות
פרק הכסו'
כל אדם
סוף לו
סוף זכו'

אמר ר' הנחום אמר ר' הנילאי כל אדם מישראל שאין לו אשה שרוי בלא שמתח בלא ברכה בלא טובה בלא שמתח דבתיב ושמתח אתה וביתך בלא ברכת דכתיב להנתי ברכת אל ביתך בלא טובה דכתיב לא טוב דהיורת האדם לברו' במערבא אמר' בלא תורה בלא חוסה בלא תורה דכתיב האם אין עזרתו וגו' בלא חוסה דכתיב נקבה חסונב גבר * דבא בר עולא אמר אף בלא שלום דכתיב וידעת בי' שלום אהלך * אמר ר' הונן ר' לוי הגרסי' איתנו משוכח מוד' עמנו כי אם מוד' התכלית המטכיל יבין היותו משוכח ומפואר מוד' עמנו ומוד' התכלית הקודם הוא מבוטא היות עמין הוונג לנגלה חרפ' וכו' כמו שאמ' החכם חוש המי' ש' חרפה היא לבו גם מצאנו תורתנו הקדושה מרחקת אותנו מענין המשגל אפי' במותר לנו כמו שנאמר דבר אל כל עדת בני' ישראל ואמרת ליהם קדושים תהיו וכו' ונאמר חז' למה נקמכה פרשת עריות לפרשת קדושים כל מי שהוא פורש מן הערוע נקרא קדוש שכן אמרה השנומית לבעלה הנה בא ידעתי

כי איש אלהים קדוש הוא עובר עלינו תמיד וכמוס אחר נוסחא אחריתא
 כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה וכן למר בין למר ראוי
 להבין וכי כל אשר לא יתגאל כבולמוס העריות ותועבות העל' יקרא קדוש
 וכל מי שטמא נפשו בהם קדוש הוא דלא מקרי ורשע לא אתקרי הנה
 הדבר קשה להולמו ואם כונת הפסוק כדפריש ואזיל איש אמו וכו' א תפנו
 א האלילים תתחזק קושייתנו יותר ויותר ועוד נדקדק שכוי אשר נפל בפסוק
 פעם אומר אני ה' ופעם אומ' אני ה' אלהים בתחילה איש איש את כל אשר
 בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה' ובסוף הפרשה אומ' ושמרת את משמרת
 וכו' אני ה' אלהיכם קדושים תהיו וכו' אני ה' אלהיכם איש אמו וכו' אני ה'
 אלהיכם וכן באל תפנו ובפסוק וכרמך לא תעולל אך בפסוק לא תגנובו וכו'
 חוזר ואומר אני ה' הלא דבר הוא אמנם הענין הוא מבואר כי פשוט דלא
 אתקרי קדוש לפורש עצמו מאלו העריות הנו' בפרשה אשר יוכלל בהם
 דברים שנפשו של אדם מואק אותם תכלית המיאוס ערות אמו ואחותו בתו
 וכלתו ודומיה וכל הבהמה והזכור ונולתם וגם המצות הבאו אחרי כן איש
 אמו וכו' אל תפנו וכו' כי כל אלו יחוייב לאדם להתרחק מהם מבלי שיקרא
 קדוש ואולם כונת חזל הוא להפריש לאד' שיקדש עצמו במותר לו ומה נמתקו
 לחי' דברי הרב בעק' זל אשר דקדק באמ' חזל שלא אמרו כל מקו' שאתה
 מוצא איקור ערוה אכל אמרו גדר ערוה שהוא לעשות גדר כמות לו ובסוף
 קמח לטעום במאמר שאומר שאתה תרתי פעמי' לרמוז שהוא מעצמו עושה
 גדר להוביק קדושה בעצמו יותר ממה שזוהו בוראו וכן נראה מהאומר
 האחר שהבאתי אומ' ענין זה כל מי שהוא פורש עצמו מן הערוה ר"ל שהוא
 עושה מחסידותו כמו שאמר והביא ראיה מהשגות שלם כל אשר אינו
 נואף וקרא קדוש מה שבח היה משכחת השונמית לבעלה בליטע שלא היה
 נואף וגם ראיה אחרת שאחר שאמר איש אלהים אמרה קדוש הוא וגם
 דקדק תיבת הוא לפי זה כי גלתה אונן בעלה כי קדוש הוא אפי' כמותו לו
 כמו שאמרנו במאמר למה כי עובר עלינו תמיד ר"ל דרך העולם כי האורה
 שהוא מורגל בבית אחר נעשה כבעל הבית אבל זה כי עובר עלינו לשון
 העברה תמיד במצב א' כי אינו מדבר ומביט בנו והוה קדוש הוא אפי' כמותו
 לו וזה מתורץ מה שהקשינו מענין השינוי ואמ' איש איש בל' מדרכי האכזרות
 הוא שאת כל שאר בשרו לא יקרבו לגלות ערוה לכן אמר אני ה' ולא אמר
 אלהיכם כי לא יחשב קדוש בעבור זה שיקרא אלהים אמנם בסוף הפרשה
 אמר ושמרת את משמרת ר"ל שתעשו משמרת למשמרת אני ה' אלהיכם
 כלומר עתה ראוי להקרא אלוה שלכם וכמו כן קדושים תהיו בקדושה יתירה
 דומין לי כי קדוש אני ה' אלהיכם ומה שאמר אני ה' אלהיכם בפסוק איש
 אמו ואינו תיראו וכו' הוא מוכרח עם מה שדרשו חזל וכן אס אמר לו אבנו
 חלל

עושה מחסידותו
 כמו שאמר
 והביא ראיה
 מהשגות שלם
 כל אשר אינו
 נואף וקרא
 קדוש מה שבח
 היה משכחת
 השונמית לבעלה
 בליטע שלא היה
 נואף וגם ראיה
 אחרת שאחר
 שאמר איש אלהים
 אמרה קדוש הוא
 וגם דקדק תיבת
 הוא לפי זה כי
 גלתה אונן בעלה
 כי קדוש הוא אפי'
 כמותו לו כמו
 שאמרנו במאמר
 למה כי עובר עלינו
 תמיד ר"ל דרך
 העולם כי האורה
 שהוא מורגל בבית
 אחר נעשה כבעל
 הבית אבל זה כי
 עובר עלינו לשון
 העברה תמיד
 במצב א' כי אינו
 מדבר ומביט בנו
 והוה קדוש הוא
 אפי' כמותו לו
 וזה מתורץ מה
 שהקשינו מענין
 השינוי ואמ' איש
 איש בל' מדרכי
 האכזרות הוא
 שאת כל שאר בשרו
 לא יקרבו לגלות
 ערוה לכן אמר
 אני ה' ולא אמר
 אלהיכם כי לא
 יחשב קדוש בעבור
 זה שיקרא אלהים
 אמנם בסוף
 הפרשה אמר
 ושמרת את
 משמרת ר"ל שתעשו
 משמרת למשמרת
 אני ה' אלהיכם
 כלומר עתה
 ראוי להקרא אלוה
 שלכם וכמו כן
 קדושים תהיו
 בקדושה יתירה
 דומין לי כי
 קדוש אני ה' אלהיכם
 ומה שאמר אני
 ה' אלהיכם בפסוק
 איש אמו ואינו
 תיראו וכו' הוא
 מוכרח עם מה
 שדרשו חזל וכן
 אס אמר לו אבנו
 חלל

חלל את השכת יהא שומע ת"ל ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלהיכם ר"ל
 אלוה שלך ושל אחיך ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים באופן
 שהוכרח כפי הדרשה לו' אני ה' אלהיכם וכמו כן באל תפנו אל האלילים
 מוכן עם מה שדרשו חזל כפפל ואהי מקב' לא תעשו לכם והכונה שעבירה
 קטנה בתפוס א' האילי' עם היוות שידע שאין בהם ממשות יבא אל עבירה
 גדולה היינו אלהי מקכה הרי שהוא גדר עבירה לכן אמר אני ה' אלהיכם
 וכן בפסוק וכרמך לא תעולל שנראה דבר זה יניח כרמו אשר טרח בו וגדלו
 לעביים אמ' אני ה' אלהיכ' לא כן בקרא דלא תגנובו שהוא מחוייב מן הקברא
 לכן לא יחד אלהותו עליהם ואמר אני ה' וכן ידויק כל הפרשה הרי מכל זה
 מצאנו ראינו כי הקברא כותב' כי כל מה שיהיה פרוש מן האשה יהיה קדוש
 כמו שאמר החכם ואם יהיה לנו שום שלימות הוא מזד התכלי' היינו לעשות
 ציווי הכורא ית' אשר ניה כי יקח איש אשה וכמו שהיה אומר דוד הע"ה על
 המז' הכראות לעיני העמי' חרפה וכוו חרפה היינו היווג אשר אמר החכם
 חוש המישוש חרפה הוא לנו וכוו כנגד מצות שאין להם טעם ואומות העולם
 מכוות אותם כפרה אדומה וסוכה ולולב לכן אמר דוד גל' מעלי חרפה וכוו
 למה כי תכליתי לנזור עדותיך זס כי עדותך נזרתי הרי נראה היות מזד
 התכלית לכד אמנם מי שחכנו האל ית' דעה והשכל ידע ויבין כי בזיוג יש
 שלימות מזד עצמו ז' המשורר למנצח לכבי קרח משכיל שיר ידירות כיון א'
 מה שאמרתי ועשה משלו בשושנים כי כמו שהשוכים לפי הכראה אין בהם
 שלימות מזד האילין עצמו כי הוא קוצי' וברקנים אמנם כל נטיעתו בשכיל
 התכלית היינו השוכים ריח טוב שהנשמה נהיית מהם כמו כן נרא' היווג
 כי כל שלימותו להוציא זרע ברך ה' אמנם משכיל ר"ל מי שהוא משכיל שיר
 ידירות ר"ל ישיר בעבור תרתי ידירות שלימות מזד עצמו ומזד התכלי' ועתה
 פי' רחש לכי דבר טוב היינו מזד התכלית וגם מזד עצמו היינו המעש' אומ'
 אני מעשי למלך וכן חזר בפ' הבא אחר זה והתחיל בשבח עצמו ואמ' יפיפית
 מבני אדם כי נעשה אדם שלם גם מזד התכלית הונק חן בשפתותיך וכו' או
 כאמר דרך אחרת כי באשה הזאת לקח כל שלמו' אשר נתן באדם לעבודת
 בוראו כמו שנאמר בפין ובלבבך לעשותו ואזל במחשבה בדבור ובמעשה
 וכג' המחשב' אמר רחש לכי דבר טוב כי יזר לב האד' רע מכעוריו בהרהרו'
 רעים לא כן כשהוא נשוי וכנגד הדבור אמר לשוני עשות' וכנגד המעשה
 אמר או' אני מעשי למלך ובפסוק אחריו לקח שלשה שלימויות אחרות אשר
 זכרו במאמר הנו' בלא טובה וכו' והג' שלימויות הראשונים הם מזד
 התכלית הם תועלות הנפש ואלו הג' תועלות הגוף מזד עצמו וכנגד בלא
 טובה אמר יפיפית מבני אדם וכנגד השמחה אמר הונק חן בשפתותיך
 וכנגד הברכה אמר על כן ברכך אלהים לעולם וכנגד אף' בלא שלום אמר

חגור חרבך על גבור והשלוס הכו' במאמר הוא ממלחמת היצר הרע כמו שכל
במאמר כבוד וגם כנגד בלא תור' אמ' והדרך וכו' על דבר אמת וכנגד בלא
חומ' אמ' ותוקך נוראות ימיך וגם נוכל לומר כי בזה הפ' מוכיח תרתי שלימות
הכו' כי מצד התכלי' להוציא זרע בדרך ה' היינו יפסית מכני' אדם ר"ל להיות
לך בני אדם יצאו מחלביך וגם הוצק חן בשפתותיך היינו מצד התכלית
שחלמוד תורה וטהר נאומי' על כן בדרך אלהים נוכל לומר דרך הלצה כי אשה
הזאת הבח' אל ביתיך הכאמר עלה על כן יעזוב איש את אביו ואמו וכו'
זש על כן ברכך אלהים לעולם ר"ל יתמוד אותם לעולם * וגם חומ' תועלת
אחרת באשה הנוכרת כי כמו שכבר יצא היצר הרע בעולם היה תועלת
פכלא לאדם לקבל שכר טוב בעמלו כמו כן באשה הזאת אפי' שלא תהיה
כל כך חכידה תגדל שכרו מאד וזש חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך
כמו שנבאר כי אז ראוי להחזיק לו טובה * וכוה כבא אל קצת פסקוי הפ'
המדרכת בכריאת האשה ואו' ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו *
וראוי לעורר ראשונה מה קשה יש לכבוק זה עש הקודם אליו שאומר וזו ה'
אלהים על האדם וזאת הקושי עצמ' נק' בקשר קריח' שמות החיות והבהמות
אשר מפסיק בנתים * וגם מה כונת אעשה לו עור כנגדו ולמה הפיל ה'
תרדמה על האדם ולא עשה הדברים בפרהקיא * ועוד נדקדק תיב' לאשה
הלמד יתירה ומה כונת אומרו זאת הפעם וכו' * ופסוק על כן יעזוב איש
את אביו וגו' אשר נתקשו המפרשים בו * גם קשר ויהיו שניהם ערומים ולא
יתבוסשו עם פסוק על כן יעזוב וכו' * אמנם אומר לעניות דעתי עם מה
שאמרנו כי בהיות שהקב"ה צוה אל האדם מצוה אחת היא היתה גרמה
להשיג שלמות האשה אשר היא משובחת כאשר אמרנו לכן אמר לא טוב
היות האדם לבדו להשיג שלמות המצות לכן צריך לעשו' לו עור כמה שהוא
כנגדו רוצה לומר שמתקנת לו דברים אשר הוא אינו יכול לעשותם כי מביא
חטים מן השוק שמה חטים כוסס כו' כמו שאזל והוה כשהיא אשה טובה וגם
כשהיא רעה אפילו הכי עושה תועלת שהיא כמו היצהר שכברא בעולם
לגדל שכר בני אדם כידוע לכן אחר שזוה ה' המצוה הזאת ויאמר ה' וכו'
אעשה לו עור כמה שהיא כנגדו מנגדו יקרא הטוב אשר יעשה טוב
בהחלט לא כן בהיותו לבדו כי לא טוב לא יק' טוב הטוב אשר יעשה ולזה
הזכר שני שמות שוהוא דין ורחמים אמנם להיות כי היה ידוע לפסיו יתב'
כי עתידה לפתות אותו ויאמר האשה אשר נתת כמו שאמרנו לכן לא רצה
ליתנה לו מעצמו אלא עשה בערמה להעביר לפסיו כל החיות והבהמו' כדי
שיראה גרעונו כמו שאמרנו לאדם ר"ל כי לאדם לא מצא עור כנגדו הוא
בעצמו והרגיש בדבר לכן ויפל האלהים תרדמה על האדם וישן ויקח אחת
מזלעותיו גם כזה עשה ה' השתדלות כדי שתהיה האשה נמועה במעשיה

אחד

אחד בקחתו הצלע ולא ממקום אחר כמו שאמרנו חזל וגם בהיותו יסן וברדס
גם בכל אבר שיהי ה יוצא ממופה היה אומר יהי רצן שתהיה טובה כמסול
וה ירמונו באומרו לאשה כלומר יהי רצן שתהי הצנועה והגונה לאשה ואמר
ויביאה אל האדם בעבור שהוא לקחה ממנו הביא אותה הוא בעצמו כדי
שילמדו בני אדם דרך ארץ * וכו' מובן שאלת אותה בהגמון אשר לא הביא
הפסוק ואמר להיכנסה היה וכו' והשיבו כי כבר השיב בפלים ולקח אבר
אחר והשיב כריאה שלמה זש אשר לקחה מן האדם ויביאה אל האדם *
כלומר שכעבור שלקחה הביאה הוא בעצמו * ויאמר האדם זאת הפעם
אגו' יאמר כי הן אמת וזאת הפעם היה ראוי לקרותה עצמיאו בשרי להיות
עצם מעצמי אמנם צריך לשים לה שם יועיל לעתיד כי לזאת יקרא לעתיד
אשה כי מאיש לקחה זאת * או נאמר שהוא טעם אל מה שהביאה הב"ה
לו להיות עצם מעצמו * אמנם לעתיד לא יהיה כך כי לזאת האשה היה מדובק
מצד עצמו היו עצם מעצמו אמל' עתו יתדבק בה או יאמ' כי בואו הפע' ראוי
שיתדבק בה להיו' עצם מעצמו אבל לעתו יהי לקו' המון וזש על כן יעזוב
איש את אביו וכו' והיו לבשר א' היינו הבן אשר יולידו והרכ בעל העקו' פי'
הפסוקים בכונה אחרת והוא כי כונת לא טוב היו' האדם לבדו ר"ל שיהיה
מין יצירת האדם כמו הבהמות שיגורו שנים מן האדמה וזש לא טוב היות
האדם לבדו ר"ל שיהיו מצרים כל אחד לבדו לכן אעשה לו ר"ל ממנו ומעצמו
עור כי בזה יהיה תמיד כנגדו * והרב אברבנאל פי' שאפילו שלא יהיה
בעיר תהיה מושגחת כאלו היתה כגדו בכל ענין והכ"ף הוא כ"ף הדמיון
והוא מרמז לקירוס הרב בעל העקו' תיבת לו היא מיותרת ולכן נוכל לומר
שדקדקו חזל וזה עור לא וזה כנגדו מלבד פירוש המכרטים כי מתיבתלו
דייקו והכי קאמר * לו עור ר"ל בעבורו היא עור אס' וזה עור ובעבורו אס' לא
יוכה תהיה כנגדו וזה נרחיב מ' כו' כי לבעבור זה עשה האלהים לבראת
אות' חלק ממנו כי כמו שיכול האדם לתקן את עצמו בתשובה וכמעשים
טובים כן יכול האדם בחקירותו להפוך מאשה רעה לטובה כי היא חלק
מוצפנו ממש ולזה זכה עור ולכן רצה הקב"ה שהאדם מעצמו יבחר בזה
והעביר לפסיו כל בהמות וחיות אולי יתרצה להיות כמותם על זה הדרך
ביצירה ולכן אמר ולאדם לא מצא עור כמו שאמרנו זל מלמד שבא האדם על
כל מני חיה ובהמה ולא נתקרה דעתו ר"ל שלא נתרצה להיות בדרך
הבהמות אלא שיברא לו אשה שתהיה רבוקה בו * וזש ולאדם לא מצא עור
כנגדו לכן כשהביאה לפסיו אמר זאת הפעם נתקרה דעתי כי היא עצם
וכו' לכן צריך לקרותה אשה שם חלוק משמי ולכן אמר על כן יעזוב איש את
אביו וכו' כי האשה היא ממש בשרולא כן אביו ולכן אמר ויהיו שניהם ערומי'
וכו' כי להיותם כשר אחד לא שייך בהו בוסה באופן שמוצאו האיני היות

שלמות

עלמו גדול מזד עצמו כי הוא שלם בגופו עם האשה אשר לוקח כי היא עצה
 מעצמו והוא שלם בתכלית אשר הוא לעבודת בוראו כי בהיותו בלא אשה
 אינו יכול לעבוד את בוראו והוא שריו בלא טובה וכו' כמו שכבאר במאמר
 שלקחנו בעורת האל לכן צריך האדם להתפלל לאל לעת מצא אשה כמו
 שאומרים חז"ל במקכת ברכות פרק מאימתי על זאק יתפלל כל חקיד לין
 לעת מצוא אמר רבי חנינא זו אשה שכאמר מצא אשה מצא טוב במערכא כי
 כקוב אמיס איתתא אמרי ליה מצא או מוצא מצא דכתי' מצא אשה מצא טוב
 או מוצא דכתיב ומוצא אחי מר ממות את האשה רבי נתן אמר זו תר' שכא'
 כי מוצאי מצא חיים ע"כ. וראוי לעורר ראשונה למה הוציאו קרא' מידי
 פשוט ודרשן אותו באשה. הן אמת היינו יכולים לומר כי בהיות שמדברים
 הפסוקים בענין עון בת שבע באומרו חטאתי אודיעך וגו' לזה עתה אמר
 כי על זאת יתפלל כל חקיד חליך לעת מצא אשה ולא די זה לתרץ. גם
 כבאר מה כונת במערכא עם זה הענין ומה ראה רבי נתן שאמר זו תור וגם
 נקשה לכל הפירושים כי לפי הכרחא הם תפלות שוא כי בין באשה בין
 בתורה הוא כגור ממנוית האשה קודם יצירת הולד והתורה גם כן טיפה
 זו מה תהא עליה חכם או טפש ומה יועיל תפלתו. הן אמת כי לעבד זו
 אינה קושיא כי התפלה יש בה יכולת לבטל הגור' כמש"ל שמה יקדמו אחר
 ברחמים. הרי נראה שיש יכולת בתפלה לקחת אותה מאחר שהיא בת זוגו
 כש' קין להפך אותה מרעה לטובה. אמנם נבין כל זה בהקדמה אחת
 והוא כי ראוי לדעת כי הנה חז"ל אמ' זכה עור וכו' נרא' שהוא תלוי בחקידות
 האדם והנה בחוש מצאנו כמה חקידים לוקחים אשה רעה ואם הוא גורה
 מאתו יתברך כיצד אמרו בגמרא מצוה לגרשה כי הרי היא שלו מקודם
 יצירתו ואינו יכול לברוח ממנה שאמרו גרש לן ויצא מדון. והביאור הוא
 כי בודאי הגמור בהיות האשה עצם מעצמי האדם אם האדם הוא חקיד
 כל אבריו הם שלמים כחקידותו והאשה היא אחד מאבריו כנוכר בפסוק
 אך לפעמים יגרום קצת החטא כי אין צדיק בארץ שלא יחטא ליקח אשה
 רעה ואפי' שלא תהיה בת זוגו וכמו שנאמ' וחוטא ילכד בה לכא' גרש לן ויצא
 מדון וזה הענין מצינו בדוד המלך ע"ה שאמרו חז"ל ראוי היה בת שבע
 לדוד אלא שאכלה פגה הרי שהיתה בת זוגו אלא שנלכד בה בקחתו אותה
 קודם זמנו ולכן אמר דוד באותו מומור המדבר בענין בת שבע על זאת
 יתפלל וגו' כי כונת המאמר שדקדקו תיבת לעת דמותרת לפי פשט הפ'
 ואמר זו אשה רוצה לומר שיקחה בזמנו או שלא ילכד באשה רעה לפי זמן
 מה כמו שאמרנו. וכזה נבין למה באשה טובה אמר הכתוב מצא ובאשה
 רעה אמר מוצא לטון הווי מלכד מה שפי' בדרוש אחר כי תרתי קראי
 מדברים באיש חקיד וכשלקח אשה טובה כבר מצא אבידתו עצם מעצמו
 בת זוגו חקידה כמוהו. אמנם אם לקח אשה רעה עריין הוא מוצא בהווי

כי לא מצא עדיין בת זוגו ולכן ימלט ממנה בגרשה כנו' וזהו שאמר זו אשה
 זה ביא ראה ממערכא שהיו שואלים כי נקוב אמיס איתתא מצא או מוצא
 כי מה יודעה האדם בעת הכשואין הלואי שיעברו ימים ושנים שיכיר בה לא
 שחקידותו גורם להיות טובה או רעה והיו שואלים הענין לחכימ' ברמיוז
 והוא מובן היות ענין האשה קטור עם זה המומור כי הוא דבר יוצא ממנו
 שלקח האשה בלא זמנו ומובן שלקח כל חקיד ולא אמר כל אדם. אבל
 רבי נתן אמר זו תורה כי היא היתה טיבת דוד לחטא כמו שאמרו בגמרא
 כי אוריה היה חייב מיתה אלא שחטא דוד במה שהיה לו לדון בכנהדרין
 על פי התורה ולמקטליה לכן אמר זו תורה שכאמר כי מוצאי מצא חיים.
 באופן שמיצבו גדול מעלת האשה מזד עצמה היות שלם בגופו כי היא חצי
 אדם ועתה נעשה שלם. וכמו שאמרו חז"ל אמר רבי אלעזר כל אדם שאין
 לו אשה אינו אדם שנאמר וזכר ונקבה בראש ויקרא את שמו אדם. וראוי
 להקשות בדברי רבי אלעזר ראשונה למה נקט בלשון שלילה ולא לקח
 בלשון חיוב ויאמר כל אדם שיש לו אשה הוא אדם. ועוד קשה כי מקודם
 נקרא אדם וכפרט כמו שאמרו חז"ל בשעה שקרא אדם שם לכל הכעלי
 חיים אמר לו הקב"ה ולך מה יקראו אמר אדם שכבראיתיו מן האדמה. וזה
 היה קודם שכבראת חוה. וגם רבי אלעזר למה קראו אדם שאינו כל אדם
 שאין לו וכו' ה"ל כל מי. וגם נקשה שנו' פקוק זכר ונקבה בקוף הפרשה
 ולא אמ' ביצירת חוה כי בזה נראה להפך מדברי ר' אלעזר. אמנם כל כונת
 רבי אלעזר באחת משתי כונות הא' עם המאמר אחר שאמר רבי אלעזר
 כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם דקשיין אהדדי. והביאור הוא כי הא'
 מדבר בשלימות גופו היינו כל אדם שאין לו קרקע וזה מדבר בשלימות
 נפשי וזוה אמר כל אדם היינו אותו שיש לו קרקע אם אין לו אשה אינו
 אדם שאמר זכר ונקבה בראש ויקרא את שמו אדם ולא אמר ויקרא את
 שמו אדם נראה ששניהם כאחד אדם. ומה שנקר' אדם קודם בריאת האש'
 להיותו שלם אך כאשר לוקח ממנו האשה כשאר חצי אדם ולכן צריך שם
 מחדש אחרי ברא אותה. ובמה שהזכר הפסוק הנה מביא ראיה כי
 אפילו אם היה לו אשה ואין לו בעת אינו אדם עם מאמר חז"ל אמר ר' קיימון
 אלו תולדות ואין הראשונים תולדות אלא רוחות כל ק"ל טבה שפירש
 מן האשה ולכן באותו הזמן לא היה קרוי אדם וזה רמו' בהזכירו הנה הפ'
 הזה ולא קודם שהוא אחר בריאת האשה כי מכאן ראיה שאם פירש מן
 האשה אינו אדם ומאי דקאמר בלשון שלילה כילא כל מי שיש לו אשה הוא
 אדם המורה השלמות כי מצינו בני אדם רעים וחטאים עם היותם כאש' אך
 כל אדם שאין לו אשה אעפ"י שהיה צדיק אינו משיג כל השלמות ליקר אדם
 כי הוא חקר בגופו וגם לכפשו כמו שאמר המאמר שלקחנו. ולבא עד
 תכ ותנו

תכונתו כעורר בו קצת הערות מהו כוונת אליו התיבות טובה ושמה וכו' ועוד רכי תנחום לא ראה הכתובים שהביא במערכת כו' ובמערכת לא ראו הכ' אחר של שלום גם קושי אחר למה לא הביא זה שאמר בלא שלום למה לא הביא מהפסוק אשר הביאו חזל ברכה מפסוק אשר הביאו חזל ברכה מפסוק ואתה שלום וביתך שלום מלבד שלא הביא כל המ' שם נוכל לכלל באלו ה' אך למה זה הביא פסוק אחר וברכה הביאו פסוק אחר והנה זקני החכם השלם מוה' ר' אברהם לא יביארו תנצ'ה הביא שני עיניו ומתקן קצת מה שהקשינו והוא מקיים לדרושי כי כוונת המאמר שר' תנחום בא לומר התועלת שמגיע לנושא אשה לגופו שהג' הא' שאין לו טובה השני שמי שאין לו אשה ואוכל על שלחן אחרים אין לו שמחה אבל השני לו אשה יש לו שמחה ג' שמי שאוכל על שלחן אחרים ואין לו אשה אינו יכול להעשיר שאין לו מי שיקבץ ממנו ואין לו ברכה אבל בשני לו אשה יש לו מי שיקבץ ממנו ויש לו ברכה ואמרו במערכת אתה ר' תנחום דברת בתועל' הגוף הני' הדב' בתועל' הנפ' שב' מעל' האשה לכפש וז' בלא תורה בלא חומר' ל' שמי שאין לו אשה אינו כנוי ללמו' והוא שאמר בלא תור' וכן גם כן תועלת שני לכפש שמי שאין לו אשה הוא חוטא כהרהורי עבירה אבל מי שנשא אשה האשה היא חומה לו שלא יחטא כהרהורי עבירה וז' בלא חומה ואמר רבה בר עובל' אתם אמרתם שהגושא אשה יש תועלת לכפש ורכי תנחום אמר שתועלת לגוף ואני אומר שתועלת בשמים לגוף ולכפש וז' בלא שלום רוצה לומר שמי שאין לו אשה כשהכירו יכעבו הוא נוקם וכו' וכו' וכו' וכו' האופן אין לו שלום עם חבירו אבל מי שיש לו אשה וכו' הוא מעביר הכעס ועושה על פשעו והיה דבר המוגע לגוף וכן גם כן מי שאין לו אשה חוטא כהרהורי עבירה ואינו בשלום עם ה' אבל מי שנשא אשה אינו חוטא והוא בשלום עם ה' שנקרא שלום וז' בלא שלום עור' פי' המאמר שרכי תנחום ובמערכת ורכא כלם דברו בתועלת הגוף והכפש חלל שרכי תנחום אמרו וכללו כג' תיבות שהם טובה ברכה שמחה וטובה רוצה לומר התור' שנקראת טוב שנאמר כי לקח טוב ואומר שמחה וברכה הוא לגוף כמו שאמרנו ובמערכת באו ואמרו אתה רכי תנחום כללת התועלת בג' תיבות ואני אכללם בכ' תיבות שהם תורה וחומה תורה הנה הוא מבואר כמו שאמרנו וחומה הוא כי מי שהוא נשוי אשה יש לו חומה גדולה לשמור ממנו ועושרו אבל מי שאין לו אשה הוא כרוץ ועמד ואין לו מי שישמר ממנו וברכה בר עובל' ואמר במערכת כללם כשמי תיבות אני אכללם בתיבה אחת והוא שלום כמו שאמרנו עד כאן דברי זקני נע' ואני אומר לעינות דעתי כי מר' אמר' חדר' אמר חדר' ולא כליו' והוא מוכן עם משול' בגמרא דהקטן כי במקום א' אומר לעולם ישא אדם ואח' ילמוד תורה ובמקום אחר אומר לעולם

לעולם ילמוד תורה ואח' ישא אשה לא קשיא הא לן והא ליה כי כתיב ארץ ישראל אשר יושבים טקטום בביתם עם כשותיהם כי עם זמקום לימוד התורה לכן הראונו שישא אשה קוד' כדי שילמוד תורה בטורה לא כן אכתי חל' מהם צריכים לעלות לארץ ללמוד שם ומימים משותיהם עבונות ילמוד תורה קודם ואח' ישא אשה כי רחיס כנארו ואיך יעבוק בתורה ור' תנחום מדבר בחל' לכן אינו יכול לומר בלא תורה כי הוא להפך וכן בלא חומה לא שייך וכמו שהביא מקרא דנקבה תקובב גבר היינו בהיות הנקבה קבוצ אלולו וז' במערכת היינו אי' אגורי בלא תורה בלא חומה כמו' וכו' וכו' בלא חמרו במערכת אף בלא תורה בלא חומה כמו שאמר ר' נתן אף בלא שלום וכו' אשר קשה לפי הכי' שכתבתי ומה שלקח כפני' זה מוכקד תכוד' וגו' ולא פקוק ואתה שלום כי משם נראה כי אפי' בהיותו לבדו יש בו שלום דכן כתיב ואתה שלום וברכה בחרו בו להיות שזה לכל הפה להניח ברכה אל ביתך ופ' שמחת אתה וביתך והם דקדקו היות וי' של ואתה מיותרת אלל שהוא מזדקף לאשתו עמו' ומה שהקשה החכם הר' א' א' אשר כפי' אבא שלוכי מהיכן הניח היות בלא טובה מפ' לא טוב היות האדם וגו' כימא כי פי' לא טוב שאין בו השלמות האחרות ברכה ושמה וכו' נראה לי שדקדקו חזל כי תיבת היות מיותרת כי הי'לל לפי זה לא טוב האדם לבדו והיינו שאין לו הטובות המ' אמנם באו היות ההב' הוא כי שרוי בלא טובה בהיותו לבדו הרי מנינו גדול הווננו מזד' עזמו גם מזד' התכלית:

יהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה בנימ' לנחור אחיך כתיב חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה שעד שדוא' בחדר דמוריה נחבשר שנולד זוגתו של בנו שנאמר דגדה ילדה מלכה רפארת תחי לשרך ושקני לעצמותיך שעד שהוא בחר המוריה נחבשר שנולדה זוגתו של בנו שנאמר הנה ילדה מלכה גם היא בנימ' מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק תמן תנין על הגשמים ועל בשורות טובות הוא אומר כרוך הטוב והמטיב מה ראו לסמוך בשורות טובות לירידת גשמים ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר על שם מים קרים על נפש עיפה כשמועה טובה מארץ מרחק מדה שמועה טובה מברך כרוך הטוב והמטיב אף מים קרים הטוב והמטיב דא' כמים קרים על נפש עיפה כן שמועה טובה מארץ מרחק זה אברהם שעד שהוא בחר דמוריה נחבשר שנולדה זוגתו של בנו:

הוא אומר דורשני וקשיא כיה טובא ראשונה באומ' כתיב חיי בשרים לב מרפא מה ענין פקוק זה לכדן דידן ומכא' ליה זל עזר

שעד שהוא'בהר המוריה נתבשר ולא אחר שבא לעיר עוד קשה דמיכה ושלם
בראיות מפסוק רפאות תהי לשרך ושיקוי לעצמותיך וחזור להביא שכית
דאיה שעד שהוא בהר חמוריה נתבשר ושלם להביא מים קרים על כפס
עופה ומאי משמע בפסוקים שמדברים באברהם כי כפי דרך זו כל משלי
דרישנא הכי גם כבין בתמן תמינן על הגשמים וכו' דקאמר מה ראו לקמוך
וכו' ע"מ מים קרים ואני אקשה לכתוב מה קשר לזה ע"ז

חביאור

דחולדקדקו בפסוק הפרטה ויהי אחר הדברים האלה מאי
הרהורי דברים היו שם גם תיבת ויוגד דקאמר ואינו אומר
ויגידו לאברהם הנה וכו' גם תיבת לאמר דלא שייך לאמר לחארי' גם תיבת
הנה וכל זה מתורץ על פי דרכם * והענין הוא שאברהם היה מהרהר בלבו
לאמר כיצד יעשה עם בנו להשיאו אשה הגונה לו ומיוחסת כי האשה רעה
קשה מהמות כמו שאמר שלמה ומוצא אני מר ממות וכו' וע"י האשה מטיג
האד' חיים כע"ז ובכא כשהיא הגונה והכ"ה גילה לו בהיותו בהר המוריה
בזאת המבוכה שנולדה זיוג בנושט ויהי אחרי הדברים האלה הרהורי
דברים שהיו באברהם ויוגד לאברהם ע"י כבואה הנה ילדה מלכה וכו' וכו'
לאמר ובתואל ילד את רבקה והיינו תיבת לאמר כי דברים הראשונים היו
לאמר שנולדה בת' זוג של בנושט כתיב חיי בשרים לב מרפא כלומ' החיים
הכשגים ע"י הכשרים דהיינו האשה שכאמר בה ובשר מבשרי והבשר היוצא
ממנה הם הבנים כדכתיב והיו לבשר אחר באופן דאיכא חיות בשני בשרים
כשהיוג הוא הגון לב מרפה הלב שהוא האל יתב' שנקרא צור לבבי מרפה
היינו מיה שגיל' לאברהם שנולד' בת זוגו של בנו בהיותו בהר המורי' דייקא
מתיבת ויוגד דלא קאמר ויגידו וגם מתיבת הנה ילדה מורה על אומר דבר
כמשיב על הרהורי דברים וכי תימא מה לו להזכיר האל בשורת הבנים
שיולדו לנחור לימא ליה תקף ובתואל ילד את רבקה מכל לומר כי לזה הביא
כל הפסוק חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קבאה אשר כפי הכראה לא
שייך לכדון דידן שא חיי בשרים אבל דרקב עצמות קבאה דרשו'ל כל מי שיש
לו קבאה עצמותו נרקבים וכן מנאתי בילקוט במקומו אמנם מכל לו' שהיא
הקדמה לענין גמר הזיוג שאם לא היו למלכה גם היא בניס לנחור אחיך
בשה שמכה מהגבירה וארכעה מהשפחות כמו שדרשי חול אח"כ בתיבת
גם היא הנה היה קבאה ותחרות בין האחים ושוא לא יתרצה להתקרב
ליך אבל עתה שכבר נולדו לנחור בניס שיה בשורה טובה היא לו
ובתואל ילד את רבקה באופן שחיי בשרים לב מרפה בדבר אליו בשור' זיוג
וג' ורקב עצמות קבאה כמ"ש וגם מכל לומר שהוא כנגד האשה שכאמ' בה
זכרוב עצמותיו מבישה ולכל הפרושים הש"ת גילה לו בהיותו בהר כדא'
ויגד לאברהם אמר עוד רפאות תהי לשרך ירצה טעם אחר למה שגילה לו
האל

האל בהיותו שם כהר וכי לא היה יכול כפי זה להמתין עד שיבא לעיר ויגיד
לו הדברים ומה צורך אליו ית' להודיעו דברים טכופו לדעת אמנה ליה הביאו
פסוק רפאות תהי לשרך שהוא מקושר עם הפסוק הקודם שאומר אל תהי
חכם בעיניך ירא את ה' יקוור מרע הוא כנגד אברהם שהיה מהרהר' חושב שאלו
היה נהרג יצחק הנה מת בלא בניס גילה לו האל ירא את ה' וקוד מרע כי
מחמת יראה זו רפאות תהי לשרך כמה שנולדה בת זוגו של בנו בעת אחר
שנעקד ונה רמו' לו באמור לו בטורה זו שם דהיינו וכה לשנולדה בת זוגו של
בנו מהעקיד' ועתה בזה כבין כוכת הפ' ויוגד לאברהם ענין זיוג בנו לשנולדה
בת זוגו הלקת רבקה וגם תיבת הנה דייקא כלומר מעשים או גרמו שהנה
ילדה מלכה גם היא בניס וכן דרשו ח"ל בילקוט לשרך לשרך הם הקרובים
בראה משם כי בזכות אברהם הטוב לקרובים אליו רהיינו לשרך והטיב
לעצמו ושיקוי לעצמותיך שמחמ' יראתו נולדה בת זוגו של בנו וכו' נדקדק
שאמר ויוגד לאברהם שר' לבבבור אברהם הנה ילדה וכו' והיינו יכולים
לומר שהינו ברפאות תהי לשרך דהיינו שדרך הוא אשתו של אברהם שמכין
שנולדה רבקה היא רפואה לחסרון שרה כי וזרח השמש וכו' השמש' מים
קרים על כפס עופה וכו' תמן תנינן על הגשמים וכו' א"ע מים קרים ירצה
שכמו שהשמועה טובה רבאה מארץ מרחקים הוא דבר פלא כי לפעמים
באותו הרגע הדברים למרחוק כי עוף השמים יוליך את הקול כידוע כן
הגשמים הם דברים מראים חץ מהטבע וזריך לברך עליהם ברוך הטוב
והמטיב אבל באברהם יובן באופן אחר ושהוא מקושר עם הפסוק הקודם
טוב שבת על פנת גג מאשת מדמים ובת חכר זהאשה רעה דמת' לדלף
טורף כיו' הקריר אבל הוא כמו המי' קמים על כפס עופה שהם ערכי ומתוקי'
כן ביה האופן היו ערבים בשורות טובות לאברהם שנולדה בת זוגו של בנו
לזה האל ית' גילה לו בהיותו שם בהר כי השמועה טובה הנשמעת מרחוק
היא דמת' למים קרים שהם ערכים ומתוקים כן שמו האדם יותר בשומעו
מרחוק הדברים באופן שהוא טעם שלישי למה שיוגד לאברהם ככו'

ואמר אליו העבר החד כנען בירו מאוני משפט לעשוק אהב * כנען זה מזל כרבה
אלו עור * בירו מאוני מרמה שהיה יושב ומשקיל את בתו ראוייה ויאמר אליו
היא או אינה ראוייה * לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק אמר שענד הסד
אולי לא תאבה האשה ואתן לו את בתי אמר ליה אחת ארור ובני ברוך ואין כנען כידו
ארוה מתדבק בברוך ויאמר אליו אברהם השמר לך *
באין לערר מיה דקדקו בפ' הפכטה שדרשו ענין זה * גם קשה כי אין לו
דיו שייכות פשוט עם הפ' הקודמים שמדברים בשראל' ואתה בלתיך
תשוב

תשוב וגו' ועוד קשה אלן המאזנים היכן הווכרו כפ' הפרש' גם למה נקראו
מאזני מרמה כי מאזני צדק היו כיון שהיה שוקל אס ראויה בתו או אינה
ראויה גם כונתו לשם שמים לעשות אהובו של עלם אין ראוי שיקראו מאזני
מרמה' גם קשה מנא להו לרזל שאמר לו אברהם אתה ארור וכני כרוך
בנראה דרוש על פה וגם צריך להבין למה תלו הדבר שאמר אתה ארור וכו'
ואין ארור מתדבק בכרוך לומר ואין כרוך מתדבק בארור כי הדבר בכרוך
תלמי שלא היה הוא רנה ליקח בתו של ארור אבל ליעור היה חפץ בכרוך
להדבק בו ולא כתיב תלמי תמיא כדלל תמיא

חגי' אור חזל הקדקו בפר' תיבת העבד דקאמר ויאמר לני העבד דודאי
עם עבדו זקן ביתו היה אברהם מדבר וכו' דאי כי התשובה היא
מה עבד וכפ' שלמה לא יקראו אליעזר כשמו דוכי בגנותיה משתעי קרא
דכשלמ' בפ' הקודם קראו לשבח עבדו עבד מלך זקן ביתו וכו' אבל קשה
מאי העבד דקאמר קרא ליה דרשנחזל הה' כנעני כידו ירצה כי כפוק זה
קשה תיבת בידו כי ודאי המאזנים ביד נלקחים ולא ברזל אבל הכונה כי
אליעזר התנהג כעבד כדבר זה בתשובתו זאת שהיה במרמה ותחבולה
מערי על שבועתו שהיה כשבע כידו שים נא ידך תחת ירכי וכהיות הכרית
קדם ביד מאזני מרמה היה משקיל וכו' ואולי דאיכא תרי חכמי בתיבת
אולי אלי כתיב כלומר שאם לא תאכה האטה יקחנו אלינו כי מצדו היה ראוי
כפי דעתו יען שהיה עבד אברהם זקן ביתו ודולה ומשקה וכו' רק המשקל
היה מנד בתו אם תוכה כפי מעשיה זע שהיה משקיל את בתו ולא את עצמו
כי אלי קאמר כמדומה לו שמצדו כדאי וראוי וכו' דייקא תיבת בידו מאזני
מרמה דהיינו רמו לנכישות חפץ שבידו ומדויק תיבת העבד דקאמר שבוה
המרמה צדק לקראתו עבד עם היותו שבוכתו לשם שמים נחו אינו כשאר
העבדים הגולמים מרבה עבדים מדבה גזל שחפצים בממון אבל זה דרמה
לעבד דלעשות אהב שהיה חפץ באהובו של עלם לא לשם ממון ח' לזה
השיבו אברהם באומר והטמר לך תיבת לך מותרת' אמנם כיון אתה יושב
ומשקיל בתך אס ראויה וכו' אבל הוא נמנע מצד עצמך שאתה ארור וכו' ואין
ארוה מתדבק בכרוך כלומר שלוינוט שארפה ביונו יהיה לרעתך שקוברת
תכף למה שאין ארור מתדבק ואל' האוהבה יהי לך זע השמר לך ושומר
כפסך מזה שלך ולבעבורך אלי אפטר בזונן הזה

חזל אלרי
ארכי אכר
כתיב עבד
משקיל כנן
מכיש וכו'
ויאמר ה'אלהי אדוני אברהם כתיב עבד משקיל ימשול כנן מכיש
ובחוך אחים יחלוק נחלה עבד משקיל זה אליעזר ומהו השכלתו
אמר כבר קללתו של אותו האיש בידו שפא בשדה א' אורכבר א' משתעבד
כי מוטב לי להשתעבד בבית חוה ולא בבית אחר ימשול כנן מכיש וזה
יצחק

יצחק שבייש את כל אומות העולם בשעה שנעקד על גבי המזבח וברוך
אחים יחלוק נחלה לא בחוך ישראל מה אלו מזכרים זכרת אבות אף זה
מזכיר זכות אבות ויאמר ה'אלהי אדוני אברהם זכו ועשה חסד עם אדוני
התחלת גמור ר' חגי בשם ר' בנימין א' הכל צריכים לחסד אפי' אברהם
שחסד מהלגל לעולם בשבילו נצרך לחסד שנאמר ועשה חסד עם
אדוני אברהם התחלת גמור

ראוי לעורה מה הקשו חזל כפ' הפר' שדרשו כתיב עבד משקיל גם מנא
להו' לדרוש הפ' של עבד משקיל כאליעזר וכן מכיש ביצחק גם
צריך להבין כיצד נפרע בו מדה כנגד מדה כמה שהיה עבד משקיל שימשול
בכנ' מכיש שבייש את הע'כ'ס וכו' גם כיצד בייש את האומות המ'כ' בשעה
שנעקד גם מה שזכר וכתוך אחים וגומ' גם בכין אומר התחלת גמור ככאן
דהוי דרוש על פה ומה מוכיף ר' חגי ואמר התחלת גמור

חגי' אור חזל הקשו כפ' הפר' אומ' לדי אדוני אברהם מאי אדוני שהזכיר
ה'לל ארזי אברהם עוד מאי ועשה דקאמר ה'לל ה' אלדי וגומ'
עשה חסד לזה אמ' כתיב עבד משקיל דקדקו בפ' מאי משקיל דה'לל עבד
חכס' גם קשה תיבת מכיש שאם ההכנה דע פטיטא ופטיטא דהעבד
משקיל ומשול כגומא רבותיה של העבד עוד קשה דה'לל על כן מכיש
מאי כנן מכיש דקאמר אמנם עבד משקיל הוא אליעזר שהשקיל מהוא עבד
ואמר משקיל וגומ' נש' ומהו השכלתו אמר וכו' כלומר שהכנת משקיל סודרת
לעבד האומר שאמה מוטב לי להשתעבד בבית חוה וכו' ולכן הזכיר פה
אלהי אדוני אברהם כלומר שבו בחרתי לאדון ולא לאחר ראוי שהקרה נא
לפני הו'ס' כנן מכיש זה יצחק הכונה דמהיכן בא לאליעזר ממשלה זו
בעבור הכן מכיש זה יצחק שבייש את הע'כ'ס בשעה שנעקד על המזבח
שמר כפשו על קדושה' והכונה כמו שאמר חזל אותה שעה נעל הק'כה
כל שרי ע'א וכפתן לפני ישראל באופן של היותו עלה תמומה לא היה יכול
לנאת ח'ל ולכן אמר כנן ולא אמר על כן כלומר בעבור היותו כן מכיש ומהו
הממשלה שמשל וכתוך אחים הם ישראל שנקראו אחי ורעי יחלוק נחלה
שמוכיר זכות אבות ויגזור אומר אלני ית' לאמר ועשה חסד התחלת גמור
רנה לומר הקרה נא לפני הו'ס' כמו שעשית חסד עמי לבא היום כי היום
ינאתי והיום באתי ועשה חסד כלומר וחמול אותי ורכי חגי בא לתרץ
כי לפי זה די שאמר אלתי אדוני ומאי אברהם דקאמר שכבר הזכיר השם
אלהי אדוני אברהם שהחסד מתגדל לעולם בשבילו נצרך לחסד שכל ועשה
חסד כלומר אתה עשה חסד עם כל העלם בעבור אברהם ועשה חסד גם
כן עמו ז'א עם אדוני אברהם אברהם דייקא שחמד לאברהם' ולכל

הפירושים מוכן גם כן דנקט שתי שמותיה' אלהים כלומר' בדיון צריך שתעש' חקד עם אברהם והיו רומן כמוסוף על ענין אחר והיינו מה שאמ' בתיבת הקרה נא לפני היום שקפנ' הדק' לפניו וכו' שדרשו חז"ל בפסוק הרעשת ארץ פגמתה הרי שהתחיל בחכמה ואומר ענין מלתו אותו חקד התחלת גמור בני רבי חגי לא פליגי על סדרת תבא קמא רק בא' להוסיף ולדקדק גם כן דהוכפל טס אברהם דפיון שפכה הזכיר את חלה בפסוק ה' אלהי אדוני אברהם היה מקפיק שיאמר ועשה חקד עם אדוני כפי פירוש תבא קמא שבתובת אדוני כרמו שבו ייוחד לארזן אשר מנז' זה נמשך היו' הוא בשליחות זה אבל רמזו כוכת רבי חגי דהיינו עם אברהם כלומר שהוא עקר החקד אבל באומרו ועשה בוי' כולי עלמא לא פליגי דהיינו התחלת גמור באומר זה היינו יכולים לומר דלפי תק' התחלת גמור ר"ל כמו שעשית עמי חקד במה שזכרתי להינתן אדוני אברהם זל' אחר כן גמור והקרה נא לפני היום כי כן ראוי עבד משכיל ימשול וכו' אבל ר' חגי סוכר התחלת גמור שהוא כגד מה שהתחיל לקפון עליו הדרך בעבור אברהם גמור שיבא לידי גמר טוב

הזווג המכורך ההוא

יצא יעקב רבי שמואל בר נחמן פתח שיר למעלות אשא עיני אל ההרים אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני מאין בא עורי אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ויקח עשרה גמלים וכו' ואני לא נוס א' ולא צמיד אחד רבי חגיניא אמ' גדור שלהו ר' יהושע לוי א' שלח עמו שעמד עשור ונטלו ממנו חורואם מה אנא מוביד סברי מן בריי חזר ואמ' ה' לית אנא מוביד סברי מן בריי אלא עורי מעם ה' עושה שמים וארץ אל יתן למוט רגליך וכו' ה' ישמרך מכל דע' מעשו ומלכך ישמור אדת נפשך ממלאך המות ה' ישמור צאתך ובואך ויצא יעקב וכו' ראו ל' עורר מה דרשו חז"ל בפתיחה זו גם קשה שלפני הנראה דרשת וכו' רבי שמואל היא באשא עיני אל ההרים ודריש לטון הוראה למלפני ולטון הריון ולמעבדני לטון עיבור ח"כ למה מכילין תחלת הפסוק עור מוכא ליה לדרוש לטון הוראה והריון ולהוסיף מקרא' מדי פשוטו הריש ממש גם כבין אומרו אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה דהיה לר' קנר אליעזר הולך עמו ככסים ואני ערום וערוה ומאי כולי האי שאומר לא נוס אחד ולא צמיד א' ומנייכא למה לי בודאי נוס הוא א' וצמיד א' גם מהיכן דרשי' לחזר ואמר מה אנא מוביד סברי מן בריי פעמים זה הפסוק לא הזכיר כלל מזה גם כבין שהביא כל המזמור אל יתן למוט וכו' לא ינוס וכו' ולא דריש ביה כלל רק בפסוק ה' ישמרך מכל דע' שהוא מעשו ומלכך גם למה

חז"ל כרכס ויבא יעקב רש"ן פתח שיר למעלו

למה לא פי' ישמרך מכל דע על מלאך המות וישמור את נפשך על עשיו ולכן שעשו היה יבקש את נפשו יגם מאי כוכת ישמור צאתך ובואך ויבא יעקב מה שמירה היא זאת גם כי הביאה של ובאך היבא רמז' דחז"ל הקשו תיבת ויבא יעקב וכו' לא יבא משם אלא הוא כמו שהקשו במקו' אחר גם כי לא היה בבאר שבע אשר לזה דרשו לעיל אז תלך לבטח וכו' שהלך טס ליקח בטחון מהקב"ה ובלי הפק ב' טס הבטיחו' על כל הפרטים הצריכים אליו ובפרט בענין היוג שהוא הנזרך ליו שכבר היה בן פ' טנה כשנשא אשה ור' שמואל בר נחמן תרץ ג"כ בפתיחה זו שכוכת ויבא יעקב הוא לרמזו שלא הולך עמו לא חמרים ולא גמלים אלא גדוד לבדו ובאומרו מבא' שבע הוא שהתפלל טס מאין יבא עורו ושתי בחימות אליו רמזות במה שלקח רבי שמואל שיר למעלות דקשה למה הוא בלמוד ואינו אומר שיר המעלות א' אבל הכונה שיעקב בריך על הרעה מעין הטובה וכתן שיר ושכח ל' ית' לכמה מעלות כלו' הדרגות אשר ירד הוא מליעזר עבד אברהם ואמר אשא עיני אל ההרים למלפני ולמעבדני דקשיא לכו חז"ל למה אמר קרא א' ההרים יותר נזרק לנאח בתפלה בפרשת כפיים ונשיאות עינים אל השמים זל' אל ה' רים או אשא עיני אל ה' לכן דרשי חז"ל שהוא לטון הוראה והריון והכונן תרתי שיעקב היה נותן חלוקין בין מהחוק הטבעי שהיינו מנהג העולם בין מהחוק ההשגחי' אל תעושת תורת אמך לא היה מוצא מאין יבא עורו דוכי הטוב הוא מאבותיו שג"כ היה להם וכו' ועבד' הזכרו ליקח עמכם ממון ולזה אמר למלפני כלומר אס' אביט מצד הלימוד והוראה שהוא בהשגחה מאין יבא עורי אבי היה לנוכחות ואס' מצד ההריון בית והון כחלת אבות באופן שמה שני דרדיס אני ככוח מאין יבא עורי זעתה פי' המעלות אשר בין אבינו לעצמו ואמר אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה שהרי בא ליווגו והוא עתה הולך א' ויוגו מה כתיב ביה ויקח העבד י' גמלים מדוייק י' גמלים כנגד עשרת הדברות וזש מה כתיב ביה כלומר ראה והבן בפסוק דקאמר ויקח העבד טובה נדמה לעבד שלקח הממון להצלחת היוגו ועבד' להיות העבד הירוע עבד אברהם לקח הדברי' בכיוון במקפר עשרה גמלים ומוכל לומר שהוא רמז' ב' יוד של עורי דה' לל' יבא עור אבל ר"ל עור יוד כנגד עשר גמלים של אליעזר וגם ושתי צמידים כנגד שני לחו' הברי' וכדדרשי טס חז"ל ואני הלא הייתי דומה ליו' בפרט' א' שכמו שה' נתן כוס אחד גם אני כן בלי צמדי' או צמיד אח' ולא שנים כמוהו הרי כמה מעלות לאבי עלי שיר ושכח לבדורא ית' ופליגי רבי חגיניא סבר גדוד גמלו כלומר בלא כלום שחשט' שעשו אבינו יקח ממונו הכל וירדוף אחריו בשביל הממון הבה בזה יוכי' ג"כ פשטיה דקרא עם הדד' גם מתוכת אשא הוא לטון עתיד והיינו שיעקב משעת יציאתו היה אומר אשא עיני לעתיד בהיותי

הוא נזקק ל' עורר מה דרשו חז"ל בפתיחה זו גם קשה שלפני הנראה דרשת וכו' רבי שמואל היא באשא עיני אל ההרים ודריש לטון הוראה למלפני ולטון הריון ולמעבדני לטון עיבור ח"כ למה מכילין תחלת הפסוק עור מוכא ליה לדרוש לטון הוראה והריון ולהוסיף מקרא' מדי פשוטו הריש ממש גם כבין אומרו אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה דהיה לר' קנר אליעזר הולך עמו ככסים ואני ערום וערוה ומאי כולי האי שאומר לא נוס אחד ולא צמיד א' ומנייכא למה לי בודאי נוס הוא א' וצמיד א' גם מהיכן דרשי' לחזר ואמר מה אנא מוביד סברי מן בריי פעמים זה הפסוק לא הזכיר כלל מזה גם כבין שהביא כל המזמור אל יתן למוט וכו' לא ינוס וכו' ולא דריש ביה כלל רק בפסוק ה' ישמרך מכל דע' שהוא מעשו ומלכך גם למה

בין

בין ההרים מקום כלי ישוב אשר משם נמשך מאלי הולך גדוד מפחד עמ
פס וגם לפני שלח עמו ובא אלימו ולקח ממנו הכל כלי ספק בהרים היה
במקום שם כלי ישוב חזר ואמר מה אבא מוכיד כברי מן ברי וכו' הכה חזל
דקדקו בכפל עורי מעס ה' וה' לל מאין יבא עורי מעס ה' וכו' גס מק בנת
עושה שמים וארץ כי ידוע שהאל עשה שמים ומאי עושה עשה מ' אמוס יוכן
שיעקב אמר מקודם מה אני מוכיד קברי מן ברי בלמו במה שאין לי נכקיס
כדי ליקח אשה שהרי בידו ית' לתת לי נכקיס הרבה וכס אקחנה ואחר כך
חזר מזה ואמר שגס בזה לא בחר שיש בו קנת קטנות אמנה אבל יכולתי ית'
בלי ממון יבא עורו זש ח' לית אבא מוכיד קברי מן ברי אלל עורי מעס ה'
בענין שהיה עושה בזיוג זה שמים וארץ כי כמו שגס היה עשייתו יש
ואין כן בזיוג זה את' או יאמר להכך מזה והוא שיעקב אמר מאין יבא עורי
בלי נכקיס ונתן חלוקות בדבור זה אם דבר בהוגן אם לאו ומקודם אמ' מה
אבא מוכיד קברי מן ברי בדבורי זאת חזר ואמר ח' לית אבא מוכיד
קברי מן ברי אלל עורי מעס ה' כלומר עמו וכה עולותי ג' כי כל הדברים
זריכו חיוון כי בזה הוא עושה שמים וארץ בחברה זו בהשגחתו מן השמים
ובהשתדלות בארץ ובה הכדון כבין דקנת המזמור דבר שלא לנוכח
אל יתן למוט רגליך וכו' שמקנתו מדבר יעקב עמו ית' והאל ית' משכבו לו אל
יתן וכו' והכוונה כי בהיותו שמור מן החטא כל טוב העול' בידו וזש ה' ישמרך
מכל רע מעשו ומלבן כי בהס צודק כל רע לכפש ולבוף ובה הענין ישמור
את כפשיך ממלך המות שתהיה מיתתו בכניקה ושתי בחינות לו הנה הנס
בשימור צאתך ויצא יעקב שאו תכף שלח שני מלאכים לסמורו ובאך במאי
דקאמ' כסוף הענין והשיבותיך וכו' כי בטוב לארץ ישראל הוא שמור ממלך
המות כי כל המתים שס הם בכניקה ועס היות שלא מת אלל במצרים עכו
הכוונה שהיה באלו הוא בארץ כי ודאי בכניקה מת זהו שאמר ישמר צאתך
צאך וכו' יאמר ח' לית אבא מוכיד קברי מן ברי אלל עורי מעס ה'

חזל נתכוון ותצא דינא בת לאהו זשה כל כבודה בת מלך פנימה אמר ר' יוסי נשא
אשה מצנעת עצמה בתוך הבית ראיה להנשא בתן גדול ותעמיד
כהנים גדולים שנאמר כל כבודה אם תכבד עצמה בתוך הבית מסשננות
זהב לבושה חנשא למי שכתוב בהם ושנצת את הכתונה שש : אמר רבי
פנחס הכהן בר חמא בוסן שהיא צנועה בתוך הבית כשבם שהמובח סכמך
כך היא סכפרת על ביהך שנאם אשתך כגפן מוריה בירכתי ביתך ואין יריכתי
אלא מזכה שנאמר ושחט אחרו על ירך הסוכה דבר אחר איסתי היא כגפן
מוריה בוסן שהיא בירכתי ביתך ואם עשהה כן כניך כשתלי יזחם ר' עמיך
בנים נמשחין בשמן המשה סביבונן :

ראוי

ראוי לעורר מה דקדק רחזל באומר זשה כל כבודה וגו' זגס קשה בדברי
ר' יוסי דכתח בתרתי וקיים בחדא שאמר כשהאשה מצנעת וכו'
ראויה להנשא וכו' ותעמיד כהני וכו' ואח' אומ' שאל' כל כבודה אם תכבד
עצמה וכו' ממשכנות וכו' תנשא למי שכתוב בהם וכו' לא הזכיר שתעמוד
בנים וכו' תימא הא כהא תליא שכהנשא לכהן הכנים יהיו כהנים גדולים
הא ליתא שאינו מוכרה שהכהנים גדולים זריך שיהיו ראויים לכך אעפ"י
שהיו בני כהן גדול אם אינו ראוי אינו משמש בכהונה גדולה וכש' שאם הא
כהא תליא למה הזכירו ברישא שאמר תרתי ליימא שתנשא לכהן גדול לכד
והא כהא תליא : עוד נדקדק למה פעמים אומר מצנעת ואחר כך אומר אם
תכבד עצמה ואם משום לישאל דקרא נקט שאמר כל כבודה יאמר ברישא
גם כן כשהאשה מכבדת עצמה : עוד קשה ר' פנחס מאי קאמר כי זאת
הדרשא לא שייכא בפ' כל כבודה ואם כן הי' לל ד' זשה אשתך וגו' שמביא
פ' אח' ודריש דרשא אחרת ואינו דרך חזל שמדברים כך :

חביאור דחזל הקשו למה נקרא דינה בת לאה וכו' אינה בת יעקב ולמה
תלאה בלאה ולכא זשה כל כבודה בת מלך דקשה דתיבת כל
דיבויא ואח"כ אומר בת מלך נראה דבת מלך דוקא : עוד קשה תיבת בת
מלך הנתונה בין הדברים דהי' לל כל כבודה פנימה בת מלך אוכל בת מלך
כבודה פנימה מאס' וכו' וה' וגו' אכל הפ' מדבר בתרתי חלוקות הא' באשה
שהיא כבודה בתוך ביתה היא יושבת בב' המלכים ואינה יושבת החופה
כלל וזאת היא ראויה להנשא לכהן גדול והראיה מנדון רידן כדינה שלפי
שיצאה לקחה טכס כן אמור אבל יש חלוקה אחרת שכשהאשה מצנעת
עצמה בתוך הבית כמעשה דקמחית שהביאו בגמרא שמעולם לא נראו
שערות ראשה או זוכה להנשא לכהן גדול ותעמיד כהיה כהנים גדולי וזהו
מה שאמר רבי יוסי כשהאשה מצנעת עצמה לשון צניעות צודק כשה שגס
בתוך ביתה היא צנועה וזכה לתרתי והשתי חלוקות כאמרו בכתוב זש שאל'
כל כבודה בת מלך אם תכבד עצמה בתוך הבית כמו הכבד ושב בניתך
טובה היא תדמה לבת מלך שאינה יוצאה חוזה תנשא למי שכתוב בהם
ושכתוב וכו' אבל יש אחרת שמצנעת עצמה וזה דמוו בתיבת פנימה שגס
פנימה מצנעת עצמה או זוכה לתרתי ממשכנות זהו קרא לשון רבים
ולא קאמר ממשכנות זהו : הרי שעי' הצניעות זוכה שמשכנות זהב לבושה
כהנשא לכהן ושתעמיד בנים : ורבי פנחס רצה לכאך יותר ממשכנות זהב
לבושה שתהיה לבושה בה בעצמה טככנים או בעל אינו לבושה ממש לכן
אמר בזמן שהיא צנועה בתוך הבית כשם שהמובח מכפר כך היא מכפר
על ביתה הרי בזה מוטעם שהיא בעצמה ממשכנות זהב לבושה ודריש כן
מתיבת ירכתי כלשון רבים ומעט רבים שנים הא' לגופיה לומ' שהיא בדרך
הבית

ועוד קשה
דקרא נקט
שאמר כל
כבודה יאמר
ברישא

הבית ואיכה יונאה וירך אחל לרמוז שמכפרת כמו על ירך המזבח • וענין זה דקדק בדבריו באומרו כלשון טלילה ואין ירכתי כלומר ירכתי דקטק לטון רכיס אלא לרמוז גם על הכפרה דהיינו על ירך המזבח וכיון שהביא הכתוב לפר' על ממשכנות זה לבושה אגב אורחיה אמר דבר אחר אשתך כגפן פוריה אימתי היא כגפן פוריה בזמן שהיא בירכתי ביתך • הכונה שכשיש לה כנים היא בתוך הכית ואיכה יכולה לנאת וזהו מה שרמוז אשתך כגפן פוריה כלומר כשהיא בירכתי ביתך הטעם הוא להיותה פוריה כאמון אבל אם עשתה כן היא מעזמה אפילו בלי הכרע הכנים שמעכבים אותה או בניך כשתילי ויתים תעמוד כנים כמשחיס בשמן המשחה והוא ענין דק כיוון שאומר ואם עשתה כן ודי כזה :

וירא אותה שכס בן חמור ויאמר שכס אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הלך לו אצל יעקב אמר לו הרבו עלי מאד מהר ומתן אני יודע שאברהם זקנה נשיא חיה ואני נשיא הארץ אמר לו לא נשיא לא שוה ואל הבקר רץ אכר הם ואחא חמור ואי אפשר לחרוש בשור ובחמור והנביא צוה לרעהך אתה סבקש החוח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון תנה אל בתך לבני לאשה ותעבור חית השדה ותרמוס את החוח החוח זה חמור שלח אל הארז אשר בלבנון זה יעקב שאמ לו שכס בני השקה נפשו בבתכם וגו' ותעבור חית השדה אלו בני יעקב שנמשלו לחיות גור אריה • דן גור אריה וכן כולם ותרמוס את החוח ויבאו אל העיר בשח ויהרגו כל זכר ואח חמו ואח שכס בנו כיון ששמעו בני יעקב ויהעצבו בני יעקב ויהר לחם מאד וגו' ויאמרו לא נוכל לעשות הדבר הזה לכו ומולו עצמכם וישמעו אל חמור ויהי ביום השלשי וגו' והנביא צוה ובחכי איש גודדים חבר כהנים דרך ירצחו שמה כי זמה עשו ובחכי איש גודדי זה יעקב איש חם שהיה מחכה בניו הבאים מן הגדוד חבר כהנים חברים שנקראו ממלכת כהני דרך ירצחו בשכס למה כי זמה עשו כשבאו התחיל יעקב לומר לשמעון וללוי עכרתם אותי אמר לו הבה אל תירא אין בריה מויקן שנאמר ויהי אחת אלדים • ויאמר אלדים אל יעקב קום עלה בית אל :

ועוד במאמר ראשונה מה דקדקו חזל בפ' הפרשה ובפרט שלקחו תרי קראי וירא אות שכס בן חמור ופסקו ויאמ' שכס אל חמור אביו לאמר וכו' והיכא רמוזא מה שהלך חזל יעקב ואמר לו הרבו עלי מהר וכו' אכי יודע שאברהם זקנה נשיא חיה ואני נשיא וכו' כד' דרוש על פה כל אלו הדברים כשגס אמר לו לא נשיא הוא אלא שור וכו' ואפשר לחרוש בשור ובחמור • הן אמת שהכריהם דברי קבלה אבל צריך שיהיה בהם

חזל בקיחו וירא אותה שכס וגו' שלך לנבל יעקב וכו'

בהם רמוז בפסוקים ג' כוכן אומרו והנביא צוה וכו' מהו כוכתם בראשונה וכשפה והנביא צוה ובחכי איש ודקדוקים אחרים יוכנו על פי דרכנו הביאור כי חזל דקדקו בפסוק ויאמר שכס א חמור אביו לאמר שמאחר שאמר לעיל וירא אותה שכס בן חמור • וכבר הודיע שחמור הוא אביו שכס מה צריך שיאמר עוד אל חמור אביו ידוע הוא שהוא אביו • גם מדקדוקים תיבת לאמר שהכונה הוא שהיה מתגדל שכס ואומר שודאי יתנו לו את דיכה להיות בן נשיא הארץ ומשפחת אביו דאוייה להיות בישראל וזש אל חמור אביו לאמר כלומר מה שראוי שיאמר ליעקב כי כזה יתרגם לתת את בתו לשכס מפני כבוד אביו חמור נשיא הארץ וזהו מה שאמר הוא אחר כך שכס בני חשקה נפשו כלומר מזר היותו בני בן נשיא הארץ חשקה נפשו בבתכם להדבק עמכי הגפן וכו' ומאי דקטק בבתכם ולא קאמ' פכתך לרמוז שמזר היותה בת אברהם ויעקב שהיא מיוחסת בת נשיא כן הוא בן נשיא זהו הסיב לו אביו אלא שור הדבר רמוז כמה שאמרו לא נוכל לעשות את הדבר הדבר הזה לתת את אחותנו וגו' דאמאי תנא והדר מפרש לימא תכף לא נוכל לתת את אחותנו אבל רמוז רמוז לו שהוא נמנע היוונג זוהי מזר אחרד כתי' לא תחרוש בשור ובחמו' יחדו ולפי זה היה יכול לו לא נוכל לעשות זאת לתת וכו' והיה מוכן שהם שמי דברים ומאי הדבר דקאמר אלא הוא לרמוז ענין הכוונה לעשות דבר הוא מה שנוח הכניא החוח אשר הוא בלבנון וכו' דקדקו ואמרו תנה את בתך לבני לאשה כלומר שמזר שהוא בני דאוייה לנלאשה • ותעבור חית השדה הם בני יעקב ואמר לטון עברה כמו שאומר בעל המאמר ויתעצבו בני יעקב בני יעקב ויחר להם מאד זה הענין רמוז כתיבת ותעבור חית השדה לטון עבר' יתרמוס את החוח ריבה כתיבת את סהרגו כל שכס כדכתיב ויהרגו כל זכר • ועתה יקשה בעיניך מדבר זה מאד ליעקב איש תם להתנהג במרמה כזאת ח' כי כן עלה בלב יעקב אלא אדרבא אמר עכרתם אותי וכו' ולזה הביא מה שאמר הכניא ובחכי איש גודדים כלומר לא תחשוב שיעקב המתין לבניו כדי שיעשו מה שעשו אלא ובחכי איש כלו' כאיש תם שנקרא יעקב אבל בניו נעשו חבר כהנים שהם ממלכת כהנים ואין ראוי להתקרב לאלו ועשו דרך כדי שירצחו שכמה למה כי זמה עשו וכל מקום שאתה מוצא זכות אלדמוסויא בא לעולם והורגת רעים וטובים אבל יעקב אמר עכרתם אותי והיה מתיירא עד שאמר לו הקב"ה קום עלה בית אל רמוז רמוז לו שהוא בטוח ממש למאי דאמר לחכ' ויהי חתת אלהים :

וירא אותה שכס בן חמור ויאמר שכס אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הלך לו אצל יעקב אמר לו הרבו עלי מאד מהר ומתן אני יודע שאברהם זקנה נשיא חיה ואני נשיא הארץ אמר לו לא נשיא לא שוה ואל הבקר רץ אכר הם ואחא חמור ואי אפשר לחרוש בשור ובחמור והנביא צוה לרעהך אתה סבקש החוח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון תנה אל בתך לבני לאשה ותעבור חית השדה ותרמוס את החוח החוח זה חמור שלח אל הארז אשר בלבנון זה יעקב שאמ לו שכס בני השקה נפשו בבתכם וגו' ותעבור חית השדה אלו בני יעקב שנמשלו לחיות גור אריה • דן גור אריה וכן כולם ותרמוס את החוח ויבאו אל העיר בשח ויהרגו כל זכר ואח חמו ואח שכס בנו כיון ששמעו בני יעקב ויהעצבו בני יעקב ויהר לחם מאד וגו' ויאמרו לא נוכל לעשות הדבר הזה לכו ומולו עצמכם וישמעו אל חמור ויהי ביום השלשי וגו' והנביא צוה ובחכי איש גודדים חבר כהנים דרך ירצחו שמה כי זמה עשו ובחכי איש גודדי זה יעקב איש חם שהיה מחכה בניו הבאים מן הגדוד חבר כהנים חברים שנקראו ממלכת כהני דרך ירצחו בשכס למה כי זמה עשו כשבאו התחיל יעקב לומר לשמעון וללוי עכרתם אותי אמר לו הבה אל תירא אין בריה מויקן שנאמר ויהי אחת אלדים • ויאמר אלדים אל יעקב קום עלה בית אל :

שבת והודאח אתן לאל בלשון יפה • שנשלמו דרושי ומאמרי חומה : יח א I 18 דרוש

דרוש לצדקה

רב הונא ור' ירמיה אמרו בשם ר' חייא בר אבא עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי מצות אצל בני תורה בן ערוך ואית להו רגלהא קריין חדא כי בצל החכמה בצל הכסף. ב' אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יהיוק בה. והדין עץ חיים היא למחויקים בה. שמעון אחי עזריה אומר משמו והלא שמעון היה גדול מעזריה לא על ידי שהיה עזריה עוסק בפרנסתא ונותן בפיו של שמעון לפיכך נקראת הלכה על שמו. ודכותה ולבולון אמר שמח וזבולון בצאתך ויששכר באחליך והלא יששכר גדול היח מזבולון אלא וזבולון ע"י שהיה וזבולון מפרש מיישוב ועוסק בפרנסתא ונא ונתן לחך פיו של יששכר נותן לו שכר בעמלו לפיכך נקרא על שמו שנא שמח וזבולון בצאתך ויששכר באחליך:

מזל כנס
עקר ס' כס'
לעשות כל
ומוסף לנפ'
עורה וכו'

מדמין הזנוח עין השדה עין פרי עושה פרי למינה נקח ראייה ברורה לחי מדבר הוא האדם אשר לעין השדה נדמה דכתיב כי האדם עין השדה לבא מפניך במזור. הענין הזה הוא מבואר כי כמו שמצאנו ראינו בעינינו כל מיין אילן עושה פרי עם שעיקר תועלתו הוא לאכול מפריו עכ"ז עיקר הכנתו להיות כל פרינו לאכול הוא תלוי בעליו המגינים על הפרי לכל יכהו שרב ושמם המשחיתים את הפרי וכמו שהמשל הזה אמר ירמיה הכביא כשהיה מקונן על ענין הגלות אשר היה על עזובם את תורת ה' ולקח המשל הזה בעצמו אמר אין ענבים בגפן רמו על החכמים השלמים אשר נמשלו לענבי הגפן ולתאנים והקבה היתה כי העלה נכלל הם העשירים המגינים על התלמודי חכמים כמו שהעלה מגין על הפרי. אמנם כדקדק קצת דקדוקים בפסוק ראשונה למה כופל הדברים אהוקף אסיפס ומהו נאם ה' כי ודאי הוא ידוע היות נאם ה' כי נביא ה' אמרם' עוד אומרו ואתן להם יעברו מדבר בלשון עתיד והוא עבר כפי ההבנה והלל ומה שנתתי להם עברו כי עברו על התורה כפי דרך כל המפרטים אל ולמה נקט המשל בענבים ובתאנים. אמנם הביאור הוא על פי דרכנו כי בטרם יעשה בהם שכי הכרות ויעשה אתם להפך מהטבע שידעו נאמנה כי ידה' הית' בהם לבהו' כי הדרך הטבעי הוא נוק האילן בא קוד' על העלים ויפלו יבש הפרי אמנם פה יהיה להפך אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה ואחר כך העלה נכל והוא רמו את הנמשל שיכרתו מהם מהחכמים הנמשלים לענבי הגפן והתאנים שהם הפרי ואם ישארו קצת חכמים יבטלו מזד' כי אין להם עשירים המגינים ומחויקים ידיהם ז' והעלה נכל' ואם היה כדרך טבע

היו

היו מכלים העלים קודם ומעצמם היו ככרתים התאנים והענבים. וכל זה בעבור כי לא שמרו מה שנתתי להם ולקח בלשון עתיד בא' משתי כוונות. ד' לרמוז כי נאלנו לדעת כי עברו דרך ה' קודם בא' להם הצרה הזאת אללא בשאתן להם הצרה יעברו גם במצות כלומר שאו ירגישו שעברו עליהם או יאמר כי יתן להם כפעולם כי יתן להם צרה שיעברו על דברי התורה רמוז את הקללה הכתוב בתורת משה יולך ה' אותך ואת מלכך וגו' ועבדתם אלילים אמרים ככ' כי תבא באופן שהם המחויקים ידיהם וכוה ידעו שהוא נאם וגזרתו וענתו עשת' זאת ז' הפסוק הבא אח' זה על מה אכחנו ויטבחים פה וכו' כי ה' דימנו ויטקנו מי ראש והכרנו כי חטאנו לה' אלהינו באופן שעיקר קיום התורה הם הבעלי מצות אשר חננם ה' לתת להם עושר וכבוד להטיב ללומדי התורה שהם דומים לעלה האילן שהיא קיום הפרי. וכוה נבא אל ביאור קצת פסוקים אמר שלמה המלך ע"ה המדבר בטובת המפורים מעתיקים בתלמודי חכמים מה מאד גדול שכרם ושהם דומים לעלה האילן כמו שאמרתי אמר כוטח כוטח עושרו הוא יפול וכעלה זדיקים יפרכו וכביא הפסוקים הקודמים אל זה המדבר רים במעשה הצדקה אומר גומל נפשו איש חקד ועובר שארו אכזרי. הנה רבותינו ע"ה פירשו אללו הפסוקים לחנאים. ועל פי דרכם אומר כי האיש חקד גומל טוב ללמנות נפשו כאשר הוא עושה עם מי שאינו מחויב לעשות כי כן מורה תיבת חקד שעושה ע"ה החקד אמנם החטאים כנפשותם לא מביאים שעם הורים אינם אינם עושים חקד אללא שגם עם הקרובים שאר בטרם הם עוברים אותם ז' ועובר שארו אכזרי והענין הוא עושה פעולת חקד כלומר אם עושה שום טובה היא פעולת חקד להראות חבדות וטלפים כחומר. אמר האיש חקד שהוא זורע צדקה עושה אותה שכן אמרת אהבת האמת כמה שהיא אמת. וכמו כן יטלם ה' להם כלבבם כי כוחן לבות אלהים זדיק ז' כן צדק לחיי' חוזר לאיש חקד הנו' ולרשע אשר פעולתו פעולת חקד מרדף רעה למותו כי יעשה לו קסם המות כי זאת התורה אשר שם משה וכה נעשה לוקס חיים לא וכה נעשה לו קסם המות וכן כל הפסוקים הבאים אחריהם מדכ' בתרתי בתות כנגד הצדיקו וכנגד הרשעים אמנם הוא דחוק קצת ולכן אפרסם בענין אחר ומודיע לנו יתרון האור' הוא האיש חקד המלומד לעשות חקד כי אינו מחויב טובה לעצמו בחקד אשר הוא עושה כי חושב לנפשו הוא עושה ז' גומל נפשו איש חקד כלומר האיש חקד שהוא מלומד בכך גומל לנפשו וגם שהוא עושה עיקר מנפשו ועובר שארו הוא גופו באכזרי. או יאמר כי ביון שהוא רואה תועלת נפשו אם רואה אדם שינלא מן השור' אפי' שיהיה שארו הקרוב לו הוא אכזרי לו ז' ועובר אפי' שיהיה שארו באכזרי לא כן הרשע שאינו רואה אללו הדברים אללא כל דבריו שלא לשם שמים ז' ש

רשע עושה פעולת שקר ועל שיעושה מעשה זמרי תובע שכרו בפניו זש
 וזרע נדקה שכר אמת כאלו אותה פעולת שקר היתה אמת שהוא הפך
 וזכח רשעים תועבה כי לא ירצה ה' באות הנדקה ואפי' שהיא זרע נדקה
 שהוא בריבוי כי כן נדקה הנדקה שכותה האיש חקר גורמת לו להשיג
 החיים הנכחים ומדרך רעה לרשע הנו' למותו להמי' אותו כי באות נדקה
 שיעושה נראה לו שמכפרים לו כל חטאתיו ומזיק על חטאתו פשע להבא
 על כן אמר תועבת ה' עקשילב אותם אשר זרעים נדקה ובקרבם ולכס
 הוות יחשבין ורצונו בשרירים הגומלים טוב לכ פשם והם תמימי דרך וכות
 טוב טע' לדרביו למה לא יכופר להם זה תחת זה זש יד ליד כלו היד הגוללת
 אינה מתכפרת בעבור היד המתנת נדקה ולא ינקה מדינה של גיהל' לכן
 זרע נדיקים מי שהוא זרע נדיקים נמלט מהכשל בדבר עביר כי אין לפניו
 יתברך שוחד מנות חלף העבירות אלא מקבל האדם עונש העון כי המשל
 בזה הרשע הזרע נדקה הוא מוס זהב הכתונה באף חזיר כן כפש הרשע
 הזה הוי דוגמ' אשה יפה וקרת טע' כי מראהו יפה וקר טע' תאות נדיקים
 אך טוב ר' כי תאות הנדיק אך טוב לעשות טוב באהבת הטוב כמה שהוא
 טוב לא כן הרשעים כי תקות רשעים עברה כלומר עבירה כמו שדרשו
 חז"ל והוא על הדרך שביארכו ועתה מפרש השכר אשר למפור בנדקה אשר
 איננו חקר מנכביו כלום אלא אדרבה הוא אוקיף יותר וכדי להבין הפס'
 הזה על מתכותיו נביא מאמר אחד במדרש משלי יש מפור וכוסף עוד אמר
 רבי אבהו אם ראית אדם שהוא מפור מעותיו לנדק' הוי יודע שהוא מוסיק
 טכאמה יש מפור וכוסף עוד וחושך מיושר אך למחוקר אמר רבי שמואל א-ס
 ראית אדם שמוכע עצמו מן הנדקה הוי יודע שהוא מתחבר טכאמר וחושך
 מיושר אך למחוקר יוראו לעורר ראשונה מה עורו ללא חכמה בפקוק כי היל
 קרן ביה' רכ הוא הפ' האומ' בפי' מה שדרשו ומה בא הפקוק למדנו וגם למה
 אחד דריש ראש הפקוק ואחד הופו

חביאור הוא שדקדקו בפקוק שלשה דקדוקים וכולם יתורצו לפי כוונת
 ז' ראשונה כי הפקוק לפי הכראה הוא כפול ומדיוקא דרישא
 אתיא כיפא הא כיצד כי באו שהמפור יותר מן הראוי הוא נוסף עוד הא אם
 אינו מפור אלא בנימצוס אין לו תוספ' ולא חסרון וגם כפיק מונה שאם פחת
 מן הראוי לו אך למחוקר וכן זאת הקושיא בקיפא דקרא כפיק רישא והוא
 מיותר וכפול גם מהו וכוסף עוד תיבת עור מיותרת גם מהו יש מפור יאמ'
 המפור נוסף עוד גם קשה מה השמיענו שלמה שהמפור הוא נוסף עוד כי
 כל תורתנו הקדושה היא נתן לתן למען יברכך וכו' וכמה פסו' כאלו עכ' דרשו
 חס' ז' כי ידוע הוא יש שני מיני מפורים א' שהוא מפור מטבעו בין בנדקה
 בין בהנאתו ופיזור מונות ביתו ואמ' שהוא מפור לבד וקמנן למוונות
 ביתו

ביתו וכן ביימי הקמנני הס' שמי' א' שהוא הקמנן בטבע ואח' שהוא לנדקה
 קמנן ולמוונות ביתו פורן ועתה אמר רבי אבהו שאינו מדבר במפור אשר
 מפור בכל דבריו כי זה הוא ניכר וידוע התוספת ברכה אשר ניתוסף
 במעותיו אלא אם ראית אדם שהוא מפור מעותיו לנדקה דוקא והוא קמנן
 במוונותיו וראית לו תוספת ברכה בכספו אל תטעה ותאמר כי כמה שקמנן
 במוונותיו היתה התוספת אלא הוי יודע שהוא מוסיק עוד ודייק בפ' טכאמר
 יש מפור וכוסף עוד כי תיבת עוד דיקא כי התוספת הוא מרובה על מה
 שקמנן למוונותיו וזה מורה כי פיזור הנדק' עשתה זאת וכמו כן וחושך מיושר
 אך למחוקר אינו מדבר באותם הקמנני לנדקה וגם כן להולאת ביתם כי
 עיניך תראה ודאי החסרון אשר יחסרו נכסיו ובודאי תביר כי עון הנדק'
 עשה רועם אמנם אמר רבי שמואל אם ראית אדם שמוכע עצמו מן הנדקה
 דוקא ולהולאת ביתו הוא מפור אל תטעה שהחסרון בא לו ממה שפיור
 ביותר להולאת ביתו רק הוי יודע שהוא מתחבר טכאמר וחושך מיושר אך
 ומדייק תיבת אך שהוא ממעט שלא הפיזור עשה החסרון אלא מה שחשך
 מהניש היה קיבת החסרון באופן שכל חלוקה מהפקוק ממעט חלוק' אחרת
 מדבריה' מצינו כי המפור כוסף עוד וזהו תועלת גופני בהצלחת
 ככסיו וכנגד תועלת כפסו אשר מרויח בפרט כשכותן מעותיו
 במקום תורה כי התורה נקראת על שמו ואם נפש כלומ' לתועלת כפסו ברכה
 תדושן ומורה כלומר כמה שהוא מורה לתלמידי חכמים גם הוא יורה כי
 ההוראה נקראת על שמו כמו טכאמר במאמ' שלפנינו ועתה פירש הכרחה
 אשר תדושן כפסו כי הרי מי שמוכע בר שהיא התורה כמו שאמרנו ז' יקבדו
 לאדם העוברים שבמעו אדם וכמו כן מי שגורס להרבות בר התורה יחולו
 ברכו' על ראשו ואם וברכה לראש משביר הוא המשביר פת לתלמידי חכמים
 ומחזיק ידי התורה ולומדיה לכן שוחר טוב יבקש רגון כלו' אפי' בטעת רגון
 יבקש לעשות טובה אמנם ודורס רעה שאומר איני כותן עד בא עת רעה או
 עד שיראה כרעת חבירו תבואו הרע' על ראשו ועל קיים שהכונן בעושרו
 כי הוא יעמוד לעת רעתו הוא יפול אמנם מי שהוא מטיב לאחרי' והוא דומה
 להעלה המגין על הפירות נדיקים יפרחו מתחת ידו ויקראו על שמו וזכה
 מתורן פקוק זה דפתח בלשון יחיד כונן בעושרו וקיים בלשון רבי' נדיקים
 יפרחו והז'לל וכעלה נדיק יפרח אלא כי לפי דרך זה וכעלה מדבר באיש
 המחזיק ידי תח' הדומה לעלה נדיקים יפרחו ויקראו על שמו לא כן הכונן
 בעושרו כי עובר ביתו הוא בעל אשתו יחל נכסיו הנמשלים לרוח כי אינם
 שלמות ומי יודע אם יהיה עבד אויל לאיש חכם כי בעוכר' ראשו כמה פסים
 לוקחים בככבי בעלה הראשון עמי הארץ וכמו שאמר שהע' בספר קהלת
 ואכאתי אחי את כל עמלי וכו' ומי יודע החכם יהיה או סכל לכן עיקר הכל
 הוא

הוא ובעלה זדיקים יפרחו ויהיה האד דומה לעלה האילן להחזיק התורה
 ולמדיה אמר המשורר תחילת פירו אשרי האיש אשר לא הלך וכו' וכבאר
 המזמור בקיצור עפי' דרכנו מדבר בכל שלמות האדם האנושי אשר יקרא
 מאשר וקידה הכל צריך שיתקן עצמו להקיר מדרך רעה כי ראשית חכמה
 יראת ה' ויראת ה' היא אור החכמה וכמו שאמר התנ"ח כל שיראת חטאו
 קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ולזא אשרי האיש האושר הוא שלא ילך
 בער' רשע' וכונ' אחר בור מרע ועש' טוב שהוא להחזיק ביד לומדי התורה
 זש' כי אם בתור' חכמו היינו בתלמידי חכמים וגם ובתורתו שהוא לומר
 יהנה יומם ולילה ועשה משל באה ומשובח לאיש אשר אלה הג' שבחים לו
 שהוא דומה לאילן עץ השדה אשר הוא שתול על פלגי מים בן הוא משובח
 במים הוא התורה אשר פרוו היינו תורה יתן בעתו כדרך החכמי' ועלהו לא
 יכול הוא כנגד שמחזיק ביד אחרים כי הוא דומה לעלה האילן כמו שאמ'
 וכנגד השלימות הא' שיראת חטאו קדמה לחכמתו כמו בן וכל אשר יעשה
 יצליח באופן שכל התנאים אשר נמצאים באילן הוא עץ השדה כדי שיצא
 פירותיו לאורה משובחות ומעונות בן צריך האדם ועד' אמרו בה' בפסוק
 אשר התחלנו כי האדם עץ השדה לבלא מפניך במצור היינו הנדיק אשר
 מגין על דורו בכל עת צרה אשר לא תבא על הצבור וגם הוא מדומה למה
 שאמרנו שצריך יהיו בו תנאי האילן אשר אמרנו להחזיק ידי לומדי התורה
 אמ' שעה רמו למה שאמרנו טובה חכמה עם גחלה ויותר לרואי השמש אמר
 לפי דרושנו כי האדם אשר לו נחלה הרמוזה אל קניינו זה העולם בעשר
 וכקיים טוב שיחזיק בחכמה עם אותה הנחלה במה שיבנה בפסוקי שבוה
 זכות התורה והחכמה אשר נקנית בקצת ממונו היא תלויה בו וזשה טובה
 חכמי' עם נחלה ואפי' שאמרתי טובה לחוד דע כי יותר לרואי השמש ומכירי
 האמת הוא יותר ר' יש בזה יתרון גדול והוא טובה לשת' שלחנות וכדמפרש
 ואויל כי בכל החכמה בכל הכסף ר' לפי שבאשר האדם בכל החכמה מצד
 ממונו לעולם יעמוד בכל הכסף שיתקיים עישרו לעולם וגם כן בעהב יתרון
 דעת שמתרבה וכוף בלומדי' בבבתו תחיה את בעליה כי המחזיקים הם
 הבעלים באמת אויב אמר עפי' דרך זה יותר לרואי השמש כי כשפור האדם
 מעשתו כבעלי תורה טהם בקאים מאירים כוזהר הדקיע רואים אור גדול
 באור השמש בתורה שרואי התורה מגלים להם ומצליחים בה' ועתה מברש
 ואויל מה שיתרון שיש בין המצליח כמה שיכו' בת' טהם רואי השמש שרואי
 תורה נגלים להם כאשר אמ' אמר כי בכל החכמה כלומר אפי' שלא הצליחו
 בכל הכסף יתקיים עשירו כמו שאמרנו כי סוף סוף לא גרע מצדקה ויתרון
 דעת החכמה כלומ' שהוא מצליח כממונו תחיה את בעליה הם המחזיקים
 טהם בעליה כאשר אמרנו' או יאמר דרך אחרת טובה חכמה עם נחלה
 ר'

ר' טובה החכמה אשר קונה האדם עם הנחלה היינו המון כמון שאמרנו
 אעפי' שהוא אינו חכם ויש חכמה אחרת שיהיה הוא חכם יותר ר' מי
 שחכמו ר' דעת שנקראים ראו השמש ירא' שיותר הוא החכמי' טובה האדם
 בכבדים מהחכם עצמו שלומד בעבורו וכמו שאמר במאמר שלקחתי למה
 כי הוא זוכה בתרתי כל החכמה וכל הכסף זש' כי בכל החכמה בכל הכסף
 וזה היתרון שאמרתי הוא יתרון דעת כי נקראת ההלכה על שמו כמו שאמ'
 המאמר כי החכמה תחיה את בעליה היינו המחזיקים ביד לומדיה וזוה
 נביא פסוקי ולכולון אמר שמח וכולון בצאתך כי מורה גדול המחזיק על
 הלומד אמר שמח וכולון הזכיר וכולון קודם ועשה עיקר ממונו ואמ' כי יהיה
 לבו כל כך בטוח בה' יתב' כי אעפי' שדרך בני אדם לשמוח בבואם מדרבם
 אשר הצליחו ולא בצאתם כמו שמביאים חול משל הפקח והשטוי כי השטויים
 היו שמחים בצאת הפכיה ללכת לדרכה והפקחים בבואה אמרו הפך
 לשטויים למה אתם שמחים וכי אתם יודעים מה יהיה אחרית הפכיה שמו'
 או תשכר אמר כי וכולון ככון לבו בטוח בה' וישמח בצאתו למה כי ישכר
 בא הלו' גדול זכות התורה וגם מודיע מעלת בטחון וכולון לא שאר העל' כי
 העל' הר יקראו ואומר ששם יזכחו וזכוי דרך כי שפע ימים ינקו כלומר אחר
 שרוב ימים ינקו וגם כן במדברות ושפוכי טמוני חול מריכווי הדרך' או יאמר
 כי וכולון ישמח בצאתו מן הבית אעפי' שלא ילך רחוק כי כמעט הטורח
 יצליח להיות כי ישכר באהלו לא כן העל' כי הם הר יקראו שם יזכחו וזכוי
 דרך כי שפע ימי ינקו ושפוכי טמוני חול וכולי האי ואולי למה שענייני וכולון
 בדרך השגחה ושאר העל' ע' טבעי' הרי מצונו כמה גדול שכר מחזיקי
 התורה ולומדיה כאשר מורה גם כן המאמר שהצעתו' וראוי לעורר
 במאמר ראשונה מהו כל וחופות' וגם מטנה באומ' לבעלי מצות אלל בני
 תורה ולא אמר אלל בעלי תורה' או יאמר לבני מצות אלל בני תורה ויהיו
 החלוקות שוות הלא דבר הוא' עוד קשה מניינאל למה לי טהם תלתא קריין
 וגם למה שינה הקדר' ובפסוקים שהביא כי פסוק אשרי אנוס הוא מישעיה
 וה' בפסוקים האחרים אמרם שלמה העל' א' בקהלתוא' במשלי' והל' להביאם
 על הסדר ובכופס או בתחלתם פ' אשרי אנוס שהוא מישעיה' ועוד קשה
 אחר שהביא פסוקי נכואה ורוח הקדש מכיא מעשה שמעון אחי עזריה'
 ועוד או' דכותה וגם נדקדק למה הוא מטנה בענין שמעון אחי עזריה או'
 והלא שמעון היה גדול ובענין ישכר או' והלא ישכר גדול היה'
 הביאור הוא כי כונת המאמר להשמיענו היות ה' משלם לבעלי המצות
 מדה כנגד מדה כי כמו שהם עושים לל בשעת מתן מעותיהם
 כעשה וכמו שאמרנו הראשונים בפסוק ה' לך עי' ימינך הנה הצל יהוא הוא
 כללי ממתן המעות וכן עשה להם ה' כגן עדין אמנם ענין הח' פות הוא
 מלכוש

מלכות משופח מכל דבר ודבר אשר למד החכם פירו' הבעל מצות כעשה לו
 חופה כפי גודל וערך הדבר ההוא ככה מתגדל החופה והתענוג ההוא
 וכמשל ככזה מחופתו של חבירו עפי' דרך זה ואם עתיד הקצה לעשות כל
 א' כמו שאמרנו וחופו לבעלי מצות רמוז שהם הבעלים מאותה החכמה אצל
 בני תורה שהם בניו היוצאים מחלוציה היוצאים מעותיהם כי הדם הוא הכסף
 ואית ליה תלתא קריין אשר משלשתם כא' מפיך ראיתו מהראשון מוציא הכל
 הכולל אשר קונה בכל ככפוי' ואפי' מקרא דקאמר כי כלל בכלל
 תרויהוון בבית דה' כלל כי כלל החכמה כל הכסף * אמנם אמר בכלל הבית
 היא בית בעבור כלומר תדע למה זוכה לטבת בגן עדן כלל החכמה בעבור
 כל הכסף * אמנם עדין אין לנו שיקפה שלימות החופו' אשר נקמה מכל דבר
 בפרטו' לזה הביא פ' אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה כלו' שאלו
 השלמות והאושר אשר לוקח מעשיית התורה כי אין זאת אלא תורה אלו
 האושר בפרטות לזה לוקח המחזיק בה כמו שהוא עושה אותה כי כן נקט
 תיבת אשרי אחד לטניהם ולהיות כי בשני כתובים הזכיר הבעל מצות
 והבעל תורה בעצמו כי הבעל תורה הוא רמוז בתוכה יעשה זאת * ואומרו
 וכן אדם יחזיק היינו המחזיק אמנם בפסו' עץ חיים לא נמצא אלא המחזיק
 והביאו להיות כי עדיין לא מצינו אושר לא בת"ח עצמו אשר הוא רמוז כמו
 הביא פסו' עץ חיים ותומכיה מאושר כי הזכיר האושר בו בעצמו המחזיק
 והתומך ידו' לומדי התורה ועדיין לנו צריכין למודע כי אין לנו כל המוכר
 כי אם בעמי הארץ שצריך שיחזיקו ביד האחרים הלומדים לכן הביא
 משמעון אחי עזריה כי עם היות עזריה תלמיד חכם היה מחזיק ביד אחיו
 לכן אמרו' והלא שמעון היה גדול ולא אמר גדול היה כלומר שהיה גדול
 בשנים וגם בחכמה ולא תטעה כי אולי בעבור היות עזריה גדול בחכמה
 נקראת ההלכה על שמו אבל בחלוקת וכולן אין טענה בזה כי ידוע הוא
 היות יששכר גדול בחכמה ובשנים ולא שהיה גדול בשנים לכן אמר היה
 גדול גם בשנים לכן שינה בעל המאמר ואמר והלא יששכר גדול היה ולא
 אמר היה גדול * או באמר ענין אחד כי להיות כי שמעון לא מצינו במקום
 אחר וכותן לו הגדולה לכן עיקר קושייתו מהיותו שהיה גדול
 בחכמה ובשנים באשר אמרו לו לא כן ביטבר כי מצינו בתורה במקום אחר
 כותן לו הגדולה יששכר וכולן וכו' לכן אמר והלא יששכר גדול היה כלומר
 כי כל קושייתו מה גדולה אשר אשר נתן לו במקום אחר אלא להיות כי היה
 וכולן כותן לתוך פיו של יששכר' כמו שמוזכר הכא הפסוק שמח וכולן באמת
 לכן באמר בזה הכתוב נתן לו הגדולה על מה שהיה עשה לרוב אוניות
 ולדיוק בנות לתת בתוך פיו של יששכר * וכוכל לומר כי גדלה מעלת וכולן
 במדרגה יתרה משמעון אחי עזריה כי נקרא ראשון בפסוק ולכולן אמר
 וגם

וגם עשה טפל ליששכר באומרו ויששכר בולו כי היה יכול לומר יששכר
 באהלך * אמנם להיות כי וכולן היה יותר טורח מעזריה שהיה מפר' מיטוב
 כי כן דייק בעל המאמר לפיכך נקרא הפסוק על שמו ואמר ודכותא כי אחי
 הייתי מפרט הפסוק שהוא מדבר עם וכולן חזי הפסוק והחזי עם יששכר
 שיטמח כל אחד בחלקוה בקחורתו וזה בלימודו לכן אמר ודכותא שמו
 וכולן כי לפי אותו הפי' שמדבר בשמיה' תיבת ויששכר באהלך חזר ליששכר
 אבל לפי דרך המאמר תיב' באהלך חזרת לכולן שהאלי' נקרא' על שמו
 כמו שמצינו בשמעון אחי עזריה ואם לפיכך נקרא הפ' על שמו כי כל הפסוק
 מדבר עם וכולן הרי מצינו גדול מעלת מחזיקי התורה ולומדיה *

ואברהם זקן בא בימים כתיב עטרת תמארת שיבה בדרך צדקה תמצא * מלל ואברהם
 ר' מאיר אול למעלה ראה אותם כולם שחורי ראש אמ' להם תאמ' זקן כתיב
 ממשפחת בני עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אמרו לו
 ר' התפלל עלינו אמר להם לכו והטפלו בצדקה ואתם זוכים לזקנה מה
 טעמיה עטרת תמא' שיבה והיכן היא מצויה בדרך צדקה תמצא ממי אחת
 למד מאברהם שכתוב בו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט זכה לזקנה
 ואברהם זקן :

ראוי לעורר ראשונה מה הקשה בפסוק ואברהם זקן שאמר כתיב עטרת
 תפארת וכו' גם נדקדק אומרו ראה אותם כולם שחורי ראש הם
 תיבות ככולו' כי ה' לל ראה אותם שחורי ראש או יא' ראה כולם שחורי ראש
 גם נשים לב בדברי רבי מאיר שאומ' תאמר ממשפח' בית עלי אתם כי ה' לל
 שמו ממשפחת וכו' עוד קשה כי הם לא השיבו על תפלת רבי מאיר כי אם
 הם ממשפחת בית עלי מה יועיל תפלת רבי מאיר אחר גזר דין שיש עמו
 שבעה כידוע מפסוק לכן נשבעתי לבית עלי וא' קשה תשובתם באמר *
 ועוד קשה באומרו מה טעמיה עטרת תפארת וכו' כי ה' לל שאמר עטר' וכו'
 כי אין זה שאלת טעם שאמר מאי טעמיה * גם אומרו והיכן היא מצויה
 כימה עוד ללא כח באומרו מה שאומר הפסוק * ועוד דקדוק באומרו
 ממי אתה למד מאברהם כימה צריך לימוד זה אחר שהביא פסוק עטרת
 תפארת ואם הכונה להיות ראויה מן התורה וגם להיות מעשה באברהם
 ומעשה רב יביא להם ענין אברהם ודי' גם צריך להבין כי ראית ושמו דרך
 הוא מדב' כצווי הורע כדכתיב כי ידעתיו למען אשר יצו וכו' וא' מנאלך
 כי בטכר זה זכה לזקנ' אלו הם הפסוקות אשר ראית לעורר *

הביאור הוא כי הקסן חזל בפסוק אומרו זקן בא בימים הוא כפל ענין
 כי כיון שבא בימים ודאי' שהוא זקן לכן אמר כתיב עטרת
 יט א I 19 תפארת

ראוי לעורר ראשונה מה כונת ר' יצחק בפתיחה זו גם קשה בדברי רבי
אחא שמקשה לא היא זקנה וגו' כי זקנה היא דבר אח' ושיבה היא
א' להיות שכ שהיא יותר נכבד בימים * ועוד קשה באול' שאם נתת לי זקן
תן לי שיבה כי למה ידבר דבר תלוי ולא יאמר תן לי זקנה ושיבה עמה *
עוד נדקדק שאם שיבה הוא לבד מהזקנה אינו מיבא ראי' מאברהם כי
באברהם זקנה כתיב ביה ושיבה לא כתיב ביה *

חביאור הוא כי הנה רבי יצחק הקשה מה כונת קיסור זקנת אברהם
בתורתו הקדושה כנראה שאין צורך והס דברי מותר אחר שאו'
כא בימים ובפתיחה תרן ענין זה כי הזקנה הוא שלמות גדול מהתפלל
דוד לה' יתן לו שיבה ונתן הודאה לשעבר על הזקנה אשר נתן לו כמו שכתב
בי הנה בפ' זה הקשו שאם כונת הפסוק הוא שלעת זקנתו ושיבתו אל' עובדו
לא יתכן מפני שתי קושיות א' מענין שזה כבר התפלל בתחלת המזמור באו'
אל תשליכני לעת זקנה וגם הלשון קשה כי ה' לל וגם בזקנה וכשיבה אל' זקנים
אל תעובדי שאו' וראי כונת דוד היא שהתפלל לאל' יתן לו זקנה ושיבה להיות
דבר גדול ואם כן בשבח אברהם משתעי קרא והנה ר' אחא הקשה לא
היא זקנה ולא היא שיבה כי מוכרח הוא לומר שהזקנה והשיבה הם בזמן
א' שאם השיב היא יותר בכלל מאתי' מנה והיה לו לשאול שיבה ולא לא היא
זקן' ולא היא שיב' שאו' שהזקנה והשיבה הכל בזמן א' אלא הדרת פנים היא
השיבה כי עטרת תפארת שיבה ואמר דוד אם נתת לי זקנה תן לי שיבה
הכונה כי דוד לא היה שואל הזקנה כי כבר נתנה לו כמו שהזכיר בפסוק
הקודם אבא בגבורות שהוא בשמונים שנה * ועוד שאם כן ה' לל וגם לזקנה
ושיבה או' יאמר יותר בלשון שאלה זקנה ושיבה אלהים תן לי אלא כונתו הוא
עם הפסוק הקודם אל' אלהים למדתני וגו' כיהיה מתן הודאות לאל' אשר
למדו מעשריו ז' אלהים למדתני מעשרי ועד הנה אגיד כפלאותיך וגם אלתן
לך רוב ההודאות כי על כל טוב אשר עשית עדי זקנה כל' עדי תתן לו זקנה
ועתה צריך שכיון שנחת לי זקנה ושיבה אלהים בדין הוא שאל' תעובדי ולזה
לא אמר ה' אל תעובדי מתת לי שיבה עמה * ובה מוכן הטעם אשר בתיב'
ושיבה באופן שתפלתו היתה על השיבה כי הזקנה כתונה היתה לו והיה
נותן הודאה עליה להיות דבר גדול כי הרי אברהם ע' שנים נדק' ומשפט
זכה לזקנה ואברהם זקן ובה מתורן שמביא מוזקנה של אברהם לזקן שכתו'
כדוד בראש הפסוק אשר היה נותן הודאה עליה להיותה דבר גדול כמו
שאמר כרי שמתוך שיבה אשר יהיה בו יגיד לדוד הבאים כמו שאומר עדי
אגיד וגו' * וגם נוכל לומר לפי הנראה בנקל כי להיות שכתוב באברהם זקן
ובא בימים תיבת זקן מורה על השיבה כי הזקנה כבר היא כתיבת כא'
בימים אלא זקן הוא השיבה הדרת פנים ובא בימים הוא הזקנה * אמנם
הראשון

הראשון הוא יותר חריף לתקן יותר לפי דעתי:

ואברהם זקן וגו' דא' האל' גדלת מאד גדול אתה בנפלאות שעשית עם
האדם שנחת לו זקנה ושיבה שאלולי כן אין אדם יודע ארתי *
לכבוד ואין מאד אלא זקנה שנאמר ועלי זקן מאד וגו' * דוד זה הענין
שהלבשתוך ב' ס עווי וזמרת יה אמר ר' יהודה בר אלעאי זמרני וזמרתיו
והדר ההדר שנחתה ב' בסיני נגד כל הע' אמר ר' יהודה בר סימון כזן
שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע אותה שעה נא כשושנה בין החיים
דבר אחר הוד והדר לבשת מהווד והדרן הלבשת לראשו של אברהם
שנחת לו הדרת זקנה שנאמר ואברהם זקן וה' בורך את אברהם בכל בזכות
מה בזכות שהפריש מעשר מכל שנאמר ויתן לו מעשר מכל וה' בורך את
אברהם בכל *:

ראוי לעורר מה דקדקו חז' בפסוק הפרשה שהביאו פסוק' אלהי גדלת
מאד ומה טעמו חז' בכתוב ה' אלהי גדלת שדרשו גדול רתה
בנפלאות שעשית עם האדם שהרי כמה גדול עושה גדולי' מאלה ומהיכן
בא' להם דהיינו בזקנה וכי משום דכתיב מאד מאד לג' כמה מאד איכא
בקרואי * גם אמרו זה הענין שהלבשתוך ב' ס מה ענין הלבשו ב' ס ומה לו
לדוד בשעבר * גם כתיב כונת רבי יהודה בר אלעאי וכונת רבי יהודה בר
סימון מה הוכיף עליו * גם באומרו דבר אחר באברהם * גם אומ' הלבשת
לראשו של אברהם מאי לראשו דקאמר * גם אומרו בזכות ויתן לו מעשר
מכל כינר ישו המדות מעשר עם הזקנה * גם אומרו לכך נאמר וה' בורך
את אברהם בכל * מה דקדקו ז':

חביאור דחז' הקשו מה קשר וה' בריך את אברהם בכל עם ואברהם זקן
גם אומרו ואברהם זקן דה' לל והיה כי זקן אברהם וכו' * גם היינו
זקן היינו בא בימים * עוד אומרו וה' שמורה הוא ובית דינו למה * אמנם
בכונת ז' יוכן עם פסוק ה' אלהי גדלת מאד דקשיא בפסוק אומרה' אלהי
כי ה' לל ברכי נפשי את ה' גדלת מאד ומאי חומר ל' ה' אלהי * ועוד ק' הלא
ידענו שהוא אלהי * גם אומרו גדלת ולבשת דאיכא תרתי משמעותא אג'
כמו נגדלת או גדלת לאחרים וכן לבשת' אמנם כונת דוד להודיע גדולתו
יתברך שאינו כמו ב' שאינו לבוש שום אדם הלבוש שלו והשיבה שלא יחבר
מכבודו ללבשו לבוש המלך אבל הוא יתברך גדול אתה בנפלאות שעשית
עם האדם שנחת לו זקנה ושיבה שהוא לבושו כמו שהוכחנו במאמר שלמעלה
מזה וז' ברכי נפשי אתה וכי תימא מי אתה שתברך לל' רס ונשא לזה
השיב ואמר ה' אלהי בלומך מקבתי ז' אלהי בכיני ולא אלהים כל' מקיבתי
גדלת

מזל בתנחומ'
ואברהם זקן
ה' ס' אלהי
גדלת מאד

מזל בתנחומ'
ואברהם זקן
ה' ס' אלהי
גדלת מאד

גדלת מאד דהיינו שלכשת לי לבנותך הוא הזקנה הרמוזה בתיבת מאד
 והיא אותיות אדם גדלת על כל גדולים כמו שאמרנו טעם היותו אלוהית
 הלכית לבנותו לאדם הריו שהאדם נדמה לאלוהי בלבונו כנזכר וג' בעבור
 האדם לבטל לבנות אדם להגיל ישראל בים ואם הוד זה העוון שהלכשתוך בים
 כלומר עוון הוא מה שבעבורי האיש מלחמה נדמה כאיש יעיר מלחמות
 הריו שלי כלה לברך שאני לוכט לבושי ומרתיה לא אמ' ומרתיה
 לרמוז מה שדרשו חז"ל כעס זמירות ישראל שהוא נעים מומירות ישראל והוא
 נעים שנותן זמירות לישראל כי כפי הזמירות שנותני ישראל הוא נותן להם
 שמוע ישראל וכו' האחר ומי כעמך כישראל וכו' הריו ראה ג' בגדולתו ית'
 שמתפאר בישראל והו כוכת הוד זה העוון וכו' ומהיכן זכה לטהר לבית את הכהן
 בים והדריכלומר בעבור ההדר שנתהדרת בו בסיני וגם כן הוא רמוז בתיבת
 עוון היא זכות התורה שנקראת עו שנתהדרת הכהן בגד כל האומות וכו'
 רבי יהודה לפרט כנגד היה נגד כל האומות שכשאמרו נעשה ונשמע על
 אותה טעה נאמר כשנשכה בין החוחים טעם הע"א דבר אחר הוד והדר
 לבשת מהורך והדרך הלכשת לראשו של אברהם יר' שהוא פי על מה שאמ'
 ה' אלי גדלת מאד דהיינו שנתן לאדם זקנה שהוא מלבונו כמו שאמרנו
 ועתה פירש מהיכן זכה האדם לזקנה שהוא מאברהם אבינו שלקח' כמעשיו
 הטובים כמה שנתן הוא למלכו של עולם להפריש מעשר לשם שהיה כהן לא
 עליון נתן לו הדרת זקנה באופן שהכרכות יחולו לראשו של אברהם שהוא
 היה הקיבה ואם ואברהם זקן כלומר שהוא היה חידוש שהיה זקן מה שלא
 היה עד הנה ומהיכן זכה לזקנה שוב הוא ובית דינו בדרך את אברהם
 בזקנה בכל כלומר בעבור מה שנתן כבוד והפריש מכל זכה לברכת
 הזקנה שיכבוד והיינו יכולים לומר דק אמר לכך נאמר וה' ברך את אברהם
 באלו אומר שאברהם היה זקן וה' כלומר דומה לבוראו שהוא לבנותו
 כאמור ודי כזה:

הוא
 ית'
 וכו'
 וכו'

אם כסף תלוה את עמי ההר טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט
 אין בריה שאינה חייבת להב' אלא שהוא חנון ורחום ומחיל על
 כל הראשונים שנאמר אל תזכור לנו עונות ראשונים משל לאת' שלוח מן
 דיוסטוס (ר' מלוה) שלוח כל אדם סמנו ושכחו לאת' מן בא ועמד לפניו
 אמר לו יודע אני שאני חייב לך אמ' לו למח הזכרת חוב הראשון כבר בטל
 הוא מלבי כך אדון העולם הנר' חוטאים לפניו והוא מסתכל שאין עושיין
 משובה והוא מניח להם ראשון ראשון וכשהם שבים באים להזכיר החוב
 שעשו בראשונה והוא אומר להם אל תזכרו ראשונות מנין אתה אום שאם
 שם אדם ועשה תשובה אפי' ש בידו עוונות הרבה הוא עושה אותם זכות
 שכאמר

הוא
 כסף
 עליו
 הכר
 שם חונן

נאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדק על ימיה היו ימיה כל
 פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו (יחזקאל ק"לג וכפי' יחז' וכדפוס אומר
 טעות גם הם שני כתובים ומיכת חיו טעות אלא הוא ימיה מנאית כתוב)
 לכך הוא מו' היר על העני לא תהיה לו כנושה לא תעמידנו ערום והיה בי
 יצעק אלי וגו' וכן דוד אומר צעקו זה שמע י' ד' אבהו אומר שלש רגלים
 החיו לי בשנה הבה קבע שלש רגלים והתורה בזכות האבות שאינן באים
 לפני הבה ריקנין ואף ברורות הללו אעפ' שהן מצדק אין התורה זוה
 מהם שנאמר לא ימושו ספי' וספי' זר עך וגו' את העני עמך משל לאחד
 שהיה לו עסק לפני המלך והיה לו סניגורין מפי' סין עליו כך אדם עושה
 מצוה והוא בן תורה וגו' חסדים והשטן עומד ומקטרנו וסניגורין
 עומדין כנגדו ומלמדין זכות שנאמר מתן אדם ירחיבו לו מה שהוא עושה
 עם העניים מס' עין אותו לכך נאמר אשרי משכיל אל דל:

ראוי לעורר ראשונה מה דקדקו חז"ל בכפוק הפרטה שהביאו פקוק
 טוב איש ומה טעמו בכפוק טוב איש דקאמר הה"ד גם אומ' אין
 בריה שאינה חייבת לאלהים אלא שהוא חנון ורחום היבא רמיוז גם קשה
 מ' אלא וכו' ומחיל על כל הראשונים שנאמר אל תזכור לנו עונות ראשונים
 כי גם לא הזכיר שהוא מוחל עונות ראשונים אלא שאנו מתפללים אל תזכור
 וכו' (עיי' במומר ט') וכן אומר אה"כ עורנו אהי ישענו וכו' הכל דרך תפילה
 גם למיה צריך משל בדברים פשוטים ובפרט שאינו דומה למשל כי ככו' שיק
 שכה ולפניו אין שכה ובדבריו ג' קאמ' והוא מהתכל שאין עושיין תשובה
 והוא מניח להם ראשון ראשון הרי שלא מחמת שכה כמו שאומר המשל
 נשכחו לא שרונה ברחמיו למחול א"כ אינו דומה כלל למשל גם צריך להבין
 אומרנו מנין אתה אומר שאם שכ אדם ועשה תשובה הוא ככל' ענין במלות
 שונות היינו שכ היינו עשה תשובה ויאמר אחד מהם ג' כיין שיש לו ראייה
 שה עונות אפי' שהם הרבה הוא עשה אותם זכות שהנא רבותא טפי וכמו
 שמוכי' מפקוק עליהם חיו יחיה למה נאמר שהוא מחיל על כל הראשונים
 דבכלל מלתי מנה שאלרב' כעס' להם זכות וכי תימא שמדבר בכ' מנין תשוב'
 בדעריין בגמ' כאן בשב' לשמ' האן בשב' שלא לשמ' כו' אינו מנדרין דיד' שמוכות
 להכל' הו' חמנו' שהא מתנהג עמו שפריך שכן גתנהג עם העני ונאמר זאת
 האחרונה שהיא גדולה עוד קשה שמכיא כל הפקוק עליהם חיו יחיה וגם
 כל פשעיו לא יזכרו שהם דברי הפכיי' שכאו' עליה חיו יחיו בר' שנהפכו לזכר'
 ובאומרנו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו נראה שלא יזכר וכלבד' לכל אינם
 כעשים זכיות גם נראה כולם לא יזכרו כל יזכרו מקצתם ולפי הנראה ליכא
 למשמע מהא' קרא כלל ועיקר גם כפי' אומרנו לכך הוא מזהיר על העני לא
 תהיה

תהיה

תהיה לו כנושה מה שיקות זה הענין לזה גם כבין אומ' לא תעמידנו ערוש
והיה כי יזעק אלי כראה דברים בלי הבנה גם אומרין וכן רוד אומר זעקו וה'
שמע וכי יהוד' ועוד לקרא הרי פסוק הפרשה אומ' והיה כי יזעק אלי ושמעתי
אפי' כי יחיד כש' כשזעקו רבים גם צריך להבין דברי רבי אבהו אומרין כתוב
ששם רגלים וכו' נראה כל דבריו בלתי מקושרות רק מה שאומר אח' משל
לאחד שהיה לו עקק עם המלך וכו' והיכא רמיזא בפרשה ענין זה גם קשה
דכיון שהאדם עושה מצוה וכן תורה וגומל חקד כמה השטן עומד ומקטרגו
ולמה התורה לא ילמד עליו זכות שעבירה מככה תורה אלא מתן אדם
דהיינו מה שעושה עם העמים מקיישן אותו גם מאי קאמר לכך נאמ' אשרי
מושיל אל דל כל אלו הדקדוקים ראיתי לעורר במאמר זה וקשה להולמו
ולפי עד' המאמר הזה אומר דורשני

חביאור דחזן דקדקו בפסוק הפרשה אומרין אס כספק תלוה את עמי
את העני עמך דה' לל לשון זנוי כהפ' תלוה וכו' ע'ד קשה אומ'
את עמי את העני די שיאמר אס כהפ' תלוה את העני ובודאי דבעיניו משתעי
ולא בעס אחר ותיבת עמך ג' מיותרת לזא' הה' טוב איש חונן ומלוה תיבת
איש מיותרת גם קשה מאי יכלכל דבריו במשפט דקאמר כי דקה הוא מה
שחונן ומלוה ולא משפט ואס הכונה לומר שיעשה הדברים בכלכול ולא
יבזבו יותר מדאי הוא קש' שבא' דכהא' משתעי קר' לזא' איך כל בריה שאינה
חייבת לה' ירצה שצריך האדם ידון ק' ללמוד ממדותיו ית' שאין בריה
שאינה חייבת אלא שהוא חנון ורחום כמש' הפסוק הקודם זרח בחשך אור
לישרים ירצה שאפי' אותם אשר תחשכנה עיניהם מראות יכולים לראו' וזרח
בחשך אור להם האל ית' לישרי' כלו' לעשות ישרי' עין שחונן ורחום וצדיק הוא
ית' שמוחל על כל הראשונים שבאמר אל תזכור לנו עונות ראשונים דקדקו
חז' דה' לל א' תזכור עונות ראשונים לנו והוא צודק יותר אבל הכו' לאמר כי
לנו ובעבורנו תלוי שאל תזכור העונות שעברו ותחשוב אותם הראשונים ולוה
הביא משל לאחד שלוה מן דיוקטוס ר' מלוה לכל אדם ושכחו לאחר זמן בא
ועמד לפניו בעבד לוה ואומר לו יודע אני שאני חייב לך הנה באותו
ההשעבדות ככמרו רחמי המלוה ההוא ואומר לו למה הזכרת חוב ראשון
כבר בטל הוא מלבי כלומר בעבור מה שעמדת לפני והודית ולא בושת כן
בוה האופן ארון העולם הכריות חוטאין לפניו והוא מקתכל שאין עושין
תשובה ירצה אינו מקתכל שחוטאים שא מה שאין עושין תשובה כדי למחול
להם תפק ועכ' מניח להם ראשון ראשון וכשהם שבים ונכנעים לפניו באים
להזכיר החוב שעשו בראשונה והוא אומר להם ובעבור הכנעתם אל תזכרו
ראשונות הנה שכפי מעשי האדם בחזור בתשובה לפניו גורם שמעבי' ראשון
ראשון שאם לאו כפרעים על הראשונות ג' וז' אל תזכור לנו ובעבורנו עונות
ראשונות

ראשונות זכרה הוא חנון ורחום לותר על הראשונים וצדיק כמה שעש' צדק
ומשפט כיון ששכ בתשובה כן ממונו ילמד האדם והלכת בדרכיו ז' טוב איש
חונן ומלוה ר' טוב לאיש שידמה לבוראו בהיותו מלוה לכל העולם ויכלכל
דבריו במשפט כי כמו שה' מתנהג עמו לותר לו על חובו מהעונות ככו' כן
יתנהג הוא עם הלווה וז' אס כספק תלוה את עמי את העני עמך כל מה
שתעשה את העני עמך אתה עושה שאס תעבד' עליו ג' הש' יעבור על חובך
והיינו יכולים לומר דרך הלצה את עמי באלו אומר אתה עמי כלומר כמו
שאתה מלוה והוא לוה כן אני מלוה שלך ואתה לוה וכוה את העני כלומר
מה שתעשה שתעשה לעמי אני אעשה עמך אס תדחוק אותי אני אדחוק
אותך א' ע' מנין אתה אומ' שאס שב אדם ועשה חטובה רמו ככפל ששכ לשם
שמים ועשה תשובה שהעונות עושה אותם זכיות שבאמ' טוב רשע וכו' הנה
בוה נפל טעות בדפוס שהם שמי כתובים ב' יחזקאל הא' בקימן ל' והב' בקימן
א' ובע' הפך הקדר להכריע שלא מביא שלא יזכרו אלא שעושין אותם
זכיות כשהוא לשמה והיינו מדקאמר קרא בקימן ל' וכשוב רשע מרשעתו
ועשה משפט וצדקה ובקימן יח' אומר כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו
בצדקתו אשר עשה יחיה הוא מוכרח שמה שאמר עליהם הוא יחיה אינו
חוזר אל משפט וצדקה ועל שמה' הוא יחיה שהרי בצדקתו לבד נאמ' שיחיה
אלא על רשעתו דהיינו על כולל כל פשעיו אשר עשה המוכרות בקימן יח'
בפי' יחיה הנה כמו כן מוכה נדון לענין הפרשה שלא מביא שצריך האדם
להיו' חונן לכל ידחוק אל העמי וכמו שאמרתי באת העני עמך שא' שאדרכא
יש לו לחשוב שאת העני עמך כלומר שהעמי יש לו עליך הלואה כמו שהאל
חושב חוב עונותיך לזכיות והוא פירוט נכון בפרשה ורבי אבהו דורש הפ'
באופן אחר ז' כתיב שלש רגלים תחוג לו הקב' קבע לישראל שלש רגלים
והתרה בזכות האבות שהם דברים בוראים המועילים לגוף ולנפש שאינם
באדם רקנין בענין השלש רגלים וכתוב ולא יראו פני דיקס כי תפק הנה
שכרו אתו לברך את כל מעשה ידיו כמש' שס איש כמתנת ידו וכו' וכן בענין
התורה היא בכל זמן במקום המקדש שהיו הולכים לחוות במועס' ה' הנה
מיום שנברך אין לנו אלא ארבע אמות של הלכה והנה השני דברים אלו
כמשכים בענין הצדקה וז' משל לאדם שיש לו עקק עם המלך כי ע' העני
הוא ממש כאלו יש לו עקק עם הקב' והיו לו קניגורין מפייסין עליו ירצה
על ידי אותו העקק שהוא מתקרב אל המלך גם כן לוקח קורבה עם
משרתיו העומדים לפניו לפייס את המלך באווה עידן רתחא על אויה עון
כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כך האדם הזה עושה מצוה
ר' כל אלו הדברים שהם מצות ראיון של שלש רגלים וענין התור' בזכו' אבות
ושלשתם נמצאי' בעושה צדקה הא' כיצד עושה מצוה בהלואה והוא בן תורה

ששכחו ידעית ההפכיה וכשכח משה ועשה המשכן ים מהם שהכוח מעצמו
הנה או נהפך הכדר טרנו לתקן את אשר העוון אבותם וקדמו להביא אותם
שהביאו מעצמן לאותם שאביהם הכימו הדברים ומן הראוי היה שיוכיחו
ג' הם מעצמן אינה דבר ולרמוז זה אמר בע"ה שלא הביאו לא לא מה שהיה
מונה בידם כלומר לא הוסיפו מעצמן כלום ומי יאמר שכן היה הקדר שכן
הוא אומר וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וכו' אהר כל נדיב לב הביאו
ומוטעם בזה תיבת הביאו דקאמ' בקיפיה דהאי קרא כלומ' הביאו הנמצא
אתם ול' א יותר או שמא לזכות את האחרים לא הנית להם משה שיביאו עוד
כיאם הנמצא בידם וכי תימלא מי יאמר לך שהנמצא אתו כינו מומן ציו
יעקב לא ואומר וכל אשר נמצא אתו עני טעו' ומי הביא עני שמים במדבר
אלא שמומן יעקב הביאם כידוע מהמדרש והנה בזה מובן בעצם פכו' ואלת
התרומה אשר תקחו מאתם שהפסוק הקודם אומ' מאת כל איש אשר ידבנו
לבו תקחו את תרומתי היינו כנגד אות' שהביאו מעצמן אבל ואלת התרומה
אשר תקחו מאתם כלומר מאותם שכבר הוא אתם מוכן ומומן מומן יעקב
דהיינו התכלת וארגמן ועני שמים אללא שהזכיר כל הדברים הנריכים אל
המשכן זה וכקף וכו' אבל בשתי כיתות הכתוב מדבר וזוה מתורן כל
הדקדוקים שדקדקת במאמר ודאי בזה *

ועשית את הקרשים למשכן ההר ישבעו עצי הארץ לבנון אשר נסע
הרבה בריות ברא הבה בעולמו ולא היה העולם ראוי להשתמש
בהן ונגזר ה' מן העולם ואינה אור שנברא ביום ראשון דא' ר' יהודה
בר סימון אמר אור שנברא ה' ביום אדם צופה וסניסו מסוף העולם
ועד סופו כיון שנסתכל ה' בה בדורו של אנוש ובדור הסבול ובדור הפלגה
שמעויהם מקולקלים עמד ונגזר מהם שנאמר וימנע מר שעים אורם ולמי
גזרו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלרים את האור כי טוב מהו כי
טוב שהיה אודו נאת לעולם ולא היה מניק כשמש הזה והיכן גזרו בן ערוך
שנאמר אור ורוע לצדיק והרבה בריות ברא הק' בה עולם ולא היה ראוי
להשתמש בהן והיו ראויים להגנו ולא נגזרו ואיזה זה זכב' אמר ר' אבהו
פובה גדולה חלק ה' לעולמו כזהב' אדם פורס זהוב או הוא מוציא ממנו
כמה יצאות שנאמר וזהב הארץ התיא טוב טוביה דהוא בבייתיה טוביה דהוא
בלותי' יתיה אמר ר' שמעון בן לקיש ולא היה ראוי להשתמש בזהב ולמד
נכר בשביל המשכן בשביל בית המקדש שנאמר וזהב הארץ התיא טוב כמה
דאמ' אהר הטוב הזה והלבנון והזובים היו וגזמ' ואף ארזים חיראויים
להגנו ולא נגזרו אמר ר' חנינאל לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים ולא
גבראו אלא בשביל המשכן וכשביל ב'ה שנאמר ישבעו עצי הארץ לבנון
אשר

מזל ונשיב
את סקרטו
פחד ישבעו
עצי ס' וכו'

אשר נסע ואין לבנון אלא ביה המקדש שנאמר החר הטוב דהודו וכו' לבנון
ראוי לעורר מה דקדקו חזל כפ' הכר' שאמר ה' ד ישבעו עצי ה' וגו' גם
קשה אומ' הרבה בריות ברא הק' בה בעולמו ולא היה העולם ראוי
להשתמש דכיון שלא היה העולם ראוי למה בראך' גם קשה שאומר הרבה
בריות ואינן חלל בריות א' הוא האור שכן אומ' ואינה זה האור' גם נדקדק
אומ' זה האור שנברא ביום ראשון דמה לנו אם נכרח ביום ראשון או לא ופי
לא ידענו שנברא ביום ראשון' גם נדקדק או' כיון שנכתב וגו' וכי הק' בה
אינו צופה ומביע מעיקרא ולמה בראך' גם מצי' קאמר עמד וגזרו כלל גמז
מהם ותיבת עמד מותרת' גם לריך להבין למה נריך להביא
מפסוק וימנע מרשעים אורם ואינן הביא מפסוק הפרשה שאומר ויכרל
חללים בין האור' גם קשה אומר ו למי גזרו לצדיקים וכו' ואחר כך אומר
והיכן גזרו בן ערוך דקודם חזל היכן גזרו ואחר כך ולמי גזרו' גם קשה
באומר והרבה בריות ברא הק' בה בעולם למה שינה למעלה אומ' בעולמו
וכאן אומר בעולם' ועוד מה שהקשימו למעלה שאינם הרבה שהרי אינו
אומר אללא זה לבד' גם כפל בו הכפל באומר ולא היה העולם ראוי
להשתמש בהן והיו ראויים להגנו הוא כפל ענין' ונדקדק שרבי אבהו
אומר טובה גדולה חלק ה' לעולמו ואינו אומר לעולם כמו שאמר בתחלה
ברא הק' בה בעולם ומאי קאמר טוביה שהוא בכיתיה טוביה דהוא כלותיה
הוא כפל ענין במלות טובות' עוד קשה מאי קאמר ריש לקיש אמר רבי
שמעון בן לקיש ולא היה ראוי להשתמש בזהב ולמה נכר' וכו' דבהא קלקינן
ונחתי' כן עד הנה' גם כפל דבריו באומר ולא היה ראוי וכו' ולמה נכרח
ללא חזל כי אם למה נכרח לבד' וככללו הוא שלא היה ראוי להשתמש וכו'
מאל' לה' מוקד' דוהכ הארץ וכו' דהיינו בשביל ההר הטוב הוא בה' למה'
בשבח הזהב משתעי קרא' גם קשה באומרם ואף ארזים וכו' ומכיל פסוק
ההר הטוב דתרתיה מאל' לן דאם נדרוש דההר הטוב הוא ב'ה להביא משם
שכשכילו נכרח הזהב מאל' לן הארזים דוהלבנון אומר הפסוק שהוא ענין
אחר' ואם נוציא מתיבתו להכמן על הארזי' ארזי' לבנון מינא תיפוק בזה ב
שנכרח בשכילו מההר הטוב שהוא ב'ה כיון דוהלבנון הוא על ב'ה ולפי
פירושו חזל ההר הטוב הזה הלבנון שיוכן שמהם על ב'ה

הביאור דחזל דקדקו בפסוק הפרשה דחזל ועשית את הקרשים משכן
ואמרו עס פסוק ישבעו עצי ה' יובן שהכונה הוא היות בריות
העני שמים לבעבור המשכן כמש' בקוף המאמר וכאלו אומר ועשית את
הקרטי' למשכן עני שמים כלומר לבעבור המשכן עני שמים עומדי' בעולם
שלא היה העולם כדאי והגון להן וזש' ה' די שבעו עצי ה' ארזי' לבנון אשר
נע דקדקו דוכי לא ידענו שהם עני ה' כי לה' הארץ ומלואה' גם מצי'
שביעה

שביעה שייך בעצמים * וגם למה שם תיבת ה' בין הדבקים והלל ישבעו
עני וארוי האשר נטע * גם קשה וארוי מל' שלפי הנראה הם שני דברים
גם מאי אשר נטע אבל כפי דרשת המאמר יובן כמין חומר והיינו שמדבר
בענין העני שטים שהיו כמטבחן וכמקדש והיו משמשין לשני דברים * הא'
העני שטים שבמזבח ועשית מזבח עני שטים ושם ישבעו עני ה' כמזבח
מהקרבנות ומהם גם כן היו כמטבחן כפקוק זה ועשית את הקרשים וכו'
והן הם ארוי לכונן אשר נטע ה' האמור במ"ט ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדש
ולמה נטעם כד' שאמר שם צפורים יקננו כמ"ט בע"ה אחר כך וכי תעלה ע"ה
שם היו מקוננות אלל שם היה כהן שחט ומקריב וחקידה ברושים ביתה
בארזים ביתה חקידה זה כ"ג שאמר וללוי אמר תומיך ולוויך וכו' * ועתה
אפרש מ"ט הרבה בריות ברא הק"ב בעולמו ולא היה העולם ראוי וכו' *
וזה יובן בהקדמה אחת והיינו כי ענין ידוע הוא היות האור הוא אורו של
עולם זה הק"ב וכמו שאמר מהיכן כברא האורה וכו' והנה האל ברחמיו
אמר עולם חקד יבנה באותו האור הנערב דהיינו האור העתיד לבא כ"ב
ובלי ספק דמיון שהיה משתמש העולם באותו האור היה נותן שבעברכה
בכל הכבדאים לאין חקר ותכלית וכמו שלעתיד לבא עתידה ארץ ישראל
להוציא גלוקאות וכלי מל' והיינו כשכיל שאו תהיה אותו האור בעולם
להשפיע משוב ברכתו בכל הדברים באופן כי בענין אותו האור הרבה
בריות ברא הק"ב בעולמו ולהיו ענין האור דבר רך רוחני לכן אמ' בעולמו
ככנו אליו יתב' וכנו דברים וכיס כאלה כי אור זרוע לדניקו של עולם והוא
הוא האור כי ידוע לידועי חן ולכן אמר ואיה זה אור שכברא ביום ראשון
כי זו היא קיבת הבריא ביום ראשון קודם כל דבריו כי אותו האור הוא
המשפיע בכל הכבדאים דאמר ר' יהודה בר' קיימון האור שכברא הק"ב ביום
ראשון אדם נופה ומביט בו מקוף העולם ועד קופו ירצה שאדם שחננו האל
דעה והשכל נופה ומביט בעין שכלו מקוף העולם ועד קופו כלומר שכל
הכבדאים בכל העולם כולם ממנו מושפעים וכיון שנקתכל ה"ב ביום דור
המבול וכו' עמד וגמו ירצה בעמידתו והתרו וגמו כי נתעטף אותו האור
ואמר וגמו מהם לרמוז להם כי הוא בטובו וחקדו היה חפץ להצדיק את
בריותיו ובתורת חקד באותו האור לא שמהם ובהם הם היו קיבה ושם וימנע
מרשעים כלן מקיבת הרשעים אורם בכנוי כלן בשאינם ראויים לאור ההוא
לא לאורם הראוי להם הוא האור המשמש עתה לא שבהבר' האור הגדול
מתחלה רמו שהוא היה חפץ להצדיק עמהם והם גרמו לעמון ובה ודרוש
דמה תשכ' שאין להם תלונ' על ה' או שכיון שאותו האור הם רחמי פשוטי אשר
מחמת כן לעתיד לבא בלע המות וגו' אבל באור זה יפגע בהם מדהד ודרוש
דמה תשכר והכפש החוטא' היא תמו' וכי תימא א"כ בשכיל החוטא' יפסידו
הצדיקים

הצדיקי לז' ולמי גמו לצדיקי וכו' שנא' וירא אלהים את האור כי טוב שהיה
אורו נאה לעולם ולא היה מויק וכמו שאמרתי והעול' צריך לעשו' דין ולחייב
ברשעים והצדיקים יקחו חלקם של הרשעים אשר מנעו האור ההוא והיכן
גמו בגן עדן ירצה כי שם מתעדים הצדיקים בו שבאמר אור זרוע כל' הוא
שהזרוע מזריע לאכול בזמנו כן האור זרוע הוא לצדיק באופן שמקיבת הנקם
מהרשעים היא הקיבה ראשונה אשר בעבודה גמו אותו האור ז' וימנע
מרשעי אורם ולז' ולמי גמו לצדיקי לעתיד לבא לפי שאו בלע המות ואותו
האור אינו מויק והעולם היה צריך דין ברשעים והיכן גמו בגן עדן דהיינו
שיקחו הצדיקים חלק הרשעים בגן עדן כידוע ואמר עוד והרבה בריו ברא
ה"ב בעולם הנה בכאן אינו אמר בעולמו כי קוף קוף הזה הוא ענין גשמי
ואין ראוי ליחדו אליו יתברך ואמר הרבה דברים הכא הוא דבר מבואר
כי יש זהב וארזים וזהב טבעה מימי זהב כדמפרש ואולי * וכן
בארזים ואמר לא היו ראויים העולם להשתמש והיו ראויים להגמו *
הכוכה לרמוז כי משתי בחינות האמורות באור * האחד שמד
הכבדאים לא היו ראויים להשתמש בוהב ולא היה ראוי שיכרא הוהב מד
המקבלים וגם מד עצמו שהוא דבר חשוב והיו ראויים והגוני להגמו לעתיד
לבא לצדיקים כדתך שגמו האור אבל לא גמו מפני כבוד ה"ב ועתה פי' ר'
אברהם ואמר טובה גדולה חלק ה"ב לעולמו ירצה שישקונה עולמו של מקום
הזהב הוא עולם הבר' ולכן אמר לעולמו בכינוי הא כיצד יש פורט וזהב א"כ
הוא מוציא ממנו כמה יציאות ר' בדתו לכמה מימי דקה וג' ששטה בו
שאמר וזהב הארץ היא הוא רמוז לזהב העובר בארץ החיים טוב מאד
ז' טוביה דהוא בביתיה טוביה דהוא בלוייתה כלומר אמתי הוא טוב
בשהז' הוא בבית האדם וג' הוא מלוייתה שכלוה אותו ועושה לויה בעת
מיתתו הנה בזה הוא טעם אחר לבריאת הזהב ושלל תגנו בשכיל כבוד ה'
בבת דקה לעניים כמו' אבל יש לקיים פי' באופן אחר ואמ' לא היה העולם
ראוי להשתמש בזהב דלפי זה בכסף לבד היה מספיק לתת דק' וכפרטות
אלמה כבדא בעבור המשכן ובית המקדש שנאמר וזהב הארץ היא טוב
ועתה הארץ הוא רמוז על היות הזהב בעולם היינו בעבור הטוב שנא' ה'הר
הטוב והכריתו חז' פי' זה שאם כונת הפקוק לספר בשכחו של זהב הלל
וזהב טוב בארץ היא אבל בהפקיקו בתיב הארץ היא בין הדבקים אומ'
שתכלית היות זהב בעולם היינו בעבור טוב שהוא משכן ומקדש ואף ארזים
הכה מוכן עם מה שאם בכונת ישבעו עני' ה' דהיינו בענין הקרבנו למזבח
יובן דתתי קאמר וזהב הארץ היא טוב היינו בכין המשכן ומקדש שנקראו
טוב ולענין העני' ה' היינו נגד המזבח אשר כנגדו נקרא לבנון שהיה מלבין
עונותיהם של ישראל והיינו דקאמר קראו והלבנון כי המקדש היה טוב מד
עלמו

וזהב טבעה מימי זהב כדמפרש ואולי * וכן בארזים ואמר לא היו ראויים העולם להשתמש והיו ראויים להגמו * האחד שמד הכבדאים לא היו ראויים להשתמש בוהב ולא היה ראוי שיכרא הוהב מד המקבלים וגם מד עצמו שהוא דבר חשוב והיו ראויים והגוני להגמו לעתיד לבא לצדיקים כדתך שגמו האור אבל לא גמו מפני כבוד ה"ב ועתה פי' ר' אברהם ואמר טובה גדולה חלק ה"ב לעולמו ירצה שישקונה עולמו של מקום הזהב הוא עולם הבר' ולכן אמר לעולמו בכינוי הא כיצד יש פורט וזהב א"כ הוא מוציא ממנו כמה יציאות ר' בדתו לכמה מימי דקה וג' ששטה בו שאמר וזהב הארץ היא הוא רמוז לזהב העובר בארץ החיים טוב מאד ז' טוביה דהוא בביתיה טוביה דהוא בלוייתה כלומר אמתי הוא טוב בשהז' הוא בבית האדם וג' הוא מלוייתה שכלוה אותו ועושה לויה בעת מיתתו הנה בזה הוא טעם אחר לבריאת הזהב ושלל תגנו בשכיל כבוד ה' בבת דקה לעניים כמו' אבל יש לקיים פי' באופן אחר ואמ' לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב דלפי זה בכסף לבד היה מספיק לתת דק' וכפרטות אלמה כבדא בעבור המשכן ובית המקדש שנאמר וזהב הארץ היא טוב ועתה הארץ הוא רמוז על היות הזהב בעולם היינו בעבור הטוב שנא' ה'הר הטוב והכריתו חז' פי' זה שאם כונת הפקוק לספר בשכחו של זהב הלל וזהב טוב בארץ היא אבל בהפקיקו בתיב הארץ היא בין הדבקים אומ' שתכלית היות זהב בעולם היינו בעבור טוב שהוא משכן ומקדש ואף ארזים הכה מוכן עם מה שאם בכונת ישבעו עני' ה' דהיינו בענין הקרבנו למזבח יובן דתתי קאמר וזהב הארץ היא טוב היינו בכין המשכן ומקדש שנקראו טוב ולענין העני' ה' היינו נגד המזבח אשר כנגדו נקרא לבנון שהיה מלבין עונותיהם של ישראל והיינו דקאמר קראו והלבנון כי המקדש היה טוב מד עלמו

עצמו והלכנו כנזר היה ענין אחר כמוכח שהיו מקריבים קרבנות ופי' היה מלכין עומת של ישראל והנה מוכן בעצם אומר ישבעו עני הארץ לכוון אשר נטע מתחילה כדי אשר שם צפורים יקננו הינו השחטת הקרבנות זמוכן אומר ועשית את הקרשים למשכן עני שטים עומדים כלומר לבעבור המשכן העני שטים עומדים של נכחו ודי כזה

געור העונה לרל בעת צרה וצוקה נשלמו דרושי ומאמרי צדקה

דרוש להודאה

נוראות בצדק הענו ר' יודה בשם ר' יצחק נוראור שעשית עמנו בעה בשביל יסורים שאתה מביא עלינו בעה ר' חגי בשם ר' יצחק אמר נוראות שאתה עתיד לעשות בעה בשביל יסורין שאתה מביא עלינו בעה מכתת כל קצוי ארץ אתה הוא בסחון של בעלי ורועות בשמך הם בטוחים וצאי דרכים בשמך הם בטוחים מפרשי ימים בשמך הם בטוחים וצאים כשיירה בשמך הם בטוחים

מל כפסיק כוראן בנדק וגו' כוראות שעמם וכו'

הן אמת גלוי וידוע לכל מי שחננו השלדעה והשכל כי הבא לרבר ברכים שרים וגדולים ממנו בחכמה ובמנין זריך שיהיה שלם בחכמה דבה ואז יחלק לו ברכים אמרות הגם מלכדו זריך שיהיה שכלו פמו כדי שיתכודד ויערה עליו רוח ה' רוח חכמה כי לא הונח שיהיה חכם לבב ואמין בח' אס יהיה טרוד ערדות הזמן הן הם יהיו בעו כריו וכל חכמתו תתבלע וכמו שפי' הרב כמהדר משה אלמוטנינו זל בפסו וירא העם ויכונו ויעמדו מרחוק מסכים אל הכונה הנכ' והוא שקפר הכתוב שהעם על הר כפי השיגו השנה שלמה כל זמן שהיו עומדים ומתבודדים בשובה ונחת וזה הנכלל בגיורת וירא העם הנו' פה היא כינוי אל ההשגה אשר השיגו ואמר שכל אשר נש' עמדו מרחוק מההשגה והדבקות וזש ויכונו ויעמדו מרחוק ולפי דרכו זל מתורץ תיבת וירא העם שהראיה הנו' מיותרת אחר שאמ' וכל העם רואים ולעד' אכיא ראייה כי אפי' שהיו שקטים להיות שלא היה בהם הכנה לדבר גדול כזה כי ידבר אדום פה אל פה אליהם היא היתה הקיבה אשר עמדו מרחוק וכזה אבין שמי דקדוקי א' מה שהקשינו היות תיבת וירא מיותרת גס דקדוק אחר למה לא אמר וישמע העם ויכונו ויבא מכוון עם הפ' הבא אחריו דבר אחר עמו ונשמעה הענין הוא בא' מב' כונות או שראו השכינה וזהו מה שגרס להם לכרות ולווע ויעה גדולה יותר משמיע' וראות הקולות

פסוק וירא שטם ויכונו

הקולות והלפידים וזש וכל העם רואים רל אפילו כהוה היה בהם יכולת לראות הקולות וכו' רק וירא העם גלוי שכינה ויכונו ויעמדו מרחוק או יאמ' כי בהיות שראו ממשות פקולות מה של' יש בעולם קבלורב התפעלות ופי' כל העם רואים הגוף להסת' רל שאפי' קומים האו ועתה אמר וירא העם ממשות הקולות ויכונו ויעמדו מרחוק לכן אמרו למטה דבר אתה עמנו וכשענה רל יהיה שמינה לבד ולפי האיה כאשר בדבר עמנו האד' פן כמות כי אין במ כל כך הכנה באופן שמינו כי אפילו שיהיה האדם היותר שלם זריך שיהיה שקט ושאלן זכמו שאמרו בגמרא שמעתת' בעיא ללות' כימ' זל לכל דאסתא' וזבה מבין הרב ה'ל' מאמ' זל שאומר אמרה שבת לפני ה' לל כלל כעת בן זוג' נתת בן זוג' ולי לא נתת זכו' מקדים לעיני' זה של' למנוחה אשר היתה ביום הז' בן זוג' שזדווג עמו כי כל שאר הימים הם תנועה ואמר כי להיות שנתן להם לישראל כלי חמדה היא התורה שיעימו בה הנה מזה שלמות התורה יהיו ישראל בן זוג' לשבת כי העיון יושב כמנוחה כאמר' ואפי' סועס לפי דרכו זל אומ' כנסת ישראל יהיה בן זוג' ואינו אנו ישראל ללא כנסת המורה על הקבוץ אשר עושים בשבתות לדרוש תורה ברכים יהיה בן זוג' רל כי המנוחה היא בתווג התור' ויפרט הכאמר' בקיבוץ שזריך מנוחה וסתבודדות גדול וכמו שפי' רמב"ם בחו' ע"ה בפסוק ש'עה שאומר לתאוה יבקש נפרד פסו' לתאוה בכל תושיה יתגלע אחמה בי מי שמתאוה לתור' יבקש שיהיה נפרד ומתבודד יבקש נפרד כי זה מתכאי' הלמוד ואם עושה בן בכל תושיה יתגלע כלו' תכלה מתפרקם בקי' ושלם בכל החכמות וכן מביא ראייה ממה שאמ' בגמ' עז כתוב על גפי וכתוב על כפא בתחלה על גפי כלומר יחידיו עד' אס בגפו וכל ולבקוף על כפא כלומר תשיבולו כפא לשמוע חכמתו ולענד' אפרט הפסוק הטכר ולפי דרכו זל הם הפסוקים הקודמים אליו שיהיו מקושרים אשר לפי הכראה אין להם שייכות כלל אמר חו'ך אמרו יודע דעת יקר רוח איש תבונה גס אויל מחריש וכו' לתאוה יבקש וכו' לא יתפוז בקיל' וכו' כנראה אין להם קשר מלבד אשר נכל בהם הכפל ככל דברי הפסוקים ואומר מכוון לפי דרושינו פי' הנה שהעלה בא' להודיע כי כל מי שחננו האל דעת והשכל עושה רב התבודדות קידם שייבא אמרו וזש קו'ך אמרו וזש קו'ך אמרו יודע דעת מר' בשני ענינים האחד מי שהוא חכם שהוא מקבל מאחרת' ויש חכמה אחרת שמוציא האדם בעיונו אמר שלמה ה' ע"ה כי בין מי שהוא יודע דעת מאחרים חו'ך אמרו ומאחר מלאומ' עד' שיתבודד בהם כינו לבין עצמו ואפטר כלבן נקט תיבת ח'ך קרי וכתוב בא' משני פונות אנשהוא מלשון מחשיכים על התחו' כן הוא מתנהג להחשיך עליהם בלילה או סכראים בעיניו כחן'ך אמרו ולכן הוא נמוע מלאומ' ובמו סן'ך דוח רל' הוא כבד רוח מו' שהוא איש תבונה כי עד' שיתבודד הרבה אינו שמי' מן הכס' את' ובעל' וכנגד' הסני' כסינות' הכו' כא' א' I 21 א'מר

אלו גם חיל מחריש ממה ששמע מאחרים חכס יחשב ולוטס שפתימו לו דבר
 משלו כי עב הוא אוטס שפתיו כי אין לו הבנה כלל לא כן תיבת מחריש
 שמורה שהיה מדבר והחריש אל לתאזה יבקט נפרד כי מי שהוא נפרד
 מההקביל הכו לתאזו יבקט אינו או דבריו לא שיתאזו אותם וגם אחר עיניו רב
 ושקידה וטורח גדול שמתיש כחו זש ככל תושיה עט שמתשת כחו של אדם
 יתגלע ר' ליתגלה חבמתו כמו שאמרנו כפי הדב הכל לא כן ההקביל כי לא
 יחפז קביל כתבונה כי אם בהתגלות לבו ר' באותה העת שגבלה לבו אז
 הוא עושה התבונה יאויא לתאזה יבקט נפרד מדב עם היודע דעת אשר
 חושך אמרנו מפני כי אינו כונתו ליהרא לכן אומר כי לתאזה יבקט שיהיה
 נפרד מבני אד' וזש בכל תושיה יתגלע כי אינו לומר לא לתאזה ולפן יבקט
 נפרד לא כן ההקביל כי אין כונתו לא להתגלות לבו והוא חכס לקהל רב
 זש לא יחפז בקול כתבונה מצד עצמה כי אם בהתגלות לבו כאמור הרי
 מיניו שזריך האדם התבודדות והכנה לדבר בדברים וכמו שאמ' חזק על עיניו
 אחרושו כששאל לחכמי ישראל על דבר נשתי ואמ' לך לא חכמי מואב שהם
 שקטי ש' שאבן מואב מנערו וכו' עכו ההלכה לא ישוכח ולא יגונה כי האד'
 מחוייב לשבח לא ית' אשר גמלו כל טוב יואמור ביה האדם השלם שריך לשבח
 לאל ית' בתרתי הגלות שהגילו הגלות הגוף היא הנראה לעינים מכמה
 מקרים ופגעים המאורעות לאדם כדהכיס כי כל הדרכים בחזקת סכנה הם
 וזל קרי בי רב היא אך איש לבוב ידע וישכיל ביקלה היא הגלה זו בערך
 ההגלה הקמוכה אליה והיא הגלת הכפס המשתוקקת אל עבודת בוראה
 הוא ית' ונתעלה שמו אשר היא רגילה אלזו בתורתו ומזכותו אשר לא כן
 עשה האד' טוב עמה להשביע בז' חזו' כפשו בהיותו מגורש במו' ובמדברו
 כמו שאמרנו הראשונים בספוק אש יהיה אלהים עמדי שיהיה מתפלל בחזו'
 שבאבות אל יחשב לו עון לעשות לו משפט הוא אלהים הכו' וישמרהו בדרך
 זש ושומרי בדרך הזה כי בשובו בשלום לבית אביו אז לא יפחד אש יתפך
 מדת הדין לרחמים כבוד ע' באופן כי הדרכים הם בחזקת סכנות הכפס ג' כ'
 מלבד סכנת הגוף וזכה העין נבין מאמר ארבעה לריכס ליהדות ההנהגה
 בהודאה ואכר' עיני מחודש בה לתרן קושיא א' אשר גדול בעני הראשונים
 תוספות ע' והמפרשים האחרונים הרב הרם אלמו' זל מביאו בספרו
 ספר מאמן כח למה טובה בעל המאמר קר' הפקוקים שכתוב ראשונה
 במוזמרה הולכי מדברות ואח' החבוש בבית האקורים ואח' חולה ואח' כן
 ירדי הם והנה התוספות תרזו דקרא בטק קר' המסוכני יותר והמאמר
 נקט המזניים יותר וקטס לפי כי ורדי הם הם היותר מסוכנים כמו שמעיד
 הכתוב המה האו מעשי ה' גם נבין למה אמר רב יהודה שמברכיני הגומל
 לחייבי טובו שהיא ברכ' כוללת לימא ברכה פרעית בהך שגמלני כל טוב

עוד קשה מהו כונת חביי דמשמע דשייך למאי דקאמר רב יהודה ולא ראי
 זה כראי זה שרבי יהודה לא דבר בפני מי וכרך רק בכוחם הברכה ואינס
 זמין ח' גם שריך לתת טוב טעם ודעת בכונ' חביי ומר וטורח למה זה אמרו
 שזריך לאורו קמיה רביס כי אחר שהוא חייב לברך אף שיהי' זמין למקום
 יספיק לו גם נבין למה בהולכי מדברו וירדי הם נקט כלשון רבים והחולה
 והחבוש לשון יחיד ע' למה לא אמ' כירדי הם ועלו ובהולכי מדברו והגיעו
 אל מקומם כמו שאמר בחולה וכתרפה ובחבוש ויזא *
 חבי' אור הוא עם ההקדמ' שאמרנו היות שתי הגלות בדבר הא' הגלת
 הכפס וב' הגלת הגוף לכן בע' נקט היותר מסוכני לחיי הגוף
 והתחיל מירדי הם דכולהו איתנהו בה כמו שהארכו הכתובים המה האו
 מעשי ה' ר' כל הנזכר למעלה כנגד הולכי מדברות הוא פשוט שהם הולכי
 מדברות ג' * גם חוליש הם כמש' יחוגו ויבועו כשיכור והם אקורי כספינה
 לא יוכלו לזאת ולכא' והולכי מדברות ג' איכא חולה שהם נעני ומטלטלים
 באופן שהולכי מדברות הם שניים לירדי הם בגדר הבכנה ואחריו הוא
 חולה והאחרון הוא יוצא מבית האקורי אמנס המשור' נקט היתה מסוכנים
 אל הכפס כי הולכי מדברות הם היותר רחוקים מעבודת ה' כמו שאמ' תעו
 במדב' וכו' נגשם בהם תתעטף כי הם נעים ונדים ואוי' בולי ללמוד ולעשות
 ואפי' בשעה שהם נחים וגיעת הדרך אינה מנחת כי נפסס יגעה והם ישנים
 ושניה להם יושבי בבית האקורים כי הם בחושך עגן וערפל כמו שמעיד
 המשורר עלהם יושבי חושך וצלמות אקורי עוני וכו' ומה יוכלו ללמוד והם
 אקורים וג' הם החוליש כי לאור היום הם יכולים ללמוד אך סוף סוף כובד
 החולי עליהם אך בירדי הם הנם יושבים בקפינה ויכולים לעבוד את ה'
 בתפלה ולמוד לכן לקחה באחרונה כי המשורר מדבר ברוח הקדש ונקט
 התועלות הנפשיות ככל ספרי התורה ובע' משמיענו לפי הדין המוכנת
 יות' ולמה שהקשימו למה אמ' צריכי הענין הוא עם מה שראיתי בילקוט מכיא
 מאמר זה על פקוק יורדי הם וכו' לומר שרצה לרמוז שהארבע המפורשים
 במאמר בלהו איתנהו בירדי הם והמשכיל שריך שיהיה עליהם כולם בעלותו
 מהים לכן לא אמר חייבים דהיה נראה שהוא חייב לפרסם ארבעת' כשעלה
 מן הים או היה נשמע שבא להודיענו המפורש' למטה כי זל קרי בי רב הם
 לכן נקט צריכים והוא חריף ונקט בירדי הם והולכי מדברות לשון רבים
 להיות כי חזקתם הולכים לכחורה וכרזון נפשם וכרחה היא לא כן חולה או
 יוצא מבי' האקורי כי עב באה ברזל או חולי לנפש' כי לפי' לא כינ' שא' ביחוד
 כי יחיד שתה לימא רבים שתן לא לימא ועד' זה נקט ג' בחולה וכו' וזא מבית
 האקורים ויזא וכתרפא להיות כי אין יקורי כלל עון והייתי אומ' כי ההודאה
 היתה צריכה בשעת חוליש לברך על הרעה מעין הטובה ויאמר ברוך דיין

וכו' כי חטא לה' לא כן בהולכי מדברו' לכן הוצרך לפרש באלו כי אין חיובים
עד שיתרפו או יצאו ולכן אמר מאי מברך הגומל לחיובים טובות כי נותן
הודאה על היקורים שעבר כי ודאי היה חיוב לה' אויה חטא אשר עשה
ונותן הוד' כשכל היקורי' שעב' כי הוא כפר עונו' ועל ההווה שהגזילו' היות
כי שמו תאמר למה לא נתת הודאה או בשעת היקורים' לכא' כי עד שהשלים
לעשור' כל הסוב' ברכו' זש' שגמלו' כל טוב' או יאמ' שגם הרע' היה טוב' להייתה
כפרה זש' שגמלו' כל טוב' כי הכל היה טוב' ולכן אמר הגומל לחיובי' טובות
לשון רבי' לרמוז שהם שתי טובות שהוא חיוב ונותן הודאה אפי' על היקורים'
והנה אבוי' נותן טעם למה אינו מברכין על היקורים' כי נר'ך שיא' אותה' כי
וזה לא ימצא בהנחה בבית הקודש ואמ' מר' זוטרא' כי נר'ך שיהי' עמו' תח' עכ' ^{ב' עדי' יקו' דבר שיביטו' לשאר העם מוסר הכרחה שהיא רמו' ל' תעלו' הכו'}
תועלת הכפס' ביקורי' ותועלת הגוף הצלה זש' במוק' המזמור מייחס' וישמור
אלה' לשמור משפטו' ה' פן יראה ברע' היקורים' וג' יתבוננו' שהם חקדי' ה'
מעוט רבי' שני' כי בין ביקורי' בין בהצלה כולם היו חקד' גמור' להציל כפסם
ביקורים' וגופם בהצלה ועפ' כוונתו' אמר המסודר ע"ה ה' וזה' כי טוב' וכו'
הנה כיון באומרו' כי לעולם חקדו' כי ידעו ויכירו' כי בעולם עולם היו בצרה
ובחקד' אל' באו היקורי' להציל מעמם וחקדו' גם כן כגאל' באופן' שבין
במדת הטוב' בין במדת הפורענות' הוא חקד' גמור' כי לא יבעט' ביקורי'
וגם כן רמוז שבהוד' איתו יוכיר' הב' חד' כמו שאמר ויתבוננו' חקדי' ה' באו'
ברוך הגומל לחיובים טובות ככו' זש' יאמרו' גאולה' ה' אשר גאלס' כי בהיותו
כפול רמוז' שיאמר שהם גאולי' ה' בחקד' גמור' כי הם היו חיובים ועל כן
יאמר הגומל לחיובים טובות אשר גאלס' מיד רוצ' לומר בשעה שגאלס' מיד
גד' או יאמר כי שני' גאולות' היו ה' היא הצלתו' מהצרה ועליה' יאמ' גאולי'
וגם כן היקורים' היו גאולה' נפשית' ועליה' אמר אשר גאלס' מיד נר'ך כי
ע"ז נר' היתה הגאולה' לכפס' אמנם עם מאמ' חזל' ככין הכפל' באופן' אחר וזל'
יאמרו' גאולי' ה' אשר גאלס' מיד נר' זש' למעני' למעני' אעשה למה' למעני' ב'
פעמים אמר הבה' כשהייתם במצרים גאתי אתכם בשביל שמו' שלא יתחלל
בגוים ה' וידעתם כי אני ה' ה' חף מעשו' איני עושה' לא למעני' שמי' שאל'
למעני' אש' ויושיע' למען שמו' אמ' רב הונא' הבהן הוא שמשה' מוכיח במוק' משנה תורה
וידעת כי לא כדקתק' וכיושר' לפיך' הרי' ג' אמר הקצה' לא עשיתי' לא
בשביל אברהם יצחק ויעקב' אלא בשביל שמו' הגדול' אמר דוד הואיל
ובשביל שמו' עשה נקל' להקצה' הודולה' כי טוב' ואמר גאולי' ה' אל' ישראל'
וכן ישעיה' אמר ופדווי' ה' ולא פדווי' אליהו' ולא פדווי' מלך משיח' אלא
ופדווי' ה' עכ"ה' ולבא' אל' תבונתו' ראוי' לעורר' קצת' מפקות' ראשונה' מה'
הקשו' כפסוק' יאמרו' גאולי' ה' ומה' קשר' עשו' לו' עם פסוק' למעני' גם למה'

סינה

פסוק למעני'
למעני' אש'

שינה בע"ה בענין גאולת מצרי' אומר בשביל שמו' ובכשון חיוב גאתי אתכם
בשביל שמו' לא כן בגאולת' עשו' שאומר בלשון שלילה איני עושה' וגם כן
אומר אלא למען שמו' ואינו אומר בשביל שמי' . עוד שתי טעמים כי בגאולת'
מצרים אמר גאתי אתכם ובגאולת' עשו' אומר איני גואל' למה אמר איני
עושה' עוד שמי' אחר בדאי' שהבוא' כי בגאולת' מצרים אומר ה' ד' אכל'
בגאולת' עשו' אומר שאל' . עוד קשה קושיא' ענומה' בנראה' שאין לו' הבנה
כלל ועיקר' כי כינר' מביא דאי' לגאולת' עשו' מפסוק' ויושיעם למען שמו'
המדבר בגאולת' מצרים כמו שאומר הפסוק הקודם אליו' אבותינו במצרים
וכו' . עוד קשה בדבריו' רב הונא' ראשונה' מהו כונתו' באומרו' הוא שמה'
מוכיח' גם אומרו' במוק' משנה תורה מה' לכו היות' במוק' משנה תורה או
בתחלתה' . עוד מה' כונת' אומרו' הרי' ג' גם קשה אומרו' לא בשביל אברהם
יצחק ויעקב' הפסוק אמר להפך באומרו' ולמען הקים את השבועה' וכו' .
עוד קשה אומרו' וכן ישעיה' אמר כי אין לו' שייכות כלל כי לא דבר עד הנה
כי אס' בגאלו' בזכותם או לכו' . ועתה מביא אס' הס' פדווי' ה' או פדווי' מלך
הביאור' הוא כי הנה חזל' הקשו היות הפסוק כפול באומרו' גאולי' ה'
אשר גאלס' לכן אמר ה' כי זאת הקושי' ענומה' בפסוק' למעני'
למה למעני' למעני' שני פעמים ובה' יתורץ כפל' פסוק' יאמרו' גאולי' ה' וכו'
בשהייתם במצרים גאתי אתכם בשביל שמו' שלא יתחלל' בע"ה הכו' במה'
שאמר בשביל שמו' לא בגאולת' עשו' אלא למען שמו' באמ' כונות' . הא'
להיות שהיה הוא יתבר' מוסבע' לחבות' בפסוק' ואחר' כן יצאו' אס' כן הגאולה'
הית' בשבילו' כדי שלא יתחלל' בע"ה בשביל' השבועה' וזה דייק בע"ה באו' פה'
שלא יתחלל' וכו' זש' בשביל שמו' ר"ל בשבילי' ולתועלת' עשיתי' וגם לעשור' לכם
טובה' ולכן לא נקט בלשון שלילה כי אינו אומר כי לא עשה' לתועלת' רק
עיקר' הגאולה' היתה בשבילו' שלא יתחלל' שמו' לא כן בגאולת' עשו' דליכא'
שבעת' אבות' רק הבטחה' היא לנו' לכן אומר למען שמי' . או יאמר כי להיות
כי בגאולת' מצרים עדיין לא היה מוכר שמו' יתברך בעולם אמר בשביל שמו'
ר"ל לעשות' לי סס' לא כן בגאולת' עשו' כי בכך נודע שמו' בעולם לכן אומר
למען שמו' ולהיות כי בגאולת' מצרים לא היה להם תורה ומצות' לא הוצרך
ליקח שלילה אמנם בגאולת' עשו' כי יש לישראל תורה ומצות' שמו' תאמר
זכותם גורם הגאולה' לכן אמר כי לא מבעיא כי אין הגאולה' כעבורם אלא
איני עושה' שום עשיה' אלא למען שמי' ומה' שאמר בגאולת' מצרים ה' כי
הקשה בפסוק קושיא' אשר נתייטבה לו' בזה כי מה הנדיע' באומרו' וידעתם
כי אני וכו' עדיין אחר עמל' וטורח' לא ידעו אתה' לכן אמר ה' וידעתם כי
אני ה' כי אין כונתו' שיכירו' אותו רק שידעו כי עבדו' הוא עש' ולא בזכות'
אמנם

אמנם

אמנם בראיה שהביא לגאולת עשו אומר שכאמ' כי הזכר תיבת למען כס
לא כן בפסוק וידעתם כי מהשתי קושיא אני מוציא כי כונת הפסוק שנעשה
למענו כאמור או ירצה באמרו למען שמי כי גם אחר גאולת מצרים היה
כז' שמו חקר כדכתיב כי יד על כפי לכן בגאולת אדום למען שמו שיהיה
שלים יעשה ומה שהביא ראיה מפסוק ויושיעם והיא הקושיא היותר עצומה
ממה שהקשינו יאמר בא' משתי כונות הא' שמביאים ראיה מפסוק זה עם
הזכור בסוף המומור והענין שמתרעם המסורר במה שאבותינו ידעו ולא
הבינו היית הגאולה למען שמו זש אבותינו במצרים לא השכילו וגומ' כי
ויושיעם למען שמו לא כן אכחנו הושיענו ה' אלרינו גאולתנו העתיד להורות
לשם קדשך והוא דוחק או ירצ' כי ודאי בעה יש לו הקדמה כי גאולת עשו
היא דוגמת גאולת מצרים כי פ' מלא הוא כימי זאתך וגו' אמנם להיות כי
איכא למפרך כי בגאולת מצרים הוא גרס ירדתם למצרים ושעבודם כמו
שהיא קושית הראשונים מה פשעם להורידם למצרים ולשעבדם ולכן היתה
הגאולה למען שמו כי לא היה צורך לזכות אמנם בגאולת עשו כי הטאתינו
הטו השעבוד אומר כי לולי זכותינו לא נגאל יואין ראיה להדמות גאולת
עשו לגאולת מצרים ח' כי הרי פ' ויושיעם למען שמו שמדבר בגאולת היס
הכתיב כפ' הקודם אל זה באמרו וימרו על ים בים כוף הרי שעם היותם
מורדים נגאלו וכמו כן בגאולתנו העתיד הוא ברור שיעשה למענו כי שוים
הם כז' (ואחר זה מנאתי בילקוט במקום אחר היות טעות ופ' ויושיעם
חוזר לגאולת מצרי' וגאולת עשו היא כפ' למעני והוא הכון) לא כן בגאולת
עשו כי הטאתינו גרמו אש כן לא דמיין אהדרו לכן אמר כי דומים הם
מומ' ולכן נחזור לבקש כי תיכף יציאת מצרים דאיכא למימר כירכא זו
אמנם בקריעת ים כוף שאומר וימרו על ים בים כוף ויושיעם למען שמו
מאי איכא למימר אלל ודאי דומים הם והנה רכ הכא טעם טוב טעם לפירו'
זה הענין היות דברי משה תוכחת מוקר לישראל ואינו הזהרה כי עכ' אמ'
כפוק' משנה תורה וגם כן הבין אומר שששה פעמים ענין זה באמרו אל
תאמר בלבבך וגומ' בצדקתי הביאני וחוזר ואומר לא בצדקתך וידעת כי לא
בצדקתך הרי ג' פעמי' כנגד ג' אבות לרמוז כי לא עשה בעבור ג' אבות וכמו
שנותן הפ' האחרון טעם באומ' כי עם קשה עורף אתה ומה שאו' הפ' למען
הקיים את השבועה ר' כי בעבור השבועה עושה ולא בשבילם וזכה כוכל
לו שדקדקו חז' או לאברהם לינחק וליעקב כי ה' לל לאברהם יצ' וע' אמנם
כונת' כמו שדרשו זל' בפסוק זאת התורה לעולה למנחה וגו' שכונת הפסוק
שכלמוד התורה איני חפץ בעולה וכו' והוא כאלו אמר לא עלה לא מנחה
וכמו כן יאמר בפ' זה ולמען הקיים את השבועה אשר נשבע לא אברהם ר' ל'
לא בשביל אברהם וכן לא ינחק ולא יעקב אלל בעבור שמו שלל יתחלל

כמו שאמר בתחלת המאמ' ויבא לפי הכי' שפירשתי כמה שאמר לא בשביל
שמי והוא ככון ואמ' כה' לכן ישיעיה אומר הוא מובן כי אש היו ישראל זכאים
שתהיה גאולת אדום בזכותם הנה הנס היו בלי כפק גאולי מלך משיחנו
ואליהו כי זכותם היה המנצח להפדות לא כן עתה כי הם איין להם זכות
לכן הם פדווי ה' וזכה מוכן הפסוק אשר אנו בו שאמר יאמרו גאולי ר' פיר' מו' יאמ'
שהם גאולי ובעבור שמו כאמור כשגאלם מיד צר ועל פי כונתנו יאמ' שידו גאולי
לה' כמה שגאלם מיד צר הוא יצ' הר הוא שטן כי עתה בישוב יעבוד אתה
בכל לבבו ויכלל לומר עם הפכו הנמשכים בא' משתי כונות הא' כי גאולי ה'
יש להם יתר שאת על כל הגאולים כי בהיותם בגוף הצרה יש להם תוקף
בטחון כאלו כבר נגאלו וזש ומארצות קבצם קודם פקושים תעו במדבר גו'
הן אמת כלהינו יכולים לומר שמדבר קודם על כל מויי ההללות ויכול לומר
כי ה' ארבעה זוכרי' במומור כלולים כפ' זה וזכה יתורן למה לא הזכיר דרום
והמפרשים תרצו כי בדרום הוא מעט הישוב והוא דחוק ועם זה הדרך
יתורן שהזכיר הד' הנו' במומור וכנגד הולכי מדברות נקט ממומור' וכנגד
בית האקורים וממערכ הוא לשון מעריב ערבים כי הוא רמו ליוטבי חשך
וכנגד חולה לקח מפסון כי מפסון תפתח הרעה וכנגד יורדי הים אמר
ומים והם על סדר המומור אמנם על פי דר' כנו' אומר כי גאולי ה' כל כך
הם בטוחים כי אפילו בהיותם בצרה יש להם לחשוב ולומר שכבר נגאלו
ענתקבו זש יאמרו גאולי ה' וגומ' ומארצות וגו' תעו במדבר ר' לכשהם תועים
עדן וכו' למה כי תקף ויעקו אל ה' ובתוקף הצרה ממזוקותיהם יצילם או
יאמר כי כיון על הטובה כשמארצות קבצם וכו' בין על הרעה שתעו במדבר
וכו' יתנו הודאה כי הוא תועלת נפשם וזש ויעקו אל ה' בצר להם היא צרת
הגוף והוא יתבר' ממזוקותיהם הם שנים צרת הגוף וגם צרת הנפש לככות
להם איזה עון זש ממזוקותיהם יצילם או יאמר בהמשך הפ' הקודמים אמר
תבו במדבר כי שימון דרך כוכל לומר שהם שמי חלוקות או להיות מדבר בא
להם התעות כי גדול הוא או כי אפי' שלל היה מדבר אלל בשימון דרך כי
הלכו במקום שאין דרך להלך בו אונתתי לגריעותא באופן שער מושב
ד' אפי' שלל היה עירם אשר כונתם ללכת אליה לא מצאו או יאמר כי זה
התעות אש היה בא להם אחר שמצאו עיר מושבה לוקחי' כדכתיב אמנם
תעו במדבר וגו' ועיר מושב לא מצאו שהם תרתי לגריעותא או יאמר כי
לפעמים יארע להם התעות בהיות מדבר ושימון דרך כי אעפ' שיהיה להם
עיר מושב כמוך אליהם הם לא מצאו זש עיר מושב היא לא שלל מצאו לכא'
שהם רעבים והמנהג הוא שהאכילה מביא הנמאון והם עם היותם רעבים
גם צמאים שלל כעבע העולם בין נפשם בהם תתעטף או יאמר כי הטענה
כי נפשם בהם תתעטף להיות טעותם במדבר כיהיה מקום מעיכות לא היה

צערם כל כך אעפ"י שכלי ספק היו רעבים אם כהיות שתעו במדבר ובוישימו
 תרתי לרעותא ועל הרעבון נתעסק להם הצמאון זש רעבים גם צמאים זה
 גורם להם שנספס בהם תתעטף ואמר נפסס בהם כויתבת בהם ממותרת
 והוא כויתבות המנהג ידוע כי בשמתעבבים בים או בדרך הם בעצמם
 מעבבים חכילתם ואוכלים לחם צר ושים לחץ באופן נפסס בהם תתעטף כל
 בהם בעצמם כאמר אמר ויצעקו אל ה' בצר להם כי הם מבקשים מה על
 צרה אוהו יתמוצוקו ויהיה רצ' מכלם יצילם אמר וידריכם בדרך ישרה
 ללכת אל עיר מושב כי הוא ית' לא די שמוזיל אותם אל שמוליך אותם אל
 מקום חפנם וזה לא אמר לעיר מושב לא עיר מושב אשר היתה כונתי
 ללכת אליה ושמעתי מהחכם השלם הר' אבולפיא גר' כי עם מה שאומרי
 חזל כששמעו מלכי האמורי שישראל באים לקחת את ארצם באו ועקרו כל
 האילנות וכו' מה עשה הק' בה עוב את ישראל במדבר ארבעים שנה כדי
 שיטעו ואמרו כבר אינם באים וחזרו ונטעו אותם וכו' אומ' הפכו' כי אעפ"י
 שלפי הכראה היה דרך עקום כמה שהולכים במדבר חלילה כי דרך ישרה
 היתה כפי כונתי יתברך להטעות האמוריים זש וידריכם בדרך ישרה כדי
 ללכת אל עיר מושב ולא חרב כאמור . ובוה נוכל לומר פירוש אחר בפ'
 ויצעקו אל ה' בצר להם כי רוצה לומר שהם צועקים אל ה' על תושבם שהיא
 צרה והדרך בצר להם ירצה כמה שנרא' להם נרה בה ממוצוקו ויהי צילם
 כמו שאמרו לכן אמר יודו לה חכדו וכו' הנה החכם השלם מוהרר מטה
 אלשיך זל פירש כי מה שאנו יכולים להודות לה' הוא חכדו שעשה עמו .
 אמנם אין אנו יכולים לומר שעשה פלאות כי הוא נורא תהלות שעושה
 פלא וזה הוא שאמר וכפלאותיו לבני אדם כי לבני אדם הם נפלאות ולא
 לו . ולפי עניות דעתי יאמר כי צריך שידעו כי בחקדו יתברך עשה ולא
 בזכותו הצילו לכן אמר טאח הם נפלאות הוא לבני אדם רוצה לומר בעבור
 בני אדם אשר אין להם זכות טאח יש להם זכות אינו פלא . ועל דרך זה
 פירש החכם השלם חמינר' בשאלת התם שאומר מה זאת ואמרת אליו
 אינו בחווק יד וכו' כי כונת שאלת התם באומ' מה זאת הוא כי מההרעשה
 שאנו עושים ביציאת מצרים כי קלה הוא לכפיות' לכן ואמרת אינון אמת
 בערכו קלה היא אך בערכנו פלא היה לנו זכות גדולה היא מאד זש בחווק
 יד הוציאנו ה' מצרים יאמר עוד כי השביע נפש שוקקת יאמר כנגד השני
 בחיות הנו' בפסוק רעבים אחד וצמאים אחד אמר כי השביע נפש שוקקת
 כנגד הצמאון וכנגד רעבים אמר וכפס רעבה מלא טוב או יאמר כויתבות
 שיש שני מוטי באדם אחד העשירי אשר כנגד אומ' כי השביע נפש שוקקת
 כילל שייך בהו רעבון כי הם עינם שבערין נפש' שוקקת ומתאוה האכילה
 כי עינים הם באותה עשה אמנם כנגד העניים שהם נפש רעבה לא די
 שהשביעה

שהשביעה חכילה אלא מלא טוב הוא העושר או יאמר כי לא תאמ' כויתבות
 רעבה כל מר הוא מתין לה ולעומת זה אמר מלא טוב או יאמ' וכדקדק למה
 הפך הפסוק באומ' וכפס רעבה מלא טוב וה' לל כי השביע נפש שוקקת ומלא
 טוב נפש רעבה . או יאמר כי השביע נפש שוקקת וכו' . אמנם יאמר על
 דרך מה שדרשו בגמרא בפסוק מפני שיבה תקום תקום ויהדרת וכו' כמו
 כן אמר כי יודו נפלאותיו לבני אדם כי הגדיל לעשות בהדרגה להפך
 מהטבע כי השביע כדי שובעה בלבד נפש שוקק' וכפס רעבה עם השוקקת
 הנו' שיש בה תרתי לרעותא מלא טוב שהיא תוספת ברכה ונדרה' ולפי כונת
 דרושי רמזו השתי הצלו הצלת הנפש אשר השביעה ממה שהיה משתוקקת
 אל ה' זש כי השביע נפש שוקקת וכנגד התועלת גופא אמר וכפס רעב' מלא
 טוב ולכן גם כן הפך הכתוב לרמזו שגם אחר שהשביעה עדיין היא שוקקת
 אל התועלת נפשיית אמנם כנגד התועלת גופא אמר וכפס רעב' מלא טוב
 שאחר כך אינה רעבה כי בתועלות הגופניות אינו ראוי שתהיה רעבה
 עוד וזה רמז בהפוך הכתוב עיין עליו . אמר עוד יושבי חשך וצלמו' עתה
 מדבר בחלוקה השנית מהחייבים להודות ודבר בשתי בחינות הנפלאות
 ביושבי בבית האקורים הא' היותם בחשך עין וערפל כי רעה היא אפי' שלא
 יהיו בתנוים בכבלי ברזל כל שכן שברזל באה נפש' שהיא בחינה שנית רעה
 וגדולה ושתי' אלו רמזות באומרו חשך וצלמות חשך כנגד הראשונה וצלמות
 הם כבלי ברזל הנתונות על גוארי אנשים החייבים בנפשותם וכנגד שתיים
 אמר אקירי עני וכרו' לתיבת עני הוא כנגד החשך וכרו' הוא נגד מה שאמ'
 וצלמות : ועתה מפרש בי שתיים לקן באצבע כנגד שתי עונות אשר עשו
 הא' אשר המרו אמרי אל בפרהסי' ועל כן ברזל באה נפש' וגם בלבס וענת
 עליון כאצו ע"כ רשעים בחשך ידמו . או יאמר כי המרו אמרי אל . אחר
 שאדקדק ראשון למה שינה באומרו כי המרו אמרי אל ובקוף הפסוק הפך
 הקדר ואמר וענת עליון כאצו וה' לל נכאצו ענת עליון . או יאמר כי אמרי אל
 המרו וענת עליון כאצו וגם סנויים אחרים מתיבת אל לעליון ומתיבת אמרי
 לענת ומתיבת אמרי כלשון רבים וענת לשון יחיד וה' לל וענת עליון וכו' .
 ואומר עם מה שאמרו הראשונים בפסוק ואכלתם בשר בניכם וכו' כמו כן
 אמר בפסוק זה היות חטאת' בהדרגה כי קודם המרו על הקתה ואחר כך
 ירעו היות אמרי אל ואח' עצמו פשעיהם כי עם היותם יודעים שהוא ענת
 עליון כאצו גם אמר ענת ירצה אעפ"י שהיא לתועלת הגם אמר לשון יחיד כי
 עם היות א' לבד ואמ' כאצו לרמזו שמאסו באחרים העושים . או יאמר תדע
 עד היכן מגיע מרד האנשים החטאים האלה כי יש בני אדם שחוטאי' באו'
 כי הוא ית' אינו מביט באמת השפל כמו שפירשת' בפסוק למה תאמי עקב
 ובו' יקתרה דרכי באופן שבחינה אחת אינם כל כך יודעים אמנם אלנו

המרואמרי אל ועצת עליון רוצה לומר עצת האומרים שהוא עליון ואינו משגיח בטפלים כאזו אותה באופן שהם מומרים בעצם וראשונה לכן הוא יתבר' הביא היקורי מעט מעט אולי יתעוררו משנת' וכיון שלא חזרו הכניעם באופן שלא יהיה עוד זעם ויכנע בעמל לבם יען כי כשלו קודם ואין עוד וזעקו וכו' כמו שפי' לעיל * אמר עוד יוציאם מחשך וצלמות ומוקרותיה ינתק הכונה כי הוא יתברך עושה הגאולה להפך מהטבע כי קודם הוא המנהג לינתק המוקרות ואחר כך מוציאם אותם מכית האקורים אמנם הוא יתבר' מוציאם קודם זעם יוציאם מחשך וצלמות ואחר כך ומוקרותיהם ינתק לכן יודו לה' חקדו ונפלאותיו לבני אדם כי שבר קודם דלתות נחשתהם דלתות בית האקורי' אבל יוצאי' כלואי' ואחר כך זכריחי ברול גדע. והרבן' שזעב ע"ה פירש פירוש נחמד דקרא מירי בשתי פלאות הנעשים בזה הענין הו' כמה שזוכר דלתות בית האקורים אשר מבעליו מובחון לכן צריך לשבור הדלתות אמנם כזאתם מהעיר אשר דלתות העיר קגורות ובריחיה בפני' עם זכריחי ברול גדע כי אין צורך לשבור הדלתות והוא ככון ואמיתי * אמנם לפי דרושי אומר כי יוציאם מחשך העונות וצלמות היא הצלת הנפש ותיבתו מוקרותיהם ינתק כנגד הצלת הגוף כמו כן כי שבר דלתות נחשתהם העונות הנעשים בדלתות נחשת והוא זיהמת נחש או כמו שפי' רש"י בענין כהוי המזבח וזפית אותו נחשת לכפר על עונות פנים ומזבח נחושה פי' תרומה עיין שם ז וזה הוא הצלת הנפש וגם כן כנגד הצלת הגוף אמר זכריחי ברול גדע * אויליס מדרך פשעם * ראוי לרקדק שנוי אומרו אויליס מדרך פשעם ובקוף הפקוק אומר ומעונותיהם יתענו ואינו אומר ומדרך גס אומרו ומעונותיהם ואינו אומר ומעונותם כמו שאמר פשעם ולא אמר פשעיהם * הענין הוא כי האויליס החטאים בכפשותם הם מטיס הצרה הבאה עליהם על דרך פשיעה שלא שמרו הבריאי' ע"כ בא להם החולי והולכי בקרי' זעם אוילי' מדרך פשעם לכן ומעונותיהם יתענו שזה שגחה פרטית הגיע אליהם הצרה * או יאמר אויליס מדרך פשעם כי הוא יודע אין אדם חוטא' אלא א"כ ככנס בו רוח שטות וזה עונם שלו אשר יקרא פושע הוא שהיה לו להשתדל שלא יכנס בוהריח שטות כמו שפירשו הראשונים אויליס מדרך ירצ' האולת הוא דרך פשעם כי הם הגרמה בכזקים הן אמת שלקוף ומעונותיהם יתענו כי יחשב להם הפשע לעון בהיות שהם חנוקים כאמור ולהיות כי רוב הכפילות באה מדוב אכילה ושתיה פורע להם הוא יתברך שכל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות וגם בדבר הזה הולך הוא יתברך עמו בחמת קרוי כי אולי יחשבו כי מבלתי אכול בא להם והם ויזעקו אל ה' וכו' וישלח דברו וירפאם ירצה כי כדברו לבד הוא מרפא אותם מחולי כבד עד בלי די' זעם וימלט שחיתותם הוא בית הקברות * ולפי כונת דרושי אמר השתי הצלות המ' הצלת

הצלת הגוף זעם ישלח דברו וירפאם וגם הצלת הנפש זעם וימלט וכו' * אמר עוד יורדי הים באוניות אמר שהם יורדי הים להיות שהכפינה משוקעת בים * או יאמר כי אפילו היורדי בים דרך ירדה שהוא יותר קל להם כידוע עכ"ז המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו הם יותר נכרים במזולה * או יאמר כי מעשי ה' תכף בירידתם באניות יראו אותם וכנגד מט' עושי מלאכה אמר ונפלאותיו וכו' ויאמר ויעמד רוח קער' הרבן' שזעב זל פי' כי להיות המלחים בקיאי' ברוחות לנ' עתה יבא רוח פלו' אמר שהוא ית' מכלכל דעתם כמו שאז' לחכ' וכל חכמתם תתבלע כי אין חכמה גדר ה' הא כיצד מביאו ה' פתע פתאום הרוח קערה זעם ויאמר ויעמד רוח קערה * ואזי הייתי אומ' הפך זה כי המלחים הנהגים לרכוב אניות המה כ"כ חכמים לראות מעשי ה' ה' קודם בא דברו זעם המה ראו ואחכ' ויאמר * גם נוכל לפרש על פי דרך הרב הנו' באופן אחר ואתרץ היות וממזוקותיהם בלוי' בחלוקה זו יותר מהג' הכול גם אומרו ויאמר כי לפי הנראה גזרה רעה מרוח קערה וכו' ה' ללל וידבר שהוא קושי בכמה מקומות * אך הכונה כי הוא ית' מראה להם קוצר הבנתם עם היותם בקיאים בחכמת המלחות כי הוא ית' ברחמי אמו' ויעמד רוח קערה ותרומם גלוי' יעלו שמים וגו' כדי שפשע ברעה ר"ל בחושבם שרע היא להם תתמוגג ותכף כרגע אחד יחוגו ויכועו כשיכור כילא נשאר בהם רוח כלל באופן כי כל חכמתם תתבלע ואינם מביחיים ביו טוב לרע לכן ויזעקו אל ה' ב'צר להם ר"ל בחשבם שהיא צרה להם ואדרבה וממזוקותיהם בעצמם יוציאם מאפלה לאור גדול כי יקם קערה הנוכ' לדממה ויחשו גליהם ר"ל הרעות אליהם ונשארי' הטובות באופן שלא ינעו כשכור רק ישמחו כי ישתקו וינחם אל מחוץ חפצם באותה הרוח קערה באומרו שלטובה היתה ולכן אמר ויאמר כי מפי עליון לא תצא הרעות אלא הטוב לכן יודו לה' חקדו ונפלאותיו לבני אדם * וירוממוהו בקהל עם ירצה כי לכלל העם יהיה רוממות הנפלאות אשר יספר אמנם וכמו שזכר וקניסוה שקנו חכמה אינו לא הילול לבד שמכירים יותר גדולתו ית' ואינו פליא לפניו יתב' הרי מצינו מד' חלוקות שלקח המשורר החייבים להודות בכלים רמוז תרתי ההצלות הזכ' בדרושי וזה כיון באשר כפל דבריו בכל פ' מלבד הפי' שפירש' כאשר יראה המעיין אחת לאחת * ובכן אבא אל המאמר שהתחלתי ולבא עד תכונתו אעורר קצת הערות ראשונה במאי פליגי הכי רבין זל ר' יודא ור' חגי * וגם מהיכן הוציאו ספרתם מהכתובים * גם ככין מה שאומ' מבטח כל קצוי ארץ אתה הוא בטחון של בעלי ורועות מהיכן בא להם פי' זה גם א' וזא' דרכים בשמך הם בטוחים ומפרשי' ימים וזא' בשיירה ד' חלוקות אלו * גם צריך לשום שכל להבין למה הפסי' בין יוצאי דרכים ויוצאי בשייר' בחלוקת מפרשי' ימים כי היה לו ליקח חלוקות הנופלות ביבשה הלא הם יוצאי דרכי' ויוצאי

בשיירה כי היא גב ביכמה ומפרשי ימים לבקוף הלל דבר הוא
הביאור הוא כי הכה חזל ראו כי תיבת תעננו אינה נודקת בה עמיה כי
הזלל נוראות כדק תעשה עמנו והוא נודק יותר לכן פרשוהו זל
מלשון עמו ויקורין ובהא פליגי ר' יודאור' חגי' דר' יודא סבר כי הנוראות
אשר עשה ה' הם כדק כי נדק הדין נותן בעבור היקורין יהיו זה תחת זה
וישומר הבטחתו למה שיעשה לכו בעה' כי למענו יעש ולא למעננו כי כבר
פרע לנו היקורין כמה שעשה עמנו כעה' וזה נוראות ר' הנוראות שעברו
כדק הם בעבור שתעננו הם היקורין כאמור ואלדי ישענו תהיה חוזר לפ'
הבא אחריו כי הוא מבטח כל קצוי ארץ להזיאם מהגלות כמו שפיר' הר' דק
זל ור' חגי סבר נורא' שעשית הוא דוחק אלל נורא' שאלתה עתיד הם כדק
בשביל היקורין ולכן אמר אלדי ישענו ר' דין הגמור תעשה הישועה ופ'
מבטח כל קצוי ארץ הוא על הנוראות שעשה כבר שהיו למענו. ואמר אתה
הוא בטחון של בעלי זרועות ר' כי כל הכחות אשר בנו' אח' במפרשי ימים
וכו' כולם רמוזו בו יתברך ולכן אמר בעלי זרועות ולא אמר בעלי זרוע לרמוז
היכולת אשר בכל א' ועתה נקט בעל המאמר קדרא דקרא יוצא דרכי'
ר' אפי' שהולכים יחידים בשמד הם בטוחים כי אתה נותן להם גבורה זשה
מכין הרים בכחו כאור בגבורה. גם מפרשי ימים עליהם אמר משביח שאון
ימים: וכנגד יוצאי בשיירה כי כל גבורתם היא היותם רבים ברכו ולא
בגבורה בידוע זש והמון לאומים ולהיות זאת הבחינה כוללת במפרשי ימים
ובהולכי דרכים שמתקבצו יחד לקחה בקוף יוכזה מתוך מה שהקשינו וגם
ראינו היית גם כן ההללה תועלת נפשי כאמור.

דרוש שני להודאה

אין לישראל ממה שישלמו להקב"ה אלא הודאה בלבד על כל טובה
שהיא עושה להם וכן הוא אומר אודך ה' כי אנפח בי ואומר לי אתה
ואודך אלדי ארוסמך ואודה שמך וכן הוא אומר טוב להודות לה'
אם השבת הגמול המחוייב לאד' הוא נמנע מצד המקבלי הכרת החסד
המקובל לא תתבטל הקודם הוא מבוחר כמה שאנו מקבלי מעלת
העלות וקבת הקבות יתברך ויתעלה שמו שאין אנו יכולים לשלם ולהשיב
לו על כל טובות אשר גמלנו וגומל אותנו בכל רגע ורגע כפלים כיוצאי
מזרים לאחד משתי סבות ותרתו איתנהו בקוד שב כרף הוא הא' מהסבות
כי המקדים לא יושג לעול' וכמו שאמרו בגמרא אם חברך הא' כילך עדשים
הא' בלבו בשר והוא לקיבה הנו' כי המקדים לא יושג ואם זה הוא בין אדם
לחבירו

מזל אין
לישראל ממה
שישלמו לה'
אלא הודאה

לחברו כש' בין אדם למקום ברוך הוא זאת היא קיבה אחת מתיישבת בכל
בני האד' ועוד קיבה אחרת גדולה הימנה יש בני ית' כי מה האד' אשר להכל
נחשב לכל אחרי המלך מלכי המלכים הב' בי לנתבל ומלוא' וממנו הכל
ולאחננו עבדיו ומה שקנה עבד קנה דבו ומה ששיב לה' כי כל תגמוליה עלונו
וכמו שאלו הקיבות עצמן הזכירם הבכיא מיכה ע' באומרו כמה הקדם ה'
אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות וכו' האתן בכורי וכו' כי
כפל הכפל באלו הפקוקים גם שהוא משנה פעם אומר לשון קדימה ואח' כך
אומר הירצה ואחר כך ח' האתן הלל דבר הוא גם זה השיבו באומ' פשעי
ואחר כך אומר חטאת נפשי אמנם כיון' כל מה שאמרנו ואמר כמה הקדם
ה' כי כמה יוכל להקדימו לו יתב' היקדימוהו כמו שהיה עושה איוב והטעים
בבקר וכו' וה' רמוז בתמיבת כמה הקדם ה' ובבגד הקיבה השנית אמר אכף
באגמון ראשי כי הוא אלהי מרום ולו כל נבא השמים והארץ ותנא זהדר
מפרש האקדמו בעולות כמו שנאמר בחיוב זה לא יצויר אח' שהוא נמנע
להקדימו כי ממנו הכל כנו' גם שמת כי זכאי של חטא ח' אינם לרפון לפניו
זש הירצה ה' באלפי אים וכו' ור' תן לו משלך בכך בכורך היוצא מחלניך
ובזה יקרא גתינה בהיות בשרך ושארך זה לא יתכן כי בזה תוקוף אשמה
דבה ומדר' ופשע יחשב לך ח' כדב' הוה זש האתן בכורי בכינוי הרמוז היות
שלו והו' פשעי אס ח' אומר כן וגם אס אומר שהוא פרי בטני כי כמו שהפרי
יוצא מהאילן בקייעתו ית' כך אמי מק' יע באותו הבן ואם כן יחשב לי קצת
נתינה גם זה ח' יחשב חטאת נפש אינו נקרא פשע כמו החלוקה הראשונה
אבל חטאת היא זש חטאת נפשי כאמור לכן אין לי שום דבר כי אס להכיר
חקדי ה' והנני לבת עמו גם זה הענין בעצמו ביאר המשורר ע' כמומר
אחד קטן הכמות ירב האיכות אמר מומור לתודה הריעו לה' כל הארץ וכו'
והנה הראשונים ע' פרשו כי להיות שכל הקרבנות באים על חטא וקרבן
תודה אינה באה אלל דרך הודאה ושיר להקב"ה ולזה לפעמים יבא האדם
בגובה לבב ובגבות הרוח ולזה אמר הריעו לה' כל הארץ שיטבור את גדול
הלכב שלו כי זה מורה התרועה אמול אבאר הכתובי עפי' כותימו כי אדרבה
בקרוב תודה ישבור לנו בקרבו בראות כי מה משיב לה' על רב טוב אשר
גמלנו ולזה אמר הריעו למה כי הכל שלו ית' לה' כל הארץ ואמ' עבדו את
ה' בשמחה כי היא עיקר העבודה היא בשמחה עד תחת אשר לא עבדת
את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב ובהיותכם עובדים את ה' בשמחה אז
תבאו לפניו ית' בשלש פעמים בשנה ברכנה ואם לאו ח' ולא יהיה לכם פנים
לכא לפניו כי בוש תבושנ במאן דאכיל דלאו דליה דבהיל לאתכתולי ביה
ואמר דעו כי ה' אלהים הוא עשנו כלומ' כמה מעלות טובות ואין יכולת לנו
לשלם לו די תגמול כי הוא נמנע מכת הנמנעות לשתי הקיבות שזכרנו אמר
כי

כ' כמה אכף
ה' ושמעתי

פירו' עומור
למדם

כי הוא המקדים וזה רמו באומרו הוא עשנו וגם קיבה אחרת היות הכל שלו ומה שקיבה עבד קנה רבו וזה רמו בתיבת ולא אכחו דכתיב באלף והקיבה כי לו אכחו דקרינן בו עמו וזאן מרעיתו ומה נשיב לה כי כל תגמולו יהי עלינו לפחת בואו שעריו בתורה רמו לקרבן תודה וחזרתו בתה' והודיענו כי התהלה שהיא דברים בלבד ואין בהם חקרון כיס היא יותר מסוכחת כי התורה באה בעמים בלבד אמנם התהלה היא כנכסת יותר לפנים שהיא החצר וכנגד התורה אמר הודו לו כלומר שהיא שלו ומידו אחת קותניס לו וכנגד התהלה אמר ברכו שמו וכתן טוב טעם לדבריו שזריך להכיר חקדי ה' כי האדם אשר יקבל מאיש ב' גרוע כמוהו יתרחל לפעמים להשיב לו די תגמולו ויתרון באו' כי פעם אחד עשה עמו טובה ולא יטעה לו ומה יבא לו מומנו ועוד שאפי' שימשך לו טובה לעתיד בשיכיר וישיב לו גמולו חושב שיטבח כי הטכחה מזויה ברוב בני אדם אשר מחומר קורנו ואמר המשורר כי בו ית' ח' חלילה מהמצא בו אחת משורק כי טוב ה' לעולם עושה חסד ואם כן זריך שתבואו לפניו בתורה כי תהיה הודאה לטעבר וזעקה לעתיד ובכל רגע אנו זריכים לנו וגם כנגד השנית חלילה לו שיטבח כי עד דור ודור אמונתו ואין טכחה לפני כסא כבודו וכמו שאמרו חז"ל ואמת ה' לעולם אמר גבריאל כשהציל לחנניה וחביריו ששמר המקום הבטחתו מומי אברהם אבינו כמו שהוא ידוע כן אמר המשורר כי הוא ית' עד דורי דורות אמונתו ומכל אלו הקיבות זריך שתכירו את רוב חקדיו ותתנו שיר טבח והודאה לשמו מעין הטובה אשר גמול אתכם ועל דרך זה אמר שלמה הע"ה כל עמל האדם לפניהו וגם הכפס לא תמלא וכו' אמר כי כל מה שיעמול האדם הטלם בתורה וכמעשים טובים לא יבטיחו לתשלומות מה שזריך לתת לתוך פיהו לפרכ את עצמו כי לא היה מזיאות לאדם להתפרכ כי אם מאתו יתבר' שהוא זן ומפרנס לכל כשוק' ואשר חכנו השי' עושר וכבוד וכמה מעלות טובות אשר למקום עלינו כי ראוי והגון נקדם פניו אפי' שניתן נפשו להשבת גמולו לא תמלא כי הכפס אינה שלנו כי הוא ית' הנותן נשמות לפגרים ולזה אמר הכפס ולא אמר נפשו בכינוי כמו שאמר ברישא דקרא כל עמל האדם לפיהו בכינוי או יאמ' כל עמל האד' לפה ולמה שינה אבל כיון שמה שאמרנו או נאמר עפי' דרכנו כי כמו שכל העמל והטורח הבא לאדם בין בעול' הזה והוא ידוע כי מות וחיים ביד לשון ובין בעיה כמ"ש בס"ה האי קרא בטעה דדיינין ליה לברכט כתיב כל ההוא דינא וכל מאן דקביל בההוא עלמא ונקמין מניה נקמתא דעלמא בגין פיהו דלא נטיר ליה ופיהו לנפטיה באופן שכל הרעות והטוב' תלויות בפה וגם הכפס שלא תמלא בתמיה כמו שאומר רש"י ז"ל כלומר לא תמלא התאווה נפשיית בהנאה מועטת כזו כי ימלא פיו תהלות ה' להפך שמו ותהלתן בקהל רב . וגם לפי זה הדרך

פ' כל עמל האדם לפניהו

בוכל

מוכל לומר כי כל עמל האדם אשר יקרא עמלו הוא לפיהו כלומר בעבור פיהו לספר כבוד ה' אשר הפליא לעשות עמו כי בזה בוחר הקב"ה מאלפי אלים כמו שאמרנו י' ובוה נבין מאמר אח' קטן הכמות בילקוט חז"ל חנא דבי אל יהו השמים מקפריס כבוד אל והלא הם במקומם ואינם זויס משם לעולם אלא אעפי' שהכל שלו והכל מעשה ידיו אין שמחתו של ה' אלא בזרעו של יעקב . כי ראוי לעורר במאמר מה הקטן בפ' אשר דרשו דרשה זו ומה הוא בנות המאמר . וגם כי נכל בו הכפל בב' מקומות והלא הם במקומם ואינם זויס משם הכל דבר א' . וגם בתירון כפל דבריו באומרו אלא אעפי' שהכל שלו והכל מעשה ידיו הוא כפל ענין במלות טובות . וגם מהיכן הוציא מהפ' שאין שמחתו אלא בזרעו של יעקב כי מהפסוק נראה להפך כי השמים זשמו השמים הנכחיים מקפריס תהלות ומה לו חפץ בזרעו של יעקב ההווה וכפסד . אבל הביאור הוא שכיון לב' כונות א' דרך פסג וס' דרך דרש והכל מקביל לכונת דרושנו כי עיקר שלמות האדם בדבר שפיתו ליתן תודה לאל ית' והענין הוא כי הקשה בעל המאמר בפ' באומרו מקפרי' שהוא פועל יוצא לטעיה שהבנה בתיבת מקפריס הוא שעושים לאחדים לכפר . ולזה השיב בעל המאמר דהאי דנקט קרא מקפריס שעושים לאחדים שיכפרו ולא הם הוא שאמר כי אעפי' שהכל שלו וכו' אינו חפץ כי אם בזרעו של יעקב כי כל שמחתו כס' ולזה נקט קרא מאי דעדיף קמי קב"ה והוא ככון לפי פשט המאמר . אמנם עדין לא יתורץ כפל המאמר אבל נאמר דרך דרש ענין נחמד כי הוקשה לבעל המאמר השמיענו קרא היות השמים מקפרי' תהלו' אל ולא השמיענו היות הארץ החומרית וכל אשר עליה החיה וכל בהמה מקפריס כבוד אל ושמיענו תרתי חדושים בארץ דלא שייכי בשמים ואינם ראויים להחזיק להם טובה . חדא כי השמים אינם בעלי בחירה ורצון ולא ישנו את תפקידם לפי שאינם ברשות עצמם . ועוד שהם קיימים לעולם ולו הונח שהיו בבחירתם בכל שעתא רואי' את גבורותה אשר עושה ה' ועיניהם תחוכה לא כן יושבי הארץ כי הם בעלי בחירה ורצון . ועוד שהם הווי' זנפדיס ואם כן יאמר הכפ' החביב והמחודש שהוא הארץ וכל אשר עליה זכ"ש השמים שיכפרי כבודו והשיב בע"ה אלא אעפי' שהכל שלו שהוא כנגד השמים והארץ והכל מעשה ידיו שהוא כנגד כבא' השמים וזכא' הארץ עכ"ל לא הזכיר הארץ וכל אשר עליה שמקפריס תהלות ה' . כי אין שמחתו של ה' אלא בזרעו של יעקב וכעונות ההבים זרעו של יעקב הוא בגלותו ואין אנו יכולים לטבח בראוי לכן אין שכתו של ה' אלא בשמים לשתני בחינות ולזה נקט בו קרא השמים הא' כי השבח שלהם נחמי בכל הזמנים לא כן הארץ כי כשישראל בגלות אין שבה כאמור . ועוד שנית שאפי' שמשכחים אינו שומע כי אין שמחתו שא' בזרעו של יעקב כי הקל קול יעקב ואין כח האומה ישראלית

חזל בילקוט השמי' מספ והלא הם במקומם כו'

ישראלית אלל כפיה ועדו אומר המאמר הקודם אל זה ומי יכול לומר שכו
של הבה השמים ואימתי הכל מקלקים אותו כשירומם קרנם של ישראל שאל
הללו אתה מן הארץ אימתי וירם קרן לעמו והוא מוכן עם מה שאמרנו שאלו
הפ' הודו על ארץ ושמים כי ארבעה הודו יהיה על ארץ קודם ואח"כ ושמים
כשירומם קרנם של ישראל אבל כעת אחי' שיטכחו אותו וישבי הארץ אינו טכח
בהיות ישראל בגלות עיין שם ויבזה פי' החכם השלם מוהי בקפ' כלי חמדה
שאומר הכביא ע"ה אל תראי תולעת יעקב מתי ישראל עד מה שאמר חז"ל
כי כמשלו לתולעת מה תולעת אין כחה אלל בפיה כן ישראל בתפילותיהם
וכדברו שכתבו ואמר אל תראי כלומר לא תפחדו ממה שקראתי לך תולעת
שח' הוא לבונו כי ארבעה בזה אתם אכפנים גבורים מתי ישראל עד כי שרית
עם אלדים ועם אנשים ויבזה אבין קוף הפקוקים שמטכחו אתה דומה
לכוראך כי כדבר השמים נעשו וכל גבורותיו באמירה יגזור אומר ויקס לו
זהו שאמר אני עורתיך כאלו ה' כלומר בכאוס ה' עורתיך ועוד כי בזה יתקדש
שם ה' בעולם בהראותו כי לא בחיל ולא בכח יגבר איש רק בתפלה אחת
שהיו עושים האומה ישראלית היו כוזחים זש וגואלך קדוש ישראל כי הנה
שמתוך למורג חרוץ בעל פיפיות כלומר כל כחך בפין ובוה תדוש הרים
ותדוק וגבעות כמות תשים תורם וגו' ואתה תגיל בה אשר נתן לך כח לעשות
חיל ובקדוש ישראל כלומר קדוש שמו תתהלל ותתן טכח והודאה לשמו כי
זה העולה בידך לשלם לו די תנמולו על כל טוב אשר גמלך אמר דוד הע"ה
עשית רבות עשית אתה ה' אלדי כפל אותיך ומחשבותיך אלינו אמר לפי כונתנו
רבות עשית עמי אתה ה' בעצמך להיותך אלדי ועם שעשית רב טוב בה
שעתא אשר היית עושה הכפלות היו מחשבותיך לינו לעשות לנו כפלות
אחרות זש כפלותיך ומחשבותיך אלינו ופתח בלשון יחיד וקיים בלשון
רבים לרמוז כי בערך זכותו היו רבות אמנם בערך כללות האומה לא היו
רבות אמר עוד אין ערוך אליך כלומר אין ערך דבר להשיב לך גמול טוב
על כל אשר גמלתנו לפחות אגודה ואדברה אותם כי עצמו מספר כלומר
מתוך הכיפור שאני מקפרם הם מתעצמים או יאמר רבות עשית בריבוי
אתה ה' אלדי על דרך משל אין בעל הנם מכיר בניקו זש אתה ה' אלדי כלומר
שלא ידעתי בהם כי אתה העושה אותם אמנם הנפלות שהם מפוכקמות
ומתוכם אני יודעים שמחשבותיך אלינו תמיד להטיב עמנו ביודעים ובלא
יודעים ובוה וראי שאין ערוך לך מלך מטיב לכל לזא מה שאגיד ואדברה
הוא כי עצמו מקפר כך בכתם בי אינו יכול להזכירם בפרטית כי רבות
עשית שלא ידעתי בהם כמו שאמר הכביא ע"ה חסדי ה' איכור תהלות
ה' ואמ' לפי כונתנו כי כל תשלומנו לו ית' כדבר שפתינו בדברי שכתב יהודא'
זש חקדי ה' איכור כלומר בשאוכור תהלות ה' הן הם חקדי ה' בעל כל אשר
גמלנו

פ' אל תראי תולעת וגו'

פסוק רבות עשית וגו'

פ' חקדי ה' איכור וגו' והכפטיים

גמלנו לב' פנים א' חסדי לי מחקדי ה' שאוכי אותם בעל כל טוב אשר גמלנו
כי מה אני לכפ' תהלו' ש' כורא ואינו או כוכו' אחרת כי בכלל חקדי ה' על הוא
שיחשוב לי כסוד תהלותיו בקהל רב כאלו עולה מעלה מעלה מכל אשר
גמלנו ה' ורב טוב ומעלה בענין זה אשר חפץ הק"ה בדברי תהלות יותר
מאלפי אלים ומרכבות כחלי שמן לבי ישראל והקביה כי הקול קול יעקב
אשר גמלם רב טוב כמעלה הזאת להיות דבורם חשוב לפניו להיותם דומים
לו ית' אשר הם דומים לו וזש כרחמיו וכרוב חקדיו שהוא עושה אות' כדבור
לכד כמו שאמרנו כי כן בדריאת העולם כדברו שמים נעשו וכשכח להושיע
גם כן כדברו הקל הושיעם תדע לך כי ויאמר אך עמי המה בני לא יסקרו
ובאותה האמירה ויהי להם למושיע כי ההוא יתברך אמ' ולא יעש' באמירתו
בלבד ודבר ולא יקיימה גם בוכל לו פי' ויהי להם למושיע כי ידוע הוא כי
בל מקום שכתבנו יהי הוא זער ועד זה אמר כי אפילו בהיותם כזער אותו
הזער הוא למושיע כלומר להושיע אותם והטעם כי בכל זרתם לו יתברך
כב' זר בדקרינו ב' ובוה לא זר וכדכתיב באלף לישראל כי כיון שהוא ית'
מזר בזרתם אין להם לישראל להזטער כלל והקביה לזה היותו ית' מזר
בזערם כי שמו תאמר כי מלאך פניו הושיע חלילה כי באהבתו ובחמלתו
אליהם הוא גאלם בעצמו וכמזל אני ולא מלאך והמה בעמותם כנגד שתי
טובות אשר עשה והוא עושה להם שהוא הגאולה וההתנשאות אשר כנגדם
אמר וינטלם וינשאם והמה גמלו שתי רעות ועשו כנגדם אשר מרו ועזבו
את רוח קדשו ובוה ויהפך להם לאויב ועב' כב' הוא כלחם כי כלחם הוא
פועל עומד בעצמו כלחם ממש במ' כלו ברעה שעושה בהם כי הוא מזר כב'
בזערם ולזה לא אמר הוא לוחם במ' והוא דקדוק ככון וחריק' אמנם להבין
קנת לו הפסוקי' בדרך אחרת כביא מאמר אחד בילקוט ישעיה וזל ויאמר אך
עמי המה דרש רבי אלעזר ברבי יוסי וכי לא היה בפניו שהם עתידים לסקר ויאמר אך
תל' אך גלו היה לפניו שהם עתידים לסקר ומה תל' ויהי להם למושיע לא עמי וגו' וכי
הושיעם כבוי אדם שהם עתידים לסקר אלל כבוי אדם שאין עתידו לבגוד לא סיה
בו עולמית וכן הוא או ויפתוהו בפיה וכו' וכן הוא או אעקך בקתר רעם עכ' לפניו שהם
ראוי' לעורר במאמר ראשונה מהיכן הוציא מתיבתא אך שהיה גלוי עתידים
לפניו ועוד אומר ומה תל' ויהי להם למושיע כיצד יצא עתה מזה
הפי' והיינו יכולים לומר כי בשלמא למה שהיינו קוברי' כי נעלם ממנו הדבר
זהו קביה כי ויהי להם למושיע בחושבו היותם חקידים אמנם לפיזה שלא
נעלם מעיני כבודו מה שעתידים לעשות אכ' הפסוק נתן שעים להפך וזש
ומה תל' ויהי להם למושיע והשיב כי לא הושיעם וכו' אבל לפי זה היא קושיית
למה וכאומר ומה תל' כראיה שהיא קושיית פשטא ועוד קשה תלתא קראי
למה לי פסוק ויאמר אך עמי המה ופסוקו ויפתוהו בפיהם ופסוק אעקך בקתר
רעם

מזל בילקוט

ראוי'

לסקר וכו'

רעם והביאור הוא כי באו' אך עמי המה הוא מוכן כי ידע שאינן מהונחין
באח' משתי כונות האח' כי אחין ורקק מעושי הם ומורה כי אחין עמו לעתיד
וזם המה כלומר המה בעת עמי ואעפ' טקופס לחטא או בכונה אחרת כי
באומ' אך הוא ע' אך עצמו ובשרי אתה כמו שאמרתי לך כי כיון שרא' שאין
עמו פרוטה אמר אחי חשבתי לעשות עמך טובה אך בעת קוף קוף עצמי
ובשרי אתה כמו כן אמר אחי יודע טקופס לחטא אמנם קוף קוף אתה עמי
ועתה הקטפה בשלמא למאי דקליק אדעתך השמוענו חידוש באומר והי
להם בתיבת להם לאפוקי אחרים כי לא עשה כי אם להם בחושבו שהם
טובים אמנם אם אדעתא שהיו רעים וחטאים לעתיד עשה מה ת' להם
והשיב כי בא' לאפוקי שלא היתה הישועה בערך היותו יודע טקופס לחטא
כי אם בערך בני אדם שאין עתידים לבגוד בלו' אפי' בגידה בעלמא וכוה
מדויק תיבת להם בעצם והביא שלשה פקוקים אחד פקוק ויאמר אך עמי
המה כי משם יש לנו כי אעפ' שהיו עתידים לשקר קוף קוף הוא יתבר' כהג'
רחמות להקטיר עמל וכעס מעיניו ונהג עמם רחמנו' באשר הם בה שעתה
חקידים אמנם מקרא דויפתוהו בפיהם הביא יתר שאלת בחקדו ית' כי אפי'
שבאותה שעה עשו כמה עונות ולבס' לא היה נכון עמו עכ' והוא רח' וכפר
עון ומה פקוק הג' הביא גדולה מוון כי מפס' ויפגוהו בפיהם כר' דקוף קוף
פיהם ידברו בפיתוי אמנם מזה הפקוק הביא כי אפי' שהנניא פשע' מה כח
אל הפיעל וזהו שהביא פקוק אענך בקתר רעם אעפ' שאבחקך ואתה על
מוריבה קלה הנה מנינו גדול רחמי ה' אשר נהג עם בני לעשות עמהם
חקד אעפ' שאינם ראויים וכוה כפרש הפקוקי' בכונה אחרת כי אמ' חקדי ה'
אזכיר וגו' חזיר כלומר כשאתן תהלות ה' אזכיר שהוא עשה חקד עמו וכוה אתן
תהלה למעלה בעל כל אשר גמלתו הטובות ונפלאות ויותר פלא הוא שעשה
אות' בחקדו כי לא הימ' ראוי לכך וזה בכל אד' שראוי יהיה לו הקדמ' מונח'
טה' כרחמי עשה לו ובחקדו כי מי הקדמו וישלם אמנם קוף קוף אין כל
הדברים שישם כי כשיהיה האדם ראוי מזד' עצמו לקבל טעם ברכה יגדל
חקדו ית' יותר ממשנותן לו נדקה כי אינו ראוי לכל טוב אמר כי בישר גדלה
טובת ז' ודב טוב לבית ישראל אשר גמלתו יתברך ברחמינו הידועים וברוב
חקדו אשר רוב חקדו יתברך לעשות עם הטובים והי שדים בלבבותם וכן
כהג' עם ישראל ויאמר אך עמי המה בסי' לא ישקרו ויהי להם למו' שיע' כמס'
המאמ' שלא הושיע' כבני אדם שהם עתודי' לשקר שא' כבני אדם שאין עתודי'
אפי' לבג' ד בגידה בעלמא א' ודאי שברי' שחקדי ה' אזכיר בתהלו' כמס' הרי
מנינו מכל דרושנו היותו יתברך עשה חקד בכל הטוב' אשר גומל אותנו
כי מי הקדמו וישלם ואנו אין לנו להשיב לו כי אם בדברי שבח והודאה לו
ית' וכוה לכאר את המאמר שלקחתי' וראוי לעורר בו ראשונה מה דרשנו
בפקוק

פ' חסדי ה'
אזכיר וגו'
בכונה אחר

בפקוק הודו לה' כי טוב שאמרו אין להם לישראל וכו' ועוד מהו כפל אין
לישראל ה' ל' אין לאדם ממה שישלמו וכו' ועוד מה שאמר על כל טובה
שהוא עושה להם ומה כונת פקוק אודך ה' כי אנפת בי ומאי ואו' אלי אתה
ואודך ארוממך אודה שמך כי פקוק אלי אתה הוא בתהלים ופקוק ארוממך
הוא כי שיעי' ועוד שאינו אומר ואו' ארוממך אודה שמך כמו שאמ' בפקוק י'
אתה ואחר כך אומר וכן הוא אומר טוב להודות לה' נראה שאין לו הבנה
אבל הביאור הוא לפי דרושנו אשר אמרנו כי אין לנו מה להשיב לה'
כי כל תגמולוהי עלינו כ' בדברי שבח והודאה כי מומנו הכל ז' אין להם
לישראל על שבי כונות הא' כי אין להם כל' אפי' שיביאו אלפי אלפים ורכבות
חלי שמן אינו להם כי לו תכל ומלוואה ומה יש להם מכל מה שישלמו לה' כ'
אלא הודאה כלבד על כל טובה שהוא עושה להם או לכונה אחרת כמו
שאמרנו כי להיות שהקול קול יעקב ליה אמר אין להם כלומר דבר שהוא
מיוחד להם אלא הודאה כלבד על כל טובה שהוא עושה להם ואמר שהוא
עושה להם כי לפעמים יעשו לאדם טוב' ואין בעל הבק' מזכיר בכקו לזה אמר
שהוא עושה להם כי הוא יתברך יודע ולזה הביא פקוק אודך ה' כי אנפת כי
עם המשל שאמרנו חז' לאותו שהיה רוצה להפליג בטיפנה ונתחב לו קוף
והתחיל לבכות ואחר כך נטבעה הפנינה בים ונתן הודאה וזהו יטוב חכך
ותגמולו כמו שהוא ידוע ואש על כל טובה שהוא עושה להם וכן הוא אומר
אודך ה' כי אנפת כי כמו שאמרנו והביא פקוק ואומר שלא באמר שנתן שבח
לאל אמנם לא יהיו הדברים שנים על הרעה הנראה בעת מעין הטובה
הנראה' לעין לז' ואו' אלי אתה ואודך אלי ארוממך כי בין כשהוא חקד ש'
ביוה הורה בתיבת אל ובין כשהוא נהג בדין אלי ארוממך ואמר שכל
הרוממות אשר אתן לך הוא בהודאה וזהו שאמר ארוממך אודה שמך כלומר
אעפ' שפקוק אלי אתה נראה שההודאה הפכה לרומם ליתבר' הבנת זה
הפקוק הוא כמו שאמ' שם ארוממך אודה שמך כי כל הרוממות שאנו יכולים
לעשות הוא בהודאה וכן הוא אומר ענין זה היו' שהודא' עיקר טוב להודות
לה' כי דקדק בפקוק ד' ל' טוב הודות לה' ומהו למד' להודות' אמנם כיון
מה שאמרנו כי כונת הפקוק הוא כך ונעיס הוא להודות לה' כלומר לבא
ליתן הודאה לו יתברך עליו עשור ועלי נכל וכו' כלומר שהעשור והנכל הם
הכנה טובה להודאה וכוה השיבו קושי ענין שיש בפ' הודו' לה' כי טוב אשר
נתחבטו בו המפרשים ז' לא זמנע תיבת כי טוב למי חסוד אס' לה' פשיטא
שהוא טוב ואם להודאה' מי יוכל לקפר תהלו' ה' וס' אומר לך דומיה תהלה
ואם הוסיף שיאמר ההודאה כמו שהיא מהות' פשיטא לז' שכונת הפקוק
שימנו לו ית' טעם בין באשה' טובה בין במדת הפורענו' ז' הודו' לה' כי טוב
בי לעולם חקדו פלו' לעולם עושה חקד בין במד' טובה בין במדת הפורענות

או יאמר הודו לה' כי לעולם הוא חקד שעשה עמנו ואין לנו לשלם כי אם כהודאה בלבד כמו שאמרנו:

דרוש שלישי להודאה

חזל במדרש למנצח לבני קרח על עלמו' שיר' זשה עושה גדולו' עד אין חקר נפלאות עד אין מספר אין אדם יכול לספר נפלאותיו של הבה וכן הוא אומר לעושה נפלאות גדולות לבדו מהו לבדו אמר ר' פרודיקי בר נחשאי הוא לבדו יודע מה עושה כך אמרו בני קרח למנצח על עלמות אמר רבי אבדימי' דמן חיפה מעולמים הם הדברים שראינו אין אנו יודעים מהו ראינו עד כאן בילקוט:

חזל במדרש תלים אין אדם יכול לספר נפלאותיו של ה' כפי

כמו שהאל ית' הוא נקתר מזד עצמו בעיני בני אדם כן נפלאותיו וחקדיו אשר עשה רובם ככולם כעלמות ומכוכות לאדם וכמו שפעולותיו יעידון יגידון רוס חפאתו כי הוא נגלה מזד פעולותיו כמדוע כמו כן נפלאות ה' המפורסמו' יעידו על המכוכות כי אל גדול ה' ועל כולם לו כאזה תהלה הקודם הוא ידוע היותו יתב נקתר מזד עצמו ונגלה מזד פעולותיו כאשר הארכו הדרטנים הראשונים בכונת הברכות הנהגות אשר קצתם מדברות שלא לנוכח וקצתם לנוכח בדרך אתה ה' לנוכח ואח"כ אומר בורא פרי הגפן שלא לנוכח ועם מה שאמרנו הוא מוכן כי מזד פעולת אותו הפרי אשר ברא הוא נגלה ואנו מדברים עמו פנים אל פנים וכן הרבה דברי אשר מוכן עם דבר זה ולית דין צריך עיון ועוד כי אין כונתנו להאריך בדרוש זה רק לכמשך שהוצאתי כי נפלאות ה' העושה הם כעלמות מעינינו ונקתרות משכלנו רק יעידו קצתם על קצתם ועלינו להודות לה' על כולם:

והענין הזה הוא מבוחר מדברי חזל שאמר לעושה נפלאות גדולות לבדו אין בעל הבק מכיר בכינון ואמר המשורר ע"ה מכוון לזה רבות עשית אתה ה' שדי אשר ראוי להבין תיבת אתה דמיונתת גם אל נפלאותיך ומחשבותיך עשית ונז' אל לנו במחשבות ו גם מה כונת אין ערוך אליך וגו' אמנם עם מה שכתב אחרת שאמרנו הוא מבוחר כי נפלאות תמים דעות הם כעלמות שמי פנים האחד כמו שאמר כי אין בעל הבק מכיר בכינון כי ה"ה עושה כמה נכיס לא ידעו בהם בני אדם כמש"ל אדם יורד מהמטה והרגיש בו הנחש וברח ואינו יודע כלום וז' רבות עשית בלתי קץ ותכלית אתה ה' אלדי ר"ל אתה לבדך אשר לא הכרנו בהם באופן שנפלאותיך ומחשבותיך אלינו ר"ל כמו שמחשבותיך לא נודעו כמו כן נפלאותיך ואת ועוד כי אפי' הנפלאות אשר אתה עושה לנו אין אנו יכולים להשיג גדולתם כמו שאל משל הגבור והחלש החלש יכול לספר

פסוק רבות עשית ונז' אחרת

לקפר שכן של גבור לאו למה שאינו יודע מה כחו שיהיה יכול לקפר ז' אין ערוך אליך לכן מה ש' אגידה ואל דברה הוא שעצמו מקפר ר"ל שאין לנו יכולת לקפרם וכמה חקדם פניך זבח ומנחה לא חפצת וגו' לפחות בשרתי צדק בקהל רב רוצה לומר הנדקות שעשית עמי בשרתי אותם בקהל רב כי הנה שפתי לא אכלה לומר ה' אתה ידעת ולא אנו כי נפלא' היא ממני וכן אמ' דוד המלך ע"ה דברינן לה ב מקום אחר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו ולבא אל כינתו כביא מה שאמרנו חזל בילקוט מדרש' תלים וכי יש לך אדם שיכול למלל גבורותיו של ה' וזה שמיע כל תהלתו אלל מקצת גבורותיו לדרוש מה שעשה ומה שעתידי לעשות למען שמו הגדול בבחייתו שנאמר דור לדור ישבח מעשיך אמה רבי לעזר בן פדת ראה מה כתי' לעושה נפלאות גדולו' לבדו אדם נתון במט' והנחש בארץ לפניו בא לעמוד הרגיש בו הנחש כיון שבא ליתן רגליו בארץ ברח הנחש מלפניו ואינו יודע כמה פלאות עשה ה' עמו ומי יודע ה' ב' ברוך ה' אלהי י' זרע עושה נפלאות לבדו והוא לבדו יודע פלאותיו שהוא עושה וכן הוא אומר רבות עשית אתה ה' אלהי וכו' אין ערוך אליך משל לשני אנשים אחד גבור ואחד חלש וכו' עיין שם וראוי לעורר במאמר האסוכה מה הקשה בפני הכתוב שעוקר ואומ' לא לימא שכונת הפסוק הוא לומר מה הוא מקשה וכי יש לך אדם וכו' וענין זה בעצמו לומר הכתוב מי ימלל גבורות ה' כלומר מי הוא האל אשר זכר למלל גבורות ה' וגם קשה למה נקט בעל המאמר בתירונו מה שעשה ומה שעתידי לעשות ולא נקט מה שהוא עושה עמו ככל עתו בכל רגע בפנים מיוצאי מצרים גם ראית הפסוק שמיביא מדור לדור ישבח מעשיך והיה לו להביא מקפיה דקרא וגבורתיך יגידו כי בהא סלקינן וכחתינן עוד קשה מה כונת רבי אלעזר בן פדת באומר ראה מה כתיב לעושה נפלאות וכו' גם קשה אומרנו והוא לבדו יודע פלאות וכו' מה חדש ממה שאמר הוא בעצמו קודם זה כמה שאמר לעושה נפלאות לבדו אדם נתון במט' וכו' וברח הנחש ואינו יודע כמה פלאות וכו' אם כן הוא כפל ענין ואם הוא פירוש דבריו ה' זלל הוא לבדו יודע ואומרנו והוא בול' מורה שאו' שתי בחינות ע"ה נדקדק אומרנו וכן הוא אומר וכו' גם צריך לשום שכל להבין ענין המשל שהביא בקפיה דקרא אין ערוך וכו' שאינו מתייחס אל האומר כי לפי מה שאמרנו פלאי ה' הם כקתרות מעיני האדם להיות שאינו מרגיש בהם ולא נגלו אליו כל תעלמו' כמשל הנחש אשר הביא שהרגיש בקומו משל מטתו וברח הוא לא חלי ולא מרגיש לא כן משל הגבור והחלש שחקרנו ידעתה חלש גבורת הגבור אינו להיות מכוכה אלל שאין לו כח כמותו ואינו בערכו להשיג כח גבורתו אפי' שיראה הדברים בעיניו ואם כן לא שייכי דברי בעל המאמר שהדידי וכי' מד מכי' זה הפסוק ואומר וכן הוא אומר רבות עשית וגו' אם ראיתו מתחלת הפסוק למה הביא קופו הלא דבר הוא:

חזל במדרש תלים וכי יש לך אדם שיכול למלל גבורות ה'

הביאור כי הנה בעל המאמר נתקשה לו טאם כונת הפסוק לו כי מיומו
 יוכל למלל גבורות ה' לא יתכן דקטו קראי אהדדי כי הוא אמר בתחלה
 הללויה הודו לה' כי טוב וכינף אומר מי ימלל וגו' ועם שזו אינה קושיא כ"כ
 כי יכולים אבנו לומר כי טוב להודות קצת שבחי אומנם מי ימלל כל גבורותיה
 אך קשה כי מה השמיענו המסורר בזה וזה הוא שאמר בעל המאמר וכי
 יש לך אדם רוצה לומר וכי יעלה בדעתך שיט אדם בעולם שיכול לקפר
 גבורותיו של הקדוש ברוך הוא ולהשמיע כל תהלתו שבא המסורר להוציא
 מואת הקברא וזה הקדק בע"ב בתיבת לך. באומרו וכי יש לך אדם ולא
 אומר וכי יש אדם וגם הקשו אל כפכו' ב' קושיות אחרות יתורצו לפי דרכם
 האחד כי למה הזכיר שמו של הקב"ה אחר שהזכירו בפס' הקודם לזה הודו
 לה' וי'א' מי ימלל גבורותיו וישמיע כל תהלתו ולפחות ליעריכנו מי ימלל
 וישמיע דבורו ותהלותה' גם הקשה קושיא ב' למה בגבורות דבר בלשון
 רבים ובתהלה אמר ישמיע כל תהלתו לשון יחיד ולא אמר כל תהלותיו כי
 גורא תהלות הוא וכל אלו הקושיות יתורצו לפי דרך המאמר בע"ב וזו וכי
 ישלך אדם שיכול למלל וכו' אלא מקצת גבורותיו ר"ל לעולם אימא לך שאינו
 מדבר המסורר בכל גבורותיו כי זה פטיטא שאינו יכול לקפרם אלא אפי'
 במקצתם ואת עתה אקשה לך קושית למה כי למה לא יוכלו לקפר קצת
 גבורותיו והשיב שהכוונה הוא כי מה שיספר האדם תהלתו בקהל רב
 בענין זה הוא הכנה לדרוש מה שעשה הקב"ה מימיו קדם ובטנים קדמוניות
 וגם מה שעתידי לעשות בכריותיו למען שמו הגדול ולא למענו ועתה כונת
 הפסוק מיומלל גבורות ה' בלשון רבים לרמוז מה שעשה ומה שעתידי
 לעשות תדעמי הוא אותו האדם אשר ישמיע כל תהלתו מה שעשה לו ה' ה' ו
 ועתה כל תהלתו יחזור לאדם שישמיע כל מה שיש לו להשמיע בתהלה ה' ה'
 אמנם תהלתה' גדלה מאד להשמיעה וזו שכאמר דור לדור ישבח מעשיך
 וגבורותיך יגידו ר"ל כי כמה שהדור הזה מספר לדור הבא אחריו מעשיך
 אשר עשית בזמנו נמשך גבורותיך יגידו הוא מה שעש' קודם ומה שעתידי
 לעשות ועתה הובנו כל הקדוקי הפסוק כי אמר גבורות לשון רבים כו' גם
 הזכיר שם ה' לומר כי למען שמו הגדול עשה ועתיד לעשות וגם לכן לא
 עריכנו קרא כי קיפיה דקרא הוא פירושיה דרשא כי מי שישמיע כל
 תהלתו הוא ימלל גבורותיו כאמור אמנם רבי אלעזר בן פדת הוסיף לקח
 טוב וכי הכתוב באופן אחד ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא תליגי ואומ'
 כי הפסוק מדבר בתרתי כי לא מבעיא שאין אנו יכולים לדעת כל גבורות
 ה' כי זה פטיטא כמו שאמרנו שלא היה צריך המסורר להשמיענו זה אלא גם
 קצת גבורותיו אשר עשה עם האדם אינו יכול לדבר בהם כי כשתרות הם
 אמנם הדחוב ענין זה בפסוק שהכיל ואמר דלה מה כתיב לעשה כפלאות
 גדולות

גדולות לכדו דקשיא ליה כי תיבת לכדו מיותרת ועשה משלו ואמר אדם
 נתון כמטה והכחש בארץ לפניו הרי נכ אחד שלא עלה הנחש הזה על
 מטתו גם נכ שני רמו בע"ב באומ' בא לעמוד הרגיש בו הנחש ר"ל כי נכ אחר
 עשה לו הקב"ה שהרגיש הנחש תכף כשבא לעמוד טאם היה ממתין עד
 שיצמו' אולי היה מויק לו שלא במתכוין שיבא האד' לדרו' עליו וישכנו נחש לא
 כן עתה כי תכף כשבא לעמוד הרגיש ולזה כיון שבא ליתן רגליו ברח הנחש
 מלפניו וזו ואינו יודע כמה פלאות עשה עמו הקב"ה ר"ל כמה וכמה כי
 הרבה יקיים הם כאשר אמרנו אבל ומו יודע אותם הקב"ה זשה ברוך ה' אלהי
 ישראל עשה כפלאות לכדו וכנגד זה אמר מי ימלל גבורות ה' ר"ל הגבורות
 שעשה ה' שהוא לכדו יודע בהם ולא האד' ואמר עוד והוא לכדו יודע פלאות
 שהוא עשה לומר בענין זה בחינה שנית שגם הכפלאות אשר אנו רואים
 בעינינו אין אנו יכולים לדע' ערכם וזו והוא לכדו יודע פלאות שהוא עשה
 כי אין אנו מבינים ערכם באופן שהטנים הם מכובות מעינינו האח' שאין
 לנו בהם ידיעה כלל כענין הנחש אשר הביא גם בחינה שנית שגם סדרע
 אותם עיני שכלנו לא ידעו וישיגו ערכם זש וכן הוא אומר ומביא הכ' עינינו
 הנו' מהפסוק רבות עשית אתה ה' אלהי כידקדק תיבת אתה והכוונ' שרמו
 הענין ראשון שהוא לכדו עשאתם וכנגד הבחינה השנית אמר כפלאותיך
 ומחשבותיך אינו ר"ל גם הכפלאות הבאות אלינו שאנו רואים אותם כחוש אין
 ערוך לך ר"ל אין אדם ערוך לך שיכיר גדול ערכם ולזה הביא משל הגבור
 והחלש ואמ' משל לב' אנסו' א' גבור וא' חלש החלש יכול לקפ' שכחו של גבור
 לאו שאינו יודע מה כחו הרי הבחינה השנית שאמרנו וכמו כן מפרש רבי
 אלעזר הפסוק אשר אנו בו אמר מי ימלל גבורות ה' ר"ל הגבורות שעשה ה'
 לכדו היא הבחינה הראשונה וכנגד הבחינה השנית ומו ישמיע כל תהלתו
 רוצה לומר כי אין ערוך אליו שידע שכחו של גבור כל הגבורים הוא יתברך
 ולכן אמר תהלתו כי לפי זה העם אפי' תהלה אמר לא יוכל להשמיע כל
 אלא לפי החלישות אשר לו ולא לפי ערכו יתברך נמצ' לפי זה כי עצמו מהפס'
 גבורות ה' וכפלאותיו ונעלמו מעיני כל חי ומובן הפסוק על פי דרכם זל כפס'
 כונתנו או יאמר עם הפסוק הקודם אליו הללויה הודו לה' אמר טיהלו לה'
 בהודאה כללית זש הודו לה' כי טוב כי לעולם חקדו כי לעולם עשה חקדו
 בכתרות ובגלות כי אם כאת לפרט מיומלל גבורות ה' או יאמר מי ימלל
 גבורות ר"ל מי יזכה למלל גבורות ה' מי שישמיע כל תהלתו כי הוא היה והוא
 הווה אלא שאנו גורמים שאינו עושה לנו נקים מצד העונות שעובדו תורתו
 זש אשרי שומרי מצפתי התורה והמצות כי הוא מצדו עשה צדקה בכל עת
 וכחו או כחו עתה וכו' והוא זל פירש כי ראוי לאדם המספר תהלות ה'
 שיהיה דומה לו זש אשרי שומרי מצפתי ומצפתי בבאן ר"ל קדר והנהגת מי
 עושה

שעושה נדקה בכל עת שהוא ה"ה באופן שמיניו היות גבורות השם יתב'
לזכות בשני בחינות אחד כי עושה כמה נפלאות בכתר בלא יודעי ועוד
שנית כי מייכיר ערכו כמשל הגבור אשר הביא המאמר וענין זה אמרה
תורתנו הקדושה מי כמוך באלים המדבר כנגד הבחינה השנית שהוא גבור
וכנגד הראשונה אמר מי כמוך נהדר בקדש ר' לנהדר בקדושתך שאין אתה
מודיע לנו ולכן מורא תהלות הוא ה' למה כי עושה פלא ר' עושה הדברים
מכובדים ועל אני אומר שנקראו נפלאות מלשון מכוסות מכני אדם עד למה
זה תשאל לשמי והוא פלאי וכ' הוא מחקרו יתברך כי אינורוצה שיחזיקו
לו טובה בני אדם ויתביישו ממה שמקבלים ממנו חקדיו המרובים
וכראים . על כן להיות הפלאות שלא כדרך טבע הם
מזכות כמו והכל מחקדיו יתברך אשר הוא עושה טובה עם בני אדם ואינו
רוצה שיכירו וידעו בה כי אלהי חקד הוא וכן אמ' הנביא יואל כשמדב' בענין
גאולתנו העתידה ב' כאשר פי' המפרשים ז"ל באומרו אל תראי ארמה
וגו' ואכלתם אכול ושבעו והללתם וגו' כיון ש מה שאמרנו כי יעשה ה' עמכם
חקד בעיני שלא יתגלה להם כי לא ית' להם רבוי באוכלים כדי שיטבעו
ברבוי אבילות וכוה מרבה להראות גדולתו לעין כל חלילה לו ית' כי דרכו
לעשות רבות נפלאות מכוסות עם האדם אמנם הברכה תהיה אכול ותכף
ושבעו והללתם את שם ה' אלדיכם כי גדול הוא ואינו מתנהג כמו ש' עושה
הטבה מועתת וכרווא קרא בחיל להודיע לכל העולם שעושה טובה לא כן
ה' אלדיכם והללתם את שם ה' אשר עשה עמכם להפליא ר' לעשות פליא
גדול גם שהוא דבר מכוה כדי שלא יבושו עמי לעולם כי אם היו רואים
נפלאות ה' בעיניהם תמיד היו מתביישים והו קודם הגאולה באומרו אשר
עשה עמכם קודם להפליא כדי שלא יבושו עמי וגו' אמ' אח' בזמן גאולתינו
וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלדיכם ואין עוד ר' כי כמו שהוא
אלהיהם כן יהיה מפורסם שכינתו במיהם ואין עוד ר' לא יהיה יתרון לזה
מוה כמו שהוא בגלות כי הוא אלהינו אבל הוא נקטר ממנו ז' ואין עוד
אז ולא יבושו עמי לעולם אפי' שיעשה הדברים מפורסמים ומגולים כי כבר
כדמנו להיו בני ביתו לא כן מקדמו דכא שהוא קוד' גאולתינו העתיד' עליה'
כאמר אשר עשה עמכם להפליא ר' דברים נכתיבים ומכוסים וכוה מתורץ
כפל הפסוק והרב ר' אברכנא פי' ענין אחר עיין עליו וכן אמר הנביא ע'
מיכה ענין דרושנו מודיע המיכים אשר יעשה ה' בזמן גאולתינו העתידה
בע' שתהיה בהקח הדעת ויעשה עמנו להפליא אמרנו לכמת גדרין יום
הוא ירחק חוק הנה הראבע ז' פי' כי מדבר בגאולת ישראל וכונת ירחק
חוק הוא המס שהיו מותנים ישראל בגלות ואמר שבאשר יבא היום ש' יתב'
יבנה גדרין אז ירחק חוק שלא תפרע עוד המס שהיה נתון בגלות לאויביך
והוא

פ'אכלתם
אכול ושבעו

והוא נכון ורש' ז' פי' ענין אחר עיין עליו ולי נראה מכוון לדרושנו כי
יעשה ה' נפלאות אשר לא נעשו בהמה מעולם יום אשר יבנה גדרנו הפרץ
זהיום יהו ירחק חוק ר' החוק הנהוג אשר היה מתנהג ה"ה עד הנה ועת'
פירש דבריו ואמ' יום הוא ועדיך יבא ר' לשיבא היום שהוא תכף פתע פתאון
שבין לילה היו אומות העולם מ' ובין ז'ס יהיו כאבדים כי כולם יתקבצו
ברגע אחד באדמת ישראל והוא יתברך יהיה הקיבה אשר יעורר את לבם
וז' יום הוא ועדיך יבא כי כמרהיום הוא קנה כן הדברים נעשים מהרה
ז' למי אשר ועדי מזור ותכת מני הוא כמו מן אלף תאמר מני לרמוז מה
שאמרנו שהוא יתברך יהיה הקיב' שיתקבצו כולם ולמי מזור וכ' וגם הבאים
דרך אמה בלב ים עליהם אמר ז'ס מים וגם לטובנים במדברו' כהרי' וגבעו'
כנגדם אמר והרהר הרי פלא א' שיבאו בזריות ומהירות אשר זה רמוז
באומרו יום הוא ועדיך יבא גם יעשה ה' כדרך ביאתם ובקדר בואם שיהיה
פלא עצום אשר על כולם אמר יום היהוא ירחק חק כאשר אמרתי והוא כי
הראוי היה שיבאו קודם יושבי ההרים שהוא נקל להם מיורדי הים ובשני'
מאותם שהם ערי מזור הכושקים בעריהם הכזורות ולקודם אשר שהיא
רחוקה וארכי' יהיה להקך כי אשר יהיה קודם בביאתו קודם לערי המזור
וערי המזור וכו' באופן שיהיה יום ה' רחוק מטבע וחוק העולם בשני בחינות
שאמ' ואח' והיתה הארץ תכף ומיד שממה על יושביה ר' שמישיבת' יהיו
שממה ולא תהיה מפלתם בהדרגה וכל זה מפרי מעלליהם אשר הרעו
לישראל וה' יתן להם כפעולם . אנו יאמר מפרי מעלליהם כי הם כעצמם
יבאו אל מפלתם כמו שעשה פרעה ומזרים לבא אל הים הם מעצמם כמו
כן יבאו אליו ויפלו כנופלים באופן שתהיה מפלתם מפרי מעלליהם .
ועתה התפלל הנביא ע' מהר יבא היום ההוא ואמר רעה עמך בשבטך שבט
הוא רמו שבט המלכה שימלך עלינו הוא ית' וירעה אותנו כמו שנא' ופי' ה'
למלך וכו' או ירעה כי להיות שאמר שיכלה לאומות העולם מ' והוא ידוע
היותם שבט יש בעוברים על מצות ה' כמו שיעד הנביא הוי אשר שבט אפי
ולכן אמר שירעה עמו בשבטו שבט מלכותו ויפיהם כאב את כן ירעה הוא
בעצמו וישר הוא לבדו בארץ עם אח' דברי' א' חדיו יכרתו האומה הנו' ז'ס
טובני לבדד יער בתוך כרמל ר' ל' שיהיו שני הפכים בנושא אחד כי במה
שיהיו ישראל לבד ככל העולם יהיה כל העולם כיער אמנם בתוך כרמל
שהוא מקום ישוב הוא ארץ הצבי ז'ס ירעו בשן וגלעד כימי עולם באופן
שיהיה יער בתוך כרמל כמו ועתה השיב לו הק' להנביא תפלתו ואמ' כימי
גאולתך מארץ מזרים אראנו נפלאות לעם הזה אשר התפללת עליו . וכוה
מתישב הפ' שמדב' חזיו' לנביא חזיו' שלא למוכח ואמ' אראנו נפלאות
משולל כי ביציאת מזרים היה פלא א' כדכתיב מורא תהלות עושה פלא לא

כן בגדולה העתידה עשה כפלאו רבות ואמר גם כן שישיגו לראו הכפלאות
 הם הדברים שהם מכוסים מעיני בני אדם או יכירו וידעו ולא יהיו כמשל
 הגבור אשר הבאתי במאמר רק הגנים יראו גנים ויבטחו ומכל גבורתם ואמר
 ישימו יד על פה עם מה שאמרו הראשונים כפקוק או ימלא שחוק פיכוכו
 או יאמרו בגנים הגדיל ה' ובגו' כי להיות שישראל משבחים תכף לה' כמו
 שאמרו ולשוננו דבר או יאמרו בגוים הגדיל ה' שמו לעשות טובה עם אלה
 למה כי כשהגדיל לעשות טובה עמו היינו שמחי להבאתנו ולתועלתנו ולא
 היינו משבחים בפיו לה' לכן אמר כאן יראו גנים ויבטחו וישימו יד על פה
 כלנו הפה שלא שבחה לה' ראוי לכבודו ולחובתו ולחובתו משמוע השירה
 אשר יסירו ישראל וילכחו עפר וכו' באופן שמה שמאנינו למדדים מדרוש
 זה הוא כי הוא יתברך עשה כמה כפלאות מכוכות מעיני האדם שלא ידעו
 ולא יכירו בהם אלא שיעידו קצתם אותם אשר עין בעין אנו רואים על קצתם
 שאינם נראים ולנו לשבח ועל כלם כי לפי האמת גם כל הגולות לנו לחוש
 הראות הם מכוכות לעין השכל כאשר נאמר בפירוט המאמר שהצעת
 ולבא עד תכונתו ראוי לעורר ראשונה מה קשר לפקוקיה עם פקוק עושה
 גדולות שאומר והו שאמר הכתוב * גם מה כונת אומרו וכן הוא אומר וכו'
 עוד צריך להבין מה הוקף לקח טוב רבי אבדימי דמן חיפה על דברי
 תנא קמא * הביאור הוא כי הנה הולך רגל לרגל תיבת עלמות מה הוא
 פרושה ואמרו שהוא מוכן עם פקוק עושה גדולות עד אין חקר כפלאות עד
 אין מקפר שקשה בפקוק זה שאם כונתו כפי הפשט שאין מקפר לרבו
 הכפלאות למה הכפלאות יהיו ברבוי והגדולות לא יהיו ברבוי כי זה וזה
 הוא יתברך מרבה לעשות לאין קץ ותכלית * גם קשה לא ימונע מחלוק' אם
 הם שני דברים הגדולות והכפלאות כי גדולות ענין לחוד וכפלאו דבר אחר
 ה'לל עושה גדולות וכפלאות עד אין חקר און להפך עושה גדולות וכפלאות
 עד אין מקפר * און ליערבינהו עושה גדולות וכפלאות עד אין חקר ומקפר
 ואם הם דבר אחד למה כפל דבריו * לכן פירש בעל המאמר כי כונת הפקוק
 הוא כי הוא יתברך עשה גדולות רבי האיכות עד אין חקר שאינם צריכים
 לחקור אותם כי כשהרבים קטנים צריך חקירות ודרשות * ועוד שנית שאלו
 הגדולות הם כפלאות רוצה לומר מכוכו * וכן כפלאו' עד אין מקפר * ר"ל עד שאין
 הפה יכולה לקפר אותם באופן שהכל דבר אחד וקוף הפקוק הוא פירוט
 לתחלתו וכן הוא אומר לעושה כפלאות גדולות רוצה לומר שמה הכתוב
 ראה שהכל דבר אחד * אמר עוד מהו לבדו הוא לבדו יודע כל אלו שהוא
 עושה כלומר ששם אדם לא ידע בהם וכמו כן פי' דהא קראו וכפלאות עד
 אין מקפר רוצה לומר שהם מכוכות שאין אדם יכול לקפר אותם להיותם
 מכוכות וכן אמרו בני קרח למנצח על עלמות שיר הם הנקיים אשר נעלמו
 מהם

מהם כותנים שיר ותלה לה' יתברך ורבי אבדימי הוקף לקח טוב כי לא
 מכניא הדברים אשר לא ידענו בהם כלל שהם נעלמות אלא אפי' הדברי'
 שראינו עין בעין הם נעלמות משכלנו שאין אנו יודעין אותם אפי' אמה רבי
 אבדימי מעולמום הדברים שראינו אין אנו יודעים מה ראינו באופן שרבו
 כמו רבו כפלאות האל בקתרהם נעלמות בשתי בחיכות כמו שאמרו כמה
 שכיין בעל המאמר בשני משלים שהביא אלל הנחש ומשל החלש והגבור
 דוק ותשכח אבל מקצתם יוכיח על קצתם כאמור.

דרוש רביעי להודאה

אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבישע
 אימתי אני אהובה לפניך בומן שאחה שומע קול תחנוני דלותי
 ולי יהושיע אעפ' שאני דלה מן המצות לי נאח להושיע ישראל אוהבים
 לחבה שהוא שומע חמלתם בכל שעה לכך נאמר אהבתי כי ישמע ה' *
 אמר כי

אם האדם שש ושמה ממה שמקבל מואתו יתבר' שפע ברכה ונדבה מוד
 הנאתו יותר ויותר יגיל וירנן להיות כי האמת * הקודם הוא מבואר
 וידוע כי רוב בני אדם ששים ושמים בכמה מעלות טובות אשר יוקבלים
 מאתו ית' פנים מפנים טובים * ובה נדקדק שאמרה תורתנו הקדושה בענין
 חג הכוכות אמר' חג' הסוכות תעשה לך שבעת ימים וגו' בחג השבועות
 אמר תעשה לה' אלדיך דבר בתרתי שמחות אשר דברנו בהם א' שמח' הגוף
 וא' שמחת הכפש המשכלת * ונדקדק כמה דקדוקים ראשונה הדקדוק
 שאמרו : ועוד כי בחג השבועות אמר קודם העשיה באומרו ועשית חג
 שבועות וכחג הסוכות אמר חג' הסוכות תעשה לך נקט בכוף תיבת עשיה
 עוד למה בשמחת השבועות עשה שתי חלוקות באומרו אתה ובכך ועברך
 ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך הרי תרתי
 חלוקות א' בשעריך * והב' מבקרבך לא בן בחג הסוכות אשר כללם בתיבת
 בשעריך * ועוד למה שינה שלמעלה בחג השבועות אמר ושמחת לפני ה'
 לדיך ובשמחת חג הסוכות אמר' ושמחת בחגך : ועוד למה יהיה חג הסוכות
 וחג הפסח שבעת ימי וחג מתן תורתנו יום אחד כראה דבר קשה להולמו כי
 הראוי היה להפך * עוד למה בענין חג השבועות הזכירו וזכרת כי עבד היית
 בארץ מצרים וגו' * וכל אלו הדקדוקים מתורנים כפי דרושנו כי להיות כי
 רוב בני אדם שמחי באשר יראו לעינים שפע ברכה ונדבה מאתו ית' להיות
 כי חג הסוכות נקרא חג האסיף אשר בו אסף האדם כל תבואתו אין
 צורך לנותו ועשה שמחה וחג לזאת חג הסוכות תעשה לך שבע ימים ולא אמר

ועשית חג הקזכות כי אינו צריך לזרוז יעשה חג כי מעצמו יעשה וכל אשר
אמרנו רק זיו תעשה לך חוזר למטה שיהיה שבע ימים כי הבכור מותנת כי
לשמה חתו לזיו ביום א כמו שאמרנו ואם באהבך מגורבך ומיבך כלומר תדע
למה אינו מצד ועשית חג כי אינו צורך להיותך אהבך בורך ויבך ויבך ויבך ויבך
בחגך כלומר שהוא חג שלך וכוה ברכות הטובה דבני אובליה בשעה כי אינם
צריכים הגר והיתום והאלמנה להכנס אל הבית פכימה לשאל אובל למו רק
כולם שנים לטובה בשעריים ישבעו אובל לא כן בחג השכועות כי הלואי
שיכבו הגר והיתום והאלמנה בקרבך ותתנו להם לכן אמר פקח עיניך
וראה כי עיקר החג תעשה לשמחת הרפא כי הוא העיקר והוא הפכה אשר
כתתי לך חג זה ז' ימים כדי שברוכ הזמן תעור משנתך ותדע שהחג הוא לה
אלדיך ולא נתנו לז' ישראל כי אם לעבוק בתורה וז' ז' ימים תתנו לה' וידיך
כלומר לטעם ה' ית' כי בשכחו יבדקך ה' אלדיך בכל תבואתך וגו' ולזה והית
אך שמח כלומר תמועט שמחת גופך כי אהבך ורקין מעוטים הם ולכן הוא ז'
ימים אבל לא כן בחג השכועות כי קדושת היום מוכיח עליך קדושתו וז' ימים
מועט ישיג המושג זה וז' ועשית חג השכועות כלומר פה אני צריך לזנות
שתעש חג שבעו להי' כי הזמן יבש אינו כל לשמח בו לכן אני מצד שתעשה
חג זה לה' אלדיך מקת כד בת ידך וגו' ושמחת לפני ה' אלדיך כלומר בהיותך
לפני ה' בחג הזה הקדוש מתן תורה ואם היגהה שלך אינו מקייעך בשמחת
כפטך להיות כי איך רואה בעיניך שום טובת הנאה וזכרת כי עבד
היית במצרים וכוה ושמרת ועשית את החקים השה כל' שהם חוקים בעיניך
להיות כי איך רוא' טובת הנאה וזכרת כי יש לך לדעת כי זו היא השמחה
העיקרית שמחת הנפש אשר בוחר השית וכוה מדוייק דנקט בג' זו במקום
אשר יבחר ה' לשכן שמו שם כי בוז החג בוחר ה' לשכן שם קדושתו להי' יום
מתן תורתנו ומוכל לומ' על פי דרך זה טעם אחר במה שאמר וזכרת כי עבד
היית כי קדוש היום ותורתו יודיע לך כל פרטי הנותן ויכניעך לשמו ולעשות
זאת החקים האלה כי זו היא השמחה עיקרית כאשר אמרנו עבודתו יתברך
וזה יוכפיך לענין הקודם והנמשך הוא כי לא מבעיא בדברים הנכפשים
שישמח האדם מצד תועלתם הנכפשי אלא אפי' בטובות העה' מרוב הטובות
שמקבל האדם יגיל וירכן להיות כי האתו והוא מושגח בהשגחתו ית' ועל
המשורה ע' מוסור לרוב אודך בכל לבי נגד אלדיוס אזמרך אמר לפי
כונתו כי מה שאודה לה' בכל לבי הוינו הלב הא' שהוא ינהט ולזה לא אמר
בכל לבי כמו דדרשינו בכל לבבך בב' צריך וכו' לא בכל לבי דוקא דהיינו
יגהש כד אמרנו להיותי בגד לריוס ומושגח בהשגחתך והו' שאמרך ולא דבר
אחר לכונת תועלתו וזהו ההודאה האמונית וז' תדע אימתי אודך בכל לבי
בסגוד אלדיוס אזמרך כומר שלי ולא לכונת תועלתו כמו שאמרנו ואמר
אשתחווה

מוסור אודך
בכל לבי

אשתחווה אל היכל קדשך ואודה את שמך על השתחווה עזמה כי מה אני
להתקרב אליך ומה היא הודאתי על חקדך ועל אמתך כלומר בין כשאתה
עושה עמי חסד שאינו ראוי לקבל טעם ברכה מאתך בין כשאתה עושה
עמי אמת להיות כי אני ראוי לטוב ההוא אינו עושה סיניו בהודאתי אלא
הכל שיהי זמה היא הודאתי כי לא מצד הנאתי אני שמחך להי' שנתקדש
ונתגדל שמך בעולם וז' כי הגדלת על כל שמך אמרתך כמט' כי הגדלת על
כל אמרתך שמך ואינו כמו דב' שמשכחים אותו יותר ממה שיש לו כי יותר
הוא שמך מאמרתך ואם נאמר אמרתך מלשון וה' האמירך היום לשון גד' לה
יבא הפ' כבודו וכו' לומר עיני אחר כי הוא יתבר' הוא פועל בדבור כי
בדבר ה' שמים נעשו וז' כי הגדלת על כל שמך כלומר על מה שמורה יכולת
שמך שאתה תקיף בעל היכולות כן הגדלת אמרתך עליהם כי נתגדל אומר
לכד ויקס לך באופן שהודאתי היא זאת שאינו שמח כי אם בעבור שיתגדל
שמך בעולם לא כן שאר מלכי ארץ אפילו את ששמעו אמרי פיך וידעו מזיאר
ה' כי הודאתם היא מצד תועלתם וז' יודך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי
פיך וישרו בדרכי ה' לאמר כי גדול כבוד ה' ולכבודו הוא דורש שיאמ' העולם
כירסה גבוה מעל גבוה ועבד ונפלי יראה לכן צריך שאם אלך בקרב זרה
תחייני ועל אף שעושים לך אויבי תשלח ידך שהוא השמאל וההשועה שלי
תהיה בימין וז' על אף אויבי תשלח ידך ותעשי עמי ימויך ולהי' כי דבר לעיל
בכ' מימי טובות שעושה הש' א' מצד החסד שאינו ראוי האדם לקבל ואחר'
מצד האמת וכמו שרמז באו' על חסדך ועל אמתך עתה התפלל לשי' וז' א'
יגמור בעדי כלומר שאהיה אני ראוי לטובה ועבד ה' חקדך לעולם כלומר
שאביר בעצמי שלעול אתה עושה חסד באופן שמעשה ידך אל תרף על דרך
מעש' יד' טובעי' בים כי אעפ' שאינו ראוי לחסד תעש' ולהי' כי קוף קוף אני
מעשה ידך וז' ומעשה ידך אל תרף באופן שמזינו שעיקר ההודאה לה'
היה מתן דוד להי' נגד ה' ומושגח בהשגחתו וכן מזינו בענין שירת הדבורה
שאמרה ותשר דבורה וברך ען אבימעס בעת קה' היא לאמר וכו' אשר ראוי
לדקדק דקדוקים חרא מאי לאמ' ועוד קשה כפל הפקוקים זה אחר זה ל'
בפרוע פרעות כישר' בהתנדב עם בדרכו' כי כראה כפל ענין במלות שונות
כי היינו בפרוע פרעות בישראל היינו בהתנדב עם והלל בפרוע פרעות בים'
ברכו ה' ולמה נקט עם ויש' וכן בפסוק הבאים אחרי בן ק' אומר שמעו מלכי
האזינו רוזנים אנכי לה' אנכי אשיר' אומר לה' איהי ישראל ה' בצאתך משעיר
בצדך מטדה אדום כל העיני ככול וגם מה שייכות יש לענין השירה עם
ה' בצאתך משעיר זהה המפרשים ע' מקשרים אליו הפסוקים למה שאו'
למטה בימי שמג' כן צנת בימי יעל והרב מהר"י אברכנאל זל אומר כי כזכת
דבורה לתת טוב טעם למה שהיא עיקרית כשיר' הואת אשר עכ' אמ' הכותב
ותשר

פסוקי ותשר
דבורה וכו'
והכפשים

לבנאי הכל אמת באופן שכל השירה שעשתה דבורה וכל שמחתה להיותה
דבקה בהשגחתו ית' כמו שאמרנו אנכי לה' אנכי אטירה אמר דוד הע' עז
בעצמו קוה קויתי ה' ויש לי נשמה שועתי אמ' הענין הזה שאמר כי כל כניית
הקווי הגדה לשם ה' שיתגדל שמו בעולם ולזה גם כן ויש חלי הוא יתב' כלומר
בעבור נשמת שועתי או באמר ענין אחר וכביא מאלף אחר במדרש תהלים
קוה קויתי ה' ויש חלי אשה ואמר ביום ההוא הנה לא הינו זה קווינו לו אין ביד
ישראל חלי הקווי כדאי הם לגאולה בשכר הקווי וכן הוא אומר טוב ה'
לקווי ואומר טובו לכבדון אקירי התקוה שמא תאמר עבר קיץ כלה קציר
ואנחנו לא נושענו תל' קוה אל ה' חוק ויאמץ לבך וקוה אל ה' ולא נושעתם
קווינו ושוב קווינו ואם תאמר עדי מתי בקוה כתוב ויחל ישראל ל' ה' מעתה ועד
עולם ואומר חוקו ויאמץ לבבכם כל המוחלים לה' ומה כתיב אחריו לדוד
מטוב אשה כשוי פסע דוד שקויה ל' ענינו ע"כ

ביד ישראל
אלא קווי

ראוי לעורר במאמר ראשונה מה הקשו בפסוק קוה קויתי שהביא בפסוק
הנה אל הינו זה עוד מה כונתו אין ביד ישראל חלי הקווי הרי להם
כמה מנות ואומרו עוד כדאי הם לגאולה בשכר הקווי כי הקווי הוא לגאולה
וקשה דמה שכה יש להם בקווי כי לתועלתם הם מקוים ועוד קשה אומ' וכן
הוא אומר טוב ה' לקווי כי אם כונתו להביא ראיה יאמר דכתיב כי כן דרכם
זל ומאי ואומר טובו לכבדון אקירי התקוה כי די בפסוק טוב ה' לקווי גם
מה כונתו לו שמא תאמר עבר קיץ תל' קוה ל' ה' ולא נושעתם קווי כי היכן או'
הפסוק שאעפ"י שלא נושעו יקווי עוד ומה כונתו באו' קווי ושובו קווי די שיאמר
טובו וקווי ועוד קשה במה שאמר ואם תאמר עדי מתי בקוה שראיה כפל הענין
שנו היא הקווי שהקשה שמא תאמר עבר קציר ולמה מביא קראי אחר ראייה
ושינה שאמר בקווי ראשונה שמוא תאמר וכאן אומר ואם תאמר הלא דבר
הוא ולמה מביא פסוק יחל ישראל ופסוק חוקו כי בפסוק יחל ישראל לפי
קווינו די ואם נרין פ' חוקו ויאמץ למה לא הביא פסוק קוה אל ה' .

הביאור הוא לפי כונתו בייש תרתי מוני קווי ח' מדרש התשועה הבאה
לאר' ולתועלתו הוא מקוה אמל' ה' הקווי העיקרי הוא לשם ה'
כי יגדל כח ה' בכל הארץ והנה לבעל המאמר נתקשה כפל הפסוק באו' קוה
קויתי דהלל קויתי ה' ויש חלי למה כפל קרא' לזא זש הכתוב הנה לא הינו זה
קווינו לו כי שם כפל דבריו הפסוק ואמר זה ה' קווינו לו וכו' וכהא יקרא מוכן
פסוק זה ואמר אין ביד ישראל חלי הקווי ר' לבאחד משתי כונות האח' כי
הן אמת שאין ביד ישראל חלי הקווי בלבד והם מוכרחים בקווינו עבד' כד'
הן לגאולה בשכר הקווי וכן הוא אומ' טוב ה' לקווינו כי מהיכן תיקח אדעתך
שאני טוב לכל העולם למקוים ושאינון מקוים שהשיענו קרא דבר זה אמר
בזה הוא מוכן שאומר שעם שהם מוכרחים לקווינו ביימה להם לעשות עכף
אוינו

אינו מקפח שכרם והוא טוב ומוטיב להם כי הוא כוחן לכות ורואה לנפש
תדרשנו והוא דרוש אותו או באמר על פי דרכנו כי עיקר קווינו נרין
שיהיה לשם ה' יתברך ולא מצד תועלתו ותשועתו וזש אין ביד ישראל חלי לומר
אינם מביטים מצד תועלתם כע"פ כי בזה יהיה ביד כלו בכונת התשועה
ולא הקווי אבל יטר' אינם כן כי אין מוכוים חלי הקווי בלבד ולכן כדאי
הם לגאולה בשכר הקווי כיון שהקווי אינו מצד תועלתם וכן הוא אומר טוב
ה' לקווי כי בשכר הקווי הם נגאלים כי אעפ"י שהפסוק נראה שלא הקווי
לבד גורם כי הכתו' או' להפך טוב ה' לקווי ולא לכל קווינו לבד לאות' שיהיו
קוים חלי לאותם שידרשו חלי' בכל המצות לזא פעל המאמר וכן הוא אומ'
כלומר כן הכנת הפסוק טוב ה' לקווי בשכר הקווי לבד מושיע אות' כל ער
אמרנו רק נרין שיהיה מאותם המקוים לו מצד עצמו ולא מצד תועלתם
זש לנפש תדרשנו מצד קדוש שמווה שאמר פסוק הנה אלינו זה קווינו לו
כלומר מצד עצמו ולא מצד תועלתנו לכן זה ה' קווינו לו יפסוק לנו כי נגילה
וכשמחה בישועתו אשר יעשה לנו ולהיות שפסוק טוב ה' לקווי אינו
מוכיר תשועה ויהייתו אומר יעשה להם טוב רק לא ישועה לזה מביא פסוק
טובו לכבדון אקירי התקוה ודייק בקרא' שאומר התקוה בה"א הידיעה לרמוז
התקוה העיקרית אשר אמרנו לשמו יתברך באופן כי השמי פסוקים נריכי
מפסוק טוב ה' לקווי מושיע שמי זה קווי האיש אשר לנפש תדרשנו ומפסוק
טובו לכבדון הוא מביא התשועה עצמה וא"ת מפסוק הנה אלינו זה כפסוק
כל זה נריכא כי פסוק הנה אלינו זה הוא שיאמר לעתיד אחר הישועה
או יכירו ענין זה דכן כתיב ואמר ביום ההוא אמנם פסוק טובו לכבדון אקירי
התקוה בא' להשיענו כי גם בהיותם אקורי הם מקוים לאל ית' מצד עצמו
ולא מצד התועלת הכמשך להם אשר זה רמוז בתיבת התקוה בה"א הידיעה
לרמוז לתקוה העיקרית אשר אמרנו שהיא לשם ה' יתברך שיתגדל שמו ולא
מצד תועלתם ולהיות כי המקוים לתועלתם הם מתחלקים לשתי כונות אחת
דעה מחברתה' והדעה מהם הוליא בעל המאמר בתחלת דבריו אשר
בעבור זה נקט שמא תאמר וכו' וכנגד הבחינה השנית שאינה דעה כל כך
אמר וא"ת שהיא כדרא יתברך כונה לאו' והענין הוא כי יש אומרי' עבר קציר
כלה קיץ ואנחנו לא נושענו לזא קוה ל' חוק ויאמץ לבך וקוה ל' קווינו ושובו
קווינו כלומר קווינו אעפ"י שלא נושעתם ושובו קווינו וכו' וכן שיקווי מחדש
הקווי האמיתי שהוא לשם ה' לזא בן מה שהיו מקוים עדי הנה שהיה מצד
התשועה ורמוז עור' שפמו שתחלת הרווי היה בחשק גדול כמו כן אפי' שלא
נושעתם שובו קווינו באותו החשק הראשון וא"ת היינו מקוים לשם ה' וידי כי
קטן אמרה כומן מועט ואומ' עבר קציר כלה קיץ רק אפי' שאל עדי מתי בקוה
הישועה של ישראל עם שאנו מאמיני' שאיננו עושה עידי ועידינו לכן אמר

יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם ואומר חזקו ויאמץ לכבכם כל המיחלים
 לה' כי כיון שמיחלים לה' הם מחזקים חזק הבטחון כי יעשה למען שמו
 המחולל בגוים כי אם הוא מקוה לתועלתו אשר למעמו יעשה ה' דאם מה
 כתיב אחריו אשרי כשע וכו' ואין צדיק בארץ אשר יעש' טוב ולא יחטא
 וכדאי החטא גודם עיכוב הישועה שהרי דוד שקוה לי עיניתו כלומר שקוה
 לי לשמי באופן שיעקר הקיווי ועיקר כל שמחת שלמות האדם 'בין בדברי
 העה' בין בעיניו הע' הכ' צריך שיגיל האדם מוד היותו מושגח מאתו יתב'
 וכוה בבין הפקוקים הנו' קוה קויתי ה' כי כוכת הכפל באומר וקוה קויתי
 ר' בשכר שקויתי לה' מוד עצמו כאשר אמרנו כמו כן הוא יתברך עכני ועשה
 למעני ז'ט ויט' ש' כלומר בעבורי וישמע שועתי וגם אמר שקודם שומעו שועתי
 ויט' אלי כלומר למלאת שלי ומהפיק רצונו ואחר כך וישמע שועתי עד טרם
 יקראו אזי אענה ואמ' ויעלמי מכור שאין מטיט היון ובעת צרתי כו' והוא כוון
 אשרי לעתיד לבא ואמר ויתן כפי שיר חדש ר' מחודש שלא כאמר מעולם
 והוא שאומר תהלה לאלהינו בלשון רבים אעפ' שהתשועה היא לי לבד למה
 כי יראו רבים וייראו ויבטחו בה' כי ממני יראו וילמדו וכן יעשו ועל זה הוא
 עיקר שמחת הצדיקים וז'ט' וצדיקים ישמחו ויעלזו לפני אלהים מושגחים
 מאתו יתברך וישישו באותה השמחה אשר הם שמחי כי היא השמחה העיקרית
 כאשר אמרנו. וכוה אבאר את המאמר שהתחלתי אהבתי כי ישמע השם
 דרש רבא וכו' וראוי לעורר ראשולמוכא ליה דרשא זו בפסוק שהרי הפסוק
 נראה להפך כי היה אומר דוד שהיה אהב' שישמענה ה'. ועוד מה קשר
 לדרש' דלותי ולי יהושיע עם דרש' ומהביאה בעל המאמר ומהיכן הונח לי
 בלה' להושיע ומה כונתו שמביא הילקוט ישראל אהבים לה' ה'. ונבין מה
 שאמ' לכך נא' אהבתי כי ישמע ה' וכו' והענין הוא כי הוקש' לחז' למה מדבר
 תחלת הפסוק בלשון עבר אהבתי ומביא לשון עתיד כי ישמע ולא אמר כי
 שמע או כי שומע לשון הווה. ועוד שאם כונת אהבתי הוא שישמע ה' לקול
 תחנוניו ה' לל אהבתי ישמע ה' לקול תחנוני לכן דרשו הפסוק כי הבנתו
 הוא אהבתי כלומר תדע אימתי תהיה אהבתי שיהי' אהבתי אותי כי ישמע
 ד' כוון העתי שיהיה ה' שומע קול תחנוני למה כי לעת כזאת שאמ' בגלות
 כמש' הכ' הנמשכי כי הטה אזנו וגו' הפפוני וכו' לכן הביא הפכו המדבר
 בישועה דלותי ולי יהושיע כי דקדקו צ' דה' לל דלותי יהושיע כי תיבת
 ולי מיותרת אמנם הכונה אעפ' גדלותי מן המצות לי נאה להושיע כי היא
 הנותנת להושיע אותי כדי שיהיה מופנים לעבודתו ית' ויהיה שומע אותנו
 ככל קראנו אליו. וכוה מדויק דקס' בעל המאמר כוון שאתה שומע קול
 תחנוני שהוא אח' שיגאלנו ולהיות שיג' לפי זה קושי' עימי שאם הכוונ' הוא
 לשאול הגאולה למה לא יאמר אהבתי שיגאל ה' אותנו אמר ישראל אהבים
 להב'.

לה' כה שהוא שומע תפלתם בכל עת לכן הוא מוכן שאמר אהבתי כי ישמע
 ה' כי עיקר כונת ישראל הוא שיהיה ה' ושכונתו ביניהם לשמוע תפלת' וכל
 פנייתם לזה התכלית לכך נאמר אהבתי כי ישמע ה' ר' עיקר התכלית של
 השמחה בגאולה כדי שאז ישמע את קולי תחנוני בהיות שכונתו מזויה
 בינינו אשר לא כן בגלותנו כי הטה אזנו לי כשכונתי אקרא שאפפוני חבלי
 מות כאמור. באופן כי מצינו כי עיקר ומוטל דאשון עיקר האדם
 השמחה לתכלית אהבתי יתבר'.

ספר רדושי ההודאה:

חזל כרש
אן יסיר

או ישיר משה הדר ויאמינו בדברו ישירו תהלתו אמר ראב"ה אף על פי שס' וגומ'
 שכתוב כבר שהאמינו במצרים שנאמר ויאמן העם כחדו ולא האמינו ה' ויאמינו
 שנאמר אבותינו במצרים לא השכילו בנפלאותיך כיון שבאו על הים וראו
 גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים כמדא ותאחו במשפט ידו
 ושקע את מצרים בים מיד ויאמינו בה' בזכות האמונה שרתח עליהם רוח
 הקידוש ואמרו שירה הדר או ישיר משה ובני ישראל ואין אלא לשון
 אמונה שנאמר ויהי מאז הפקיד אותו בביתו וכתוב וכל יש' לו נתן בידו הו'
 ויאמינו בדברו ישירו תהלתו.

וראו

לעורר במאמר ראשונה מה דקדקו חכמים זכרם לברכה
 בפסוק שאמרו הדא הוא דכתיב. גם בפסוק שאמר ויאמינו
 בדברו מה דקדקו בו שאמרו הדא הוא דכתיב. גם צריך להבין מה
 נתחדש להם ז' דקאמרי כיון שראו גבורתו של הקדוש ברוך הוא היאך
 עושה משפט ברשעים כמדא דאת אמר ותאחו במשפט ידו. גם מאי
 מיד האמינו דקאמר. גם קשה למה צריך להביא ראיה מפ' ויהי מאז
 כיון שכפי' אתמר כבר ויאמינו בה' ואז ישיר. גם קשה אומר וכתוב וכל יש'
 לו נתן בידו כי למה צריך מפ' ועוד שכפסו' עצמו אומר ומאז הפקיד אותי
 ועל כל אשר יש' ליהן אמת כי לזה אנו יכולים לתרץ בנקל דאי לאו מפסוק
 וכל יש' לונתן בידו היתני אומר שלא האמינו למקור הכל בידורק הפקיד
 אותו לכך שיהיה שליט ככל אכל הכל בחשבון אכל בלי חשבון מבר הכל בידו אכל
 בידו מורה שלא היה נותנו בחשבון אלא בלי חשבון מבר הכל בידו אכל
 נפרט כפי הדרשה ענין אחר. גם ככין אומרנו ויאמינו בדברו כי בהא
 פלקינן ונחתין בתחלת המאמר דקאמר הדר ויאמינו וגומ' ומאי קא טעים
 מחדש' הביאור דחז' דקדקו תיבת אז דה' לל וישר משה ובני ישראל
 וכמו שאומר בשירת דבורה ותשר דבורה וגומ'. גם מדקדקו אומרנו וישר
 בלשון עתיד ולא אמר שר משה וגו' לזא הדר' ויאמינו בדברו ישירו תהלתו

חביאור

דהזל דקדקו תיבת או וכמו שאמרנו ואמ'ה'ה' כפת תטופנה
 שפתותיך דקשה שפתיך ה'לל אכל תיבת שפתותיך מורה
 ריבויא דהיינו כו ים שפתים מדכרים נכוחות וישרות ויש שפתים מדכרים
 דברים כלתי הגונים אכל הנדיקים בשני השפתים נפת תטופנה כי הפה
 שאמר הוא הפה שתקן הדבר ונעשה המעות היותר חסוד שבעולם וכמו
 שאבא'ז'ה'ה' נפת תטופנה שפתיך אמ'מה רבון העולם כמה שחטאתו
 לפניך אני מקלך תכלית הקלות וכמו שנפרש מתוך המשל'ז'משל למלך
 שאמר לדוכס כלך וכלחם כגד המדינה שמרדה בו אמר הדוכס אי אתה
 יכול הנה בדבר הזה יש תרתי הבנות האחד כניחותא שהוא מרד גדול
 שאומר שהמלך אין בידו יכולת והוא כפירה אכל יש הבנה אחרת בתמיהה
 שכוין שאמר לו המלך כלך וכלחם ואינו אומר אלך כאלו נותן לדוכס שיתוף
 בנצחון ההול'כן אוראי אתה יכול בתמיהה לבדך שאת'אולי כלך וכלח' ולזה
 החדש המל'ה'ה' בעצמו הוא לבדו כלי שיתוף הדוכס וככשה בא הדוכס
 בעט אמ'לו המל'מה העטר'הוזה שיב לו הדוכס בשביל שחטאתי בדב' כלו'
 לא בכונה רעה ח' כי אדרבא לטובה נתכונתי רק שיש בה פנים לבא לירי
 חטא הבאתי לך העטרה שתדע שאתה עטרה לראשי וכלכ טוב דכרתו
 לשבחך ולא ח' לבנותך כך אמ'משה לפני הקבה יודע אני שחטאתי לפניך
 כלומר לפי ערכך הוא חטא כי וכביביו כבערה מאד וגם לפני גלוי שחטא
 הוא ולא מדד ח' רק כשגגה היונאת מלפני השליט אמרתי ומאז באתי אל
 פרעה שלח היתה כונתי ח' לומר שאי אתה יכול אל אדרבא שכוין שאתה
 תקיף בעל היכול'כול' אמ'תמיהה כינר תכף ומיד והגל לא הגלת בלי קירוב
 ועכוב ומה נדיך שאני אבא אל פרעה כי כביאתי אין תועלת והרי טכעת
 אותם בים אתה בעצמך וכמו שאומר רמה בים ראה מה בים וכן ה' איש
 מלחמה זאת היתה כונתי כמה שאמרתי ומאז באתי ולכך אני משבחך באז
 להודיע לכל כי היטב דכרתי וכמה שר'ה'ה'קלקלתי תקנתו וזה מש'אז ישיר
 משה וכולל לומר כי ברמו רמו משה שאמר ומאז באתי אל פרעה כלו'מכח
 השירה שאני עתיד לו' אז ישיר באתי אל פרעה שאני יודע תוקף יכולתך
 ולזה אני תמיהה כינר הגל לא הגלת וז' כ'ע'ה' שדומים הנדיקים לכוראס
 שכמה שהוא מכה אותנו היא התרוס' להגיל את נפשינו ממות כן ממש
 היה ענין משה לא קנטר ח' אלא באז כלומר שהדבר נראה קשה בעיני
 השומע אבל היא תכלית השבח ובאז תיקן אז ישיר כלומר אדרבא אגלאי
 וילתא למפרע שתקן מעשיו וכונת מש' ומ'ז' באתי הוא כלומר אני ששכתי
 שתכף באמר שירה לפניך אני מכיר גדלך וידך החוקה ואינם דכרים רעים
 ככר'ה' חלילה לארון הנכואי דא'ב' אין קטיגור נפשה במיגור שבאו קלקל
 ובאו יאמר שירה אכל הבונה היא ל' שפנת טופנה שפתותיו ככל הדכרים
 ואפי'

P

ואפי' בדכר'י שכפי הכרעה הם קשים דכס וחלכ תחת לשונך טהבת מהם
 הם דכס וחלכ שהם מתוק לכפש וזאת היתה כונת האל ית' במרה להמיתק
 את המיס בדבר מה להודיענו כי ממכותיו הוא מרפה אותנו גם זאת היתה
 ענין משה רבינו ומתוך כזה ענין המשל שהביא עם כל הדקדקי'שדקדקתי
 וקאמר הוי נפת תטופנה מוטעם דה'לל נפת שפתיך בלה אכל כפי מש'
 במשה מוטעם כעלם שקופו הוכיח על תחילתו וז' נפת את כמה שתטופנה
 שפתיך לעתיד באז ישיר אגלאי מלתא טכפת היית כמה שאמ' ומאז באתי
 אל פרעה

וישמע יחרו ההד כבוד חכמים יחלוזה יחרו בשעה שבה אצל משה
 מה כבוד נחל ויאמר אל משה אני חותנך יחרו בא אליך רבי מ'ל כרנפ

יחושע אומר שלח לו ביד שליח ר'אליעזר אומר שלח לו אגרתאמ' עשה וישמע יתנו
 בגיני ואם אין אתה עושה בגיני עשה בגין אשתך ואם אין אתה עושה בגיני ס'ס' כבוד
 עשה בגין בניך ר'אליעזר אומר הקבה אמר לו צא ויאמר אל משה אומר לו ככפי יחלנו
 חב'ה' אני הוא שאמרתי וזיה העולם שנאמר אל אלד'ס'ח דבר ויקרא ארץ
 אני הוא שאני מקרב אני הוא שאני מרחיק שנאמר דאלהים מקרוב אני
 באם האני הוא שקרבתיו ליחרו ולא רחקתיו אדם זה שבא אצלך לא בא
 אלא לשם שמים ולא בא אלא להחגי'יר אף אתה קרבתו אל מרחיקתו מיד
 ויצא משה לקראת חותנו אמ' יצא משה יצא אהרן נרב ואביהוואוע' מוקני
 ישראל ויש אומרים אף ארון יצא עמהם לכך נאמר כבוד חכמים יחלוז

ראוי לעורר מה דקדקו חזל כפ'הפר'טהביאו פ'כבוד חכמים יחלוז וכן
 מה הרגישו כפ' כבוד חכמים דקאמר ה'ה'ד וכו' גם קשה לפני דרשתם
 זל שאומר זה יתרו קשה דה'לל כבוד חכמים יחל' וכמו שאומר מה כבוד
 כחל וכו' גם נדקדק אומרנו בטעם שבא אל משה דה'לל זה יתרו כטבא
 למשה והיה מקצר יותר עוד קשה אומרנו ויאמר אני וגו' דה'לל מה כבוד
 כחל שיבא משה והוא קני'וכו' בדכתי ויצא משה לקראת חותנו דמה לו להכריח
 מ'ז' ויאמר אל משה וגו' שאינו נדון דידן כפי הכרעה' גם נדיך להביין
 במאי קמפלגי אס' היה שליח או אגרת דמשמעו דרטי'כר'ה' דאיבא בניניהו
 גם נדיך להביין מה שאמר ר'אלעזר אומר ה'כה אמר לו צא דהיבא רמיוז
 כל חלו'ה'דרשות שאמר אני הוא שאמרתי וכו' שנאמר אל ה'לדיס'ה' גם מה
 לבו עתה כמה שאמ' והיה העולם לבידון יתרו די שיאמ'אני הוא שאני מקרב
 ועוד תרתי דרשות מכל לך לדרוש אני שאמרתי אני שאני מקרב ומה שייכנ'
 לזה עם זה' גם קשה דכטלמא אני הוא שאני מקרב כיחא דהיינו מה שאמ'
 שקרבתני אתי יתרו אכל אני הוא שאני מרחק אין לו הבנה דלא שייך כדון
 דידן

דודק אליך גויס יבאו כלומר לשם שמים ולא מפני היראה ולכן לקח אותם
המאמר לבקוף שהיא פי' כיפיה דקרא לך גויס יבאו ונאמר לשון עתיד ר"ל
כיון שה' ברחמיו עווי בענין התורה והיה בתכיפות ומעווי והיינו ביציאתם
מוצרים זה גרם של"ך גויס יבאו ונאמר שהוא יתרו כנוכר * וכן
בשלמה ה' עווי שבתן לו החכמה ומעווי שהיה בתכיפות אל עו המלכה
שהיה עדין רך ומשוח מלך והוא ויתרעו למלכו שהוא עו כתר התורה על עו
המלכות זה גרם לשיבא מלכת שבא לראות נס גדול כזה כתר מלכות ותורה
במקום אחד זהו דבר בלתי נמצא בדברים כפולים במקום אחד והוא ומלכת
שבא שמעה את שמע שלמה ובה לה תקרב הוי לך גויס יבאו מאכפי ארץ
שמקוף העולם באווכו *

מזל וישמע
יתרו ה'ה
שלח למך
על פני וכו' *

דא וישמע יתרו הה' שלח לחמך על פני המי' כי ברוב הימי' חמצאנו
וכי בני אדם ש'טים הם שנותנים לחמם על פני המים ועל מי אמ'
על יתרו שנתן לחמו למשה שנאמר קראן לו ויאכל לחם הוי שלח לחמך
על פני המים זה משה שנאמר כי מן המים משיתאו למי כי ברוב הימי'ם
חמצאנו ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עכ"ל *

ראוי לעורר ראשונה מה דקדקו בפסוק הפרשה שהביא פסוק שלח
לחמך ומה טעמו בפסוק שלח לחמך דקאמר הה' * עוד קשה
דהוה ליה למימר וכי שלמה מדבר דברי טטות שיתנו לחמם על פני המים
ולמה עשה התמיהה וכי בני אדם שוטים הם כי מי אמ' שהבני אדם נותנים
לחמם על פני המי' שלמה התמיהה הוא למצוה שהוא שלמ' שכן בתשוב אומ'
ועל מי אמ' שלמה על יתרו שנתן לחמו למשה עוד קשה דכפי זה מה תועלת
בדברי שלמה בכיפור מה טעבר ביתרו שנתן וכו' * גם כבין מאי קא טעים
באומרו הוי שלח לחמך על פני המים וכו' * גם קשה דהיך שכי היראה בל
לדרוש כי מן המים וכו' שהוא מ"ש על פני המים א"כ ה"לל הוי על פני המים
זה משה שאלמר כי מן המים וכו' ומה להם במ"ש שלח שמדבר ביתרו וה"לל
שלח לחמך זה יתרו שאלמר קראן לו ויאכל לחם על פני המים זה משה שאל'
כי מן המים וכו' מהו זה הערבוביא של שלח וכו' דקאמר הוי שלח לחמך על
פני המים זה משה כי רישא דקרא אינו לא יתרו כאמ' * גם נריך להבין מאי
קאמר למה כי ברוב הימים ויבא אהרן וכו' *

הביאור דחז"ל דקדקו תיבת חותן משה וכי עתה ידענו שהו' חותן משה
וכוה יוכן פי' אחר כוי שמע יתרו מלכד האמורים וז"ל הה'ד
שלח כאמר על פני המים דקדקו חז"ל מאי שלח דקאמר קרא ולא קאמר תן
לחמך ולוה הקשה נאמר וכי בני אדם שוטים הם שנותנים לחמם על פני
המים

המים הם בעצמם עד שהורך שלמה לכותם שיעשו עי' שליח וכמו מעשה
שהיה באחד שהיה מותן בכל יום ככר לחם בתוך היס והיה דג אחד אוכל
אותו עד שנתגדל והיה בולע דגים אחרים והלטינו אותו לליתן כמו שהוא
המעשה שאותו הדג בלע לאיש שהיה מותן הלחם וכו' ולוה דייק בדבריו שאמ'
שלח עי' אחר ולא בעצמך לא יתכן וכי בני אדם שוטים הם שנותנים לחמם
על פני המים באופן שאם היה מקשה לשלמה היה הקושיא לכד מהו כונת
שלח לחמך אבל עתה כיון בעל המאמר לדייק תיבת שלח דלא קאמר תן
לחמך ועל מי אמר על יתרו שנתן לחמו למשה שאלמר קראן לו ויאכל לחם
הרי שעי' שליח שלח לקראתו הוי שלח כלו' מוטעם תיבת שלח ולא אמר תן
כי כן היה ביתרו על ידי שליח והכוונ' שצריך האד' שאותו הלחם שנתן יהיה
לת"ל ולא לעם הארץ וכוה דדבר נריך זריות ביותר כשהדב' הוא עי' שליח
שכשהאדם בעצמו הולך לזמן אותו ידע ויכיר דהכרת פניו ענתה בו למו
שהוא מוזמן אבל כשהדב' עי' שליח צריך שיאמר לו שיביא לו לחם שבדלתי כיון
שהוא ת"ל יש בו יראת שמים והוא מה שכונה תורתנו באומר כי מן המים
משיתאו דהיינו מוכות התורה שעתיד לקבל משה גרם שמשיתאו ומן היאור
בדרך נס כידוע ווה הבין יתרו בכפרס אליו כמותו וגם דלה לכו שאלמר
למה זה עובתן את האיש שמתוך דבריוכם הפנתי שהוא אדם גדול כיראת
חטא קראן לו ויאכל לחם כלו' ראוי לאכול לחמו ובראותו אותו תכף נתן
לו בתי מידע בו שהוא מושיען של ישר' וכמו שמביאים בספרים שהיה ליתרו
המטה כטוע בגינתו וכו' באופן שוה הענין של יציאת מצרים שמע יתרו מיוס
אשר נעשה חותן משה בשאלמר קראן לו ויאכל לחם כי ברוב הימים
תמואלכו היינו מה שיבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וכו' ועתה כונת
הכתוב באומרו כי ברוב הימים היינו באותם שהם רבי הימים הם הזקנים
תמואלכו וכמו כן לכל אדם הכותן לחם מצוה שלמ' שהיה על פני המים הוא
הת"ל שכוה יקבל כבוד כמו יתרו לא כן כמותן פתו לעם הארץ שחרפ' וקלון
ימצא וכעבודא דגמרא דאמר אכל כלבא וכו' באותו האורח עם הארץ והנה
מוכן בעצם אומרו וישמע יתרו כהן מדין חתן משה באחד משני פנים או
שמבכת היות חותן משה דהיינו שמוזן קראן לו ויאכל לחם גרם שמישה או
כדי שברוב הימים הם הזקנים ימצאו כאמור' או שמאותו הזמן ידע והבין
כל הדברים כי ליה נודרו בענין קראן לו וכו' והראשון עיקר לפי עד' ומוכן
בעצם אומ' שלח לחמך דהיינו כביבה שענין יתרו היה עי' שליח דקא קראן
לו ויאכל לחם וכן מוכן אומ' על פני המי' דהיינו מ"ש כי מן המים משתאו והוא
רמז התורה שעתיד לקבל ומדויק דקאמר המים כה"א הידיעה שהוא על
ענין התור' דא"כ ה"לל שלח לחמך על פני מים מאי המי' אין מים לא התורה
וכלי הפק שיתרו לא בעל' ממנו ענינים לאו מקדם ומאז ולוה נתקרב ל משה *

מזל כרכס דא זית דענן יפה פרי תואר קרא א שמך ראה היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שעוסק בהן וכל יש' שאינו עוסק ואינו יורע הוא נכשל כש' למי שעוסד באפלה בא לה'ך מצא אבן ונכשל בה מצא ביב נופל ראש סוף בזה הקיש פניו בקרקע למה שלא היה בידו נר כך ההדיוט שאין בידו דברי עברי תורה תרה מצא זיורה ונכשל בה ומת שכן רות הקדש ציוחת הוא ימות באין מוסר ואין מוסר אלא דברי תורה שנאמר החוק במוסר אל תרף למה הוא מת לפי שאינו יודע בתורה והולך וחוטא שנדרך רשעים כאפלה לא ידעו במה ישלחו אבל אותם שעוסקי בתורה הם מאירים בכל מקום משל למי שעוסד באפלה ונר כידו ראה אבן ולא נכשל ראה ביב ולא נפל למדה על שהיה בידו נר שנא נר לרגלי דברך ואור לנת בת יוכן אסחרוף לא תכשל זכן נר הנשמת אדם אמר ה'הא נרי בידך ונרך בידו ואינו נרו של הקב"ה זו תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור

וראוי לעורר במאמר ראשונה מה דקדק חזל בפסוק הפרשה שמכי' פסוק זית רענן גס צריך לדקדק מאי קאמר ראה היאך דברי תורה מאירי מאי ראה דקאמר עוד קשה דפתח בחדא וקיים בתרתי שאומר היאך דברי תורה מאירים לאדם בשעה שעוסק בהם וקיים בתרתי וכל מי שאינו עוסק ואינו יודע דהיה לו לומר גס כן ברישא בשע' שידע ועוסק חו' לקיים בחדא וכל מי שאינו עוסק גס תיבת הוא מיותרת דקאמר הוא נכשל היה לו לומר נכשל גס קשה למה צריך משל לדברים פשוטים גס קשה דלא נקט המשלים כקדר שהוא פתח בדבריו ראה היאך דברי תורה מאירים בשעה שעוסק וכו' וקיים אבל מי שאינו יודע וכו' אם כן היה לו להביא קודם המשל האחרון שהוא מה שרואה אבן ואינו נכשל ואחר כך יביא זה המשל עוד שינוי אחר כי במשל הזה אומר מצא אבן ונכשל בה ולמטה אומר ראה אבן ואינו נכשל עוד למה צריך אבן וביב גס מאי קאמר הקים פניו בקרקע גס צריך להכין אומרו כך ההדיוט הזה שאין בידו דה'לל כך מי שאין בידו דברי תורה גס מאי קאמר שכן רוח הקדש נחת והוא ימות דה'לל שנא והוא ימות גס מה חוזר ואומר למה הוא מת לפי שאינו יודע בתורה דבהא בליק ונחת ומאי והולך וחוטא דה'לל וחוטא גס קשה מה צריך אומ' אבל אותם שעוסקים בתורה הם מאירים כי כודאי ידיעת ההפכים אחת היא גב נדקדק אומרו משל למי שעומד באפלה ונר בידו למה שניה מרישא לסיפא דכסיפא קאמר על שהיה בידו נר וה'לל כן והיה בידו נר וגם קשה ג' קראי למה נר לרגלי וכן אס' תרוץ לא תכשל וכן נר ה' נשמת אדם כל שכן שהוא מפרש היות דברי תורה הנר לרגלו ופסוק נר ה' הוא על הנשמה גס מאי קאמר אמר הקב"ה יהא נרי בידך וכו' אלנהם הדקדוקים שראוי לדקדק במאמר הזה לכא ער תכונתו

הביאור

הביאור דחזל דקדקו בפסוק הפרש' באו' שמן זית וכו' למאור להעלות נר תמיד הוא כפל ענין והנה חזל דרשו בתית למאור ולא כתיב למנחות אבל כפי ענין זה יובן באופן אחר עם פסוק זית רענן אשר דקדקו בו דהיה ליה למימר כרי יפה תואר וזדק הלשון ועתה גס קשה דקאמר קרא ה' שמך וה'לל קרא שמך ה' למה גס תיבת ה' כן הדבקים אבל הכונה הוא לומר לך כי הנה ישראל ע' התורה פקדו ה' ישרים נמשלו לזית רענן יפה פרי תואר אינו כרי יפה תואר כי יותר יפה פרי התפוח אבל היופי של הזית הוא בשמן המאיר לאר' והו' יפה פרי תואר לשון אור' שמאי קרא ה' שמך רומז שמיוס שקרא ה' לנו בהר קמי בקולות וברקיעים מאו' שמך זית רענן ולכן לא אמר קרא שמך ה' ועתה מפרש בזה היאך דברי תורה מאירים לאדם בשעה שעוסק בהם ירצה שיש שני מיני ה'רצה בתורה הא' היא בשעה שעוסק בה האדם ולא מכיעא בעת שעוסק חלא אפילו שלא יעסק וכמו שאומ' בגמרא תורה בין בעידנא דעביק בה בין בעידנא דלא עביק בה מגיב' ומצלת ליה אמ' ר'ה' והבן דכיון שהתורה מאירה חפי' בעידן דלא עביק הנאך דברי תורה יהיו מאירים ע'אכו בשעה שעוסק בהם לז' וכל מי שאינו עוסק ואינו יודע הו' לכדו נכשל שאם יודע אפילו שאינו עוסק אינו נכשל ולזה הביא משל לרמוז שעליומי שאינו יודע ואינו עוסק לכד הוא נכשל אשר מזה נכין כמה דברי תורה מאירים בשעה שעוסק ע'אכו באומר ז' משל למי שעומד באפילה ירצה שאינו יודע תורה הוא באפילה ולא הזכיר ואין בידו נר שהיה נרא' שהאפילה שלו היתה במאי דלא עביק כעת אבל יודע הוא לז' למי שעומד באפילה לכד דהיינו שאינו יודע תורה בא להלן ירצה דכיון שאינו יודע תור' המכשול יראה דרך ישר לפניו ולכן מצא אבן ונכשל בה מצא ביב נופל בו רוצה לומר בעיניו נראה שהוא אבן לכד אבל האמת הוא ביב כי ודומות יראה לפניו כשגגות ולכן אינו אומר ומצא ביב חלא מצא ביב וכו' הקים פניו בקרקע למה שלא היה בידו נר רומז על היותו עם הארץ שאינו יודע כלל ושם חשך לאור חשך בהדיוט שאין בידו דברי תורה רומז בתיבת הדיוט על מי שאינו יודע מצא עבירה ונכשל בה לפי ראות עיניו ומת' האמת הוא שכמת נחשב הוא ז' שכן רוח הקדש ציוחת הוא ימות באין מוקד רוצה לו' שהמיתה מוגעת שזו כשכור שלא למד גס רמוז כי שתי מיתות יש בידו הא' מה שלא למד כי זה רמוז בעל המא' באו' ונכשל בה ומת שאינו אומר וממות חלא שכבר מת הוא כי רשעים בחייהם קרואים מתים ומיתה הטבעית ז' הוא על המית' הטבעית ימות באין מוסר דהיינו מיתה אחרת דברוב אולתו ישנה בשזדומות נחשבים בעיניו כשגגות והחמורות קלות בעיניו ח' אלו יאמר הוא ימות וכו' כלומר הוא גרם מיתה לעצמו שלא למד דברי תורה ואין מוקד חלא דברי תורה שנא החוק

כמוכר

במור אל תרף נצרה כי היא חייך כי התורה היא החיים של האדם
להגיל ממות נפשו כאמור ובאמור החוק במור אל תרף שהוא הכל ענין
דמו על מה שצריך לדעת בתורה וזה ש' תרף לגמרי ממנה וש' ידע בבא עליו
המיתה שלמה הוא מת לפי שאינו יודע בתורה והולך וחוטא על כל פגיעה
עושה עבירה כי לא עה חסידה ש' אמר דרך השעי' הדרך הישר של הרשעים
הוא כאפילה לפי שלא ידעו במה יכשלו אבל אותם שעובדים בתור ירצה
שמלכד מה שי' דעים הם עוסקים בתורה ע' א' ש' אורה יתרה מודעת להם
שהם מאירים בכל מקום ש' אדרבא השגגות בעיניהם כודוכות כי שגגת
למוד עולה ודון לפניהם וכל יכשלו וזה משל למו שעומד באפילה ונר בידו
ירצה שעם היות ש' נר בידו נראה לו שעומד באפילה כל כך ירא את נפשו
ולזה ראה אכן ולא נכשל דהיינו העביר אל לא ראה כי ראה אות' כאמורה
למה על שהי' בידו נר' הנה הפך הקדר לרמוז כי בידו כלומר על ידו נעש'
נר ש' אמר נר לרגלי דברוך ואור לנתיבותי רמו ככפל כנגד שתי בחינות
האמורות שהיה יודע תורה ועסק בה כנגד אמר נר ואור דהיכא דלא
עסקי הוא כנר שה' המצוה בעידן דלא עסקי וא' גדול בעידן דעסקי' וכן
אם תרוץ לא תכשל רמו ענין זה בכפל שהביא בפסוק כלכתך לא יצר נעדרך
ומאי אם תרוץ לא תכשל אל' שכיון לשמי דברים האמורים וכן נר' ה' נשמת
אדם הכי פירושו שעל ידי התורה תלוי נשמת האדם שאם אינו יודע נכשל
ומת לזה אומר ה' יהא נרו בידך וכו' והוא רמוז בפסוק הפרשה באמורו
שמן ויתוך כתיבת למאור הוא רמוז למאור התורה שנמשלה למאור ש' א' זית
דעני יפה פרי תואר וזהו להעלות נר תמיד הוא נר ה' נשמת האד' להעלו'
אותה כמעלות על ידי התורה כאמור'.

אמר ר' יוחנן כל המעלה עליון וכל המעלה עליון
אמר ר' יוחנן כל המעלה עליון וכל המעלה עליון
אמר ר' יוחנן כל המעלה עליון וכל המעלה עליון

וישמע אנרם כי נשב אחיו משמועה רעה לא ירא זה אנרה עתה ידעתי
כי ירא אלדים אתה נכון לבו בשות בה' ומצאת ארת לבנו נאמן
לפניך סמוך לבר לא ירא אל תירא אנרם אנכי סוף לך: ער אשר יראה
בצרו ויחלק עליהם לילה:

המאמר הזה אומ' דורשני ואיני מאריך בקוסיות דאיכא טובא ויכנו על
פי דרכיו ו' והענין לחול' הקשו תיבת אחיו דקאמר קרא רבן
אחיו היה ולא אחיו' אמנם השמיענו דקו' אברהם שעם היות ש' א' ריב
בין רועי מקל' אברהם וגו' ועו' ש' ספרד מ' א' ר' א' ל' ש' א' א' א' א' א'
היה א'
שהרגיש נער כשנכסה לוט והשמועה באה לו כאלוה' אחיו ממש וזה
הצדקות היה מספיק להגיל וזה ירמוז הכתוב משמועה רעה כלומר מקבת
שהיתה

מזל וישמע
אנרם כי
נשב אחיו
משמועה רעה
לא ירא וכו'

שהיתה שמועה רעה אליו כמה שנכסה לוט הוא ראו' שלא יירא ומכאן פ'
עתה ידעתי כי ירא אלדים אתה ירצה שאין אתה ירא כי אם ממני ולא
מזולתי גם ירמוז שעם היותך רחמן בטבע שחמלת על לוט ומקרת נפשוך
עליו כאלו הוא אחיך ועתה לכך היוצא מחלצ'ך לטבח יוכל עתה ידעתי
כי ירא אלדים אתה ולא זולת כאמור וזה ג' ככון לבו בטוח בה' ואפי' מצד
היצר שהיה נתון שלא להגיל אל לוט שהיה מרוב עמו עכ' ככון לבו בטוח
בה' כי אודאי אדם בזה ינצל ולזה הביא פ' וינצאת את לבבו כאן לפניך שהיה
עובדו כב' לכבות וכי תימא שהיה בטוח מה' שאמר לו לך הלחם ואם כן מה
בטחון הוא זה אמר חלילה כי קמוך לבו לא ירא היינו אחר שכבר מוקד
נפשו ויחלק עליהם לילה אח' אמ' ל' א' תרא אברהם וגו' מכאן דאיה ש' ככון לבו
כלו' ממה שהיה בכון לבו בטוח בה' היה בטוח מ' כי ככון לבו ולא שהבטיחו
האל שהרי קמוך לבו לא ירא היה עד אשר יראה בצרו אחר ש' חלק עליהם
לילה והוא ענין ככון לפני עני' דעתי:

ויחי בימי אמרפ' אשה כך צרינו נגנה בשמך נבוס קמינו אמר ר' יצחק מזל ויחי
ב' ש' א' עשרים אלו עשרים ושנים אותיות שבהם נחנה דרוריה כימי אמרפ'
אמר אברהם רבנו של עולם אלולי שנשחתפתי עמך ועזרתי מה אדם א'
פ' נגד השעה מלכים וחילותיהם אלא אתה נוחן ליעף כח אלה ברכב ואלה
בסוסים ואני בשמך תרום קרני מנין שכך כחיב ויחלק עליהם לילה הוא
ועבדיו ויכס וירדפם עד חובה אשר משמאל לרמשק רבותינו אמרו הלילה
נחלק מאליו ר' בנין אמר הק' בה שחיה יודע עתיו ורגעיו נבנס בו כחוט
השערה הוא חלקו אמר לו הבה לאברהם אחת עשית דר' בשונאי מצאי
חלילה עד הבקר ובמדה זו אני פורע להם הדר יחי בחצי הלילה וה' הכה
כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה חושב על כסאו עד בכור השבי אשר
בבית הבור וגו' לך נאמר ויחי בימי אמרפ':

כונת חול' שהקשו מה צרה היתה שם שעשו מלחמה לו עם לו שהרי היו
רשעים אלו ואלו נשרפים ובאבוד רשעים רבה לזה דרשו חול'
שכונת כולם היה רעה והיו רוצים לקמאת עין העולם הוא אברהם ואמרו
אשה כך צרינו נגנה ירצה ש' א'
בשמך ומאי נגיחה ומאי נבוס דקאמר קרא ג' שנה מצריכו לקמינו הלא
דבר הוא לזה פירשו חול' שמדבר באברהם והוא אמר כה כנגד שני ומכאן
שהגיל הק' את חסידיו לעולם נשמו האחד בישראל פשיא' נומצרים
שהיו גרים ואורחים אותם כאמור וכלבמים ולא נצלו כי אם בזכות התורה
בדבנות בה' וי' א' וכו' תעבדון את האלהים והצלה זו של אברהם ג' כן
היתה

היתה בעבור קדוש שמו שהיה אברהם מפרסם שמו בעולם וידעו מי הוא
 יתברך בעל הכח והיכולת כנגד הטבע וכנגד הסתם הלכות אליו כנגד
 ישראל אמר כך דהיינו כב אותיות שבתורה גרידו כנגד היתה כגיחה במכת
 הבכורות וכשמן כבוד קמינו הוא מה שנגזר אברהם לקיים עליו וישימם
 כעפר לרוח וכי תימא כיון שגדלה באברהם למה נקט לשון רבים כבוד
 קמינו הלא לשון יחיד לזה אמר בעל המאמר אמר אברהם רבשע אלולי
 גסתתפת עמי ועורתי עד שכבי אחי ואתה כבוד קמינו כי בהצותם עלי
 בהצותם עליה היה כבוד אדם אחד כנגד תשעה מלכים ומה שאמרתשעה
 עם היות שלא היו אלא ארבעה הכונה בסגסיה שגפלו ביד אברהם נפלו
 כמו שאומרים חזל שגלגל הקכה כדי שיפול הכל בידו והוא שאתה כותן
 ליעקב כמוני כח ומה שאני אומר דרך השלש כבוד כלו אני עושה אחיה דבר
 ח"ו איני סובר כך אלא ואני עושה מזה שכתמן תרום קרני על דרך לה
 הישועה על עמך ברכתך סלה שפירשו פעם היות שהישועה הוא לה שאין
 האדם עושה כלום והאומות נותני גדולה לעמך והביא ראיה לזה שכן כתיב
 ויחלק עליהם לילה הוא ועובדיו ותיבת הוא דישקא שהוא כנגד האל יתברך
 המוכר בידו וכן מה שאמר ויכס וירדפ לרמוז שגבריקטילוקטיל עהחוכה
 רמוז להיותם חייבים בעונותם אשר משמאל לרמקל שהיו משמאלים
 לרמשק שהיה דולה ומשקה רבותינו אמרו הלילה נחלק מאלו ורבי
 בנימין פירש שהקכה חלקו הרי הוא קיוע לתיבת הוא שחזור אליו יתברך
 לזה אמר לו הקכה לאברהם אתה עשית הרג בשוכאי כלומר שאת מלחמה
 לא עשית אותה אלא על דבר כבוד שמי כמו שאמרנו בכוכב בשמן כבוד
 קמינו גם אני אשלך מדה כנגד מדה ויהי בחצי הלילה וה' הכה בו דקדקו
 תיבת וה' בולו והנה חזל דרשו כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו אבל כפי
 זה הוא כאלו כפי האל יתברך וזכות אברהם הקודם מומך מלחמה זו כמו
 שאמרתי הכה כל בכור אבל קשה לפי פירושה דקאמר קרא כך צרינו
 כנגח שרמוז כנגד התורה שכזכותו נולדו ישראל שהוא אחר כך קודם בשמן
 כבוד קמינו דהיינו ענין מלחמה זו והלא בשמן כבוד קמינו כך צרינו כנגח
 וזה יובן עם מאמר כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פרה את אברהם כי ככות
 יעקב נולד אברהם מכבשן האש אם כן כך צרינו כנגח שהוא הלכות ישראל
 גרמה שכתמן כבוד קמינו

סגן אבר
 הדברים
 סלה הים
 דבר ה' אל
 אברהם ונו
 אשה או
 דברת בחוון

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחנה אשה או דברת בחוון
 לחסידך וכו' או דברת בחוון לחסידך וח אברהם שוית עור על
 גבור שעורו על המלכים הרימותי בזור מעם זה אברהם אתה האלדים
 אשר בחרת באברהם וגו' הוי אומר אל תירא אברהם דא אל תירא אברהם
 אשרי

אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה וכן כתיב חכם ירא וסוף
 סרע וכסיל מת עבר ובוטח א תחי קורא א חכם וסר סרע ירא זה אברהם
 שנאמר לו אל תירא ממי היה מתירא משם בן נח' שחרו ארת בניו ועילם
 שלשים בנים היו לו וכתיב בני שם עילם ואשור וחיה מתירא לו שהרגתי
 בנו של צדיק עכשיו מקלני ואני מת אמר לו הבה לא ידיך שלא יקלדך אלא
 יצא לקראתך בדורון ויברכך שנאמר וכל כי צדק וגו' ויברכהו וגו' וברוך אל
 עליון אשר סגן צריך מהו סגן מנגא עשה הבה וסרו בידך והיה אברהם
 נוטל עפר וזרק עליהם וכו':
 ראוי לעורר מה ראו חזל להביא תקוק או דברת בחוון ומה הגיע אליהם
 לדרוש לחסידך באברהם גם אמרו הרימותי בחור זה אברהם
 מנא ליה דרשא זו גם אמרו הוי אל תירא אברהם מה טעמו שאמרו הוי
 זכמו כן מה דרשו באשרי אדם ובפסוק חכם ירא וכו' עוד באומרו ש' התי
 קירא אלא חכם וכו' מ' הכריח' בזה ואם הוא בהכרח קושיא לשהיינו בדברי
 שלמה שאמרם ברוח הקדש דהלא חכם ובר' מרעירא כדבריהם זל גם
 קשה אומרם ממי נתירא אברהם משם פו' שלא יקללנו כנראה שכל זה דרוש
 על פה זכריא רבה לרעת ולהכין דבריהם
 חכמאור דהקטיו חזל למה נקט דבזר וחון במראה זו גם אמרו אחר
 הדברים האלה מה דברים היו שם גם תיבת לאמר קשיא
 טובא דלא שייך לאמר לה' חרי' אמנם הכונה הוא כי הנה אברהם נהג
 חקידות גדול במה שאמר הרימותי ידי אל ה' אם מחוט וכו' שלא ר' ליהנות
 מהרכוש להודיע כי לא בכחו עשה חיל לנגח אליו המלכים ואז וכה למראה
 הנכבאה גדולה כו' במראה של דבור וחון והיו כונת המאמר באומרו והו
 שאמר הכתוב או דברת בחוון כי הוכר דבור וחון דהיינו באברהם והיה
 חקיד כמו שאמרנו שלא נהנה מהרכוש ולהיות שכל יראתו של אברהם היה
 שמא נעשה תקלה ע' בהריגת אחיה אדם כשר לכן במראה אליו יתודע כי
 לדי הוא ובאמר ה' עש ותאמ' שויתי עור שאת' עורתו על המלכי וכוה מדוני'
 ותיק' לאח כי בשרו עליו נכבא' היא הקדמ' טוב' לאמ' ש' תירא שאם ח' חטא לא
 היתה נכבאה שורה עליו ואמר הרימותי בחור מעם זה אברהם ירצה במה
 שאמר הרימותי ידי אל ה' היה ראוי שיבחרהו ה' לחסידו גדול כזה הוי אומ' אל
 תירא אברהם ודקדקו דהלא ש' תירא ומאי אברהם דקא' מאחר שכבר הזכירו
 הפסוק בלו' היה דבר ה' אל אברהם אמנם כיון כי לו נאה ליקרא אברהם
 מורה שמו על פעולתו שהוא לשון רוממות שנתגדל במעשה החקידות הזה
 אשה כיר שלא בכחו עשה חיל ומאתה' שהוא אב רם היתה זאת אמ' עוד
 אל תירא אברהם ש' אשרי אדם מפחד תמיד לודק באברהם שעם שכבר
 ניצול מהמלכים היה מפחד וכן פסוק חכם ירא וסר מרע דקשי' ולא רישיה

פיפיה דכיון שתכת ירא הוא דכר בגדיי מתיבת בוסח של הכקול אס כ
הוא מוכרח שנאמר אל תהי קורא בו אלא חכם וקור מרעיהא כגור אברה
זעם היות שבכר קר מרעיהרג המלכים היה ירא וכו' תימואקססה לפקוק
למה אומר חכם ירא לזה אומר ממני היה מתיירא אברהם מסם שלא יקללנו
בו הרג בנינו אס כן השתא מיחא מדבק הכתו תיבת ירא עם החכם כלומר
שהיה ירא משם שהוא חכם כן יקללנו וקללת חכם על חכם היא בזה ו
זכא הבה ואמר לא דייך שלא יקללך לא אדרב' יברך אותך ומה היא הברכ'
אשר מגן צריך שעשה לך מנגנא וזה הוא שאמ' א תרא אבר' כן אכתי אעשה
מיכרכך במגן לך והוא ענין דק וכו' שדקדקו חזל בפסוק לפי ענין דעתי
ופשט בפלא נחריף הוא על פי דכתיבס זל ו

ואלה שמות בני ישראל זשה כשמך אלהים כן תהלתך מלך ג' ו
נכנס למדינה והן מקלסין איתו שהוא גבור ואינו אלא חלש
מקלסין אותו שהוא רחמן ואינו אלא אכזרי מקלסין אותו שהוא נאה ואינו
אלא כעור אבל חבתי אינו כן לא כל מה שפקלסין אותו הוא יותר מקלסו
מקלסין אותו שהוא גבור והוא גבור שנאמ' האל הגדול הגבור ראה מה כתיב
נורא תהלה נורא הוא על כל תהלתו וכן אמ' דוד לך ה הגדולה וכו' שמך
מתנשא לכל לראש וגדולה שנקלסך ראה אנשי כנסת הגדולה מקלסין
אותו שמך מרומם על כל ברכה ותהלת הוי כשמך כן תהלתך עכ"ל

מזל ואלה
שמות בני
ישראל זשה
כשמך אלהים
כן תהלתך

ראוי לעורר מה דקדקו חזל בכקוק הפרטה שמביא פקוק זה גם
צריך להבין אומר מכו נכנס במדינה מה לנו אס נכנס במדינה
או לאוי גס קטה מאי קאמר ואינו אלא חלש כלשון שלילה דה"ל הוא חלש
וכו' עוד למה נקט שלשה אלו גבור רחמן ונאה יותר משאר השבטים גס קטה
אומ' אבל הבה כל מה שמקלסין אותו הוא יותר מקילסו מקלסין אותו שהוא
גבור והוא גבור כי אין לו הכנה דקשיא דידיה אד ידיה שהוא אמר שהוא
יותר מקילסו ונחר כך אומר שהוא גבור והוא גבור אס כן נראה שהקילסו
שה בשנה וכן ג' משמעותא דקרא כשמך אלהים כן תהלתך נראה השואת
הקילסו אליו וכינר אומר יותר מקילסו וכמו שמביא מנורא תהלה וכו' גם
כבין אן ראה מה כתיב מורא תהל כורא הוא על כל תהלתו וכן אומר ראה אכתי כנסת הגדולה
ומהיבא דריס מורא הוא על כל תהלתו וכן אומר ראה אכתי כנסת הגדולה
וכו' ומאי קאמ' הוי כשמך א"ס כן תהלתך מה טעם יותר דקא' הוי כשמך וכו'
הביאור דחזל דקדקו תיבת ואלה שמות דה"ל ואלה בני ישראל הכאנים
וכו' דמה לנו בשמות לכן אמרו כשמך אלהים וכו' הכונה בזה
כי הטם מורה על הפעולות טובות וכמו שאומר בתנאומא שכתי יש שמותיהם
כאנים

קי

כאנים ומעשיהם ג"כ היו כאנים ומשובחים וזש בעה זטה כשמך אלהים כן תהלתך
דקדקו בכקוק שני דקדוקים אחד תרנו בתחלת המאמר והשני בסופו לכן
אומר הוי כשמך וכו' וענין הוי דקסה בכקוק תרתי האחד למה טס תיבת
אלהים כין הדבקים דה"ל אלהים כשמך כן תהלתך ועוד קי שיא שנית דתיבת
כן מיונתת די שיאמר כשמך אלהים תהלתך לזא מכו נכנס במדינה ירצה
אחר שנכנס במדינה וראו אותו הכירוהו יכולים או לקלסו בשלשה דברים
אשר המלך צריך להם כפי הכהגת המלכות האס' היא הגבורה כדי לעשות
מלחמ באויביו ועוד צריך שיהיה רחמן לרחם על אכתי מלכותו שאס יכביד
עליהם עול מלכות ימרדו עליו ועוד צריך שיהיה מהודר מלך ביופיו תחזקה
עיניך כי זהו ג"כ תנאי דבק למורת מלכות ואלו הדברים משבחים אותו
כשנכנס למדינה וכל שכן מהס אדרבא אומר לו הגנות שלו הוי כינר
מקלסין אותו שהוא גבור להלחם על אויביו ואינו קילסו אלא אדרבא אומר
שהוא חלש טיט לו אויבים הקמים עליו אשר צריך שיגביר גבורתו וכאנים
מלחמות יעיר קחא עליו וכן שהוא רחמן ואינו אלא אכזרי שצריך שיהיה
רחמן לתקון מלכותו באופן שהשכח הכרא' שהוא שכח הוא גבאי לו אבל
הכה ית' שמו אינו כן * או יאמר מקלסין אותו שהוא גבור ואינו אלא חלש כי
הגבורה שאינה בדרבי ה' היא תכלית החולשה וכן הרחמנות רחמי רשעים
אכזרי וכן היופי הוא הכעירות בתכלית שעז' יורט בה גבינס אבל גבורת
ית' וקילסו הוא קילסו אמיתי או יאמר שמ' בו נכנס במדינה כלומר עדין
לא ראו בו טוס גבור וטוס רחמנות ותכף משבחי' אותו עם היות שאינו לא
חלש מקלסין אותו בגבור אבל הבה אינו כן אלא כפי הפעולות שעוש' עמנו
אנו מקלסין אותו ואמר הוא יותר מקילסו זה רמוז באומר תיבת אלהים כין
הדבקים ירצה כמו שהוא שמך אלהים כי הוא מורה היותך תקיף בעל
היכולות כולם בשגם אין יכולת בשום נכרה להסוג יכולתך כן הוא תהלתך
שאין יכולת לקלסך זש מקלסין אותו שהוא גבור והוא גבור כלו' הוא היודע
גבורתו ולא אנו שנאמר האל הגדול הגבור ככולס אומר בה"א הידיע' שאין
שום נכרה יכול לקרא גבור אלא הוא וגם השנה האל הגדול כי כמו שהאל
אינו מושג בי אס מנר פעולותיו כן הקילסו הוא מנר הפעולות שעושה אבל
מנר ענינו הוא ית' מכל הקילסין שאנו מקלסין ראה מה כתי' כורא תהלה
כי לא מביעא בתהלות הרבה שאין אדם יכול לקלס משום קיימתיכהו
לכולהו שכח' ידמרך לא נורא הוא על כל תהלתו כלו' שאפי' בשכח אחר אינו
יכול לחומ' כולו ולא מקצתו כי הוא מרומם על כל תהלתו וכן אמר דוד לך ה'
הגדולה וכו' והמתנשא לכל לראש ירצה שכל השבחים וקילסין שנקלסו
יחשבו לראש ותחלת הקילסין אשר יש בו זס לראש וגדול' שנקלסך כי ראה
אכתי כנסת הגדולה מקלסין אותו מרומם על כל ברכה ותהלה הוי כשמך
אלהים כן תהלתך ותיבת כן מורה שכמו שהטם שלו אלהים הוא תקיף בעל

מאמר להודאח
שמות בני
ישראל זשה
כשמך אלהים
כן תהלתך

היכולות כולם אין בהם מקב' ואין יכולת כיד האד' לפרטם כן ראוי שתהיה תהלתך ואין יכולת כיד האדם לקלם בפרטות הדברים כי הוא נורא על כל תהלתו כמו שהוא נורא כן תהלתו נוראה מלבד או נאמר מ'ב' מקלסין אותו שהוא גבור ואינו לא חלש כלומר שהגבורה היא דבר חזק ממנו שהוא אחד והגבורה ענין אחר נוקף עליו וכן ברחמנות והגיפי אבל בו ית' אינם דברים נוספים כמו שאומר הרב בעה"ע ז"ל שהל' יתברך לא יקרא חכם גבור כ'בו שהוא ענין אחר ורחמנותו ענין אחר אלא הוא ורחמנותו הכל דבר ה' וכן בגבורה הוא גבור כלומר כי הוא וגבורתו הכל דבר אחד וזהו נורא הוא על כל תהלתו כי כל תהלתו הוא בו בעצמו ואינה תוספת אליו וזהו מרומ' על כל ברכה ותהלה הוי כשמך אלהים כן תהלתך ירצה כמו שמך להי' הינו דבר נוקף אליך כי אתה ושמך אחד כן ממש תהלתך והנה לכל הפירושים מוכן אומר ואלה שמות בני ישראל כלומר אלה שמות מורה על שבח היותם נדיקים ודומים אל ציר ח'ב'בו זה יעקב ז"ל את יעקב להשוותם בצדקו אליו כמ"ש במאמר הקודם לזה ודי למכין

מזל ומטה
סיוע רועה
הסד יודיע
דרכיו למטה

זמשה היה רועה ה'הר יודיע דרכיו למשה לבני ישראל על ילותיו וגו' ב'ו מדותיו ועלילותיו מעוותות הן שנאמר ושם לה עלילות דברים אבל מדותיו ועלילותיו של ח'ב'ה רחמנות הן שנאמר רחום וחנון הואותם מדות הודיע למשה בשעה שאמר לו הודיעני נא את דרכיך אשר ליה ח'ב'ה וחנותי את אשר אחון הוי רחום וחנון הואותם מדות הודיע למשה יודיע דרכיו למשה שחוריע דרך הקץ למשה שנאמר ומשה דייד רועה לבני ישראל עלילותיו שעשה עלילותיו במצרים כדי שיספרו ישראל עלילות שעשה ח'ב'ה למצרים ה'הר ולמען חספר באוני בגך רחום שריחם על יש' ולא נגעו בהם המכו וחנן שנתן הן העם בעיני מצרים אך אפים שהארץ אף עמם שהוא מסה כלפי חסד ונסתכל בטוב ולא ברע שהיו עתידים לעשות :

וראוי לעורר מה הקשו חזל כפקוק הפרטה להביא יודיע דרכיו וכו' ומה טעמו באותו הפקוק שאמרו הה"ד יודיע דרכיו למשה וכו' גם צריך להבין אומ' ב'ו מדותיו ועלילותיו מעוותות דכוון מדותיו מעוותות כ"ש עלילותיו הן אמת דלזה נזכר דקט עלילותיו לומר דהקב"ה אפי' עלילותיו הם בצדק אבל היה יכול לומר החדוש בכל חלוקה מהם ולימא ב'ו מדותיו מעוותות אבל הקב"ה אפי' עלילותיו רחמנות גם נכין מנא להו ז"ל דמדותיו של ב'ו מעוותות מהרי כפקוק ונסס לה עלילות דכרי ליכא למשמע מיניה לא עלילותיו מעוותות גם צריך להבין אומרו אבל מדותיו של הקב"ה רחמנות

החמיו שאינו מקביל של ב'ו והלל אבל מדותיו ועלילותיו של הכ"ה שרות דהיינו הפכני של מעוות' או יאמ' מדותיו ועלילותיו של בשר ודם אכזריות אבל של הכ"ה רחמני' גם מאי קאמ' ואותם מידות הודיע למשה שלא הזכיר העלילות והלל ואותם מדות ועלילות הודיע למש' למה פתח בכתתי וקייס' בחדא ומאי קא טעיס באומרו הוי רחום וחנון ה' דכ"הא קליק וכחית באומרו שנאמר רחום וחנון ה' גם צריך להבין באומרו יודיע דרכיו למשה שהודיע דרך הקץ למשה למה לא אמר ד"א כיון שעתה מפרט פי' אחר וכיזר מביא ראיה שנאמר ומשה היה רועה כי שם לא הוזכר שהודיע דרך הקץ ומאי קאמר שעשה עלילותיו במצרים כדי שיספרו ישראל עלילות שעשה הכ"ה למצרים נראה ענין כפול ומלות שונות דקודם אומר במצרים ואח"כ אמר למצרים כל מד' הה"ד ולמען תספר וכו' וככין מאי הה"ד ולמען דלא קאמר שנאמר ולמען גם מאי קאמר רחום שריחם על בני ישראל שלא נגעו בהם המכות וכן גם צריך להבין מ"ש ארך אפים שה"ר צ"ח עמיהם וכו' חביאור

רחל דקדקו בפקוק ומשה היה רועה שיהיה מקושר ודכק עם הפקוק הקודם אליו דקאמר וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים ומשה היה רועה כואו הוא מוקיף על ענין ראשון דמשה רבינו ע"ה היה גם כן ככה בחמי חמין בדרתם של ישראל ובלי ספק כי לולי שהיה מתבודד לדעת מה זה יהיו ישראל באותו השעבור לא נראה אליו באותה המראה ושם הודיעו היות הקנה הם המצרים בושר באש הם ישראל והדין נותן שיהיה להפך כי האש שהם ישראל יהיו בושרים בקנה כמו שאמ' אקורה כל ואראה המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הקנה באופן שכיון שמשה היה מתבודד בזה הענין במראה שיו יתודע וזהו ממש השאלה של הודיעני לא את דרכיך כי כל ימיו של משה היה מתקשה בשאלת צדיק ורעלו רשע וטוב לו ולהיות או שעת רצון אמר הודיעני כא מה שנתקשתי כל ימי וזהו שדקק בע"ה דקא' הה"ד יודיע דרכיו למשה דקשה מודיע דרכיו מ"ל כמו שאו הפקוק הקודם עושה דקותה' ומשפטים לכל עשוקי ואינו אומר לטון עתיד אבל הכונה הוא שמשה היה מתבודד כי היה רואה המצרי הרשעים בכל כך שלוח שהיה עושה צדקות עמם ה' והיינו חלוקת רשע וטוב לו ומשפטים לכל עשוקי' אליו יש' שהיו עשוקים בשעבוד ועם היות שידע שג"כ ישראל לא היו צדיקים כמ"ש א"כ מודיע הדבר עכ"ל אולי היה בהם צדיקים ויה רמו באומרו לכל עשוקים או הקושי' היא מהמצרים שהיה להם שלוח עם היותם רשעים ולישראל אעפ"י שלא היו צדיקים ליכא מההוא שלוח דרך צדקה להם והשיב יודיע לעתיד דרכיו למשה כלומר כי למשה יודיע שם דרכיו יושר אותם שראה לבני ישראל עלילותיו ז"ל כמ"ש ב'ו מדותיו ועלילותיו מעוותות שנאמר ושם לה עלילות דכרי והנה הפקוק הקודם ש"ו אומ' המדות מעוותות

מענותות דקאמר כי יקח איש אשה וכו' אליה ושנאה היא מידה מעוותת
והוא שקודם להב אותה ואחר שכל עליה ושנאה מחמת השנאה שם לה
עלילות דברים דקדק זה באומרו כוונ' של ושם לה מוכיף על עיוות ראשון של
שנאה אבל הכה' יתברך שמו כמה שנראה לעין שהיא אכזרית והוא מעליל
עליונה והיינו שאלת רשע וטוב לו זדיק ורע לו הן הם מדות ועלילות ישראל
היא כיצד שהם רחמי ת זאת היא ההודע' שהודיע למשה וחזונו את אשר
אחון מתנת חכם אעפ' שאינו הגון * ומיכה תדע שורחמתי את אשר ראוי
לרחם הוא הזדיק שאעפ' שתראה אותו בדוחק הם רחמים לתיקון נפשו *
וזאת התשובה הנאמרת למשה שם בהודיעני נא אמר' המטורר יודיע דרכיו
וכו' ומה הם רחום וחנן ה' זש היו רחום וחנן ה' כלומר זאת היא התשובה
וההודעה שיוודיע למשה וגם כן קא טעים דקאמר תיבת ה' בין הדקיים
רחום וחנן ה' ארך אפים וכו' דה' לל כל המדות ותיבת ה' בתחלה או במקו
אבל הודיענו ולמדנו שהיא ההודעה רחום וחנן הנזכר כפסוק וחנותי
ורחמתי ולכן הפסיק בתיבת ה' בכתוב' באופ' האותם מדות הודיע למשה
ולא הזכיר עלילות שאינם עלילות חק ושלוס אלא מדות ישראל והגנות
מרחמנות שיש להקדוש ב' עם ישראל * ועתה פירש ענין זה בעצמו
יודיע דרכיו למשה שהודיע דרך הקץ למשה כמו שאמ' שהיה בזה מתבודד
למה יהיו בכל כך מעבוד וזהו זדיק ורע לו הם ישראל * ורשעים
המזרים טוב להם שיטעבדו אותם * והודיענו הקדוש ב' דרך הקץ שמתוך
צרה רוחה בסגס ישראל לא היו ראויים מנר עצום זש לכני ישראל עלילותיו
שעשה עלילותיו במזרים היינו מה שאמר את אשר התעללתי במזרים בני
מכות כוראנות והיה מכביד את לב פרעה מה שהיה יכול להוציא' במכה א'
כדי שיספרו ישראל עלילות שעשה הקב' למזרים כלומר לבעבור מזרים
שהיו רעים וחטאים לא כזדקות ישראל הה' ולמען תקפד באומי כן ר' ל'
שדברים כאלו צריכים שלא יספרו בפרהסי' אלא באזניהם וגם כן דייק
דלא קאמר קרא לישראל עלילותיו אלא לכני ישראל לרמוז מה שאומ' ולמען
תקפד באומי כן כמי דוקא כן לכני ישראל עלילותיו ורונה לומר יודיע
דרך הקץ למשה שיעשה עלילות במזרים כדי שלכני ישראל יספרו עלילותיו
רחום לישראל שלא יגעו בהם המכו' וחנן לבעוף כשנתן את חן העם בעיני
מזרים בעת יציאתם וזה בעבור שהיה ארך אפים עם ישראל שהאריך א'
עמהם ורב חסד כלומר בעבור שהוא מטה כלפי חסד ונתת כל בטוב ולא
ברע שעתידים לעשות היינו העגל * ולכל הפירושים מדוייק בעצם אומרו
יודע אלהים ומשה היה רועה שהכונה מלכד פשוטה דקרא דודיע אלהים
דהיינו רחמנות נקט קרא לשון ידיעה שידע את מכאוביו כשלא היו ראויים
לגאולה ומשה גם כן יודע זה כמו שאמר אכן נודע הדבר והודיעו האל יתב'

דרך הקץ שעם היות שלכני ישראל עלילותיו הם עליו' מה שעשה במזרים
רחום וחנן ה' ארך אפים וכו' שהוא מטה כלפי חסד וכו' או יאמר וירא
אלהים את בני ישראל רוצה לומר מה שאומר למען תקפד באומי כן ושלכן
צריך לגאול אותם בהפך מהטבע אעפ' שאינם ראויים לגאולה דרך רחמנות
יודע אלהים כלומר רחם על ישראל כמ' רחום וחנן ה' וכן סבה אחר' בזכות
משה ראויים לגאולה זש ומשה היה רועה וזה טעם יודיע דרכיו למשה כל'
שמנר משה הם דרכיו דרכי עמר לגאלם ומנר ישראל הם עלילות *

זיען משה ויאמר והן לא יאמינו לי אותה שעה דבר משה שלא כדונן
הב' אסרו לו ושם יקולך והוא אסר וכן לא יאמינו לי מיד חשיבו
הב' כשישתו ונתן לו אוחות כפ' דבריו ראה מה כתיב אחריו ויאמר ה' אליו
בזה בידך ויאמר משה כלומר בזה שבידך אתה צריך ללקות שארית
מוציא שם רע על בני הם מאמיני בני מאמינין שני' ואמן העם בני
מאמינים שנאמר והאמין בה תפס משה מעשה הנחש שחוציא לשון הרע
על בוראו שנאמר כי יודע אלהים בשם שלקה הנחש כך זה עתיד ללקות
ראה מה כתיב השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש לפי שעשה
מעשה נחש לכך הראה לו את הנחש כלומר עשית מעשה של זהו

על זמן לא
יאמינו לו
אותם שנים
דבר משה
שלא כדונן

ראוי לעורר מה דקדקו חזל כפסאן הכרס' שאמרו אותה שעה דבר משה
שלא כדונן גם מאי אותה שעה דקאמר ה' לל דבר משה בזה שלא
כהוגן עוד קשה למה חזל תקפו במאי דקאמר והן לא יאמינו לי שאינם
מאותו הענין שאמר הקב' ושמעו בקולך והניחו מה שאומ' בהדי' ולא יטעמו
בקולי כי בזה סתר כפי' מה שאמר לו הקב' ושמעו לקולך ואינו אומר וכו'
כדי שנאמר דנקט תחלת הפסוק וקמין אקופו כמנהגם זל במקו' אח' שאומ'
וכו' גם נדקדק אומרו מיד השיבו הקב' מאי מיד * גם מאי כשסתת
דקאמר אחר שאומר אחר כך נתן לו אותות כפי' דבריו דהיינו כשיטתי *
גם מאי קאמר ראה מה כתיב ראיה זו למטה ה' לל מה כתיב וכו' * ומהיבא
מסיק מזה שבידך אתה צריך ללקו ומאי שאת' מוציא לעו' תיב' אתה פעמים
שאת' אתה צריך ללקות שאתה מוציא ה' לל שהוציא לעו על בני * גם נדקדק
תיבת הם דקא' ה' לל מאמינים בני מאמינים * גם צריך להבין מאי קאמר
תפס משה מעשה נחש שהוציא לשון הרע על בוראו ומקידם אמר שאתה
מוציא לעו על בני כראש שהוא על ישראל ולא על הכה' * גם אומרו ראה
מה כתיב ויהי לנחש מאי ראה דקאמר * גם אומרו לפי שעשה מעשה נחש
היבא רמוז לכך הראה לו מעשה נחש * וגם זה הוא כפל דברים זה קבלל
המאמר הזה כולו אומר דורשני * וזוהי ה' לל דקאמר

דבר אור דהזל דקדקו בפסוק שאם כונת משה במה שאמר זה לא יאמינו
 היה דרך שאלה אלנו יתברך מה אותות יעשה להם ה' לל הפקו
 ואם לא יאמינו לי שהוא כמופסק בדבר אכל באומרו והן לא יאמינו נראה
 כמו והנה לא יאמינו שמיבי אל הכה שלא יאמינו וכו' וכוה מדוקדק גם כן
 דקאמר קראו ויען משה ויאמר דה' לל ויאמר משה והן לא יאמינו וכו' לזה
 דהזל שאותה טעה דבר משה שלא כהוגן ואמרו אותה טעה לרמוז שתכף
 באומרו והן לא יאמינו דבר שלא כהוגן ואין צריך להביא מקיפיה דקרא
 מולא ישמעו לקולי והענין הוא שהק' בה אמר ושמעול קולך והיה לו למשה
 להאמין בה' ולא האמין והוא ואומר על אחרים והן לא יאמינו כי המוכיח
 לאחריו צריך שהיה כשר באותו הענין וזו אמ' הכה ושמעו לקולך והיה
 לו להאמין והוא אמר על ישראל והן לא יאמינו כלומר ישמעו חנוך מה
 שאתה מוציא מפיו לזה מיד בלי איחור השיבו הקב"ה כשטתו ירצה אעפ"י
 שלא היה ראוי להשיבו בדבר כזה משום אל תען עכו' במילי דשמיא צריך
 להשיב וזו הכתוב ויאמר ה' אלנו תיבת אלנו מיותרת טעמו היה מרב' לרמוז
 שהשיבו כשטתו ונתן לו אותות כפי דבריו ראה מה כתיב ר' ראה והבן
 בפסוק דקאמר ויאמר ה' אלנו בתיבת שני רמזיה שאמרנו שהשיבו כשטתו
 גם בתיבת מזה דהוא קרי מה זה וכתוב מזה בתיבה אחת לרמוז כ' דברים
 בקריא רמוז מה זה הדבר שאתה מוציא לעו על בני וזה דקדק בתיבת אתה
 כלומר איש כמוך שלא האמנת כי זש מה זה אשר בידך הוא כלומר שאתה
 נכשל בה שלא האמנת שהוא רמו בקריאה ובכתיבה מזה בתיבה א' רמוז
 מזה אתה צריך ללקות וזה הוא שאמר בעל המאמר מה שבידך
 אתה צריך ללקות כי כפי הם מאמינים בני מאמינים ירצה בתיבת הם
 ר' הם ולא אתה או לרמוז שהם ישרים יתרון על אביהם שהם האמינו ב' ו'
 ויאמן העם כשדבר להם משה ואברהם האמין בה' הרי שיש להם תוכפת
 אמונה באביהם ולהיות שמהם חסא נגד ה' במה שלא האמין על נשמעו
 בקולך וחטא נגד ישראל שהוציא שם רע לזה הוביחו קודם במה שתכס
 מעשה נחש ואמר לו השליכהו ארצה וכו' והי' לנחש דקדק במה שאמר לנחש
 כל'מד ולא אמרו והי' נחש שלב עבוד שהוא תכס מעשה נחש הראה לו נחש
 כלומר עשית מעשה שלי זה ולזה אברהם משה מפני העון שבידו ועל מה
 שהוציא שם רע על ישראל לקה בצרעת כי זאת תורת המצורע המוציא שם
 רע וכן הכחש לקה בצרעת כמו שדרשו חז"ל ברכה אחרי כן במה שאמר
 ארור אתה מכל הבהמה וכו' וכתוב צרעת ממארת הרי שהאל' ית' וקבינו
 כשערה מאד ומיד השיבו הקב"ה ונתן לו אותות מכוונות כפי דבריו
 ומדוקדק באומרו ויען משה ויאמר ג' באומרו והן לא יאמינו טובה הוכיחו
 זל שרבר שלא כהוגן ג' מש' והן לא יאמינו הוא עיקר מה טענה ולזה
 תפסו חז"ל כזה ולא כמש' ולא ישמעו בקולי ו

לך לך ד' ברכיה פתח אחות לנו קטנה ושדים אין לה מדבר באברהם חז"ל לך לך
 כשהשליכוהו לחוק ככשן האש קטנה שעדין לא עשה לו ר' ברכיה
 ה' בה גם וולמה נקראה אחות קטנה שעדין לא היו לובנים טיה נעשה פתח אחות
 לאחותינו ביום שידובר בה ביום שיאמר לה שליכו לכשן האש אם תומה לנו קטנה
 היא נבנה עליה טירת כסף אם נותן נפשו בחומה זו שהיא עומדת בפני
 מלחמות הרבה ויסבור עצמו על קדושת ה' נבנה עליה טירת כסף או ישראל
 שנקרא' נכפ' וזנה נחפה בכסף ואם דלת היא אם דל מלמסור עצמו על
 קדושת ה' נצור עליה לוח ארומה צורה שכלות ארו נוחה להטשטש כך
 אברהם אינו משגיח עליו אמר אברהם אני חומה לסטור נפשי על קדושת
 שמך ולא אני בלבד אלא ושדי כנגד לוח בני הנשיה משאל ועוריה וחורו
 של חנני בן חרדיון וחבריו שיתנו נפשם על קדושת שמך לפיכך או היתמי
 בעיניו כמוצאת שלום שיעא שלום סן הככשן אתה מוצא תרח אביו עושה
 צלמים ועובד אותם אמר לו ה' לך לך מארצך וכו' ו

איני מועד הערות שלא להאריך רק עם באורי יוכן' כמה דקדוקי בכונת
 חז"ל ולעניות דעתי נראה החז"ל דקדקו תיבת לך לך ורבו לפרשה
 עם פתיחה כ' כמו שאבאר וזו רבי ברכיה פתח אחות לנו קטנה דקרא
 קטיא טובא דה' לל אחות קטנה לנו או לנו אחות קטנה ותכת לנו בין
 הדברים איננה צודקת כלל גם אומרו ושדים אין לה ואחר כך אומר אני
 חומה ושדי כנגד לוח סגורא מחלוקת במציאות דמתחלה אומ' ושדים אין
 לה ואחר כך אומ' שיש לה כנגד לוח שיהא אמר רבי ברכיה כי הפ' הנה
 מדבר באברהם ויתישב כמין חומר כשהשליכו אותו לתוך ככשן אש טאו
 היה הק' כה כויכוח עם מולא כי השרת ואומר להם אחו' לנו קטנה זה אברה
 דומה אלנו כמעטו הטובים שהיח כל האלוהות שהיה עובד אביו ואביו
 דורו וכתדבק אלנו ואמר קטנה שעדין לא עשה הקב"ה כהים ירצה וכי
 תימא אדם כזה אתה קורא קטן והפסוק קראו קטנה לא יתכן שהיה כתי'
 ביה האדם הגדול בענקים לזה פירש רבי ברכיה שהפסוק הוא נותן טעם
 במה שהפסיק בתיבת לנו בין הדברים שהקב"ה נותן להם טעם שמדורו
 שלא עשה לו נקים עדיין נקראת קטנה בקטן שלא הכיר תועלות אביו
 אמר עוד ולמה נקראת אחות קטנה רוצה לומר שזכנה אותו באחותו ולא
 כינוי אחר לפי שלא היו לה בני ירצה שכונת ושדים אין לה הוא נתינת טעם
 למה שנקראת אחות לא לקריאת קטנה כי כן מפרש אחר כך ושדי כנגדו
 על הכים והענין הוא שאברהם היה עדיין בלא בניס בשגם אש לא היה
 מוסר עצמו על קדושת השם היה ח' נחמה שמולא הי' ונאליס בני קדושים
 וכוה הויכוח היה האל יתברך עם המלאכים ע' דגעה אדם מדבר כלשון
 כח כ 2 28 רכיס

רכים ואומר מה נעשה לאחותינו כיום שידובר בה כיום שיאמר נמרוד
השליכו לכבשן האש לזה אומר שאם חומה היא למקור עצמו על קדושת ה'
גורם טובה לו ולדרותיו שיהיה הוא יסוד הגון וקדוש שכבנה עליו טירת
כבף אלוי ישראל קדושים שידמו לצור חוצבו שמוקדים עצמם על קדושת ה' או
יהודי או שרוף וגם ה"ה יעשה עמהם כפי כיוון רמון במה שנמשלו לכנפי
יזנה שכנפיה מגינות עליה כן המצות מגינות עליהם והם נחפה בכבף היא
התורה דכתיב בה כבף צרוף בעליל לארץ ואם חס ושלום אברהם ד' הוא
מלמקור עצמו על קדושת השם ונקט דלת שאינו כמו החומר שקובל בלכטראו'
אלא כדלת של עצים שאינה קובלת האש כן יהיה ח' הוא דל מלמקור עצמו
בצור עליה לוח ארו מה צורה שבארו נוחה להטטטט כן אינו מטגיח עליו
ונקט ארו שידמ לארו שאין כותף פירות כן לא יצאו ממנו במים וזהו מה שרמו
בעל המאמר שעדיין לא היו לו בנים כי הכל היה תלוי ועומד א' אם ימקור
עצמו או לאו ואברהם אמר אני חומה ולא אני בלבד רצה לומר כ' כ' כוכו'
הבנים תלויים בו לפיכך אז הייתי בעיניו ר"ל כי כל זה הויכוח היה בין
המלאכים אבל בה שעתא הוא יתברך שלפניו נגלו כל תעלומות או באותה
שעה הייתי בעיניו כמוצאת שלום שיצא בשלום רוצה לומר כי לפניו ית' בשעה
שהיו בו יכוח זה היה יודע כמו אותה השעה שיצא בשלום ותיכ' מוצא תהיה
כמו היא מונחתוכי תימא נדרוש כמוצאת לשון מציא' שאברהם היה מציא
בין אותם הדורות לזה אמר זה הענין אינו צריך הכתוב לאומרו שאת' מוצא
תרח עושה זלמים היה ומוכר אותם ועבדם אם כן הפקוק לא בא לומר זה
הענין שהוא פשוט אבל בזה הענין מוכן תיבת לך לך ר"ל לדעתך שאינו
מערב עמהם יען דעת אחרת עמך הרחק מן הכיעור א' או יאמר למקום
שהוא לך בודעך הקדוש היוצאים מחלצין

ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה אהת היא יונתי חמתי וגו' אהת
היא יונתי חמתי זה אברהם שנאמר אחד היה אברהם וירש את
הארץ אהת היא לאמה זה יצחק שהיה יחיד לאמו ברה היא ליולדתה זה
יעקב שהיה ברור לאמו שהוא צדיק ראוה בנות ויאשרוהו אל השבטים
והקול נשמע בית פרעה מלכות ופולגשים ויהללוה זה יוסף ויאמר פרעה
אל עבדיו הנמצא כזה אם נלך מסוף העולם עד סופו אין אנו מוצאים כזה

וראו לעורר מה דקדקו חזל בפרשה להביא פקוזה עוד נבין מכל
להו לדרוש אחת היא וכו' שהוא באברהם שהפקוק אינו מדבר
אלא בכנכת ישראל ולזה מדבר לשון נקבה אחת היא אבל באברהם כתיב
אחד גם ככין באומרו אחת היא לאמה זה יצחק שהיה יחיד לאמו זה אינו
טבח

חזל ויאמר
הכנכת כזה
גו' א' היא
יוקפי וכו'

טבח לשבחו בזה שבמ' בני אדם יש יחידים לאמם ובשלמא אחד היה אברהם
הוא שייחד שמו ית' בעול' וזכה בזה וירש את הארץ ארץ החיי' אבל מה שהיה
יצחק יחיד לאמו מאי רבותיה גם נבין אומרו ברה היא ליולדתה זה יעקב
שהיה וברור לאמו והרי לכל העולם היה ברור שהוא צדיק גם קטיא טובא
באומרו ראוה בכנת ויאשרוהו ש' השבטי' כי לפי זה מאי ראוה לשון יחיד ועוד
שמעו בכנת הי"ל כדכתיב והקול נשמע לשון שמיעה ועוד שלפי זה הפקוק
מהופך שקודם כתיב הנמצא כזה וכו' הרמון במלכו' ופולגשים ואח' כ' והקול
נשמע בית כרעה הרמון בראוה בכנת

חיבור רחל הקטן בפסוק הפרשה במאי דקאמר פרעה הנמצא
כזה וגו' שהרי היה יעק' וכניו בארץ כנען וכי תימא שפרעה
נטעה בזה ולא ידע' תורתנו הקדושה אינה כותבת דברים של שקר במה
שהוטעה פרעה ולכן הביאו פסוק זה אח' הוא וכו' ויובן תוכן הבנת הפסוק
במין חומרי' והענין הוא בהקדמה אחת שהוא ידוע כי האבות באו לתקן
עון אדם הראשון אשר אמ' חזל שחטא בעל' אג' וש' ולתקן הע' בא אברהם
והושלך תוך כבשן האש שלא לעבוד ע' א' גם פרסם אלהותו ית' בעולם ועתה
כונת הכתוב לשבח את כנכת ישראל שהיא נמשלת ליונה שאינה ממירה את
בת זוגה וזה השבח נמשך אליה מצד אברה' כי אחד היה אברהם וכו' אחת
היא לאמה הוא כנגד ענין ב' שתקן יצ' במה שפסג נוארו ע' המזבח עם
היותו יחיד לאמו והי' לו לירא את נפשו ברה היא ליולדתה הוא מצד יעקב
שהי' ברור לאמו משעת הלידה שהי' צדיק כמו שאמרו חזל בפסוק ויתרונונו
הבנים שכשהייתה עוברת בבתי כנכיות היה יעקב מוכרח לנאת והוא תקן
ענין העריות שהרי אמר ר' אובן בכרי אתה כחי וראשית אוכי ראוה בכנת
ויאשרוהו הוא מצד השבטים הייתם כולם צדיקים אין בהם נפתל ועקט זהו
והקול נשמע בית פרעה לאמו באו אחי יוקף צדיקי כיוצא בו מלכו' ופולגשים
ויהללוה הנמצא כזה הכונה עם מה שאמרו חזל ששמח פרעה הרבה לדעת
שהיה יוקף מיוחם למלך לשם כן על אותו והקול נשמע הודו כולם ולא כשנו
בדבור הנמצא כזה וגו' ועתה פרעה דבר באמת וכו' יוסר כי כל השבטי' אשר
תקנו השלטה אבות יוסף תקן שלשתם ועמד בשלשתם גלוי עריות מוגדרתו
מ' ומע' עמה גם כן כמשול' שהכניסו לפניו מקום שהיה לה ע' ומ' ש'
שאמרה הורגתו אחי ואמר יוקף לא די שאמנה בכנת נואפים לא גם כן בכנת
של ר' חיים הרי שעמד בשלשתם א' בטוב כיון כרעה בדבריו באומרו
הנמצא כזה שאם נלך מסוף העולם עד סופו אין אנו מוצאים כזה והוא
ענין כבון

פזל וירא
יעקב כי יש
סכר וגו'
אשרי שאל
יעקב עבדו

וירא יעקב כי יש שבר במצרים אשרי שאל יעקב בעורו שברו על ה' אלריו וירא יעקב כי יש שבר במצרים הן יהרוס ולא יבנה משהרס חב'ה עצתן של שבטים י עוד לא נבנית יסגור על איש ולא יבחה לו עשרת השבטים שהיו נכנסים ויוצאים למצרים ולא היו יודעי' שיוסף קיים וליעקב בחגלה שיוסף קיים שנאמר וירא יעקב כי יש שבר במצרים כי יש שכהזח הרעב כי יש סכר זה השבע כי יש שבר ויוסף הורד מצרים כי יש סכר ויוסף הוא השליט כי יש שבר ועבדו וענו אותם כי יש סכר ואחריו כן יצאו ברכוש גדול האומר להרוס ולא יורח זה יעקב ובעד נכבדים יחתום אלו עשרת שבטים שהיו נכנסים ויוצאים למצרים ולא היו יודעים שיוסף קיים וליעקב

בחגלה שיוסף קיים

לעורר מה דקדקו חזל בפסוק הפרשה שהביאו פסוק אשרי של

יעקב וגם כיון מנח להולדתו הן יהרוס ולא יבנה על ענתן של שבטים ולהוציא הפסוק מפשוטו וגם נראה כל דבריהם הרושעל פה גם קשה כי זה הענין בענין חזק לדרוש אותו בפסוק האומר לחרסו וכו' למטה מאי קאמר ולמה הפסוק בין הדכקיי כי יש שבר זה הרעב בי יעקב זה השבע גם קשה כי השבע היה קודם הרעב וא"כ היה לו לדרוש קודם כי יש סכר על השבע וא"כ כי יש סכר על הרעב הן אמת כי באחרית לא טיך דקודם ויוסף הורד וא"כ ויוסף הוא השליט נקשה דלא לימא אותו כיון דלא דמיין מהדריו ה' אור דחזל הקשו שמי דקדוקים הא' מאי וירא יעקב וישמע יעקב מ"ל דכן קאמר לבניו הנה שמעתי כי יש סכר במצרי' עוד מאי שבר דנקט קרא כי יש אוכל מ"ל לתרץ דקדוק ראשון אמרו אשרי שאל יעקב בעורו שברו על ה' ה' להיו ירצה דכיון שיעקב שברו ותחלתו על ה' עד השלך על ה' יהבך היה שבע כאלו היה רואה בחוש הראות כל אותו השבר של מצרים וז"ל וירא יעקב בראיה כי יש סכר במצרי' וגם כזה מדוייק דנקט סכר עד שברו על ה' אלהיו ואמר פי' אחר לרקדק יותר תיבת וירא ראייה במראת הכבואה כי יש סכר במצרי' ומוכן עם פ' הן יהרוס ולא יבנה מקושר עם הפסוק הקודם אליו דקאמר עמו חכמה וגבורה לו ענה ותבונה והביא ראייה כיצד לו הענה שהרי משהרס ענתן של שבטים במכירתם אל יוסף למצרי' שנפלו כמה שברחו ממנו עוד לא נבנית ענתן לדעת ולהבין ביוסף לאמר מיה האיש המטביר לנו כמו שהוכיר לבקו סוכרו את החלומות וז"ל הן יהרוס הש' ית ענת בני אדם לקיי' ענתו ולפי שכל האד' ראה בעיניו שהוא כונה ענתו והורס אותה בידו כמו שהיו בענין השבטים שחשבו כיון ששלעבד כמכרי' וסוף למצרי' ואין עבד יכול להיות מלך כי זהו מש"ס המסקים עבד וכמו שזל ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה באופן שכמה שחושב האדם

האדם טובה בעצתו הן יהרוס ולא יבנה עוד פענין השבטים ולא עוד ולא שיסגור על איש זה יוסף כמו שאמר ויבא אותם האיש הביתה ולא ידע ולא יבינו לומר אולי יוסף הוא והכל לקיים ענת ה' שנתחוו לו אפס א"כ י"ש אלו עשרת השבטים שהיו נכנסים ויוצאים וכו' וליעקב כתגלה שיוסף קיים במאי דקאמר וירא יעקב כי יש שבר במצרים וזהו הענין ההוא כי במראת הכבואה ראה פי' ששבר לשון שברון כש' ורס' קבד בק"ן שהוא לשון תקנה טובה ובמראה זו כולל כל הדברים אשר ארשו כי יש סכר הוא ענין הרעב שהיו בו והתקנה טובה להחיות הוא ע"י השבע כי בו קמו את כל אוכל כל וזה על ידי מו' ע"י יוסף הורד מצרים שהגוי שבר אחר טכא אפריו תקנה טוב ויוסף הוא השליט ועל ידי זה יתגלגל סכר אחר של ועבדו וענו אותם וכן דמוו בדרו שברו לנו משם באופן שכל אלו הדברים ראה יעקב במראה הכבואה דברים כתומים וחתומים בתיבת סכר וקבר ולמה קתם האל יתב' אליו הדברים בעבור השבטים שהם הככבים יחתום כדי שיתקיים ענין החלום של אחר עשר ככבים כרעים ומסתחנים וז"ל האומר לחרסו יעקב שמוא השמש שאמר לו בכבואה הואת כל הדברים ככוללות ולא יורח לו החכמים בפירוט קי' דע מוה שיוסף קיים כיון שהא' כי יש סכר תק' לטכרר ובעד ככבים כלומר בעבור שתקיים חלום הככבים בשבטינו גם כן כרע והשתחוה יחתום הדברים שהיו שבטים לא ראו הלל ולא הבינו אפי' א"ס הוא קיים וליעקב כתגלה לפסו' שיוסף קיים אך לא שהוא מלך וכל הפרטי הראה לו מכלל לא בפירוט שא"ס כן קשה למה אמר אחר כך אותי שכלתם א' ואמר ובעד ככבים יחתום שלעשרה שבטים חתם הדברים הרבה כמה שלא הבינו אפי' א"ס יוסף קיים אבל ליעקב האומר לחרסו אמר לו זל לא האיה לו הדברים בפ' והיו יכולים לומר שולא יורה חזק אל יעקב שיעקב ידע הכל ולא פירשו לבניו אבל קשה שראינו שאמר אותו שכלתם וכו' ולא היה חפץ לשנוח את בניו שהוא היה יודע כיצד אחר כך ויפג לבו כי לא האמין להם אשר מתמותה אמו מוכרחים לפרק שראו הדברים כתומים ז

ואל שדי יתן לכם רחמים ושה היערוך שועד לא בצא הכל מאמצית חזל ואל מדי אמר ר' אלעזר לא תחא בוסר בשעת הרות שלא להתפלל אמ' תבת יתן לכם כשם שאני יזקוק להוריה גשמים ושללים לגדל צמחים לחיית הבריות כך רחמים ז"ל תחא זקוק להתפלל לפני ולברך אותי מעין מעשי ולא תאמר אני בריות היערוך מה אני מתפלל וכשתגיע לצרה תפא ותתפלל לא עד שלא תבא לך צרה כו' וכו' היו מקדים ומתפלל אמר ר' אלעזר אוקיר לאספיה עד דלא תצטרך ליה מהוכל מאמצי בת' אמר ר' יוחנן שכך היו עושים הצדיקים מאמצי בת' הגבורה חרע שהרי יעקב אבינו עדין בנין אצלנו וחקדים להתפלל עלינו ואל

ואעטך וכו' ותכף בארץ ההיא לכד הביא רעב ואמר לו שירד למצרים כי
מאתית' היתה ירדתו שם כמו שמצאתי בדברי חז"ל גס ברש"י ז"ל אבל
ביצחק שפטיט' שלא יצא לח"ל תיבת בארץ מיותר' ותיירצו ז"ל שגם פה הכונה
לומר כי יודע ה' ימי תמומ' זה יצחק שהיה עולה תמומה ולא היה יכול לצא'
לח"ל לכן לא הביא רעב רק בארץ ההיא לכד שיהיה לו בית מנוח לנחלתם
לעולם תהיה דהיינו מה שאמר גור בארץ הזאת ואגב אורחין אשמועינן
סחלת' הצדיקים הוא לעולם שכלו טוב וכאן הם גרים ולכן אמ' לו גור בארץ
הזאת לשון גרות' ועתה הקשו ז"ל קושיא ענינה מה צורך לזרוז גור בארץ
אחר שכבר אמר לו ש' תרד מצרימה' ואם הכונה לומר שיגור פס ולא בארץ
אחרת מארץ ישראל לא יתכן דמה לו יתברך בזה אבל כונתו יתברך לפי
שיצחק נביא היה והיה יודע שרעה כגד פני אבימלך ששם העיר מוכיח
עליו גרר שיהיה מגורר או שיצחק בדיק בשמייה וראה שם העיר גרר והיה
מפחד מעצמו כפי פי' זה או שלא יאדע תקלה לאבימלך בזמנו כפי פירוש
הראשון לכן הבטיחו האל יתברך גור בארץ הזאת לרמוז לו שלא יבוש בעת
דעתו של אבימלך באומרו כי גדל' הקסמין זכות צדיק יצחק להגין עליו
שדרך גרות תשב ואחרי צאתך מן הארץ יאדע התקלה לאבימלך וכן היה
כאשר נראה מפסוקי הפרשה ולפי הפירוש השני יאמר גור בארץ
הזאת כלומר לשון נופל על הלשון גור בארץ הזאת סנקראת
גרר ולא תבוש בעת רעה כי אהיה עמך והשם של העיר לרעה
יחשב לאבימלך ולא לך ובימי רעבון יטבעו ויהי רעב בארץ ה' ה' ה' ששם
היות שהיה רעב בארץ ועכ"ז מקפר ה' כתוב ויזרע יצחק בארץ הכונה ששם
היות שהיה רעב בארץ ועכ"ז מקפר הכתוב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא
בשנה ההיא כלומר עם היות הארץ שאינה חשובה כשאר הארצות של א"י
ועם היות ימי רעבון ברכו ק' שערים דויברכהו ה' וזה רמזו בתיבת ואבדך
אמנם עדיין צריכין לנו למודעי כי עיקר הבטחותיה של צדיקים הוא להיות
נפשם שבעה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו וקשה עלטולא דגבר' וטרדות
הרעב כנו' לזה הביא פסוק לא ירעיב ה' נפש צדיק כלומר כי הבטיחו ה'
שלא ירעיב נפשו מהשיג הדברים השכליים' זש זה יצחק וכי תימא שהשכנים
דעים הוא אבימלך וחברתו הם עיכוב גדול מהשפיע עליו מפע הקדושה
לא' והותרשעי' יהדוף זה אבימלך והו מה שרמו באומרו גור בארץ הזאת
ואהיה עמך כי כונתו ואהיה עמך הוא בשלא ירעיב נפשו כנוכס' בתיבת
עמך מורה כי הותרשעי' יהדוף

מ"ז לך ויאמר ה' אל אברהם לך לך אשה שמעי בח וראי והפי' אונן וגו' שמעי בת
אשה שמעי וראי והפי' אונן זה אברהם ושכחי עמך ובית אביך זו ע"א אומרים
בת וראי כו' לעץ אבי אהא' ויתאו הסלך יופיך זה מסה' והוא חפץ ליפוחך בעה' ולע"ה
כי

כי הוא אונן וגו' אמר ר' אבין משל' לצלוהית של פולישון הנפעה בבית
הקברות ולא היה אדם יודע ריחה מה עשה נטלוה וטלטלוה מסקו' למקום
וחודיעה ריחה בעולם כך היה אברהם בתוך עובדי אלילים אמר לו הקב"ה
לך לך סארצך ואני אוריע טבעך בעולם

דאוי לעורר במאמר מה הקשו חז"ל דקאמרי זשה שמעי בתוכו גס
קשה מה טעמו חז"ל בכתוב שמעי בת עם פסוק הפרשה שאמרו
זשה ומהיכן דרשו בכונת אביך שהוא על הע"א אומר' לען אבי אתה גס קשה
במאמ' באומרו ויתאו המלך יופיך זה ממ"ה דלא דרשי ביה כלל שאם הכונה
הוא מה שאומר אח"כ ליפותך בעולם וכו' מאי ליטנא דקאמר והוא חפץ
ליפותך דה"ל שהוא חפץ ליפותך בעולם וכו' ואם הם תרתי דרשות מנא
ליהו ז"ל גס קשה במשל שאמר רבי אבין דאינו דומה לנמשל כי הנלוהית
של פליטון הנפעה בבית הקברות אומר שלא היה אדם יודע ריחה אבל
אברהם כבר נתן ריחו בכבשן האשיג' כבין אומר נטלוה וטלטלוה כלשון
רכים גס אומרו והודיעה ריחה ולא קאמר וכתבה ריחה

הביאור דחז"ל ראו כפל תיבת לך לך ורש"י תי' להבאחד ולטובכתך אמר חז"ל
דקדקו באופן אחר ואמרו זשה דחז"ל הקשו בפי' זה דלא רשיה בפייה ולא
בפייה רשיה כי השמיע היא באונן ולמה געה הכתוב פסקי פסקי דקאמרי
שמעי בת הוא מדבר בשמיעת האונן וראי הוא בחוש העין ראה והט
אונן הוא בחוש השמע דה"ל הטו אונן ושמעו בת וראי ושכחי עמך וכו'
או להפך ראי בת ושמעו והטי אונן שהיא קושיא ענינה ודקה בפסוק
ומוכן בעגס באברהם לכן אמרו ז"ל זשה וכו' שהכונה שאמר הכה' לאברהם
שמע בקולי לאשר אבי מצוה אותך לך לך וכו' וראי כנגד מה שאמר הארץ
אשר אראך ר"ל כי שם תראה עין בעין באהפקלריא המאירה שכינתו כי
היא ארץ הקדושה והטי אונן אל דברי החטאים האלה אנשי עמך אשר
או' לען אבי אתה וכוה אות' תשליך אחרי גוך וזש והטי אונן לדבריה ושכחי
עמך ובית אביך דהיינו מה שאמרו' לען אבי אתה כי וראי בהטית אונן
שתשמע דברים רעים כלא תשכחם כמת מלב והוא פשט כפלא בפ' שמדבר
באברהם אמה עוד ויתאו המלך יופיך זה מלך מלכי המלכים ירצה כי
בשבתו כח"ל הוא תחת שר אחד משרי מעלה אבל בארץ ישראל הוא יתברך
משגיח עליה וזהו שרמו זה מלך מ"ה כי גבוה מעל גבוה שומר הוא ית' בא'
יש הטובה זו כי שם יתאו הוא בעצמו ולא ע"י שר זש יופיך דאין לך יופי גדול
מזה וכמו שאמרו שהו' רמזו בתיבת אשר אראך כי שם אראה פנים פנים
עמך והוא רמזו בתיבת וראי באמו' גס יש תועל' אחר זש והוא חפץ ליפותך
בעולם הוה ולעולם הבא בהרחקת נוק להיותך בין עובדי ע"ז ושם תדע כי
הוא כט ב 26

הוא אדומיך ולא אחר והשתחוי לו ולזה שם הפקוק תיבת יופיך בין הדבק
דחזרת למעלה ולמטה חזר למעלה כמט ויתאו המלך והו יופיך ויופיך
גכ כי הוא אדומיך וזה רמו בעב באומ' והוא חפץ ליפנתך בעול הזה ולעולם
הבא וזה שאמר רבי אבין משל לנלוותים של פליטון הנפעה בבית הקברות
ירגה ששם היותו בבית הקברות עם כל זה ריחו כודף ולא היה אדם
יודע ריחה רוצה לומר ערך ריחה כי אולי יחשוב איוה פתי כי לגבי
אותם העמאי' היה צדיק מה עשה נטלוה דומו כנגד כמה נסיונות שנתנכה
אברהם בטלולו ממקום למקום עם אבימלך ופרעה והוא עמד בצדקו
ונתפרסם שמו בכל העולם וזשכך היה אברהם בחן עובדי ע' כלו שאותם
הפושעי' לא ידעו ולא הכירו ריחו של אברהם כמו שהוא הנלוותים בין המתים
אבל בלכתו אל ארץ ישראל ולקחו את אשתו אבימלך ופרעה הכירו והורו ולא
בושו בגדולתה וזש הפקוק לך ירצה לך אל מקום שאתה חפץ בו שהוא
לפרסם שמו בעולם ושיעילו דבריך

אז ויברך ויברך את יוסף ואמר וגו' ראו את הקדושי כי אין מחסור ליראיו בשעה
שברך אבינו יעקב את יוסף וצא ופניו מצהילות והשבי' אומרים
יראו את ה' דין כל עמא עם קיי' בשביל שהוא מלך עם מן דקיי' קיי' מין ר'ל זה מנהג
קדושו וכו' כל העם להטות רצונם עם מי שהשעה עומדת לו שהרי יוסף בשביל שהוא
מלך נטה אחריו אבינו יעקב הרימי שהשעה עומדת לו עומדים ומקיי' מין
עמו מכל צד אמ' להם יעקב אבינו ראו את הקדושי אנא מספקא לכוליה
(פי' אני מספיק לכולכם בברכת) ויברך את יוסף ואמר וגו' דרכיה ואמרי
לה בשם ר' ויחנן וריש לקיש ר' ויחנן אמר לרועה שהיה רועה ומביש בצאנו
ריש לקיש אמ' לגשיא מהלך וחקנים לפניו על דעתיה דר' ויחנן אנו צריכים
לכבודו על דעתיה דריש לקיש הוא צריך לכבודנו

אני מאריך בקושיות כי יוכנו בביאור המא' בעזרת הציר הכה חז'ן
דקדקו בפרטה אומר ויברך את יוסף כי זאת הברכה לבני יוסף
היתה כי אח' ברך את יוסף עם שאר בניו בן פורת יוסף גפ הקשו ויברך
את יוסף ויאמר תיבת ויאמר מיותרת גם למה לו ליעקב להתחיל האלהים
וכו' ולמה נקט שם אלהים בעת הברכה יותר צדק שם שהוא מידת הרחמים
לזה הביאו חז'ן פסוק יראו את קדושי אשר ראוי לדקדק בו ג' מאי קדושו
ויראו דקאמר קרא' גם קשה למה נקט בשלילה כי אין מחסור
ליראיו ולא קאמר כי יש רב טוב ליראיו אבל הענין הוא
שיעקב אבינו להיחמו וכי ידע מה שיאמרו בניו ששטביל שהיה אב' מלך
ברך את בניו תחלה להם וגם לא ברך את בניהם וזש ויברך את יוסף כלומר
ראה

ראה בכבודתו שזאת הברכה יתלוה בניו ביוסף שלפי שהוא מלך לזה עשה
הקדמה ויאמר כלומר זאת היתה ואמרה אל בניו ואומר להם אתו רמו
הכאמר בכפוק יראו את ה' קדושו כלומר הן אמת שאתם ראויים לכל כבוד
אבל יוסף כופף עליכם ביראת ה' שאמרתם האלהים אתי ירא לא כן אתם
שלא חילתם עלינו בשם עמד בכפיון עם אדונתו ובארץ טמאה כמו מזרים
והוא עומד בצדקו באופן שמשלו נתתי לו לברך את בניו והו רמו באו' האלה'
הרועה אותי רמו לתיבת האלהים אתי ירא וגם שברך אתי רמו לכבוד אפי' שלא
היה מלך ועוד טענה אחרת שלפי שגולדו בארץ טמא' צריך לקדש' כבוד ה'
ז' יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו רמו לאבא מהפקא לכולהו כי
הברכות האלו מהאל ית' הם כי כל דבריו היו מאתו ולא ח' ושהיה עושה
משוא פנים למלכו כ' אמר יעקב בהקדמה זו שאומ' האלהים אשר התהלכו
וכו' הוא האלהים הרועה אותי מעדי עד היום הזה אשר נראה כעמיכם
שאני טועה מדרך השכל בשנותי את טעמי לחלוק כבוד ליוסף יותר מכס
וזה גם כן רמו להם לחכימא ברמיזא הקבנו ושמעו כלומר עדין יש ביניכם
חילוק לבבות וקנאה עם יוסף הקבנו להיות באחדות ושמעו כלומר הבינו
אל ישראל אביכם כמו שדרשו ז' שהא הוא עם ישראל אביכם וממנו הברכה
ויראו מלפניו ואל תחדדו כשרים כי לחיפות המלכות אתי עושה ורבי יוחנן
וריש לקיש כל א' טעם בכפוק כפי סברתו רבי יוחנן טעם או' הרועה אותי
והוא עשה משל אל הרועה את ז' אנו לרמוז שהוא יתבר' אנו צריך אלינו לא
אדרבא הוא מכלכל אותנו וכו' אבל ריש לקיש קא טעם אומר האלהי אשר
התהלכו אבותי לפניו והוא עשה משל לכשיא וכו' שהוקפים גורמים הנשואות
לכשיא כן האבות פרחו אלהותו בעולם ומוכל לומר כי יעקב דבר בעוה
גדולה ואמר שמנד אבותיו הקדושים יצדק לו' האלהים אשר התהלכו אבותי
לפניו כמשל הנשיא כשהוא יתברך צריך לכבדו יען פרסמו אלהותו בעולם
אבל מצדי אומר האלהים הרועה אותי כי אני צריך לכבודו כי בערכי הוא
קדמה לרועה את ז' אנו שהצ' צריכים אל הרועה שיכלכל אותם במרע טוב
כן כלכל אותי מעודי ועד היום הזה כי אני רואה בעצמי שאני בערך אבותי
שהתהלכו לפניו ויותר מזה נוכל לפרש בכפוק שהיה יעקב אומר האלהים
אשר התהלכו אבותי לפניו הוא שעמד לי בזכות אבותי אברהם ויחנן
לעשות שהאלהים יהיה הרועה אותי מעודי עד היום הזה

המלאך הגואל אותי מכל רע אמר' יוסי בר חלפתא גדולה היא הפרנס'
כפלים בלידה בלידה כתיב בעצב חלדי בנים בפרנסה כתיב בעצבון
חאכלנה כל ימי חייך ר' אלעזר שמואל בר נתן מ' אלעזר אמר הקיש
גאולה לפרנסה ופרנסה לגאולה מה גאולה כפלים אף פרנסה כפלים מה
פרנסה

פרנסה בכל יום אף גאולה בכל יום ור' שמואל בר נחמן אמר וגדולה מן הגאולה שהגאולה ע"י מלאך ופרנסה ע"י של הגב' גאולה ע"י מלאך המלאך הגאולה אותי פרנסה ע"י של חקב"ה שנאמר פותח את ידיו ומשביע לכל חי רצון ר' יהושע בן לוי אמר קשין מוונתיו של אדם כקריעת ים סוף לגזור ים סוף לגזרים וכתב ר' נחמן נותן להם לכל בשר :

ראוי לעורר מה דקדקו חז"ל בפסוק הפרשה להביא ענין זה ע"י עוד נריך לדקדק בדברי רבי יוסי בן חלפת' דקאמ' קשה הוא הפרשה דה"ל לומר קשה הפרנסה כפלים וכו' גם באומרנו בלידה דהוה ליה למימר כפלים מהלידה ע"י עוד נריך להבין דברי רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן דנראה דפליגי אהדידי דרבי אלעזר מ"ק פרכה לגאולה ורבי שמואל או שהיא גדולה וקשה טובא הא' קושיא מענין וכו' לא קרא' רבי אלעזר הפר' דקאמר המלאך הגואל וכפרנסה כתיב פותח את ידיו וקושיית' לשון דקאמר רבי שמואל וגדולה בולו כמוהו על ענין ראשון דכיון דפליגי את' ה"ל גדולה מן הגאולה וכו' וכו' למה לא הביא רבי שמואל מפסוק הפרשה שאומר האלהים הרועה אותי דהיינו פרכה והוא פסוק מן התורה ולא יבא מפסוק שאמ' פותח את ידיו שהוא מה כתובים : גם נריך להבין בדברי רבי אלעזר דקאמר הקיש גאולה לפרנסה ופרנסה לגאולה נרא' כפל ענין שהרי באו הקיש גאולה לפרנסה אין הקש למחצה : גם דיוק אחר דק' דלא נקט כקדר שהפרנסה הווכרה קודם בפסוק באומרנו האלהים הרועה אותי ואחר כך המלאך וא"כ ה"ל הקיש פרכה לגאולה שהוא הקודם : גם נבין כיון שהמאמר בעצמו מביאנו בפרשת בראשית פ' ב' על פסוק בעצבו תאכלנה ויש קצת שמויים ששם הזכיר ההקש ממה שאמר ויפרקנו מזרינו וקמיי' ליה נותן לחם לכל בשר : הנה בזה מתורץ דיוק זה דקודם הווכר שם הגאולה אבל עדיין קשה דפרנסה לגאולה היכן הוקשה : ואם הוא מדרוקש גאולה אליה ואין הקש למחצה אם כן למה כפל דבריו ואמ' ופרנסה לגאולה : גם יש שמי א' ששם אמר מה גאולה פלאים אף פרכה פלאים וכאן אומ' כפלים וכבודו דלא פליגי השני מאמ' אבל נריך לירד לקוף דעתו הביאור דחז"ל דקדקו למה שינה באו האלהים הרוע' אותי וכו' ובגאולה אמר המלאך אשר מזה מבואר תב' כי קשה היא הפרנסה כמו שאומר אח"כ שהיא ע"י הקב"ה ואמר קשה היא הפרנסה ולא אמר קש פרכה הוכיח דלא תימא שהקושי הוא מצד שהוא דבר מתמיד בכל יום לא כן הליד' שהיא לפרקים : ולשולל זה אמר קשה היא הפרנסה כלו' היא מצד עצמה כפלים בלידה ואמר כפלים בלידה ולא אמר מן הלידה לרמוז ענין אחר שמלבד שהיא כפלים מן הלידה יש לה ענין אחר שהיא כלולה בליד' שהרי לידה בלי פרכה אי אפשר שהיולד' צריכה כמה פרכה לחוק אות' שתהיה לה

לה כח לילד זם כפלים רוצה לומר היא כפלים וגם היא כלולה בליד' שלידה בלי פרכה ליכא ופרנסה בלא לידה איכא : והביא ראיה היות הפרנסה כפלים דכתיב בה בעצבו הוא בלשון רבים ומעוט רבי' שנים וכלידה כתיב בעצבו ור' אלעזר ורבי שמואל תרומיהו סברי ענין אחד ופליגי בענין אחר כי רבי שמואל לא פליגי את' שהפרנסה היא כפלים : גם הוקשה מפני שהיא בכל יום כמו שנתבאר מההקש של רבי אלעזר אבל קב' שנוכח עוד הפרנסה שהיא ע"י הקב"ה לא כן הגאולה שהיא ע"י מלאך אבל רבי אלעזר קבר דמה היא קרא דפיתח את ידיו ליכא למשמע מוכה שהרי כתיב ויפרקנו מזרינו שהוא בגאולה שהוא על ידי מלאך וכתיב נותן לחם לכל בשר והכל יהיה ע"י מלאך שכוונתו ששם שליח של הקב"ה שגאלנו שהוא כמו שויפרקנו מזרינו הוא בעצמו כמו כן נותן לחם הוא ע"י שליח וכחשבו כמו שהוא בעצמו הנותן וכן בפסוק הפרשה נוכח לומר האלהים הרוע' אותי הוא על ידי המלאך הגואל אותי וכן פסוק פותח את ידיו הוא כמה ששולח מלאכו ומשביע ע"י לכל חי רצון באופן דליכא למשמע מה שמביא ראיה רבי שמואל : ולכן עשה רבי אלעזר ההקש שלו בהשואה אחר בלי תוספת ומרגעת ואמר הקיש גאולה לפרנסה ופרנסה לגאולה בא' משני פנים הא' שהקיש גאולה לפרנסה הוא בפסוק תהלים ויפרקנו מזרינו ואחר כך כתיב נותן לחם וכו' הרי שהקיש שם גאולה לפרנסה ולהיות שזה ההקש הוא יותר נכון מהקש הנאמר כאן שהקיש פרכה לגאולה בפסוק האלהים הרועה אותי המלאך יען כי איכא ביה תברא מאלהים למלאך לזה הזכיר קודם הקיש גאולה לפרנסה הוא ההקש האומר בתהלים שהוא הקש שלם בלי שמי בו כלל ואחר כך אומר ופרנסה לגאולה בהקשה של הפרנסה שנת' בו האלהים המלאך ואינו הקש גמור קוף קוף הוא הקש כפול אשר מחמת יתרון ההקשים נלמוד שני דברים הא' הזכירו כאן חז"ל והאחר שם בפרשת בראשית כי מההקש האומר כאן הוא לימוד מה גאולה כפלים דכתי' אנכי אנכי הוא מנחמך נחמו נחמו כן הפרנסה ומה פרכה בכל יום אף גאולה בכל יום האל' יתברך עושה לנו כמה נקיים אלא שהם מוכנים מוכני אדם ושם בהקש של תהלים מלמד שמה גאולה פלאים דכתיב מורא תהלו עושה פלא בענין הגאולה שהוא דבר פלא שתמהים בה בני אדם כן הפרנסה הוא דבר פלא שישיג האדם אפילו ההכרחי וזה השמיענו בהקש של תהלים דכתיב ויפרקנו מזרינו נותן לחם וכו' כי אפילו הלחם לבדו קשה כקריעת ים סוף וכמו שאומר ר' יהושע בן לוי באופן שלזה נריך שני הקשים שמההקש הנאמר כאן בהאליהם הרועה איכא למימ' דהיינו בהקפיק' לו כל הצורך ביתר שאת ולא בפרכה ההכרחית' אבל מההקש של תהלים יובן שאפי' ההכרחי דאם קאמר קרא נותן לחם לכל בשר אחר ויפרקנו רומז שאפילו הלחם

הלחם הוא שקול כמו הגאולה וזה הענין בעצמו נכלל לומר באופן אחר קשה היא הפרנסה כלומר ההכרחי לכד בלי מותרות כלל ומה שלא הביא רבי שמואל פקוק האלהים הרועה אותי שאין ראיה דשאני יעקב שזכותו עדיף שיתכונן ע"י הבה אבל מפקוק פותח את ידיך ומשביע לכל חירצון דקאמר לכל חי היא ראיה עצומה שכל מין המתגוררים הוא ע"י הקב"ה והושע בן נוי הוסיף לקח טוב שמלכה שגדולה הפרנסה שהיא ע"י הקב"ה ולא על ידי מלאך הם קטין מזונותיו של אדם ירצה מזד שאין באדם הכנה לקבל כמו קריעת ים סוף שהיתה הפך מהטבע והיתה קשה לפני הקב"ה יען כי הללו עובדי ע"א כדכתיב ועבר בים נר' כן הם קשים לפניו יען שאין בנו הכנה לקבל וזה דקדק באומרו מזונותיו של אדם בכינויו ולא קאמר מזונות האדם וקרא דייקא דקאמר נותן לחם לכל בשר תיבת בשר מורה שאינם הגונים ולזה לא הביא פקוק פותח ידיך בפקוק המלאך הגואל כמו שהביא ר' שמואל שיוכח ממנו שהוא קשה מן הגאולה כמ"ס תנא קמא שהם שנים :

ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וישא כי מבורכו ירשו ארץ ומקול ליו יכרתו אמר ר מאיר כל המברך את ישראל כאלו מברך את השכינה שנאמר כי מבורכו כי מברכהן לא נאמר לאכי מבורכו אמר ר שמעון בן יוסי כל העוור את ישראל כאלו עוור את השכינה שנאמר אורו מרוו אמר מלאך האורו ארור וישיבה כי לא באו לעורח ה' וכי צריך סיוע אלא ללמדך שכל העוור את ישראל כאלו עוור את השכינה אמר ר' ישמעאל את מוצא שהצדיקים מברכים לבניהם בשעה שיתחם שכן הוא ואומר לעשו ואברכה לפני ה' לפני מוחי לפי כשחלה יעקב נטל יוסף שני בגינו וחניסם אל אביו שיברכם :

ראוי לעורר ראשונה מה הקטן חזל בפ' הפרשה שאמרו ז"ש וכו' עוד קשה מאי קאמר ר' מאיר כי מברכהן לא נאמר שהרי הפכו הקודם אליו ואומר לזה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן וכינר יצדק כי מברכהן ירשו ארץ כיון שאינו מדבר אלל בצדיק א' דתידוק מניה שכל המברך את ישראל כאלו מברך את השכינה : גם ר' שמעון בן יוחאי ע"ה מאי קא מוסיף על תק' דכל העוור וכו' דודאי כיון שהמברך וכו' כאלו מברך את השכינה כן בכל הפרטים ולמה צריך קרא אחרינא של כ"ל באו לעורר ה' וגמ' : ומאי קאמר ר' ישמעאל את מוצא שהצדיקים מברכים לבניהם וכו' מאי קאמר שהיה לו שייכות עם הראשונים ודברי הראשונים צריך להכין שהיה להם שייכות בפר דלר' ישמעאל כי הוא דקאמר הנה אביך חולה שהוא עת לקבל הברכה לפיכך לקח שני בנו ובן אביו לכל לפי דברי קאמרי ור' שמעון נרא' דלא

שיך

פ"ג הכס
אביך חולה
א"ס כי
מבורכו ירשו

שיך כלל : גם מאי קאמר שכן הוא אומר לעשו דה"לל שנאמר ואברכה לפני ה' לפני מותי : גם קשה למה מאריך כל כך לפיכך כשחלה יעקב נטל יוסף שני בניו וכו' נראה אריכות לשון די שיאמר לפיכך נטל יוסף וכו' דודאי בחלה יעקב עסקין שמדבר בפ' הנה אביך חולה :
חביאור רחל הקטן למה אומר ויהי אחרי הדברים דכל אחרי מופלג ובפ' הקודמים כתיב ויקרבו ימי ישראל למות שניו ושכבתו וכו' נראה תכיפות אל המיתה לכך אמר ז"ש כי מבורכו ירשו ארץ דקשה שם דה"לל כי מברכהן לפי שבפ' הקודמים כתיב יודע ה' ימי תמימים לתת להם שברם שונחלתם לעולם תהיה להחיל להם ארץ החיים ולא יבשו בעת רעה וכו' לא כן הרשעים כי רשעים יאבדו וגו' ופיר' ההפרש של הרשע מן הצדיק כי לזה רשע ולא ישלם אפילו מה שלום מאחרים והצדיק אדרבה חונן ונותן משלנו ולכן ראוי הוא כי מברכהן ה' לצדיקים שירשו ארץ כמו שאמר ונחלתם לעולם תהיה ומקלליהן לרשעים שיכרתו כמו שאמר כי רשעים יאבדו כן היה לו לומר בכתובים אבל הכונה ברישא דקרא השמועו מה שאומר ר' מאיר כי מבורכו דכל המברך את ישראל כאלו מברך את השכינה ולכן נקט קרא לשון יחיד כי מבורכו של ה' הם המבורכים של הצדיקים הנוכח לעיל יען כי המברך אותם כמברך את השכינה וכן בקיפיה דקרא השמועו מה שאומר את ישראל וכו' כי לכן מרוו לפי שלא בא לעזרת ישראל קללו מלאך ה' וז"ש ומקוליו יכרתו וכונת' ז"ל כזה שיוסף היה מתרשל פן יאמרו שתכף רצה לקבל שכרו של ההבטחה שהבטיח לאביו להוליכו אל מקום אבותיו לז"א ויהי אחרי הדברים האלה כלומר מופלג מהדברים הכל' ויאמר המגיד שהוא אפרי' שהיה חכם בחכמ' שא"ל שהיה משמש את יעקב דשמושה יותר מלימודה או השכינה שהוא ראש המטה המכ' בפ' הקודם הנה אביך חולה יר' כמותן טוב טעם לכל יתחיל ללכת אליו ואל יחשוב וישעה לדברי שקר שיאמרו שהולך לקבל שכרו שיקתום פיהם בשתי טענות מספיקות : הא' שאדרבא הוא מוכהו כמה שיברך אל בניו כאלו מברך את השכינה ועוד דכיון שהוא חולה וצריך עזר לתמוכו כלל העוור את ישראל כעוור את השכינה ובכניסת יוסף שהיה בן גילו היה מקל מעליו אחד מק' מחוליו כמו שרמזו בויתחזק ישראל וישב על המטה שחבר א' מששים כמקפר המטה נט' וז"ש ויקח את שני בניו הוא הבחינה הראשונה לשיברכם ותיבת עמו שהיא מיותרת רומז הבחינה השנית שכלכתו הוא היה עור אל אביו להקל מחליו אבל רבי ישמעאל אמר שאין צורך לאלו הטענות שבהיותו חולה הוא טענה מספקת עמו ללכת אל אביו ואל יחדו אותו שכן היה מנהגם שאת מוצא שהצדיקים מברכים לבניהם בשעת מיתתם יען כי השכינה נמצאת שם באותה שעה לקבל נשמתם שכן הוא אומר לעשו ואברכה לפני ה' לפני מותי

ל א I 30 ולהיות

הנה אביך חולה
א"ס כי
מבורכו ירשו

להיות שאלו הדברים לא באמר כי חס כרמקס כשמו ברת עם יעקב
שמעתי את אביך מדבר עם עשו אחיך לאמה כונה דבקה לפרט ליעקב כי
מה שאמר יצחק כטרם אמות הכונה בעבור היות לפני ה' ששם השפוינה
כאמור ולזה אמר רבי ישמעאל את מוצא כלומר אעפ' שלא בדברי יצחק
אתמר כפי הכה תמוגאם בטוב דעתך בזהו כונתו כמו שאמר הרב רבך בתיבת
לאמר באופן שזאת טענה יוקפאת שלפיכך בשחלה יעקב נטל יוסף שני
בניו והכניסם עיברכס דליכא למוחס למידי שהטעה גריכה לכך כאמור

מזל המדע
הזה לכם
ראש הסדר
קול דודי
פנה זה כח

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים וגומ' החדש הזה לכם ראש
חדשים ההר קול דודי הנה זה בא וכל הענין בפרשיות עד עמכם
שנאמר ענה דודי ואמר לי מה את עושה כאן במקום שמאים אשר בשר
חמורים בשרם וזרמת סוסים וזרמתם קומי לך רעיתי אפתי ולפי לך אמרו
לפניו רבין העולם ארבע מאו' שנה אסרת לנו להשתעבד ועדין לא שלמו
אם להם כבר שלמו שני כי הנה הסתו עבר מיד גילו הצדיקים את ראשיהן
שהיה מכוסה שנאמר הנצנים נראו בארץ אלו הים שבטו של לוי שהיו
צדיקים כולם דא הנצנים נראו בארץ אלו חכמים בני אהרן אלעזר בנו
פנחס בנו דא הנצנים נראו בארץ אלו המלכים רוד שלמה רחבעם ואסא
ואביה דא הנצנים אלו הלויים אסף הראש ומשנהו זכריה כיון שראה הבה
כך אסר עת הזמיר הגיע זמן של לויים לומר לפני שיהיו וזמורים
דא עת הזמיר הגיע כיון ששמע הבה את ישראל שאמרו את השירה אכר
וקול התור נשמע בארצו ששמע קולן בזכות אברהם שהקריב תור וגו'
מה כתיב אחריו התאנה הגשה פניה אלו הצדיקים והישרים והזופנים סמדר
נחנורית אלו הבינוניים שעשו תשובה מכאן ואילך קומי לך רעיתי אפתי
ולכי לך כשיצאו ישראל מצרים אמר להם הבה אין לכם חדש גדול מזה
לפיכך נקרא ראשון שנאמר ראש חדשים

ראוי לעורר במאמר ראשונה מה דקדקו חזל כפקוק הפרשה שהביאו
הה' גם צריך להבין מאי קאמר וכל הענין בפרשנות עד עמכם
שנאמר ענה דודי ואמר לי בראה דברים כלי הכנה כלל גם מאי קאמה מה
את עושה כאן וכו' דהיכא רמיוא בכתוב במקום שמאים וכו' וכי לא ידענת
שהיו שמאים ולמה לא יאמר להם בשעבוד קשה בחומר ובלבנים כי מצד זה
יגאו כוריון יותר ומהו כונת במקום שמאי אשר בשר חמורי בשר וזרמת סוסי
זרמתם עוד קשה שאם דברים של מה אתה עושה כאן רמזים הם בקומי לך
הנה כע' קא דריש אח' קומי לך אמרו וכו' אבל זה אינו קושיא שקומי לך
חזור למעלה ואח' כע' הכה הסתו דריש אמרו לפניו אעפ' שבדרכים

וע

יש הפס' בקומי לך וכו' מקושר למעלה גם צריך להבין אומ' מוד גילו הצדיקים
את ראשיהם ולמה לא גלו מקדמת דנא ראשיהם שכתו על לוי שהיו צדיקים
כולם ומה הוא הכיטוי שהיה להם דקאמר שהיה מוכנה וצריך להבין אלו
הפירושים דקא דריש בשכתו של לוי וזכהיים ובמלכים ובלויים אכר
הראש וכו' מהו הבינוא שכימהס ומה הפרש משכתו של לוי ללויים כי לאו
לויים הם גם צריך להבין אומרו כיון שראה הכה' כך אמר עת הזמיר למה
ראה זה עתה ולא קוד' אס הוא בשביל שהושל זמן השעבוד אס כן אינו תלוי
בראיה שהרי בכל זמן היה יכול לראות הצדיקים שכתו על לוי והכניס
זה מלכיו והלויים כנראה שהם דברי בלי הכנה והיכא רמזא כל שאו הדרשות
בפקוק הפרשה גם צריך להבין באומרו דא עת הזמיר הגיע כיון ששמע
הבה את ישראל שאמרו את השירה כי אינו מגדון דידן שעתה הוא מדבר
ביציאה גם קשה מאי קאמר אמר קול התור נשמע בארצו ששמע קולם
של ישראל בזכות אברהם שהקריב תור וגו' ולמה לא ישמע קולם בזכותם
שאמרו שירה ומנא להו לדרוש כך לימא עת הזמיר הגיע דהיינו הגיע
זמן של ישראל שאמרו שירה בים כמו שדרשו הגיע זמן של לויים לומר לפני
שירים וזמורים כי יותר בקרוב היה ענין השירה וככין אומרו מה כתיב אחריו
התאנה חנטה פניה אלו הצדיקים והישרים וכמדורש רבה בשיר השירים
דרשו אלו פושעי ישראל והסכרה מותנת שהם התאנים שלא נתבטלו כמו
אכלה פנה ומאי סברתיה המדרש וככין אומרו מכאן ואילך קומי לך אס
מכאן ואילך הוא אחרי השירה וכו' קשה שלא שייך בשגס כע' אמר אח' כ
בשיצאו ישראל מצרים אל הכה' וכו' זה הכלל המאמר הזה בולו מקס' הוא
ואומר דורשני חזל דקדקו בסני הפסוקים של הפרשה
בו יאמר ה' אל משה ואל אהרן ופקוק החדש הזה לכם קצת דקדוקים אשר
יתרצו כפי דרשתם כל הפסוקים כמין חומר האחד קשה למה נאמר בארץ
מצרים שחזל דורשים על זה כמה דרשות גם למה אל משה ואל אהרן בזה
הדבור יותר מבשאר הדברות הן אמת חזל אמרו דאפי' במקום שנא' הדבור
למשה ולא אהרן יש כל' כן' מעשים למעט שלא היה אלא למשה לבדו אבל ודאי
צריך טעם למה היו באותם הפרטים אל משה ולא אהרן ועתה כפרש בוואמר
זה למה היה לטניהם גם תיבת לאמר קשה עוד דקדקו תיבת הזה דה' לל
החדש לכם ראש חדשים עד שדרשו חזל מכאן שנתקשה משה בחדוש הלכ' כ
וכמור' ש' וזה מעשה המורה כמורה באצבע לזה אמ' הה' קול דודי הכה
זה בא דקדקו תיבת זה האמורה שם דה' לל קול דודי הכה בא אבל רמו כי
כשבא ליהם משה בתיבת זה בא להם והיינו החדש הזה דקא' פה בפרשה
וליהנותהו ידוע מה שאמרו חזל כי יומי החשך מתו כל פושעי ישראל כי
זחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים א' מחמשים או מחמס מאות בזה יוכן

כונת זה המאמר דחול דקדקו שם מאי קול דודי קאמר מתחלה ולאחר כן
אומר ענה דודי ואמר לי אבל הכונה כי הם שני זמנים הראשון היינו באותם
המכות ראשונות שהיו פושעי ישראל מרובים ורובא דרובא רשעים היה קול
דברים הם שומעים כמי ששומע קול מדבר שלא לנוכח ואח"כ במכת החטא
כשמתו אותם הרשעי' כולם נתפרסם להם יותר הדבור זש בעה וכל הפרטי
עד עמכם היינו הש' פרעה אחר מכת החשך גם טפכם ילך עמכם כי אז
הוא מה שבאמר ענה דודי ואמר לי מה את עושה כאן דמקדמת רחא אלן
ואלן רשעים היו כי אז יין בחר רובא ואח"כ המקו' של טמאים מכוון להם אבל
עכשיו שכבר מתו כל הפושעים הם הרבים נודק שענה דודי עי' משה
ואמר לי עי' אהרן קומי לך וכו' מה את עושה כאן במקום טמאים דכיון שזו
היו דיוקים בטכבר מתו הרשעים אינו מקייחם המקום אליהם ועבדי' עדין
זריכים אנו למצא להם זכות שבעבורו יצאו דהיינו משום שהיו פרושים
בעריות כמס' חול' ג' בעול וכו' לזא הגנאי של וזרמת סוקים וזרמתם שהיו זנואים
וטמאים לא כן ישראל שהיו קדושים בזה לכן קומי לך רעיתי יפתי עתה נודק
שדך כ' עמך לנכח שכב' עתה היו כולם יפיים אחר שהם הפקולת הפושעים
שבימי' אבל הם אמ' לפגאו רכון העולם ת' שנה אמת לנו להשתעבד הכונה
הן אמת שלא ראי אלן כראי הפושעים מפני שלא היו רוצים לזאת שהיו
אדוקים בטומאתם מפני העושר אבל לו מטעם אחר של חסידות באו שעדין
לא הגיע זמן והשיב הש' כי הנה הקטו עבר וכו' שכבר נשלם זמן' כשנחשוב
מבין הבתרים וכמו שאמרו חז"ל דלא קאמר קרא כי גרי היה זרעך בארץ
מזרי' לא בארץ לא להם דהיינו ארץ מזרי' ושא' הארצו' ומוכל לו בזה הענין
רמזו באו בארץ מזרי' לא כלו' שזה הענין ישיב להם כשיא' לו שעדין לא הגיע
הזמן וכי בארץ מזרי' כתי' והו' רמז מה של' שם כי הנה הקטו עבר וזש מיד גלו
הדיוקי' ראשיה שהי' מוכו' כלו' שמקוד' שהיו הרו' רשעי' היו מוכו' הדיוקי'
ועתה שכבר מתו בחשך גלו הדיוקי' ראשיהם הם שבטו של לוי זש הנכנים
בראו עתה בארץ שהיו מוכוים מקודם כאמור על שבטו של לוי ד"א אלן
הכהנים והכונה כפי טי' הפירושים שמוכין תיבת לכהם האמור בפסוק כלו'
לכהם ובעבורכם משה ואהרן משה שהיה לוי ואהרן כהן בזכות היוצאים
מהלביה יהיה ראש חדשי' ולפי זה נראו בארץ היינו בארץ מזרי' אבל כפי
השני פירושים אחרים שהוא על המלכים הנוכ' והלויים אכף וכו' עתה אמר
ריבותא טפי שגם הנכנים נראו בארץ היא אף גרם שעת הזמיר הגיע כי
הכל גלוי לפניו ית' והוא ראה מה שעתיד להיות בארץ הקדש אמר עוד כיון
שרא' הכה' כך אמ' וכו' לפני זה הפי' מוכו' שרא' ה' מה שלא ראה שום כבד' כי
לפי הפי' הראשונים שהיו שבטו של לוי אלו הכהנים פנחם כולם ראו אותם
אבל עתה ידק דכיון שראה הכה' מה שלא ראה אחר שהוא על העתיד

שהוא

שהו' ית' כופה עתידו' אמ' עת הזמי' הגיע הגיע זמן של לוי שירי' ומומורי'
ולפי זה וקול התור נשמע בארצנו יהי' על שבטו של לוי שהיו עוקקי' בתורה
בארצנו היינו בארץ מזרי' לפי מה שקובר הפי' ראשון כפי' הנכנים שהיו
שבטו של לוי אבל כפי' הפי' הראשונים שה נכנים נראו שהם הלויים אמר
ד"א עת הזמיר הגיע כיון ששמע הקב"ה את ישראל שאמרו את הסי' אמר
קול התור נשמע בארצנו ירצה שהאל יתב' אמר הן אמת שעת הזמיר הגיע
שעתידים לומר ישראל שירה אבל אינו מקפיק להם כיון שעתה לא היו
זכאים כי הם הלויים שהיו נדיקי' ולזה אמר הגיע זמן של לויים לו' לפני שירים
וכו' כיון שהם נדיקים גמורים מעתה אני שומע כלא' אומר לפני מה שעתידים
לומר אבל בישראל מי גרם שהיה האל שומע כאלו' אומרי' שירה זכותו של
אברהם וזכות אבות אשר בלי כפך ידמו אל נור חונכו וישובו מכסלה זש
קול התור זה אברהם גרם שנשמע בארצנו השירה שעתידים לומר' מה כתוב
התאנה חנטה פגיה אלן הדיוקים והישרים ועמו שפגיה הוא נוורה על
והפרי שיצא כבר לעולם אבל הבנויי' עדין זריכים לעשות פרי' וליכא אלא
ריח לבד שעשו תשובה מכאן ואילך קומי לך כלו' בזכותך ואיך זריך לזכות
אחרים בזכות אבות הרי בזה תרצנו כל מה שדקדקתי' כאמור ולפי האמת
שהוא קשה ההכנה אבל זהו הכנה לפי עי' ליטבו'

ויצא יעקב וכו' לא יצא משם אלא הוא ואת אמר ויצא לא כל זמן שצדיק
בעי' הוא וזוה הוא שבחה הוא הדרה יצא משם פנה וזוה פנה הורה
פנה הדרה ורכוה ותצא מן המקום אשר היתה שמה וכו' לא יצא משם לא
היא וכו' אלא כל זמן וכו' נחא תמן שלא היתה שם אלא אותה צדקת בלבד
ברם הכא לא חיו שם יצחק ורבקה אלא לא רומה וזכותו של צדיק אחר
לזכותם של שני צדיקים:

ראוי לעורר מה הקשו חז"ל וכי לא יצא משם וכו' והלא כמה חמרים
וכו' וכי יחשוב החמרים והגמלים שיצאו' גם קשה כפל דברו'
כאומ' זאת אמת ויצא יעקב שהוא כפל דברים דהיינו מה שהקשה וכי לא
יצא משם לא הוא' גם מאי הוא וזוה הוא שבחה הוא הדרה דקא' הדברי'
כפולים: גם ככיון אומרו ודכותא ותצא מן המקום וכי לא יצא וכו' דלמה
זריך לחזור הקושיא שם והיה לו לקצר דבריו ודכותא ותצא מן המקום שכל
זמן שהצדקת וכו' גם מאי קאמר ניחא תמן וכו' הוה ליה לאקשוני' כאן
דמאי דניחא תמן ידוע הוא' ועוד קשה כי זאת הקושיא של ברם הכא
לא היו שם יצחק ורבקה יקשה אותה קודם הביאו ודכותא ויאמר והלא
היו שם יצחק ורבקה וכו' וניח' טפי כי בזה האופן אין צורך להבי' ודכותא

דמכ'ט

חז"ל וכו'
יעקב מבאר
וכי לא יצא
משם אלא
הוא וכו'

דמוכס נפיק טאס אפילו בהיות שם שני צדיקים יצחק ורביקה קאמר פנה
זיוה פנה הודה כל טכן שם שלא היתה אלא אותה צדקת לבדה ועו' קשה
למה השמוענו הדבר בשני מקומות שכל זמן שהצדיק בעיר הוא הוד' הוא
זיוה והדר' פה ביעקב ושם בכעמי הלל דבר הוא וזאת הקושי' היא לחזקין
כי בשלמא ביעקב הוא לאשמועינן הפך מאי דקאמר דכיחא תמן דקאמר
דהוה אמרינן כי בשאין אלא צדקת אחת או צדיק אחת בעיר כשיוז' מטס
פנה הודה וכו' אבל כשיט אחרים הוה אמינא דלא קמ"ל אבל לישמעלין
ביעקב שאעפ"י שהיו אחרים שם יצחק ורביקה פנה זיוה וכו' וכל טכן בכעמי
עוד צריך לדרקדק למה שינה את טעמו ולא קיפיה ריטיה דקאמר יצא מטס
פנה הודה וכו' ולא קאמר יצא מטס יצא הודה או פנה מטס פנה הודה כו'
כפי גרסת הפריש דגרסי הכי ברכה צריך להבינ' מאי כונתם :

הביאור הוא דכונת חזל הוא דקשה מה כונת הפסוק' לומר ויצא יעקב
דהילל וילך יעקב חרבה וכודאי שיצא ממקומו ולתרוץ זה
היה אפשר לומר של היות שיעקב היה בורח מעשו בזאת מה הארץ שהי' אביו
לא נתפרסם ויציאתו רק כשיצא מבאר שבע שהוה מקום אחר שהלך שם
להתפלל כדחזל אבל חזל במאמר זה מפרטי' באופן אחד והוה דקטי' קושיא
אחרת וכי לא יצא מטס מבאר שבע אלא הוא והלא כמה חמרי' כמה גמלי'
יצאו אשר אין לכו תועלת לדעת ויציאתם ואת אמר ויצא יעקב הלומ' טקושתו
שכמו שאין לכו תועלת בכפור ויציאת הגמלים וחמרים כן מה לנו לדעת
ויציאת יעקב אלא שכונת הפסוק לומר שכל זמן שהצדיק בעיר הוא זיוה ר"ל
במעשיו הטובי' מאיר לארץ להשפיע טעם ברכ' וכוה הזיו ריחו לאור תורתו
ומעשיו הוא שבה' הוא הדרה שמשיע על העיר מוטובה בשבח להטיב להם
ככל תענוגי' העולם הזה על ידי מה שמשיב אותם ככפסם להדריכ' בדרך
טוב' כמוהו ושם הוא ר"ל לעצמו מאיר קדושתו על הארץ וכוה הוא שבה
להדריכס כמוהו הוא הדרה כנגד הטוב המגיע עליהם על ידי כך או
באמר שלקח ג' חלוקות כנגדו וכנגד יצחק ורביקה שהיו שלשה כי ביציאתו
עשה רושם לשלשתם כמו שכתבמר יצא מטס פנה הודה וכו' אינו אומר יצא כי
לא לבד יצא השלישמה שהיה הוא משביח אלא פנה גם מאחרים הוד' זיוה
והדרה כי אינו דומה זכות צדיק לבדו כמו שאומר אחר כך ודכותא ותג' מן
המקום הכונה שכמו שבאיש הצדיק נודק ענין זה כן באשה אעפ"י שאינה
בכל המצות עושה רושם ביציאתה וחזר להקשות שם הקושיא כי שם קשיא
הקושי' יותר שהאריך באו' מן המקו' אשר הית' שמה די' שיאמ' ותצא מן המקום
אשר היתה מאי שמה ואפי' הכל מיותר ומקפיק ותצא מן המקו' יאמכס בזה
הענינים הקושיא של ברוס הכא כי אדרבא נראה כאלו נותן הפסוק טעם
למה וציאתה עשת' רושם יען אשר היתה היא לבדה שמה אבל ביעקב שהיו
יצחק

יצחק ורביק' לשלם שאינו עשה רושם וזס כיחא תמן כי בזה הענינים הקושיא
של ברוס הכא וכו' לא טהוה מוכרח שג' שאינו דומה צדיק אחד לזכות שני
צדיקים כלו' טענה רושם גם בחקרונ' האור שהיה בצדיקים הנשארים שם
ממה שהיו מאורים בהיות יעקב שם לאחר שיצא משם ועתה כונת אשר
היתה שמה הוא באופן אחר טעם היותה במקו' אשר לא טהוה טדה מושב
גם יחודה היתה בה הודה זיוה והדר' ולכן הוצרך להשמוענו הדבר ביעקב
ובכעמי דאי אשמועינן ביעקב ה"ל משום שהיה איש צדיק גם מצד מקומו
צדק בו זיוה הודה והדרה אבל בכעמי שהיה אשה גם מצד מקומו' ליכא זיוה
וכו' אימא לא ולי אשמועינן בכעמי הוה אמינא הכיחא תמן שלא היתה שם
אלא היא :

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' ר' יוסי בן אברהם פתח כמה לך בשרי
בארץ ציה ועיף בלי מים רבי אלעזר בשם רבי יוסי בר זכורא צמאה
לך נפשי כמה לך אמר רבי איבו ככמהות הללו שהן מצפים למים רבנן
אמרי' כשם שנפשי צמאה לך כך רמז אברי' שיש בי צמאים לך היכן בארץ
ציה ועיף בלי מים על כן בקדש חזייתך על כן בקדושה חזייתך לראות נפשי כו'
עוד וז' פמליא שלך וכבודך והנה ה' נצב עליו עכ"ל :

וראו לעורר מה כונת רבי יוסי בפתיחא זו ולא פירט בה דבר עד שכל
רבי אלעזר משמו ופירט צמא' לך כפשי כמה לך טגס הוא קתס דבריו
לולי רבי איבו שאמר בכמהות הללו שהן מצפים למים גם דקדק תיבת
הללו דקאמר מספיק שיאמר בכמהות הללו שהן מצפים למים גם דקדק להבינ'
במאי קמפלגי רבנן דקאמרי' כשם שנפשי וכו' וקשה דהיכא רמיזא בכתוב
הקש זה גם אומרם היכן בארץ ציה וכו' גם למה שינו הכתוב ודרשו ע"כ
בקדש חזייתך בקדושה חזייתך ומנא להו שהוה ביעקב שאומר לראות עיניך
זו פמליא שלך וכבודך והנה ה' נצב עליו :

הביאור דחזל הקשו בפסוק הפרשה תיבת והנה דקאמר דהילל לומר
וה' נצב עליו עוד הקשו דמאי אתא לאשמועינן שהיה נצב
עליו הילל תקף ויאמר אני ה' וכו' ומה לנו באומרנו נצב עליו כל טכן
שאין צורך לאומ' כלל דפשיט' שהוה יתברך על כל העולם ובשלמ' באברהם
כאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו דרך כבוד אל המלאכים טעם שדרשו
כאנשים לא כאמר לפכויו שבראה כתלמוד לפני רבו אבל כאן לא טייך כלל
לומר עליו ודי שיאמר והנה ה' נצב וגומ' ור' יוסי בפתיחא זו תירץ שהכונה
שאבינו יעקב היה מצטער בצאתו חונה לארץ שח' יש' הוצא שם דומה כמי
שאין לו אלה ול' היו שאירע לו כל מה שאירע לדוד כמט' כי גרשוני מההרפת
בנחלת

מזל נכס
ה' עליו ר'
בן זמר' פסח
צמאה לך
נפשי כו'

כחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים דהיינו בזאת ח' ולכן היה אומר
במומוור זה אלהים אלי אתה כלו' אעפי' שאני יוצא ח' אלי אתה אשחרך
כלומר אחלה פניך עם תהיה שכינתך עמי כי אני רגל מהמרכבה ושכינה
עמי כן יעקב בהיותו מצטער על זה גילה לו האל יתברך שהוא המרכב שלו
שהאבות הן הם המרכבה ומבשרו יחזה אלה בכל מקום שיהיה וזה רמז באו'
והנה ה' נכב עליו שהוא מרכבה לשכינה כאמור וזה רמז בפתוחה כמה לך
בשרי כלומר החומר הוך וקדוש משכן ה' בארץ ציה ועיף בלי מים הוא רמז
אפילו בח' . וזה רמז ליעקב לפי שהוא היה מצטער בזה וכו' מוכן דקא'
והנה שהוא כמשיב על מה שהוא היה מתאוה ועתה פירש הכתוב זמאה
לך נפשי כמה לך בשרי ר' כפי מה שמודרך החומר ומתקדש לה' כך הנפ'
משתוקקת וזמאה לחוות בנועם ה' כי עי' מה שהגוף מתקדש שהוא גם כן
מושכן לנפש שהיא חלק אלוה ממעל ככה תעלה במעלות השתוקקו' הנפש
אל צור חובבה הוא ה' ממעל ישרה שכינתו ושפיע קדושתו עליה וזהו מה
שפירש רבי אלעזר משמו במשל כחות ואמר זמאה לך נפשי כמה לך כלומר
הזמאון הוא כמו הדבר שמתאוה לשוב אל פרו' וכמו שאמרו הטבעיים
שהבר עולה הלהב למעלה יען יקוד האש הוא למעלה כן הנפש שחובבה
מתחת כפא הכבוד היא מתאוה לחוות בנועם ה' ז' זמאה לך נפשי כמה
לך כלומר כמו שהיא לך כנו' אמר רבי איבו ככמהו' ה' ללו' כמו שהכמהי'
שרשם הוא מלחות המים ובטבעש הוא שהן מצפין למים כן הנפש בטבעה
להיות זמאה לך כשהיא בגוף האדם ז' בשרי כלומר שבהיותה בבשרי
דהיינו החומר היא בארץ ציה ועיף בלי מים כלומר כמו מי שהוא בארץ
ציה ועיף שמתאוה המים כן הנפש בהיות' בבשרי שהוא הגוף כאמור רבנין
אמרי באופן אחר כי תיבת כמה הוא לשון כמות ואכות ואומר כשם שנפשי
זמאה לך כלומר בלה באחת שאין בנפש חלקים כן רמז' אברים שיש בי
כלם כאחד זמאים לך ועתה בארץ ציה הוא מראה מקום כי בהיותו בארץ
ציה כש' הוא בקדש שהו' כה' והיינו כמה שהוא מקדש את עצמו וכמ' עכ'
בקדש חויתין על כן בקדושה חויתין ואינו מוציא המקרא ממשמעותו של
בקדש בקדוש לא שניהם דבר אחד וק' היכן כל האברים באחדו' אח' בלי
פירוד בהם בארץ ציה ועיף כלו' שעם היותי גולה והשכל יותן יהיה פירוד
באברי' עכ' הם באחדות כמו הנפש עכ' בשכר זה בקדש חויתין בקדושה
חויתין כלו' בקדושה שקדשתי עצמי יותר מהטבע כאמו' הריני כש' הייתי
בקדש עם היותי בארץ ציה זה יהיה הכנה לראות עורך זו פמליא שלך .
וכבודך והנה ה' נכב עליו ועתה יוכן הפכו' באופן אחר שכפי מה שנתקדש
אבינו יעקב . וכמו שאמרו חז"ל עברתי על אונתו' המקום ולא התפללתי
תכף ויפגע במקום וגו' כן כפי מה שהוא הכין עצמו ונתקדש בכל אבריו
לחנות

לחנות בנועם ה' כן והנה ה' נכב עליו כלומר בעבור קדושתו כנוכר

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי הה' צעקו ו' שמע מהו כן אלא שני
ירושות הנחיל יצחק לשני בניו הנחיל ליעקב הקול וכן הוא או'
הקול קול יעקב והנחיל לעשו הידים שנאמר והידיים י' עשו ועשו הידי
מחנאה בירושותו שנאמ' לא תעבור ב' פן בחרב וגו' ויעקב מתנאה בירושותו
שנאמר ונצעק אל ה' אדני אבותינו ולעתיד לבא שניהם נוטלים שכר עשו
נוטל שכרו שנאמר כי רותה בשמים חרבי' הנה על ארום תרד ויעקב נוטל
שכרו שנאמ' קול ששון וקול שמחה לכך כתיב צעקו וה שמע לפי שצעקו
בני ישראל על הים שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' שמע הנה תפלחם
ואמר אל משה מה תצעק אלי כבר שמעתי צעקתך דבר אל בני ישראל ויסעו :

ראוי לעורר מה דקדק חז"ל בפסוק הפרש' שאמרו הה' דומה הרגישו בפ'
צעקוה' שמע דקאמר הה' עוד מאי קאמר מהו כן אל' שני ירושות
וכו' שהפסוק מתיישב בעצב במקומו מאי קשיא להו' . גם צריך להבין כיצד
היא הנחלה הזאת מיצחק כי הפסוק שם מדבר בשווייהו אמר הקול קול
יעקב שמוכיר את ה' שאמר כי הקרה ה' אלהיך וכו' כידוע מחז"ל והידיים
היו שערות כיד' יעשו וכיצד אמר שהוא נחלה' גם מוכיח למה ל' לשני בניו
וכן שני ירושות כי ודאי שכיני שנים הם . גם למה בראיה של יעקב אומ' וכן
הוא אמר הקול וכו' ובעשו אמר שנאמר והידיים' גם צריך להבין אומ' ולעתיד
לבא שניהם נוטלים שכר עשו ונוטל שכרו כי רותה בשמים חרבי' הנה על
ארום תרד כי אינו שכר אל' עונש אבל כיעקב נוחא שפיר דקאמר קול ששון
וקול שזוחה' גם מאי קאמר לכך כתיב צעקו וה' שמע לכי שצעקו בני ישראל
אל ה' שמע הק' תפלתם ואמר למשה דלפי זה שמע לשון עבר מ' .

חגיגות דחז"ל הקשו אומ' מה תצעק אלי דה' לל ויאמר ה' שמע דבר
אל בני ישראל ויסעו וכפרט שלא מצינו שמשנה היה צועק
שאדרבא אמר ואתם תמרישון נגד הצועקי' וז' בעה' הה' צעקו וה' שמע .
הכונה לומר כי עיקר הנחון של ישראל נגד' און ביהם בקול שלהם בענין
התפלה וזה רמז למה שאל' בסוף המאמר באו' מה תצעק אלי כלומר
שבעבור הצעקה שעשו ישראל הדין כותן לטדבר אל בני ישראל ויכעו .

וחז"ל דקדקו בפסוק צעקו וה' שמע היותו שלא במקומו ומותר שהפ' הקודם
אמר עיני ה' אל צדיקים ואזינו אל שועתם אם כן היינו צעקו כי שועה וצעקה
הכל דבר אחד . גם אינו במקומו שהפסיק בין הדבקים כפ' פניה' בעושי
דעו' וזהו שאמרו מהו כן כלומר אינו במקומו ומותר אל' הענין מבואר
בעתיד כמין חומר וביציא' מצרים כי כמין באתם ממצרים יראנו ה' כפלאו' וז' ש

חז"ל ויאמר
ה' וגו' עש
תצעק אלי
צעקו ו'
שמע וכו' .

שני ירושות הנחיל יצחק לשני בניו הכוכ' שכל אחד נתן משלו ליעקב שהיה
יורש בן יורה וטעם שמי שגור בפיו ראוי לתת לו שישמע ה' תפלתו ועשו יען
היה בן יורה טובה בוטבוח טבח והכין לאכילתו זהו כח החרב שבירדו ולהיות
שלימו בפ' יפסוק כמו שהקפתי אמוזן הוא אומר כלו' צריך שתבין שכונת
יצחק באומרו הקול וכו' אינו הפוך קברים דאם כן די שאלמר הקול יעקב
אבל הוא ברכה שישמע קולו וכיון שפיר' כן בהקול קול יעקב מונה תפוסק
שכן הוא הבנת והידיים ידי עשו לכן אמר טנא' ובאומרו לשני בניו מניחא כיון
שאת זה לשומת זה ברך שכסיה יעקב בצער מהידידי עשו הקול יגין
עליו והקב' הותן לשניהם שכר לעשו כי ימות בחרב ולא מומת' אחר גרועה
מונה וז' כי רותה בטמים חרבי הנה על ג' דודים מדוייק תיבת הנה כלומר
מכוון בעצם המכה הזאת לבא ג' ענינים רמוזים במוזמר כמי ה'
בעושי רע להכרית מארץ זכרם היינו הכרתת עשו בחרב ולישראל נעקו
זה שמע ומכל צרותם הצילם היינו קול שמן וקול שמח' ובכדון דידן ביצאת
מזרים הפסוק הקודם אומר עיני ה' אל דייקים ואזינו' ש שועתם היינו כנגד
ותעל שועתם אל האלהים ואחר כך בטפניה' בעושי רע לקרות מארץ
זכרם היינו המזריים על היס' אז כאמר ויועקו בני ישראל זה שמע היינו מט'
למשה מה תעק אליו כלומר כבר שמעתי מה שזעקו בני ישראל והיינו
זעקת משה כי זעקת ישראל כאלו משה מתפלל דבר אל בני ישראל ויאמרו
ולכך כאמר זעקו טועם מה שטונה משוע' לזעקה דהיינו כנגד ויעקו בני
ישראל האומר בים כשהיה פני ה' בעושי רע להכרית מארץ וכו' והנה מוכן
הפסוקים כמין חומר על פי דרכם או בעתיד או ביצאת מזרים היו הדברי
מקודרים וכלי ככל כלל

על וירא יעקב מאד וגו' ר' פנחס בשם ר' ראובן שני בני אדם הבטיחו הקב' וירא
ונתייראו הבחור שבאבות והבחור שבנביאי' הבחור שבאבות יעקב
שנאמר כי יעקב בחר לו יהואמר לו יהוה הנה אנכי עמך ובסוף נתיירא
שנאמר וירא יעקב הבחור שבנביאים זה משה שנאמר לולי משה בחירו'
ואמר לו הבה כי אהיה עמך ולבסוף נתיירא שנאמר ל' תירא אותו אינו אומר
אל תירא אותו אלא שנת' ירא ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן
שם ר' נחן ראויים היו ישראל כל' יח ב' מי' דמן אלולי' שסמכה דעתן על
דעת הוקן אביהם אמרו מה אבינו יעקב שהבטיחו ה' ואמר לו והנה אנכי
עמך נתיירא אנו עמ'כו הוא שהנביא מקנתר את ישראל ואמר להם ותשכח ה'
עושיך נוטה שמי' ויוסד ארץ אמר להון אנשיתון מה אמר ל' כן כד' אמר
ה' אם יבדו שמי' מסעל אם ראיתם שמים שכטו והארץ מתמוטטת מנשית
שמים וארץ לא היה לכם ללמוד אלא ותמחד תמיד כל היום

ראוי

דאוי לעורר מה הקשו חזל בפ' לרוע ענין זה * גם מאי שני בני אדם
דקאמר ה' לל שנים הבטיחו ה' ונתייראו * עוד קשה דה' לל
אעפ' שהבטיחו הקב' נתייראו * גם נדקדק שה' לל שני בני אדם הבחור
שבאבות וכו' הבטיחו ה' ונתייראו כי בזה אומר תרמי הדושים ה' שהם
בחי' ה' ה' לל היה להם לירא * וגם הבטיחו ה' וכו' ועכ' נתייראו * וגם קשה
למה תנא והדר מפרט הבחור שבאבות וכו' ואח' אומר הבחור שבאבות
זה יעקב וכו' לימא תכף שני בני אדם הבחור שבאבות זה יעקב וכו' * גם
נדקדק אומרו ובסוף נתיירא ביעקב וכמשה * גם אומ' ולבסוף נתיירא ה' לל
מאי ולבסוף דקאמר * עוד קשה במשה דקאמר שהבטיחו כמה שאמר כי
אהיה עמך כי ההבטחה זו היתה באותו השליחות שאמר מי אנכי כי אלך
אל פרעה הטיב לו הק' בה כי אהיה עמך * ולמה לא יפחד מעו' בעבוד
הבטחה זו * גם צריך להבין כי כמו שהזכר ביעקב שנת' יירא מעשו באומרו
וירא יעקב למה לא נזכרה בפ' במשה וירא משה וגו' ויאמר ה' אל תירא אותו
למה מכלל' אתמר במשה כמו שאומר ב' עה' חזן אומ' אל תירא אל' שהיה
מתיירא * גם קשה כי ביעקב ג' ה' להק' בה לומר אל תירא יעקב כמ' ש'
למשה כי ג' יעקב בחיר שבאבות הוא וראוי לכך * גם צריך להבין דברי
ר' ברכיה וכו' שאומר ראויים היו ישראל כל' ב' מי' המן אלולי' שנקמכה דעתן
לדעת הזקן למה היו ראויים לכל' אלולי' וכו' * גם קשה למה לא נקמכו
גם על משה כי על פי שנים עדים יקום דבר * גם נכין הקול למה לי שיהי גם
לישראל היה להם הבטחה שלמה' בתורה שנאמר ואף גם זאת בהיותם
בארץ אויביהם לא מאתנים וגו' וכי' אומר מה אבינו יעקב שהבטיחו וכו'
גם להם הבטיח ואם הוא בטביל' שהיה אביהם לא ה' ל' להזכיר ההבטחה
שהבטיחו והנה אנכי עמך כי היא היא' ההבטחה היא היא האמירה ומאי
ואמר לו דקאמר בולאו נראה שהם שני דברים * עוד קשה לו' הוא שהנביא
מקנתר וכו' דנראה מעשה לקתור כי למה הנביא היה מקנתר כיון שהם
נקמכים על דעת הזקן וירא יעקב הטיבו מאד כמה שהיו נכחדים מפני
חמת המניק וכי' אומר בעל המאמר הוא שהנביא מקנתר כאלו מוטעם
בזה מה שמקנתר שאומר להם אנשיתון מה אמר ל' כן כה אמר אם ימדו וכו'
ולא היה לכם ללמוד אלא ותכחד תמיד כל היום כי שכן הוא להם כפי
האומר מנחלת אביהם יעקב שעם שהיה מובטח וירא יעקב וכו' :

חביאור דחזל דקדקו כפר דקדוק דק היות תיבת יעקב בין הדבקים
כי ה' לל וירא מאד יעקב מלבד קושיא אחרת שהקשו בפ' כמדרש
שכיון שהיה מובטח ועומד למה נתיירא והשיבו אל' שאין הבטחה
לדייקים בעולם הוה אבל כפי דרשתם ידוקדק מה שדקדקתי בספ' ואמר
לא ב 2 31 שני

שני בני אדם הבטיחן הק"ה הכונה בא' משתי כונותי הא' שכונת חזל כי
אעפ"י שלא יהיו אלא שני בני אדם הדיוטות בעלמא כדי היתה ההבטחה
לכדה לשלא יפחדו ז' שני בני אדם הבטיחן כלומר כיון שהבטיחן הק"ה
לא היה להם לירא ועכו' ונתייראו כל שכן שיש להם ענין אחר שהם בחיר
שבאבות והבחור שבבניאים ולא אמר אעפ"י שהבטיחן הק"ה נתייראו כי
כל היראה שלהם היה שמה יגרו' החטא וכמו שאמרו חזל שמה נתלכלכתי
בחטא בבית לכן או בעבור כבוד אב ואם של עשו וכן במשה מה שהיה
מפחד מעשו בעבור זכותו של יוצא הפליט והבטחה שלהם היה ביעקב
והנה אכבי עמך ושמתוך כלומה כל זמן שאכבי עמך שאין בך לכלוך חטא
אם כן מצד מה שהבטיחן הק"ה נתייראו לכן לא אמר אעפ"י שהבטיחן
נתייראו לרמוז כי היראה היתה זאת מצד מה שהבטיחן נתייראו כי מתוך
הבטחת יעקב באומרו והנה אכבי עמך ושמתוך רומז בדבר שאכבי עמך
שלא יהיה לכלוך חטא ושמתוך ובהריגת עשו יש מכשול מהשתי קבות הנו'
וכן גם כן במשה דקאמר כי אהיה עמך רוצה לומר בדבר שלא יהי' מכשול
עון והנה בענין עוב איכא מכשול כיון שיש לרמוז של ויבא הפליט לכן אמ'
שמצד מה שהבטיחן הק"ה נתייראו א' אולי אמר כונה שמת שני בני אדם
שמקודם היו שני בני אדם בעלמא אומנם מצד שהבטיחן הק"ה נתייראו
עכו' זכו בזה כיון שהיו כ"כ חסידים שעם היותם בטוחים לבל יכשלו בעשן
היו זרוזין הן בעגמן שיקראו הבחור שבאבות והבחור שבבניאים ולזה תבא
והדר מפרש הכונה שבעבור יראה זו נקראו בחירי' ה' ומקודם היו שני בני
אדם בעלמא ואמר ולבקוף נתייר לרמוז שלא היתה ח' ויראתם מקושרן אמנה
דאם כן כל ימיהם היה להם לירא אלא לבקוף אשר כבר ישב בבית לכן
כ"כ שנה ועשו כבוד את אביו כל אות' הימים אז וירא יעקב ולא קודם שבאות'
שעה שהבטיחו ה"ה לא היה ירא מעשו כי כיון לבו בטוח בה כיון שעדיין
לא היה לעשו יתרון עליו גם לא היה מפחד מלכלוך חטא של בית לכן
חבל לבקוף הוא שנתירא וכן במשה א"ס ח' ה' היה פחדו מקושרן אמנה היה
לו לירא מקיחון או כמה מלחמות ששעה קודם בא עוב אלא מצד שבעוב
היה זכות ויבא הפליט נתיירא והו' שאמר ולבקוף נתיירא והבטחון של
משה הוא מוכן בזה דכיון שכל פחדו של משה באותו השליחו' שאמרו אכבי
כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל הוא שלא יבא לידי מכשול עון
בדברו נוד פרעה כי קוף קוף הוא מלך וכמו שזוהרה' על פרעה וכו' או
נגד ישראל אמר לו הק"ה כי אהיה עמך לבל תבא לידי מכשול עון אלא כן
מבאין הוא בטוח גם כן שאם יהרג את עשו אל ימצאו עון בדבר ועם כל זה
נתיירא מהרוג אותו וכו' מוכן דקאמר אל תירא אותו אינו אומר אל תירא
ממנו שהיראה של משה היה שמה יתרגמו דוגמא של יעקב דכין דרשו חזל
ירא

וירא שלא יהרוג הוא את עשו ומוטעם בזה תיבת יעקב בין הדבקוים שמצד
היותו יעקב השם מורה על פעולות הנדיק שהיה מתירא מאד שלא יהרוג
את עשו ויקראנו עון כמור' וכו' מדוקדק יותר שמצד מה שהבטיחן ה"ה
נתייראו שכיון שהם בטוחים שמה יבאו בכך להרוג אחרים ויבאו לידי חשש
ומה שהזכר ביעקב היראה בפירוש הוא עם מה שאמרו ז' שטעה יעקב
בשליחות המלאכים מחזיק באונו כלב וכו' לא כן במשה שעוב יצא לקראתו
ואז בא לו היראה א' אם כן ראוי הוא שיאמר לו ה' אל תירא וכו' הנה שכל
יראת יעקב ומשה היה ממכשול עון ועם היותם בטוחים כאמור לבל יכשלו
וגם היו בטוחים שלא יגיע להם נזק כי הא' בהא' תליא' וכו' מוכן דכרי רבי
ברכיה שאומר ראויים היו ישראל כלליה בימי המן כי הם לא נשמרו מעון אלא
נהנו מקבודתו של אותו רשע ואם כן אעפ"י דכתיב ואף גם זאת בהיותם
בארץ אויביהם לא מאקתיים וכו' לכלותם היינו דוקא בהיותם בהיותם ישראל
אז אינו מכלה אותם אכל כשח' משמים מעשיה' ראוי לבליה אולי שנקמה
דעתם לדעת אויביהם הזקן והבינו בדבר ודמו קל וחומר ומה אבינו יעקב
שהבטיחו הק"ה לבל יחטא וגם לבל יבא לנו נזק שכן אמר לנו והנה אכבי
עמך הוא שלא יחט' ושמתוך כו' אנו שאין לנו אלא את' שלא יכלה אותנו על
אחת כמה וכמה וחזרו בתשובה שלמה ולכן לא הביא משה כי במשה לא
הזכר אלא ח' וז' הוא שהביא מקנח את ישראל כלומר עתה מוכן מה
שמקנח דקאמ' ותשכח ה' עושך כלומר כמה שהיו חוטאים ולא היו מפחדים
מהעון אלא מוכי חמת המציק וז' אכזיתון מה אמר לכן אם ימדו וכו' אם
ראיתם שמים שמשו וכו' שהוא נמנע כן הוא נמנע לכלות ח' את ישראל אכל
צריך שתלמדו גם כן מנטיית שמים וארץ שלא שנו את תפקידם מיום שנבראו
כן היה לכם לעשות כיון שגדמתם בהם היה צריך שיהיה הדמיון בשנה וז' ש
ותשכח ה' עושיך נוטה שמים ויוקד ארץ שגדמת בהם שכמו שהם קיימים
לעול כן אתם וכמו שהם בל ישנו את תפקידן כן אתם כל זה שכת' ואדרב'
ותפחד תמיד כל היום ומיהו פחדך לא מעון אלא מפני חמת המציק וכו' ו
מתוך כל מה שדקדקתי:

וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו בן אקונין שהיה דומה לו רבי מ'ל כי בן
ישמעאל אומר לכך נקרא בן זקונים על שם ויכלכל יוסף ארץ זקונים סבי'
אביו ואת אחיו בן זקנותו של אביו ולפי שראו בחלומו שעתיד לטלוך ל'מ' דומה לו
הגיד לאביו קנאו בו אחיו ו
ראוי לעורר בזכות ר' ישמעאל שנקרא בן זקונים על שם ויכלכל וגו' כי זה
עדן לא היה בעולם וכי נותן שעם כי עכ' אהבו במאי דלא הויה
בעולם

בעולם ואם הוא היה נביא וידע בדבר כיצד היה עושה קנאה ביניהם ח' גם כבין כונת ולפי שראו וכו' כי ויל קרי כי רב ומאי קאמר ואם כונתו לכו' לשון קנאה בבן זקונין קשה שאינו נתינת טעם לנאמרו ישראל •
הביאור לעיל שכונת הפ' אינו לפרש כי נתינת טעם לא שמהאב' שאהבו יותר מאחיו גרם כי בן זקנתו היה לבסוף בויכלכל יוקף כי מזה נמשך המכירה שולפי שראה בחלומו שעתיד למלוך והגיד לאביו יען היה לו עמו קירוב דעת זה גרם שקראו בו אחיו ומכרו אותו למצרי' עד שייכלכל יוקף את אחיו והוא עמין כבון ועל פי דרך זה נוכח לומר כי שהיה לשון קנאה ואינו תיבת כי נתינת טעם רק שכתובת וישראל אהב וגו' גרם שכן זיקונין מלשון קנאה שקראו בו אחיו וכו' •

וישב יעקב כתיב בועקך יצילוך קבוציך אלו ישראל בשעה שהם בצער מתקבצים בבתי כנסיות וזעקים להבה ומצילם ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופי שנאמר תורם יקח הבל מאפס ותהו נחשבו לו הבל המדה מעשה העתועים וסוחרוסה ביישר א נחל ארץ וירש הר קרשי שנאמר ועלו מושיעים מחר ציון לשפוט את הר עשו •

ראוי לעורר מה דקדקו חז"ל בפ' הפרטה להביא פ' בועקך וגו' ומכאן להו שישראל הבתוב מדבר : גם באומרו ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופיו היכך הוזכרו גם בפסוקי' גם לפי זה מאי יקח הבל דקאמר על עשו הבל המה וכו' שכבר אמר שישא רוח תורם ורוח תשאם ולא שייך לקיחה אחרת • עד מאי קאמר והחוסה כי יחל ארץ אלו ישראל וכו' דלפי זה ליערבינהו קרא כל עמין ישראל ברישא ואח"כ יאמ' ואת כולם ישא רוח יקח הבל על עשו ואלופיו •

הביאור כי חז"ל דקדקו בפ' הכר' מה עמין וישב יעקב עם לופי עשו הנו לעיל • עוד הקשו תיבת בארץ מגורי אביו בארץ כנען שהיא דבר כפול כי באומ' מגורי אביו הוא ידוע שהיא ארץ כנען או לימא בארץ כנען ולא לימא בארץ מגורי אביו כלל עוד נדקדק עמין אחר למה אמ' וישב יעקב ולא אמר ישראל כמו שאומר אח"כ וישראל אהב את יוקף וכן ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך וכו' ולא נאמר שם יעקב כי אם בזה הפסוק ובלה תולדות יעקב יוקף יוכן כפי דרכם אל והעמין הוא שכונת התורה בעמין זכרון האלופים עם פקוק וישב יעקב הוא רמז גדול שבזמן היות ישראל בגלות ומפחדים מעשו כדכתיב בקרא דלעיר הוא עשו אבי אדום שמהאבו יקחו כימין להתנהג כן הכבי שהרימה מנינו ביעקב כשכא עשו ועת צרה היתה ליעקב עשה אותו הקיבוץ כמו שמביאים חז"ל אח"כ תנא ככחו וכינום בניו הצילו

מזל וישב יעקב בועקך יצילוך וכו'

הצילו מיד עשו בתפלה הקמוכה אליו באומרו הצילני נא מיד אחי כמו כן כתיב בישראל בועקך יצילוך קבוציך שבשעה שהם בצרה ובצער מתקבצים בבתי כנסיות וזעקים להבה לדמות אל צור חוננו זה יעקב כי הקול קול יעקב וזה רמז בעמין זכרון עשו ואלופיו למעלה כלומר וירו ש' הבאים אחרי יעקב הם זרעו שבשעה שהם בצער מעשו ואלופיו הנזכר במה ינצלו כיושב שיהיה להם ישיבה בעולם שידמו ליעקב קול יעקב כזעקתם אל ה' בארץ מגורי אביו הוא רמז תיבת מגורי מלשון אכיפה כמו אוגר בקיץ ז' כתיב בועקך יצילוך קבוציך כלומר הפקוק הנאמר שם רמזו פה בפקוק הפרטה ששיבת ישראל בין האומות הוא ע' תפלתם כמו יעקב שנאמר בו הקול קול יעקב גם בארץ מגורי אביו הוא רמז א' הקיבוץ בבתי כנסיות וכוה ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופיו שנאמר תורם ורוח תשאם והוא כי בישראל יש קבוץ יען כולם פונים אל ה' אהב עשו שהם מפוורים כל אחד עובד אלוה אחד פיזור לרשעים ולכן אומר תורם לרמוז הפיזור שיש להם ולכן ורוח תשאם ז' ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופיו והכינה הוא מרה כנגד מרה שכיון שעשו לקח לעצמו הבל שהיא הע"א שנאמר הבל המה וכו' כן ראוי שישאם הרוח כיון שהם הבל בהבל באו ובהבל ישאו ולהיו שיש שמי זמני הא' כשיש' בגלות ומזרים עשו אותם שכלתם ישראל לבתי כנסיות ומתקבצים וכו' הם כזולים מהם ואת כולם ישא רוח שתורם ורוח תשאם לכל יעשו הוק ליש' אכל בזמן העתיד מה יהיה סופו של עשו ואלקו שיקח הבל כמו שבא בהבל בחשך ילך והבל יהיה הלקיחה שלו אכל ישראל שבטחו בו ית' ז' והחוסה כי יחל ארץ שהיא ארץ החיים וירש הר קרשי שנאמר ועלו מושיעים וכו' שכבר ציון כלומר מומן היותו הר שהוא בהיותו חרב והם חסו בו יתב' ראוי שיעלו משם מושיעים לשפוט את הר עשו וזה העמין רמזו באו' בארץ מגורי אביו בארץ כנען הא"ח זמן הגלות שהם גרים בארץ ואח"כ יהיו בארץ כנען שהיא זמן העתיד אלה תולדות יעקב כל זה הוא רמז לתולדות יעקב שהם ישראל שהאבות היו קיימין לבנים ולזה הביא בעל המאמר תכיל כמקובל וכינום בניו הצילו אותו מיד עשו וכו' •

וישב יעקב נסו ואין רודף רשע וצדיקים ככפיר יבטח ערק רשיעא דלא רדימין ליה דכתיב וילך אל ארץ ר' אלעזר אמר מפני שהוריבי מזל וישב יהושע בן לוי אמר מפני הכושה וצדיק ככפיר יבטח וישב יעקב אים שוט יעקב כסו ימית פתאום אנשוננינו שאל את רבינו אמר לו מהו דכתיב אים שוט ימית פתאום אמר ליה גזור דיסב מאה מגלבין ותא יהיבין מאה דגרים דין סכום לדין ודין סכום לדין ולא מפיקין מידיה כלום בעמין הוות מלעג' על המוכה למסת נקיים ילעג' •

ראוי

ראוי לעורר מה דקדקו חזל שהביאו פכו' נסוואין רודף רשע והיכא רמוזא טעם מדב' בעשוזמה כונת ערק דשיעא דלא רדיפין ליה גס במאי פליגי רבי אלעזר ורבי יהושע דבבלי משמעות דורשים איכא בינייהו גס כתיב מאי קאמר אנטוניוכס לרבינו דקאמר מהו דכתיב אס שוט ימית ומאי קא מתרין רבינו שיהיה לו קשר עם הפרשה

הביאור דחזל דקדקו הפסק ואלה תולדות ע שווכובין הדבקי ואלמרו שהכונה להודיע נדקות יעקב כי הרשע עשו לא רצה לקבל עליו גורת ועבדו ועינו אותם והיינו השטר חוב והלך אל ארץ נחזל דקדקו בפסוק נכו ואין רודף רשע קשה טובא שמדבר כלשון רבים ולשון יחיד נכו הוא לשון רבים ואין רודף רשע הוא לשון יחיד דלא קאמר ואין רודף רשעים וכן בקיפיה דקרא ונדיקים לשון רבים ככפיר יבטח הוא לשון יחיד דלא קאמר ככפירים יבטחו אשר מחמת קושיא זו הפסוק הזה יתייבב ביעקב גס יוכן ואין רודף שהיא קושיא אחרת שכיון שאומר נכו כינר אין רודף אבל הכונה הוא ששלו השלופים תולדותיו של עשו נכו עמו כדכתיב ויקח עשו וכו' כולם נכו בעבור עשו הרשע ועליו אומר ערק דשיעא דלא רדיפין ליה זה יוכן כפי הפירושים ולכבוד רבי אלעזר שהוא מפני ש"ה של ועבדו ועינו אותם הבנת דלא רדיפין ליה ר"ל שהענינו היה לבניו היוצאים ממנו וזהו לו ולזה הוא שההרדפה היא אינה לואל לאחריהם יוצאי חלצו ולכבוד רבי יהושע שהוא מפני הכוונה שכללמו אותו כמה שלקחו ממונו הבכורה והבדלה הבנת דלא רדיפין הוא כדי שלא ירדפו אותו בדברים של כלימות או כי הוף קוף אינה הרדפה ממש לא דברים בעלמא וכדכריס לא יקבר עבד אבל נדיקים מהם זרע יעקב ככפיר יבטח כמו שיעקב היה בוטח לכל יוצאנו גורת העיני כן בניו היו בבטחון ור' אלעזר ורבי יהושע פליגי האחד דריש תיבת יעקב דה"ל וילך אל ארץ מפני אחיו יעקב למה לי זהו קבדת רבי יהושע דקאמר מפני הכוונה שנמשך לו מיעקב דיעקב כהו זה פעמים ורבי אלעזר דריש דה"ל מפני יעקב אבל באומר אחיו הוא רמוז לענין ש"ה הבאה לו מצד שהוא אחיו וירושא הוא מאברהם כי גר יהיה זרעך וכו' ועתה הביא פסוק אס שוט ימית פתאום לפי טקסא לכבוד ר' אלעזר שהיה מפני ש"ה של ועבדו וכו' וכי עשו שוטה היה שהיה מצד על הבאים אחריו ולא היה רואה התועלת הנמשך של ואחרי כן יצאו בדכוש גדול לוא אנטוניוכס שאל את רבינו מהו דכתיב אס שוט ימית פתאום ליה חמ' לו משל באות שמרודק קושיא זאת גזור על אחד דיקב מאה מגלבין ונתן לו מאה דנרים דין כיכוס לדין ודין כיכוס לדין כלו' שילקא כולם זאח' יקבל המאה דנרים שאס ד' יקבל עשרה או עשרים מגלבין ויאמר תנו לי עשרי דנרים לא

לא תתן לו מאומה עד שיקבל כולם כי עיקר הגבורה הוא לקבל האחרונים וזה רמוז באו' פעמי דין ככוס לדין ודין ככוס לדין וימית אותו כימי בימי מה יועילו לו הדברים ודאי שהוא מלעיג על המוכה זס אס שוט כלומ' אס יארע שהשוט ימית פתאום אינו לעג אל המוכה וזהו קבדת עשו שאמר הן אמת ידוע שאחרי כן יצאו בדכוש גדול אבל מה נעשה לבימי כימי הם אות' שימותו קודם הגאולה ולזה וילך אל ארץ מפני שאשלא רצה לקבל גורת כיגר יהיה זרעך וכו'.

ויתן לך האלדים כתיב שורשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי אמר איוב ע' שהיו דלתי פתוחות לרוחה כל העולם קוצרים יבשות ואני קוצר מלילות מה טעם שרשי פתוח אלי מים אמר יעקב ע' שהייתי עוסק בתורה שנמשלה למים זכיתי להתכרך בטל שנאמר ויתן לך האלדים.

מזל ויתן לך האלדים כתיב שרשי פתוח אלי מים וכו'

ראוי לעורר ראשונה מה הקשו כפ' ויתן לך להביא פסו' שורשי פתוח אלי מים ומה ענין זה ליה גס צריך להבין מהיכן דרשו שאמר איוב ע' שהיו דלתי פתוחות וכו' גס קשה באומרו מה טעם שורשי פתוח כי כפי הכראה אין לו הבנה כי בהא קליק נכחית ומה כונת אומר מה טעם וכו' ועוד דקדק לפי דרש' שמדבר ביעקב תיבת פתוח אין לו הבנה כי בשלמא לדרשה ראשונה שמדבר באיוב שהיה ביתו פתוח לרוחה תיבת פתוח דייקא אבל לפי פירוש זה שמדבר ביעקב אינה מתיישבת.

הביאור הוא כי הנה חזל הקשו ראשונה מה טעם כתבך יעקב תחלה ופתח ברכותיו בטל גס דקדקו חזל אומר ויתן לך האלדים כי ויתן האלדים לך מבעי ליה עוד דקדק אחר אומר האלדים שהוא מדת הדין ולא אמר ה' שהוא מדת רחמים שזדק יותר בענין הברכות וכל זה תרנו זל עם מה שאמר כתיב שורשי פתוח אלי מים כי בפ' הלז קשיא טובא ראשונה כי תיבת פתוח אינו צורך בשרש שאומר שרשי פתוח: עוד דקדקו אחר שאומר אלי מים ואינו אומר למים או במים מאי אלי מים עוד קשה כי חזי פ' מדבר כלשון הווה באומר שרשי פתוח וקוף הפ' כלשון עתיד באומר וטל ילין בקצירי ואינו אומר לן בקצירי ועל כן לתרין כל זה ד"ל אמר איוב ע' שהיו דלתי פתוחו לרוחה וזה רמוז בתיבת פתוח כל העולם קוצרי יבשות ואני מלילות ואשה שרשי פתוח ר"ל כיון שהשרש שלי הוא עיקר מדותיו להי' פתוח ביתי לרוחה ע' כך אלי מים ר"ל אלי המים בזכותי ראוי שכל העולם קוצרים יבשות ואני קוצר מלילות ומוכטח אני שטל ילין לעתיד בקצירי ואקצר מלילות באופן שש' היות דלתי פתוחות וכו' אלי מים וטל ילין בקצירי ולזה לא אמר למים או במים לרמוז כי אליו ובעבור המים ואמר מה טעם

שרטי פתוח אלי מים ר"ל מה טעם יהיה הכרכה שאהיה קוצר מלילות ושי
המים ע"י שהיה ביתי פתוח לרוחה מדה כנגד מדה וזש מה טעם שרטי
פתוח אלי מים כי כל שורש פרכסת האדם הוא בעבור המים כי במים בס
תלויה הפרכסה ולוח קרינן אלי מים שהוא בעבור לרמוז דרשה זו והדרשה
ראשונה תדרש להיות שלא כתב למים ותת' דרשות איתנהו ויתרצו בזה
כל הדקדוקים שדקדקנו וכמו כן ידרש כיעקב ויתרץ הפקקות שהקשימו
כפרט' וזש בע"ה אמר יעקב שרטי פתוח אלי מים ירצה ע"י שעקקתי בתורה
שנמשלה למים שרטי שהוא שרש ועיקר הכרכות ופתיחתם היה בטל הרמוז
בסוף הפ' וטל ילין בקצירי בעבור שאלימים שהוא התורה ולכן אמ' וטל ילין
בקצירי וכו' מתוך שאוה' ויתן לך כלומר בעבורך שעקקת בתורה השלי
במדת הדין נותן מטל השמים וכו' כי במשפט האמת הוא לך הטל כאמור
וכמו כן בכל הכרכות אשר ברך יחזק את יעקב היו במשפט כנגד המצות
שעשה כאשר אכרש :

חזל ועשו
ארון עני
שמים מה
כתי' למעלה
ויקחו לי
תרומה

ד'א ועשו ארון עצי שטים מה כתיב למעלה ויקחו לי תרומה מיד ועשו
ארון עצי שטים מה התורה קדומה לכל כך במעשה המשכן הקדוש
את הארון לכל הכלים מה האור קדם לכל מעשה בראשית דכתיב ויאמר
אלהים יהי אור אף במשכן התורה שנקראת אור דכתיב כי נר מצוה ותורה
אור קדמו מעשיה לכל הכלים ד'א ועשו ארון מפני מה בכל הכלים האלה
כתיב ועשיתו ובארון כתיב ועשו ארון אמר ר' יהודה בר שלום אמר להם
ה"ה יבאו הכל ויתעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה אמר רשב"י שלשה
כתרים הם כתרי מלכות וכתרי כהונה וכתרי תורה כתר מלכות זה השלחן
דכתיב בו זר והב סביב כתר כהונה זה המזבח דכתיב בו זר והב סביב וכתרי
תורה זה הארון דכתיב בו זר והב למח נכתבים זר וקרנין זר אלא לומר לך
אם אדם זוכה נעשים לו זר ואם לאו זר מפני מה בכלם כתיב ועשית
לו ובארון כתיב ועשו עליו ללמדך שכתרי תורה מעולה יותר מכולם וזכה
אדם לחורה כאלו זכת לכולם :

ודאו לעורר ראשונה למה צריך שיאמר מה כתיב למעלה ויקחו לי תרומה
מיד ועשו ארון היה לו להקשות למה התחיל בארון תחלה כפקוק
ועשו ארון ומה צורך שיאמר מה כתיב למעלה וכו' גס קשה תרתי למה לי
מה התורה קדומה וכו' ומה האור קדם וכו' בחדא מכיהו כגי להקדי' הארון
לכל הכלים גס צריך להכין אומרו דבר אחר ועשו ארון מפני מה לא רצה
בדרש' ראשונה גס קשה שלפי הכראה אינו מוכרח האומר כי עד עתה
מפרש לתת טעם בהקדמת הארון וכל הכלים ועתה בא לפרש למה בא'
ועשו

ועשו גס צריך לדקדק דקאמר מפני מה בכל הכלים תיבת אלה למה גס
היה לו לומר למה בכל הכלים אלה למה אומר מפני מה גס צריך להכין
מאי כונת רבי שמעון אס בא לחלוק על רבי יהודה במאי פליגי ואס בא
להוכיף אין לו שייכות למש' ועשו ולא אמר ועשית שהרי הוא מדבר על תיב'
זר וזכר אה' בלא היה לבע"ה להכי' דברי רבי שמעון על ועשו ארון כי אס
בפקוק ועשית עליו זר והב גס קשה דקוד' היה לו לפרש ר' שמעון ההפרש
מועשית עליו דכתיב בארון וכשאר כתיב ועשית לו שהוא קודם ואחר כך
יפרש תיבתור דקרינן זר וכתיב זר שהוא מאוחר בכתיב :

חביאור דחזל דקדקו באומרו מה כתיב למעלה ויקחו לי תרומה רוצה לומר
כי שם תמצא היות עצי שטים כסוף כל התרומ' דכתי' והב וכסף כו' .
ועצי שטים ומיד כעשייה כתיב ועשו ארון דאס לא כן לא קשיא מדי למה
התחיל ועשו ארון דת' לי ערב שאס הי' מתחיל באח' שלא תשא למה התחיל
בו אכל כיון דמה כתיב למעלה ויקחו לי תרומה וכו' שם תמצא היות העצי
שטים כסף ומיד כעשייה ועשו ארון עצי שטים וכו' עתה יש לשא למה התחיל
בארון והשיב שהוא לומר מה התורה קדומה לכל כך כמעשה המשכן הקדו'
את הארון לכל הכלים ומה האור קדם וכו' הנה זה המאמ' יובן במאמר אחר
דפליגי רבי יהודה ורבי נחמיה רבי נחמיה כבר שהאור נכרא תחלה ואחר
כך ברא העולם מאל למלך שנקש לבנות פלטיין והיה המקום אפל מה
עשה הדליק נרות לידעו וכו' רבי נחמיה כבר דקודם נכרא העולם מאל
למלך שכנה פלטיין ועטרה בכרות עינין ברבה פרשת ויקהל . וכו' מתוך
דנקט במאמר זה תרתי טעמים הטעם הראשון שהתורה קדמה לכל היינו
לבכרת רבי נחמיה דכבר שהעול' נכרא קודם האור ואס כן לא שייך הטעם
השני דאס כן היה לו להקדים המשכן לארון אבל לפירוש רבי יהודה דכבר
שהאור נכר תחלה וקדם לכל מעשי בראשית מוטעם דגס כן קדמו מעשיה
של תורה לכל הכלים רלגס כן כמו שהאור נכרא תחלה לפני טעם ראשון
התורה קדמה במחשבה לכד דהיינו כואהיה אצלו אמון ולא במעשה אבל
כפי זה הטעם השני שהתורה נדמה לאור דכתיב ותורה אור ידמה גס כן
בהקדמת המעשה של הארון אל כל הכלים ולכל הפירושים נטעם היו
של ועשו דהיינו כי כמו שעשיתי אלי שהקדמתי בריאת האור לכל הדברים
כן ועשו גס הם כמוני הארון קודם לכל הכלי' ד'א ועשו ארון ירצה עס קושי'
אחרת שאדקדק מפני מה בכל הכלים השא וכו' ירצה התייבח בשאר הכלים
שאינם מעצי שטים כמו ועשית' מנורת זהב שהור מקשה וגו' ליכא להקשות
דלא כתיב ועשו כי אפילו משה נתקשה בה אבל שאלתי בכל הכלים השא
שהם דומים זה לזה דכלם מעצי שטים הלא הם ארון ושלחן ומזבח ראוי היה
שגס כן יקח לשון אחד ויאמר ועשו בכלם ואמר מפני מה ולא שאל למה כי
לכ 2 32 לא

לא נעלם ממנו כי הארון הוא רמו אל התורה וכל מי שיהיה להם בתורה חלק אבט
להיו' שים ב' בחיכות טראוי שיאמר ועשו לטון רבים או מפני שהתורה לכלם
בתנה לא כן המלכות והכהונה או מפני שמחמת העסק שיתעסקו בארון
יזכו לתורה לזה אמר מפני מה מחמת חיזה טעם מהנוכ' קדש הארון והטיב
אמר רבי יהודה בר שלום ודאי הטעם הוא מפני שאמר הקב"ה יבאו כלם
ויתעסקו בארון כדי שיוזכו בתורה דלפי הטעם האחר ודאי שאינו מעלה
ומוריד לשבעבורו ויאמר ועשו והנה בזה הוא טעם אחר להקדמות הארון
שהוא עבד לכל ישראל לא כן בשאר הפרטים • ורבי שמעון כותב טע' אחר
למה שמקדים הארון דהיינו שבענין התורה כולל השלשה כתרים ואם יש
לו תורה וזכה בכלם ואם אינו זוכה בתורה כעשה זר מאותם הכתרים ולזה
כתיב זר וקרינן זר כי כלוהו איתנהו ע"י התורה • וזכה מוכן דקאמר ועשית
עליו להיות מעולה על כלם ר"ל דכולהו איתנהו ביה ואם תורה חסר לא קנה
שום אחד מהם • אם כן ראוי הוא שיקדיסו הארון לכל הכלים • והנה בזה
היוסף רבי שמעון לקח על רבי יהודה כי לא מפני התורה לבד זכה שיעסקו
כלם בארון כדי שיוזכו לתור' כי אם כדי שיוזכו ע"י לכל הכתרי' כי זכה בתור'
כאלף זכה בכלם כאומר •

ואתה תצוה אשה חקרא ואנכי אענך למעשה ידך תכסוף • אמרה כנסת
ישראל לפני ה' רבשע תקרא ואנכי אענך כל מה שאחה גזור
אני מתקיימת אלא למעשה ידך תכסוף יש אדם מתאודה למעשה ידיו ואין
תכסוף אלא לטון תאזה שנאמר ועתה הלך חלכת כי נכסוף נכספת וגו' הוי
למעשה ידך תכסוף שאתה מתאזה למעשה ידך אתה סובל את כל העולם
דכתיב אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואתה מצוה את בני קהת להיזר
נושא' כבודך שנא ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם הוי למעשה
ידך תכסוף אתה זן את כל העולם ואתה מצוה אותי את קרבני להמי אתה
מאיר לכל העולם אתה מצוה להעלות נר המיד באורך נראה אורך ואתה
אומר להדליק נרות אמר ר' מאיר אמר ה' ה' חביב עלי נרות שאהרן מדליק
מן המאורות שקבעתי בשמים למה שבשעת שהקרינו הנשיאים חנוכת
המזבח ולא הקריב שבט לוי היה אהרן נפשו עגומה אמר כל דשבטים
הקריבו בחנוכת המזבח ואני לא היה לי חלק בקרבנות אמר לה הקב"ה חידך
כל השבטים הקריבו חנוכה ואתה לעצמך תעשה חנוכה מהוץ לפרוכת
הערות באהל מועד יערוך אותו אהרן ובניו הוא שאמר הכתוב תאזת עניים
שמעת ה' לא ה' למשה ואתה תצוה את בני ישראל וכתיב יערוך אותה
אהרן ובניו אמר ה' ה' למשה צו אל בני ישראל שיהיו מביאים שמן וית כדי
שיהא אהרן מדליק לפניו •

על ואתה
תנוה זמס
תקרא ואנכי
אענך וכו'

ראוי

ראוי לדעת ראשונה מה דקדקו חז"ל בפסוק הפרט שהביא פסוק תקרא
ואנכי אענך • גם מנא ליה לדרוש כי אמרה כנסת ישראל והוא
באיוב ונדקדק אומרו רבונו ס"ע תקר' ואנכי אענ' כל מה שאתה גזור היבא
רמוז • גם אומרו אלא למעשה ידך מאי קאמר אלא והיבא רמוז בפסוק
ומאי קאמר יש אדם מתאזה למעשה ידיו נראה דברים בלי הכנה • וגם
אומרו הוי למעשה ידך תכסוף מאי קא טעים באומרו הוי • גם אומרו
שאתה מתאזה למעשה ידך כנראה שלועז הפסוק • עוד קשה דחזור
שנית אחר שאומר אתה סובל וכו' הוי למעשה ידך ובהא סלקינן ונחתינן •
ולפחות היה לנו לגמור כל הפרטים אתה זן וכו' באורך וכו' • ולימא או
הוי למעשה ידך וכו' • גם קשה ג' דברים אלנו למה סובל וזן ומאיר כחדא
מנייהו ומקפיק לדרוש למעשה ידך תכסוף • גם קשה בענין האור כפל
דבריו באומרו אתה מאיר לכל העולם ואתה מצוה להעלות נר וחזור שנית
באורך נראה אור ואת אומר להדליק נרות הוא כפל ענין במלות טונות ומאי
קאמר אמר ר' מאיר אמר ה' ה' מה כונת רבי מאיר אם בא לדרוש בפסוק
מאי קאמ' דהיבא רמוז דבריו ואם כנראה דנפטיה קאמר למה מביאו כאן
וכי יהודה ועוד לקרא • גם למה אומר חביבה עלי נרות שאתה מדליק
מן המאורות דמאי רבותיה של אהרן בהדלקת נרות שיהיה חביבה מן
המאורות ואם בטביל מה שאומר אחר כך שהי' נפשו עגומה אינו טע' ומקפיק
אל האומר • גם כתיב אומרו אמ' לנו הקב"ה חייך כל הטבטים וכו' דהיבא
הזכרה חבוכה באהרן ומאי קאמר הוא שאמר הכתוב תאזת עניים מאי קא
טעים • וכתיב אומרו לכך אמר הקב"ה למשה צוה את בני ישראל כיצד הוא
לכך • גם אומרו שהזווי היה כדי שיהיה אהרן מדליק ומי מאמר שלא היה
לכות את ישראל בעגומם ומה יגיע לאהרן שיביאו ישראל כדי שיהיה הוא
מדליק • הכלל העולה המאמר אומר דורשני •

דחז"ל דקדקו בפסוק הפרט למה אומר ואתה תצוה ולא אמ'
צוה אמרה זשה תקרא ואנכי אענך דקדקו הוי דה"ל לומר
תקרא אנכי אענך וכל תיבת אנכי תקרא ואענך • אבל
הכוונה שאמרה כנסת ישראל רבונו של עולם תקרא ואנכי אענך
כל מה שאתה גזור אני מקיימת ירצה גלוי וידוע לפניך שכל מה שאתה
גזור אני מקיימת כיון שאתה רבשע מגד גדולתך האני לקיים מאמרך •
ומשעת הקריאה גלוי לפניך והו' שאמר תקרא כלומר כמו שאתה תקרא כן
גלוי לך שאנכי גם כן אענך דהיינו שאקיים כל מה שתגזור כי טבע טוב
הכינות לי לקיים מאמרך וגורתך וכי תימא אם כן למה אתה מצוה לי כי
שאל אולי אתה נרץ אלי שאעשה אותה הדבר כיון שכבר היה גלוי לפניך
מאני מקיים לא שייך שנא' שהוא לכות אותי אם כן אולי מזה נטעה שיש לך
לורך

לורך

צורך כי שבעה גזרותיו דאם לא כן למה אתה גזור לי ח' אלא למעש' ידוך
תכסוף יש אדם שהוא מתאווה למעשה ידיו אשר עשה להתפאר בו הו' מעש'
מפואר ומשוכח בעיני כל רואיו כן ה' יתברך אעפ"י שידוע כי שרש סיקייתו
דבריו הוא מתאווה להתפאר בהם נגד כל העולם הו' למעשה ידוך תכסוף
רצה לומר הנה עתה בזה מודוקדק דקאמר למעשה דה' לל מעשה ידוך
אבל ה' לומר מורה דקאמר לבעבור מהם מעשה ידוך תכסוף תתאוה לגנות'
דברך: הנה מוטעם בזה דקאמר ואתה תזוה רומז מ"ס תקרא ואכבי אעכך
בשכר מעתה הקריאה גלוי לפני' שישראל מקיימין דקאמר ואתה תזוה
כלומר גלוי לפני מוטב טבעך ודקתך שאתה תזוה אל בני ישראל ויקחו
אליך גם כן הם יקחו בצדקותם מעמך שמן ויתוך ואין צורך לזרום בזה *
ואינו הצווי דק מה שאמרנו למעשה ידוך תכסוף זש הו' למעשה ידוך תכסוף
שאתה מתאוה ירצה להכריח עיניו זה מחוש הראו' אשר להתפאר בו הוא
גזור לנו לעשות שהרי אתה קובל את כל העולם דכתיב אי עשיתי וכו' *
ואתה מצוה את בני קהת להיות נושאים ככודך שאמר ולכבד קהת לא נתן
כי עבודת הקדש עליהם כי שם רמו כמה שלא נתן עבודת שהארון נושא את
נושאו והיינו בכתף ישאו ע"ה הארון נושאו הם שהארון היה נושא אותם הו'
למעשה ידוך תכסוף * ירצה הנה מזה יוכן הכרח למה שאמר למעשה
ידוך לבעבור התפאר בהם תתאו' לגו' להם דבר שאין לך צורך בו שאדרכא
אתה נושא אותם ואומר להם להיות נושאים וחזר לומר בזה הו' למעשה ידוך
תכסוף כי דמזו שהקרב הקרב אליו יתברך בו הוא בוחר ואם היתה הכונה
לזכות את ישראל בלבד היה מצוה אדרכא שיטאו' אותו אחד משא' השכטני'
או בכל שכטניו ואינו כן שהרי בחר בכני קהת להיותם קרובים יותר *
אלא ז' את ראוה ענומה אל האומר הו' למעשה ידוך תכסוף שהוא מתאוה
ומתפאר בה * ולכן בוחר ביותר קרובים אליו * אמר עוד חתה זן את כל
העלוי כי על פי שלשה עדי' יקום דבר כי בענין כמ קהת לא מצינו צווי בפני'
לזה הביא מאתה זן את כל העולם ואתה מצוה נו' את בני ישראל את קר בני
לחמי כי שם באמר צווי בפירוט ולהיות שגם בזה איכא תברא שבקרבות
יש צורך להם לכפרה ואכליכא דא' שלהת פא' בהם צוה לזה מביא מאתה
מאיר וכו' ומזו לכדה ליכא דא' שהאור הוא דרך כבוד לזה הוצרך שלשתם
וכעבור כן אמר בעל המאמר אתה מאיר לכל העולם ואתה מצוה יר' איני
מתמיה על הדלקת הנרות במסכן שהוא דרך כבוד כמו שמדליקין בבית
אבל אני מתמיה על הצווי זש ואתה מצוה להעלות נר תמוז * ולהי' שענין
הנרות באו' כאן וכפרשת בהעלותך לזה הוכפל זהם ב' תמיהות הא' כפרשת
זו בצווי זש ואתה מצוה וטעם אומר למאור כלו' למאיר את כל העולם מצוה
להעלות נר תמיד גם כן באורך נראה אור ואת' אומר להדליק נרות הייכ'

כפ

כפ' בהעלותך שאו' כרות שבעת הנרות וזש הרמו באורך נראה אור באומר
אל מול פני המנורה יאירנו' מאיר בא לתרץ למה שם מוכיר נרות הרבה
וכאן להעלות נר אמ' ר' מאיר אמר הקב"ה שם דבר אל אהרן בהעלותך וגו'
חביב עלי נרות שאהרן מדליק מן המאורות שקבעתי בשמים זה הענין יוכן
כמ"ס במדר' כי המשכן היה כמו בריא' העולם וכנגד המאורות דקא' ברביעי
יהי מאורות היתה המנורה אמר שחביב עליו הנרות יותר מהמאורות למה
שכשעה שהקריבו הנשיא' זה הענין מוכן מקמיכו' פ' בהעלותך אחר חנוכה
המוכח רמז שלפני היתה כפס אהרן ענומה עליו שא' כל השכטני' הקריבו
ואני לא היה לי חלק בקרבות לכן תקף המיד ליה דבר אל אהרן ואמרת
אליו בהעלותך את הנרות ורמו כתיבת את דה' לל הנרות שכל השכטנים
הקריבו חנוכה אחת ואתה לעצמך תעשה חנוכה וזה רמו ברביעי את כלנו'
את כל קרבות השכטנים שאמר בהם חנוכה אחת יהיה כנרות שתדליק
מחזן לפרוכת באהל מועד יערוך אותו אהרן ירצה בכל אהל מועד יערוך
אותו אהרן ענין ההדלק' כנו' ומדוקדק תיבת באהל מעד דפטיטא דבאהל
היה כיון דקאמר מחזן לפרוכת העדות גם תיבת יערוך כאמור הוא שאמר
הכתוב תאות ענוים ולא קאמר שאלת ענוים לרמוז על מה שנתאוה אהרן
במחשבה לכך אמר הקב"ה למשה ואתה תזוה כי מהקיבה זו בענומה וכמו
שאמ' חזל שמה היה אומר בלבו כולם מביאים למלאכת המשכן ואני מה
אעשה והשיב לו ואתה תזוה וכתוב יערוך אותו אהרן וכו' אמר ה"ה
באהרן כאמר למשה ואתה תזוה וכתוב יערוך אותו אהרן וכו' אמר ה"ה
למשה צוה אל בני ישראל שיהיו מביאים שמן זית וכי תימא מה הבאה היא
זאת התכלי' הוא שיהא אהרן מדליק לפניו ולהפיק רצון אהרן באופן שיערוך
אותו השמן זית אהרן כלומר בעבורו יחשב לערך גדול כיון שהיתה כפסו
ענומה כאמור נדי בזה לכונת המאמר וכוכל לומ' בזה רמו טוב בפסו' שאומר
חוק עולם וכו' מאת בני ישראל כלו' כי זה הענין נמשך לאהרן מאת בני ישראל
כמ"ס כל השכטנים הקריבו כנו' *

ויעשו כל חכם לב הו' מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה * מים רבים
אלו עולם שנאמר כהמות מים יחמיין ואם מתכנסים כל עמ' לבטל את האהבה שבין חב'ה לישראל אינם יכולים היו מים רבים לא יוכלו
לכבות את האהב' שנאמר ואוהב את יעקב ונחרו' לא ישפמוה או המלכות
את מי הנחר העצומים והרבים את מלך אשור * אם יחן איש את כל חזן יוכלו לכנו'
ביתו באהבה בו' ובוו' לו אבל בני עשו לי מקדש של יריעות וירדח' ושכנת
בחוכם שנו' ולא יוכל משת לבא אל אהל סועד וכבוד מלא את המשכן *

וראוי

דאוי לעורר ראשונה מה הקשו חזל בפסוק הפרשה שאמרו ההד' מים רבים לא יוכלו וכו' ומה דקדקו חזל בפסוק מים רבים דקאמ' ההד' עוד קשה דקאמר מים רבים אלו אומות העולם ע"א שנאמר כהמות ימים וכו' ואם מתכנסים דה"ל שאם מתכנסים כל האומות דהיינו קיום פירוש מה שמכרשים בפסוק מים רבים לא יוכלו וכו' דעד הנה לא פירש בו דבר ומאי קאמר הוי מים רבים לא יוכלו לככות וכו' דבהא בלקינן ונחתינן ומאי קא טעים מחדש * גם זריך להבין כ' צד היו מתכנסין האומות הנוכרי' לבטל האהבה שבין ישראל למוקום וכי בכופיא תליא מלתא שיקירו האהב' מיט' כי לא ימוע אש ישראל אינס ראויים לאות' האהב' בלא כנופיא של האומות הנו' בהבטל הפכה תבטל המסוכב ואם הם ראויים כינר בליק אדעתינן טיובלו לבטלה ולית דין צריך קרא לאסמועינן הפשוטות עוד צריך להבי' דאין דרכם זל לדבר כלשון הזה דה"ל מים רבים אלו אומות העולם ע"א שנאמר כהמות ימים וכו' לא יוכלו לככות את האהבה אלו ישראל שנאמר ואהב את יעקב ואחר כך יאמר שאם מתכנסים כל האומ' לבטל האהבה שבין הקב"ה לישראל אינס וכו' הוי מים רבים לא יוכלו לככות וכו' אבל אחר שכבר פירש פסוק מים רבים לא יוכלו לככות את האהבה וגו' במ"ש שאם מתכנסים כל האומות הנו' לבטל את האהבה ופי' הוי מים רבים וכו' * עתה אומר שנאמר ואהב את יעקב הדבר קשה להולמו שטינו חזל את טעמם עוד צריך להבין כפי דרשתם זל מאי קאמר ונהרו' לא יטעפוה לו המלכויות דמאי רבותיהו דמלכויות מכל האומות ע"א דאין גבהות לככי המקו' והפ' הוא כפול במלות שונות מכיבוי לטעיפה ומאי קאמר אם יתן איש את כל הון ביתו כפי דרשתם דכי הק' כה חפץ בהוני הונות והלא לה' קארץ ומלוואה ומאי קאמר אבל כפי עשו לי מקדש של יריעות שיהיה מקושר עם האומוד * וגם מאי קא' וירדתי ושכנתי בתוכם סך ולא יכול משה וכו' שלא הביא משם כלום וה"ל שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דפסוק זה כפי הכר' אין לו שייכות עם האומוד : **חביאור** דחזל דקדקו בפסוק הפרשה דקאמר ויעשו כל חכם לב * עוד דקדקו דה"ל לומר מעושי המלאכה ומאי בעושי המלאכה דהוה ליה למימר כל חכמי לב או ויעש כל חכם לב דקאמר שהוא לשון כבוד דלא שייך לומר ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה גם תיבת את לאתויי מאי די שיאמר המשכן ומאי את המשכן לזא ההד' מים רבים לא יוכלו לככות את האהבה כי הפסוק הזה אומר דורשני דכינר ועלה כדעת שהמים יכבו את האהבה ומאי כבייה שייך באהבה * אבל הכונה יוכן בהקדמה אחד שכל שכחם של ישראל והקבה אשר בחר בהם ה' הוא להיותם נפש אחד כדכתיב שבעים נפש באחדות אחד ואפילו שלא היו ראויים כיון שיש להם אחדות מוכפר להם הקב"ה וכמ"ש חבור ענבים אפרים הנח לו * ועוד יש להם קבה אחרת לקרובם מנר טזכות אבותם

מאני עתן ואהבתו יתברך קדומה להם לישראל מאבותיהם יותר מכל האומות ונהנה בהקדמה זו אבא אל בנות המאמר דקאמר ההד' מים רבים לא יוכלו וכו' אלו אומות העולם ע"א ית' אשם היית שהם רבים בכמות מן ישראל כיון שהם נחלקו לקב"ה לבכות ואינם לב' א' הוה נשבע לאהב אות' השם שב' בהמות ימים יהמיון והביא ראיה מתחלת פ' מדרבך באומוד' ק' הוה המון מים רבים ויובן עם הפ' הקוד' דק' מדב' בגנות' של יס' כי שכחת להי יסעך ואומרו הוי המון עמים רבים כלומר אבי' שהבחתם בגמות ישראל לא יעלה כדעתך שאבחר באומו' למה לכי שהם כהמות ימים יהמיון רמוז על נפשם ואין להם אחדות כמו הימים ט' ימים הרבה יס' ט' ימים עכו' וכו' וק' ראי וו כראי וו באופן שהוא נמנע לקרובם אלי וזהו הקיבה האחת כשלא יוכלו לככות את האהבה שבין המקום לישראל הי' עש' בני ישראל הן עם לבדד משכון ובגוים לא יתחשב ועוד לו הונח שיהיה לכל האומות אחדות אחד לקרא כלם בשם ה' זש ואם מתכנסים כל האומות לבטל בזה את האהבה הנו' שבין המקום לישראל אינס יכולים מנר זכות אבות וזה רמוז בתניבת את ריבה אהבה אחרת שהיא אהבת האבות שנאמר ואהב את יעקב בדבתיב הלא את עשו וכו' ואהב את יעקב ונהרות לא יטעפוה הם המלכים וריבה הלא דהיינו הכמות מכל האומות ולא דרכו האבות של המלכים דהיינו מה שרמוז בו נהרות בדבתיב את מי הפנה העצמות וכו' לא יטעפוה והרתיב שאם יתן איש מהאומות את כל הון ביתו לעבודת ית' להקריב קדכון או לבנות בית לטע' בניו וכו' לו בלומ' בעצמו כי לא תבית היתת השיקר וכמו שאמ' הכפיא עה אינה בית אשר תכבו ל' השיקר הוא הארץ העששה שיהיה בו קדושה והכנה לטישכון עליו ה' ואם אב' בני עשו לי מקדש של יריעות כלומר שאינו דבר הגון וראוי לטע' ויעבו וירדתי ושכנתי בתוכם כלומר שהם היו המשכן האמיתי וכמו שאמרו חזל בתנ"ך לא נא' וכו' שהם היו השיקר באומוד' והנה שתי בחינות אלו האמורות בשדרת רמוזות בפסוק הפרשה דק' ויעשו כל חכם לב ר' ש' אפילו שהעושים היו רבים כלם לפ' אחד להם לאהבה שפשוטים ולכן לא אמ' כל חכמי לב * וכנר הענין השני אמר בעושי המלאכה את המשכן לומר כל עבוד העושים במלאכה ובחם מונס היה את המשכן דייבוי את רמוז לטפי' שהיה המשכן שפשוט ערך המשכן בענין עשר דרעות הם והנה השמים ושמי השמים לא יוכלו לטוחו חף כי הבית הזה וזה הענין מפורד במאי דקאמר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כו' שכן עליו הענין ופירוש מ"ל את המשכן ויש לקדק' דלמה בתחלה הפ' קאמר לבא אל אהל מועד ובסופו קאמר את המשכן רמוז שהנה משה בראותו גודל האל ותברך ויערבו לא היה נחשב בעיניו המשכן לבטל דק' באהל ערמי בשפמעט היה ונתבשרו חו' זש ולא יכול משה לבא אל אהל מועד אבל הוא יתברך שמו ונתעלה

הדרו ענותנותו והכנתו את ההכה לט' כשחשבו למטכן ושככו וכבוד ה' מלא את המטכן כיהעיקר לכבוד את האהבה של ישראל כאמור והפסוק דבר בעצם דק אחר וכבוד המלא את המטכן ולא קאמי' המטכן מלא כבוד ה' לרמוז שהיה מלא את המטכן ולא המטכן מלא כבודו ע"ד כהן המקום

ההלה לאל נוראת

דרוש ראשון לתשובה

מוסר תבנית אל המאס אמר ר' אבין מפני מה כי את אשר יאהב ד' יזכיר אמר בא וראה מי גרס לבן זה לרצות את האב הוי אומר לו יסורין ע"ד כאן במכילתא

בחיות אמת ויציב כי ישראל נקדחו בכיים למקום פמו שחאמר במים אתם לה' אללהיכם יש לנו להאמין אמונה שלמה שכל היסורים והתוכחה אשר הוא מייקר אותנו בהם מטיס בפשנו בחיים הנכחיים עולם

שכלו טוב ולא בתן למוט רגלינו בעולם הזה אלא הוא מתנהג עמו כרופא בקי המרפא לחולאי הגוף כן הוא מרפא לחולאי הנפש אשר הם מוכוכים יותר ועקב זה אמר המשורר ע"י יסור יקרפי יה ולמות לא כתנני רוצה לומר יסור יקרפי יה בעה ולמות לא כתנני ר' לל עובדי ע"ד הרדי נתן ריחו ליקר אותי אחר המות כמו שאמרנו ו' היא הטבה אחת

טיקר אותי בפעמים רבים ולא הכה אותי בפעם אחת אשר זה רמו כאמור יסור יקרפי יה ולמות לא כתנני אם היה מכה אותי בפעם א' ולוה אמ' פתחו לי שערי צדק אבא בס אודה יה רוצה לו אודה שם יה הנרמו בפ' ביה ה' צור עולמים וה' ה' החימי בשמי עולמות ה' ע"ד כמה שהכה אותי מעט מעט כמו' והע"ב כמה שלא עזב אותי לטלם עונותי אחרי המות ולכן אבא בס אודה יה

אויאמר פתחו לי שערי צדק שיערי צדק כהיות שלכל אדם יש לו שמי שעריים א' לנג ערן מזד הצדק שעשה בעולם הזה זא' לגיהכס מזד העונות אמר רוד כי כהיו' שקבל את עונתו ויכול להכנס בשמי שערי' ובמקו' שבעלי תשובה עומדים וכו' וזש פתחו לי שערי צדק כלומר בשמי שעריים כמזכר' אבא בס אודה יה' אמנס זה השער לה' שהוא של צדק צדיקים אשר לא

טעמו טעם חטא יבאו בו' אמנס להיותי בעל תשובה גדול שכרי שאני נכנס בשמי שעריים' וכוה יוכן מה שאמרו חז"ל אין רע יורד מלמעלה יען כי הדברים הנראים לנו רע הוא הטוב האמיתי ופי' מורי בזה מה שאמר רמיה כשאמר

מזל כמיל' מוסר' כני' של תחלה

פסוק יסור יקרפי ים ושומעכים

כשאמר לנו הבה ראה הפקדמין הימים הזה וגו' לנעושי וגו' לכמות ולכטוע כ' פסוק רשע ה' לל ולכנות אלא טעם מה שאמרו מדייק שתכלית ההרשקה הוא לכבוד כי אין רע יורד מלמעלה כנ' א' אצל דרך זה כתיב מה שאמר דוד המלך ע"ה בשביל כנסת ישראל להכתיב כי ישמע' את קולי תחנני אשר הוא קשה להולמו כי נפל בו הכפל בכל הפסוקי' באשר ודאה המעין והוא מוכן עם מאמר חז"ל אשר ככה פרשתו ואומר וישמתי אתי אבי הוביה לפסוק בזמן שאתה שומע קול תחנני בוכתם ז' שמתפלל דוד לה' בשם בכתת ישראל יבוא קדושתו עלינו כביאת הגואל וכמו שכתבה מהמזמור הקדש ליה שאתו לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד והוה שאמר להכתיב כי ישמע' את קולי המיועדת אשר במקדש והוה תחנני כי בעונות לעת כואת שאלנו בגלות והוה כי הטוה אזנו לו ובימי אקר' היינו בזמן הגלות אכפניו חבלו מות והגרמא הוא בעבור עונותי וזו ומגרי שאלו הם העונות כידוע מצדו לכן צרה ויגון אמנא צרה מזד החבלי מות הם היקורים ויגון מזד העונות אמנס כשכנס ה' אקרא שיושיעני אימי חושש על היקורים מזד עכנס ככאמנא מזד העונות לכן אני אומר אבא ה' מלטה בפשי חנון ה' וכו' ואמנא חנון ה' שיושיעני עליו וצדיק הוא וצדיק דינו כי במה שמהג עמו צדיק והוה ואלהינו מרחם הוא כי הוא שומר פתאי ולכן מכה אותי ביסורים להושיע את נפשי וזש דלותי ולי הושיע מדינה של גיהנם שתשוב נפשי למקום המנוחה זא' טובי נפשי למנוחי כי ה' ברחמי גמל עלי כי למה כי חלצת נפשי ממות במה שסבל צוסי את עיני מן דמעה את רגלי מדחי אך צריך להבין למה אינו אומר את עיני לטון רבים וכן רגלי' וכוכל לומר אחד משני דברים הא' כי הבכיה שאין לה סוף היא פעין אחד על דרך מי יתן ראשי מים ועיני מקום דמעה ואמרו הראשונים ע"ה שכונתו שיבכה בעין א' ויבוח הא' וכן חוור חלילה וכוה ואבכה יומם ולילה על חללי בת עמי לכן אמר את עיני מן דמע' שהיא בכי גרעון הנפש ח' אס יחטא וכן את רגלי מדחי מוכן על דרך זה' ופי' עס מה ששמעתי מה חפס השלם פלפלא חריפא כמה' שלמה כאג' זלזה בפסוק אס אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני אמ' ע"ה כי להיות רגלי המרכבה ארבעה ודוד היה רגל רביעי ובחטא בעיני אוריה נשמש רגלי המרכבה שלו זש אס אמרתי מטה רגלי חסדך ה' שק בלת תשובתי יסעדני וכמו כן בפסוק זה חו' את רגלי מדחי' או נאמר כי להיות כן האדם חלוק חזיו לה היינו וצר הטוב בצד ימין וחלק עזאל צד שמאל היינו יצר הרע זוכן בכל האבר' בעיני וברגל לכן אומר שהגל את עיניו השמשית וכן רגלו כי בימין לא שייך חלילה והכל באותם היקורים אשר נשאר בהם מזומן ומתוקן ללפת בארצות החיים ודיכזה להקדמתנו בכיבוד הקודם' והנמשך הוא כי כוף שהיקורים הם לתועלת האדם צריך שיחזור מיד קודם שיכביד עליו ה' על היקורים ואס

פ' ה' פיוק חינו מרגיש נחשב כבהמות שאינם מרגשות. וכמו שאמר הרב בעל העקידה
 הלל לאמר אל בפקוק העיניך הלא לאמונה אמר ע"ה כי עם היות שהקב"ה אמר שאם
 ימצא בירושלם איש מבקש אמונה היה קולח להם. אמר הנביא ע"ה כי
 מלבד זה החולי אשר שמע מפי הגבור היה להם חולי אחר שאין לו תרופה
 שהוא חולי הדעות והוא שאמר ה' עיניך כלומר עיני השגחתך לעשות אית
 לטובה למחול להם הלא לאמונה אשר חסרה מהם. אמנם אחר שהכית
 אותם ולא חלו כליתם ומאן קחת מלכך לכך ואמרת לפי קוצר ידיעת
 כי אף דלים הם בדיעה ונחלו כי לא ידעו דרך ה' וכו'. ולעניות דעת
 גדולה יאמר פירושו אחר גם כן מושג להקדמתו. וזאת כל הפרש' שאו
 שוטטו בחזקת אמונתם וראו לא יזכקו וכו' כי יש להרגיש שיקפיק שיה' שוטטו
 ובקשו. גם קשה אומרואם אם תרתי פעמים אם תמצאו איש אם יש עישה
 משפט. גם מה כונת אומרואם חי' ה' ואמרנו גם אומ' חוקו פניה מכל ע'
 ומאלו לשוב הוא כפול ומה כונתו כאומ' כי לא ידעו דרך ה' משפט אלה יכס
 והוא כפול בשני כתובים הבאים באחד. גם אומרואלכה לי פיתח' לי
 מן הדת. אמנם עם מה שאמרנו הוא מבורך אצו שוטטו בחזקו כי ידעו הוא
 שהאדם אשר יהיה גד במדינה אינו יכול לחפש ולחקור את העיר' לא כי
 מקודם שוטטו בחזקות וראו ידעו שלמה את כל פינותיה ואחר כך יזכקו
 ברחובותיה שהם המקומות מרובי האם תמצאו איש כלל גבר בגודלן אן
 אותה להם קצת מחטאתם. אמנם אם יש עושה משפט שה' מדרג' יתירה
 על זאת או יאכלח לה לבמרי אונ' כאמ' כי ודאי בירושל' היו אכשי גדולי' אמנם
 לא היו עומדים בפחד להדרוך את אכשי דודם ולזה אמר שמקודם שוטטו
 בחזקות שהם המקומות המרובות אשר בהם חכמה וגדולה ויראו אותם ויכירוהו
 ואח' יבקשו ברחובותיה אם ימצאו מאותם שראו שעמדו ברחובות להדרוך
 את העם ואפי' שראו אותם עושים משפט העוקר הוא שיהיה לבקש אמונה
 וכו'. או כאמר אם תמצאו איש כלל כי יבא זמן אשר ימצאו איש ברחובותיה
 ויש זר או יאמר ראו עתה ובקשו ברחובותיה ר' שיהיה זמן שלא תמצאו
 איש אחד כי העיר תשאה שממה ועב' אם יש עושה משפט מבקש אמונה
 ואכלח לה באופן שתיבת אם תמצאו איש היא גזרת הרעה שתבא אליהם
 ותיבת אם יש עושה משפט וכו' הוא תיקון הרעה הנ' ואמר הנביא ע"ה ה'
 עיניך הלא לאמונה כלומר מאחר שכל עיני השגחתך הוא על דבר האמונה
 וחש' אס קל כ' כשהכית אותם ולא חלו ואח' כליתם ודאי שהכלה הוא
 על דבר אשר מאנו קחת מוסר לשוב בתשובה מדרכ' הרעה ואן ומרפ'ם
 הפך כו' ואמר חוקו פניהם מאנו לשוב כי יש בני אדם אשר יש להם בוש'ת
 פנים וגם שלכם לא ככון עמהם ויש אחרים להפך אמנם אלו פניהם ולכם
 שנים לרעה ועו' חוקו פניהם מהלע וכלכם גם כן מאנו לשוב ועכו' בתום
 לבי

לכי אמרתי אך דלים הם בתורה ונשלו דעת דרך ה' כדי שידעו שהוא משפט
 אלהיהם הלא שהם קוברים חולי מקרה הוא ומה היתה קיבה שלא יחורו
 בתשובה והייתי מטה להם הדברים לכך וכות ולתקיר זה הדמיון שלי לכה
 לי לא גדולים כלו' לפי קברתי ב' ה' כוחן לכות וכליות ומתחלה ידעו שנים
 אמנ' אני לא ידעתי שהיו מוידים עושי' בדעתם לא אחר שלכה לי לא גדולים
 ואדברה אותם קשות להיותם מוידים כי המה ידעו דרך ה' לרעת שהוא
 משפט אלהיהם וחולי יחורו בהם ואך המה יחדיו שברו עול התורה ולכן
 בתקו מוקרות ועל כן כרע להם ה' כנגד מה שהיה לכם כאר'י לבלתי טוב
 בתשובה הכס ארזה מעור וזה היות כי הגורם היה לכתם במחשך מעשיהם
 ולא חזרו מיד כמו שפרשנו כליתם בעבור כי מאנו קחת מוסר לכן זאב
 ערכות ר' כמה שהעריכו תשובתם זאב ערכות יסודרם וכו' וכנגד העו'ת
 פנים אשר היה להם כמו שאמ' חוקו פניהם וכו' זאב הנמר שהוא עו' שכחיות
 ביון שאמ' ז' הוי עו' כומר ויהיה שוקד על עריהם וכל היוצא מהנה יטרף
 למה כי אם רבו פשעיהם עצמו יותר משוכותיהם כי משוכות פתאים תהרגם
 ואמר הנבוא ע"ה דומה לזה כשהוכיח את ישראל בעדים כאמנים שמי' וארן
 אמר ידעו קונו וכו' אבל אקשור בפקוקים שלא להאריך רק ככל הפכו'
 והכונה היא מלבד פי' המפרשים ז' דמוי קרא כנגד ישראל ויהודה עיין
 בדברי ר' אברהם ז' להה' ואני אומ' כי אפי' שידבר בכולל עם כל י' שמוכיחם
 כי היה להם להכיר את ה' לפחות בשעת הבאתם ותועלתם וז' ידע שור
 קונוה ר' כי השור מכיר יותר מהחמור למי שקנה אותו בעצמו אך לא כן
 החמור שאינו מכיר אלא האבוק שנתנים לו האכילה מזד האכילה שהיא
 הנאות וא' ישראל לא ידע ידיעת השור אשר זה רומז בתיבת שם ישראל
 שהם עבדי וקניתי אותם עמי לא התכוון בתמיה ר' בשעה שהיו עמי וזהו
 משגיח עליהם בעין החמלה לא התכוון ובוה מדייק תיבת עמי ואם כ'
 להפך ידויק תיבת לא התכוון יבחר המעין הרי שאינם מכירים הטובה וגם
 הרעה אשר חושאים לה אינם מכירים וז' הוי גוי חוטא עם כבד עון כלומר
 שאפי' שהם כבד עון אומרים שהוא חטא וכן כולם או נאמר כי היה רעתם
 רבה שלא בהדרגה וז' הוי גוי חוטא כי מתחילה כשהיו מקראים בשם גוי
 על דרך מה שאמ' חלל בפקוק לבא לקחת לו גוי מקרב גוי היה חוטא אמנם
 כשקראו עם שהוא מדרג' גדולה הימנ' לא מבעיא שלא ירדו מדרג' א' שבמה
 שהיה גוי חוטא יעשה עם עון אשר הוא מויד או בושע ויהיה הדרגה אחת
 מחטא לעון רק בעו'ו יעשו עם כבד עון שהם שתי הדרגות באופן שכשהיו
 קטנים הנרמזים בתיבת ודע היו מרעים ובגדלותם שהיו בניס גדולים הם
 משחיתים שהוא מדרגה גדולה מרה כלענה באופן שהיה גרל רעתם כל
 מה שהיו עושים כמעלה ומי גרם להם עו'ב את ה' שהוא מדרגה מזד גדולתו
 וגם

פ' ידע שור
 קונוה וג'

וגם מזד שהוא מטיב להם נאצו אותי וזם נאצו את קדוש ישראל באופן טמור
 אחר או יאמר כוורו כי כל כך עובד אתה' ונאצו אותי עד שטסה יומזכיהם
 את ה' כוורו אחר עד לך לך אמרין כוירא וכו' ככ' נאצו אותי ולזה אמרו על
 מה תוכו עוד תוכיפו כרה הכה המפרטים פירשו אותם בכמות מתחלפות
 כי מהם פירשו על מה תוכו על הכיבה התכליתית ר"ל מה תועלת בהכאה
 אחרי שמיד תוכיפו כרה ומהם שפי' שאלת המוסא המקבל ההכאה כי ככ'
 לקה כבר שאין לו מקום לקבל הכאה כשיוקף להכות והוא מוכן עין כפי'
 ר"ל אברכאל זל ואני או כפי דרושי שהיה מוכיח אותם כמה שלא היו מרגישים
 בחטאתם כגוי אשר נדקה עשה והיו אומר למה פשענו כיה הכה ה' אותנו וזה
 נוקף על כל חטאם אשר עשו וזם על מה תוכו ר"ל שהם אומרים כך כפיהם
 זכור עוד תוכיפו כרה ומהיכן בא להם שאיני מרגישים בחטאת כי כל ראש
 לחולי הוא השכל וכן כל לבב דרוי אשר הם איברי ההשכלה וזה וזה גורם
 שאתם שואלים טעם למכותכם וקויע לזה אומרו אח"כ לולי ה' נבאות וכו' או
 יאמר על מה תוכו הוא עפי' דרכו שלא היו מוכרי' את חטאתם לשב מהרה
 חלא חכי' כדבר אשר הוכו כבר על קדקדם בה חזרו להוקיף על חטאתם
 פשע וזם על מה תוכו ר"ל על שאכה אתך עוד תוכיפו כרה כי כל ראש לחולי
 כמו שאמרנו או יאמר שהיו מטיים כל הדברי המקרה' א זם על מה תוכו כי
 אדרכה עוד תוכיפו כרה כאמר' כל ראש לחולי ר"ל הוא מוכן לחולי וכל
 לבב דרוי ותלכו עס ה' בקרי' על כן ילך עמם בחמת קרי להבותם מקף רגל
 ועד ראש הכאה שאין בה תרופה ואם עד' אלה ילכו בקריותן בה נגיעים
 הפכוי' פשע וחבורה וכו' לא זורו ולא חוכשו חור' א פשע וחבורה הנזכר ולא
 רוכב המכה טריה כשמין והם דברי' שלא עד טבע ועדין יהי' דבר זה הכאה
 פרטית אשר עכ' דבר כלשון יחיד ואם לא יחזרו יהיה הכאה כוללת ארצכם
 שמה כנגד הכפרים וגבולי' אז אשר אין להם חומה ואח"כ עריכם יהיו
 שרופות אש שהם הערים הכזרות והקבה שיחתבו האויבים לכם המזונות
 כמו שהוא דרך הלוחמי' וזם ארמתכם לנגדכם זרים אוכלים אותה ויא יקל
 בעיניכם הרעות הלו כי לפוס גמלא שיחגא וכערבכם אשר אתם בני' א חו
 הוא אכזריות גדול כי אפי' השממה הכו' שהיא היותר קלה מהנוכ' בפ' קשה
 לפי ה"ה כמה הפכת קדוש ועמורה אשר הם זרים לה' ואשר בזה לא ידעו
 הם ולא יכינו בחשכה יתהלכו באו' כקדום היונו' והשיב להם ה"ה שמעו
 דבר ה' קניני קדום וגו' כי אם קלה היא בעיני' קשה היא לפני' יות' מקדום
 וכו' כי אתם עם ה' והם זרים כאשר אמ' ולכן טובו מדרכיכם ודעו כי רעתכם
 רבה י' הרי שצריך האדם להתעדר מיד ואם יקורו' באי' עליו יפספס כמעשה
 וכוה נכא אל מאמר ה' כרכה פרט' ראה אמר' וזשח שמעו והאזינו ואל'
 תגבהו וגו' מהו שמעו והאזינו אמר' ר' נתנחמה אמר' ה"ה שמעו לדברי תורה
 ואל'

שאל צדקה
 ראש חכמי
 אדם שמעו
 והאזינו ואל'
 תגבהו וכו'

ואל תדברו גבוהות כי ה' דבר והיכן דבר תועבת ה' כל גבה לב: דבר אחר
 שמעו לדת ואל תגביה אונך משמע דברי תורה כי ה' דבר והיכן דבר מקיר
 אזנו משמוע תורה וגו' ר"ל שמעו לדת והאזינו לדת מקושו תגבהו ואל תגבהו
 את הטוב מלבא בעולם כי ה' דבר והיכן דבר אס תאבו ושמעת טוב הארץ
 תאכלו וכו' עכ"ל: ראו' להבין כונת המאמר ראשונה מה הקשו כפ'
 ובמאי קמויפלגי אלו הג' פ' ומה קשר לזה עם פכו' הפרט' ראה חכמי' שאמר
 זשה' וגם למק' כפי' האחרון אמר ומהו ואל תגבהו והענין הוא שהוקשה
 ב"ה תיבת לפניהם ומתרגים אותה זל עם זה הפ' אשר הקשו בו הכפל באו'
 שמיעה והאזינו וגם אפי' כי ה' דבר כי דלי' כל דברי הנביא בטש ה' דבר ה' וזה
 לכן דרשו שמעו אמר ה"ה כלו' לא תחשוב שהם דברי הנביא מעצמו שאומר
 להם שישמעו לו כפטייה דקרא אבל כי ה' דבר הוא המדבר והכרח לזה
 כי אין לו הכנה ממו' שאמרנו כי מה נשתנה הנביא לאומ' בזה הענין אלא
 עד אי' ה' כה' אומר אלו הדברים שמעו לדת ואל תדברו גבוהות ועתה מתרץ
 הכפל כי תיבת והאזינו הם דברי הנביא שאומר להם שיאזינו לדברי ה' כה'
 שאמר להם שמעו לדת ואל ידברו גבוהות לומר כי דק הוא מהם וכשמי' הוא
 והטעם כי ה' דבר והיה כי במקום אחר באומרו תועבת ה' כל גבה לב ריבה
 פתיבת כל לכל מין גאולה וגם באומרו גבה לב רמו' שמגביה לבו מלהשכיל
 ובוה הענין נתיישב בהפ' ומוכן אומ' אמר הק' כה' אמנ' הוא דוחק קנת כי
 הפקוק לפי זה חזיו הראשון הם דברי ה"ה וחזיו האחרון דברי הנביא כמו
 שאמרנו לכן אמ' דבר אחר שכולו דברי הנביא ואמר שמעו לדברי תורה ואל'
 תגביה את אונך משמוע דברי תורה ולפי זה תיבת אל תגבהו חזורת אל'
 תיבת והאזינו ר"ל האזינו אל תגבהו רמו' שלא יגביר אזנו בטעה שקורא
 בתורה לשום דבר בעולם וכמו שמבא מפקוק מקיר אזנו משמוע תור' חכי'
 להתלל לגם תפלתו תועבה והוא קרח מכהן ומכאן ועדין לפי פ' יש דוחק
 קנת אשר בעבור זה בא הכי' הג' ואמר שמעו לדברי תורה והאזינו לדברי
 תורה ותירץ הכפל כי כונתיה דקרא לומ' כי שבר מצוה מצוה מזה ובשכר שישמע
 לדברי תורה יבא להאזין שהוא בקרוב יותר ועתה הקשה מהו ואל תגבהו
 כי בשלמא לטני הפי' הראשונים יהיה אומ' א תגבהו כל אחד לפי כונתו לפי
 ראשון אמר והאזינו אל תגבהו ולפי שמי' אמר אל תגביה אונך כדפי' אמנם
 לפי זה שאמ' שמעו לדת והאזינו לדברי תור' ומהו ואל תגבהו והשיב א תגבהו
 את הטובה מלבא בעול' כי ה' דבר והיכן דבר אס תאבו ושמעתם וכו' ועתה
 בזה מוכן תיבת לפניהם היום כי מהו לפניהם ובוה אומר בעצם כי ביד הוא
 הכרכה והקללה בדמפרט קרא ואזיל את הברכה אס ישמעו את מצות ה'
 בתופן שמנאבו ראיו מכל דרושבו זה שצריך האד לחזור מיד ואם באו יקורים
 עליו מיד ישוב אל ה' וירחמנו וכוה נכא אל המאמר שהתחלתו ולכא עד

תכונתו

תכונתו אעורר קצת ספקות ראשונה מה כונת ר' אבין בפקוק ועוד דבריה
שאינו מחדש בפקוק לא מה שאומר הפקוק מוקד ה' בפניו של תמאס וכו' ונותן
טעם כי את יאהב ה' יוכיח ומה השמיענו רבי אבין ז"ל קרי בני רב בוא
ועוד מה חזר ר' אבין בלוי אמ' מי גרם לכן זה לרעות את האב היו אומר אליו
יבורים יאכל הביאור הוא כי הכהן ר' אבין ז"ל ראה שמחמת קושיא אחת אשר
יש בפקו הייתי מפרשו בענין אחר וכל ר' אבין ובהכרח ללאו פירושו אהיה
קרא הכי ומתוך הקושי הנו והקושיא היא כי הנה הפקוק זה פתח בתרתי
חלוקות וכיים כחדא כי הוא אומר מוקד ה' בני אל תמאס הרי א' ואל תקוף
בתוכתו הנה לקח תרתי מוקד ותוכחת וכטבא לנתן טעם לדבריו א' כי
את אשר יאהב ה' יוכיח לקח תוכחת לבד וכלל כי את אשר יאהב ה' יוכיח
ויוכיח ועוד קשה כי ה' ללכת ותוכחתו אל תקוף או אל תמאס מוקד ה' אל תקוף
בתוכתו למה שניה ולא הכל דבר אחד למה פתח בתרתי ומחמת הלו
הקושיא הייתי מפרש הפ' כי תיבת ואל תקוף בתוכתו הוא טעם והוכיח בו
ידוע הוא היות הפרש בין מוקד לתוכחת כי מוקד הוא עד הכאה ותוכחת
הוא תוכחת דברים ואומר הפקוק שאם ח' ימאס המוקד עבירה גוררת
עבירה ויבא למדרגה אחרת שיקוף בתוכחת שהם שתי רעות אחת שמיפת
תקוף מורה רע גדול ממיאוס ועוד כ' ממוס לתוכחת טעם שהוא זול קל יקוף
בו לכן אומר הוהרו בני מוקד ה' אל תמאס שהוא ההכאה כי בזה אל תקוף
בתוכתו וכי תאמר ומה יש בזה אמר דע כי את אשר יאהב ה' יוכיח
וכאב את בני ירצה ולכן חמי מזהירך שאל תמאס מוקד ה' וכות הפירוש
מתוך מה שהקשימו אך לפירו זה חזי הפקוק הזה שאמר וכאב את בני רע'
הוא מיותר לכן אמר רבי אבין מוקד ה' בני אל תמאס ממנו מה בי את אשר
יאהב ה' וכו' רוצה לומר אל תטעה שתיבת ואל תקוף הוא טעם אל מוקד ה'
בני אל תמאס בני' אבל לעולם אימא לך דקרא איים בתרתי חלוקות
מקבילות אל מה שפתח והו שאמר אמ' מי גרם לכן זה לרעות את האב היו
אומר אליו יבורין באופן שבמה שאמר בי את אשר יאהב ה' נתן טעם למאי
דקליק מניה ואל תקוף בתוכתו ובמה שאמר וכאב את בני ירצה הוא נותן
טעם למוקד ה' בני אל תמאס יבזה כפין למה שם הפ' תיבת בני בראשונה
כי ה' לל מוקד ה' אל תמאס ואל תקוף בתוכתו בני או קודם הכל בני אל תמאס
כו' ללא כיון למה שאמר בעל המאמר מי גרם לכן זה לרעות את האב רוצה
לומר שיקרא שמו כנו היבורים הם ההכאות והו דמו מוקד ה' בעבור שתקרא
בני אל תמאס ואחר כך פי' אותו בפ' כי את אשר יאהב ויוכיח וכאב את בני
ירצה ליקרא בני ורצה ליקרו ובוה מובן המאמר כיון חומר

דרוש שני לתשובה

ויאמר ה' אל משה השכם בבקר ההר הן אל ישיגי בכחו מי כמוהו מורה מ'ל ויאמר
הן אחד שכן בלשון יוני קורים לאהרן הן כלומר אחר אל דינו כ' אל טעם
ישיגי בכחו מעצים כח הצדיקים לעשו רצונו ומי כמוהו מורה מורה הסכ נקקר
דרך לעשות תשובה וכן אחת מוצא במשה שהשיג הקב"ה כמו ללכת
בשליחותו ולעשות צויו והיה מורה לפרעה הרשע דרך שי עשה תשובה
שכן כתיב השכם בבקר והשיג לפני פרעה היה נוחן כח במשה להשכים
ולתהיישב לפני פרעה והיה מורה דרך לפרעה כדי שיעשה תשובה שכן
כתיב ואמרת אליו כה אמר ה' אליו העברים כי בפעם הזאת למה לא נאמר
באן הנה יוצא המימה כיון שראה פרעה שבעת שהיה יוצא המימה משה
מקדמו בדרך נמנע שלא יצא כדי שלא יפגע בו משה אמר לו הקב"ה לך
אצלו עד שלא יצא מביתו

אחר שנכרא האדם יחידי ראוי שיהיה בו בשורם יצירתו דרך להכחין
בין הפעולות המזכחות שיתלה בהן השלימו שלמו הכפס מוולתם
והענין הוא כי הוא ידוע מה שכתב הרב בעל העקרין ז"ל במאמר שלישי סרס
ששי הכה ידיעת הפעולות המכילות את האדם אל תכלית האנושי שהוא
שלימות הכפס והגבלתו קשה מאד לכי שהדבר שיוכל עזמותו אי אפשר
שיודעו הדברים המועילים אליו או המזיקים כי אם סבלנו מוג האדם ד"מ
אי אפשר לנו סדע הדברים שנמשיכהו על שוויבדי שיתמיד בו או לשיכבו
אליו אם יצא ממנו אבל ראוי סדע וכזיירהו תחלה וכשיג אמתתו כפי כח
ואחר כך נדע הדברים הנאותים אליו או מתנגדים וא"כ בכפס האדם שאי
אפשר לנו מזד המחקר האנושי לעמוד על אמתתו ולא נדע ממה לא שהיא
דבר מוטפע מההתחלה שכלית כדלת מחומר לא כוכל לדעת מזד מחקרנו
הדברים המתנגדים או הנאותים אליה ועזא חכם אחד בני דע נפסך ותדע
בוראך וא"כ איפה כמה יודעו הפעולות המועילות למה מזד המחקר האנושי
כדי שעל ידם תקנה הכפ' שלימו כי אין כפס שראוי שימ' זה המבחן בשרש
היציר האנושית והוא הענין שהענין שבראו הכה מבחר המין ונתן לו כפס
משכלת חלק למה ממעל אשר ממה יוכל להטיב כאשר נראה היות הכפס
שמחה בפעולות הטובות ותדאג ותתעצב בפעולות הרעות כי כל דבר ישמח
בדומה וינטע בהפך הנה יראה שהכפס להיותה להיות תגיל ותשמח בטובה
שהפעולות הדומות לטבעה להיות כל הפעולות האלה היות טובות ותתעצב
בפעולות הרע להיותן חזן מטבעה ומנגדות ליה ומה הנד הדרך ישר לפני

האדם להכחין הפעולות רעות או טובות משמחת הנפש או דאגתה כי
הפעולות שמשמחת הנפש בהם קודם עשייתם ואחר עשייתם הן טובות מאד
והפעולות שמתטעור הנפש ותדאג בהם אחר עשייתם הנה הם רעות וזה
כי אפי' הרשע שהוא כוסף ותאב תמיד את הרע הנה זה יהי' קודם העבירה
מתוקף זכרה ועזא שלמה נפש השע אית' רע אבל אחר עשותו העביר' הנה
נפשו תכחין הפועל ההוא ותכיר הרע שיש בו ותדאג ותתעצב בו והנה פי'
הרב בעל העקרים זל' שיעד ירמיה הנביא ג"ה בשם השם המוכיח לשרטל על
זה ואומר להם שיש להם להכיר שהפעולות שהם עושים רעות מזה שהנפש
תדאג ותתעצב בפעולותיה אמר לכנכת ישראל תיסקר דעתך
ומשובותיך תוכיחוך ודעי וראי כי רע ומר עווכך וכו' ר"ל הנה האוי' שתיסקר
אותך הפועל הרעה שאתה עושה והמשוכה עמה תוכיח אותך וזה בהיותך
קובעות בנפש האגה וצער אחר העשותך ומוה יש לך להכיר ולדע כי רע
ומר עווכך את ה' אלהיך ולא פחדתי לך כלומר איני אומר לך זה מזה יראת
עונשי ופחדו המוטל עליך אלא שמזד טבע העבירות עצמן שהן מורשות
בנפש צער ודאגה אחר עשייתן תכיר ותדע שהן רעות וכי רע ומר עווכך וכו'
ולא מזד פחדתי אליך תדע לך שהרי מעולם שכרתי עולך נתקתי מוכרותיך
דל' בין בהיותך נדיק בין ההפך כי לזה קרוי ובתי תיבת אעבו קריין אעבור
בר"ש וכתוב בדל"ת לרמוז השתי דבדים כלומר בין כשאמרת לא אעבור את
פיה' בין כשהית אומר לא אעבור אותו היתי מאריך לך עד שעלתה פשעך
באופן שתחת כל עץ רענן את צועה זונה וכז' הוא ראיה שאין צורך שתכחין
היות רע עווכך את ה' מזד היקורים כי אם מזד העצבון והדאגה שיקבלת
הנפש זהו לפי כי הרב הנו' אמנם הרב בהעק' זל' בשער פ"ו בראשית מקעי
פי' לו הפ' עיין עליו ולפי ע"ל הפרט באופן אחר עפי' דרך בעל העקרים
שיהיה מכוון לפי דרושי ואעורר קצת הפקות בשני כתובים הללו הבאים כא'
ראשונה באומרו תיסקרך דעתך ומשובותיך תוכיחוך לא רישיה סיפיה כי
ה"לל ותוכיחוך מושבתך כמו שאמר תיסקרך דעתך או יאמר דעתך תיסקרך
ומשובותיך תוכיחוך למה שינה עוד שינוי אחר כי פעם מדבר בלשון יחיד
דעתך ובמשוכות אומר ומשובותיך ואינו או' ומשובותך או יאמר דעותיך לשון
רבים גכ' ולמה שינה וזאת הקושי עצמה בפקו' של אחריו שאומר שכרתי עולך
לשון יחיד וסיים בלשון רבים נתקתי מוכרותיך ואינו אומר מוכרותך ולתרוץ
וו' היינו יכולים לו' כי הוא ידוע כי כשהאד' חוטא ומתלכלך בעון מטמט' עצמו
כמו שאמר חז"ל ונטמטם בס' וכו' יוכן פקוק הקודם שאומר הלא זאת תעשה
לך עווכך את ה' ר"ל עתה הנה טח מראו' עיניך לדע' היותך נענש על פשעך
ושאתה גרמת לעניך תחת עווכך את ה' אבל כשהאל' יתב' חזירך בתשובה
לפניו ותלך בדרך הישר אותו כין עיניו זה זש הלא זאת תעשה לך עווכך את
ה' וכו'

פס' תיסקרך
דעתך וכו'
והנמשכים

ה' כו' אינתי תכחין בזה פעת מוליךך בדרך הטוב אבל בהיותך מלוכלך בעון
איך מכיר עונך וחטאתך וזש תיסקרך דעתך ירצה הנה עתה בהיות שאתה
מלוכלך בעון וטח מראות עיניך אין כך הכנה להכיר מה גדלו פשעיך ואפי'
עון אחד שתהיה כעבות העגלה לא תראהו כי אם עי' היקורים זש תיסקרך
קודם ואח' תכיר דעתך שהוא עונך החמור אבל אחר שכבר התחל' לחזור
או תעלה בשתי הדרגות האחד שתכיר כי רבו פשעך דאינו אחד לבד ועוד
מדרגה שנית שתכירם קודם שתתיסקר עליהם זה שאמר ומשובותיך
תוכיחוך כי ודעי וראי רוצה לומר כשתהיה בדעתך או תראה בעיניך כי
שתיס רעות עשית כלולים בעבירה א' דרך משל כשאתה עובר עביר' א' מכל
מזות האמורו' בתור הנה בזה אתה עווכ את ה' אשר ממנו חונכ נפשך זהו
עון א' ועוד שאתה כופר בעיקר גדול שכעיקרים שהוא ענין שכר ועונש
זש עווכך את ה' ולא פחדתי אליך באופן שכשדע או תראה היות ענין
רבים כמו שאמר ומשובותיך תוכיחוך עוד היינו יכולים לומר באופן אחר
כי אמר תיסקרך דעתך ירצה אם חכך האל יתבר' דעה והסכל יש לך לדעת
כי אין לך עונש גדול מהעון והרע שאתה עושה כי היקורין שתקבל על עונך
אינם כלום בערך הרע שהוא עשי' העבירה עצמה זה שאמר תיסקרך דעתך
ומשובותיך תוכיחוך מזד עצמן בלי יראת עונש אחר ודעי וראי בעיני שכלך
ראיה ברורה לזה כי הרי היקורין שמקבל האדם מחלאים וכדומה הם מרים
ואינם רעים אלא טובים לנפש אבל העבירה והעון הוא רע מזד עצמו ומר
זש כי רע ומר הוא עווכך את ה' אלהיך על ידי העון מה שאינו כשפחדתי
אליך שהוא מר ולא רע זש ולא פחדתי אליך כאסה' וכו' או יאמר כי אין
ערוד ממית' אלא חטא ממיית ואמר דע לך שאיני צריך לסקרך אני בעצמי
כי או היה טוב לך לא תיסקרך דעתך ועונך הוא בעצמו כידוע כי מהעבירה
נעשה קטיגור והוא בעצמו נפרע מהאדם וכן ומשובותיך תוכיחוך ולא אני
ודעי וראי כי רע ומר עווכך את ה' אלהיך אשר על כן ולא פחדתי אליך כאס
ה' לא עי' עונך וחטאתי כי מעולם שכרתי עולך יר' עולך בכימוי לרמוז כי הוא
עשה נשם עול על צוארו בעון שעשה זש הי מעולם שכרתי עולך אשר נעשה
מרעתך ונתקתי מוכרותיך אשר עשו משוכותיך וכו' מתורץ מה שהקיינו
אמנם לפי כונת דרושו אמר היות ראיה ברורה נלקחת לדעת בין טוב לרע
מזד הנפש המשכלת חלק אלוה ממעל כמו שאמ' אס היא שמחה במעשיו
או עצבה כאמור וזש תיסקרך דעתך ירצה הטוב והישר הוא שתכיר מעשך
קודם עשותך העבירה זה שאמר תיסקרך דעתך רומז שיתיסקר קודם עשותו
הרעה ואם לאו לפחו' ומשובותיך אחר שעשי' אותם ותראה ענכוכ תוכיחוך
הרי מכל האמור כי הנפש השכלית אשר באדם היא מדריכה לאדם להטיב
מעשיו בראות האדם הדאגה שמקבלת בעבורו בא' מכל מזות ה' ועם זה

נראה לי שהיה מתפלל המסורר ע"ה באומר ה' אל באפך תוכיחני וכו' ולכא
אל תכונתו אבאר מה שפירשו חז"ל והוא כי דרשו חז"ל היות מומרו זה מיוקד
על ישראל ומדברים על דברת גלותו וזה שא"ל למנצח על השמימית הוא רמו
אל הארבעה מלכיו שנסתעבדו בהם יש שהם שמה ושל עשו היא השמימי
כמו שכתוב בענין גלם נכוכדנצר רישיה דדהב טב חדוהי ודרעוהי תרין
מעוהי וירכתו תרין תקוהי ורגלוהי תרין הרי שמונה והם כדאמרו חז"ל בכל
כשדים מדי ופרק עין מוקדון עשו שער הרי שמונה מלכות לפיכך באמר
למנצח על השמימית רוצה לומר שהניגון הזה יאמרו ישראל ויקדשו להקב"ה
כשהוא יתברך ויציאם מהגלות השמימית כי הוא המנצח ואומ' ה' אל באפך
תוכיחני ואל בחמתך תיכרני להבין פסוק זה על מתוכותו יתבאר במאמר
חז"ל בילקוט חז"ל רבי יודן בשם רבי אחי אמרה ככתב ישראל לפני ה' רבונו
של עולם אעפ"י שכתב כי את אשר יאהב ה' יוכיח אל באפך תוכיחני ואעפ"י
שאמר אשרי הגבר אשר תיסקרנה ואל בחמתך תיכרני אמר רבי יוחנן
משל למלך שהיה לו בן ולו שני קונטקרין רעים וכל ארץ שכועס עליה הוא
רודה אותה בהם פעם אחת מרדה עליו וצדקה ובקש לשלוח אותם שני
קונטקרין עליה לרדותה התחילו מבקשין ממנו ואומרים אדוננו בכל רצונך
רדה אותנו חזן מקונטקרין אלו כך אמרה כנסת ישראל רבונו של עולם אל
באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסקרני אמר הקב"ה אל כן אף וחמה למה אמ'
לפניו שפוך חמתך על הגוים וכו' ה"ה מקבל מהם שאמר חלק לבס ועשיתי
באף ובחמה נקם את הגוים אבל ישראל מה כתיב בהם לא אעשה חרון
אפי ואומר חמה אין לי ע"כ בילקוט בתהלים וראוי לערר במאמר
הזהמה הוקשה לחז"ל כפ' לדרוש דרשתם הנו' עוד ראוי לדקדק אומ' בתחלה
אעפ"י שכתבת כי את אשר יאהב ואחר כך אומר ואעפ"י שאמר למה שינו
דכריהם או ואמר אעפ"י שכתבת בשניהם או אעפ"י שאמר בשניהם
יאהב אל באפך בילא ימנע מחלוקה אם מה שאמר הכהן כי את אשר
עוד צריך להבין כונת כנסת ישראל באומרו אעפ"י שכתבת כי את אשר
יאהב ה' יוכיח רוצה לומר אפילו שהתבאח באף וחמה אל כן צדד הוא
יתברך יבטל בעבורם מה שכתב בתורה ביאת אשר יאהב וגו' ולא הדבר
כשעשו כי לשם אינו אומר אל כי את אשר יאהב ה' יוכיח הוא בעצמו בלי
אף וחמה אפי' דק כי זה אינו כוונתו אפי' שכתב ויהי קושי עיניו שאין למא'
זה הכ"ל לא שייך אעפ"י בדברי חז"ל פתרו אהרן וכו' חז"ל משל למלך
אם חולק על רבי יודן אמר חז"ל ואם הוא שפרש במשל מה הוביץ ממה
שאמר רבי יודן עוד צריך להבין במשל שאומ' משל למלך שהיה לו בן ולו
שני קונטקרין רעים כי מה צורך שהיה לו בן לענין זה שהרי כל משל הוא כי
ארץ שהיה כועס וכו' ופעם מרדה עליו מדינה ומה לנו אם היה לו בן עוד
בין באומר ובקש לשלוח שני קונטקרין עליה כי מה היה צריך לבקש כדי

חז"ל אמרו
כ"ר רבשע
אעפ"י
שכתבת כי
את אשר
יאהב וכו'

לשלוחם כי הרי בכל ארץ שהיה כועס תכף בלי ביקוש היה רודה אותה
בהם ונדקדק אומרו התחילו מבקשין ממנו ואו' כי בזה אינו דומה למשל
שאומר כך אמרו ישראל ואינו אומר כך בקשו ואמרו ישראל הלא דבר הוא
עוד צריך להבין אומרו אמר הקב"ה אל כן אף וחמה למה כי הנה שאלה
זו נראה כדרוש על פה כי היכן זה שאמר הבה אף וחמה למה יועד שגראף
שאלה בלי הבנה וכי נעלם לפניו ית' התשובה ברורה כו' שיתן אף וחמה על
הגוים וכינר אומר אל כן אף וחמה למה וגם מה שאמרו ישראל שפוך
חמתך כי בזה לא השיבו חז"ל על החמה והאף מה יעשה בו יועד כי אינה
תשובה כ"כ נכונה שאומר והקב"ה מקבל מהם כי מאמר שהם מרדו בו
ועשו ככל העל' וכי יעשה משאל פנים בדבר ומה אלו העצמות של
הכל וגם קשה אומרו חלק לבס וכו' ועשית באף שהם שני פקוקים
חלק לבס הוא בהושע ופקוק ועשיתי באף במיכה ומה שייכי אהרדי
כמעט שנראה כי בכל טעות בדפוס עוד צריך להבין אומרו אבל ישראל מה
כתיב בהם כי חז"ל ובישרא אינו כן דכתיב לא אעשה וגו' אלהם הדקדוקים
שראיתי לערר במאמר הביאור הוא כי הנה חז"ל דקדקו בפסוק זה
כפל אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסקרני וגם שינוי המלו' באו תוכיחני
ותיסקרני דהיינו תוכיחני היינו תיסקרני ולימא היותר ק' עוד כי חז"ל אל
תוכיחני באפך ואל תיסקרני בחמתך ויהיה יותר נודק מאומרו אל באפך וכו'
עוד נתקשה להם כי חז"ל לאי' אל באפך כי לזה הסס נודק וית' האף והחמה
לזה באר' יודן בשם רבי אחי ותרג' דבר זה ואמר אמרה כנסת ישראל רבשע'
אעפ"י שכתבת כי את אשר יאהב וכו' הכונה כי הוא ידוע כי כשהאל יתברך
מתנהג באף וחמה הוא חז"ל לאכד ולכלה כמו שראינו כשהטאו ישראל בעגל
לולי ה' שהיה לנו בתפלת רבן של כביאים משה אדוננו שאמ' קומה ה' באפך
במו שאמ' חז"ל כי ה"ה עמד כנגד אף ומשה השיב החמה שאמר לולי משה
בחירו וכו' להשיב חמתו מהשחית הנה כי החמה שהיא הקלה לזה כחרה
משה כי כאיש גבורתו שאין בו כח כנג' האף שהו' הגדול כי ע"כ נתנו לבעל
היכולות ית' שמו עכ"ל חז"ל היתה משחת הכל זשמהשחית חז"ל באופן שלא
יעלה בדעת שיקרא תוכחת או יקרים כשהם באף וחמה באופן שכתבאמר
הכתוב כי את אשר יאהב ה' יוכיח פשיט' אפי' שאלין כונתו באף וחמה
וכן רומז בת' של אשרי הגב' אמר הכונ' הוא כאב אתבן ורצה ברחמי גדולי'
אבל כונת מה שאמרה כנסת ישראל כי אעפ"י שכתבת כי את אשר יאהב ה'
יוכיח שהרי נראה היות התוכחת טובה בכל זמן שהיה עכ"ל חז"ל יכונן של
באפך ר"ל כשאתה באף ובעידן רתחא מאינו הכעפה שבאותה טעה אל
תוכיחני אפי' תוכחת שהוא דבר נקל וטוב להקריבנו לך עכ"ל חז"ל מתיירא
פן חז"ל יגרסו החטא כיון שאתה באף וכעס עלי אכל אחר שיצבור כעסק או
תוכיחני

תוכיחני וכן אומר עד' אעפ' שכאמר אשרי הגבר וכו' ואל' בחמתך תייקרני
הנה מתורץ בזה דנקט תיבת תוכיחני ותיב' תייקרני לרמוז ב' דברי הכתובי'
בשני מקראות הנו' וגם מדוייק שלא אמר אל' תוכיחני באפך שהיה נראה
שזולל התוכחת אבל לפי זה הוא רוצה התוכחת ומבקש אותה אך לא בעידן
דיתחא כאמור ולפי שככתוב זה הזכר שם ההויה כמו שכתוב ג' בפסוק כי
את אשר יאהב ה' לכן אמר אעפ' שכתבת כי הכתיבה והענין הוא זכוון
לאמור בפסוק שזכר שם ההויה אבל בפסוק אשרי הגבר לא הזכיר לא שם
יה לזה אינו אומר אעפ' שכתבת אל' אעפ' שכאלו בו ירצה כי בפסוק כי את
אשר יאהב כתוב בפי' שאפי' שאינו ברצון עס האדם כי לזה אינו אומר כי
את אשר אוהב לא יאהב שכעת אינו אוהבו יוכיח הרי שהתוכחת טוב אפי'
שאינו ברצון עמו עכ' אל' באפך תוכיחני כי שם לא שללת שאינו אוהב מי
שיבא לו התוכחת בעת רצון אל' שגם התוכחת ההוא טוב ואני תפלתו של
באפך תוכיחני אבל בפס' אשרי הגבר לא ידק אעפ' שמורה שאפי' כשאינו
ברצון טובים היקורים אל' אמר כאמר מדרשא שדרשו באומרו ומתורתך
תלמדנו שדרשו ז' דבר זה תלמדנו משן ועין עבר יוצא בהם לחרות וכו' הנה
שאינו כתוב שאינו ברצון וגם כתוב שם בפי' הסכר אמנם כאמר בדרשא לא
כן בפסוק כי את אשר יאהב שהוא כתוב בפי' שנקרא אוהב אעפ' שהיה
שנוי כמו שאמ' בסן ועין וכו' וגם כי הוא ע' התוכחת ואין לך גדול מזה עכ' ל'
בחמתך תייקרני * והיותר כזון לתרץ סיכוי זה הוא עס מה שאמ' חז' במדרש
בזמור תפלה למטה כי אחד עשרה מזמורים אמר משה כנגד י' שבתים
ומזמור אל' נקמות דכתיב ביה אשרי הגבר הוא אחד מהם וזוה הוא מבואר
מה שאמר המאמר בפסוק אשרי הגבר אעפ' שכאמר הוא להיות שכבר נא'
ע' משה אמנם פסוק כי את אשר יאהב שהוא במשלי עדין לא כאמר אל' ל'
או' אעפ' שכתבת כי כבר כתוב לפניך במרום מה שעתיך לומר שלמה ברוח
הקדש אבל עדין לא' כאמר * אבל רבי יוחנן מפרש באופן אחר ואינו חולק
עם הראשון בישוב הכתוב כמה שאמר אל' באפך ולא אמר ל' תוכיחני באפך
כי הכונה שאינו שולל שלא יוכיחני לא שלא יהיה באפך כאמור ורצה ר' יוחנן
לישב כי עדין לפי זה קשה למה נקט קרא תרתי אל' באפך ואל' בחמתך כי
יאמר אל' בחמתך תוכיחני ואל' בחמתך תייקרני ומכ' שלי יהיה באפך שהוא
הגדול ובכלל מאתי' מנה לכן אמר משל' למלך שהיה לו בן ולו שני קונטקריין
דעס ירצה במאי דנקט שהיה לו בן לרמוז כי המדינה אשר מרדה עליו היא
המדינה אשר שם בן המלך והמדינה לבדה היא שמרדה לא בן המלך ועל
כן בקש המלך כיצד ישלח קונטקריין שלו שלא יגיע הזק לבנו לא בן בשאר
הארצות כי תכף כיון שהיה כועס היה רודה אותה אבל רחמי האב על הבן
אשר במדינ' הלז גרמו שלא שלחם תכף לא בקש אופן כדי לשלח ועוד קיב'
ב'

ב' כי הכן לא מרד שאם היה מורד בנו תכף היה שלח הקונטקריין לרדותה
ולא יחוס על בנו כיון שמרד במלכות זהו ב' אשר מתיירא פן יחולל כבודו
וימרדו בו לכן התחילו מבקשים גם הם שום אופן כדי שיתפייס ממה
שמרדו בו בענין שלא יתחלל כבוד המלך והוא שאמר התחילו מבקשים
ואומ' לדוננו המלך ירצה הרי אנו מקבלים אדנותך עלינו ובכל רצונך רדה
אותנו כדי שיהיה חמתך על כל הארצו' אבל בה' ית' שמו כבודו במקומו
מונח ואין צורך לבקש אל' הענין שיפייסו אותו לכן אמר תכף אמרו רב' ש'
הקב' אתה רבון העולם אל' באפך וכו' * או יאמר התחילו מבקשים באופן
אחר והוא יותר נכון כי שם שכבר מרדה המדינה והם בצרה כיצד יפייסו
המלך לכן אמר מבקשים אבל פסוק זה אמרו ישראל קודם שמרדו וקודם
שיתבעם הב' ה' עליהם לכן אמר אמרו ואינו אמר בקשו ואמרס אמר ה' ב'
אם כן אף וחמה למה הנה חז' דקדקו ענין דק בפסוק כי ה' אל' באפך
תוכיחני ואל' בחמה למה נקט בכינוי לזה אמ' שזה יובן כמה שאמר הק' בה
אם כן אף וחמה למה ירצ' בהקדמה אחת כי האף שלוקח הק' בה עס ישראל
שגם בכינוי כב' יכול כאד' שמצטער כשהוא כבעק ונקראת בכינוי אפיו וחמתו
אל' כשהוא עס האומות ע' אינו אל' באף בלי הכנוי אליו חלילה *
לזה אמר אשר הקדוש ברוך הוא אם כן אף וחמה למה רוצה לומר אתה שולל
שלא יהיה באפי בכנוי ואיך שאל' שאל' באף וחמה כנראה שאתה רוצה
שהאף וחמה במקומ' יהי אם כן אף וחמה למה לזה השיבו שפוך חמתך וגו'
ירצה מה שהיית רוצה לעשות בנו כי בזה יהיה חמתך שפוך חמתך אל' הגוי'
ע' והק' בה מקבל מהם שכאמר ועשית באף ובחמ' אינו אומ' באפי ובחמת
אל' ישר' מה כתיב בהם לא אעשה חרון אפי רמו באומרומה כתי' ל' כונתו
שכאמר חרון אפי בכינוי * ואמרו חמה אין לי אעפ' שאינו אומר חמתו כבר
אמר אין לי הנה כינה הדברים אליו ית' אמנם כפי הפשט ירצה באופן אחר
אמר הק' בה רוצה לומר כי כיון שאין לפניו יתברך משוא פנים כיצד אתם
אומרים שלא אייקר אתכם באף וחמה אם כן אף וחמה למה כי אני מוכרח
לבעלם כדי שלא יהיה משוא פנים ולא יתכן כי יקלקל העולם אמרו לפניו
שפוך חמתך על הגוים ע' * הנה בזה תרצו לו בעצם כמו שפירשו שם המכ'
כי יותר ראוי ישפך חמתו על הגוים הנו' שהם לא ידעוהו כלל לא בן ישראל
ובפרט כי אכלו את ישראל וכו' אם כן לא יש משוא פנים חלילה ולזה אמר
וה' מקבל מהם כי בדרך דברו כו' ז' חלק לבס' ועשיתי באף וחמה נקט
את כל הגוים אשר לא שמעו הנה כי בפסוק זה הוזכרה טענת ישר' ראוי
ליתן נקם את האומות ע' ולא בישראל * ועל מה שהביא חלק לבס' כנראה
שהוא טעות והייתי יכול ליישבוקנת אל' שלא ישרה בעיני לכותבו * אבל
בישראל מה כתיב לא אעשה חרון אפי ירצה כי לא מבעיאל שלא אעש' באפי
אל' אל'

אלא אפילו חרן אפילו לא אעשה ואומ' חמה אין לי הנה בדבריהם זל תרנו
 ככל הפקוק ושיכנוי במה שאמר אף וחמה ויטורין ותוכחות כאמור ולפי
 כונת דרושי אמר המשורר ה' לא באפך תוכיחני ירצה איני ח' באות' הקבלי'
 אשר הם יראים מה' מזד העבט וכל דאגתם היא על מכות גופם החמורי
 לא כן איני כי איני צריך שתוכיחני באפך ולא בחמתך אלא נפשי השכלית
 יודע' ודואגת יותר מזד החטא עצמו ממה שתוכל להוכיחני באפך ובחמתך
 ועל זה איני מתפלל כי תחונני זש חנני ה' כי אומלל איני רוצה לומר כי איני
 במת ובטל מן העולם מחמת העון וזה איני שואל במתנת חס קודם הכל
 שתחון עלי. וכזה רפאני ה' רפואת הגוף כלש כי נבהלו עצמי ורפואת הנפש
 שהיא יותר כלש נפשי נכבד' מאד יות' מעצמותי מפני שהיא חלק לזה ממעל
 ואני חס על כבודך כי כב' הדבר כוגע גם לך זש זאת ה' רוצה לומר ואתה
 כב' גם כן בצערי על דרך עמו ואכני בצרה ולזה חסר וכתב ואת כי רמו
 שחושש אל חלול כבודו כי כב' צור ילדך תגי וכו' לכן ער מתי אתה מאחר
 מלבא אלי שובה ה' אלי וכזה חלצה נפשי כי כן ראוי להיותה חלקך כאמור
 והושעני מזד הגלות זה ירצה למען חקדך כי אין בי זכות. או יאמ' ואתה
 ה' לרמוז על מה שלעתיד יהיה והי' ה' שמו מלא כי בעונותינו בגלות כי יד על
 כפי יד זש ואתה ה' רוצה לומר שיהיה עם ה' שלם. אבל הפי' הראשון
 מכוון על פי כונתי כי הנפש היא חלק אלוה וכב' כל מה שעושה האדם אל
 נפשו כוגע אליו יתברך כי היא חלק אלוה כאמור וזהו שאמר נפשי נכבדה
 מאד ואתה ה' כאמור שכב' כוגע אליך. ועל דרך זה אמר שלמה המלך עה
 וחוטאי חומק נפשו וכו' רמוז כונת דרושי עם הפקוקים הקודמים אלני. ואמר
 אשרי אדם שומע לי לסקוד על דלתותי יום יום הנה הוא מודיע האושר
 האמיתי אשר מביע לעובדי ה' וההזק המביע לחוט' כי ידיע' ההפכי' ואמר
 אשרי אדם וגו' יאמ' ע' מה שדרזל אשרי איש ירא אתה' בעדו איש כן
 אמר אשרי אדם שומע לי ולא אמר אשרי שומע לי אמנם במה שהביאו חז"ל
 עובדא מהיהיא אתתא שהאריכה ימים רבים ובאת לפני ר' יוכי בן חלפתא
 אמ' לו ר' זקנתי יותר מדאי ומועכשין חיי של כולל הם וכו' ואני מבקש ל'יבטר
 מן העולם אמר לה במה הארכת כל כך ימים אמרה לו למודה אני אפילו יש
 לי דבר חביב אני מנחת ומשכמת לבית הכנסת אמר לה מעני עצמך מבית
 הכנסת שלשה ימים זה אחרזה וכו' וביום השלישי חלתה ומתה לכך אמר
 שלמה אשרי אדם שומע לימה כתיב אחריו כי מוצאי מצא חיים נראה לי
 שדקדקו חז"ל שני דקדוקים הא' כי ה'לל אשרי שומע לי קתמא. עוד באמרו
 כי מוצאי מצא חיים שה'לל ימצא חיים וכו'. אמנם עם המעשה הנו' מוכן
 בעצם כי אשרי האדם שהוא שומע לסקוד וכו' כי אין קץ לאושר שלו ואין
 תכלית

פ' אשרי אדם
 שומע לי
 וסממנים

תכלי' להיותו הוא מצו' בכך תדע לך כי הרי מוצאי מצא חיים אפ' תטהיה
 אשה שאינה מצויה מצא חיים כהיהיא אתתא הנו' וכזה איני מודיק לומר
 יום יום פעמי' שרמוזו שצריך שיהיה שומע לסקוד בהתמדה יום אחר יום ואם
 יומים יעבור גורם מיתה לעצמו כהך עובד' שהבאתי ולקח הפקוק הדברים
 בהדרגה שיתנהג בהם האדם השכלי כי התחלתו תהיה לסקוד על דלתות
 יום יום ביום בבקר ובקרב לא יהיה זה מבית הכנסת זש לשמור מוונות
 פתחי כמו שאלו וכי מוזהר יש בבית הכנסת אלא מה מוזהר אינה זה מתוך
 הבית וכו'. או יאמר יום יום לרמוז שיהיה שוקד בדלתי ה' להשכים בין בימות
 החורף שהלילות ארוכות בין בימות הקיץ והו' שאמר יום יום לרמוז כי ימים
 משוכים. או יאמר יום יום שיהיה שוקד בכל יום כיום ראשון של בואו לבית
 הכנסת על דרך יום אשר עמדת שצריך שיהיה בעיניו כאלו היום עמדת.
 ואמר כי מוצאי מצא חיים תיבת כי מוצאי קריובתיב כתיב מוצאי וקריוב
 מוצאי רמוז כי זה השוקד מוצאי. וגם הקב' מוצאו הא' כי צד במה שמוצא
 חיים הוא מוצאי ולכן תיבת מצא כתיב מוצאי רמוז הנו' והוא יתברך מוצאו
 במה שעושה רצון קונו זש ויפק רצון מה' או יאמר באופן אחר כי לא די שזה
 הולך לבית הכנסת ושואל צרכי מונו בתפלתו אלא שהאל יתברך כותן לו
 שכר זה הוא מה שאמר מוצא חיים ויפק רצון מה' כי החיים הם שכרו
 ועמוד להפיק רצונו מה'. ועם מה שאמר רבי יהושע על בניו
 אקדימו לבי כנסתא כי היכי דתורכו ימים ויתקיי' למודיכו שבאמר כי מוצאי
 מצא חיים ויפק רצון מה' רמוז השמי דברים הנו' כי ימצא חיים ויפק רצון
 מה' במה שיתקיי' למודו'. או יאמר ויפק רצון מה' שה' כה מפיך רצונו קודם
 שיתבענו בפיו על דרך טרם יקראוואני. אענה וידיעת ההפכים אחד שאם
 יחטא הוא גורם לכפשו הרעה זש וחוטאי חומק נפשו כי כל משנאי אהבו
 מות כיון שהוא פורט ממקור החיים הוא מת. ולתרוץ כי הפקוק כפול כי
 מאחר שאמרו שהחוטא חומק נפשו כל שכן שמשנאי ה' אהבו מות לכן דרשו
 זל שהוא על ת' שמוצא רכב על בגדו ועתה השמיענו קרא חדוש כי אפילו
 שהוא תלמיד חכם ואינו חוטא רק לביבת היות עליו רכב אהבו מות. אבל
 לפי כונת דרושי או' וחוטאי חומק נפשו כמו שאמרנו כי מזד הנפש השכלית
 ידיעה האדם היותו חוטא לאל ית' מזד הצער שתקבל בעשותו העון זש וחוטאי
 בכינוי כי במה ידע שהוא חוטא לי במה שחומק נפשו כי כל משנאי אהבו
 מות מחיים כרע אשר תמצא אותם קשה מהמות. וכזה מתורץ הכפל באופן
 אחר לפי הפשט והוא ענין הדרש כשתי חלקיו כי ההולך בדרכי ה' אשריו
 ואשרי חלקו כי ישיג החיים והשלום והוא בעצמו מזד פועלו הטוב ירגיש
 הטוב וזה רמוז באמרו אשרי אדם שומע לי מלבד האמור שהאדם בעצמו
 יכיר בפועלו חס הוא נוכח מוזד השמח' שמקבלת הכפס וכן מזד העובד
 לה א I 35 שלוקחת

שלוקחת אס היא רעה יכיר אס חטא לה' שאלמר וחוטאי חומס נפשי כמי
שפירטכו * והענין הזה אמר שלמה המלך ע"ה בשיר השירים ולא ידעתי
כפשי שמתני מרכבות עמי נדיב אמ' כונת דרושי שאעפ"י שידעת הפעולות
המביאות את האדם אל התכלית האנושי קשה מאד כמו שאמרנו שהדבר
שיוכל כל עצמותו אי אפשר שיודעו הדברים המועילים ליו או המזיקים הנה
משרט היורה האנושית ברא האל ית' אל האדם בחכמה ויפח באפיו נשמת
חיים חלק אלוה מומעל אשר היא מדרכת אותו זש לא ידעתי מצד עצמי
הדברים המועילים אבל כפשי שמתני מרכבות עמי נדיב הוא חי העולמים
כמו שדרשו חז"ל וכן אמר דוד חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך ירצה כי לשמור
דבר ה' שם נגד פניו היות ה' חלקו מצד נשמתו הטהורה שנתן בו ובוה חליתי
פניך בכל לב חנני כאמרתך ר"ל כאלו האמירה שאמרת חלקי ה' היתה
אמרתך כי או ודאי מחוייב שהחונני כיון שאני חלקך ונחלתך כזו ותדע לך
איך אני חלקך שהרי כל כך מדרכ נשמתך הטהורה שנתת לית אותי שחשתי
דרכי ואשיב רגלי אל עדותיך שהיא דרך הטובה וזה כמו שביאר הוא בעצמו
הטעם לפי שהיה שמח בהם בכ"ת כמו שאמר בדרך עדותיך ששתי כעל כל
הזן אמרה תורחנה הקדושה רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את
הדברים והוא ידוע מה שהקשו המפרשים ז"ל בקשר הפקוק עם מה שלמעלה
ורש"י ז"ל כתב אז כשלא תשכחם הדברים וכו' ותעשום על אמונתם תחשבו
חכמי ונבוכי זכות הרמ"ז ז"ל שאינו ככון כלל ופירש הוא ז"ל כי אח' שהזהיר
על המצות בא מצות לא תעשה שלא ישכח מעמד הר כיני והר"ן ז"ל כתב
שמשמע מקשור המקרא שני דברים הא' שאעפ"י שתראה שהש"י קרוב אליך
בכל קראך אליו מצד הפלאות האחרונות לא תשכח את הראשונה כמנהגו
של עולם שהוא יום מתן תורה והב' שלפי שאמר ומי גוי גדול אשר לו אל הים
קרובים אליו וכו' היה קרוב בטעות מזה שיהיה יחוק הקשר לו עיניו מקרה
מקרי הגשם לך אמר עם היות שתראה השמר לך וכו' פן תשכח המעמד
הנבחר שהיה בו מקרכת ה' עם בראיומה שלא היה לפניו ולאחר ריוועכו
לא ראתם כל תמונה כי אס קול דברים ואברכא אל ז"ל פיר' כי אחר שזכר
שהמצות מפאת עצמם ראוי שישמרו אוחס להיות חוקם מועילים ומשפטים
נדיקי זכר שלמות היותר עצמי מפאת שנתנו בכני מאת ה' מן השמי ובעבוד
שלא יבאו לטעות בחשבים שיקיימו את המצות להיות משפטים נדיקים בפני
עצמו ומדו' מדינו' משוכחו' כפי השכל לכא' כי אין זה מקפיק כא' שלמו' המכו'
שיעשה אותם להיות להיו' ולכן הזהיר פן תשכח כו' אבל ראוי שתדע לבניך
וכו' יום אשר עמדת וכו' אמנם לפי ענין דעתי הוא מקושר לפי שאמר שני
דברים אשר מצדם נקראים גוי גדול הא' מצד האל יתברך שהוא לאינו בכל
קראנו אליו ובפרט עם מה שאמרנו חז"ל אשר לו אלהים קרובים אליו הוא וכל
פמליא

פ' לא ידעתי
כפשי שמתני

פ' חלקי ה'
אברהם כפשי
והמשכיס

פמליא שלו * ועוד מצד תורתנו הקדושה אמר ומי גוי גדול אשר לו חקים
ומשפטים נדיקים וכו' ועתה פן יבא לטעות אס האל יתברך לא ישמע אליו
בכל קוראו שהוא הגדולה הראשונה שגם הוא לא ישמור התורה לכן אמר
רק הזהר והשמר לך ושמור נפשך מאד פן ח' תשכח את הדברים וכו' וכיון
ענין כונת דרושי שהעיק' הגדול אשר נריך שיהי' נגד פניו הוא כדי להשמר
עצמו שמא יחטא שישמור נפשו מאד כי בנפשו ידע הפעולות הטובות
המועילות אליה אס תשמח נפשו בהם או המתנגדות אס תתעצב בהם ופי'
השמירה מאד כינר היא הא' פן תשכח את הדברים ולא עוד אלא שמלכד
שלא תשכח' גם לא יקורו כלל ועיקר מלבכך כמו שפי' ז"ל בפקוק בכל לבכך
בשני נריך ז' הטו וזכר כל ימי חיך ריבה אפי' הלילות * ועוד והודעתם
לבניך ולבני בניך וכוה תהיה התורה חוורת על אכסאי שלה כיון שלא
ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך כי זהו רמוז באומרו והודעתם לבניך
ולבני בניך * ועוד שהוא כאלו קבלם מהר כיני זש יום אשר עמדת לפני ה'
כמו שדרשו חז"ל כל המלמד את בנו תורה כאלו קבלה מהר בני * באופן
שמצאנו מכל הראיות הנו' כי האדם האנושי מצד נפשו הטהורה חלק אלוה
ממעל ישיג השלמות כמו שמצינו בכח שעס היות כל דורו רעים וחטאים
והיה מועתד ללכת בדרכיהם עכו' חננו האל דעת להכיר את בוראו והציל
את נפשו ממותה בעולם הזה ובעולם הבא * וכוה אבא אל כונת המאמר
אשר הנעתי בו:

ראוי לעורר למה חז"ל דרשו עזה של ה' שיגבי שמענים כחן של נדיקים
ומי כמוהו מורה דרך תשובה לרשעי' בענין הכרד שהענים כחו של
משה ללכת בשליחותו ולא דרש ענין זה תכף בשליחות הראשון ואס משום
דכתיב השכם בבקר * גם בענין הערוב כאמ' השכם גם מכל' להו' ז"ל לדרוש
שמענים כחס של נדיקים שפשטיה דקרא הוא כי האל ית' הוא נשגב בכחו
הגדולה שאינו כמוצו החלוש שאינו שולט בכל העולם ולכן כהרובה להרוג
לשום שר בשביל שמרד בו או לא מעבדיו בא אליו בערמה ותחבולה ומכסה
מומו פן יבן ח ממונו אבל האל ית' מי כמוהו מורה ואומר לאדם כך וכך עשית
ואתה חייב מיתה שאינו יכול לברוח מפניו כי אנה ילך מרוחו ולמה חז"ל
הוציאו מקרא מדי פשוטו ומה הרגישו חז"ל שאמרו הה"ד הן אל ישיגבו וגו' *
גם נריך להבין בשלמא כפי פשטיה דקרא דתיבת הן הוא כמו הנה ניחא
שפיר אומ' מי כמוהו מורה אבל לפירוש זה שהוא א' בלשון יוני קשה שלמה
אומר מי כמוהו דכיון שהוא אחד ודאי שאין כמוהו והיה מקפיק שיאמר הן
אל ישיגבו בכחו ומורה תיבתמי כמוהו לפי פי' זה מיותרת גם נריך לדקדק
באומרו וכן אתה ומוצא במשה כו' שאומ' ללכת בשליחותו ולעשות ציוויו הוא
כפל ענין במלות שזכות בשגם מה התעצמות היה ללכת בשליחות ה' האס
לה ב כ 2 35 בשביל

אל ישיגבו
בכחו ומורה
תיבתמי כמוהו
לפי פי' זה מיותרת
גם נריך לדקדק
באומרו וכן אתה
ומוצא במשה כו'

בשכיל שהיה משכים הוא ככ ריבוא דקאמר שכן כתיב השכם בבקר גם
מאי קאמר שכן כתיב ולא קאמר דכתיב או שנאמר וכן הוא אומר בו מורה
דרך לפרעה לעשו תשובה שכן כתיב ואמרת אליו כה אמר ה' להי העברים
ונכין מה שייכות כי בפעם הזאת דלא כתיב הנה יוצא המימה שיהיה ענין
דבוק אל האמור הביאור דחזל דקרקו פסוק הן לישגיב בכחו בנדון
הכרד כמין חומר על פי דרכם והענין הוא כמו שאומרים חזל בענין הערוב
שהיא מכה רביעי שבשכיל שהיתה קשה היתה כהשכמה והעעם שהלית
כשנתן תוקף ומעצם המכה על האדם כמו בן מעצם ומורו בהתראה חולי
ישוב וחזל דקרקו בפסוק הן אל ישגיב דלפי פ'ט שאמרנו נסגב בכחו
מ'ל אבל תיבת ישגיב הוא לאחרים ולכן דרשו חזל שאמר הוא אלהינו אב
רחמן ולזה נקט קרא טס אל שמורה שתי עמיכס תקפוט כמו חלי הארץ וג'כ
שהוא חקר אל דהיינו התיקף שמעצם כחם של דיקים והרחמים שמורה
לרשעים דרך לעשות תשובה וכמו שמוכן כזה הפסוק שאחר זה מי פקד
עליו דרכו היינו הדרך שמורה לרשעים לעשות תשובה ומי נאמר פעלו עולה
להעצם כחם של דיקים והנה כענין הכרד כמו שאומר חזל כי בפעם הזאת
וכו' שפרעה כמנע מלצאת המימה והיה בתוך ביתו העצם ה'ה כחו של
משה בשילך בהשכמה אליו קודם שיצא מביתו פן יבער כמו אש חמתו עליו
ויאמר לא די שנמנע מלצאת לא שכאתי אל ביתו הגם לכבוש אהמלך בבית
הנה הוא דבר קשה וזה שאמר הה' הן אל ישגיב בכחו ולא אמר נסגב
שהכוונה שהוא מעצם כחם של דיקי' ומי כמוהו מורה דרך לרשעי לעשות
תשובה ר'כי בראותם שאין כמוהו ית' תקיף וחוק ועכו' הדדיקים דומים לו
במה שהוא מעצם כחם מורה בזה דרך לרשעי לעשות תשובה אבל בפרעה
מוכן בכדון דידן כמין חומר שמה שאמ'טה בהתראה הכרד דע'לך פרעה
כי הנני מומטיר כעת מחר וכ' ברד כבד מואד אשר לא היה כמוהו הרי שממט
דייק תיבת מי כמוהו מורה על הכרד שאמ'משה של' היה כמוהו וכזה מורה
לו דרך לשוב בתשובה כיון בעל המאמר באומר שכן כתיב לרמז כי הדבר
הזה בעצמו כתיב במשה העצם כמו באומר השכם בבקר ללכת בשליחות
כמו כל השליחות וגם לעשות ליווי שקודם שיצא מביתו ולא ימתין עד צאתו
ול תירא מפניו וכזה הענין היה מורה דרך לפרעה לעשות תשובה כשאמר
לוועתה שלח העגלות מקד' וכו'.

חזל ויבואו
מכ' סל' אבי
פרומה מה
בתי נמעל'
מן הענין
ויג' אברה
ויבאו שני המלאכים סדומה מה כתיב למעלהמן הענין ויג' אברהם
ויאמר האף תספה אמר ר' פנחס הכהן בר חמא אין הקב"ה הפץ
לחייב שום בריה שנאמר כי לא אחפוץ במות רשע וכן הוא אומר כי לא אל
חפץ רשע אתה לא יגורך רע ואומר חיאני גאס האלדים אם אחפוץ במות
הרשע

הרשע ובמה חפץ להצדיק את בריותיו שנאמר ה' חפץ למען צדקו תדע לך
שבזמן שהבריות חוטאי ומכעיסים לפניו הוא כועס עליהם מה ה' עושה
חוזר ומבקש להם סניגור שילמד עליהם זכות ונותן שביל לפני הסניגור
וכן אתה מוצא בימי ירמיה שאמר שוטטו בחוצות ירושלים וגו' אם תמצאו
איש וגו' אם יש עושה משפט וגו' ואסלת לה וכן כשחטאו הסדומיים גילה
לאברהם ללמד עליהם זכות שנאמר וה אמר המכסה אני מאברהם וגו' מ'ד
התחיל אברהם ללמד עליהם סניגוריא שנאמר ויג' אברהם ואין ויג' אלא
לשון תפלה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויג' אליהו וגו' האף תספה
מחו בן אסר לו דבר קשה ב'ו האף כופה אותו אף אתה בן תספה צדיק עם
רשע כשם שאת' דן את הרשע כך אתה דן את הצדיק תסירשע אתה מכלה
חלילה לך מעשות חללה כתיב כמ'א אשה זונה וחללה חול הוא לך כך
עשית לדור הסבול ולדור הפלגה אהמה אין דרך זאת שלך מעשות יהדבר
הזה אין אומר כן אלא כדבר לא זה ולא כמותו השופט כל הארץ לא יעשה
משפט :

ראוי לעודר מה הקשו כפרט' שאמרו מה כתיב למעלה מן העמין * גם
בדברי ר' פנחס דקאמר אין ה'ה חפץ לחייב וכמה הוא חפץ והוי
כפל הענין דמכלל לאו אתה שומע הן : עוד קשה תלת' קראי למה לי והיא
קושיית גמ'מאי ואומר ובכרט שהכפיק בכפול של תלים בין הדבקים שפ' כי
לא לחפזן ופ' חי אני הם ביחוק אל וכ' כי לא אל חפץ רשע הוא בתלים * גם
דקאמר וכן הוא אומר ולא קאמר ואומר כמו שאומר ואומר חי אני * גם או'
תדע לך שהוא בן שבזמן וכו' וכי יהודה ועוד לקרא והרי הביא תלת' קראי
ראיה לזה ולמה הביא מירמיה ומקדום ומאי מיד התחיל אברהם דקאמר *
ועוד קשה מהיכן הוציאו שאמר דבר קשה ב'ו וכו' כנראה דרוש על פה * גם
קשה באומר חול הוא לך כך עשית לדור המבול וכו' וה'כ' אומר אין דרך
זו שלך דנראה קשו דבריהם אהדדי ומכא' להו דרשה זו בפסוק :

הביאור דהקשו חזל בפ' אומר ויבאו המלאכים בדומה בערב המלאך
שלישו של עולם וכמה נתעכבו כל כך ותרצו שכונתם לעבד חולי
אברהם יוצא סניגוריא ואש מה כתיב למעלה מן הענין ויג' אברהם וגו'
שהכוונה כי לזה נתעכבו אמר ר' פנחס אין ה'ה חפץ לחייב בריה כל'אפי'
שיהיה ע'ל וכל' א'כפי ענינו כי ב'שאל אינו חפץ שימות רשע להיות נשמות
חלק לזה ממעל ואם ימות חייב ה' נדח' אותה הכשמה והוא חשב מחשבות
לב'לתי ירח ממנו נדח' באופן שבאבוד נפשי' מישראל כל'אכובע ככ'יכל
הדבר אליו מומה הוכחו הסמות חלק חל'ה ממעל * וכע' הוא בכתיבה
אחרת כי קוף קוף הם בריותיו והוא כראש למכת יצרם ומוגע כב' הדבר
כגע

מוגע אליו עד מעשה ידי טובעים בים ולזה בע"ה שמדבר באנשי קדום אומי
אין הנה חפץ לחייב טום בריה רומו להיות בריה ככראי ומעמי ידיו כאמור
והביא ראיה לזה מתלתא קראי ואעפ"י שהם בישראל מונה תיודק לכדון
דין שכל ח' בכחיתו כאמור כמעט מצטער כנוגע הדבר אליו שכלומר כי
לא אחפון כמות הרשע לא מוצאתי זה הפ' כי אם כמות המת אבל היינו
הרשע דרשעים קרויים מתים. הנה מדוקדק דקאמר בלשון עתיד כי לא
אחפון ולא קאמר כי לא חפנתי לרמוז אל הבא אחר מות הרשע שתאבד
כפשוט ולא אחפון בזה חלילה וכן הדבר הזה הוא אומרו כי לא חפץ רשע
אתה כלומר להרשיע את בריותיך למה שלא יגורך רע וא"כ תאבד הנפש
היא ואמר וכן הוא אומר כלומר כן צריך שתפרט רשע לשון מרשיעודוד היה
אומר ב' בקר תשמע קולי בקר אערוך לך כלומר צריך תפלות הרבה וצריך
עריכת דברים לכלל כלשוננו שאקללם ח' לאויבי למה שידעתי כי לא
אל חפץ רשע אתה כלומר להרשיע בריותיך והקבה שלא יגורך רע ולא
יתיבבו הוללים וגו' ומה אני אומר תאבד דוכרי כוז דאיכא תרי אנכי או
טיקורו בתשובה או שימותו אגור עוד ואומר חי אני נאם ה' אם אחפון כמות
הרשע הנה באן פי יותר שכב' הדברים כוגעים אליו ואינו חפץ לחייב טום
בריה וכי תימא הריני רואה שהכביד עליהם עול מצות ככרא' שחפץ לחייבן
לז' וכמה חפץ כלו' חלילה לו שבתת לנו עול ריבוי מצות היה לחייב אותנו
אלא אדרבה לנדקו שכאמ' חפץ למען צדקו תדע לך שהרי בזמן שהכריות
חוטאים ומכעיקים כלומר שנים היותם מכעיקים דהיינו במרד וכמעט
בפניהם נחשב לחטא שהוא שוגג והוא כועס עליהם מצד שאינם מכירים
בפשעם מה הנה עושה כלומר במידת טובו לפנים משורת הדין חוזר ומבקש
להם קניגור ולא די זה אלא כותן שכל לפני הקניגור וכן אתה מוצא בירמיה
שוטטו וגו' שהכונה שיבקשו אולי ימוצא להם קניגור מלמד עליהם זכות תכף
בה שעתא ואלקח לה. וכן כשחטאו הקדומים כלומר אעפ"י שאינם מישרי
גילה הנה לאברהם ללמד עליהם זכות שנא' וה' אמי המכבה אני מאברהם
תיבת אני דייקא כלומר אני המטיב לכל וחפץ להצדיק בריותי יתכן שאברהם
מאברהם כי אולי ילמד עליהם זכות מיד ויגש אברהם כלומר כיון שראה
והבין כי חפץ חסד הוא מיד נגש אליו באבירות לב בתפלה ואין ויגש אל
תפלה הכונה כי מהיכן מצונו ויגש לשון תפלה מאלהיו ויהי בעלות המנחה
כן אברהם היה מלמד קניגוריא עד הערב והיינו בשעת מנחה דכן כתיב
ויבאו שני המלאכים בערב ולזה חלילה אמר ה' אלרי אברהם רומז כי כמו
שעשית באברהם והודעת היותך חפץ להצדיק בריותיך כן היום יודע וכו' ו
ואמר האף תקפה שהוא דבר קשה הטעם דכיון שהיה כונתו להצדיק
בריותיו דהיינו רצון כוראו לז' דבר קשה וכו' ואמר האף תקפה דרשי
מלת

מלת האף מלשון אף ודרשי מלשון הגם ור' גם אתה תתנהג כ' כו שהאף
כופה אותו וכוה יהיה קבה להמי צדיק עם רשע חללה הוא לך חול הוא לך
שאתה נותן פתחון פה לע"א שכך עשית בדור המכול ובדור הפלגה וזה
אינו ח' שחלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע: ואמר
כדבר הזה ולא אמר הדבר הזה לרמוז שאפילו דכוותיה לא עשית לשעבר
ועתה באלו תרצה לעשות ז' והיה כצדיק כרשע חלילה לך כי השופט כל
הארץ כלומר שכל העולם שלו וטוים אליו ואינו כושא פנים לשון משן לא יעשה
משפט שיה לכלול וכיון דלשעבר בדור המכול ובדור הפלגה לא היה בהם
צדיקים ולכן נאבדו כמו כן צריך שתתנהג באלו ותדון בכף היושר כי שופט
כל הארץ אתה:

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה כתיב אשרי האיש אשר לא הלך
וגו' אשר לא הלך בעצת רשעים זה דוד הפלגה: ובדרך חטאים לא אכנס ויוסף
עמד אלו אנשי סדום שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים. ובמושב לצדיקים אשה וגו'
לא ישב זה אבימלך שנאמר הנה ארצי לפניך. כי אם בתורת ח חפצו כי כתיב אשרי
ידעתיו למען אשר יצוה ובתורתו יחגה אסר' שמעון אף לא למדו תורה
ורב לא היה לו ומהיכן למד את התורה אלא זימן הנה שתי כליותיו כמין ב' לא הלך
רבנים והיו נובעות ומלמדו אותו תורה וחכמה הדר אברך אתה אשר יעצני
אף לילות יסרוני כליותי והיה כעץ שתול ששתלו הבה בא' אשר פרו
יתן בעתו זה ישמעאל. ועל זה לא יבול זה יצחק. וכל אשר יעשה יצליח
אלו בני קטור רה שנאמר ויוסף אברהם ויקח אשה:

ראוי לעורר ראשונה מה קשיא ליהו"ל בפסוק הפרש' שהביאו פסוק
זה ומכאן להו' ז' דענת רשעים הוא בדור הפלגה ואם הוא מכ'
הבה נכנה לנו עיר אין הבה לא לשון הזמנה והכ' למהלך הביאו חז' שנא'
עוד קשה דמהיכ' תיסק אדעתיו דאיש קדוש כאברה' לך בענת דור הפלגה
או אנשי סדום או מושב לזניה זה אבימלך. גם מכאן להו' ז' מאומרו הנה ארצי
לפיך דהיה מושב לזנים אדרבא התנהג בחקירות ונותרות עם אברהם יגם
כיון אומרו שתי כליותיו היו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה מאי תורה
וחכמה דקאמר גם מאי דייקי בפסוק דקאמר הדר אברך את ה' וכו' וכן כיון
מאי דרשי והיה כעץ שתול ששתלו הקבה בארץ ישראל אשר פרו יתן בעתו
זה ישמעאל דקשה לפי גרסא זו שקורא לישמעאל הפרי וינחם העלה גם
אומרו וכל אשר יעשה יצליח אלו בני קטורה מה הנלמה עשה בבני קטורה
את זמרון ואת יקטן שהיו מזמרין לע"א וכו' ומי יתן שלא באו לעולם.

חביאור

דחול הקטו בפרש מאי ויוסף דקא קרא דה' לל ויקח אברהם
 אשה ושמה קטורה גם מה לנו לדעת שמה לכן דרשו חז"ל
 כתיב אשתי איש אשר לא הלך בענת רשעים זה דור הפלגה ירצה דכפי
 הכראה הוא דבר קשה בזיוג הזה של אבינו אברהם לעת זקנתו ובפרט שכבר
 היו לו שני בנים יצחק וישמעאל אשר ח"ו נראה שהיה פנייתו לא' ישמעאל
 פנים הנמצאים בזיוג וכמו שדרשו חז"ל בפסוק כי עזה עובדה תהיה ועקרון
 וכו' ולא שדור שיש שלוקח אשה יען היא משפחה קשה להיות לו לעוררו או
 בעבור הממון או בעבור היופי ואת כול' ישא רוח ויעלה ח"ו בדעתך כי אולי
 אברהם ראה עמו וקן ושבע ימים וירא פן יקומו עליו האויבים ולקח לו
 אשה להיות משפחתה עמו באחדות אח' גם הכנים שיצאו ממנה כמו שעשו
 דור הפלגה שפה אחד ודברים אחדים לפנייה רעה ח"ו שאברהם לא הלך
 בזיוג זה בענת רשעים גם ובדרך חטאים דייקנו דרך אכזבי קדוש שהיו
 זכאים כמו שהעיד הכתוב הושיא את האנשי וכדעה אותם לתשמיש לא עמד
 ולהיות שקרא דור אכזבי קדוש חטאי' ודור הפלגה רשעים לזה הביא פ' כי
 יען באנשי קדוש הוזכר שנקראו חטאי' לכן דרישנא הכי ולכן בדור הפלגה
 לא הביא פסוק שפשוט הוא וכמו שכל לזים הוא אבימלך כמו שדרשו ז"ל באומ'
 הנה הוא לך ככות עינים שאמ' לו הנה עשית קחורה באשתך מפרעה לקחת
 וכו' כן היתה כונת אבימלך דרך ליצנות הנה ארצי לפיך כלומר לא נשא לך
 אלא שתקח גם ארצי אתן אשתך ואש בעל המאמר וכמו שכל לזים לא ישכחו
 שח"ו שאברהם גם לא הייתה פנייתו בזיוג זה לשם ממון כלפי צמותו של אבימלך
 כי אם בתורת ה' חפצו לקיים מצות פריה ורביה ומאזי דכתיב בבקר זרע זרעך
 ולערב אל תנח ירך וכי תימא מהיכן תורה ואברהם חלו הדיקין ובתורתו יהגה
 יומם ולילה שתי כליותיו היו מובעות תורה וחכמה תורה הם הדברים ככתבן
 וחכמה הוא הדברים עמוקים שהיה דורש בתורה והבין בדעתו היות הזיוג
 הזה ראוי וכוכן כמו שנאמר דוכי תימא זאת החקידות של בבקר זרע זרעך
 למה לא קיימו אברהם מקדמת דנא קודם הולד לו ישמעאל לזה השיב כי
 בחכמ' היה מתנהג ועכ"כ כ' כליותיו היו מלמדו אותן תורה היא תור' שכת'
 שבעל פה היא תור' שבעל פה הה"ד אברך אתה אשר יעצני כי עצה נופל בתור'
 שבעל פה אף לילות יקרובי כליותי יקרובי מורה דברי המוסר הכתובי בכתב
 הנה דקדק בעה' באומרו הה"ד שלקח הפ' תרתי בחימות האמורות ועתה פי'
 מאז דרש אברהם כתעור עתה לי שא אשה ולא בכחיותו והיה ליה שמקוד'
 היה בח"ו וכמו שדרשו חז"ל ויהי לעשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען שהזמן
 שהיה בח"ו לא נחשב אש שאחד שהיה כען שתול על פלגי מים ששתלו הבה
 בארץ ישראל אשר פרו יותן בעתו זה ישמעאל שחוד בתשובה לעת מצא זו
 תשובה ונעשה פרי ועלהו לא יוכל זה יצחק שאפי' העלה שלו היה בו ממשות
 ותועלת

קמא

ותועלה גם שהיה מגין על העול כמו שהעלים מגימם על הפרי וכיון שהרא'
 אברהם כן חשב גם כל אשר יעשה יזליח להושיא בימי כשרים כי מאחר
 שראה ישמעאל שהיה רע מעללים פרו יתן בעתו כן וכל אשר יעשה יזליח
 לו בני קטורה כי שמה מורה על פעולותיה הטובי' שהיתה מוקטרת במעשים
 טובים וכו' מוכן דקאמר ויוסף אברהם ויקח אשה שהוא תוקפת על זדקות
 אברהם בכל מעשיו שהיו לשם שמים כן היה לט' ויקח אשה דכדיק בשמיה
 כי ושמה קטורה *

ויסף אברהם כיש לעץ תקוח יש לאבינו אברהם תקוח אם יכרת אם
 יאמר עליו כרות ברית והוא כורת ברית : ועוד יחליף מצות ומש'
 ויונקתו לא תחול ואל לחלוחית שלו : אם יקין בארץ שרשו ואברהם זקן
 ובעפר ימות וגו' ותמת שרה : פריה מים יפריח סריח מצות ומעשים טובים
 יפריח : ועשה קציר כמו נטע ועשה קציר נטע אין כתיב כאן לא כמו נטע
 תוספת מרובה על העיקר :

ראוי לעורר מאז להו' זל לדרוש פסוק זה באברהם גם קשה אומר כי
 יש לאבינו אברהם תקוח דכשיטא ופשיטא איש זדיק וחסיד
 באברהם יעלה בדעת שלא יהיה לו תקוח ח"ו ואם הכונה הוא על הולדת
 בנים עם היות שהיה זקן מה לנו במה שכרת ברית ושעשה מצות וכו' כנראה
 דלא שייך זה רק ענין היותו זקן : הן אמת שאנו יכולים לומר שאעפ"י שכרת
 ברית דהיינו חלישו' החומר וגם היותו דודף אחר המצו' בכל שעה כז' חלשות
 גם מיתת אשתו שרהי דחכיבה ליה בגופיה והיינו ובעפר ימות גזעו אשר
 כפי העכע לא היה לו תקוח להוליד בנים עכ"ז ועשה קציר וגו' אבל קשה לפי
 זה מאי מריח מים יפריח מריח מצות ומעשים טובים יפריח שכבר נא'
 שהיה עושה מצות ולזה נוכל לומר שאדרכה בדברים הנראים שהחליטו
 כחו הן הם היו מפריחים אותו אבל דרך דרש נביא באופן אחר ונכין עוד
 מהיכן דרשו דמדלא קאמר ועשה קציר נטע אלא כמו נטע דתקופ' מרובה
 על העיקר אדרכה כף הדמיון מורה על קו השווה *

חביאור דלחול הקטנה תיבת של ויוסף ורזנים לדרוש היות תוספ' אברהם
 מרובה על העיקר כד רך תוקפת האל יתברך מעולם מרובה על
 העיקר כידוע ואמר כי יש לעץ תקוח הנה קשה בפ' דה' לל כי לעץ יש תקוח
 ולמה הפסיק בתיב לעץ בין הדבקי' אבל לדרשה אתא כי יש לאבי אברהם
 תקוח ר"ל כל תקותו של אברהם וכל פניותיו להשיג הישעולמות דכתיב
 להכחיל אוהבי יש והימנו ג' טובות הע"ב שהם יש וטובות העה"ז הם אין
 והכל ולז' אם יכרת ולא אמר כי יכרת וגו' כי אברהם היה מחשב ואומר אם
 לו א' I 36 יאמר

יאמר עליו כורת הכרות כרות כרות לקיים תכף מאמרו יעוד יחליף כלומ'
אעפ"י שהיה עובד כמזוה כטור מן המזוה ועוד יחליף מזות שהיה עומד
פתח האהל וינחמו לא תחדל מחמת אונקא של ברית וטו לחלוחית שלו
שהלחלוחית של אברהם היה במזות ומעשים טובים וכי תימא זה היה
מוכרח לג' ימי הדמיו בדבר שהורגל אבל זקנתו בשכבד ראו כולם היותו
זקן וזקן לו אשם עכו' אם יוקין בארץ כלומר שכל הארץ ראו ואברהם זקן
עוד טענה אחר' ובעבר ימו' גזעו ותמת טרה ומי שאין לו אשה כטור מה ככה
אורחי' עכו' מריח מים יפריח מריח מזות ומעשים טובים יפריח ועשה קציר
כמו נטע תוכפת מרובה על העקרה והענין הוא שאם היה אומר קציר נטע
מוכך שהקציר שהוא ענף קטן ועשה נטע אבל עתה חוור' העשיה שיעשה
הקציר מה שעשה הקטע שמתגדל יותר וכוחו ועשה קציר כאלו היה נטע
שעשה יותר הרי שתוכפת מרובה על העיקר ולכן אמר וינחם אברהם מורה
על האמור וגם כנה המאמר דל' חזל היות פניית אברהם לט' :

מזל אלה
תולדו ינחם
אשם כל כלי
ינחם עליך

אלה תולדות יצחק ויגו' אשה כל כלי יוצר עליך לא יצלה ונו' את מוצא יש'
אומרים לפני הבה רבון העולמים דאח' האך הע' משעבדים אותנו
אין להם מלאכת אחרת אלא יושבים ומתעצים עלינו שבתם וקיסרותם
הביטה אני מנגינתם אמר להם חבה' מה הם מועילים גוורים עליכם גוורות
ואני מבטלן ושוברן אני מנגינתם כמדא אשר מן צריך בידך' ויצו פרעה
לכל עמו לאמר כל הבן הילוד וגו' ורוח הקדש צווחת מ' זה אמר וחה' ה'
לא צוה פרעה צוה ה' לא צוה אלא ובאשר יענו אחו' כן ירבה' המן בקש
להשמיר את כל היהודים וה' לא בקש ונהפוך הוא אשר ישלשו היהודים'
בלק ובלעם בקשו לקלל את ישראל ולא אבה ה' לשמוע את בלעם לפיכ'
כתב מ' זה אמר וחה' ה' לא צוה הוי' כל כלי יוצר עליך לא יצלה אנדריאנוס
אמר לרבי גרולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים אמ' לו גדול הרועת
שמצילה ושוברם לפני' הוי' כל כלי יוצר עליך :

ראוי לעורר מה דקדקו חזל בפסוק הפרש' ש' דרשו עליו ה' כל כלי יוצר
עליך ומה דקדקו בפ' כל כלי יוצר עליך שאמ' ה' ה' : גם צריך להבין
אומרו' את מוצא ישראל או' וכו' גם כי בפ' לא הוכרח מה שישראל אומרו'
שבתם וקיימתם אבל מה שאומר הבה' אני מנגינתם ככרא' דרוש על פה כי
מכא' לה' זל לעשות הכ' פקקי פקקי שחזו' אמור ישראל וכו' משיב הק' כה
ופשיטה דקרא' כולו' אומ' ישראל גם ככין אמרו ואני מבטלן ושוברן הוא כפל
ענין במלות שונות עוד קשה למה הביא ג' ראיות מפרעה והמן ובלק ובלעם
גם קשה שהביאן שלא בסדרן טענין בלק ובלעם היה קודם המן' ולמה
הקדים

הקדים ענין המן' גם ככין אמרו לפיכך מ' זה אמר ותהי מאי לפיכך כתב
דקאמר' גם אמרו הוי' כל כלי מאי הוי' דבהא קלקין ובהא נחתינן' גם
מה הוסיף כמה שאמר אנדריאנוס גדולה כבשה העומדת בין שבעים זאבים
וכו' הוי' כל כלי יוצר עליך וככין מה היה הוי' כוח של אנדריאנוס ורבי מאי
בינייהו' חביאור' דחזל הקשו הכפל של אברהם היליד את ינחם אח'
שאמר ואלה תולדות ינחם בן אברהם' אמנם הכונה כפי דרשתם שהאבות
בימן לבנים כמו שפרשתי למעלה ממאמר תנחומא שאמר הק' את חומה
הוא אברהם נכנה עליה טירת כקף שכמו שאברהם הק' מגן זריו בידו
במעשיו הטובים כן הבנים הבאים אחריו ידמו אל צור חונכו וט' ואלה
תולדות של ינחם בן אברהם' הם יעקב ועשו האמור' יארע להם המאורעות
של אברהם הוליד את ינחם שכמו שאברהם בכל יום היו עומדים עליו
האויבים והאל יתב' מינילו ושוברן לפניו כן ישראל שהם עיקר תולדות של
ינחם כי בעיקר יקרא זרע ולא כל ינחם הם נולדים וט' בעל המאמר ה'
כל כלי יוצר עליך הנה בפסוק זה קשיא טובא ויתורץ על פי דרכס' הא'
שהוא כפול במלות שונות באומרו כל כלי יוצר עליך לא יצלה וכו' וכל לטון
תקום אתך למשפט תרשיעי היינו לא יצלה ואם הוא יותר שאדרבה תרשיעי
אותם אם כן לימא דחביב' גם קשה תיבת תקום בלשון אינו צודק' גם
שינוי אחר מעליך לאתך' גם תיבת כל כלי לאתווי מאי לזה אמר את מוצא
כלומר כשתרוק בפסוק תשכח מדיוקא דקרא שהוא מוכרח לומר שהפסוק
חזיו' אמור ישראל וחזיו' תשובת הק' והענין הוא כי הפסוק של שבתם
וקיימתם ככרא' מיותר בשכבד אמר לעיל מניה שכת' קמי ויהיגו' עלי כל
היום' גם קשה שאם הפסוק כולו' אומ' ישראל קשה תיבת הביטה שהוא בין
הדבקים דה' לל הביטה שבת' וקיימתם אני מנגינת' או שבתם וקיימת' מנגינתם
אני הביטה לכן אמרו שישראל אומרים רבון העולמים ראה היאך האומות ע'
משעבדין כנו הכונה שלא נעלם מישראל שלול' שגורם מכרס' וה' הקניגוס
מה הע' יכולים לעשות אבל חושבים שהם מוקיפים על דרך אני קנפתי
מעט והמה עורו לרע' וט' ראה היאך האומו' ע' מעצמן משעבדין כנו יותר
ומה שאמרת שהרי אין להם מלאכה אחרת אלא יושבים ומתעצים עלינו
שבתם וקיימתם הביטה דהיינו בשבתם ובקומם הם בענה עלינו לבלתי חנו' זה
הביטה שכודאי הם עורו לרעה יותר מהכח שנתת להם אמר להם הק' כה
מה הם מועילים גוורים עליכם גזרות ואני מבטלן ולא די שאני מבטלן רק
שאני פורע להם על רשעתם שגורו מה שלא גוייתי ושוברן כהרש הנשכר ז'
אני מנגינתם כמה דאת אמר אשר מגן צריך בידך תדע לך שהרי פרעה
שגור כל הבן הילוד מה שלא גוייתי ולא עלתה על לבי ורוח הקדש צווחת מ'
זה אמר דקדקו תיבתוה דקאמר קרא דה' לל מ' אמר ותהי אבל תיבת זה

מורה באצבע כלומר דבר זר כזה יעלה על לב שום אדם כי מה' היתה זאת חלילה לארק פרעה כזה הלא זה לא אדרב' בדכ' שעולה על לב שום דהינו העיניו שמה' היתה זאת להם דבתיב ועבדום וענו אותם גם כזה הרשיעו שהם עשו לפנייה פן ירבה והקב"ה אמר כן ירבה וכזה מובן דקשה טובא במאמר דפתח בענין כל הבן הילוד וקיים בזמן ירכה * ועם האמור מדויק בעצם ולהיות שגורת פרעה היתה על הילדים צודק בה שהוא רמוז בתיבת כל' כלי יוצר עליך ולא קאמ' אתך שלא עמהם רק עליך לא יצא לא אדרבא כן ירבה אבל ענין המן הוא חלוקה אחר' וכל לשון תקום אתך ממש להשמיד להרוג תרשיעי שכהפוך לא מבעיא שלא יצא אלא תרשיעי ונהפוך * ויש חלוקה אחרת שהיא עליך ואתך דהיינו ענין בלק ובלעם שבקשו לקבל את ישראל כי בזה שייך עליך להיות שלא היו עושי' שום מעשה בידים רק בדבור והוא אתך שעמהם היו עכז' ולא אבה ה' אלא ויהפוך וכו' לפיכך כתיב מז זה אמר דקדקו תיבת זה כמו שאמרתי הוי כל כלי דתיבת כל מרבה כל שן הדברים אבל עדיין צריכים אנו למודעו אם הדבר הוא בזכות ישראל או מרחמנותו ית' כי והו הויכוח של אנדריאנוס עם רבינו הקדוש שאנדריאנוס היה קוצר גדולה הכבשה העומדת בין ע'זאבים כלומר מדר זכות הכבשה ורבינו הקדוש הכריח שאם כן היה מקפיק שינצלנו לכד' אבל גדול הרועה תדע לך שמצילה ושוכר אל הע"א הוי כל כלי כל' שכלם ככלי חרש נחשבים שנשכרים לפניהם כמו שהביאו מסרעה וחביריו * ובה אמי מבין ענין כפלא כפקוק שאומר זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי כאס' ה' כלומר אתם חושבים מה שחשב אנדריאנוס שזאת נחלת עבדי ה' וצדקתם גרמה לכל האמור שכל כלי יוצר עליך לא יצא וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי ח' אלא גדול הרועה ומאתי כאס' ה' היתה שידעו כי כל הדברים מאתי ומי זה אמר ותהי * גם אמי מבין פשט כפלא באומרו מי זה אמר ותהי כלומר מי זה הדב' שכהפוך הוא אמ' ותהי והטע' הוא בשביל שה' לא כזה והס' רצו לעשו מדעתם :

ויהי כי זקן יצחק זשה אבן חן השוחר למה דומה לאבן בכל מקום שגופלת שוברת מדבר ביצחק ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו מהו כי ציד בפיו היה צד את יצחק הצדיק בפיו את מוצא כל עבירות שהקב"ה שונא כולם היו בעשו שש הנה שנה חושבע תועבה נמשו עינים רמות לשון שקר * ידים שופכות דם נקי לב חורש מחשבות און * רגלים ממהרות לרוץ לרעה * חיה בא עשו מן החוץ ואומר לאביו אבי חמלה מהו שתחא חיונת במעשר והיה תמה יצחק ואומר ראה בני זה כמה מדקדק במצות ואומר לו אביו בני היכן חייית היום והוא אומר לו בבית הלימוד לא כך היא הלכה מן כך וכך לא כך אסרו

אלו כתבתי
ויהי כי זקן
יצחק זשה
אבן חן
השוחר וכו'

אסרו לא כך החירו ומתוך דברים אלו היה צדו בפיו והוא אוחזו ורוח חקדש צווחת כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו ולמדו כהו עיניו מפני שנסתכל בדמות עשו הרשע ועוד על שהיה מביא לו ציד ומאכילו וכתב כי השוחר יעור פקחין :

המאמר הזה אומר דורשני ואעורר קצת הערות מה דקדקו חזל בפ' הפר' שהביאו פסו' אבן חן השוחר ואם לתת טעם למה כהו עיניו של יצחק לימא בקצרה מפני שלקח שוחר כי ציד וכו' גם צריך להבין מה שוחר שייך ביצחק שהרי אביו היה ומחוייב לכבדו במאכל ושוחר הוא להטות הדין * גם בבין מה דייקי' אל שאמרו זשה אבן חן השוחר * גם נבין דבדולאי שבכל מקום היא שוכרת דוכי משוא פנים יש בדבר ואם מפני שהיה יצחק צדיק אדרב' וקביביו נשערה מאד * גם מנא להו דהבנת כי ציד בפיו שהיה צד את יצחק בפיו לימא שהיה מאכילו כמו שהוא פטעה דקרא * גם מה כונתם לומר את מוצא שכל עבירות כי מה לנו כזה לפרש דרשתם * גם למה הצריכו לומר שהיה אומר לאביו המלח חייבת במעשר * וגם כך אפרו וכך התירו דבא' מהם נבין שהיה מרמה באביו ומה להם אל להאריך כל כך * גם בבין אומרו ורוח הקדש נוחת כי יחנן קולו דנראה דרוש על פה * גם למה אמרו שני טעמים לותכהן עיניו מפני שהיה מקתכל בדמות עשו * ועוד עד שהיה מביא ציד ומאכילו דבשלמא טעם שכתכל רמוז' בפ' בתיבת מראות היינו מראות באותו הרשע אבל שהיה מביא ציד לא הווכר בספסו' זה כלל הן אמת שרמוז בפסו' כי השוחר יעור פקחים אבל בפ' ויהי כי יצחק היבא רמיוזא * הביאור דחזל דקדקו תיבת כי דקאמ' קרא ויהי כי זקן יצחק דהי' ויהי זקן יצחק ותכהן עיניו מראות לזא זשה אבן חן השוחר למהד' לאבן וגו' דקדקו גם כן אל בפ' זה מאי חן דקאמר קרא ואם הוא לומ' שנותנת חן בעיני הלו קח השוחר לימא חן השוחר בעיני בעליו ולמה דימה לאבן * אבל הכונה שמדבר ביצחק והענין הוא כי יצחק לא יתכן שהיה אוהב את עשו בעבור שוחר המאכל שהיה מביא ציד לפיו דאם כן הי' לל' ויאהב יצחק את עשו כי ציד לפיו אבל באומרו בפיו ר"ל שבפיו היה צד את יצחק הצדיק כלומר צדיק היה בדיונו שאם היתה ההבנה של הפ' בעבור שהיה מביא לו תענוג בשר ח' היתה נקרא רשע בדיונו אבל כיון שהאהבה היתה בעבור הדת' שהיה אומר לו וכדמפרש ואזיל לקמן ורמוז אותו חזל גכ' באומ' אוש' יודע ציד כלו' שהצידה היתה בידיעה של דת' כדנפרש וזהו אבן חן השוחר כלומר שוחר של חן וכבוד יתנה' שהיה צד את יצחק הצדיק כזה ולזה נדמה לאבן ששוכרת בכל מקום כלו' אפי' במקום כזה שהיה שוחר מדברי חסידות * וגם כמה שהיה מאכילו היה מחוייב בדבר כי אביו הוא עכז' שברו כמה שקצן עליו

עליו

עליו וקנה וזהו ויהי כי וקן כלומר אורח הכי ניד בפיו גרם סוקן וזהו ותכהן
 עיניו כי השוחח הוא דומה לאבן שמשכר והיכן הסכרון בעינים זש בעיני
 בעליו אמר ענה את כל אשר ופכה יסכיל כפי פיה זה נבין מאי את כל דקא'
 והוא כמה שאלת מוצא סבל עבירות שהבה עובא בולס היו בעשו עיני רמות
 וכו' ואמר את מוצא כלומר דברים כפוטטים הם שתמצאם כלם בעשו הרשע
 ועכ' רמה באביו וזש את כל אשר ופכה יסכיל לרמוז מה שאמרו דאפילו
 שיפכה לבכו לקור מאחרי ה' ככל העבירות הקשות טבעולם כאלו הוא
 משכיל להטיב כמו יענה פירש כיצד היה גד את אביו בחכמה כהלכה
 שמוקדם היה מראה עצמו תם שאינו יודע רמיות כלל למען יהיה בעיני אביו
 בחזקת תם ויגדק בכל אשר יאמר לו הא כיצד שהיה בא בתחלה בטלחה
 היאך מעשרין את המלח אשר מנדר זה היה תמיהא אביו ואומר ראה בני
 זה כמה מדקדק במצות ואומר לו אביו בני היכן היית היום כלומר כי אולי
 היה מפתיות שלא היה לומד לא הולך חנה ואכה והוא משיב דברי נכוחים
 בבית המדר' כך וכך אברו כך וכך התיירו וכו' אשר היה תופס דברי מלומדים
 כדי לצוד את אביו וכיון שהי' רואה ינחק שהיה משיב בענין וכדא' לא היה
 פתי היה גודק כי טוב ראה של היותו מדקדק במצות היה טאל דברים אלו
 מעישר המלח ורוח הקדש צווחת כי יחנן קולו אל תאמן כוזה הענין רמוז
 בפסוק כי ניד בפיו כי גם כן טס תיבת כי מיותר' אבל הם דברי רוח הקדש
 שצווחת כי יחנן קולו אל תאמן בו כתיבת כי רומות אותו כי טל כי יחנן קולו
 וכו' שבע תועבות כלבו שאומר הפ' שכשהיה עשו כותן ניד בפיו באותם
 הדברים היתה רוח הקדש צווחת כי כלומר זה הכי טל כי יחנן וגם כי אחר
 טל כי השוחח יעור והשתי טעמים רמוזים בפסוק הפרשה ויהי כי וקן ינחק
 כלומר הכי טל כי ניד בפיו גרם וקן ינחק ותכהין עיניו וענה טעם שנית
 מראות באותו הרשע

ויהי כי וקן ינחק ר' יצחק פתח מצדיקי רשע עקב שוחד וצדקת צדיקים
 יסורו ממנו כל מי שנוטל שוחד ומצדיק את הרשע גרמס בעקב
 יסורו ממנו וישג' רמא אחרת גדרס בעקב וצדקת צדיקי' זה משה יס'רו ממנו זה יצחק
 עז' שהצדיק את הרשע כחו עיניו ויהי כי וקן ינחק ותכהין עיניו מראות
 מצדיקי רשע ומרשיע צדיק חוועכת הג' שניחם אמ' ר' יבל לא מפני שהיחח
 אוהב רבקה ליעקב יחיר מעשו עשתה את הרבר הוא אלא אמרה לא יעיל
 וישעה בהחוא סכא על שם חוועכת הג' שני' ועז' שהצדיק את הרשע כחו
 עיניו ויהי כי וקן ינחק ותכהין עיניו ר' יצחק פתח ושוחד לא תקח ומה אם
 מי שנטל שוחד ממי שחוא מחוייב לו כחו עיניו דלוקח שוחד ממי שאינו
 מחוייב לו על אחת כמה וכמה ו

ראוי

ראוי לעורר מה כונת חז"ל בפתיחא וז' עוד קשה מנה ליה לרבי ינחק
 להניח הפסוק מהבנתו שכונת הנכחא ישעיה מוכיח את ישראל שהיו
 מצדיקי רשע בעבור השחד וצדקת הצדיקים דהיינו אותם המריבים עם
 הרשע בצדק יסירו ממנו חונר אל הרשע שיסירו הצדקה של הצדיקים ממנו
 ולמה דרשו כל אלו דרשו' שכל מי שלוקח שחד ומצדיק גדרס בעקב וצדקת
 צדיקים זה משה יסירו ממנו זה ינחק כל זה נראה דרשע על פה' עוד קשה
 דלפי זה שאומר כל מי שלוקח שוחד ומצדיק וכו' גדרס בעקב הפסוק מהוסך
 דה' לל עקב שוחד מצדיקי רשע דכך הוא הסדר שמקודם ליקחום השחד
 עוד אומרו וצדקת צדיקים זה משה כי לפניו צדקת צדיק דה' לל עוד אומרו
 יסירו ממנו זה ינחק עז' שהצדיק וכו' נראה דברים כפולים' גם קשה מה
 ברכתם ז' להביא פסוק מצדיק רשע ומרשיע צדיק דהיינו מה שדרש ר' ינחק
 מה הוסיפו' עוד נבין דבני הוושע מנה ליה טלא מוכי שיהיה אזהרתו וכו'
 גם מה כונת על שם תועבת ה' גם שניהם ומאי ועל ידי שהצדיק וכו' דקאמר
 וכן מה כונת רבי ינחק בפתיחא ושוחד לא תקח לעשות הק' ו:

הביאור דחז"ל הקשו תיבת כי כדאמרין לעיל דה' לל ויהי וקן ינחק
 גם דה' לל ויהי ינחק וקן כמו שאומר ואברהם וקן שקודם
 מוכיח שמו ואחר כך הזקנה וכוה היה גודק הפסוק יותר ויהי כי ינחק וקן
 ותכהין עיניו מראות שהיה מצרף ענין הזקנה עם ותכהין עיניו ולא תיבת
 ינחק בין הדבקי' וזה תירץ רבי ינחק בפתיחא וז' מצדיקי רשע וכו' שהכונה
 מי גרם הזקנה כלו' אפיסקת הלחות שורשי' ממנו ינחק יען שהצדיק' את
 הרשע שהרי משה אשר עלי' נאמר צדקת ה' עשה וטלא החניף את הרשע
 ונאמר להרשע למה תב' דרעך לא כהתה עיניו ולא נכ' ליחו אבל ינחק גרם
 לעצמו ויהי כי וקן ינחק טעם למה ונראה שותכהין עיניו מראות מה טלא
 מצינו באברהם' וחז' דקדקו טס טאם הבנת הפסוק כמו שאמר הפסוק הוא
 כפול דבוראי כיון שמצדיקי רשע שצדקת צדיקים יסירו ממנו' גם הקשו
 תיבת עקב דקאמר קרא' ועוד טלא מצינו גזרה על זה ואם הוא מה טלא'
 אחר' לכן כאכול קשוב' למה חונר לומר כי מאכחו את תור' ה' וכו' שהרי כבר
 אמר עונם ופשעם' אבל יענה מובן בעצם טאיתם טבס מצדיקי רשע
 כלו' כל מי שנוטל שוחד ומצדיק את הרשע ינדרס בעקב ועדע כי השחד גרם
 לו כי המחמף את הרשע סופ' ליכול בידו וירמכמו תחת הגליו' ועוד ירמוז
 שעכשו בעקב לבין ימיו במאי' דונדק' צדיקי' זה משה צדק' עשה ועל כן לא
 כהתה עיני יסירו ממנו זה ינחק וכו' באשין שח' ינחק היה מצדיק לעשו
 בעבור השוחד רק על ידי שהצדיק את הרשע לכד כי מה שהיה מ' כילן היה
 מחוייב לו וכמו שאמר רבי ינחק בעצמו בקוף המאמר שהעני' זש ועל ידי
 שהצדיק את הרשע וכו' כי לא היה שוחד מוט כהן עיניו וכו' ליטב טאעפי'
 שאמרכו

שאמרכו

שאמר' שדרם בעקב כל מי שנטל שוחד ומזדיק את הרשע ועוד לו שזדקת
זדיקים וכו' עכ"ל ביצחק חלילה שיענש בשמים אלו שלא היה שוחד ממש כי
מחוייב היה לו כמו שפי' רבי יצחק בעצמו לקמן רק ע"י שהזדיק כהו עיניו
וכו' ועתה בא ליטב דלמי זה גם רבקה תענש אשר כפי הנראה בעבדו שהיתה
אזהב' את יעקב הזדיק בעד יעקב שהיה בדרך השגלה רשע בדרימו ש' יצחק
היה 'חפץ לתת הכרכות לעשו לזה הביא פקוק מזדיק רשע ומרשע זדיק
תועבתה' גם שניהם דקשה הפקוק טובא דפשיטא שתועבתה' גם שניהם
והוא כפול דמזדיק רשע איכא בזה ג"כ שהוא מרשע את הזדי' שאם באים
שניהם לדין לפניו ומזדיק את הרשע ומיכה מרשע את הזדיק ועוד קשה
תיבת גם לאתויי מאילנה אמר רבי יהושע לא יתכן שמפי' שהיתה 'אזהבת
את יעקב עשתה רבקה את הדבר הזה שהרי אדרבה בזה היתה מטי' קבאה
ביניהם למות בשגם לא יש תחומים בבני מעים ושניהם היו בניו רק הענין
היה ע"י תועבתה' גם שניהם כלומר שכונת הפקוק כ"ל מבטיח כשהרשע
והזדיק הם זרים שפשיטא ופשיטא שהם תועבתה' מזדיק רשע ומרשע זדיק
אבל כשהם שניהם כשוה בניו שהיה לנו לומר מה יש בזה עכ"ל תועבתה' גם
שניהם כתיבתה' גם מרבה אפי' בששניהם שנים אליו ולכן דבקה אמרה שמה
יטעה וכו' ותועבתה' יקרא עם היות ששניהם בניו וראיה לזה שפי' שהזדיק
עד הכה את הרשע כהו עיניו עם היות שכונו הוא כאמור ולא איכא שוחדא
דדייני כדכתיב ויהי כי זקן יצחק וכו' ר' יצחק פתח ושוחד לא תקח דקדק
מאי ושוחד בואו דה"ל לא תקח שוחד אמנס הכונה לא מבטיח שוחד ממש
אלא אביוריה דשוחד ודדומה לשוחד שהוא ענין יצחק שעם היות שהיה בנו
כהו עיניו עאלכו הלוקח ממי שאינו חייב לו ולכל הפרושים באו לתרץ תיבת
יצחק כסוף ש' יצחק גרם לעצמו הזקן שגם לכה ושכהו עיניו גם מדויקת תיבת
כי שרומות כי ציד כפי שאלות הכי גרם זקן יצחק ותכהו עיניו וכמו שפירשתי
לעיל במאמר תנחומא

ויחרד יצחק חרדה גדולה כתיב חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישוגב
חרדה שחרדה רות לבועז שנאמר ויחרד האיש וילפת יתן מוקש
מזל ויחרד כדין היה לקללה אלא ובוטח בה' ישוגב נתן בלבו וברכה ויאמר ברובה ארץ
כתיב חרדת לה בתי חרדה שהחריד יעקב ליצחק שנאמר ויחרד יצחק חרדה גדולה
אדם יתן עד מאד יתן מוקש בדין היה לקללו אלא ובוטח בה' ישוגב שברכו ואמר גם
מוקש וכו' ברוך יהיה

ראוי להבין מה כונת חז"ל באומרם כתיב חרדת אדם יתן מוקש ומנא
לבוז לדרוש פקוק זה ככועו וכיצחק גם מה כוונתו בדין היה לקללה
אלא

אלא ובוטח בה' וכו' נתן בלבו וברכה מאי נתן בלבו דקאמר בבועז אל
וכיצחק לא קאמר נתן בלבו אלא שברכו ואמר גם כרוך יהיה גם כרוך להבין
מאי הוא הבוטח בה' ישוגב שאם הוא נגד החרד דהיינו בועז ויצחק ושוגב
הוא מהמוקש ל שלא יקללו למו שראויים לברכה קשה דלא טייך בהו בטחון
דכשלא כשהחריד למחרת שטח בה' חקד יקובכנו שעם היות שמטי' נפשו
בכפו מבא בדמים בקללה ח' אבל קשה לפי זה מאי ישוגב דקאמר דמשמע
הגלה לבד מהקללה וחז"ל דרשי שאדרבה יקבלו ברכה
הביאור דלחז"ל הוקשה כפי' שראינו שהוא מגויס בחרדה זאת הרבה
באומרו חרדה גדולה עד מאד ואח"כ ראינו שברכו ואמר גם
כרוך יהיה לזה אמ' כתיב חרדת אדם יתן מוקש חרדה שחרדה רות לבועז
שנאמר ויחרד האיש יתן מוקש בדין היה לקללה ולא די שלא קללה לא ובוטח
בה' ישוגב נתן בלבו וברכה אמר כאן נתן בלבו שהאל יתברך נתן בלבו יען
כי הבחירה היתה בידו לקללה ואינו כיצחק שכבר ברכו באוררך ארור ואם
היה מקללו היה מקלל את עצמו ולכן אמר ואברכהו ברכה שאני מוכרח לו
לו גם כרוך יהיה אבל סוף סוף ראית חז"ל הוא שאפי' בעבור החרדה אשר
הדין נותן לקללו ברכו עליה כמה שאמר גם כלומר גם בעבור מה שזיערני
כרוך יהיה שכונתו לשם היתה ובבועז אמר ברובה את לה' כתי' כלו' לבעבור
ה' שנתן בלבי שאברכך כי כונתי היתה לקללך או יאמר בבועז נתן בלבו כי
נתן בלבו טענה מהפקת שראויה לברכה כי לא עשתה שום איקור בדב' אופן
בענין יעקב שבא במרמה לא קאמר נתן בלבו אלא שברכו כך בלי טע' כלל
כי מה היתה זאת ומה שאמ' הכתוב ובוטח בה' ישוגב הענין הוא כי הברכה
שנתן בועז לרות היתה להצילה ג"כ נומה שהיה מחשבתו לקללה ומחשכ' של
זדיק עושה רושם לכן אמר ברובה את לה' כתי' כאלו כבר מקדם ומאז חלתה
עליך ברכה מאת ה' כתי' בכטחך בו וא"כ בגלת אפי' מהמחשבה וכן ביצחק
אומר ואברכהו מקודם גם כרוך יהיה כתיבתה' גם מרבה שאפי' מה שחשכתי
לקללו גם כרוך יהיה כי אין קלל' חלה על כרכ' באופן שאו' בוטח בה' ישוגב
דייקא שפיר סיגל אפי' מאותו המוקש אשר במחשבה לקלל ויבורך והוא
ענין דק במאמר

ויחלום ויחנח סולם מוצב ארצה וגו' אמר ר' שמואל בר נחמן אלו שרי מזל ויחלום
הע"א ודאמר ר' שמואל בר נחמן מלמד שהראה חב"ה לאבינו יעקב והכה סולם
שרה של בבל עולה ע' עוקים ויורד ושל מדי' נב' ושל ין ק' ויורד ושל עשו
עלה ולא ידע כמה באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא לזה אין
לוי ירדה אמר לו חב"ה ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כפי'
אפי' אתה רואה עולה אצלי משם אני מורידו אם הגביה כנשר ואם בין
ל' א' I 37 כככים

ככנים שיש קנן משם אורידך נאם ה' ר' ברכיה בשם ר' חלבו ור' שמעון בן
 יוסנה מלמד שהראה ה"ה לאבינו יעקב שרה של בכל עולה ויורד ושל
 מדי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל עשו עולה ויורד אמר לו הקב"ה
 ליעקב יעקב למה אין את עולה באותה שעה נתיירא אבינו יעקב ואמר
 כשם שיש להם ירידה כך אני יש לי ירידה אמר לו ה"ה אם אתה עולה אין
 לך ירידה לא האמין ולא עלה שמעון בן יוסנה היה דורש בכל זאת השאו
 עוד ולא האמינו בנפלאותיו אמר לו ה"ה אלו עליית והאמנת לא היתה לך
 ירידה מעולם אלא הואיל ולא האמנת הרי בניך משתעבדים בהללו ארבע
 מלכיות בע"ה במסים ובארנוניות ובגלגליות אמ' לו יכול לע"א אמר לו אל
 תחת ישראל כי הנדה מושיעך מרחוק וארת זרעך מארץ שבויים מגליצ'א
 ומאספני' ומתברותיה ושב יעקב מבבל ושקט ממדי ושאנן מין ואין מחריד
 מעשו כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותך שם בין ע"א שהם מכלי'ם
 את שררותיהן אבל ישראל שאין מכלים את שררותיהם לא אעשה כלה
 אלא איסורך ביסודין בעה' בשביל לנקותך מעונותיך לעתיד לבא לכן
 נאמר ויתלום

ראוי לעורר למה הוציאו זל מקרא מפשטו סמל'אבי אלדים הם שרי ע"ה
 עוד קשה דכשלא מה שראה שרה של בכל עולה ויורדת ומדי ויון
 הוזכר כפקוק דקאמר מל'אבי אלדים עולים ויורדים אבל יש אדם שעולה
 ולא ידע כמה עך שבאותה שעה נתיירא יעקב וכו' היכן ברמזה בפ' גס
 קשה מה ראייה מכיא מפ'אתה אל תירא עבדי יעקב שאמר לו ה"ה אפילו
 אתה רוא' עולה אצלי מטם אבי מורידו אם תגביה כנשר וגו' שהיה לו להבי'
 פ' אם תגביה כנשר לבד' גס צריך להבין ר' ברכיה דדריש שאמר הקב"ה
 ליעקב למה אין אתה עולה היבא רמיו'א ענין זה כפ' עוד קשה קוטי' עזומ'
 כמאמר שר' ברכיה דריש שהראה ליעקב השרים עולים ויורדים וכודאי שיה
 ה ענין רמיו' במל'אבי אלדים עולים ויורדים אם כן היבא קאמר ש"מ לו אתה
 לא האמנת הרי בניך מושיעבדים תחת ארבע מלכיות אל' והיבא רמיו'א זה
 בפ' גס צריך להבין מה שאמר לו הקב"ה יעקב למה אין אתה עולה דלמה
 אמר לו כלשון שלילה לימא ליה יעקב עלה גס אומר באותה שעה נתיירא
 למה באותה שעה ולא כשהוא לא היה עולה כלל שהוא יותר רע' גם קשה
 מאי כשם שיש להם ירידה כך אני יש לי ירידה ה"לל ג' וירידה מה לעשות
 הקש' גס מה סונתו יתב' בא' מ'אם אתה עולה אין לך ירידה לימא ליה עלה
 ולא תרד' גס קשה אצו' לא האמין ולא עלה וכו' בבחירתו היה כול'ם חיוון
 לילה' גס כבין מה היה דורש ר' שמעון בכל זל תחטאו עוד ולא האמינו
 ככפלאותיו מה' אינו מודבר כי יעקב כי אם ביובא מנז' והיבא כפי'ק שאמר
 לו

לו ה"ה אל' עלית והאמנת לא היה לך ירידה מעולם' עוד קשה דה"לל
 אל' האמנת ועלית וגם פתח בתרתי באומ' אל' עלית והאמנת וקיים בחדא
 לא הואיל ולא האמנת הרי בניך מושיעבדים בד' מלכיות אל' גם מה שאמר
 זכור לע"א היבא רמיו'א בפ' הכר' ובפ' הנני מושיעך וגו' גס כבין מאי דרשי
 חז' בקיפיה דקרא בע' א' שהם מכלים את שררותיה' אבל ישראל שאין מכלים
 את שררותיהן לא אעשה כלה מאי קאמר לא אייברך כיקוריס בעה' בשביל
 לנקותך מעונותיך וגו' מאי כונתם גס באומרם לכך נאמר ויחלו' מאי דרשי
 ז' הביאור דלחז' הוקשה כפ' הפרש' מה שהקשה רש' עולים ויורדים
 יורדים ועולים מצעו ליה למימר וכבר תירצו סמל'אבי חז' עלו וירדו מל'אבי
 חז' ללות את יעקב אבל במדרשוה של ר' תנחומא מוכן בעצם דהיינו על
 השרים של על' שהראה ה"ה ליעקב שרה של בכל עולה ע' עוקים ויורד וכן
 מדי ויון אבל של עשו עולה ולא ידע כמה ויה רמיו' בתיבת והנה כלומ' הנה
 מראה נפלאה שקנתם עולים ויורדי' וקנת עולה וכשאר כו' בעליה דגס תיבת
 בו דייקא כשאר בר עשו בו ולא ירד ובאותה שעה נתיירא יעקב אבינו
 דכיון שכל אותם העליות של השרים רומי'ם על דודותיו ורעו' כי זה רמיו'
 בתיבת כו' והיינו ד' מלכיות שנשתעבדו וי' לכות עשו היה עולה ואינו יורד
 אמר וכו' למה השיב לו ה"ה והנה ה' נצב עליו בתיבת והנה ה' וגו' כאלו אומר
 לו ואתה אל תירא עבדי יעקב והוא יקישר עם הענין המוכ' בפסוק הקודמים
 שאמר הובישה עם מצרים אשר נתנה ביד עם צפון וכו' גם רמיו' ג' השפלת
 עם והרמת עם אחר וכו' ואתה אל תירא עבדי יעקב דקדקו חז' תיבת ו'תה
 בויו' גס די שיאמר אל תירא עבדי יעקב' גס כפל הפ' מיעקב וישראל ומ'א
 תירא ואל תחת שהוא כפל ענין במלות שונות לזה אמרו שאמר לו ה"ה ככ'
 אפי' אתה דואה עולה אצלי ויה רמיו' בוא' מורה על תוקפת דבר כלומר כבר
 דאיתרא שו' מגיע השמי' ועולה עם ואתה ר' א' תוביף ראייה אחר' שעולה
 אצלי שהוא במקו' שאתה חקוק צורת יעקב שהיתה חק קה למועלה כדדריש
 ז' אל תירא עבדי יעקב וכו' ואל תחת ישראל הם היוצאים מחלגין אל
 יחתו בעול שעבוד של עשו והביא פקוק א' תגביה כנשר הוא כנגד העילוי
 ה' ואם בין ככבים טי'סקך דהיינו מקום של יעקב שנמלטו לככבים מטם
 אורידך נאם ה' כלומר מומן יעקב הוא אמור ענין זה ור' ברכיה דריש באופן
 אחר שרא' לו דוחק דלאו כפי' אתמר שמלכות עשו ראה עולה ואינה יורדת
 דעולים ויורדים כתיב כפ' למה אמר שראה כולם עולים ויורדים על הקולם
 ההוא וכל עלייתם וירידתם היו בו כלומר בעבורו וכמו שנפרש' והענין הוא
 שאם הברסה אבינו ע"ה היה הואמין בידושת הארץ ולא יאמר כמה אדע
 כי אירטנה לא היה נעם בידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' ויה רמיו' במראה
 שראה כולם מוצב לרעה כמו לרץ דהיינו כה' אשר מביכתה ראשו מגיע

משה חמור שלא טען מהם לא אפילו דבר קל לא אמר לטוס אח' מהם שיטעון
 לו על החמור וזה רמזו באומרו לא חמור כלומר אפילו בדבר שאינו צריך
 חמור לטעון לא הטרחתים באופן שהיה מונח ממון אחרים. אם כן מזה
 תדע שהוא בר לבב כמה שנתכרר לו על עקביו ששאל ואמר לי מה שמו כו'
 ואם לאו היינו יכולים לומר שרצה באות כדי לקבל שכר מושרל על במורה
 טובה שמוילך להם והם ירצו ממנו אות לדע' אם האמת אתו לזא מדהוא נקי
 כפיס מינה תדע שהוא בר לבב במאי שנתכרר על עקביו ששאל אות ואמר
 זאמ' לי מה שמוי אמ' עוד אשר לא נשא לשוא כפשו זה בפשו של מצרו ומדקדק
 תיבת נפשו כתיב בו' שעמד בדין כמו שדרשו ז"ל וירא כי אין אים שלא היה
 מליץ עליו טוב מן המלאכים אשר לפניהם עמד לדין לראות אם חייב מיתה
 ואחר כך הרגו ולא נחם אחר כך מה ריגתו מפני היראה שאם כן אמו יכול'
 לומר כי מפני שהיה מתרשל פן יתפשו אותו היה מתכרר בעקביו עם הבה'
 לזה אמר שבדין הרגו וראה שחייב מיתה כלומר אפי' אחר שהרגו לא ככנס
 פחד בלבבו ואם כן בר לבב היה וכן לא נכבד במרמה לחתנו ממפני הירא'
 שהרג את המצרי נכבד שלא ללכת מאחו דאם כן היה הטבעה במרמה
 ונתחבולה חלילה לו וכוה מוכן הד' ונכבד יתר התנו דה' לל את חתנו וידוע
 הוא ששמו יתר אבל הוא לרמוז הלך להתי' את טבעתו קטת תיבת יתר לשון
 התרה וגם כזה הענין מוכן דקאמר וילך משה ונשכ דכיון דלדבר מזה
 הלך להחיר את טבעתו מעלה עליו הכתוב כלו' הלך בשליחותו של מקום
 ולא כתעב כלל בשליחותו הנה בזה תרצנו היות הדברים מוקשרים אלו
 המדו' זו כוונתו אמר זה משה רק פה' ש' אשר לא נשא לשוא כפשו שהרגו
 בדין כי זה אפי' שלא היה משה היה ראוי לעשו' כן כי פן טורת הדין לעשות
 אבל באחרות שהיו לפנים משורת הדין קאמר בכלל זה משה וכו' וזה

חזק וידבר
 אלהים אל
 עשה הכר
 כי העוסק
 יהולל חכם

וידבר אלהים אל משה הה' כי העוסק יהולל חכם ויאמר את לב מתנה מן התורה שנתנה מתנה בלבו של אדם דא' כי העוסק
 כשהחכם מתעסק בדברים הרבה מערבבים אותו מן החכמה
 ויאמר את לב מתנה מן התורה שנתנה מתנה בלבו של אדם דא' כי העוסק
 יהולל חכם המתעסק בצרכי צבור משכח למדו אמר ר' זביל ששים הלכות
 למדני ר' יהודה בן מדיה בהריש הקבר וכולם נשתכחו ממני בשביל שהייתי
 עוסק בצרכי צבור אמר ר' יהודה בר סימון כיהעוסק יהולל חכם זה משה
 עשק שעשקו אותו דתן ואבירם יהולל חכם עירבנו אותו ויאב' את לב מתנה
 וכי העלה על דעתך שהיה משה מתאבד לא הם שהקניטוהו ואמדו לו ירא
 העליכם וישפוט ואף הוא מקפיד ויאמר ומאז באתי אל פרעה אמר ליה
 חב' אני הכחבתי עליך שאת ענו ואתה מקפיד על דברי חייך יש לך לידע
 שנאמר טוב אתרית דבר מראשיתו טובה אחריתן של ישראל מראשית
 שנתתי להם במצרים שנאמר ויאמר ה' אל משה עתה תראה באותה שעה
 בקשת

בקשה מדת הדין לפגוע בו שנאמר וידבר אלהים אל משה ואמר לו הקב"ה
 וכי בו אני במרותי שאני מרחם הה' ויאמר אליו אני ה' ור' יוסי בר חנינא
 אמר אלהים על המצרים אני העל ישראל.

ראוי לעורר מה דקדקו חז"ל בפסוק הפרשה שהביאו פסוק כי העשק
 יהולל חכם. גם מהיכן הוציאו בדברים הרבה דלא הווכר בפסוק
 דברים הרבה: גם נכין מה כונת מן התורה שנתנה מתנה בלבו של אדם
 דמה לנו אם נתנה במתנה. גם נכין מה כונת אומ' דבר אחר המתעסק
 בצרכי צבור וכו' למה לא רצה הד"א פירוש ראשון וכן רבי יהודה בר סימון
 אם הוכר כפירוש הראשונים למה דרוש דרוש ראשון וכן רבי יהודה בר סימון
 להכין או' ויאבד את לב מתנה וכי תעלה בדעתך טסיה משה מתאבד אלא
 הם וכו' דודאי כן הוא שהעשק הוא יהולל החכם והוא יאבד את לב מתנה
 ומאי רבותא דקאמר במשה דקאמר אלא הם וכו' דודאי כן הוא בטעיה
 דקרא בכל הפירושים ומאי קאמר בעה' וכי תעלה בדעתך וכו' אלא נראה
 דברים בלי הכנה. גם קשה היבא רמיוז דבריהם אמי כתבתו עליך שאתה
 עמוכו. גם אומרו חייך יש לך לדעת וכו' שכלומר ויאמר ה' אל משה עתה
 תראה כי שם אינו מוכיר כלום מהאמור. גם מאי קאמר באות טעיה בקשה
 מדת הדין לפגוע שכלומר וידבר אלהים וכו' דקידס לכן היה ראוי שיוכר
 וידבר אלהים כשאל' עתה תראה כמו שאמ' חז"ל עתה תראה אבל במלחמת
 לא מלכים איך רואה הם דבור קשה מזה ועבד' אינו אומר אלא ויאמר ה'
 א משה ונדקדק תיבת אותה טעה דקאמר בעה' ו

הביאור

דחז"ל דקדקו בפ' הפרשה דקאמר וידבר אלהים ואינו אומר
 ה'. גם קשה דלא קאמר ליה ולא מידי ואח"כ אומר אמירה
 אחרת ויאמר אליו אני ה' לזא הה' כי העשק יהולל חכם ונדקדקו חז"ל במאי
 דקא' כי העוסק למה נקט קרא בה"א הידיעה ולא קא' כי עושק יהולל
 חכם וגם שהפסוק נכל בו ככל הענין במל' טובו במאי דקא' ויאבד לב מתנה
 דהיינו הך ומאי הכהם בין יהולל ליאבד שאם טסיה דבר אח' למה באמרו
 ואם שמי דברים יאמר החביב לזה דרשו חז"ל דמדנקט קרא בה"א הידיעה
 כי העוסק דהיינו דכשהחכם מעסק בדברים הרבה ואפי' טסיה בדברי
 תורה מערבבים אותו החכמה ולפן נקט כי העושק דהיינו העושק הידוע
 שצריך שיתעסק האד' יהולל חכם כשמתעסק בדברים הרבה סבתא' באופן
 דלפי זה יהולל הוא לשון ערכוביא וגם במאי דנקט יהולל שהוא לשון שיעות
 השמיעמו דלא מביא שבהתעסקו בדברי הרבה מערבבים אותו מן החכמה
 אלא שיאבד מן התורה וישכחנה מכל וכל אשר בעבור כלל ישכחנה נתנה
 בלבו של אדם כמתנה וכמו שדרשו חז"ל בפסוק ויתן את משה שהיה לומר
 וטובח

ושוכח עד שנתנה לו כמתנה היט שיטות גדול מזה אבל כפי זה קשה תיבת
את לב דה' ויאבד את מתנה דהיינו התורה שנתנה כמתנה לז' ר' א'
כי המתעסק בדרכי ציבור יאבד את לב ר' דכרי הנתינים ללב דהיינו דכרי
העין ז' שמסבח למודו וכמעשה שהיה ז' אמר רבי יהושע לוי ששים הלכות
למדמי דכרי יהודה וכו' כדרישת הקבר הם דברים של טומאה וטהרה דכרי
עמוקים אבל עדין קשה לפי פירושים אל' דקאמר כי העושק בש"ן משמע
כמו כי התעסקו עמו לז' כי העושק יהולל חכם זה משה עשק שעסקו אותו
דתן ואבירם ערכבו אותו לדבר דברים כלפי מעלה כמ"ט א"ח למה הרעות
וכו' ומאז באתי וכו' ועתה לפי זה קשה שנאמר ויאבד את לב מתנה על משה
וזהו מה שמקשה וכי תעלה על דעתך שהיה משה מתאבד ח' א"ל ההבנה
היא דכיון שהם הקניטוהו וואמ' ל' וירא ה' עליכם וישפטו וכו' והוא מוכן בדחול
שאמרו אם באמת באתם משמו של הק"ה ישפטו בינינו ובין פרעה ואם
מעצמכם באתם ישפטו בינינו וביניכ' ול' ז' בע"ה וא"ף הוא מקפיד ויאמ' ומאז
באתי וכו' לדבר בשמך ויש ח"ט בדבר אמר לו הק"ה אני הכתבתי עליך
שאתה עבדתי ומקפיד על דברי חייך יש לך לידע טוב אחרי דבר מראשיתו
טובה אחריתי של ישראל דהיינו מה שרמו באומרו עתה תראה לשל' זוכה
למלחמת שלשים ואחד מלכים הרי שאותה העשק שעסקו אותו דתן ואבירן
גרמו שויאבד את לב מתנה ירצה שאבד משה המתנה שהיה רוצה ה"ה ליתן
ג"כ על ידי הם הל"ב מלכ' ל' א' מלכים שלקח יהושע ופרעה הרי ל' ז' ויאבד
את ל' מתנה ונוכל לומר שכולם היה מאבד גם מלחמת פרעה ז' בע"ה
אותה שעה בקשה מידת הדין לפגוע בו כלומר שמדת הדין היתה רוצה
לפגוע בו בשל' יראה אפי' במלחמת פרעה ז' עתה תראה כלומר מדת
הדין היתה רוצה שגם עתה לא תראה אכן ויאמר ה' אל משה כלומר מדת
הרחמים עתה תראה ר"ל ראשית הדבר תראה ולא אחריתו ומדוייק בעצם
מ"ט בע"ה אותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע בו ז' הכתוב וידבר אלהים
אל משה דהיינו מדת הדין שבקשה לפגוע בו תבין לבל יאחר אל' מה
שוואמר לוי עתה תראה שרחם עליו שיראה מה שיעשה לפרעה הוא בשביל
שאמר ה"ה וכי ב' אני במדותי שאיני מרחם ה"ה ויאמר לוי אני ה' דקדק
תיבת אני ה' כלומ' אני רחמן ואיני כב' שאיני מרחם שאם הייתי כב' שאיני
מרחם הדין היה פוגע בך בשגם עתה לא תראה את אשר אעשה לפרעה
ורבי יוכי בר חנינא קבר שהוא תשובה על מה שאמר משה ומאז באני אל
פרעה הרע לעם הזה שהכבדו המצרים העבודה על ישראל והל' לא הגלת
לכן וידבר אלהים אל משה כל' שיעשה בהם במצרים הדין ושיגיל את ישראל
ז' ויאמר אליו אני ה'.

ראו קרא ה' בשם ה' ה' הנה אנכי בראתי חרש זה בצלאל ז' נופח באש חז' ראו קר'
פחם חטאו ישראל באש שנאמר ואשל יכהו באש ויצא העגל הזה ס' כסס ס' ס' ס'
בא בצלאל וריפא את המכה משל לתלמידו של רופא שנתן רטיה על מכה עמו אנכי
א' ונחרפא והיו מקלסין אותו אמר להם דבו קלסו לי שלמדתי כן היו הכל כראתי וכו'
אומרים בצלאל בחכמתו ובתבונתו עשה את המסכן אמר הק"ה אני הוא
שבראתיו ולמדתי שנאמר הנה אנכי בראתי חרש לפיכך אמר משה ראו
קרא ה' בשם :

ראו לעורר ראשו' מה הוקשה לחז' בפסוק הפרשה שהביאו פסוק זה
ומה דקדקו בפסוק הנה אנכי בראתי חרש דקאמר ה' דגם מוכא
ל' ד' דורשו בצלאל גס צריך להבין כינוד בא בצלאל ורפא את המכה וגם
המשל שמביא מה צריך משל לדברים פשוטים ועוד קשה שאינו דומה לכמשל
שבשלמא בתלמידו של הרופא יעלה בדעת לקלק את התלמיד שלפעמים
התלמיד יודע יותר מרבו אבל בהכ"ה לא יעלה בדע' שום אדם לשבחן שמעצמו
עשה להיותו יציר כפיו של ה"ה כ"כ כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבול וכינוד
היו הכל אומרים בצלאל כח כמותו ובתבונתו עשה את המסכן ד' דבר קשה
מאד להולמו וכמו שאומר בע"ה בעצמו אמר ה"ה אני הוא שבראתיו ולמדתי
מה של' הוכיח במשל ד' לא שייך וא"כ בקשה דגם במשל לא היה לו להזכיר
דק' אכי הוא שלמדתי כמ"ט במשל ועוד קשה של' הוכיח למוד בפסוק שמביא
שנאמר הן אנכי בראתי חרש רק הכריזה לבד ודקדק אומרו לפי א"מ משה
ראו קרא ה' בשם בצלאל וכו' הביאור דחז' דקדקו מאי ראו קרא
ה' בשם דקאמר משה לבני ישראל דבשלמא כשאמר הק"ה למשה ראה
קראתי היינו משום שהיה משה חפץ לעשות הוא המסכן והראהו הק"ה
הכר תולדות אדם מהדוות הבאים להפיק דעתו ואמר לור ראה בכפר
שקראתי לעיני זה בצלאל וכו' אבל משה מה טעם קאמ' לישראל ראו קרא ה'
בשם ויאמר ה' הן אנכי בראתי חרש נופח באש פחם דקדקו בפסוק כי
חרש אינו המקביל של נופח באש פחם כי חרש הוא עיני אחד ונפח הוא
אחר אבל בענין בצלאל יובן כמון חומר והענין הוא שבצלאל עשה דברים
של' שמע מפיו רבו וכמו שיוכן במה שאמרו חז' בפסוק ויעש בצלאל את
הארון אמרו חכמינו וכו' לכרעה תן לחכם ויחכם עוד וכו' זה בצלאל את
את מוציא בשעה שאמ' הק"ה למשה עשה את המסכן בא ואמר לבצלאל אמר
לו מהו המסכן הזה אמר לו שיראה הק"ה שכינתו לתוכו ומלמד תור' לישראל
אמר לו בצלל והיבן התור' נתנת וכו' אמר לו רבינו משה אין כבודה של תורה
בכך שא' אנו עושים הארון ואח"כ המסכן הרי שבצלל הוסיף מדעתו להתחיל
בענין התורה וכוה נבין כי הנה בצלאל היה חרש חכם לדעת לרפאת המכה
מקיבת החולי בדרך הרופאים בקיאום הל' כה דבר ה' היא התורה כאל

וכפטיש יפוצן קלע לב האבן אשר חטאו בעמון העגל באש וזש חטאו ישרא
 באש שכלמר וזש טלכיהו באש וכו' ולקו כזה באש וכמו שדרשו חז"ל אנשי לזון
 יפיוחו קריה שנתנו פיחה ר"ל הבערה בעולם שאין דור שאינו לזקה אוקיף
 ממעשה העגל עיניו כעקוק מג' וריד' אש אחר לרפאת המכה היינו ענין
 התורה וזה נראה לעד שהיה הויכוח של משה עם בצלאל כי משה קבר לעשות
 המשכן קודם כדי להשרות האל שכינתו בתוכו כשהוא יכפר על מעש' העגל
 ועל ידיו כך ילמד תורה לישראל ובצלאל הטיב לו בחכמה משה רבינו אין
 כבודה של תורה בכך שאתה עושה את העיקר טפל ואדרבה בתור מתכפר
 ענין העגל הלא כה דבר ה' כאש כיון שחטאו באש ולפיכך זכה שיקרא על
 שמו וזש רע"ה בא בצלאל וריפא את המכה כי מדעתו עשה כמזכר' ולזה
 הביא משל לתלמודו של רופא שנתן רטייה על מכה אחת ונתרפאת הכונה
 שריפא המכ' ברטייה בלי השקות מטקיס כדרך הרופאים ולכן היו מקלקין
 אותו שחכמתו מה שלא שמע מרבו משה אמר להם רבו קלקו לי שלמדתי
 לא עד תן לחכם ויחכם עוד שלולי שלמדתי ההתחלה מחכים יותר כך היה
 ענין בצלאל שהיו הכל אומרים בחכמתו ובתבונתו עשה את המשכן כיון
 שהוא הוקיף דברי' שלא שמע מפיו רבו אמ' ה' אלהי הוא שבראתיו ולמדתי כלו'
 משעת הבריאה גלוי ומתוקן היה לפני לך שגאמר הן אנכי בראתי חרש זה
 בצלאל דכתי' ביה חרש וכו' להיותו כופח באש פחם יובן בשתי הכנו' הנכפיה
 באש היינו עון העגל כנתן פיח בעולם ובאש נכח אותו שהיינו בענין התור'
 לפיכך אמר משה ראו קרא ה' בטס ר"ל לפיכך יובן מה שאמר משה ראו קרא
 ה' לרמוז להם הקדמה למה שהיו תמהים בצלאל שעושה מדעתו דברים
 שלא שמע מפיו רבו כי מה' היתה לנו בטס הנקרא לו רמוז בצלאל כמו שדרשו
 חז"ל בצלאל היתה

חז"ל בא אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי הה"ד כבוד אבן ונטל
 החול וכעס אויל כבוד משניהם שאל אנבימוס הגרדי את ר"ל אמר
 להם הארץ היאך נבראת תחלה אמרו לו אין אדם בקי בדברים אלו אלא לך
 אצל אבא יוסף הכנא הלך ומצאו שהיה עומד על הקירויא אמר לו שאלה
 יש לי לשאול אותך אל איני יכול לירד מפני שאני שכיר יוב אלא של מה
 תבקש אמר ליה היאך נבראת הארץ תחלה אמ' ליה נטל ה' עפר מתחת
 כסא הכבוד וזרק על המים ונעשית ארץ וצורות קטנים שהיו בעפר נעשו
 חרים ונבעות שנאמר בצקת עפר למוצק ורגבים ידובקו וברור הוא הדבר
 באזני בני אדם שנאמר כבוד אבן ונטל החול מהו כבוד אבן מ' שהוא רואה
 את ההרים ואת הגבעות אומ' היאך ברא ה' את אלו ומהו ונטל החול אלא
 החול שהמים עומדים עליו למעלה ותוא נתון מלמטה והוא נושא אותם
 אמר

אם ה' יקר הוא בעיני בני אדם ורואים כאלו יגיעה הוא לפני ואינה יגיעה
 שנאם לא יעף ולא יגע במי שהוא מכעים לפני בדברים בטלים
 כמדא הוגעתם ה בדריכם הוי וכעס אויל כבוד משניהם :

וראו לעורר מה דקדקו חז"ל בפקוק הפרשה שהביאו הה"ד כבוד אבן
 ומה טעמו בפקוק כבוד אבן שאמרו הה"ד גט זריך להבין בשאלת
 אבנימום כי נל נעלם מרבתינו תשובת אבא יוסף הכנאי בטגס דברייה
 קשו אהרדי שהם אל' אין אדם בקי וכינר שולחי אותו ל' אב' יוסף וכין מהו
 זה העפר שלקח מתח' כס' הכבו' ומה הם הגרודי' הדכ' קט' להבין כפי הפסט
 גם נכין שרבתינו עשו הדבר קשה מאד שאמרו אין אדם בקי בדברים אלו
 והוא ה' זכור הוא הדבר באזני בני אדם ומביא דאיה שגאמר כבוד אבן
 ולא כוכר שום דבר בכתוב ומאי קאמר מהו כבוד אבן ויל קרי בירב ומאי
 מטיב מי שהוא רואה את ההרים ואת הגבעו' היכא דמיו' הרי וגבעו' ככתוב
 וכן מאי קאמר מהו ונטל החול ומאי קא דריש אל' החול שהמים עומדי עליו
 וכו' כל זה נראה כדרושים על פה ללא צורך והיכן דמיו' אמר הק' בה' יקר
 וכו' ומאי הוי וכעס אויל וכו' דכהא בלקיין וכהא נחתיין :

חז"ל דקדקו בפרשה אומרנו כי אני הכבדתי את לבו דאש
 כן מאי קא מעניש אותו כיון שהו' מכביד את לבו אין לו אשס
 כי זו היא קושית כל הראשונים לא מוצאו ודיהם לתרץ אל' בדוחק דכיון
 שהוא הכביר תחלה אחר כך ויכבד וכו' אבל כפי הנאמר כמאמר זה יובן
 ענין נכון ומחודש לפי ע"ד ויהוקדק אמי דמיו' תרת כי די שיאמר כי הכבדתי
 את לבו ואמ' הה"ד כוב' אבן ונטל החול דקדקו וכו' לא יש דב' ככד יות' מהאבן
 הרי העופר ככד מהאבן והזהב ככד יות' עו' קט' הוי' של וכעס אויל דה' לל
 כעס אויל ככד משניהם גם ק' תיבת ככד דמיו' תר' שהרי ככוד אבן וכו' אל'
 כי שבכבודות עבקיין ודי שיאמר וכעס אויל משניהם ולמה נקט קרא לזון
 כובד ולא אמר משאי אבן או משקל או לפחות ככדות אבן כל' שו' הדקדוקים
 יובנו על פי דרכם זש בעל המאמר שאל אבנימוס הגרדי את רבתינו אמר
 להם הארץ היאך נבראת תחלה הנה בשאלה זו יש שתי ענינים הא' דברים
 הנעלמים עין לא ראתה ואין רשות ביד שום אדם לפרכמם כי בודאי
 אותו העפר שנטל מתחת כסא הכבוד וכו' הוא קוד ליודעי דברים עמוקים
 אבל אפילו הלכשת הדברים שהם ממש כמו הכנאים שקודם משליכים מים
 כדי שירבק העיט ואחר כך האבן נדבק בן דומה לזה היתה הבריאה ולפי
 שרבתינו לא היו נבאיים לזה אמר אין אדם בקי בדברים אלו ירצו בעומק
 הדברים אין שום אדם בקי אבל לך אל' אבא יוסף הכנאי הוא יאמר לך
 דרך הכנין : וזהו מה שאמר לו אבא יוסף נטל הק' עפר מתחת כסא
 לח ב 2 38 הכבוד

הכבוד וורק על המים ונעשית ארץ וזרורות קטנים שהיו בעפר נעשו ההדי
וגבעות שנאמר בזאת עפר למזק וכו' ולפי הדרש העפר הזה הם ישרא
שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ וורק על המים היא התור' ומהעפר נעשית
ארץ כי בראשית בעבור ישראל נקראו ראשית כרא הקב"ה את העולם
והזרורות הם הצדדיקים הם הרים וגבעות על דרך מה שאמר חז"ל שזעו
הרים אלו האבות ותשמענה הגבעות הם האמהות וזה הענין שאמרתי
לך מולכם וברור הוא באוני בני אדם שנאמר כבוד אבן וכו' יר' במאידך קט
קרא כבוד רמו כבוד אבן דמכא הכבוד נעשה האבן ולזה לא אמר ממו
אבן דאותיות ריכוד ואותיות כבוד אחד הן ועתה שאל מהו כבוד אבן
שהרי יש דברים כבדים מה אבן כמו שדקדקתי אלא שמי שהוא הרי וגבעות
אינו אומר היאך כרא הקב"ה את אלו וכן מהו ונטל החול אלא החול שהמים
עימדים עליו הוא נושא אותם אמר הקב"ה יקר הוא בעיני אדם ורואי כאלו
יגיעה היא לפני ואינה יגיעה ומהו יגיעה הנה לומר ומהו שכב' עשה לי
יגיעה הוכחתי יש כבוד בהרים וגבעו' פשיט כעב אויל זזם הנכבד למה תאמר
עקב וכו' נכתרה דרכי וכו' וכוה כב' אתה גורם לנוית בדרך יגיעה זזם בורא
קנות הארץ לא יעף ולא יגע בקיבתך שתדכה דברים אלו ולזה לא אמר לא
עף כלומר לא תהא קיבה שכב' הוא יעף ויגע באות הבריה וכן על דרך
זה אומר וכעס אויל הוא שגורם הכבדות להיות כבד משניהם זזם כבוד
אבן תדע מי גורם שיהיה כבוד באבן הוא רמו אל ההרי וגבעות ונטל החול
ירצה שקשה החול שיהיה נושא אותם הכעס אויל שאם לא יהיה כעס אויל
הכל נקל לפניו ית' לכוכלו היו וכעס אויל יר' עתה מובן הו' ומובן חז"ל כבד
משניהם לרמוז מה שאמרנו כי הכבדו' באבן וחול שכב' כמשא כבד מכבד
העולם על אותו החול שיהיה נושא את ההרים והגבעות מו' הוא גרמ' בכוקים
כעב אויל היו וכעס אויל כבד משניהם וזהו כונת כונת הכבדתי את לבו
כלומר כב' אני שאני נושא את העולם ונותן כח בחול לקבול כל כבדות
ההרים וגבעות עליו הכבדתי המשו' עליו אל לבו כלומר בעבור לבו לבר רע
של פרעה שהוא מכעיס אותי כי הכעס אויל גורם כבדות לקבול העולם על
דרך מש' בפקוק הונעתם אתה בדבריכם ומבואר פקוק למה תאמר יעקב
עם פקוק לא יעף דלא קאמר לא עף כמין חומר ומותרן אומר כי אני
הכבדתי את לבו וקל להבין

מלכדי ודבר כי ידבר אליכם פרעה לאמר ר' פנחס הכהן בר חמא פתח מגיד מראשית
אליכ' פרעס אחרית ומקדם אשר לא נעשו אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה
מגיד מראש' הנה מגיד מראשית מה יהא בסוף שכן הוא אומר למשה וקם העם הזה וונת
אחרי' אר' נכר הארץ מה שעתידי' לעשות אחרי מיתת יהושע ועובדי והמר
אח

את בריתי ועזבו את ה' ולא עבדוהו היו מגיד מראשית אחרית אמר ר' פנחס
הכהן בר חמא כל הקורא פסוק זה סבור שמה שלנקרא יש למעלה (פיר'
הערוך מחלוקות) שהוא אומר עצתי תקום מהו וכל חפצי אעשה שהיא
חפץ להצדיק בריותיו שנאמר ה' חפץ למען צדקו ואינו חפץ לחייב שום
בריה שנאמר אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב מדרכיו ה' לכן נאמר
וכל חפצי אעשה וכן אחת מוצא שהגיד למשה מראשית אחרית אם ידבר
אליכם פרעה אין כתיב כאן לא כי ידבר עתיד הוא לומר לכם כן ור' יהודה
בר שלום אמ' כהונן הוא הדבר תנו לכם מופת וכן אחת מוצא בנח אחר כל
הנסים שעשה לו האלית בתיבה והוציאו ממנה אמר ליה ולא יהיה עוד
מבול החתיל מבקש סימן עד שאמר לו הבה את קשת' נתתי בענין ומה נח
הצדיק היה מבקש סימן פרעה הרשע על אחת כמה וכמה וכן אחת מוצא
בחוקיה בשעה שבה ישעיה ואמ' לו כה אמר ה' הנני רופא לך ביום השלישי
תעלה בית ה' החתיל מבקש סימן שנאמר ויאמר חוקיהו מה אות כי אעלה
בית ה' ומה חוקיה הצדיק בקש אות פרעה הרשע עאכו' חנניה מישאל
ועזריה כשירדו לכבשן האש לא ירדו אלא בסי' כיצד לא לנו הלא לנו אמ'
חנניה כי לשמד תן כבוד אמר משאל על חסדך ועל אמתך אמר עזריה
וגבריאל היה עונה אחרים למה יאמרו בגוים איה וגו' כיון ששגרה כל
הלילה בפיהם נטלו אותו סימן וירדו ואם אין לך ללמוד מכאן למוד מסקום
אחר דכתיב שמע נא יהוה הכהן הגדול אתה ורע' היו שבים לפניך כי
אנשי מופת המה ומי היו אמר ר' יהודה בר שלום אלו חנניה משאל ועזריה
שנעשה להם הסי' הזה ומה אם הצדיקים מבקשים סימן הרשעים עאכו' :

ראוי לעורר במאמר ראשונה מה כיון רבי פנחס בפתוחא זו ובפרט
בהביאו כל הפסוק שאם הוא כונתו מה שנראה מפשט המאמר
שאומר אל' אס ידבר לא כאמר וכו' אינו מקפיק דיוק זה לכד שא"כ די
שיאמר ר' פנחס וכו' פתח מגיד מראשית אחרית הופיה דקרא למה עוד
צריך להבין במא' דקאמר הקב"ה מגיד למשה וכו' דפסקוזה הוא ביטעיה
וה' לל' הגיד לשון עבר שהגיד מקדם ומאז למשה מראשית אחרית גם קשה
שאחר שהגדה הוא ועובדי וכו' דהיינו מה שנאמר ויהי אחריתו יהושע
ועובדו אתה' ולא עבדוהו למה בע"ה עשה הפסוקו פקקי באומריו שכן
הוא למשה וקם העם וכו' מה שעתידיים לעשות אחרי מיתת יהושע ועובדי
וכו' וה' לל' שכן הוא אומר למשה וקם העם וזהו וכו' ועובדי והספר את בריתי
מה שעתידיים לעשות ועובדי את ה' וכו' תיבות מה שעתידי' לעשות צדק אחר
גמד הפסוק או קודם ויאמר מה שעתידיים לעשות אומר למשה וכו' גם מאי
קא רייק היו מגיד מראשית אחרית דכהא מלקיני וכתתינן גם צריך להבין
מאי

מאי קא דרמי לפי דבריהם בומקדס אשר לא נעשו שלא הזכיר המאמי כלל ועיקר גם קשה מאי קאמר אמר רבי פנחס וכו' כל הקורא פסוק זה כבוד פלינקרא וכו' ולא תרץ אותו אלא אמר מהו וכל חפצי אעשה ומאי קא מבעי ליה מהו וכל חפצי אעשויל קריכי דב גס באומי שהוא חפץ להצדיק בדינותיו שחאמר ה' חפץ וכו' מינה תיפוק שאינו חפץ לחייב שום בדיה ולא צריך קרא אחרינא של אס אחפון במות הרשע ומאי קאמר לכך נאמר וכל חפצי דבהא בליק ונחית ששאל מהו וכל חפצי וכו' גם צריך להבין בדברי ר' יהודה בר שלום מנא ליה שכהוגן הוא מדבר ואס מהראיות שמביא מנח וחזקיה כפי הנראה יותעוב היה שלא יסלו האות דכן נראה מתוך דבריהם זל דקאמר אחר כל הניקים וכו' כלומ' ללא היה ראוי אחר כמה נקי שכלכס בתורה ויצא בשלום דאלכ למה האריכו בזה חזל והיה להם לקצר דבריהם ויאמרו נח שאל אות ללא נראה כמנהג אותו בשאלתו אות ה"כ הדרן קושטין מנח לרבי יהודה לדרוש ככתוב כהוגן הוא מדבר וכו' גם צריך לדקדק אומריו עד שאמר לו הבה את קשתי נתתי בעני דה"לל החחיל מוכס קינות לו שאל את קשתי מאי עד דקא' גם למה בנח אומר הסימון שכתן לו ובחזקיה וחכמיה וחבריו אינו מוכיר מה שנתן להם כי הלא דבר הוא גם למה צריך לדון ק"ו זה משלשה מקומות ולמה בנח ובחזקיה אומר וכן אתה מולא ובחכמיה אחיריו אינו אומר וכן אתה מוצא הביאור דחזל דקדוקי ב' אומר כי ידבר אליכם שלא אמר אס ידבר אליכם כמו שאומר בסוף המאמר גם דקדוקי חזל שני דקדוקים אחרים האחד מאי לאמר דכל לאמר הוא לאמר לאחרים ולא טייך הנה גם יש דקדוק אחר דק' כי ידבר פרעה לייכ' למה סס תיבת לייכס בין הדבקי עוד יש דקדוק אחר יתורץ ג"כ על פי דרכי דה"לל כי ידבר לכס פרעה מאי אליכס וכמו שדקדוקי חזל בפסוק ותרפן המילדות וכו' דקא' ליהן מלך ולא קאמר להן ותי דתבען לתשמם כן קשה בזה הפסוק דה"לל כי ידבר לכס פרעה וכמו שאו' בפיפיה דקרא תנו לכס מופת וכל שו' הדקדוקים יוכנו על פי דרכם זל במאמר כמו שאבאר בק"ו זש ר' פנחס בר חמא פתח מגיד מראשית וכו' הכונה שהכה מגיד מראשית מה יהיה כפוף והנה בפסוק קשה שני דקדוקים האחד שהוא כפול דהיינו מגיד מראשית היינו ומוקד אשר לא נעשו גם א' מגיד ואינו אומר מודיע מראשית למה נקט לשון הגדה אבל הכונה כמו שדרשו חזל בפסוק ותגד לכני ישראל דברים קשים כגדין כן אומר שהאל יתברך מגיד דברים קשים בעונות שהגיד למטה מה יעשו העם אחרי מיתתו של יהושע שכן הוא אומר למטה הכך שוכב וקס העם הזה וונה ואמ' מה שעתידים לעשות אחרי מיתתו כאן לרמוז שבו הפסוק רמוז גם כן שהוא אחרי מיתתו של יהושע על דרך מה שדרשו חזל הכך שוכב וקס מכאן לתחית המתים שתיבת וקס ג"כ חזרת למטה כמו כן ירמוז שהנה הוא שוכב וקס

מאמר לחשובה

וקס הוא בתלמודו יהושע ואח"כ ונה העם הזה באופן שגם היו אחרי מיתתו של יהושע רמוז בפסוק ולוה אמר בע"ה כה מה שעתידים לעשות אחרי מיתתו של יהושע להשמיענו מה שאמרתי ומוכן בזה בגמ' אומר ומוקדס אשר לא נעשו דלא מבעיא שמגיד מראשית דבר אחרית כדון דידן של פדע' שהוא בדבר שכבר הוא בעולם שאמר להם שעתיד פרעה זה לומר תנו לכם אלא גם דבר שלא בא לעול' כמו אותו הדור שאחרי מיתתו של יהושע שעדין לא בא לעולם הוא מגיד מוקדס בדב' אשר לא נעשו דאיכא תרתי ריביותא והנה בזה מודקדק אומר מגיד דהיינו דברי' קשים כגדין ואמר מגיד ולא הגיד לרמוז שדבר זה כתוב בתורה ובכל יום מגיד לנו שמראשית דבר הוא יודע כופו ועל זה אמר ג"כ מראשית ולא קאמר לשון אחר כמו מראש או מוקדס לרמוז על התורה שנקראת ראשית דכתוב ה' קנני ראשית דרכו כי בה מגיד ה"כ שהוא צופה עתידות וכל שו' הדקדוקים טעם בע"ה באומריו הוי מגיד מראשית אחרית על פי דרכו שמדבר במטה כדון זה ד קס העם וכו' אמר רבי פנחס וכו' כל הקורא פסוק זה כבוד פלונקריא וחלוקות יש למעלה כיון דקא' ענתי תקום בראה שיש יועץ ענה אחרת ומחלוקות למעלה דקאמ' ענתי היא תקום ולא אחרת אבל זה יובן בקושיא אחרת דמהו וכל חפצי אעשה כיון שכבר אמר ענתי תקום ומהו וכל חפצי אעשה שהוא כפל ענין ומלות טובות אבל הכונה הוא להודיענו מה כונתו יתברך בזה שמגיד מראשית אחרית הס שתי דקות הא' הוא עד מ"ד דור לך לברך מטאתי וכו' למען תצדק בדברך וכמו שדרשו חזל לא היה דור ראוי וכו' אלא שאס חטא יחיד וכו' הרי שבוה היה מקל עון דוד כן הוא יתברך חפץ להצדיק את בריותיו ולכן אומר ענתי תקום כלומר אין להם חשם כ"כ שגנתי תקום ודאי והו' דקה אחת עד מה שגא' חפץ למען דקדוק יגדיל תורה שהוא להצדיק את ישראל כן להצדיקם הוא כופת שאומר ענתי תקום באומר ועוד דקה אחרת שאינו רוצה לחייב שום בדיה ולכן הוא מזהיר אותם שאל אס אחפון במות הרשע אלא כונתי בשוב רשע ולכך נאמר וכל חפצי אעשה כלומר מלבד שמתורץ הכפל מדויק תיבת וכל דקאמר קרא שרבה כל חפצי ה' דהיינו להצדיקם ושלל לחייבם וכן אתה מוצא בגרון של הפ' שאמ' הבה למש' כי ידבה לייכ' וכו' שהגיד מראשית אחרית ויהוד' מ' דקדוקי תיב' לאמ' כמין חומו' כלו' כהוגן הוא מדב' לכס זש לאמ' כלו' ראוי והגון לו' כן מוק' ג"כ רמוז בפ' באו' תיב' לייכ' כין הדבקי גם באו' לייכ' ואינו או' לכס כלו' לייכ' אומים יקרא כרע' לשאלו' לו' מופת שידמה לייכ' בדבר הזה שאס אתם עם היותכם צדיקים אתם שואלים כל סכך פרעה זש כי ידבר אליכם פרעה לאמר ה' אליכס ידמה פרעה שבעבור כס ראוי והגון שלאמר תנו לכם מופת והוא ענין דק' וק' לעתה הביא' מנח ילכ' עד' סנח לכד טעה בשאלת האות כמו שגא' המאמר בשני טעמים נכונים הא' שאחר שראו עיניו

עניו

עיניו ההזלה שנעשה לו בתיב ה בכמה ימים והוציאו ממנה אל ולא יהיה המים למבול היה לו להאמין בדודאי לאו בכל שעתא אתרחיש ניכא שיעשו תבה בכל יום ואין צריך אות בזה ועוד טעם שני כי מה לו ולצר הזאת לחוס על הדורות הבאים אחריו על דודו לא חס שלא התפלל עליהם כמו שאמר חזל שעל כן באמר כי מי נח זאת לי וחס על הדורות הבאים ולהיות שכח לא הוזכר ששאל אות בפוקים לזא עד שאמר לו הקב"ה את קטתי וזלתי ששאל לא אמ'לו כן ועל כן אמר וכן אתה מוצא כלו כשתחקור ותחפש תמצא בנח ששאל אות עד שכסביל ששאל שלא כהוגן רמו לו הקב"ה ואמר לו את קטתי נתתי ואינו אומר אתן כלומר היה לך לידע שנתתי כבר כמה שעשיתי עמך כמה נסים ופוק ופוק נח שהיה נדיק שאל אות פרעה הרשע עמ'כו וכי תימא אין ראייה מנח ששאל ונתן לו אות יען איכ' צורך לעולם כמו שאומרים הפוקים והיה בענניו וכו' שיוכור אלהים בריתו ויחזרו העולם בתשובה כראותם שחייבים מבול לזה הביא מחזקיה שהיה צורך עצמו ואמר מה אות כי אעלה בית ה' וכי תימא גם מחזקיה ליכא ראייה שכונתו היה לאמר מה אות שאזכה לעלות בית ה' ולכן לא שאל מה אות שאתרפא הביא מחכמה וחכיריו שרנו אות לשרף על קדושת ה' וכי תימא וביא ראייה מאלו לאו בפירוט איתמר וכומו שאומר בעל המאמר בעצמו לזה דק' ו משלשתם

ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו בגדה יהודה ותועב נעשת בישראל וגו' אמר ליה כפרת יהודה שקרת יהודה ותועבה נעשתה בישראל יהודה נעשה חולין כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ויהי בעת ההיא עוד חירוש אביא לך יושבת מרשה עד עדולם יבא מלכך וקדושן של ישראל עוד עדולם יבא כבודם של ישראל עד עדולם יבא רכתי ויש עד איש עדולמי ויהי בעת ההיא

ראוי לעורר מה דקדקו חזל בפר' שהביאו בגדה יהודה וגו' גס כסיף כפל כפרת יהודה שקרת יהודה ותועבה נעשתה שני כפי דרשה זו כל הפקוק כפול גס ככין אומרנו יהודה נעשה חולין שנאמר כי חלל יהודה קדש ה' וכונ' ויהי בעת ההיא גס ככין למה הביא פקו' עוד חירוש אביא לך יושבת וגו' שהוא כמוכה גס ככין כפל דבריו עד עדולם יבא מלכ' וקדושם עד עדולם יבא כבודם של ישראל דהיינו הא דכתיב וירד עד איש העדולמי הביאור דלחזל הוקשה אומרנו ויהי בעת ההיא מאי בעת ההיא דקאמר קרא גס דקדקו חזל באומ' מאת אחיו דה' לל וירד יהודה ומה לנו שהיה מאת אחיו עוד דקדקו באומ' ויש עד איש עדולמי מאי עד דה' לל

חזל ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו בגדה יהודה ותועב נעשת בישראל

וירד לאיש עדולמי מאי עד דקאמר קרא לזא בגדה יהודה שהענין קשור עם מה שאול מעלה הלא אב' א' ב' ר' א' וכו' מדוע כנגד גומו שהוא רמו לענין מ' כירת יוקף שעבירה גוררת עבירה שאם יהודה כמו שאמר מה נעשה כי נהרונ היה אומר להשיבו אל אביו היו אחיו שומעו לו ולא היה בא לירי עבירה ליכסא לבת איש כנעניו לזא כפרת יהודה שקרת יהודה לרמון שמים דעת א' כגידת מכירת אחיו שאמר לכו ונמכרנו ושקרת במאי שותועבה נעשתה בישראל שבעל בת אל' נכר בלוקחו בת גוי ודקדקו חזל באומ' ליה בגדת יהודה שקרתו כ' כלומר אתה שמך יהודה לטון הודאה שאתה מודה על האמת וכאמר בסביבת שכם אל' דינה כי נכלה עשה בישראל דכתיב ויתעבבו האכזשים וגו' שכולם אמרו כי נכלה עשה שכם בהדבק בישראל שהם זרעקדש ועתה שקרת בדכריך ודברת שקר שותועבה נעשת' כיס' בל' קיחתך בת גויס יהודה נעשה חולין כלו' יהודה שהוא קדש ה' שסמלכות יוצא ממנו וקדוש ה' הוא משיחנו נעשה חולין הוא דכר קשה ר'ל שמלכד הרעה שהוא מזד ישראל שותועבה נעשתה בישראל יש דעה גדולה מצד יהודה בעצמו כי חלל יהודה שהוא קדש ה' אשר אהב ויהו ויהי בעת ההיא כלו' שהמדנים מכרו את יוקף וכ' למטף הרעה הזאת שנירד יהודה וגו' ועתה כפוק עוד חירוש אביא לך רצו לטעום תיבת עד איש עדולמי באלו אומר עד מדרגה זו ירד יהודה שהיה חולין וקדושן של ישראל הרי מזד יהודה גס מזד ישראל עד עדולם יבא כבודך של ישראל שהוא כנגד מה שנגרע מכבוד ישראל שכלאמר ותועבה נעשתה בישראל וכל זה בעבור עון מכירת יוקף והוא עיני דק

ויוסף הורד מצרימה כתיב בחבלי אדם אמשכם אלו ישראל משכני אחריו חזל ויוסף נרוצה בעבותות אהבה דכתיב אהבתי אתכם אמר ה' ואהיה להם כמרימי עול שרוממתי צריחם עליהם כל כך למח על לחיהם בשביל דבר שהוציאו מלחיהם אלה אלדיך ישראל וסוף ואט אליו אוכיל אני משה להם אכילות הרבה ד' בחבלי אדם אמשכם זה יוסף וימשכו ויעלו ארץ יוסף בעבותות אהבה וישראל אהב את יוסף ואהיה להם כמרימי עול שרוממתי צריו עליה ואיוו וזו אשה פוטפרע כל כך למח על לחיה בשביל דבר שהוציאו מלחיה ויבא יוסף את דבתם וסוף ואט אליו אוכיל אכילות הרבה

ראוי לעורר מה דקדקו חזל בפר' הפר' שהביאו פ' זה גס מאי קאמר חלו ישראל משכני וכי בשביל שאומ' משכני נאמר אליו ישראל גס ככין מאי עבותות אהבה דקאמר אהבתי אתכם גס קשה דלפי דרשתם זל שרוממתי צריחם עליהם ה' לל במרים עול ומאי כמרימי לטון רבים ונדקדק אומרנו כל כך למה גס ככין היכא רמיוז שהוא על שאמר אלה אלדיך והלא

דברו דברים רעים אחרים במרגלים כי חוק הוא ממנו ובמתאוננים ואם
בשכיל שע"א חמורה לימא כולם ככולל וכ"ש שקשה למה הוא ממעט הענין
על שהזניאו דבר וכו' והלא ע"א ככופר בכל התורה כולה וכו' וכו' וכו' וכו'
ואט אליו אוכיל אטה להם אכילות ההבה יהי פיקת בר בארץ מאי וכו' וכו'
דקאמר וכי נרמשים הדברים גם קשה באומרו דבר אחר בחבלי אדם
אמסכם זה יוסף וימסכו בעבותות ההבה וישראל אהב דלפניה הדברים
הפוכים שקודם היה וישראל אהב והלל בחבלי אדם אמסך אחר בעבותות
ההבה כפי דבריהם ז"ל גם קשה באומ' ואהיה להם כמרימי עול שרוממתי
וכו' על אשת פוטיפרע דאם בן מאי להם דקאמר לו מ"ל שהוא ליוסף גם על
לחיהם על לחיו מבעי ליה שהוא כגד יוסף שהכיא דבה העה וככרחה אין
לו הכנה כלל

חביאור דח"ל דקדקו דה"לל ויורדו את יוסף למצרי מאי ויוסף הורד
דק' כל שכן שאין תועלת בקפורה מה שהורד מצרימה שכבר
אמר למעלה והנה אורחת שמעאלים וכו' להוריד מצרימה לזה הביאו חז"ל
פקוק בחבלי אדם וכו' וכו' לומר שיוסף היה הקיכה שהורד כמו שנבאר
והנה חז"ל דקדקו בפ' או' בחבלי אדם דודאי אינם חבלי בהמה תיבת אדם
מאי וגם למה אומר חבלים ועבותות כי החבלים הם יותר מעבותות וכולל
מאתים מנה ואדרבה קשיא דידיה אדריגיה שאו' בחבלי אדם כר' שהמטכה
חזקה בחבלים ואחר כך אומר בעבותות שאינה ככ' גם מאי ואהיה להם
כמרימי עול דקאמר דנהאף שאינו טבח בשיהיה לנו כמרימי עול וגם אומר
ואט אליו אוכיל מה הטיה היא זאת ותיבת אליו מיותרת וגם נר"ך לייטבה
שלא אמר אליהם כמו שאמר ואהיה להם וכו' אבל הענין הוא שישר עתידים
ליגאל או בזכות שיעשו זכויות הן הם החבלי אדם שגאמר מטבני אחרין
נרובה שהמטכת היא עבודת קב"א' לא וכו' מנר' עצמם או יהיה הגאולה
מזד זכות אבות הם העבותות אהבה אין עבות לא ב' הוא זכות שלשה
אבות ז"א אהבתי אתכם וכו' ואהבתי את יעקב הרי ההא' הקדומ' בעבותות
אהבה מהאבות ואינה כל כך חזקה כמו שכבחה מזד עצמם דמאן דאכיל
דלאו דיליה בהיל לאיבת כולי ביה ואהי' להם כמרימי עול שרוממתי צריהם
עליהם הכונה שהין רע יורד מלמעלה ח"ו אלא כחטאינו עשה לנו כי כמו
שישראל הרימו עול היא הע"א כמה שאמרו אה אלהיך כמו שאומר אחר כך
כן הוא יתברך הרים צריהם של ישראל אעפ"י שהוא עול ועוות שהאגשים
החטאים אומו העולם ע"א יהיו למעלה מישראל קדושים אבל להם ובעבורם
רוממתי צריהם עליהם ואם כן נודק בעצם כמרימי לטון רבים כשהם הרימו
העול שגרמו בחטאתם שרוממתי צריהם עליה' כל כך למה על לחיה' בשכיל
דבר שהזניאו מלחיהם כלומר שבודאי ישראל קדושים ולא היו מאומי' בע"א

רק

רק בדבור לכד חטאו וזאתו הדבור גרם להם כל כך רעה דמה שרוממתי וכו'
ואם כן נדון ק"ו כי מרובה מדה טובה ממדת פורענות וקוף ואט אליו אוכיל
אכילות הרבה כמה שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ואמר אליו לטון
יחוד ע"ד וברך את לחימך שפירשו הראשונים שבענין העבוד ועבדתם רבים
אבל באכילה וברך את לחימך יחידי במו כן אמר ואט אליו אוכיל ואמר ואט
כי אדרבה כמה שחטאו ואמרו אלה אלהיך שגרמו בזה הגלות בזה הענין
אטה אליו אכילות הרבה כי כפי מה שאנו בגלות כן ישמחנו כימות עמינו
כי זהו ואהיה להם כמרימי עול כי כפי מה שרוממתי צריהם עליה' כן אהיה
להם לטובה כשואט אליו אוכיל אכילות הרבה דבר אחר בחבלי אדם
אמסכם זה יוסף מדוקדק יותר בחבלי אדם כי החבלים היו אדם ממש זה
יוסף וקרא דיקא דקאמר וימסכו ויעלו ה"לל ויעלו את יוסף מאי וימסכו אלא
שהמשיכו את עצמם וכי תימא עול הוא זה וכי בשכיל לקיים גודתו שלגר
יהיה זרעך ולקח יוסף לכל היקורים שקבל ל"א בעבותות אהבה הם עבות'
העגלה חטאה שחטא בויבא יוסף את דבתם רעה בשלשה דברים מוללים
כפי השפחות לעבד נמכר יוסף אוכלים אבר מן החי וישחטו שער עזים
תולים עיניהם בבנו הארץ ותשא אשת וכו' הרי שהוא גרם לעצמו בעבותות
אהבה וישראל אהב דקדקו הו"ו שהוא קשור לענין ראשון לויבא יוסף את
דבתם רעה זה גרם לו ישראל אהב את יוסף כפי דעת אחי יוסף ולזה אותם
העבותות גרמו שואהיה להם ובעבור' שמכרוהו כמרימי עול שרוממתי צרינו
זו אשת פוטיפרע ונקט קרא לטון רבים כנגד אחי יוסף שהם גרמו ובח"ל
הם רממו צרינו על יוסף וקוף ואט אליו יוסף אכילות הרבה ואמר על לחיהם
לשון רבים על דבר שהזניאו מלחיו ויבא יוסף את דבתם רעה ובנ' לרמוזו כן
בדבר זו נדמה בעיני אחיו כאלו ירד עמם על לחיהם שמשם שח"ס אביה
וקוף בזה הענין בעצמו ואט אליו שעי' יוסף שחטא בדבר הלכיים שהוא
ויכלכל יוסף את לחיו הנה לו גודל מעשי ה' ומה מאד עמקו מחטבו תמים
דעות ודי בזה :

ויהי אחר הדברים האלה ומוצא אני מר מסות את האשה אשר היא
מצודים וחרמים ונו אמר ד' יהודה בר שלום אין לך קשת מן האשה
תדע לך שכשעשו ישראל את העגל ויפול מן העם ביום ההוא כשלושת
אלפי אישוע' אשה בששים ארבעה ועשרים אלף היו ומוצא אני מר מסות
מהו אסורים ידיה אלולי שכתוב בה אסורים ידיה חופסת לאדם בשוק בא
וראה כשבקש חנה לברא את חוה חיה מחשב מאיזה מקום לבראתה וכו'
עד אמר ר' יהודה בר שלום וזו שאמרנו בכשרות שבישראל ואין צריך לומר
בשאר חנשים אבל בצנועות שבאומות ע"א כתיב וחתפשו בניו לאמר

ע"ל ויקו
אמר הדברי
האלם אשה
ומצא אבי
ע" עמות

שכבה עמי טוב לפני האלרים ימלט ממנה זה יוסף וחוטא ילכד בה זר
זמרי שנלכד בה בשטים

ראוי לעורר מה דקדקו חזל בפסוק הפרשה שאמרו ז"ל הכתוב וכו' גם
כבין מה כונת רבי יהודה בר שלום להביא ענין זה מראיות העגל
ומעשה שטים שהרי הפסוק בעצמו מפרט כינר הוא מר ממות האשה כמו
שפירש בעל העיקר ז"ל כי המית' היא כוללת בכלם אבל האשה טוב לפני
האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה גם כבין דברי רבי יהודה בר שלום
אין לך קשה מן האשה כי הן הם דברי שלמה ומוצא אני מר ממות ויהודה
ועוד לקרא שמביא ממעשה העגל ושטים ואם הוא כשביל שמעשה רב דבר
ידוע הוא כמה פעמים כלכד האדם באשה וכבין אומרו הוי ומוצא אני מאי
קא טעים כי כהא סלקינן ובהא נחתינן גם צריך להבין אומרו מהו אכורים
ידיה מאי קשיא להו גם אומרו אלולי שכתוב בה אכורים היה תופכת וכו'
גמה כונת אומרו לא וראה כשכקס הנה לברא את חוה וכו' כדי לאמר רבי
יהודה בר שלום זהו שאמרו בכשרות שבישראל זכו לכל בזמנות שבע"א
כתיב ותתפסהו בכנדרו לאמר שכבה מנא להו שהיתה מהנכונות כי כפי
מעשיה שכלתי אכירות ידיה וזכה מופקרת היתה וכבין מה טעמו כזה
טוב לפני האלהים זה יוסף ימלט ממנה וחוטא ילכד בה זה זמרי בשטים כי
עליהם וכו' וזו בהם כאמר הפסוק ומה מוטעם שידבר בדבר פרטי

חביאור רחול הקטן מאי אחר הדברים גם תיבת ויהי בכל מקום הוא
לשון צער לכן אמרו ז"ל הכתוב ומוצא אני מר ממות האשה
בה"א הידיעה הוא באשה רפה ובפרט שאומ' אח"כ אמר רבי יהודה בר שלום
אין לך עון קשה יותר ממכשול האש' תדע לך שהדי יש עון גדול מע"א שהוא
ענין העגל ותמן כתיב ויפול מן העם כשלסת אלפי איש בעון האש' בשטים
מתו כ"ד אלף הנה בזה מוטעם בפסוק דה"לל ומוצא אני את האשה מר
ממות אבל הכונה שמהמות בעצמה נמצא כמה קשה האשה שהרי בעגל
מתו כג' אלפי איש ובשטים ע"א אשה כ"ד אלף ומדוקדק תיב' ומוצא אני שדבר
זה מניחו בתורה מה שאני אומר ומוצא אני בתורה גם מדוקדק אומרו מר ולא
אמר מרה ממות טרמו אל העון של האשה שהיא מר מעון עבודת אלילים
זהו שאמר הוי ומוצא אני מר ממות ועתה שקשה מה הוא אכורים מיה
כיון שעי' האשה מתו כ"ד אלף ביצר הומו אכורים ידיה ופיהו שהכונה לפרט
באיו אשה הכתוב מדבר באותה שאלולי דבתיב אכורים ידיה שהכונה אכרה
היתה תופכת לאדם בשוק תדע לך כינר אכרה הקכה את ידיה בעיה שברא
אותה מן הצלע וכו' הביא כל הפרטים שקל לקלה בהם מדוקדק בזה אומרו
אשר היא כלומר היא ברוע בחירתה מזנדים וחרמים כי האל יתבר' טבע

טוב

טוב הכין לה בוראה וכל זה הוא בכשרות אבל בזמנות אשר היא ר"ל כלה
לאשר היא מכף רגל ועד ראש אין בה מתוס מזנדים וחרמים שהרי אשת
פויטפרע היתה זנועה כתיב ותתפסהו בכנדרו לאמר כלומר שלא אמרה
כפי' הרי שהיתה זנועה או כמה שהמתינה בשעה שאין איש או ותתפסהו
כדכתיב ויהי כהיום הזה וכו' ה"פ בזה מובן אומרו טוב לפני האלהים
מאי לפני האלהים אלא ביוסף הכתו מדבר שהי' טוב לפני האלהים כלומר
שלא עשה מפחד בני אדם שהרי אין איש שם בשגם היא תובעת שליכא שום
חשש חלול בכבודו רק להיותו טוב לפני האלהים ימלט ממנה אבל זמרי וחוט'
ילכד בה בשטי' כלומר כפרהקיא ולא חשש לכבוד שמים ולא לכבוד

הכריות:

ויהי מקץ שנתים ימים בכל עצב יהיה מותר ודבר שפחים אך למחסור
אמר ר' שמעון כגון בין שותח חמין לשותח צונן ודבר שפחים אך
למחסור מלקט עצמות א' כציפורין ואית דאמרין ר' שמעון בר אבא דרור
ובשעה שהיה רואה עצמות שחורות היה אומר אלו של שותי מים אדומות
או של שותי יין לבנות אלו של שותי מים חמין דא' בכל עצב יהיה מותר
כל דבר שגשטער יוסף עם אדונתו היה לו יתרון ממנה למה שנטל גדולת
ונטל את בתה ודבר שפחים אך למחסור ע"י שאמר לשר הכשקים וזכרתי
וזכרתי נתוסף לו שתי שנים שאמר ויהי מקץ שנתים ימים אשר ידגור
אשר שם ה' מנחתו זה יוסף ולא פנה אל רהבים ע"י שאמר לשר הכשקים
זכרתי וזכרתי נתוסף לו שתי שנים

ראוי לעורר מאי דקדקו בפרשה שהביאו פסוק בכל עצב יהיה מותר
עוד קשה דה"לל כגון בין שותה זונן לשותה חמין שכך מביא
מהמלקט עצמות שהיה רואה שחורות ואמר הללו של שותה זונן דהיינו מים
וכו' ואם כונתו לטעום בכל עצב דהיינו היגע לעשות מים חמין יהיה מותר
נקשה למה טינה הקדר במלקט עצמות ולא אמר כשהיה רואה לבנות קודם
דלאו דוקא היה רואה השחורות תחלה גם קשה למה נקט שנית ודב' שפחים
אך למחסור מלקט עצמות וכו' שכבר נקט תחלה כל הפסוק ולא פי' עדין בו
דבר גם ז"ל באומרו דא' כל דבר שגשטער יוסף מאי כל דבר דה"לל כל מה
שגשטער יוסף וכו' ומוצא ממנה דקאמר שהרי אמר עם אדונתו גם אומ' למה
דה"לל שכרי נטל גדולה ונטל את בתה ותיבת למה קשה שגראף כאלו שאל
טעם גם קשה דלפי דרשה זו הפסוק מהוסף דה"לל דבר שפחים אך למחסור
קודם דהיינו כנגד מה שדבר זכרתי וזכרתי שנתוסף לו ב' שנים ולא
בכל עצב יהיה מותר דהיינו מה שנטל גדולה ונטל את בתה גם לכן אומרו

שכל מר

מזל ויהי
מקן ויום
ככל עצב
ימים עוקר

שלאמר ויהי מקץ שנתים ימים קשה שהרי כל דרשתו כוהיה מקץ ומה צריך
 שלאמר שלאמר ויהי מקץ גם כן אומר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו וזה
 יוסף דלדרכה אומר שבען שאמר זכרתי וכו' נתוסף נראה שלא שם ה'
 מבטחו ולמה דרשו ביוסף יותר מכל הכותשים בה' גם אומר ולא פנה את
 רהבים עי' שאמר לשר המשקי' דל' זה מאי רהבים לשון רבים *
חביאור דלחל' הוקש בכפוק הפרטה מאי שנתים ימים דקאמר קרא
 הילל ויהי מקץ שנתים לכד וגם מה צורך שיאמ' לנו אימתי היה
 החלוס די שיאמר ויחלוס פרעה חלוס וכו' הכונה לתורתנו הקדושה להודיע
 היות כל הדברים בהשגחה פרטית ושהיה סבה פרטית לשיבת יוסף בבית
 האסורים יב שנה הי' שנים כנגד י' טיפות שירדו לו מאז בעתיו כדכתי' ויכוונו
 ורועי ידיו וב' שנים כנגד מה שאמ' זכרתי וזכרתי ב' זכירו וכנגד שני שכתות
 בשכחתי כמת מלכ שהוא שני עשר חדש כל שכתה וזש כע' בכל ענב יהיה
 מותר ודבר שפתיים אף למחבור ודקדקו תיבת יקיה מותר דהילל בכל ענב
 מותר גם מאי בכל ענב בענב מ' לז' אמר רבי שמעון כגון בין שותה חמין
 לשותה זופן והכונה כי עצמות האדם באדם בטבעם הם לבנות לא שכתתו
 של מים זוני' גורם להפכס מלבן לשחור באופן שהיתרון של שותה מים חמים
 שיהיה בהויתו שעצמותו לבנים וכוה מדוקדק תיבת יהיה בהיותו יהא
 ומדוקדק של עתיד מראה היתרון אבל דבר שפתיים אף למחבור החסרון
 יראה תכף בלי איחור הדברים כמו שמביא מיוסף שכדברו הרבה נתוסף לו
 שתי שנים תכף אבל כפי דרשתם עתה כונת דבר שפתיים אף למחבור כוכל
 לומר שהוא מה שאומר המלקט עצמות כנפוזין הללו של שותה מים ואומר
 הכתוב כל מה שיגע האדם יהיה מותר יהיה לו יתרון כמו השותה מים חמין
 ודבר שפתיים כל' ודבר אמו' משפתי פי חכם חן הן החסרון של הכלתי יגע
 שהרי בשיהיה מלקט עצמות ורואה אותם שחורות אומר הללו של שותה מים
 אומנם ב' ד' מפרש בכל ענב לשון ענבין ודאג' ואמר כל דבר שנצטער כונתו
 לפרש כי תיבת דבר שפתיים חוזר ג' למעלה אבל ענב יהיה מותר שכל
 דבר שנצטער יוסף ולקח דאגה עם אדונתו שהיתה מפתהו בכל יום בדברי
 שיה לו יתרון ממנה דלא תימא שח' כמשך לו חסרון בהרהור רע ח' למה
 שהרי נטל גדולה בכל פרטי הדברים כמו שאמרו חז"ל מחשבה שלא חשב
 וכו' הרי שכל דבר שנצטער לקח גדולה וגם שאם ח' היה אינה גדולה
 חטא לא היה לוקח כתו של זה מורה שכל הפרטים היה לו יתרון ממנו כל'
 בכל דבר ודבר שהיא צערה אותה ב' לו יתרון רק בדבר שפתיים כלומר דבר
 הנאמר מן הספק ולחץ דהיינו עי' שאמר כי אם זכרתי וזכרתי נתוסף לו
 שתי שנים שח' שיוסף היה בוטח בשר המשקים או יאמ' תדע לך שכל דבר
 שנצטער עם אדונתו נטל יתרון שהרי מנינו כמודת הפורענות עי' שאמר כי
 אם

אם זכרתי וזכרתי נתוסף לו וכו' ומרוב מדה טובה וכוה מוכן אומ' שלאמר
 ויהי מקץ שנתים ימים שכלו הדברים כמיוון בלי מגרעת יום אחד או תוספת
 יום שהכל היה בהשגח' אע' אשרי הגב' אשר שם ה' מבטחו זה יוסף כשהיתה
 אדונתו אומרתו לו מקמא חכי את עיניך היה משיב ה' פוקח עוריו וכו' הרי
 שהיה גבר כמה שכבש את ילדו ושם ה' מבטחו שהוא מתיר אכורי ויתירהו
 וגם כששמו אותו בכור ולא פנה אל רהבים ושטי' כוב יאמר בא' משני פנים
 או שח' אם היה אחר היה ממיר דתו ולא היה קובל יב שני בכית האסורים
 לא כן יוסף שידעוהכיר היות כפרת עונו ושעל ידי שאמר זכרתי וכו' נתוסף
 לו שתי שנים * או יאמר שבין בענין אדונתו שתפסה בו לא פנה אל רהבים
 שהם מזרעים ושלשה היותם שטופי זמא אירע לו כן * וגם בענין מה ששכחו שר
 המשקים לא חשב יוסף לאמר שלהיותם שטי' כוכ כוכ בו שר המשקים אבל
 תכף ידעוהכיר עונו שעני' שאמר לשר המשקים נתוסף לו שתי שנים * וכבר
 אמרו למעלה פירוש אחר שח' שיוסף היה מאמין בשר המשקים חלא כל
 בטחונו היה בה' יתברך חלא עי' שאמר דברים בעלמא זכרתי וזכרתי הוא
 שנתוסף לו שתי שנים וטעמתי אומר דבר שפתיים כלומר מן הספק ולחץ
 ולא מלכ ומנפש *

ואל שדי יתן לכם רחמים ר' פנחס בשם ר' יוחנן דצפורין פתח אשרי ^{מזל ואל}
 הגבר אשר תי' סרנו יה ואם בא להקפיד ומתורתך תלמדנו מה כתיב ^{שדי יתן}
 באברהם ואברכך וגו' כיון שיצא קפץ עליו רעבון ולא הקפיד ולא קרא ^{לכס דמאיים}
 תגר אף אה אס נאו עליך יסורים לא תדא בקפיד ולא קורא קטיגור אמר ^{אשרי הגבר}
 לכס נדרי אין לך אדם בלא יסורים אשריו לאדם שיסורים באים עליו שנא ^{אשר תיסורנו}
 ומתורתך תלמדנו אמר ר' בל כל יסורים שהם באים על האדם ומבטלים
 אותו מדברי תורה יסורים של תוכחה הם אבל יסורים שהם באים על האדם
 ואין מבטלים אותו מדברי תורה יסורים של אהבה הם כדכתיב כי את אשר
 יאהב ה' יוכיח ר' חסא הוא חד סגי נהורא יתיב לעי' באורייתא אם ליה שלום
 לך בר חרייא אמר ליה מהיכן שמיע לך דההוא גברא בר עבדים אמר לא
 אלא שאת בן תורין לע' אמר ר' יודן כתיב ואם שן עברו או שן אמתו יפיל
 לחפשי ישרלחנומה הללו שאינן בכל גופו של אדם לא בא מאבריו אמר
 תורה לחפשי ישרלחנומי שיסורים באים עליו שהם בכל גופו של אדם על
 אכר' ר' פנחס בשם ר' הושעיה אמר אשרי הגבר אשר תי' סרנו ה' אין כתיב
 כאן לא אשר תי' סרנו יה כוח שהוא נדון לפני הדיין צועק ומצטער ואומר
 יה י' ר' כן אמר יעקב מי שעתיד לומר ליסורים די' הוא יאמר ליסורי די'
 שנאמר ואל שדי יתן לכם רחמים.

ראוי לעורר ראשונ' מה כונת חזל כפ' הפרט כפתיחה זו של אשרי הגבר
 ומה כונת ר' פנחס כאומר ואם בא להקפיד דהיבא דמיוח ענין
 זה כפ' גס ככין שיכוי הדברים דקאמר באברהם לא הקפיד ולא קרא תגר
 אבל כשאמר אף את וכו' לא תהא מקפיד ולא קורא קטיגור למה לא אמר
 בשניהם תגר או קטיגור גס קשה בדברי ר' אבבה דר' אבבה דר' אבבה
 שהוא אומר אין לך אדם בלא יקורים ככראה שאין סבב ביקורים כיון שהם
 מזוין בכל אדם ואח"כ אומר אשריו לאדם שיבורים באים עליו א"כ כל בני
 אדם הם מאושרים ומאי קאמר שנאמר ומתורתך תלמדנו גס ר' כל מהו
 כונתו וגם כמה שאו כדכתיב כי את אשר יאהב וצריך להבין מאי בינייהו
 דהבי תנאי ור' חמא מאי קאמר בההוא מעשה וכי יהודה ועוד לקרא וכוין
 כונת ר' יודן וכונת ר' פנחס גס אובך יעקב אמר מי שעתיד לומר ליקורים
 די הביאור דחזל הקשו שתי שמות דקאמר קרא ואל סדי ותירין רבי
 פנחס כפתיחה זו כי שם שדי מורה על היקורים עד וארא אל אברהם כאל
 שדי ושמו ה' לא נודעתי כמש"ל שמועלם לא היו בריוח אלא ביקורים ואותם
 היקורים הן הם חסד לא כל היום ואש כפתיחה זו אשרי הגבר אשר תייקרנו
 וכו' ואמר יעקב עם היות שהיקורים הם חסד גמור אכי מתפלל שיתן לכם
 רחמים לפני האיש וכו' ורבי פנחס דייק בפסוק מאי הגבר דקאמר דה"ל
 אשרי אשר תייקרנו יה' וגם דקדק דה"ל ומתורתו ילמדנו אבל הפונה לומר
 שאעפ"י שיהיה גבר כלומר גבור כובש ביצרו ואין לו מחסול עון אשריו אם
 תייקרנו יה' ואם בא להקפיד כי כיון שלא חטא למה ילק בייקורי ומתורתך
 תלמדנו ענין זה כי הטוב הוא מאברהם שאעפ"י שהאל יתב' אמ' לו ואברך
 וכו' וכיון שיצא קפץ עליו רעבון והיה לו פתחון פה להיות קורא תגר אליו
 יתברך לאמר היכי היא ההבטחה שהבטחתי ועב' ולא הקפיד ולא קרא
 תגר אף את אס' באו עליך יקורי לא תהא מקפיד ולא קורא קטיגור ר' שאם
 תהא מקפיד את קור' קטיגור לקטרג עליך כי אין את באברהם שה' מוכח
 מהאל' והנה כפי פירוש זה האושר המגיע לאדם שיבורים באים עליו אעפ"י
 שיהא גבר צדיק כאמר צריך שיהי' גס כן גבור כובש את יצרו כמו אברהם
 שאם בא להקפיד ומתורתך תלמדנו ענין זה כאמ' ור' אבבה דר' אבבה
 באופן אחר ומדקדק דה"ל אשרי הגב' אשר מייקרנו יה' לשון הויה או אשר
 יקרנו יה' מאי תייקרנו לשון עתיד לזא אין לך אדם בלא יקורין אבל יש שני
 מיני יקורים הא' הם יקורין של תוכחת שאינם של אהבה זה אינו אושר אבל
 אשר הגבר אשרי לאדם שיבורים באים עליו כמו רבי אלעזר שהיה אומר
 בואו אחי בואו רעי בלינה וכו' היה בריא אולם לעבוק בתורה באופן
 שבוה מוטעם אשר תייקרנו כלומר שהוא מתפלל שייקרנו יה' באדם כזה
 אשריו ואשרי חלקו שנאמר ומתורתך תלמדנו כלומר באויה מין יקורי אמרתי
 לך

לך באותם ש ומתורתך תלמדנו וזהו מה שפירש רבי יהושע כל יקורי וכו' אבל
 יש הפרש מעט ביניה כ' ר' אבבה דר' אבבה קובר שעיך האושר הוא כשהיקורין
 באים עליו בגופו ממש שנאמר ומתורתך תלמדנו כי כמו שזמרתך תלמדנו
 הוא לאדם בעצמו כן עיקר מה שאמ' אשרי הגבר אשר תייקרנו הוא בגופו
 וזה דייק באו אין לך אדם בלא יקורים כמו שאמ' בגמרא אם נתן אדם ידו
 לתוך הכיס להוציא סכים והוציא א' הם יקורים אבל אשריו לאדם שיבורים
 באים עליו בגופו ממש אב' רבי יהושע קובר שכל יקורים שהם מכטלין
 לאדם מדברי תורה יקורים של תוכחת הם אבל יקורים שהם מכטלין
 יהיה מה שיהיה כיון שאינם מכטלין אותו מדברי תור' הם יקורי של אהבה
 כדכתיב כי את אשר יאהב ה' יוכיח דיבה בתיבת את כל מיני יקורים אבל
 אמר אשר יאהב רומן שלא יבטלוהו מה לימוד' וכמעשה דרבי חמא רצה
 לטעום דלפי זה הפירוש של רבי יהושע או רבי אבבה דר' אבבה ויתרין רבי
 תלמדנו מאי ומתורתך דוה מוטעם לפירוש תנא קמא ומתורתך מאברהם
 תלמדנו אם בא להקפיד אבל אינו מוטעם שיביא לו ראה לאושר המגיע לו
 ביקורים אבל בהאי עובדא מוכן שנעשה בן חורין וכמו שאמר רבי יודן ק'
 משן ענין וכו' הרי שזמרתך תלמדנו ענין זה ק' משן ענין גס מוטעם דלפי
 תק' ומתורתך תלמדנו מבעי ליה למימר אבל עתה כונת ומתורתך הוא הק'
 שאתה תעשה בשלך שנקראת תורתך והוא ענין דק' ורבי פנחס רצה
 לטעום למה נקט שם יה' ולא אמר אשר תייקרנו ה' לרמוז שצריך שהיקורים
 יהיו על ידו יתב' כאב את בן ירצה כמי שהוא גדון לפני הריון צועק וכו' יה'
 יה' די כן צריך שיהיו פנים אל פנים והו גס כן כונת גרבת רש' זל דקאמר
 אשר תייקרנה אין כתיב כאן דמשמע שמביא עליו יקורים מרחוק וכן הוא
 אומר וגבוה ממרחק ידע שהוא מביא עליו היקורים מרחוק כדי שלא יהא
 קובל ומתענה לא תייקרנוה פנים א פני' משמע כדי שיהא קובל ומתענה
 אשריו לזה וכו' כך אמ' יעקב וא שדי מי שעתיד לו לייקורי די דהיינו היקורי
 של אהבה שהם חסד אל שבאים ממנו כזה שעומד לפני הדיין כמו הוא יאמר
 לצרותי די כיון שכבר יקור ייקרני יה' שלא שלתי ולא שקטתי עד הנה ויתן
 לכם רחמים :

סאמר

ברכה וירא אליו ה' כתיב פחדו בציון חטאים וכו' ענין עליו מ' לוי
 חזל דקדקו בפסוק הפ' דקאמ' והוא יושב ומקור' כתי' ותרדמה בעיני פחדו
 נפלה על אברהם והנה אימה וכו' אמנם הכו' באו בתיב פחדו בציון חטאים כיון חטאי'
 דקטיא בפסוק ככל הפסוק במלות שונות פחדו וכו' רעדה חכמים ובמלות
 שונות מפחד לרעדה גס מחכמים לחטאים לזה אמר רבי ירמיה משל לשני
 תימוקות שכרחו מכית הספר זה לוקה וזה מתירא' ובוה מתוך הפסל
 מ א I 40 א שהכונה

שהכונה שפחדו החטאים הם כת אחת מזה שאחזה כבר רעדה את
החכמים רמוז אל ההלקאה שלקו כבר החכמים וכוה מוכן שאמר הכתוב
למעלה שמועו רחוקים אשר עשיתי ודעו קרובים גבורתי * הכונה שאמר
לעיל מפקוק זה והיו עמים מטרפות קיר נקט לשון עבר כאלו היו כבר שהוא
יתברך אמר ויהי והביא ראיה שמהדברים שעברו יקחו ראיה לעתיד שהרי
עשה כמה נקיים ואל ישכחו ראשונות וידעו כי הנה חדשות שיעשה כאלו
עשה כבר אותם * והמשיל להם משל כאות כי כמו שיארע בשני תנוקי' שעם
היותם תנוקות בהלקות א' מהם יבין השני ויפחד כן בדרך זה שמועו רחוקי'
ודעו קרובים גבורתי כאלו כבר פחדו בזיון חטאים וכו' * וכפי דרך זה
מדבר בשני כיתות א' החטאים וא' החכמים * וכנגד אמר שמועו רחוקי' הם
הרשעים יותר שהם החכמים שילקו תחלה ולהיותם רחוקים מהאמונה אמר
להם שיטמעו מה שעשיתי לשעבר וזכרו ראשו והחטאי' שהם קרובי' גבורתי
ומאי דנקט אותם הפקוק שלא ככדר שכיון שהרחוקים הוא כנגד החכמים
והקרובים נגד החטאים שהם קרובים יותר ה"ל לומר קודם דעו קרובים
ואחר כך שמועו זה תירץ במשל לשני תנוקי' שהם לוקה ולכן היו שהחכמים
ילקו תחלה נקט אותם קודם והיו שאמר פחדו בזיון חטאים בקיבת שכבר
אחזה רעדה לחכמים * וכנגד שתי כיתות אומר מי יגור לנו אש אוכלה מי
יגור לנו מוקדי עול' שהכת החטאי' אומ' מי יגור לנו אש אוכלה אבל החכמים
הם מוקדי לשון רבים ועולם מורה ההתמדה לעד לעולם גיהנם כלה והם
אינם כלים אבל רבי יהודה בר קיימון פירש בישראל ובאומות ע"א כונת שמועו
רחוקים הוא נגד האומות ע"א ודעו קרובים ישראל גבורתי * וכי תימא היכן
הזכורו ישראל בפקוקים שהרי פחדו בזיון חטאים ואחזה רעדה חכמים לא
יתכן חלילה בישראל לזה אמר משל לטר שמרד במלך היו האומות ע"א שמרדו
בממלכת' בחרבן ביתו והיכלו ואמר המלך שמי שיתכנס אותי יתן לממשלה
כן ישראל יתפכו אותם וכמו שאמ' לעיל והיו עמים וכו' ומיחדים שניהם *
הא' מפחד כי שמא לא יזכ' לשיתכן לו ממשל גדול כ"כ כפי הערך שיעריכהו
המלך בעיניו כן ישראל ופחדו אל ה' ואל טובו והאומות ע"א עליהם כאמר פחדו
בזיון שהם מפחדים מזה מיה שמועו בזיון וגם מגיהנם שהוא בזיון * אשר אור
לו בזיון אחזה רעדה חכמים ירצה רמוז למה שכבר הם אחוזים ותפוקים ביד
ישראל שהוא המשל שתפקי' הטר המורד במלך וקראם חכמים להיות שאז
שהם ביד ישראל יעשו להם חכמה וכנגד הע"א אומרים מי יגור לנו אש
רזה לומר שהם מפחדים שמא ידון להם הש' יתבר' באש אוכלה לפי שהוא אש
אוכלה * וכנגד פחד ישראל אומר מי יגור לנו מוקדי עולם כלומר אזהרה
ממ' לה יתן לנו מזה מה שתפסנו מוקדי עולם הוא נגד האומות עובדי שילים
זש שאלו נותן רשות היו מוקדים כל העולם כלו על יושביו לשעה קלה וכוה
יהיה

יהיה כונת חז"ל כי במראה הזאת רמוז רמוזה כי בזכות המילה יגלו ישראל
מדינה של גיהנם וכמו שאמרו ז"ל והנה תכור וכו' את הקני וכו' כי ישראל בזכות
המילה נגולים ולכן אמר והוא יושב פתח האהל שאברהם יושב בפתחה של
גיהנם וכל יש' שהוא מהול אינו מניחו ליכנסם וזש פחדו בזיון חטאים ר"ל
פחדו מאשר אור לו בזיון החטאים ואחזה רעדה אל החכמים וכי תימא ולמה
איניכם מפחדים לזה אמר מי יגור לנו אש אוכלה דהיינו גיהנם מי יגור לנו
מוקדי עולם ירצה מי הוא שיגור לנו עם מוקדי עולם שהם האומות ע"א שאם
היה להם רשות מחריבים העולם אינו אברהם הולך דקוק שגורם מכרם
כידוע וה' הסגירם הוא הוא המציל אותנו מאש אוכלה שהוא גיהנם והוא
המציל אותנו מיום הדין וזש הולך דקוק זה אברהם ר"ל שהיה הולך ממקום
למקום ועשה דקוק ודובר דקוק ודובר משרים משרים אהבון סקראים
האבות כך פירש רש"י * או יאמר שהיה עושה הכנסת אורחים והיה דובר
משרים שיברכו לאל שאלו משלו מואכ' בכצע מעשקות ירצה שמזד' שהיה
מואכ' בכצע מעשקות שהוא רכוש המלכים ההם שהיו עושקי' זה הית' כיבה
שנוער כפיו מתמוך בשוחד שאומר אחר כך הרימותי ידי וכו' ואם לקח מכל
אשר לך רמוז ב' רכוש' הא' ממה שלקחתי אני מהם אש מחוט ועד סרוך נעל
ח"ו הרימותי ידי שלא אהב' וכמו כן ואם לקח מכל אשר לך כלומר מה שאתה
נותן לי בידך דרך שוחד דייני למה שעשיתי נקמה באויביך זהו מוער כפיו
מתמוך בשוחד אולם אכזב משמוע דמים ירצ' שהאון הא' לבד אטע והא' פתח
וכמו שאמר וישמע אברהם כי נשבה אחיו זה שמע אמנם לא השמויע לאזנו
שהיו ארבעה מלכים וימנע מבא' בדמים ועושה עיניו מראות ברע כמו שאמ'
רק אשר וכו' הם יקחו חלקם כלומר איני רוצ' שיקחו בפני שאיני חפץ אפי'
לראו' בזה שאם יקחו בפני עמ' ואלא בפני יקחו חלקם הוא מרומי' ישכון
כנגד מה שאמר הרימותי ידי * וכנגד מה שלא היה נהנה בכצע הון עשיר
קרית עוון מצדות קלעים משגבו עניי כבוד שכומו שהעני כבוד שהי' לישראל
היו להגין עליהם מהכלקטראות שלא יזיקו להם כן אברהם * וכנגד מה
שהיה הולך דקוק לחמו נתן למלאכי השרת וכנגד דובר משרים שהי' משרים *
מע"א מיימיו כאמרים שלא רחץ רגליהם שא' להקיר האבק זהו יוקח נא מעט
מים * וכנגד ועושה עיניו מלך ביופיו תחונה עיניך וירא אלי * וכנגד אולם
אזנו משמוע דמים * תראה ארץ מרחקים היינו בשורת לזרעך אתן את
הארץ ודי בזה'

סאמר בתנחומא וירא וירץ לקראתם אמר לו הק"ה שלש ריזות שרצת
אני רץ לפניך כיון וכו' עיני עליי הכונה שהוקשה לחז"ל תיבת וירא
וירא פעמים * ג' תיבת לקראתם דה"ל אחריהם אמנם וירא הא' חוזר אל
אברהם וירא שני חוזר נגד ה"ה שראה אותה הריצה של אברהם ולקראתם
מ ב 2 40 של

מ"ל בתנחומ'
וירא וירץ
ג' ריזות
שרצת וכו'

של אותם המעשים טובים שעשה אברהם פרע לו הקב"ה והזכרו שם השלש
דיבות שנאמר המימי בא כלומר כאלו בא מימי ולא הלך לשום מקום עם
היות שזרח משעיר למושהלך אל ישמעאל ועשו וגם אמר מקני בא שכל
לקראתם של ישראל דאל"כ ה'לל לקני בא וכל זה בזכות אברהם אתה אמרת
מקח נא מעט מים להפרישם מע"ג ויקחו להם זה לבית אבות דהיינו
העל של מצרים שהקבו את שניהם אתה אמרת נא שמורה הזריון והתכפו'
בהפרט העל וכמו כן גוה אל תאלכו ממנו כל להקות יותר שמי המצריים
בצלי אש אתה אמרת מעט מים ולא הרב מעט מעט אגרשנו ומדויק תיבת
מעט פעמי' שהמעט של אברהם גרם מעט אגרשנו אתה אמרת מים שהיה
יכול להקיר האבק מרגליהם בכגד לכן אתן מים לישראל במדבר עלי באר
כלומר בכר היא מוזק אברהם ואינו נחמר רק עליה אתה אמרת והשענו
תחת העץ אתן להם מנחת סוכה דכתיב עץ שמן שכבר אמר ועלי ויתעלי
הדק ומאי עץ רומן שמומן אברהם וכו' למנוה זו אתה אמרת והקחה פת
לחם אני ממטיר לכם לחם ומדוקדק פת לחם שהפת של אברהם הביא
הלחם ומדוקדק דקאמר הכני כלומר הכני מוכן מוזק אברהם להמטיר לכם
לחם כלומר משלכם אני נתן לכם אתה לקחת חמאה וחלב וגו' הנה שכונת
חזל בתיבת ויהא וירץ לקראת' לפעל רומן שהש' ית' ראה מה שעשה אברהם
ולעומת ולקראת אותם הדברים עשה לבניו ומדוקדק תיבת וירא פעמים
ותיבת לקראתם כאמור :

פי שייכנו להשלים דרושי ומאמרי' תשובה' יזכנו לחיי העולם הבא :

דרוש ראשון להספד

סדרתי אותו כשמועת החכם הפלס הדיין מוכ"ר ש"מ אבסבאן ז"ל
בארם גובה סגן :

דבר אחר ואתחנן אל ה'ש בתוכחות על עון יסרת אישותם וגו' מהו
בתוכחות על עון ע' עון אחר שהיה ביד משה שהוכיח את בניו
ואמר להם שמעו נא המורים יסרת אותי והוכחת אותו ואין איש אלא משה
עון וכו' שנאמר והאיש משה ענו מאד מהו ותמס כעש חמורו כל חמדה שדידה
מתאוה משה ל כנס לארץ המסית אותו כעש הזה שנכנס בכלים ומרקין
נאין חמורו אלא א' כענין שנאמר ואתן לך את ארץ חמדה וגו' ואם כך
הגיע למשה הצדיק על אחת כמה וכמה לשאר כל הכריות שהם מתקנין
להבל ומתקנין ליום הרין אך הבל כל אדם אמר ר' אחא שנעשה אלוה
שנאמר

שנאמר ראה נתתיך אלדים לפרעה עכשו הוא מתחנן ומתחננת ואתחנן אל
ה' עכ' פרשת ואתחנן *

ידוע הוא כי כמו שבאברים הפרטיים שבאדם כל הגדול מחבירו כאביו
יהיה גדול ויותר מגיע אל הגוף מה אברים הקטנים כשימך באחד
מהם כמו כן יהיה באברים הכוללים הם עם בני ישראל שהם כולם אדם
א' וכפס א' כידוע * נמצא כי כפי גדול האדם כך יגיע צער אל האומה ישר'
בהפקד א' מהם * הקודם הוא מבואר אל החוש כי ודאי הגמור לא ישווה
הצער והכאב אשר מגיע לאדם במקו שכר אכר קטן כשכר יד או שכר רגל
וכן על זה הדרך לא ידומה שכר רגל והיד שהם אברים שאין הנשמה תלויה
בהם לאברים הראשיים שהנשמה תלויה בהם כמו הראש וכדומה לה כמו כן
הוא צער המגיע לאומה ישראלית בהפקד מהם איש גדול הדור ראש העדה
יגדל הכאב מאד כי הוא סכנה עמומה אל כולל האומה כמו שחזל כי מפני
הרעה ר' קודם בא הרעה באקף הצדיק ומוכן פסוק זה עם הקדמתנו :

פסוק הצדיק
אכר ונו'
וכמחשבים *

לכן אנשי חסד נאכפי' אשר עושי' חסד עמיה כדי שירגישו בדבר וקב' אכיפת'
באין מבין כלומר בעבור וגו' שאין מבין כי היינו רעת כל הדור כי הוא ראש
הדור כנו' ובהגיע הזק אה' אל הראש מגיע הזק לכל הדור כמשל הראש אל
הגוף כאשר אמרנו * או יאמר הצדיק אכר וגו' כשדקדק למה שינה מתחלת
הפ' לסיכו כי מתחלה אמר אכר ובכיפיה דקרא נקט נאכר הן אמת כי לא
היה יכול למימר כאכר כי ח' הצדיק אינו כאכר לא אכר את אחרים כדל
לדורו אכר אכל נקטה לאידך גיסא כי ה'לל הצדיק נאכר אבל הענין הוא
שהיה מוכיחם הכביא במה שלא היו מרגישים כנו' כפ' הקודמים צפוי עורים
וגו' כי אומרי' כפיהם כי הצדיק אכר לעצמו כי מה תועלת היה להם בו
וכפרט כשאינו עושה להם טובה בגמילות חסדים וגם שמת בזמנו וכוה
ואנשי חסד נאכפים וכרתים בקצרות שנים העושים עמהם חסד וכל זה
למה באין מבין לפי שלא הבינו כי מפני הרעה נאכר הצדיק כי
עדין לא היה זמנו להפטר אלא מת חף שמת בזמנו מפני רעתם וגם שהיה
להם בו תועלת שהיה מנין וכנגד הבחי' נה' ה' אומר כי מפני הרעה שהיה
מנין לפני הרעה שלא תבא על הצבור וגם אעפ' שמת בזמנו נאכר וכרת
כי חטאת הקהל גרמה * או יאמר כי במוות הצדיק שהוא הראש כנוכ' הוא
הזק לכולם ואם הצדיק אכר כי בעיניהם הצדיק אכר לפי שאין איש שסעל
לב והאמת כי במוות הצדיק אנשי חסד רבים נאכפים למה כי בהיות שאין
מבין לחזור כתשובה הוא גרמה להיות כי מפני הרעה נאכר הצדיק ואם
היה מבין אדרבה היה מכפר על הדור ועתה פי' הכביא את חטאת אשר
אינו

איכס מרגישו במות הצדיק וגם אנשי חסד שאומר יבא שלום לא תפחדו כי
שלום יהיה לנו כי בשרירות לבבנו נלך ואיה חמת המציק כי אלו האנשי
חסד אשר נאקפו ינוחו על משכבותם וגם הצדיק הולך נכוחו וגם לפירוט
שאמרתי כי הצדיק מת בוקנתו ולפי זה ואין איש שם על לב ולזה אנשי חסד
נאקפים ונכרתים מפני שלא הבינו כי מפני הרעה נאקף הצדיק או בעצם
הפ' כי לאנשי חסד אשר נאקפו ונכרתו או ינוחו על משכבותם וכנגד הצדיק
אשר מת בוקנה או הולך נכוחו ולזה הוכיחם ואתם קרבו הנה בני עובדי
וגו' על מי תרחיב פה וגו' כי צריך להרגיש במות צדיק או הוא הראש שבישר
כי אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר והנה זה החכם ז"ל היה
גדול הדור בחכמה וחסידות עוקק בתורה בהקגר ונוכל לומר הפסוק אשר
היה אומר הנביא זכריה בדרך השאלה הלל ברוש כי נפל ארו והוא רמו
ומשל אשר אמר הנביא על הצדיקים ואנשי מעשה ואו' שצריך לילל במירורו
גדול הילל ברוש עד פורה רוש ולענה כי נפל ארו צדיק כזה שהוא כארו
בלבנון אשר אדירים שודרו אותם החכמים אשר בהקגר שהם אדירי ועתה
בפטירת צדיק זה שדרו כי היו נחמי בצל חכמתו וגם כנגד חכיריו הדיינים
צריך שיללו וזש הללו אלונכי בשן כי ירד יער הבציר כי ירדה היא להם
בהבצר גדול כזה ובנגד הרועים הו' בוכים באופן אחד והתלמידים באופן
אחר כי קול יללת הרועים כי שדרה אדרתם קול שאגת כפירים כי שודר
גאון הירדן זה אמרתי בדרך השאלה כמקון ובוכה על הצדיק הלו' אמנס
לפי פשט הפסוק מכוון לענין דרושי כי פטירת הצדיק עושה רושם והוק גדול
מגיע אל הדור ככאב הראש אל כל חברי הגוף ונדקדק כפל הפ' ושינויים
ואתחיל מפ' פחה לבנון דלתיך הוא מדבר על חרבן ב"ה הנקר לבנון
כמשל הזה הר הטוב הזה והלבנון ותאכל אש בארזיך היינו הגדולי הנמשלי
לארזים והודיע להם היללה אשר יעשו כל אחד לפי שכלו והכנתו כי אותם
הנמשלים לעני ברוש שהם חכמים ואיכס כ"כ כמו אלונכי בשן יכירו וידעו
כי בפסול אותו הצדיק אשר בשם ארו יכונ' זש כי נפל ארו זאשר אדירי גדולים
שדרו כי אנשי חסד נאקפים ואלונכי בשן מיללים כי החקרן לכל ישראל
כי ירד יער הבציר וגם אודיענו ההפרט ביללה כי הרועים רועי ישראל הם
קול יללתם כי שדרה אדרתם בכינוי לעצמם כי להם מגיע יותר ביחוד אמנס
קול שאגת הכפירים איכס מכנים לעצמם רק כי שודר גאון הירדן גם עם
מאמר חזל כבין הפקוקים והשנויים כמין חומר וזל חילל ברוש כי נפל
ארו זה בית המקדש שנא' ותאכל אש בארזיך אשר אדירי שודרו זה אברהם
יצחק ויעקב ויב שבטים היללו שוני הבשן זה משה אהרן ומרים כי נפל יער
הבציר זה בית קדשי הקדשים קול יללת הרועי כי שדרה תפארתם זה דוד
שלמה קול שאגת כפירים כי שדר גאון הירדן זה אליהו ואלישע והנה ראוי
להבין

פ' פחה לבנון
דלתיך וגו'
והנמשלים

כונת חזל
בפסו' הילל
ברוש כי גו'

להבין מכא להו לחזל דרשה זו כי לפי דרך זה נקל לדרו' כל התורה אמנס
חזל הקשו כפל הפקוקים ושנויים ותרגו כי הפקוקים הם מיוקדים בקדושים
אשר בארץ המה אשר היו מתאבלו ומייללים על חרבן בית המקדש כל אחד
לבחינה אחת המגעת לו יותר וזש בעל המאמר הילל ברוש כי נפל ארו זה
ב"ה שנאמר ותאכל אש בארזיך ומוכיח מרישיה דקרא פתח לבנון היינו ב"ה
שנקרא ההר הטוב הזה והלבנון ועליו נאמ' ותאכל אש בארזיך אשר אדירי
שודרו זה אברהם וכו' אשר היו בוכים וקופדים מנד הנוק הנמשך את בנייהם
מחרבן הבית וזש בעל המאמר שהיו בוכים וקופדים כמי שמתומוטל לפניו
וזש הפקוק אשר אדירי שדרו ומבניה וורעם אשר טפחו ולזה בוכים וקופדים
אמ' משה אהרן ומרים מיללים לקיבה אחרת על ירדת התורה אשר נתנה
עי' זש היללו אלונכי בשן כי ירד יער הבציר זה כי ירד יער הבציר שם
מונח הארון עם הלוחות ועתה ירדה עטרת התורה זש כי ירד יער הבציר
הודו ושלמה אשר היו מלכים מובתרים בכתר מלכות ירימו קול יללה כי
שדרה תפארתם היינו תפארת המלכות וגם אליהו ואלישע אשר עי' נעשה
כקדול בירדן ישאגו בכפירים כי שודר גאון הירדן כי בהבטל הקי' היינו
בית קדשינו מבטל המקובב' כולם כי המקדש היה לנו ראש ועטרה ובהגיע
אלינו צרה וציקה יגיע אל כל ישראל והוא ראיה עזומה לדרושינו והפקוקים
מובנים בעצם לפי דרך חזל הם אמת ודכריה' אמת ועד' כל שהיה מקינן
הנביא בסוף מגילת איכה וקני' משע' שבתו בחורי' מנגינת כי ראוי להבין למה
שם תיבת שבתו בין הדבקים והילל זקנים משער וכחורים מנגינתם שבתו או
יאמר שבתו זקנים משער וכחורים מנגינתם ועם כונתו אומר בעצ' כי הזקנים
אשר הם ראשי עם הם היו קיבה לטכיתת הבחורים מנגינתם כי כראות את
הזקנים אשר בשער התורה היו עומדים ונפקדו יחד לב הבחורים לבלתי
ינגן המנגן וזש זקנים משער הם הטכיתו לבחורי' מנגינתם ועתה פי' דברנו
כי כמו שבהיות הלב עצב אעפ' שינגנו כל מינו ניגון יוקיף עצבון על עצבנו
וכמו שאמרנו דרשנים בפקוק כי שם שאלונו שובינו דברו שיר ותוללנו
שמחה כי להיות שהיינו עצבים ומרי נפש ומוי שהוא עצב אם ישירו שיר לפנינו
יתעצם ית' ואם יקוננו יקבל נחת רוח לבעבו בחינה זאת למרות עיני כבודנו
שאלונו שובינו דברו שיר לעצב אותנו כי ותוללנו ר' יללתינו היא שמח' לנו
ואין זה כונתם ואנו גומה בוק הפקוק לפי דרכם כי הא' ראיה שכל פנייתם
להרע לנו שאם היו אומ' לנו לשיר שיר מהשירים אשר בעולם היינו מטי' אותם
לכף זכות רק הם איכס הוצי' אש להוצי' עונותינו ויגוינו שאומ' שירו לנו משיר
בין ובוה' אנו בוכים אך בשיר את שיר ה' על אדמתנו ככר באופן שמוצי' כי
עיקר השמחה היא בלב כמו הזקנים הם לב העדה וזש שבת משום לבנו
היינו הזקנים הנל' נהפך לאלל מחולנו כי אם ננגן במחולות היא אלל לנו
והוא

פסו' זקנים
משער שבתו
והנמשלים

והוא כי הפקוק הקודם כי הזקנים שכתו לכחורים מכנינתם ועתה מפרט
 מה מגיע להם מפטירת הזקנים ואמר כי מפני הרעה הם נאכפי זזם כפלה
 עטרת ראשו אוי כאלו כי חטאנו ועתה יפרעו ממנו את חטאתינו זז אוי
 בא כי תיבת בא מיותרת ומובנת לפי דרכנו וכוה אבא א הכנת פקוקי מיתת
 דב ואביהוא הקדושים שאומר ותצא אש מלפני ה' לבא עד תפוחתם לעוד
 קצת הפקות ראשונה מה כונת ותצא אש מלפני ה' ועוד אומרו ומותו לפני
 ה' גם מה כונת ועל פני כל העם אכבד גם אומרו אל משאל ולפני דוד אהרן
 מה בא ללמדנו שהיה דוד אהרן ועוד אומרו ויאמ' איהם תיבת איהם מיותרת
 כי עמהם היה מדבר ועוד אומרו ויקרבו וישאלום כאשר דבר משה כי מה
 השמיענו באומ' כאשר דבר משה וגם מה כונת משה באזהרתו ראשיכם גם
 אומרו ועל כל העדה יקנוף מזה חטאו העדה יקנוף עליהם והנה חזל תרנו
 כל הפקות הכו כי מה שאמ' מלפני ה' הוא כי לפי שהם חטאו כמה שהביאו
 אש ורה מבחן וחטבו שלאש היה צריך לזה אמר ה' כי אני אתן אש משלי
 שיאכל אותם ולע' יאמ' ותצא אש מאותו העין אשר היה להם לירא בהיותם
 לפני ה' מקום להבת שלהבת וקביבו כשערה מאד זזם ותאכל אותם ה' אל
 לפי גדולתם וחקידותם גרמה שתאכל אותם כי קביבו כשערה מאד והיה
 להם לירא מפניו וראיה לזה וימותו לפני ה' ובאור פני מלך חיים ועב' מתו יאו
 יאמר עם מה שאמרו חזל שמיים מתן תורה כגור עליהם מיתה והביאו ראיה
 מפסוק ואל חזלי בני ישראל לא שלחידו שהיו ראויים לשליחות יד וכמו שאמ'
 משה הו א אשר דבר ה' יאמ' כי לפי שחטאו על ההקרכה ועל הקריב או כפי
 סברת חזל שהורו הלכה וכדומה גרמה להם שאש תאכל אמ' המיתה מיום
 שהיו לפני ה' במתן תורה מתו זז וימותו לפני ה' ולפי שהיה אהרן מפקד כי
 בחטאו מתו בניו ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' למור ר' אעפ'י
 שבפירוש לא דבר כי אש ונקדש בכבודי מכלל אהרן בקרובי אקדש
 והקיבה היא כי כשאזי מתקדש בקרובים חזלי הם ראשי העדה והנה ועל
 פני כל העם אכבד כי הם חטובים ככל העם ולזה וידוס אהרן בראות גודל
 בניו ועם מה שאמרו חזל משל למולך שגשא את בתו וכו' שלא רצה לערכב
 שמחת ישראל במתן תורה אלא בשמחתו היינו אהל מועד יאמר הוא אשר
 דבר ה' רצה לומר עתה הבנתי שני דברים אחד למה דברו ה' מאז יוהאני
 גם מה כונת ונקדש בכבודי תיבת בכבודי לפי פשטה בלי שינוי אל תקרי
 בכבודי אלא בכבודי כי הודיענו הוא יתברך גודל עבותנותו אשר חק
 בכבוד ישראל יותר מכבודו זזם ונקדש בכבודי ר' אש אתקדש שמי יהיה
 כב' בולזול כבודי היינו ערכוב שמחתו באהל מועד ולא אתקדש בולזול
 כבוד ישראל בסיני באופן שדרשת חזל שאמרו א תקרי בכבודי אלא בכבודי
 אמת וגם קר' דייקא לפי כונתנו זזם הוא אשר דבר ה' לאמ' בקרובי אקדש ועל
 פני כל העם אכבד רוצה לומר שאש היה כפיני לא היה הכבוד על פני כל

פ' ותצא אש
 מלפני ה'
 והנחמכים

העם כי היה מוגע בכבודם וגם עכ' דברו ה' מאז להודיע כי נשא פניה לישראל
 ועתה תיבת לאמר דייקא כי כונתו כי לכן דבר ברמזו ונקדש בכבודי ולא
 אמר בכבודי ואם הק' כ' לא חס על כבודו בשביל כבוד ישראל כל שכן
 שאין לך לחוס בכבוד בניך על דבר קדוש שמו הגדול ולזה וידוס אהרן ויקר'
 משה אל מישאל וללפני להיות אותם הקדושים בני גילם וכמו שאמרו חזל
 דוד אהרן כי כמו שהיה אהרן אוהב שלום כן היה עזיאל וגם כן בניו בלי
 ספק שהיו דייקים כיוצא בו ויהיו דומים לכדכ ואביהוא בני אהרן בחקידות
 זזם ויאמר אליהם רוצה לומר כי איהם היה מוטל מצו' ויקרבו בכבוד ראש
 ונקדושה לנאת אותם ולזה קרא אותם שאז את אחיכם מאת פני הקדש אל
 מחוץ למחנה ר' באותה הקדושה אשר מהגים במקום הקדש כן וינהגו אל
 מחוץ למחנה לזה אמר שכן עשו כאשר דבר משה לנהוג בהם קדושה יאו
 יאמר כי להיות שהם היו לויים היה מוטל עליהם ליכנס אפילו למאד דא' כי
 במחנה לוי מתו זזם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה אמר שהם עשו כן
 כאשר דבר משה אפילו שלא היה הדבר מוטל עליה' להיות פני הקדש הם
 היו עושים אותו להיות כי דבר אליהם משה יאו יאמר כי בדבר משה היו
 שני הבנות הא' שיוציאו אותם מאת פני הקדש לכד ואחרים יוליכום מחוץ
 למחנה והו שאמ' מאת פני הקדש כי בהא קפיד או שהם יוציאו אותם עד
 מחוץ למחנה ומאת פני הקדש לאו דוקא אלא שיוציאו משם אמר שהם נטו
 לחומרה ועשו קיור מתיבת מחוץ למחנה שהוציאום עד חוץ למחנה כאשר
 דבר משה יענתה א' אמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו כדרכי
 האכלים לגדל פרע שער ראשכם וכוה תהיו גורמים מיתה לעצמיכם אשר
 לפי האמת הצדיקים אינם מתים ולזה נקט בלשון שלייה ולא תמותו אשר
 הוצרך לרש' לדרוש ה' אש תעשו כן תמותו דמכלל הן אתה שומע לאו
 דקשה למה לא נקט קרא בלשון חוב ויאמר פן תמותו כמו שאומר בפסוק
 הבא אחר זה ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו לא עם מה שאמ' מדוייק
 דקרא תרתי אשמועינן הא' מה שפירש רש' וזכרנו לברכ' דמכלל לאו וכו' וגם
 רמז לו כי כאשר לא יעשו מנהג האבלות הוא גרמה להודיע שלא ימותו
 לעולמי עד אלא יום המות טוב להם מיום הולדס ואומרו ועל כל העד יקנוף
 שאם ח' וימותו יהיה קצף על כל העדה כי מפני הרעה נאכפי הצדיק וכוה
 הפירוש אינו צריך להפוך הפסוק כמו שדרשו זל ואחיכם כל בית ישראל יבכו
 ועל כל העדה יקנוף ולפימ' יהיה כהדרו מכון לדרושינו שאם ימותו יקרא
 קצף על כל העדה כי הם ראשי עם ובעשות צויו ולא ימותו כי צדיקי במיתת'
 קריויים חיים: וכמו כן אין צריך לבכות ולהתאבל על מיתת דב ואביהוא
 כי לא מתו ואם יש בחינה לבכות מעט הוא מזד שנסרפו זזם ואחיכ' כל בית
 ישראל יבכו את הארצה אשר שרף ה' כי להם נתן לבכות יותר מלכס וכל

ש' יחי עול
והמפסדים

זה בענין דרושינו כי במות הנדי' הוא הראש נמשך כאב גדול לכל האברים
היינו ישראל כי אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר ומפני הרעה
כאסף הנדיק אמר המשורר ע"ה ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה
כמוים ומותו יחד כקיל ובער יאכרו כו' מוכון לפי דרושינו כי מי שירא' ויביט
בעין שכלו כשהחכמים ימותו שיהיה קיימת מיתתם להביא רעה ומהומה
לעולם אשר יחד תכף ומיד כקיל ובער יאכרו כו' דלפי הגמור איש כזה ויחי
עוד לנצח ולא יראה השחת וכן אמר המשורר כורא' להי' ממקדשיך אל ישראל
וכו' מוכון לכונתי עם מה שדרשו חז"ל אל תקרי ממקדשיך אלא ממקדשיך
כי במה שהוא מקלק נדיק אח' מן העולם עם היותו קדוש קרוב לה' ויבוע
בו מדת הדין כורא' אלהים בעולם כי הם כושפים ק"ו בעצמם כי אם בארזים
נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר וכו' עשה חקד גדול לישראל שחזורים
תכף ומיד בתשובה זה הוא שאמר הכתוב אל ישראל כי זה השם הוא מורה
החקד כנודע חקד' אל כל היום זה הוא שאמר אל ישראל חקד הוא לישראל
במה שפוגע מדת הדין הוא אלהים הכו' במקדשים למה כי הוא מותן' כזה
עון ותעצומות לעם לעורר מטבתם ואמר עון ותעצומות כי מותן' להם עון' במה
שמקלק הנדיק ואינו מביא הרעה עליהם ותעצומות כמה שחזרו' בתשובה
לפניו לכן ראוי לכרך שם אלהים כי במה שעושה מדת הדין הוא חקד גמור
הרי מכל אלו הראיות כי בהלקח הנדיק ראוי שיחדרו' כני ישראל כמשל
הראש אל הגוף וכו' יהיה קרבן כפרה ואם ח"ו אינם חוזרים מפני הרעה
כאסף הנדיק כי מביא רעה לעולם ואם כן ראוי לנו לבכות על פטירת
נדיק כזה וכפרט שמת כח' אחר כמה שמי' אשר יטב בארץ הקדושה כי בלי
הפקד כי עונותינו הטו' אלה וסביבונם ער' מאד כמו שמצינו במא' שהתחלתי
שאומר בתוכחות על עון מהו בתוכחות וכו' ולכא' עד תכונתו ראוי לעורר
ראשונה מה וקשה לחז'ל ולתחקן שהביאו זה הפסוק אשה בתוכחות ומה קשר
יש לו' ועוד מה כונתו באומרו מהו בתוכחות וכו'. עוד נדקדק או' על עון א'
שהיה ביד משה' עוד כפל דבריו יקרת אותו והוכחת אותו הלא דבר הוא'
עוד קשה אומרו ואין איש אלא משה כי כמה בני אדם נקראו איש' וזאת
הקושיא גב' באומ' ואין חמודו אלא אי' גם נדקדק אומ' ואם כך אירע למשה
הנדיק כי לא מצינו נקרא משה הנדיק אלא יוסף הנדיק מצינו ופשיט' שהיה
נדיק' עוד אומרו עא"כו כל הכריות שהם מתקנים להבל ומתקנים ליום
הדין מה כונתו' עוד אומרו אך הבל כל אדם אמר רבי אחא' שנעשה
אלוה וכו' מהיכן הוציא זה ומה בא ללמדנו באומרו ועכש' הוא מתחבט וכו'
הביאור הוא כי הכה לחז'ל הוקט' שני דברים בפסוק הפרשה אחד למה
נקט קרא ואתחנן ולא אמר ואתפלל כמו שעל זה הולכים כל
המאמרים שבפקוק זה גם קושי' טני תיבת בעת ההיא מאי בעת ההיא וגם
תתבאר

תתבאר לפי פרוש' תיבת לאמ' ולז' אשה בתוכחות ר"ל כזה הפ' יתורן פ' הפ' כי
הנה בזה הפסוק קשה שלשה דקדוקים ולא יתורנו אלא שידבר במשה
זה קושי' והם אחד למה פתח קרא בתרתי בכו' בתוכחות' ללל בתוכחת עון
עוד קושי' שני למה שינה יקרת איש ולא אמר הוכחת איש או ביקורים יקרת
גם מהו על עון ה' ללל בתוכחות עון וכו' ולכן תרץ בע"ה כל הג' דקדוקים בבת
אחד ואומר על עון שהיה ביד משה ר"ל לפי האמת לא היה עון אלא להי' אשה
וסביביו נשערה מאד נקרא עון בערכו ויש שהוכיח את ישראל כי העון היה
שהוכיח את ישראל ולא די שהקב"ה כפרע ממנו כמה שלא יכנס לארץ כשדרה
לפחות יכנס כאחד העם ויש בע"ה יקרת אותו והוכחת אותו לרמוז שנהג בו
יקורים ותוכחות ולזה שינה הפסוק באומרו יקרת אותו וגם אמר בתוכחות לרמוז
שני תוכחות אחד ממש' לישראל ואחד מה"כ' לישראל עיין כזה זעת' פרושי' שהיה
דקרא היו כמ"ס בעון תוכחות יקרת וגם לא אמ' הפ' כן לרמוז שהוכיח למשה
ויקר אותו ואמר ואין איש אלא משה כי שמא תאמ' וכי קלה היא בעיניך איש
אשר במשה כי ישתרר על עם ה' בני ישראל גם השתרר בגאווה וגדול לבב
אמר ח"ו כי ואין איש ר' לאין לנו שנקרא משה איש אלא משה איש משה ענו
מאד וכדלוי' מו' שנכתב עליו פקוק זה שלא דבר בגאווה חלילה לאמר עוד
ומהו ותמס כעש חמודו כל חמדה שהיה מתאוה ר"ל כי לא היה כונת משה
ח'ו בשביל שררה או לאכול מפריה אלא ליכנס לארץ וזה כלבד היה מהפיק
לו יתר על זכותו ויש ואם כך אירע למשה הנדיק ר' שהי' נדיק בדינו כמה
שהוכיח את ישראל כאמור עא"כו לשאר בני אדם שהם מתקנים להבל ר"ל
שאפי' מה שהם מתקנים כמזות הוא להכל לתכלית הכלי הע"ה ולא תאמ' דיו
לכא' מן הדין להיות כדון ושהיו כמשה ח"ו אלא ומתקנים ליום הדין כי
יקבלו שכרם בע"ה הואיל והם עושי' ממנו עיקר ויקבלו ענשם ליום הדין לא
כן משה אדונינו שמעט עון אשר בערך חקידותו נק' עון קבל יסודי' ותוכחות
במה שלא נכנס לארץ אמר עוד אך הבל כל אדם עתה הקשה ריבוי כל
לאתו' מאי אמר רבי אחא' שנעשה אלוה דא'ה כתתין אלהים לפרעה ר"ל כי
תיבת כל בא לרבות כי אפי' משה אשר נקרא אלהים אירע לו כמקרה בני
אדם כי עכשיו הוא מתחבט ומתחנן לפני המקו' א'ס ואתחנן א'ה כלשון חנינה
ומתנת חסד וגם אמר בעת ההיא לומר כי קודם לכן היה אלוה ועכשיו כעת
מתחבט ככונת המאמר וגם עם דבריהם ז'ל מדוייק בעצם תיבת לאמר כי
היא לאמר לדורות ישאוק' המאמר בעצמם שאם משה הנדיק היה מתחבט
לפני המקום כש' שאר בני אדם וגם בזה המאמ' קויע לדרושינו שנירין האדם
להתעורר משנתו במות נדיק וחקיד' כקו' שוכר בע"ה

דרוש שני להספר

כד דמך ר' יוסי מן מלחיא סליק ר' יוחנן ר' ליקיש לגמילות חסדא סליק
 עמהון ר' יצחק פסקאה והיה המן הר סב בעי למיעל ולספחה עליה
 ולא שבקוניה אמר ל' הר יצחק פסקאה קדם אלין אריותא דאורייתא את
 פתח פומך אמר ליה ר' יוחנן שבקוניה ההוא גבר סב יעול ושחנה באתריה
 על ופתח ואמר מצינו שסליקן של צדיקים קשה לפני ה' בה יורתו מסארה
 ותכחות חסר שתיים שבס שנה תורה ומחורבן בית המקדש בחוכחות כתיב
 והפלא ה את מכוחך ובחורבן בית המקדש כתיב וחרד פלאים אבל בסליקן
 של צדיקים כתיב לכן מה אמר ה הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא
 ופלא וכל כך למה ואברהם חכמת חכמו ובינת נבוניו הסתחר אמר ר' יצחק
 פסקאה יהי דין גברא בריך פומיה אמר ליה ר' יוחנן לו לא שבקוניה מן
 חוינן שמעינ דאמרנא ליתא ורוח הקדש צוותא ואומר ראדה ה את עוני כי
 הגדיל איב

אל כתיב
 כתי מנינו
 נקם סליקן
 של צדיקים

אם מיתת הצדיקים ופטירתם מן העולם הזה איכנה קשה מצד עצמם
 מה מאד מרה כלענה מצד ההזק אשר מגיע לזולתם הקודם הוא
 מבואר כי פטירת הצדיקים מן העולם הזה הנאה להם כי הולכי למנוחה
 ואל הנחלה לקבל שכר טוב בעולם אשר עמלו בתורת ה' ובמצותיו ובעה
 לעולם שכלו טוב עולם שכלו ארוך וכמלתא אמר שלמה המלך עה ארח חיים
 למעלה למשכיל וכו' ולבא עד תכונתו אבוא הכתובים הקדומים אליו
פ' דרך עגל מפסוק **דרך** עגל כמשוכת חדק ואורח ישראל כלולה אמר כי העגל
 כמשוכ' חדק בענייני התורה והמצוות ואינו מכין נדה לדרכו אכילו הדרך שהוא רחב
 ורחב לו כמשוכת חדק ונה אמר חדק ולא אמר קוניס לרמוז כי כקון אחד
 משוכ' בדר' הרחב לפניו לא כן היס' כי אפי' הארח הקצר היא כלול' בפניה'
 ועתה פירש כמה היא כלולה בתור' ה' המאירה ואמר בן חכם ישמח אב וגו'
 מה נמלכו לחיך דברי שלמה המלך עה שרקדק דבריו כי בחכם אמ' בן חכם
 ובכביל לקח אדם גם בחכם אב בלא כמיו וכביל אמר בויה אמו' גם צדיק
 לשום שכל כי למה לא אמר תוגת אמו שהוא דבר בהפכו' או יאמר בן חכם
 וכבד אבי והענין הוא שבא לפרש ההפך אשר בין השרידים אשר בארץ
 לרשעי' אשר בשם כביל יכנו ואמ' כי החכם הצדיק מקטנותו בן חכם ישמח
 אב ואמר בלא כמיו לרמוז לאביו שבשמים כי הוא משמחו כלמוד התור' לקיי'
 מה שכתוב בה לא כן הכביל אשר יוצא לתרבות רעה והולך אחרי ז' נהר
 ז' וכביל אדם שהכבילות בא בהיותו אדם זה בויה אמו אשר ילדתו ואינו

שומע

שומע בקולה לכן אמר אמו בכנוי באופן כי הפסוק שאומר וכן כביל תוגת
 אמו הוא מדבר בהיותו קטן הוא תוגת אמו' אמנם זה הוא' בויה אותה ואמ'
 אולת שמחה עם מה שאמרו חז' לתרץ תרי קראי פסוק אחד אומ' ולשמחה
 מה וו עושה' וא' אומר ושכח אמי את השמחה כאן שמחה של מצוה כאן
 שמחה שאינה של מצוה שהיא הוללות ועליה אמר לשחוק אמרתי מהולל
 לכן אמר אולת שמחה לחסר לב ואיש תכונה ייטר לכת בשמח' כי הוא הולך
 בשמחה של מצוה ובזרח מן העבירה וזש הפר מחטבות רעות באין קוד ר'
 היא התורה שהיא קוד ה' ליריאיו אמנם וכרב יוענים דברים שהתורה גזורת
 אותם אשר נתנה ברוב יוענים שנת יעץ עם מ'ש כפי חז' או וכרב יוענים
 שהדברים הישרים הם טובים בעיני אלהים ואדם רובם יהיו יוענים לעשות
 אותם תקום ותקיים אותם כי בזה יהיה שמחה לאיש זה הק' בה במענה פיו
 שברא את העולם ואמר יהי אור כיון שהם הולכים באור התור' כמו שדרשו
 חז' ודבר בעתו מה טוב דהיינו וירא אלהים כי טוב' ועתה פירש הכתוב
 שישמח ה' בה במענה פיו וגם ישמח בדבר בעתו מה טוב שאמר וירא אלהים
 כי טוב ביוה גורם על זה ולפי הפשט יאמר שמחה לאיש הנדיק במענה פיו
 הוא למוד התורה וגם בקיום המצוות כשבא לידו דבר זהו שאמ' ודבר בעתו
 שיקיים אותו תכף בעתו מה טוב מה רב טובו על דרך מה רב טובך' ואמר
 עוד ארח חיים למעלה למשכיל הנה הרב בעל העקידה שער קא' פיר' שני
 פירושים נחמדים עיין עליו' והנראה לפי כונתו מורה היות עיקר טובת
 הצדיקים לאחר המו' ובויה העולם הם כמו ארח' לכן נקט קרא ארח ולא אמר
 דרך לרמוז דבר זה והוא שאמר שלמה המלך עה ארח חיים' ארח הוא הצדיק
 למה כי החיים הם למעלה למשכיל ובויה העולם הם קובלים יקורים לנקות
 העונות זהו שאמר למען קוד משאול הוא מטה בזה העולם כלומר שמשפיל
 עצמו' או יאמר כי כל חיי המשכיל הוא היות עולה נשמתו למעלה למקום
 שחוצה למען קוד משאול מטה רוצה לומר שלא תרד כשמתם למטה לארץ
 כמו שאמ' ומו' יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה רוח הבהמה היוור'
 היא למטה לארץ יאמר מי שהוא יודע ומשכיל יראה ויבחר בין טוב לרע
 כמה שיראה הוא רוח בני האדם העולה היא מעצמה למעלה כי רוח בני
 אדם נעשה עיקר במעשיה לעלות למעלה לא כן רוח הבהמה אשר מתאוה
 ותמיד היא יורדת למטה לארץ כדברים החומרים אמר וראיתי בהקדמה זו
 שאמרתי כי רוח בני האדם נוטה היא מעצמה לעלות במעשיה הטובים
 למעלה כי אין טוב מאשר ישמח האד' במעשינו כי ודאי אם הוא שמח בוועשיו
 מורה היותם טובים וכוחים כי רוחו רוח ה' כהם' בו ושמח למה כי הוא ר'
 הטוב הנו' חלקו מנר רוחו הקדוש' כנו' באופן שמי שהוא יודע ירא' הדברים
 בעין בעה' בראיות הנזכרות והוא יותר טוב ונאות כי מו' ויביאנו לראות

מה

מה שיהיה אחריו הרי מכל הנו' כי המיתה לזדיוקים הנאה להם מזד עצמם
לשוב אל מקומם אשר חונכו ודי כזה לענין הקודם ר' ק מה שראוי לקונן
ולבכות הוא מהכוח הנמשך לנו בפטירתם בשתי בחינות והם עקריות הח'
כי בהיותם הזדיוקים ואנשי מעשה בעולם הם מדריכים את העם את הדרך
אשר ילכו בה ומלמדים אותם את המעשה אשר יעשו ואת כיבה אחת
ועוד כיבה שנית כי הם כתרים לפני הפורענות שלא תבא לעולם כידוע
וכ' בחינות של לקחם הפייטן ואמר פכו גודרי גדר' היא הבחינה הראשונה
אשר זכרנו * וכנגד השנית אמר צומתו משיכי חמה ועכ' מכל לומ' שתקמו
ג' ימים לבכיוו' להקפד כנגד שתי בחינות אלנו כנגד מה שהם משיכי חמה
צריך בכי ולאקפה * וכנגד מה שהם גודרי גדר ומדריכים את העם צריך
ו' להקפד כי ההקפד הוא כפזר חכמתו ומעשיו הטובים ולהיות שזאת היא
העקרית כי בה כלולה חברתה לכן לקחה הפייטן תחלה כי בהיותם
גודרי גדר הן הם משיכי החמה ובהבזר הזדיוקים שהיו גודרי גדר נשאר
פרוצים וחמה באה והרוב בעל העק' פי' שער עו' פי' ענין א' עט' לכתקנו הו'
כול' להקפד לרמוז מ' וזהו כבין בענין פטיר' משה שאומ' ויתמו ימי בכי אבל
משה לרמוז שתי בחינות הנו' שהיו בוכים ומתאבלים עליהם בני ישראל ואמר
שבבר תמו להיות כי נשאר ממלא מקום משה אדוננו ע' וכנגד הא' אמר
ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי המך משה את ידיו עליו וכנגד הבחינה
האחרת אמר וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה ובוה
מתקנין להשיב חמתו מהשחית הדי נתקנו השתי בחינות קצת הן אמת כי לא
ראי זה כראי זה בשלימות השתי בחינות וז' ולא קם נביא עוד בישראל אשר
ידעו ה' בכבואה הדי הבחינה האחד וגם כנגד הבחינה השנית שהיה משיב
חמה וידעו ה' פנים אל פנים שהיה נושא פניו אליו להשיב תכף כעקו וחמתו
ועליה ועת' פי' והביא רא' לדבריו בענין משיב חמה לכל האותו והמופתיים
וכו' אשר עשה לפרעה והסיר את ישראל מהשעבוד וכמה דברים אשר הגדיל
לעשות אל' שלקח הפסוק הגדולה היא יציאת מצרים וכנגד הבחינה הב'
היא ענין התור' אמ' ולכל היד החוק היא התור' כאשר דרשו חז"ל ולכל המורה
הגדול וכו' באופן שהן אמת לא היה יהושע כמשה כאמור אמנם להם היה
קצת נחמ' אשר בעבור תמו ימי בכית' ואל' זה הענין בדמותו מצאנו בענין
איהו בהלקח' השמים או ה' פי' יהי המה הנלכים הליך ודבר אמר הלך ודבר
כי לא פסקו גרסא מפומיהו בהליכתם והנה רכב אש וקובי אש כי ראוי
להבין בי אש רכב וקובי הם שני דברים הלל דבר הוא למה היו שניהם ואם
הם דבר אחד למה כפל הפסוק ובמילות שומות גם נריך להבין למה ברכב
לקח אחד וכקובי היו רבים כי בן כתיב וקובי אש גם למה הזכיר אש אש
שתי פעמים ה' רכב וקובי אש גם נבין בצעקת אל' שני אבי אבי וכו' למה

פ' ויתמו ימי
אבל בני
עמם

פ' ויסי המם
סלך
ודבר

הפסיק

הפסיק בתיבת ישראל שאמר רכב ישראל ופרטיו כי ה' רכב ופרטיו ישראל
או רכב וקובי ישראל גם נבין קונית חז'ל כמה שאמר ויקרעם לב' קרעי ממש
אנא ויקרעם איני יודע שהם שנים אמ' עם דרושנו יתורצי כל'ל הדקדוקים
כי בפטירת זדיק אש אלהים כאלהיו ז'ל היו השתי בחינות הנו' חקרונ' תורה
אשר כנגדה אמר רכב אש ע'ם התורה כדכתיב רכב אלהים וכו' וקובי אש
כנגד מה שהיה מניל לישראל כמו שהקובים מנילים את בעליהם במלחמה
וכמו שפירש המתרגם הטב להו לישראל בזלותיו וכו' וע' אמר רכב אש
וקובי אש לרמוז כי הם שני בחינות כנו' אשר הפרידו בין שניהם ז' ויפרידו
בין שניהם וע' צעק אבי אבי שני פעמים גם כן אמר רכב ישראל ופרטיו
והפסיק תיבת ישראל לרמוז שהם שתי בחינות גם לקח בענין הפסוק לטון
רבי' כי בכל עתהיה מניל אותם ולקח רכב אש לרמוז על התורה דכן כתיב
רכב אלהים וכו' וכמו כן צעקת אשע היה על חקרונ' השתי בחינות הנזכרות
אשר עליהם אמר רכב ישראל ופרטיו וכו' לומר כי אל' שני קרע בגדיו מעוט
רבים שנים לשנים כלומר לשתי בחינות הנזכרו עשה קרעים שתי קריעות כי
היה די' בקריעה אחד אל' רמוז מה שאמרתי והכה חז'ל תרצו בענין אחר
אל' מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם וזה מרדיוק בפסוק כי לפי
דרבס ז' ה' ל' שני קרעים אמר לשנים הוא רמוז מה שאמרתי לשתי
בחינות קשות אשר כמשכו בפטירתו עשה קרעים כאמור אמר המשורר ע'ה
שתי בחינות אל' הנמצאות בזדיק בחיים חייתו אשר עליהם ראוי לבכות
בעת פטירתו כמו שאמרתי ודוד הע' אמ' צדיק כתמר יפרח כארו בלבבון
ישגא שתולי' בבית ה' וכו' הנה לקח ב' בחימו' המכרו כמה שהמניל את הזדיק
לתמר העש' פירות ומזיא פרח כן הנדי' הוא מוניא תלמידו הרב ומלמד את
העם להעיל ז' זדיק כתמר יפרח וכנגד הבחינה הב' שהוא מגן על הדור
כמה שמתפלל על כל צרה שלא תבא על הצבו' אמ' כארו בלבבון כמו שהארו
גועו מוחליף כן הזדיק הזה כארו בלבבון ישגא שתולי' בבית ה' וכו' הא כו' צד
שבוכותו מוניא אחרים כיוצא בו שהם שתולים בבית ה' ועושי פרח זה שאמר
בחצרות אלהינו יפריחו ועוד יכובן בשיבה בתוספת טובה להיותם רשעים
ורעננים יהיו וזעזע דעת זקני תורה שכל זמן שמוקיני' כתוספת עליה להגיד
כי ישראל ה' שיהיו הם מוגידי' לאחרי' באופן שכל זה הוא תועלת הזדיק כאמור
ובוה נבין מאמ' חז'ל קטן הכמו' רוב האיכות בהפרי בפכו' הן קרבו ימיה' כיון
שמת משה היה יהושע בוכה וצועק ומתאבל עליו ימים רבים עד שאמר ל'ן
הב' עד מתי אתה מתאבל והולך וכי לך בלבד מת והלא לי מת שמיים שמת
אבל לפני שאמר ויקרא ה' אלהים ביום ההוא לבני וז'מקפד ולקרח
ולא עוד אל' שהוא מובטח לע' שאלמר ויאמר ה' אל' משה הן ק' שוכב עם
אבותך וק' ונהנה זה המא' קשה ההבנה מאד אשר ראוי לעורר ראשונה
מה

פסוק זדיק
כתמר יפרח
והכאפכיס-

מז' וכי לך
לבד מת
והלא לי מת

מה

מה שנתקשו הראשונים אל מה ראה מביא מפקוק ויקרא ה' המדבר בחרבן
בית המקדש * גם כונת ולא עוד אלא שהוא מוכטח וכו' נראה דאין לו הבנה
ושויות כלל וכל זה נוגע להבנת המאמר ואדרקק עוד ועל פי דרכינו נתרן
הכל דנראה תנחומין של הבל נחמו הקב"ה כי אדרבה מכאן ואילך יתאבל
יותר ויותר גם מה כונת או וכו' לך בלבד דתיבת בלבד מותרת * עוד או כיון
שמת משת כי ה' לל בשמת משה היה יהושע וכו' והנה שמעתי ענין כזה משם
הרב כמוהרר ישראל די קורניאל זלפה כראה אשר הביא מפ' ויקרא וגו' כי
הוא מוכן עם משל במקו' אחר שאם היה משה ככס לא' לא היה נחרב ב"ה
באופן שמתו וגרמה חורבנו וזש וכו' לך לבדך מת והלא לי מת שמוס שמת
אבל לפני ר"ל הוא ידוע לכפי האבל ההוא ואמי אומר על פי דרכו כונת אומ'
ולא עו' יר' לא די שהוא גרס חרבנו כאמור אלא גדולה מזו כי בכינו ג' תלוי
בו שהוא מוכטח לעב' שהוא מנהיג את ישראל כמשל במאמר אחר זה בילקון'
והביאו ראה מפ' ויזכור ימי עולם משה עמו וזה המאמ' דורש לאותה השיט'
הביא ראה הנך שוכב עם אבותיו וקס שמכאן רמו לתחית המתים התורה
כידוע והוא נכון עפ' הרב זל שהכל דבר א' וגם מדוייק שהביא בע"ה כל הפ'
תיבת וקס שאם ראיתו מהיותו שוכב עם אבותיו הקדושי' למה הביא תיבת
וקס * אמנם הנראה לעד והוא מקושר עם דרושנו כי מיתת הנדיקין היא
קשה לשתי בחינות הנו' אשר היא קשה כללים מחרבן בית המקדש שאין
בו אלא בחינה אחת שהיה מכפר על בני ישראל * אמנם הבחינה השנית
שהוא למוד התורה אשר מלמדים את העם את הדרך אשר ילכו בה לא שייך
בבית המקדש ולכן אמר בעל המאמר כיון שמת משה ירצה במה שאומ' כיון
שמת משה ולא אמר בשמת כי לא המתין והושע לבכות ולצעוק עד אחר
מיתתו אלא היון שירע מיתתו במה שאמר לו הקב"ה הן קרבו ימך תבך צעק
וככה * ועל כן תפק בע"ה בזה הפקוק שאם הבכיה היתה אחר מיתתו מה'
שיוכות יש לו פה ומש' ומתאבל עלינו ימים רבים והו' אחר מיתתו והנה הקב"ה
אמר לו עד מתי אתה מתאבל והולך ר"ל הן אמת שאם היית יכול להתאבל
הראוי לו כדאי הוא וראוי שתתאבל * אמנם אתה בשך ודס היום כאן ומחר
בקבר וזה האבלות הוא ארון וזש וכו' לך לבדך מת שהיא הבחינה הח' שהיה
רבך והלא לי מת ירצה בבחינה השנית שהיה מגן על הדור וזהו משם ענין
בית המקדש שהיה מכפר ולכן הביא ראה שכאמר ויקרא ה' אלהים לבני
ולמכפר דמיירי בחרבן בית המקדש כי זאת הבחינה היתה במשה וגם מביא
ראה מק' שאם בחרבן בית המקדש שלא יש אלא בחינה אחת קרא לבני
כל שכן בפטירת הנדיק כזה שהוא כפלים מחרבן בית המקדש כמו במאמר
שהנעתי ובמה שאמר אבל לפני ירצה לשתי בוונות הא' היא מה שאמר כי
האבל לא שייך אלא לי * ועוד בונה אחרת עם מה שאמרו חז"ל וכו' איך בכיה

לפני

לפני קודשא בריך הוא והא כתיב עז וחדיה במקומו קוף המאמר שאני
חרבן בית המקדש ראפי מלאכי וכו' עיין בילקוט בירמיה על בטול תורה
ובו' זש שמוס שמת אבל לפני כב' שכאמר ויקרא עם שעזו וחדיה במקומו
אם כן אינו נתון לך להתאבל ולא עוד אלא שיש לך לשמוח שהוא מוכטח
לעב' שכחיים חיותו הבטיחוהו שכאמר הנך שוכב וכו' * ולפי פירוש הרב
כמהר"ר ישראל די קורניאל זלפה אפרש שתי כונות אשר הביא מפקוק ויקרא
הא' שדייק בפקוק שלא הזכיר בו אבל כי האבל אינו דכר חדש שמוס שמת
משה היה * גם דייק אומרו לבני כלמ' שקרא לבני הידוע מיוס מיתת משה
והוא דרך אחר * גם מדונקדק לפי דרכו שאומר שמוס שמת כי לא גרמה
המיתה שאם היתה מיתתו בא' לא היה אבל כזל * אמנם היות היום ההוא
קודם כניבתו לארץ גרם שאבל לפני נלפי דרושי' הוא מיושב המאמר כאשר
פירשתי והוא היות פטירת הנדיק קשה לשתי בחינ' הנוכרות אשר עליהם
נראה שהיה מקוין דוד בפטירת שאול ויהונתן ואמר ויקוין דוד את הקינה
הזאת כי מלבד ההספד והקנות אשר הפך למעלה שעשו על עם ה' קוין דוד
הקינה הזאת המיוחדת אל גדולי הדור כמות ופי' על שאול ועל יהונתן ולא
כללם ואמר על שאול ויהונתן לרמוז כי הקי' הזאת ראוי שיקונוה על כל
אחד מהם לבד וזש על שאול לבד ועל יהונתן לבד ראוי הקינה הזאת כי
היה בנו נדיק כמוהו או יאמר על יהונתן בנו כי לא תחשבו שעשה הספד
יותר ליהונתן להיות אהובו משאול לכן אמר ועל יהונתן בנו כלא היה בזאת
הבחינה בנו נוטה אל דבריו כי לא חס אלא לנדיקות * או יאמר ויקוין את
וכו' כי להיות שלמטה בזאת הקינה בקוף דבריו אומר זר לי עליו יהונתן
וכו' לכן אמר כי הקינה הזאת הנד תחלתה היתה על שאול ועל יהונתן בנו
שניהם יחד ויאמר ללמד את בני יהודה קשת הנה הוא בוכה אל הבחינה
הא' שאמרנו שכיון שמת נדיק בזה שהי' מגין על הדור בוכותו בדרך השגח'
הנה כעת נריך שילמדו להיות בעלי קשתות ואפילו זה נריך זכות כי הנה
כתובה על כפר הישר ועשית הישר והטוב באופן שככלל הקינה היה זה
זרוע לומר כי תאמר נקל הוא ללמד את בני יהודה קשת זו אינה נחמה כי
הנה כתובה על כפר הישר באמור * וכנגד הבחינה השנית אמר הצבי יש'
כימי שהיה צבי ותפארת ישראל מדריכס ומלמד על בנותיו הוא חלל
איך נפלו גבורים הסגבורים בתורה וכנגד זאת הבחינה אמר אל תגידו
וכו' וכנגד הבחינה הא' שהיה מגין על הדור אמר א תבשרו כי זו היא בשור'
רעה אל תבשרו בחונות אשקלון כי בזאת הבשורה שהיה מגן תשמחכונות
כלשחים כי הם היו הלוחים תמיד עם ישראל * אמנם בענין השני היא
ההגדה שחבר גדול הדור המלמד לאדם דעת ומדריכס פן תעלונה בנות
הערלים הוא כולל הע' הטמאים הכופרים בתורה ולכן אמר הרי בגלבוני

ויקוין דוד
והמשיבים

אל טל ואל מטר לרמוז השמי בחיכות כנגד התור' אמר אל טל הוא' טל תורה כדכתיב כי טל אורות וכו' וכנגד הכחיכה אשר היה מוגן וכלם חיי בזכותו אמר ואל מטר כי המטר הוא המתיה לעולם כן היה שאול ויהונתן ועל שני בחיכות אלו אמר כי הם נגעל מוגן גבורים הוא שאול בזכות תורתו

ולכן אמר נגעל כי נתעב בעונו וגם כנגד הכחיכה היה מוגן בזכותו ומשיב חמה מעל יס' אמ' מוגן שאול בזכותו בלי משיח בשמן ר' אפי' שלא נר' בכחיכ' שהיה מלך משוח מלחמה המוגן שלו היה בזכותו הגדול לכד באופן שמצאו דאינו כי כל הכאב והכבי ואנקה אשר אמו עושים בפטירת הדדיק מן העולם אינו מזד עצמו כי הוא הולך אל המנוחה ואל הנחלה כמו שאומר הפייטן קעו המה למנוחות דק מזד עצמו כי עזבו אותנו לאנחות הם השתי בחיכות שאמרתי ובה אבא אל המאמר שהצעתיו ולבא אל תכונתו ראוי לעורר ח' במאי דדריש ההוא כבא שקשה קלוקן של דיקים מק' תוכחות ומחרבן ב' מנא ליה דהרי בחרבן ב' כתיב פלאים הרבה ובקלוקן של דיקים כתיב הפלא ופלא ואין ראיה כלל גס מה טעם ר' ינחק פסקא' בדברי ההוא כבא דאמר כריך פומיה וגם למה ברכו הוא יותר מהארייות העמדו' ס' ר' יוחנן וריש לקיש וכמה שהוא הוכיח לקבא כפל הוא ולפי הנראה הם היו גדולים ממונו' גס אס כאמר שהוא טעם יותר זה לא יתכן כי הרי ח' יוחנן אלו לא שבקתוניה מנא הוינן דא מרגליתא גס כבין מהו מרגלית גס כריך להבין או' ורוח הקדש צווחת ואו' ראה ה' את עוני מהו כונתו מלבד דקדוקי' אחרים אשר כבין בבואורנו בתחלת המאמר ואיני מאריך בקושיות

הביאור הוא עם מה שאמ' כי פטירת הדדיק קשה לב' בחינו' הנו' בדדוסי' אשר כיון בהם בע' כדנפרש ואמ' כד דמך ר' יוקי מן מלתוא הכה כפר לנו שהיה מן מלחיה עושה הצעה למה שהיה ההוא כבא רוב' למפתח עלויה כי הוא היה מכיר במדותיו ובשבחיו לקפרם בקהל יותר מרכי יוחנן וריש לקיש ולכן הי' הוא רוצה לדבר בפניהם ובדאי היה חקיד וענותו וז' בע' בעא למיעל ולמפתח כי היה עושה תמועה כדי שיתנו לו רשות לדבר ולא עלה בפעם א' לדרוש ור' ינחק חשב אולי היה מתגאה להיותו וקן יותר מהם לכ' לו קדם אליו אריותא דאורייתא ירצה אעפ' שאתה וקן קוף קוף הם גדולים ממך בתור' את פתח פומך כי הוא לא דק בתמועה שעשה לעלות שהורה בעניה ולכן לא אמר את בעי למיעל ולמפתח פומך אמנס ר' יוחנן ע' דקדק בעז' ואמ' שבקוניה לה הוא גברא קב דיעול ולשבח באתריה וכיון לב' בחיכות א' שהוא וקן עוד דהוא אתריה ויודע קשבחיו לכ' וישתבח וגם דקדק באנד' ליעל ולכן פתח ואמר קשה קלוקן של דיקים מק' תוכחות הוא רמוז לכחיכה הא' שאמ' כי כמו שהתוכחות היו להדריך את העב' יותר ויותר הם הדיקים מודריכים ומלמדים את הדרך ומחרבן ב' שהיה מכפר על בני ישראל

ישראל ומקלק חמה מעל ישראל יותר הם דיקים משיכי חמה והביא ראיה עצומה לדבריו כי בתוכחות כתיב והפלא ה' וגומ' וכדכרן ב' כתיב ותרד פלאים ובענין פטירת החכמים אמר הנני יוקיף להפלא העם הזה הפלא ופלא כי הנה הוא דקדק בפסוק דה' לל הנני יוקיף להפלא את העם הזה פלא ופלא מאי הפלא הנה כותב הפ' כיו' יוקיף להפלא יותר על הפלא שהוא הק' תוכחות דכתיב והפלא וזה רמו' בא' הפלא יותר על חרבן ב' כתיב הפלא והוא דקדוק כבין באו' הפלא ופלא עוד נוכל לומר שהו'יא מתייבט יוקיף שהוא תוספת על הפלאים הידועים ועתה אמר וכ' למה ואברה חכמת כי שם תאמר מנא לך כי תיבט הפלא ופלא הוא לפטירת החכמים אימא דהפלא ופלא הוא רע' א' ואח' ואברה חכמת חכמיו לזה נשיב ובאמ' שזה לא יתכן כי ה' לל ותאבד חכמת אמנ' או' ואברה ח' הוא פי' למה יפליא כי אברה כבד חכמת חכמיו ולכן ברכו ר' ינחק ע' כי להיות שהוא חסדו ולמד מעלי כמו שאו' כגמרא כי החושר כריך לברכו כדכתיב ואלדריס יתן את שלתך ואמ' כריך פומיה ואמר יהא דין גברא כריך כי ודאי והו' אדם ח' אשר לא ידעתי בו מעיקרא וא' ר' יוחנן אלו לא שבקתוניה מן הוינן שמעין דא מרגליתא כפ' באו' הפלא ופלא ואו' ורוח הקדש צווחת ואומ' ענין זה ראה ה' את עניי הוא עוני התורה כי אין עני כעני הדעת כי הגדיל האויב כי בהיותנו בגלות הוא על כישול התורה כמו שאזל בילקיש כפ' ירמיה ואס לא תשמעוה במקתרי' תבכה כפשי עיני סס ולכן לא אמ' כי גדל אויב והוא נכון

דרוש שלישי להספד

הנח אנכי שולח מלאך הה' אני אמרתי אלדים אתם אלו המתינו ישראל למשה ולא חיו עושים אותו מעשה לא היתה מלכות ולא מלאך חמות שולט בהם וכן הוא אומר והמכתב מכתב אדים הוא חרות על הלחות מחו חרות ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר חרות מן המלכות ור' נחמיה אומר חירות ממלאך דמורת בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמ' הבה אדם הראשון ציוית אותו מצות א' כדי שיקיימנה והשיתיו למלאכי השרת שנאמר הן האדם היה כא' ממנו אלו שהם עושים ומקיימים תר' מצות אינו דין שהם חיים וקיימין לעולם וכן הוא אומר ומסתנה נהליאל שנחלו מהבה שיתיו חיים וקיימין לעולם כיון שאמרו אלה אלדיך ישראל במות באמות עליהם אמר הבה בשיטתו של אדם הראשון הלכתם שלא עמד בנסיונו של ששעות ובט' שעות נקנסה עליו מיתא אני אמרתי אלדים אתם ואלכתם אתר מדותיו של אדם הראשון אכן כאדם תמותן מהו וכא' השרי' תפולו אמר ר' יהודה או' כאדם או' כמוה ד' וכא' השרים תפולו אמר רבי פנחס 42 2 2 סב ב 123

מנחם חכהן בר חמא אמר להם הנה הפלח עצמכם לשעבר היירום משתמשים ע' דוח הקדש עכשו אין אתם משתמשים אלא ע' מלאך הוי הנה אנכי שולח מלאך לפניך:

אחר

שהצדיקים שמים ושמימים לעשות רצון קונם לשבור אוכל לפשעה המשכלת ואינם הולכים לחורי גיוס כמו כן בשבט אל מקומם אשר חונכו כתובקף להם יתרון ומעלה כי יתבר' כפעולם נישלם להם גימולם הקודם הוא מבואר היות הצדיקים והשלמים עושים עיקר מתועל' הכפס כמו שראינו רבי חניל' בן דוקא וחכיריו הדומים לו מקתפקים כמועט כמו שאמרו בגמרא כל העולם ניוזן בשביל חכמה כפי וחכמה בני די לו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת וראוי להבין כי הלקתה מידת הדון שיוזנו כל העול' בזכותו והוא נודד ללחם אין ועוד נדקדק תיבת בני מיוותרת כי כל ישראל בנים לה' אלל שעם הקדמתינו הוא מוכן כי מאחה שהצדיקים אינ' חפצים בטוב העולם הזה שהוא בעל תכלית וכוונתו בטוב השכלי אשר אין לו קץ ותכלית שהיה נפשם צרורה בצרורה החיים לכן אמר כי ראוי שכל העולם יזונו בזכות רבי חניל' רבי חמיה בני ר' ל' לקיבת היות בני דילו מטוב העה' בקב חרובים כדי שישיג טוב בכת' מהע' וכן אמר שה' עה' צדיק אוכל לשובע נפשעו ע' הדרך ואמר גם כן כי תשב ללחום את מושל וכו' כמו שפי' הרב בעל העקי' שני דרכים הא' כי כאשר ישב האד' ללחום עם המושל הכבוד הנאמר עליו ומושל ברוחו מלובד עיר בין תבין את אשר לכפך ולא תאכל כי אם הנאות לעבודתו וכו' ועוד פי' אמר בפ' ויחי עין עליו ולע' ד' אומר לפי כונתו נוטה אל פי' שאמר כי תשב פעם אחד ביוכל ללחום את מושל ר' ל' ללחום שני כונת האחד לטון אכילה וגם רמז במאי הנקט ללחום שאותה האכילה יהיה כמו שעושה מלחמה עם היצר הרע וצריך שיבין שני הבנות אשר לזה אמר בין תבין האחד שיראה מה שנתן לפניו שהיה דבר התר ווהי הבנה קלה וגם מזה יבא להבין את אשר לפניו שהוא עתיד ליתן דין וחשבון ויהיה תיבת לפניך ע' והלך לפניך צדקך ושמת' ככין בלועיך אם בעל נפש אתה ר' ל' אני הזהרתך באלו השנים הבנות שצריך שהיו נגד עימך כשתשב לאכול את מושל כנו וכוה לא תבא לידי חטא אמנם אם תהיה בעל נפש שאתה ירא את נפשך ושמת' ככין בלועך לבלתי אכול עמו אכילה גסה כלל ועיקר ז' אל תתאו למטעמותיו כי לפי האמ' הוא לחם כובי' כי המאכל המפקיד כונת הבריאה הוא בלתי זן באמת כמו שאמר הרב ז' או יאמר כי מתחלה מראה לו מטעמים ואחר כך מביאו להאכילו לחם ואפילו אותו הלחם שהי' באיבוד ז' והוא לחם כובים או יאמר בכונה אחרת כי תיבת אם בעל נפש אתה חונן למטה אם בעל נפש אתה אל תתאו למטעמותיו

פ' כי תשב ללחום את מושל וגו'

וגם

קטז

וגם הלחם אשר אתה אוכל תחטבוהו לחם כובי' כי אין כונתך בשביל הלחם בעצמו אלא לעבודת השל' וכמו כן אומר אל תיגעו להעשיר שמעתי מהחכ' הד'ס אולי' יצו שאומ' אל תיגעו להעשיר את אחרי' היונו יורשיו וזה מבינתך חלל ודי למבין דבר זה יואני אומ' בשתי כונות הא' כי ידוע הוא כי העושר אינו בהשתדלות האדם כי בשעת העיבור אלוטיפה זו וכו' לזה אמ' שלא יגע הרבה להעשיר כי מבינתך חלל עיני זה והוא ביד ה' והעש' והכבוד מלפניו יתברך או יאמר עם הפקוק הבא אחריו ואומר ומבינתך חלל התעק' זכו באופן כי הדרך הישר אשר בה יבחר הצדיק הוא שלא לעשות עיקר מעשינו העולם הזה ועיקר תכליתו אל טוב העולם הבא כמו שהיה מזכיר הנביא ישעיהו הוי כל צמא לכו למים והוא ידוע כי לא בצמא למים הכתוב מדבר כי אם בצמא לדברה' וראוי להבין כפל הפקוק מלבד דקדוקים הוי כל צמא אחרים וכו' כל צמא כי מדבר בשני בני אדם הא' אשר יש לו חשק כמו והכמטי' כמו מי שהוא צמא לשתות מים לזה אומר לכו למים כי המים הם בחנם אומנם ואשר אין לו כסף שהוא כנגד בני אדם שאין להם חשק ויהיה תיבת כסף כמו וכספה וכו' כמו שפי' הרב אברכאל ז' לזה אומר לכו שברו ואכלו שצריך קנין דמים וכולי האו ועדין גאלי' או יאמר כי יש בני אדם מניחים הלימוד להיותם עמי הארץ ומתבויסים להראות חרפתם בקהל וכנגד' אומר הוי כל צמא לכו למים ר' ל' תביישו כי מה המים הגדול שואל מן הקטן כך הם דברי תורה ויש בני אדם אחרים שמתבויסים מחמת חקרן כרככה ז' ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו והוא י' שיפה לימוד תורה עם דרך ארץ וטוב לאחוז בזה וגם מזה אל יכחידו ואל יעשה עיקר ממה שהוא עיקר ואמר לכו שברו ואכלו שיסברו להם לאכילתם דבר יום ביומו כאוכלי המן ז' ואכלו ותכף ומיד ילכו לשבור בר התור' אשר אינ' נקנית בכסף וצמאים ז' ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב שהם דברי תורה שנקני' בהרבה עקב ויגיעה להגות בהם יומם ולילה ולזה נקט יין וחלב כמו שאמרו חז"ל מה משקים אלו נכפלים בהם הדעת וכו' או יאמר עם מה שאמרו חז"ל קשיין קראי אהרדי פקוק אחד אומר הוי כל צמא לכו למים ופקוק אח' אומר לקראת צמא התיו מים כאן בתלמוד הגון הלומד לשמה לקראת צמא התיו מים וכשאינו לשמ' הוי כל צמא לכו למים והכונה באמר דרך פשט כי הלומד לשמה ואינו לתועלתו לשם כבוד המדומה אם בן הטוב והנאות כי כונן של כבוד תורת ה' הוא דורש שתורתו תלך אחריו כי היא הנריכה לו אמנם כשהו' לומד לתועלתו שיהו' שלא לשמ' ראוי שהוא תלך אחריה כי הוא הצריך לה כמו שהוא ידוע המשל הדיוט שאומ' על זה ומוכן לפי דרכם ז' כי להיות כי רוב האנשי' בעונו' הוגי' שלא לשמה אמ' הוי ואכזבו כי רוב' ככל' צרי' שיאמ' להם לכו למים וא' מעיר ושמים ממשפחה לומד לשמה לזה לקראת צמא ולא

אמר

אמר כל צמא * ואני אומר כפי זל ודומה להם בכקוק הוה שחציו מדבר
 בעקקים שלא לשמה ואומר להם התורה יעקוק אדם בתורה אפילו שלא
 לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ולזא הו כל צמא שהוא כנגד אותם
 שהם צמאים לדת אך לומדים להתנאות בשביל שיקראו רבי אמר להם לכו
 למים הוביח אותם במשל שמשלו למים דת למים שמימימים מקום גבוה
 והולכים למקום שפל וגם אגב אמ להם שלא יהיה סכרם כל כך כמו שהמים
 הם בחנם וכמו כן אמר ואשר אין לו כקף שעושה בשביל מומן לכו שברו
 ואכולו כעוף אך בואת שמתוך כך תעשו לשמה שיהי לכם יתר שאת ומעולה
 וזם ולכו שברו בלא כקף רל בלא תעלת הכקף שהוא מאי דקליק מיניה *
 ובלא מחיר כי בזה יהיה יין וחלב שסכרם מרובה כן יגדל שסכרם כעוף
 ובעה כי תועלות העוף הם הכל וריק וזם למה תשקלו כקף בלא לחס עדי
 מה שאמר והוא לחס כובים כי המאכל המפקיד כונת הכריאה הוא בלתי
 זן באמת ויגיעם בלא לשבעה רל בדברי שלא נתנו לשבוע מהם רק לקיים
 הכפש בגוף ולזא בלא לשבעה בלמד ולא בלא שובעה * או יאמר כי אם
 היה יגיעתם לדבר ההכרחי היה טוב ונאות רק שכל יגיעתם למותרות
 שאינם שבעים וזם ויגיעם בלא לשבעה רל בשביל שלא יש לשבוע ואינו
 ראוי כי לא כבד האדם לעשות עיקר מהטפל שהם העובות הזמנים ומימימים
 חיי עולם לכא' שמעו לי ואכלו טוב ותתענו בדשן כפשכ' שהוא תועלת הכפש
 ואמר שמוע שמוע אלי אודיעם הפרש גדול והתועלת כמה שהוא מזהירים
 ומלמדים להועיל מהדרך אשר הם הולכים בו כי הם יגיעם הרבה לרכוב
 אוביות ולדרך בציות לתועלת מעט ואינו אלא תועלת מדומה כמו שאמר
 ויגיעם בלא לשבעה כאמור ומה שהוא מלימוד ומדריכס בדרך ישר ונקל
 למצא אותו בשמיעה לכד זם שמעו שמוע רל אינו אלא שמיעה אלי ואכלו
 טוב בעוף מפרותיו והקרן קיימת זם ותתענו בדשן כפשכס * וכל זה דבר
 שבחוס' הא' כשלא לשמה כאשר המו באו' שמוע לי ואכלו טוב שהוא לבחינת
 שאכילה אחרי זאת אמר שיטו אונס בדבר גדול מזה זם הטו אזיכס ולכו
 אלי לשש' והשמיעה תהיה לחיות הכפש זם שמעו ותחי כפשכס ובוה יגדל
 מאד מאד סכרסם ואכרתה לכס ברית עולם חקדי דוד הנאמיים שלא לשום
 פנייה אלא במאמנות גמורה הרי מצינו עמיני העוף הכל וריק וכמו שאמר
 ויגיעם בלא לשבעה שהצדיקים אינם שבעים מטובי האות העוף ובוה
 יש להם גדול בעולם שכולו טוב עולם שכולו ארוך וכן אמר שה' ענין זה
 בדמותו ככפר קהלת פי מה יותר לחפס מן הכקיל וגו' יאמר מכוון לפי
 דרושנו כי הצדיקים אשר בשם חכס יכמו עושים עיקר מעמיני העוף הלא
 כמו כן יהיה להם יתרון שם ואמה כי מה עדימה רב טובך כי מזה יותר לחכס
 מן הכקיל רל מצד הכקיל שהוא היצהר שנקרא מלך וקן וכקיל או הרשע
 אשר

פי חס יותר
 לחכס וגו'
 מהכחמכיס

אשר הולך בתאות העוף שהוא כקיל ואמר שמלבד המעלות אשר לחכס
 היינו צדיק מצד עצמו מה רב טובו מן הכקיל למה שהו' נטה ש דברי ז'הטה
 אשר נקרא ילד מקכן וחכס היינו עמי לפי שאינו מראה התועלת לעין וזה
 החכס אינו נוטה און לדעת כי אם אל דברי העמי ז'הטה זם מה לעמי וידע
 וכל זה להלך נגד החיים הנצחיי חיי העהב והוא שמכיר וידע שמה שאומ'
 לו היצהר שמראה לו הטוב לעין ואו' לו טוב מרא' עינים מהלך כפש רל טוב
 תשמע לעצתי שאני מראה לך לעינים הטוב מהלך אחר הנכס הנה החכס
 הלו מכיר שגם זה הכל כל זה המראה עינים כי טובות העוף הכל המה
 ואדרבה הם רעות רוח שברון הרוח המשכלת * או יאמר לפי הפשט כי מה
 יותר כי לפי הנרא' אין ראוי שיהיה יתרון לחכס מן הכקיל בבחינה א' והוא
 מה לעמי היינו הכקיל המכ' שהוא עמי הדעת לעשות להלך נגד החיים חיי
 העהב מאחר שהקברא נותנת שילך אחר ז'הרה כי טוב מראה עינים מהלך
 כפש אם כן אין לו עונש לכקיל הלו ולא יתרון לחכס אמ' שגם זה הכל ורעות
 רוח למה כי ביד האדם הוא להנצל מה ז'הרה וז'המה שהיתה רל מה שהיתה
 הכונה בן בתחילת הכריאה ביצהר כבר נקרא שמו שה'ה קראו כדי שיוכר
 מעלת האדם כשהוא צדיק יותר ממלאכי הסרת מפני שהוא יש לו ז'הרה זם
 נודע בעולם אשר הוא אדם עדי האדם הגדול ובוה חו' אם לא ישמור כפשו
 אוי לו כי לא יוכל לרן עם שתקיף ממנו יתברך שמו ממה ב' למה שהתקיף
 ממנו ומעצמו ובידו להכמיע את ז'הרה ולוה קרי וכתיב קריקן שתקיף שרמו
 שהוא עתיד ליתן דין לפיניו ית' שהוא תקיף בעל היכולת כולת וכתי' שהתקיף
 שנותן טעם למה לא יוכל לרין שהתקף להכמיע ז'הרה הוא ממנו כאמו' ועתה
 מפרש למה לא יוכל לרין עמו יתברך שיאמר לו כי יש דברים הרבה בראתי
 מרכים הכל בהמות וחיות שהולכים אחר הכלי העוף מה יותר לאדם ודאי
 צריך שיהי' לאדם יתרון עליהם או יאמר כי כמותן טעם למה ברא ז'הרה אמר
 כי מלבד ז'הרה יש דברים הרבה מכריעם רבים מפייעים את האדם ללכת
 אחר ההכל ובוה אדרבא מה יותר עדי מה רב טובך מה יתרון רב לאד' בהם
 שנודע אשר הוא אדם ככוכר או יאמר דרך הלכה כי יש דברים הרבה בני מאחר
 שאמר שטובות העוף הם הכל ורעות רוח אם כן נמשך כי כל מה שיהיה
 לו דברים הרבה מעמיני העולם הוה מרבים הכל וריק כי מה יתרון
 הם לאדם ועתה פירש יותר דבריו כי טובות העולם הוה הם הכל ואמר
 כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים חיותו כי לפעמים מה שזרחה אליו
 שהוא טוב הוא רע ועוד שהוא בוטן קצר זה שאמר מספר ימי חיי הכלו כי
 אכתי שהם חיי הכלו הם ימי מקבר וקצרות ועוד מלבד שהם מקבר ימי חיי
 הכלו אם לא יתנהג כראוי ויעשה ככל עובד כצולו של עוף שהוא עוב' וצילו
 עמו כי מאחר שהלך אחר הכל מי יגיד לאדם מה יהיה אחריו תחת השמש

כי כשהאדם הוא צדיק יאמר אחריו מת צדיק זה פנה יהודה מן העול ויגידו
שמי צדקולא כן הרשעים שאין מגיד אחריהם אחריו מטתם אללא הם כמו קט
אשר תדפנו רוח או רצה כי מי יודע ר' מי יוכל לידע ולהבין מה טוב לאר'
בחיינו כדי שיהיו ימי חינו מקפר ימי חיי הבלו שיהיו ימי מקפר ולא יהיו ח'
שבמקפר ימים אל יבואו כשאניס בעבודתי יתכרך ויעשם כאל אשר מבין על
האדם משרב ושמש מי ומי יודע דבר זה למה אין יודע אשר מי יגיד לאר' מה
יהיה אחריו מכל הטובות הזמניות אשר תחת השמש אם ישאר לו זמון אם
לאו ויהיה לפי דרך זה נמשך לפקוק הקודם אליו כי יש דברים הרבה מרבים
הבל ופי' מה הם הדברים שאומר כי מי יודע וכו' והם טענות להפטר מן
הדין כמה שאומר אשר מי יגיד וכו' וכל אלו הדברים הם הבל כי מה יתרון
לאדם בעין שכלו אשר נתן לנה' לרעת הדברים אשר הם תועלת נפשיו וכמו
שאומר טוב שם ר' שיקנה האדם במעשיו הטובים שם טוב משמן טוב שהם
תועלות העולם הזה שהוא השמן שמושחים המלכים למה שהמעשים טובים
מועילים אף לאחרי מותו לא כן תענוגי העה' ז' ויום המות מיום הולדו והנה
חז' דרשו אלו השני פקוקים בכונה אחרת וז' המאמר כי מי יודע מה טוב
לאדם בחיים אמר רבי פנחס הואיל והכל הם ימיו של אדם ומקפר הם וכל
הם מה הנאה יש לו בחיים אללא יתעסק בדברי תורה שכולם חיים אשר מי
יגיד לאדם וכו' אמר שלמה אבי אגיד לך מה טוב מכולם טוב שם משמן טוב
וראו לעורר במאמר ראשונה מה הקשה רבי פנחס בפקוק שאומר הואיל
והכל וכו' כי אדרבא אבי אומר שוו היא כונת הפקוק מה הנאה יש לאדם
בחיים שהם הבל וזמנתי וכל בדברי רבי פנחס ולמה עוקר דבריו ואו' אללא
יתעסק בדברי תור' שכולן חיים וגם מה כונת או' שכולם חיים יאמ' יתעסק
בדברי תורה שהם חיים וגם למה קט דברי תורה ולא אמר יתעסק בתורה
הלא דבר הוא גם קשה היבא רמיואל דברי רבי ירמיה שהוא מדבר בדברי
תורה ומאי דריש בקיפיה דקרא אשר מי יגיד אמר שלמה וכו' והביאו הוא
כי הנה ר' ירמיה ע"ה הקשה קושיוא עצומה אשר רמזה בתחלת דבריו שאם
כונת הפ' כפי פשטו שאומר כי מה טוב לאדם בחיי העול' הזה וכו' להביביל
א"כ מה אומר כי מי יודע וכי ידיעה גדולה צריך איש בער לא יודע דבר כזה
שמאחר שהם רואים שהבל ימי האדם ומקפר וכל א"כ מה הנאה יש לו בחיים
ומי לא ידע בכל אלה וז' שאמר רבי פנחס בתחילת דבריו הואיל והכל הם
ימיו של אדם וכו' מה הנאה יש לו בחיים וכיכד אומ' ומי יודע וגם קושי אחרת
כי לו הונח שיעלה בדעת שכונת שלמה לומר כי לאו כולי עלמא ידעי דבר
זה תוכת בחיי מוותרת והלל כי מי יודע מה טוב לאדם מקפר ימי חיי הבלו
וכו' ולא יתעסק בדברי תורה החידוש שהשיענו שלמה ע"ה שלא יאמר
אדם למדתי תורה בילדותי למה אלמוד בוקמתי ועתה כונת הפקוק הוא כן

כי

כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים היינו תורה דקראת טוב לקח טוב כי עץ
חיים היא למחויקי' בה הוא כונת מה שאמרו חז"ל במקום אח' אם למד אדם
תורה בילדותו ולמוד תורה בזקנותו כי מי יודע הוה אר' וה יתקיים בידו ז'
כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים בהיו' שימיו מועטים וכולי האי ואולי יעקוק
בתורה וגם שלא יבחר בתורה לומר זה אלמוד וזה לא אלמוד כי מי יודע מה
טוב לו יותר ז' יעקוק בדברי תורה שכולן חיים ר' כולן הם שנים ועת' חיים
דבריו כי בשלמא לפי מאי דק' מעיקר' שהוא מהבל ענייני חיי העה' היינו
דק' אמר אשר מי יגיד לאדם מה יהי' אחריו מטובות העה' אם ישאר מאומה
כידו אוכס לפי' זה שכונת שלמה מדבר בדברי תורה שיעקוק ככול' ככזכר
כיד אומר אשר מי יגיד כי פשיטא שיטאר אחריו ברכה ומה הכנתו לזה
אמרו כי עה' מפרש דבריו ואומר אשר מי יגיד אבי אגיד לך שאם תעסק
בדברי תורה יהיה לך שם טוב לעול' באופן שמזאכנו ראינו שכל מה שיחסר
האדם עצמו מטובי העה' והנאותיו הן הוא מתוקן לחיי הנצחיי' אחרי המות
כי יקד בעיני ה' המות לחסידיו כמו שפי' הרב בעל העקידה כי מי שקו' חסיד
מוכר ויודע שמה מאד יקרה המות בעיני ה' ולא יחשוב יא חלדו אמ' ד' העס
דברים לו במזמור קטן הכמות ורב האיות ה' רועי לא אחר כיון בדבריו
שכיון שהוא מושגח מאתו יתברך לא יחסר כלום בין כשיהיה בשלום בעה' ז'
בין כשיקבול יקורים ופתח בענין השלום ואמר כי אינו חושש כשיש לו שלום
בעה' פן ח' יפקיד ע"כ בילא כל אדם וזכה לב' שולחנו' כמו שאמ' שהיקורי'
הנאה לצדיקים לז' בלהיות לו אביר הרועים ה' יתברך שמו לא יחסר
בשלותו אללא וזכה לשת' שולחנות זה שאמר בכאות דשא ואמר בכאות לשון
רבים לרמוז טובי העה' והבא וכן על מי מנוחות ינהלני כי בזה כפשי ישובב
שאי פנוי לעקוק בתורה שהיא משיבת נפש דק אבי מתפלל שינחמי במעגלי
צדק למען שמו ולא יככה מזכותי הרי במידה טובה גם במידת הפורענות
אבי שמח יותר ויותר ז' גם כי אלך בגיא צלמות מה צרות אבי שמח כי בזה
לא אירא מה יצטר הנקרא רע כי יצר לב האדם רע כי אתה עמודי דק אבי
רונה שיהיו יקורים של אהבה בשמל' דוחה וימין מקרבת זה שא' שכבך ותכף
ומשענתך כי' הוה יחד ינחומני שאומר כי לתועלתך אתה עושה כי העיקר
שאבי עושה עיקר הוא החסידות ועבודתה' ז' תערוך באלו היקורי' שאתה
מכה אותי שלחן נגד צוררי בגן עדן כמו שנאמר פעלת לחוקים כן נגד בני
אדם ומה שנת לי בעולם הזה אבי שבע ז' דשנת בשמן ראשי היינו המלכות
כוקי רוייה יאך טוב וחסד היינו תורה ומעשים טוב ירדפוני כל ימי חיי ושכתי
בבית זה אבי רונה שיהיה לאורך ימים לא יפקק כי מטובות העה' דשנת
בשמן ראשי כוסי רוייה * וכוה אבא אל המאמר שהנעתי :

מומור ה' רועי לא חספך

ודאוי לעורר ראשונה מה דקדקו חזל כפקוק הפרשה שאמרו הה"ד אכי
 אמרתי וגו ומה טעמו חזל כפקוק אני אמרתי דקאמר הה"ד גם קשה
 אומרנו אלנו המתנינו ישראל למשה ולא עשו אותו מעשה דמה לנו מהמתנה
 העיקר הוא אלנו לא עשו ישראל אותי מעש ובכללה אמר שהמתנינו ח"כ מאי
 קאמר אלנו המתנינו וכו' ולא עשו כיון שהכל דבר אחד כל שכן דבכלל מאתים
 מכה הוא * עוד קשה באומרנו וכן הוא אומר והמתכתבו דה"ל שנה' והמתכת'
 וכו' ומאי וכן הוא אומר דקאמר * גם צריך להבין רבי יהודה ורבי כחמיה
 במאי קא מיפלגי ובכראה דמשמעות דורשין איכא בנייהו בת כת חרות
 אם הוא ממלאך המות או מהמלכות ובתיבת חירות תרתי משמע חירות
 מכל הדברים וכמאי פליגי המ' תנאי * גם צריך להבין מ"ש בשעה שאמרו
 ישראל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע למה תולה הדבר בענין זה ולא אמר
 בשעה שקבלו ישראל את התורה אמר הקב"ה אדם הראשון וכו' * גם קשה
 אומרנו אדם הראשון צויתי אותו מזה אמת כדי שיקיימנה דבוראי שלא צוה
 שלא לקיים גם אומרנו והשויתנו למלאכי השרת וה"ל השויתנו למלאכי השרת
 הוי"ו אין לה הבנה * גם קשה שעדיין לא עשו ולא קיימו דק שקבלו עליהם וה"ל
 במלות שזכות * וגם קשה שעדיין לא עשו ולא קיימו דק שקבלו עליהם וה"ל
 אלנו שקבלו עליהם תרי"ג מצות כי בשעה שאמרו כל אשר דבר וכו' עדיין
 לא ישאלו קבלה בלבד * וכדקדק אומרנו אינו דין שהם חיים וקיימין דה"ל
 לומר שיהיו חיים * גם קשה אומרנו וכן הוא אומר וממתנה נחלואל דלא
 קאמר שנאמר ומכא להו לדרוש שנחלו מה"כ להיות חיים וקיימין גם קשה
 שכבר מוזיא ענין זה מפקוק אני אמרתי אלהים אתם ואם בשביל שהוא ב'
 של תורה ידרוש מפקוק זה ולא יביא פקוק אני אמרתי אלהים אתם דתרת
 קראי לענין אחד למה עוד קשה אומרנו כיון שאמרו אלה אלהיך ישראל במות
 באמות למה שיהי מוש' בתחלת המאמר אלנו המתנינו וכו' ולא היו עשים
 אותו מעשה הרי שתלה הדבר במעשה והכא קאמר אלה אלהיך ישראל תלה
 הענין באמורה * עוד קשה באומרנו בשעתו של אדם הראשון הלכתם שלא
 עמד בכסומו וכו' דמה לנו במהירות לימא שחטא גם כן נפל בדבריו הכפל
 במלות שזכות שאומר בשעתו של אדם הלכתם וכו' ואחר כך אומר אני אמרתי
 אלהים אתם והלכתם אחר מדותיו של אדם הראשון הוא כפל ענין במלות
 שזכות משיתו למדותיו * גם צריך להבין אומרנו מהו וכאח' מן השרי' תפולן
 שיהיה מקושר עם האומר גם בן מאי קא משני כאלדס או כחיה דמאי נפקא
 מנה כיון שהכל למיתה הן עומדים אם יהיה כאלדס או כחיה * גם צריך
 להבין מאי קאמר רבי פנחס הפלתם עצמכם וכו' היא רמוזא ומאי קאמר
 היו הנה אככי שולח מלאך לפיך דמאי קא טעיס דקאמ' הוי כל שכן דכהא
 בלקיין ונחתין בתחלת המאמר

חזל דקדקו כפקוק הפרשה דקאמר הנה אככי הנני שולח
 מלאך מ' ומאי לפיך דקאמר ה"ל הנה אככי שולח מלאך
 לשמרך בדרך ולתרוץ זה אומר ה"ד אני אמרתי אלהים אתם תיב' אני מוותרת
 וה"ל אמרתי אלהים אתם לזה אומר אלנו המתנינו ישראל ולא היו עושים אותו
 מעשה הכונה כי שתיים רעו' עשו הא' המהירות לעשות וכמו שאמרו חזל עד
 שהמלך במסיבו נרדי בתן ריחו והנה ישראל היו עומא פחיוא בן בקבלת
 התורה שהקדימו עשיה לשמיעה אשר בזה נדמו למלאכי השרת נבדו כי
 עושי דברו לטמוע בקול דברו וזש אלנו המתנינו ישראל ולא היו מהירים כל כך
 לחטא לא היה פשעם ככ' וכן ולא עשו אותו מעשה לא היתה מלכו ולא מלאך
 המות שולט בהם והענין היה מדה כנגד מדה נגד קבלת עול תרי"ג מצות
 שמשעבדין עצמן אל האל אין ראוי שאחרים ישעבדו בהם * וכנגד ההקדמה
 מעשייה לשמיעה שנדמו למלאכי השרת ראוי שיהיו חיים וקיימים ועל כן
 הוא אומר והמתכתב מכתב אלהים הוא דייק תיב' הוא דקאמ' שיהי מוותרת
 אכל רומו הוא אל ישראל דמלכד הפשט שהמכתב הוא מהאלהים וזה היה
 מוכן באומרנו מכתב אלהים בתיבת הוא רומו שאלהים הוא ישראל עד מ"ש
 אני אמרתי אלהים אתם ומהו חירות רבי יהודה כוכר דהיינו מהמלכויות
 דמענין המות כבר נאמר במכתב אלהים הוא כמו שאמרתי דבוראי בהיות
 אלהים לא ימות * אבל מ"ש חרות על הלוחות והיינו שעבוד מלכויות * ורבי
 בחמיה דריש הוא באופן אחר דהיינו שהיא שולט ולא אחר ותיב' חרות
 היינו חירות ממלאך המות ומוטעם דנקט רבותא באחרונה דהחרו ממלאך
 המות רבותא טפי * ורבי יהודה טועם תיבת אלהים הוא כאומר ועתה
 פי' כיצד נעשו חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכויות וזש בשעה שאמ' ישראל
 כל אשר דבר ה' נעש' ונשמע דהיינו מה שהקדימו עשי' לשמיע' אמ' ה"ב ה' א"ה
 צויתי אותם מצו' אל' לבר' כדי שיקיימו עוד הטבת עמו והשויתנו למ' הש' שאל'
 הן האדם היה כא' שכברא יחידי והדין בותן שלא יחטא והי' חיו וקיי' שהו' גרם
 מיתה לעצמו כעבור הצווי אלנו שהן עושי' ומקיימין היינו דכיון שהקדימו
 עשיה לשמיעה מעלה אני עליהם שכבר הם מקיימין בשגם הם תרי"ג מצות
 שהכבדתי העול עליהם אינו דין שהם חיים וקיימים אמר ושהם כלומר הם
 מעצמם חיים שנדמו לעליון ולזה לא אמר שיהיו באופן שעתה פי' אני אמרתי
 אלדים אתם היינו מחמת שקבלתם דברי זאמרתם כל אשר דבר ה' דהיינו
 מה שאמ' אמרתי אלדים אתם כבר אתם בזכותכם נעשתם אלדים כמ"ש הם
 חיים וקיימין מעצמם ולהיות כי בענין המתנה איכא תברא שהיא מהקפת
 ומפ' אני אמרתי אלדים אתם הייתי או' של אותו הדוד שקבלו והקדימו עשיה
 לא יהיה מיתה ותיבת אתם תהיה דוקא אתם ולא זרעכם שכא'ם אחרים
 ולהנזוא סברה ת או' בעה' או' שהם חיים וקיימין לעולם דהיינו לרדו דורות

וכן הוא אומר ממתנה כחלו ל דקט קרא לשון ירושה שאיכה מכק' לעולם
וזהו רמזו בוכי עליון כולכם דהיינו כחלה ככני עליון כולם דהיינו לדורי
דורות כיון שאמר' אלה אליך ישראל והוא רמזו בתיבת ומנחלאל והכוונה
שהמהירות שהיה להם לטובה בהקדמת עשיה לשמועה הפכו לרעה לחטא
תכף כמ"ש עד שהמלך במקומו ובמקום שבר הנחלו אל דהיינו להיות באל
חיים וקיימין באמות וגם במרום מה שנגשו אליהם להקדים עשיה לשמועה
והפכו שומינחלאל שחלו אלה אליך ישראל וזהו נקט בע"ה שאמר' אלה
לדרוש תיבת ומנחלאל על אלה אליך בא מות עליהם אמר ה"ה בשיטתו
של אדם הראשון הלבב דהיינו של אדם בנקיונו ג' שעו' מורה על מה שמורה
לחטא כן אתם במהירות עד שהמלך באמורה לכתם אחר מדותיו היינו על
ענם העון כי שני דברים הם שדמו ל' אדם הראשון במהירות והשני בחטא
כמוהו לכן במקום מה שאני אמרתי אליהם אתם כלומר שדמתם לאלהי אלה
ראיתי אכן כאדם שדמתם ל' אדם הראשון בשיטתו ובמדותיו ככבוד תמותן
ועתה שואל מהו וכאחד השרים דבשלמא אם היה מפרט אכן כאדם תמותן
שהדמיון הוא במיתה ש"ס יהיו חסוכים ימותו כמיתת אדם הראשון כי ש"ף
שנים חיה בן יאריך הוא ימים או יהיה בהכרת כאחד השרים תפלו שהוא
מותה ככפילה אבל כפי פי' זה דכונת אכן כאדם הוא דמיון שחטאו כאדם
ותיבת תמותן הוא הגזרה שגזר עליהם שימותו א"כ מהו וכאחד השרים תפלו
לוה פי' שיהיה המיתה או כאדם אם יוכו ולא לא יוכו יהיה כחוס דהיינו
כנקבה מורה על תשות כחם כנקבה ואז תהיה כפילה אבל רבי פנחס דריש
הפלתם עלצמיוכם שמקודם היו משתמשין ברוח הקדש ועתה גרשו שאמ' הכה
אנכי שולך מלאך ועתה מוטעם בעצם אומרו הכה אנכי ולא קאמר הכה לרמז
הכה מתחלה הכה אנכי בעצמי המכהיג לכם אבל עתה שאינכם ראוי שולך
מלאך ועת' מובן תיבת לפניך דהיינו שכב' מקודם היו משתמשין ברוח הקדש
בעבד המולך הפנח ככני רבו ועתה שאין להם זכות ישתמשו במלאך והיינו

דרוש רביעי להספר

עו והדר לבושה כל מחן שכן של צדיקים מתוקן להם לעתיד לבא
וכראה להם ה"ה עד שהם בעה' מתן שכן מהו עתיד ליתן להם
לעתיד לבא וגפמש שבעה והם ישנים אמר ר' אעזר משל לסעודה שעשה
המלך ויסן את האורות והראה להם מה שהם אוכלים ושוחים ושבעה
נפש וישנו להם כך ה"ה מראה להם לצדיקים עד שהם בעה' מתן שכן
מה שהוא עתיד ליתן להם לעתיד לבא והם ישנים שנאמר כי עתה שבכתי
ואשקוט

מזל שון
והדר לבוש

ואשקוט הו' בשעה סלוקן של צדיקים ה"ה מראה להם מחן שכן כד דמך
ר' אבא אחזו ליה תלת עשר נהרי אפרסמון אמר להון אלין דמן אפרו לה
דידך אמר אלין דאבהוואני אמרתי לרוק ינעתי לחזו והבל כחי כליחי אכן
משפטי אתה :

אחר שחיי העה' וחי הע"ה הכה הכס שתי צרות ככית לחת האחת
הטובה וקרובה אל הנפש והאחת קרובה אל הגוף הכה האיש
הכלבב יעשה עיקר ממה שהוא עיקר להקדי' תועלי הנפש על תועלי הגוף
הקודם הוא מבוחר היות החיים הנפשתי והגופתיים כשתי צרות שונאות זו לזו
והם רחוקות זו מזו כי האחת אהבה במענוגות כפי אדם שדה ושדתי ל' זכות
בטן ולכפיל ירך ללכת אחרי הכל הכלים הכלי העה' כי תאזה הס לעפר
ואחריתה מרה כלענה אשר על כן אמר משה אדוננו ע"ה במשנה תורה כל פ' כל סע' ש'
המצוה אשר לכני מזוך היום תשמרון * ולבא עד תכונתו ראוי לדרקק וסממכיס'
ראשונה למה מדבר חזיו כלסון יחיד במה שאמר אשר לכני מזוך וחזיו
כלסון רבים באומרו תשמרון לעשות וכו' וי' וראשית וכו' ואחר כך חוזר לדבר
כלסון יחיד וזכרת וכו' ועוד קשה למה נקט קרא שלשה חלוקות ורביתם
ובאתם וירשתם הלא דבר הוא * גם למה אמר כל המצוה ולא אמר המצוה
דיבוא דכל למה * וגם לא אמר כל המצות * גם ככין פקוק הבא לחינו
שאומר וזכרת את כל הדרך וכו' * הכונה הוא עם מה שאמרנו שההירס
אדון הכביאים יעשו עיקר ממה שהוא עיקר שהוא חיי הע"ה וזה שאמר
כל המצוה אשר לכני מצוה היום רונה לומר חייני בא לזוונתך שתקיים מצות
ה' כי כבר אתה מצוה ועוטר ממתן תורה וגם לפי זה היה מצוה להם בכל
המצות אלא שהוא מצוה להם שיהיו עבדים לה' על מנת לקבל פרס בעולם
שכלו טוב וזש תשמרון לעשו' למען תחיון חיי הע"ה ולהיות שאין יחיד יכול
לשמור כל התורה כי לפיכך הרבה להם תורה ומצות כדי שכל אחד יחזיק
במצוה אחת לכן אמר תשמרון בין כלם למען תחיון רק חיי מצוה לכל אחד
שיהיה מצותי זאת נגד עיניו שתעשו עיקר מחיי הע"ה למען תחיון * אמנם
תועלת העה' הנמשך לכם אשר מתחלקי לג' חלקים והם בני חיי ומזוני אשר
בנגד הכנים אמר ורביתם * ובנגד החיים אמר ובאתם שתזכו לבא אל ה'
ובנגד מזוני אמר שתם את הארץ שהיא ירושת שדות וככנס זה יהי בעבוד
השבעה ולא בחלוק וזכותכם באופן שתיבת ורביתם וכו' חוזר אל סוף הפסוק
שאמר אשר נשבעו וכו' ולכן אומ' וזכרת את כל הדרך הכה הוא מביא ראיה
לדבריו היות תענוגי העה' נגדי' כי זכור תזכור את כל הדרך אשר הולכיך
ה' אליך הוא בעצמו וככסודו ואיננו מועט אלא זה ארבעים שנה * או
אפשר שיאמר עם מה שאמרו חז"ל אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעי'
שנה וזש זה ארבעים ירצה כי לזה היה המקפר ארבעים מלבד טענת יום
שפתי אדם קודם סוף זמני האו' וכו' וכו' לטעם

לשנה כמדוע כל המספר הזה למען ענתך לכתך לדעת וכו' ר"ל שתהיה מורגל בעיניו וזו התשמוור מזותיו אם לא ירצ' בזה תלמי שמירת המצו ואמר עוד כי בעבור זאת האכיל' את המן אשר לא ידעו הם ולא אבותיהם להודיע כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כדו שיעשו עיקר ממנו כי אם על כל מוצא פי ה' יחיה האדם החיים הנצחיים * ואפשר כי לזה כפל תיבת יחיה האדם כי רמו שהם שתי בחינות כי מה שאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם הוא אפילו חיי העולם הזה והמן יוכיח כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם חיי הע"ב שהם העיקריים * או יאמר כי לא תאמר כי זה וזה גורם הלחם ממוצא פי ה' אלא מוצא פי ה' גורם שיחיה ולא הלחם וראו לדבר כי הרי ארבעים שנה וירעיבך ויאכילך את המן וכו' ולזה כיים דבריו ואמר וידעת עם לבדך הם שמי לכבות יצהר כי כאשר ייהר איש את בנו ר"ל כמו שהאיש את בנו כשמהה אותו הוא ממש מרגיש בהכאות וראיה לדבר שהוא משטים אותו עתה אכה אותך כמה פעמים קודם שיכה אותו וזה רמו באומרו ייקר לשון עתיד ולא אמר מיקר בהווה כן כב' ה'אלהיך על דרך עמו אכני בצרה הוא מרגיש בפורענותם ויותר מהאב את בנו כי הוא יתברך כשהוא מייקרך הוא במדרגת ההשגחה אשר יטעם האיש את בנו ועם שהוא איש בשר ודם לא תאמר דיו לבס שיהיה בהקש לעבד אלא רחמן יותר כאמור לכן מצוה ושמרת את מצותה' אלהיך ללכת בדרכיו באהב' הטוב במה שהוא טוב וכל התענוגים אשר יתן לך כמו שאמר בפקוקים כי ה' אלהיך מביאך וכו' עד קוף כל זה למען הקיאת השכוע' אשר נשבע לאבותיך וכו' באופן שיעשה האדם הוא מהע"ב אשר השגתו הוא נגדו לתענוגי העה' ולכ"א רוד המלך ע"ה מי גבר יחיה ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול בלה יאמר על פי דרכנו כי מי גבר יחיה בחיי העולם הבא ולא יראה מות בעולם הזה ביקורים ובעינוי הגוף שימלט נפשו מיד שאול בלה שאם אדם מאלף יחיה אפילו שלא יראה מות כנוכ' יהיה פעם אחת ביובל * ואמנם שימלט נפשו מיד שאול נכשנו מיד שאול בלה זה לא יתכן כי הם שתי צרות כהל' או יאמר ימלט נפשו וכו' כי טוב לו עינוי הגוף בעה' כי הוא זמן מוגבל * ובוה ימלט נפשו מיד שאול שהוא בלה לעד כי גיהנם בלה והם אינם כלים אמנם חזל דרשו כפוק זה על פקוק ויקרבו ימי ישראל למות אמ' הה"ד מי גבר יחיה ולא ירא' מות מי גבר באברהם שהצילו מכבשן האש וכתוב ויגוע וימ' אברהם מי גבר כיצחק שפלט צוארו על גבי המזבח וכתוב ביה לא ידעתי יום מותי מי גבר כיעקב שנתפגש עם המלאך וכתוב ויגוע ימי ישראל על המלאך וכתוב ויגוע ימי ישראל על המלאך * ולבא עד תוכנתו ראוי לעורר ראשונה למה דרשו חכמינו אל פקוק זה בשלשה אבות הנזכרים ולא הניחו הפקוק כפשוטו כמו שפירשנו לעיל * או ידרשנו בכל הקדושים משה ואהרן ונולתם * גם מה ראוי על כפ' בפקוק ויקרבו ימי ישראל למות וגו' ולא יכיא על זה בפקוק ויכל יעקב

מי גבר יחי' והנמשכים

חזל מי גבר באברהם

לצות את בניו ויגועו ואהבך הן אמות לזה אנו יכולים לומר כי הביא זה הפקוק שהוכיח בו מיתה כפי עוד צריך לשום שכל למה ביצחק אומר וכתוב ביה מה שאינו אומר כן באברהם וביעקב אלא וכתוב ואינו אומר וכתוב ביה * **חביאור** לעד כי הכה לחזל הוקשה מה ראה תורתנו הקדוש להזכיר באין ישראל מה שלא הזכיר כן בתחלת הפרשה שאנו יוחי יעקב ויהי ימי יעקב הלא דבר הוא לכן אמ' הה"ד מי גבר יחיה ר"ל בזה הפ' יוכן שינוי זה כי הקשו הם אל כפל יחיה ולא יראה מות וצונו לטעום תיבת יחיה כמין חומר אשר לא נטעם במה שפורש בפקוק כי אם לפי דרכם אל ואמר מי גבר באברהם יחיה ממש שכבר היה מת בכבשן האש ותחית המתים נעשה בו זש שהצילו מכבשן האש ועכ"ל ולא יראה מות דכתוב ויגוע וימות אברהם וכמו כן מי גבר כיצחק שכבר היה מת במה שפלט על גבי המזבח וכפרט למדרש שאומר שפרחה נשמתו וחזרה אליו וכתוב ביה לא ידעתי יום מותי אמר וכתוב ביה כי הוא בפיו הזכיר המיתה מה שאינו כן בשני אבות ויקרבו וכו' וכן ויגוע וכו' הם דברי תורתנו וכמו כן מי גבר כיעקב שנתפגש עם המלאך אשר משרתו יתבר' אש להט והוצל וכתוב ויקרבו ימי ישראל למות הרי כי בזה מתורץ שזכר שם ישראל לרמוז על מה שנקרא שמו שהוא כי שרית עם שמים ותוכל וזש ויקרבו ימי ישראל ירצה אע"פ שהיה ישר' אין שלטון ביום המות והוא ענין רכון ואמיתי וכן אמ' דהע"ה ממתים ירך' המתי' מחלד' חלקם בחיים וכו' יאמר מכוון לפי דרושנו ולבא עד תוכנתו הביא מפ' שמרני באישון בת עין בצל כנפך תהיירני הכה כשא משלו באישון בת עין כי כמו שהאישון עם הייתה שחורה והיותר קטנה שבעין היא המאירה לאדם והוא דבר פלא מאתו ית' כן ישמרהו ויבצל ככפיו יקתיררו שיהיה לכפי אויבו ולא יראה אותו ואמר מכפי רשעים זו שריו והפילונו יעשה ה' נס כי אויבי כנפט ר"ל מלב ומנפש יקיפו עלי באופן שיהיה דבר חוץ מהטבע כמו האישון בת עין או יאמר כי מהרשעי' אינו מפחד מהם רק מהעונות הגורמי' שהם אויבי הכנפ' זש אויבי כנפט יקיפו עלי הרשעים הכז' או יאמר כי הרשעי' הנזכ' הם לנקה טענה להקיף עלי מאויבי כנפט שהם העומו' כאמ' או יאמר כשהוא יתברך יקתיררו בכל כנפיו כל האויבים יחשב לו כנפט אחד זש אויבי כנפט הם יקיפו עלי ועד זה אינו אומר בפקוק אמירה לה' כי גאה גאה קום ורוכבו רמה בים כי כולם חשבים כסוף אחד ורכבו ואמר חלכמו קגרו כי הרשעים חלו חלכמו אשר קגרו בביתם מאלב הארץ הוא גרם שפימו דברו בגאות' או יאמר כי לא הרשעים אשר הם מקיפים עלי באומנם כי להיות שחטאתי כמו שהמוזר הזה פירשנו על עון בת שבע חלכמו קגרו אינם רואים מום שם שהם הרשעים גמורים יום להם מלב זעוב הארץ ולכן פיימו דברו בגאות' או יאמר חלכמו קגרו כי כל מיטב אשר קגרו באזרותיה' כיון שפימו דברו בגאות' אשרנו

ממתים ירך' והנמשכים

חזל מי גבר באברהם

אשורנו אבינו בועד אשורנו ולא קרוב עתה קבוצו הא כיצד כי עיניה ישינתו
לנטות בארץ באופן שכשפימו דברו בגאון אינו מפחד מהם כי אשורנו עתה
תכף מפלטינו אמנם כשדמינו באריה יכסוף לטרוף טרף וככפיר שהוא קטן
כך יושב כמכתרים קומה ברחמיך ה' קדמה פניו ר' אס אמי חייב יסורים
מאי זה עון תקדים לייקר לי מידך שאתה רחמן ובוה הכריעהו לרשע הזה
לכף חובה וזם פלטה נפשי מרשע חרבך שהוא חרבך שבו אתה רודה את
עולמך כי יותר טוב לי היות מכתו מידך זם ממותים ר' עה היתרון יותר טוב
מה מותים אכזבים הרשעים האל ואשר תחייבם הם מותים ידך ה' שאתה רחמן
מהם ועוד ב' שאהיה ממתי מחלד ר' בדרך העולם ולא אמות מיתה משונה
וזאת שאתה רוצה לשלם להם איזה טוב שעשו בעהז ולכן תגלגל חובתי עי'
חייבי כמותם תן להם חלקם בחיי העהז ופונק שאתה צפנת ליראיך תמלא
בטנם וכו' ואני בצדק אחזה פניך וכו' או יאמר ממותים ידך ה' ר' אינו חפץ
להכות הרשעים האלה כידי לא בידך תהרוג אותם ויהיו ממתי מחלד כמנהג
העולם ובוה יקחו חלקם בחיים וכו' וזאת לא היה טוב לך דוד שתעשה מזות
ביעור הרשעים אמר אני בצדק אחזה פניך וכו' אמנם לפי דרושינו יאמר בא'
משתו כמות הא' שמדבר ברשעים ואמר שיגלהו מהרשעים שהם ידו שכם
רודה את העול וקרא אותם מותים כי מחייבם קרואים מותים זם ממותי מחלד
כי מהיות' בזה העולם הם מותים ואמר שיקחו חלקם בזה העולם ולהיו שחיי
העהז מתחלקת בכי חיי ומוזני כנגד חיי אמר חלקם בחיי וכנגד המוות
א' וצפונק תמלא בטנם וכנגד הבני' אמר ישבעו בנים וכו' אמנם אני חפץ יותר
בטוב העהז זם אני בצדק אחזה פניך ואיני שבע באכילה ושתייה לא בהקיץ
כי מעול לא ישתויות משייתין נשמו כי השיטעם מית' וזה התמונתך ר' אני
בוה מתנהג במדותיך ודומה לך או ידבר בדריקים והיה מתפלל דוד שיהיה
מהמתים מידו יתברך הם הדריקי' שהם מותים מחלד מעהז לבד אמנ' חלקם
בחיי הנצחיים או יר' ממותי מחלד כי הם בזה העולם מותים מחלדה שקובלים
יקורים וכל חלקם בחיים הנצחיים כאמור וישבעו בנים שיהיו דריקים
כמותם והבנים הנזכרי' הניחו יתרם שאת שלהם לעוללהם כי בזה הם
שלטה דורות על דרך לא ימושו מפיד כן אהיה אני בצדק אחזה פניך
ואשבע' שם בהקיץ תמונתך כי עין בעין אביט תמונתך והנה אלז כי בזכות
הקיניו משכתו בלמוד התורה בעהז אשבע' מתמונתך ובית' בהקיץ היא בית'
בעבור והוא נכון באופן שיעקר מה שיעשה האדם הוא מהדברים השכליי'
וכן אמר שהעה' יש רעה חולה ראיתי תחת השמש ר' כי הוא ידוע מה'
שאלז ב'קה כי יש שטן שמו רעה חולה עד ראו כי רעה נגד פניכם והיא
חולה מחליאה לאדם שאינו מניח לאכול ולראות טובה בכל עמלו'
ולזא שהעה' יש רעה חולה ואני ראיתי אותה תחת השמש ומה היא העושר
שמור

יש רעה חולה
שכח שבים

שמור ירז' שיהיה העושר שמור לבעליו לרעתו שהבעלים בעצמם יאמרו אנו
שומרים אותו לרעתם כמשל שאומרים ככף לבן ליום שחור ועתה פיר' ואמר
דברי בעל המעות ואמר ואבר בעל המעות הנו' העושר יהיה ר' עם היותו
קיים ותיבת ההוא דייקא בעיני רע שיקרה לו מקרה וענין רע זהו דרך א'
גם כן יש דרך אחר שאעפי' שאין לו בן והוליד בן שאומר שרונה לשמור לבנו
אחריו ואין בידו מאומה לא מהענין רע המ' ולא הולדת בן לא שהוא מזייר
בדעתו עכ' הוא ודאי לרעתו כי כאשר יצא מבטן אמו ערום כן ישוב ללכת
כשבא מאומ' לא ישא בעמלו שיונך בידו וגם זו רעה חולה ר' כי שמה תאמ'
כיון שהרעה חולה היא הגורמת אין לו תקנה אחרת וגם זו רעה חולה כל
עומת שבא כן ילך ומה יתרון לו תדע אחיה דבר הוא יתרון לו שיעמול לרוח
ה' א' שלמות רוחו וכפשו' או יאמר ומה יתרון יהיה לו שיעמול לרוח בלי
תועלת גם ימיו כחשך יאכל וכו' או יאמ' יש רעה חולה ראיתי תחת השמש
עושר שמור לבעליו ר' כי ודאי עושר שהוא שמור ואינו נהנה ממנו אינו שלו
אלא לבעליו המתוקן לו כי יבין לעובד לאחרים חילו זה ודאי לרעתו הוא ולא
לטובתו או יאמר עושר שמור לבעליו לרעתו ר' כי כל ימיו הרעה אשר לו
יהיה עשורו שמור ולא ישאר מאומה בידו ליום טובה זם ואבר העושר וגו'
והוליד בן ואין בידו מאומה כי אחר שאבר העושר ההוא בענין רע שהיה
עצב ויראה ביום שמחתו אשר הוליד בן ואין בידו מאומ' לשמוח ביום שמחת
לבו הרי כלן ההוא בר עת הגוף גם בשלמות נפשי אמר כאשר יצא מבטן
אמו ערום ישוב ללכת כשבא ר' כשבא תכף עושה הליכתו עד כי הולך
האדם וגו' ומאומה לא ישא מוכיות זם בעמלו שיונך בידו כי אס היה מתן
גדקה בממונו היה מוליך בידו כל עמלו וגם זו רעה חולה כי כל עומת שבא
כן ילך בלי יתרון אמנם יש רעה גדולה הימנה אשר בערכה אמר וגם זו
מכלל דאיכא אחריתי כי זו אינה כ' כיון שהכל עושה בשוה לגופו ולנפשו
כי כל ימיו מכאובים זם ומה יתרון לן ר' מה יתרון עושה לו לגופו שיעמול
לרוח כי הרי כל יתרון כחשך יאכל ובעם הרבה וחוליו וקצף ר' הרי הקיש
חוליו בגופו לחוליו נפשו שהוא קצף לה' לכ' וגם זו רעה חולה אמנם הנה
אשר ראיתי אני טוב שבחרתי וזאת המדה לעצמי ולכ' תיבת אני טוב אשר
יפה כי הוא טוב לכפשי ויפה לגוף לאכול ולשתות ולר' וזאת טובה בכל עמלו
כי אפי' באכילתו ושתייתו יראה טובת העהז זם שיעמול תחת כי אפי' בעמלו
שיעמול תחת השמש שהם הדברים החומריים באכילה ושתייה יראה טובת
העהז וכש' בדברים שהם למעלה מהשמש הא' כיצד מקפר ימי חיינו אשר נתן
לו האל' יר' יהיה הוא חלקו בין בדברים החומריים בין ברוחניים עד מש' אל
מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים ועתה אומר גם כל האדם מדבר
בענין אחר כי עד עתה דבר בחלוקה היותר מסובח' כאשר בחרה לעצמו
מד א' I 44 כמו

כמו שאמרתי שבוין באומ' אשר ראיתי אני טוב כי היתה לראות טובה בכל
 עמלו הוא דבר בולל לכלא גם כל האדם ר' גם חלוקה זו עם שאינה כל כך
 משוּבחת והיא יותר מנויה לכא כל האדם אשר נתן לו האדם עשר וכרכים
 והשליטו לאכול ממנו ולשאת את חלקו ולסמוח בעמלו הנה זו מתת לאלדים
 היא כי לא הרבה יזכור את ימי חייו כמו החלוקה הראשו' כי האלדים מענה
 בשמחת לבו לא כן החלוקה הקודמת שהיא ראות טובה בכל עמלו כי כולו
 שמור לעולם שכולו טוב ואחר שדבר בג' חלוקות הא' הוא חלוקת רעה חולה
 שאינה כ' כמו שפי' בהיות שעושה הכל שיהי עני' העה' והע' דבר בחלוקה
 המשוכחת אשר בחר לעצמו כנו' ואחר דבר בחלוקה הכללית ועתה אמר יש
 רעה אשר ראיתי תחת השמש ר' אינה זו כמו הרעה הנ' שהוא שטן או ככב
 שחולה היא על האדם והיא הגורמת אומ' מדבר ברעה אחרת אשר ראיתי
 תחת השמש ורבה היא על האדם כי בכחירתו הוא עושה ז' ורבה היא
 להיות מוטלת על האדם איש אשר יתן לו האלדים עושר וגומ' ואינו חסר
 לכפשו וכו' וקוף קוף איש ככרי יאכלנו זה הכל רוצה לומר שאיש ככרי יאכלנו
 וחול' רע הוא ר' כמה שלא חסר לכפשו כי אם יוליד איש מאה ושנים רבות
 וגו' ונפשו לא תשבע מן הטובה וגם קבורה לא היתה לו בחיים חייתו לזכות
 שהוא הולך למקום עבר וגומ' אמרתי טוב ממנו הנפל כי בהבל בא ובחשך
 ילך לא כן הרעה הנ' כי כל עומת שבא כן ילך אבל זו יש לו תוכפת רעה כי
 בהבל בא ובחשך ילך ובחשך שמו יוכסה וזה שאמר גם שמש לא ראה ולא
 ידע נחת לזה מזה כי זה בא בהבל והלך בהבל וזה בא בהבל והולך בחשך
 הרי מצינו כי עיקר מה שזריך לעשות האדם עיקר הוא מחיי' העה' כמו
 שהבאתי ראיה מכל הפקוקים הנזכרים וגם מהמאמר שהצעת יתבא' ראיה
 ענומה לכונתו ולכא עד תכונתו אעורר קצת הפקות ראשונ' מה קשה שאמ'
 כתי' עוהדר' עוד קשה כי לפי הנראה כל דרושו בקיפיה דקרא בותשחך
 ליום אחרון ולא הזכירו ברבה כי אם עו' והדר לבושה נראה שתחלת הפ'
 דורש ולפי הנראה לא דרש שום דבר בו הלא דבר הוא * גם נבין כונת רבי
 אלעזר ולמה הביא משל גם נבין ענין רבי אבהו מה היה תמוהתו שאין דאבהו
 הביאור הוא כי המאמר הזה הוא על פקוק ויגע וימת אברה' בשיבה
 טובה וזן ושבע וכו' כמו שתראו ברבה * והנה הקשו חז'ל
 קושיא ענומה בפקוק ותרו' אותה כמה שאמר כתיב וכו' והקושיא היא כי
 אחר שאמר בשיבה טובה שהיא מדרג' גדולה מהזקן מה אומר זקן גם הקשו
 כי מה אומר הכתוב שהיה שבע כנראה אינו שלמות הטביעה לאיש זריק
 כאברהם לכן אמרו ז'ל כתיב עו' והדר לבושה כי בזה תרזו קושיא ראשונה
 כי באברהם אשר עבד בתורה נמצא הדר בשיבה אשר היא הודה והדרה
 גם עו' כי לא היה חלוט כשב אלף עדין בכחו אשר זה רמו' הכתוב באומ'
 זקן

זקן ירצה כי עם שמת בשיבה בערך כחו וגבורתו היה זקן הרי עו' והדר
 לבושה מוכן ולקושיא שניה שהקשתי אומרנו ושבע בא בע' והודיע כי אינו
 מדבר בשביעת העה' ותענוגי בני אדם רק במתן שכר הזדקקים ז' כל מתן
 שברן של זדקקים מתוקן להם לעתיד לכא כי אינם חפזים בשכר העה' וגם
 אמר מתוקן כי עם שהוא ית' יש יכול' בידו אחר המות לית' לאיש מתן שכרו
 ברגע אחד עם כל זה הוא מתקן להם קודם שימותו כדי שיראה להם עד
 שהם בעז' מהו עתיד ליתן להם וכו' לא ירגישו המיתה אלא כשינה ז'ם
 ונפשו שבעה והם ישנים ז'ם ותשחק ליום אחרון הוא יום המות והנה רבי
 אלעזר בא להוסיף על ענין ראשון שאינו ראית כך וכך אתן לך כדי שיעיר א'
 אלא ממשות הדברים ולכן הביא משל לקעודה שעשה אותה המלך וכו'
 והראה להם מה שהם ר' אותם המאכלים ענמם שהם אוכלים וכו' כך הב'ה
 מראה להם שהוא עתיד ר' הענין בעצמו ומחמת הראיה בעצמה הם ישנו'
 בדמות המשל שהביא הוי בשעת קלוקן ר' כי קלוקן מן העולם הזה הוא
 הראיה כנו' לא כן לפירוט הא' באופן שהשינה היא המיתה בעצמה כאמר
 ואמ' שאמר כי עתה שכבתי בפירוש זה ולא הביאו למעלה כי לפי פירוש
 זה שהוא בשעת קלוקן הוא מדויק בעצם שאמר כי עתה שכבתי רוצה לומר
 בשעה זו ששכבתי ישבתי לא כן לפירוש ראשון כנו' וכמו כן הביא ענין רבי
 אבהו דומה לזה שהראו לו יג' נהרי אפרקמון אומ' כי להיות שרבי אבהו היה
 בין המלכים וכלי הפק שהיה גומל חסד ואפרקמון הוא היותר עידון של
 מלכים לכן הראו לו אפרקמון לכן אמר אלין דמאן ר' מה נשתנה זה אמרו
 ליה אלין דידך ר' לך נאה דבר זה שאתה ידעת מעלתו אמר אלין דאבהו
 ר' להיות אבהו ואמי אמרתי לריק יגעתי בשרת מלכים כי אדרכא לקחתי
 שררה לא חשבתי יהיה לי שכר בדבר זה לתהו והבל הם תועלי העה' כחי
 כליתי אכן משפטו את ה' היודע תעלמות ופורע מדה כנגד מדה ופעולתי
 את אלהי שראה פעולותיו הטובים אשר היה עושה בלי הפק עם המלכים
 בתועלת ישראל * הרי מכל המוכר כי עיקר מה שיעשה האד' להכין זדה
 לדרכו לעולם שכולו טוב *

דרוש חמישי להספר

סדרשתי בכטירת התלמיד נכון וחכם כה' משה דיין נ"ע

מזל אחרי
 מות חכי בני
 אהרן אף
 לזאת יחד

אחרי מות שני בני אהרן ר' אחא ור' זעיר פתח אף לזאת יחדר לבי ויתר
 מסקומו מהו ויתר קפץ כמדא' לנתר בהם על הארץ אשר הב'ה לא
 יחיו בניו של אהרן דומי' למטהו שנכנס יבש ויצא לח' טיטוס הרשע נכנס
 מד ב 2 44 לבית

לביח קרשי הקדשים וחרבו שלופה ביהו גוררת את המרוכת ויצאת חרבו
מלאה דם נכנס בשלום ויצא בשלום ובניו של אהרן נכנסו להקריבו ויצאו
שרופים ההד אחרי מות שני בני אהרן וגו' ר' ברכיה פתחגם ענוש לצדיק
לא טוב אמר הבה אעז' שענשתי את אהרן ולקחתי שני בניו ממנו לא טוב
אלא להכות נדיבים על יושר ההד אחרי מות שני בני אהרן :

אם יקר בעיני ה' ועבדיו המותה לחקידיו היא המיתה הטבעי גם ימלאו
ימי חלדם * הנה כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' כמו
חלב ודם יבזה נבין הקינה שאמר דוד על אבנר ויקוץ דוד אל אבנר
ויאמר הכמות ככל ימות אבנר וגו' אשר ראו לדקדק דתיבת ויאמר מיתרת
עוד צריך להבין כי כבר הפ' לעיל מספרה כי אמר דוד ליואב קרעו בגדיכם
וגו' וגם שנשא המלך את קולו ויבך אל קבר אבנר ויבכו כל העם וליעריבינהו
וליתנהו הם היו כביה א' ואם הם שנים כי כן כתיב וימסו כל העם מה עור
ללא כח בב' בכיות ולמה בתחלה אומר אל קבר אבנר וכאן אומר עליו וגם
למה בראשונה המלך והעם ככו וכאן לא הזכיר שבכה המלך * עוד אמרו
הכמות ככל ימות אבנר מת מבעי ליה * גם מה כונת אומ' ידיך לא אקורות
וגו' עוד אמרו בפ' שאחר זה וישבע דוד לאמר דלא שייך לאמר לאחרי *
עוד דקדוקים אחרים יובנו על פי דרושנו * והענין הוא כי היה אבנר ראוי
לבכות עליו מכ' דדים הא' מ'ד הוק המגיע אל כללות העם כי מפני הרעה
כאסף הצדיק ולהורות כל זה ליואב היות אבנר צדיק כדינו כדחז' ואין לו
חטא משפט מות כזה ויאמר דוד אל יואב ואל כל העם אשר אתו אעפ' שהוא
הרגו וגם ההולכים אתו כשמעם אליו שיקרעו בגדיהם וחגרו שקים לפני
אבנר כי הודע להם כאמרה כי אשמים הם לפניו ולזה המלך לא רצה ללכת
עמם רק אחרי המטה כדבר הכוגע אליו ואוהבהו ואמרו אחריו ולא אמר
אחר המטה מכל לומר שמכאן הוסיאו חז' שהיה הולך מבין האנשים לבין
הנשים למען יתפרקם גם ש' הנשים כי לא מלכו בהרג אבנר ולכן תיבת אחר
שהוא מופלג ולאחר קמוץ כידוע ואחר שעתה היתה הקפדה דחיי כמו שאמ'
אין צריך קינות רק תכף וייכרו את אבנר אחר הקבורה יען שאפילו קודם
שנקבר הצדיק מגין כדחז' ותמות עם מרים ותקבר עם ואח' ולא היה מיס
לעדה וישא את קולו בבכי המלך אל קבר אבנר כלומר שאינו הכביה עתה
מזד המות רק מזד חקרן העושה אל החיים ויבכו כל העם אבל אח' וישא
קינתו כדי לעורר בכי מזד עגמת נפש אשר מזד המת שמת במיתה רעה
וז' ויקוץ המלך אל אבנר ובלי כפס כדר קינות ערוכות ככעיים ומירו' ישראל
אעפ' שלא כפרס הכתיב ואח' לפי שלא יאמר אומר שלא ימות וגו' ויאמר
ח' לילה חז' יעלה על לב שום אדם שיש בלבו עליו הא' מזד עמטה וחברתו
טהרה

קינת דוד
על אבנר

טהרה כי זה מוכרח במעשיו היה כי רודף הוא כדחז' וז' כמדבר שני אין
לי עליו משטמה מזד זה כי ידיך לא אקורות וכדל' אין לך אשם וגם ח' לא
חשדתך כמה שבאת לי כמו שאמר יואב כי לפתותך בא לדעת את מוצאך
ואת מוכאך כדי לתפסני ח' כי רגליך לא לנחושתיים הוגשו ואינו אלא מפני
עין הדור כמו שפי' הראש' כנסול לפני בני עולה כפלת * ולע' יאמ' מה חז'ל
שמיחה א' למה נענש לפי שעכב מלכות בית דוד וזה יאמ' כנסול לפני בני
עולה כי כמו שפ' לית לפני בני עולה הוא בעבור המלכות כן אתה כפלת כי
עכבת המלכות בעולה כי כבר ידעת היות שלי יאויאמר כי כנסול לפני בני
עולה ההורגים בלי אשם כן כפלת אתה כי אין לך אשם רק הם בעלי בחיר
בני עולה הרגו ויפא כל העם כיון שראו את תום לבבו להבר' את דוד לחם
כי מתחלה רצו להברותו ומזד שראו היותו ענב עליו לא הביאו כי אם לחם
לבד ולא מטעמי מלכים * וישבע דוד לאמר הכונה כי חשש דוד כן יכתהו
אותו לאכול ע' קרוב לדוד לכן קפץ וכשבע שבועה לבל יהיה להם פתחון פה
לאמר לו עוד והוא שקלל את עצמו שכה יעשה חלדים שימות מיתת אבנר *
ועוד יהיה לו רעה גדולה מאבנר כי קרע הזה יהיה תוספת על הרעות
שתמצאו לו אם יאכל עד בא השמש וכוה שתקן מלסרכו כי המסרב כוה
אויב את המלך * ואויאמר לאמר לדורות שאם רוא' אדם שיצרו מתגבר עליו
להכשילו ישבע כמו שאמר דוד במקו' אחר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי
צדקך הנה אז וכל העם הכירו את דוד כי חקיד הוא ויטב בעיניה חקידותו
ואשכיהו שתוכו כדברו בכל אשר ע' המלך בעיני כל העם טוב כן טוב הוא
בלבבו שלם עם חלדיו וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית
את אבנר בן נר אבל עדין צריכים הם למודעי כי לא לבד היה עושה חלו
היגונו לבעבור ידעו כי לא מלכו היה הדב' שא' טגס מלכד זה ראוי להתעצב
מזד כי היום הזה ככל שר וגדול בישר' וז' ויאמר דוד ש' עבדיו הלל תדעו כי
שר וגדול כפל היום בישראל וכי תאמרו למה אינו נוקם נקמתו ואנכי היום
רך וכו' או יאמר דרך הלצה כי הודיע לעבדיו הנגשים אליו ולא כפר לכל
ישראל כי אם בסוד שידעו כי שר כנגד יואב וגדול כנגד אבנר כפל היום
הזה בישראל כי עם שאכזבי היום רך ומשוח מלך וכו' ולא אוכל לנקום נקמתו
ישלם ה' לעושה הרע כרעתו הנה כמה קשה רע וומר המיתה משונה שעליה
ראוי לבבות על הנפטר הנזכר כי מת בשרפה וכמו שראינו הדבר בעצמו
כל מה שנעטער הכוכ' במיתת בני אהרן להיות עגמת נפש גדול כוה במיטב
וימיהם וכחיי אביה' כמו שדרשו חז' לפני ה' לפני ה' עקשה לפני ה' כפלים
מאביה' ולבא לא כונת המא' אעור קצת כפקות ראשונה מה הוקשה להם בפ'
שדרשו כן ומהיכן דרשו לא היה בני דומי' למטהו ודרש טיעוק כככ' וכו' שו'
כדרוש על פה גם מה כונת רבי ברכיה באומ' אעפ' שענשתי שני בני אהרן

תיבת

תיבת אעפי היכן היא באומרו גם ענוש עוד אומר ולקחתי דה' לל שלקחתי
כי זהו העונש בעצמו ולא יזדק ו'ו' העטף גם אומרו שני בכינו מכיכא למה לי
אמנם הנה חזל הוקטה כפ' הפרטה הקושיא שמקשים כל המפרשים שאומר
וידבר ה' אל משה וכו' ולא אמר לו כלום וחזל לתרץ זה הביאו משל לרופא
וכו' עוד הקשו אומ' וימותו דמיותר שכבר אמר אחרי מות וכו' עוד הקשו למה
לו לומר שני בני אהרן דה' לל אחרי מות נדב ואביהוא דבר ל אהרן אחיך וכו'
ומה השמיענו שהם בני אהרן והנה בפתיחה זו תרגו כל מה שדקדקתי כי
האל יתברך מדבר עם משה כמתאכח כב' ומצטער על מידת הדין שפגעה
בדוקים אלו וען כי הביכו בשעה מאד ואמ' מה שאמר בקפר איוב ברוח
הקדש כי משה כתבו ומובן עם הפסוקים הקודמי' מהפריס גדולתו ויתברך
עושה ב' הפכים בנושא אחד כמו שדרשו חזל כי בס' דין עמים וה' המטיר
על קדום ועמורה גופרית ואש וכו' יתן אוכל למכיר ל ישראל וכו' יגיד עליו
רעו יתברך היות ריע' ל ישראל ואזהב אותם אף לזאת בעצמו יחד לבי
ויתר ממקומו כי ראה ראיתי הפך זה כי הרי משה אהרן נכנס יבש וינאל לח
וכן טיטוס וכו' ובני אהרן הקרובים ל' ה' נטרפו וז' וידבר ה' א' משה אחרי
מות שני בני אהרן ולא אמר אחרי מות נדב ואביהוא כאלו מצטער כי המטה
הועיל וזכותו להוציא פרח במקום ההוא בעבור אהרן וכמו לא יצולו וכאומ'
בקרבתם לפני ה' וימותו רומז כי טיטוס שהיה מחרף ומגדף ככנס בשלום ואלו
בקרבתם שנכנסו להקריב וימותו הרי שמשתי בחינות אלו האל ית' מצטער
במיתת בני אהרן ולזה הוזכרה מיתתם פעמים בפסוק ומכל לו כי בפסוק יגיד
עליו רעו רומז כי יגיד עליו על אהרן שהוא ריע לאל ש' אהרן נפחר לכהן כי
זאת היתה נקיון המטה ובכיפיה דקרא שאומר מקנה אף על עולה רומז
שטיטוס שהקנה אף נגד אל עליון בחירופין וגדופין עולה שנכנס בשלום
וינאל בשלום והאף וחימה לא הפעילה פעולותיה אלא נגד במ אהרן זש אף
לזאת הנה יחד ל' כבי בדבר הזה ויתר מנד מקומו יתברך וז' ויתר ממקומו
ולכל הפי מובן פסוק הפרטה כמין חומר אבל ל' כי פי זה לא תירצנו מכיכא
למה לי מתורץ בפתיחה הרבי' באמו גם ענוש לזדק לא טוב כי הפ' הזה ק'
מאד כי פשיט' שלא טוב ענוש לזדק ולא להכו' נדיבי על יוסר והרלב' פי'
שהוא מקושר עם פסוק הקודם שאו' כעם לא בני' בן כהיל וממר למולדתו כי
לא יקבל מוקר' ולא די לו בזה אבל יהיה בוחר ברע וכל עוש' טוב רע בעיניו
עד שמעניש את הנדי' כי לא טוב הוא בעיניו וכן מכה נדיבי על יוסר' כי כל
עוש' טוב רע בעיניו וקש' ליערביהו קרא ותי' לא טוב בין הדקבי עוש' טוב
רע בעיניו איננו זודק אמר בכני אהרן מדב' שא' ה' עפי' שענשתי את אהרן
על הדין ועל האמת בעון העגל דכתיב ויאמ' להשמיר זה בלוי' כמים כדכתי'
ואשמיר פרוי ממעל ותפילתך עשתה פירות לבטל חצי הגורה ולקחתי ב' כנש

ממו

מומנו לא טוב לא להכות נדיבי על יוסר וז' וידבר ה' אל משה אחרי מות שני
בני אהרן שמקדמת דנא הם מתים בהיותם כני אהרן כי זה רמז בעל המא'
בתיבת ולקחתי שני בניו ממו עכו' בקרבתם לפני ה' שהוא על הקריבה
או על ההקרבה וימותו בעוכ' וגם הודיע בדבור זה למשה ולפי' ר' אחא כסל
לומר שהתרוץ הוא למה שלו ינאלו טרופים הוא כי וביכו בשעה מאד כי
בהקריבם מותו בעבור קרבתם לפני ה' הנה זה ראיה עזומה כמה קשה
פטירת בני אהרן לפני הק' להיות כשריפה כמו שאמרת' בן הוא מיתת
הבחור ועגמת נפש כפול ומכופל וכלי ספק כי מיתתו כפרתו ומכחל עדמו
ישקו'

דא ויחל משה ה' חמת מלך מלאכי מות מדבר במשה וכו' עין עליו
איני מאריך בקושיות כי על פי דרכנו יתבארו כלם והוא כי חזל דקדקו
בפסוק הפרטה דנקט ויחל ולא אמר ויתפלל משה עוד דקדקו
תיבת את פני ה' דה' ל' לומר ויחל משה אל ה' אלהיו עוד למה נקט שתי
שמות ה' אלהיו ויחל משה את פני ה' הוא מדת הרחמים מבעי ליה למימר
דלעת כואת צריך רחמים גדולי' וכולי' האי ואלו ינאלו ה' חמת מלך מלאכי
מות דקשיא בפסוק תיבת מלאכי מיותרת דה' לל חמת מלך מות שהחמה
מביאה מות ובודאי דהיינו ע' עבדיו ומשרתיו גם קשה למה נקט מלאכי
לשון רבים דבמלאך המות מספיק ואין צורך מלאכים הרבה עוד קשה
מאי יכפרנה דנקט ה' לל יכפרנה או יסירנה למה נקט לשון כפרה אכל
הפסוק כולו מדבר במשה והכונה במשל כאות שכמו שהחכם הרופא בשבא
לרפאת את החולה חוקר סיבת החולי מהיכן בא ובהבטל הסיבה תבטל
המקובב כמו בן משה הכיר וידע הקיב' עצמית מהיכן נתהוו אות' המלאכי
חבלה דהיינו מפני חמת העון וז' בעה' כשעשו ישראל אותו מעשה עלתה
חמתו של הק'ה ושלח מלאכי חבלה דהיינו כנגד הזביחה וההקטרה וכו'
כמשל חמשה כנגד חמשה עבירות שעשו ראובן שהעון בעצמו הוא עלה
בחימה וכן הם המלאכי חבלה שבאו לחבל את ישראל היו חמת מלך
מלאכי מות דהיינו מלאכי דנקט קרא כנגד המלאכי חבלה ששלח להם
מכוון כנגד העבירות שעשו וזה הענין הבין משה ז' מדבר במשה כלומר
שהשכיל לדע' ולהבין כי חמת מלך דהיינו העון אשר גרם לעלו' חמת המלך
היא היא המלאכי מות ולזה איש חכם זה משה יכפרנה ר' צריך להקיר
העון מישראל כשימחול להם העון ובהבטל העון אף כח ביד המלאכי לחבל
כי אין ערוד מומית אלא חטא ממית ומדויק דקאמו' איש חכם יכפר' דהיינו
מה שנקרא חכם עיר גבורים עלה חכם ויורד ענו מבטחה שכמו שעלה
למרום ולקח התורה דהיינו דבר שעין כל המלאכים עליה ולא החק עם
היותו איש כשר ודם כן עמד ולמד קניגוריא רומז משל' עוד בפרץ לפנאי
להשיב

חזל ויחל
חמה ה' ה'
חמת מלך
מלאכי וכו'

ב' שמות עוד ק' שבאן אומר בכלמינו כדמותינו ואח' אומר ויברא אלהים את האדם בצלמו אינו או' כדמותו ובכאן או' עשיה ואח' בריאה כל לו הדקדוק יתורגו בדבריה זל והוא שה' היה מתיעץ עם התור' אם יעשה את האדם עשיה שיהיה חי וקים באחד מצבא המרום עד ויעש אלהים את הרקיע וז' בעשה אדם וכו' העשיה יש בה שתיים או שיהיה קיים במין דהיינו בצלמינו בצלם אלהים וכו' ומשכ' כל בתורה רמ' אברים וטב' גידים כנגד מזות עשה ולא תעשה או יהיה עשיה להיות כדמותינו דומה בדנו' ממש באמר התורה לפניו רכ'ע האדם הזה שמו מוכיח עליו אשר מחומר קורן והנה הוא עם היותו קצר ימים עכ' וטבע רוגזו ובא ל'י חטא בהכרח כ' אס יאריך ימים הרבה ולא די שהוא חוטא כפי טע' אלא טלפעמים כוכף עוד ואס אין אתה מאריך אכך עמו ירצה עמו כפי ערכו תעריך חטאו ולא כפי ערכך תחשוב בטכבר לא בא לעולם שבין לילה יהיה ובין לילה יאכר תקף לזה אמ' ל' ה' ועל חכס בקראתי ארך אפיו רב חסד שאני מטה כלפי חסד וכוכס את העונות ומשליכס במזלות יס וטוב דכרתי שלא יתכן להיות האדם חי כדמותינו ולזה התחיל תקף לקבץ העבר מארבע פינות שהוא הכנה לענין המיתה כמו שהזכיר בסוף המאמר וכו' מוכן דק' אמ' ויברא אלהי את האדם בצלמו ולא אמ' כדמותו ומוכן טבעת היצירה הזכירה ' אלהי' ששתף מדת הרחמים להאריך אפיו עמו כמו שאמר התורה להיות מטה כלפי חסד עם האדם וכולי האי ואולי כדי שיוכל להתקיים כמו שאמרתי

סוף דבר בכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו

שמור כי זה כל האדם

בלע חמות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים כי הרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו:

ותהי השלמתו יום ב' לחדש ניסן שנת השס"ו

שניאות מי יבין

חיקון	מעוות	שורה	עמוד	דף
ה'לל	ה'ל	כו	ב	ג
וכי קודם	דקודם	כט	ב	ט
אמר	אמר	כז	ב	ז
אמר	אמר	כו	ט	ט
בכנים	בניהם	יד	ב	ב
א'ל'ל	א'ל'ל	ד	ב	כד
אמר	אמר	ה'	ב	כו
שראש	שנאשה	כח	ט	ט
	שפר נדפום בחאמר' ראס כחם	יא	ב	לא
פיין בתחומאס	חמבנין וכו'			
ס'ל' סאחר'ס	בפסוק הקודם	יב	א	אג
ס'ל'ל כשנכס' סדוהס ראית' ס'ל' ס'ל'ל כשנכס' ס'ל'ל לרעו	ס'ל'ל כשנכס' סדוהס ראית'	כז	א	גה
ס'ל' ספירוסיס	ס'ל' ספירוסיס	יב	ב	נט
ס'ל' סאס	ס'ל' סאס	כז	ב	ח
ס'ל' סס תפנו	ס'ל' סתופנו	ס	ב	חא
ס'ל' זר	ס'ל' זר	ז	ט	ט
ס'ל' סכוסה	ס'ל' סהכנס	יב	ב	סו
ס'ל' וסרשע	ס'ל' וסענין	כא	ב	פ
ס'ל' מאי אלא	ס'ל' אלא מאי אלא	יב	ב	פג
ס'ל' עיבת אלא	ס'ל' עיבת כי אלא	לג	ט	ט
ס'ל' כי כעס סוקקס	ס'ל' כי יאער כי הסביע נפס	ד	א	פח
ס'ל' סמביע	סוקקס			
ס'ל' וסאס סכר כעס ת'ק	כמ'ס ת'ק	יב	ב	קיו
ס'ל' דה'לל כל חכמו ל' או ויעס	כמלפס סמיטס וס'ני מיטס	כח	ב	קכח
ס'ל' כל חכס לב סייכא לסיטת כ'ס	ס'ל' כ'ט מתחלע			
ס'ל' קודס עוד דקדקו	ס'ל' ססני ס'י מוחלפות	כד וכס	ב	קלד
ס'ל' וס'ני סתקיס ס'י כ'ס קדס לכד	כתיב מונסאי	יב	ב	קלו
ס'ל' כתיב עונסו	ס'ל' עיין בפסוק	ד	ב	קמס
ס'ל' כפרסע	ס'ל' ועקורתך תלמדכו ענני ל'ס	יז	ב	קנו
ס'ל' ומקורתי פל'עדכו מ'ל	לעיער			

ספר בראשית

שופטים

כה ויעקב איש תם ויחסי אברהם בן נ' שנה והנמשכי שם שם
חט בן פורת יוסף והנמשכים יב עב

ספר שמות

א קיבת דוד על סאל ויסנתן קסה על
ג קיבת דוד על אבנר קעד עב

מלכים ב

ב ויהי המה סולמכים הלך קסג עב

ספר ויקרא

ישעיה

ט ותבא אש מלפני ה' והנמשכים קס עב

ספר דברים

ג אין כאל ימורון והנמשכים ט עב
י חסוכות קעשה זד עב
לך ויתעו ימי כבי אצל עשה קסג עב
ו כל המנוס והנמשכים קעא עב

שיר השירים

ו לא ידעתי כפשי שמתי קלו עב

קהלת

ז כל עשל אדם לפיהו פז עב
ו כי מה יתגר לחכס והנמש' קסו עב
ס יש רעה מולת והנמשכים קעב עב

קינות

ג מלקי ה' אשרתי והנמשכים קלו עב
ד וקרים משער שנתו והנמשכי קס עב

חכמים

חבקוק

ב תפלה לחכוק והנמשכים ז עב

זכריה

יא פתח לנכון חלתיך והנמש' קכח עב

חלים

לו בטח בם והנמשך ג עה
קוט טס אככי והנמשכים ז עב
כה מ. זה האיש ירא והנמשכים ט עב
יע כי שמרתי דרכי והנמשכים יט עב
קיו מומור הללו את ה' כל גוים כב עב
מה מומור מטביל סוד ידילות טה עב
קז מומור יאמור גאלוים טג עב
ק מומור לתודס טו עב
ט רכות עשית אתה פח עב ז עב

קלח מומור אודך בכל לבי זד עב
קוח יסוד יסרכי והנמשכים קכט עב
קיו אהבתי כי יזמח ה' והנמש' קל עב
קוט וימי עול לנכח והנמשכים קסא עב
קכב בדיק כתמר והנמשכים קסד א
קכג מומור ס רועי קסט עב
קכד מיי נכר ימים והנמשכים קעא עב
קכז עמיתים ידך והנמשכים קעב עב

משלי

יב לתאוס יבקס כפרד והנמש' פא עב
יג אשרי אדם שומע לי והנמשכי קלו עב
יד דרך עבד והנמשכים קסב עב
יז כי תשכח לתוס כב עב

מאמרי חזל

חזל אלאל חכוק הכבוא סיו פני
תה מתבסס בטלית א' ד עב
חזל בספרי מי גדול המליך סו
המולך ה עב
שני דרושים לברית מילה
חזל גדולה מילה סהיא שקולה וכו' ו עב
חזל בתקומו סאל אנריסם וכו' וכו'
חזל מאחר שחבב ה' את המילה סס סס
חזל בוד ה' ליריאיו איוה סו' טבלס
ספ' לאברהם וכו' ח עב
חזל חכמה היא המילה שכתב ה' יב עב
חזל גדולה מילה שכל וכיות ששמה
חזל משה לא תלו לו וכו' יג עב
חזל אלוהים היא העורל טו עב
חזל כעבדים בעדבר וגו' אר יודן
חזל סתאסס סוו וכו' יו עב
חזל אברהם עד סלא מנול סיה
חזל חסר ס' יח עב
חזל בכל יום ויום בופס יצר הרע
חזל לכהות את סכדיק יט עב

חזל וירא

מזל וירא ה' כי שפאל לאס רס'כן פתח
 כי שומע אל אבינוים
 דרושים ומאמרים לחורח
 במדרש שוחר טוב כני אס
 תקח אפרי אפר הנה לישראל
 אס וכיתקם וכו'
 מזל חלל מב כתובים א' או השמים
 שמים לה וא' חו לה' הארץ לו
 וישלח יעקב על אביים אשה וס'
 כתן קולו וגו' מדבר ב' ג' לט
 ד' אמון אמון התור אומ' וכו' עכ
 ומלכי ברוך וגו' אשה ונת בור
 בעננה פניך ויחלו וכו' סס
 בכל עני יסיה מותר כל הדכרי'
 שארם נושא ונותן בהם ד' ג' מו
 בתחומא ישסבר שאור גרם
 ישסכ כותן עכמו כחצור לשטוי מד
 בתחומא ויגס אליו יסודס אס
 סכתו בני אס ערפת לרעך וגו'
 כסגס סקס סכ' ליתן תור סס
 ומס עלה אל עלית למרום
 נתעלית
 וידבר אל הים את כל הדכרים
 בטכמי סל מלכי נהס ה' כה עז
 בתחומא ואלס השעפטיס אסס
 וסוון ס'ך מספס אהב וכו' חס
 בתחומא ואלס השעפטיס אסס
 חלך במספס ישמיד וכו' מט
 ויקחו לי תרומה אסס כי לקח
 טוב וכו' את מחקו וכו' נ
 ואתה סקרב סליך אשה לולו
 תורתך שפסועו וכו' ככ
 בתחומא כי תשא אשה סררך
 סין הסכה וכו' ככ

סאמרים לחיפה

מזל א' דים מוסב יחידים וגו' מהו
 אלדים וכו' כה
 ביבמות ס' הכעז כל יסר' סלין
 לו אשה וכו' כט

מזל הכס ילדס חלכה וגו' כתיב חיו
 בשמים לב מרפא
 מזל ויאמר אליו העבד ה' סר כנען
 בידו עאזכי מרעה וכו' עכ
 מזל אלדי אדוכי אברהם כתיב עבד
 משכיל ומסול ככין מביס
 מזל ויבא יעקב וגו' רס'כן סתק סיר
 למעלות אסס עיני סו

סאמרים לצדקה

מזל עתיד ה' כס לעשות כל
 ואברהם זקן כתי' עטרס
 מזל ואברהם זקן אורך ימים
 ואברהם זקן וגס עד זקסס
 בתחומא ואברהם זקן ה' סר
 אלדי גדלת
 מזל אס כסך תלוס סר' טוב אים
 חונן ומלוס
 מזל וזאת סתרומס בפסס ססניע
 זמנו סל יעקב ליפטר קרס עו
 ועסית את סקרהס וגו' סר
 יסכס עיני ס' עכ

דרושים ומאמרים להוראה

מזל בפסיקתא כוראות כדק וגו'
 כוראות שעפטיס עכמו עכס פ
 מזל לכל כיתת כן זוג וכו' פכ
 מזל ארבעה כריכים להולות סס
 מזל סין לים מנס סיסלמו לה' וכו' עכ
 מזל בולקוט השמים מספרים והלא
 סס בחקומס ואיכס זויס פכ
 מזל בילקוט ויאמר סך עמי וגו' וכי
 לא הים גלוי לסניו ססס וכו' פט
 מזל במדרש תלים למכנח לכני קרס
 על עלמות סיר אסס עוט גדול'
 וכו' סין ארס וכול לסבר וכו' ככ
 מזל במד' תלי' וכי יס לך ארס סיכול
 לעלל וכו' ככ

מזל במהכת

מזל כמס' פסחי' אפכתי כו יסמע ס'
 אפרס כ' לסני סק' כס אימתי כד
 מזל סין כיד יסרלל אלא סקווי כו עכ
 מזל או יסיר מנס סר' ויסמיכו
 בלכריו וכו' כה
 מזל דל או יסיר מנס סר' כעס
 סטועס ספתות' וכו' כט
 מזל ויסמע יתרו סר' כבוד חכמיס
 יכחלו וכו' ק
 מזל ויסמע יתרו סר' ס' עווי
 ומעווי וכו' קכ
 מזל ויסמע יתרו סר' סלס למחך ע'
 פני המיס וגו' קכ
 מזל ונת רעכין יסס סרו סרר וגו'
 ראס ה' סר' ל' ע' איריס וכו' קכ
 מזל ויסמע אכרס כו כסכס אחיו וכו'
 מסמוסס רעס לא יירס זס
 מזל אכרסס וכו' קד
 מזל ויסי כתיבי אסרעל אסס כך כריכו
 כנגח וכו' קס
 מזל אפר סדכרים סלסס סיס דבר
 ס' אל אכרס וגו' אסס או דברת
 כסוון לססר'ך וכו' סס
 מזל ואלס סמות בני יסרלל אסס
 כסמך אלסיס כן סתל'ך וכו' קו
 מזל ומנס ה' סר' רועס סר' יודיע
 דרכיו למנס וכו' קו
 מזל וסן לא יאמינו כי אוקס סעס
 דבר מנס סלס כה ון וכו' קט
 מזל לך לך רבי כרכיס פתח
 אסות לכו קססס זסריס וכו' קי
 מזל ויאמר סרעס אל עכדיו הכמכס
 כזס אסת סיס יוכתי תמתי סס
 מזל וירס יעקב כי יס סרר וגו' אסרי
 סלל יעקב כעורו וכו' קיס
 מזל ואל' סדי יתן לכס רחמיס אסס
 סיערוך סועך לא ככר קיכ
 מזל ויסי רעב כסרן יודע' ימי
 תמימיס וס יסמך וכו' קיס
 מזל ויאמר ס' אל אכרס לך לך אסס

מזל סניס כת וגו' זס אכרסס וכו' סס
 מזל ויכרך את יוסף ויאמר וגו' ירלו
 את ס קרוסו וכו' ככס סכירך
 אכיו יעקב לכניו וכו' קיד
 מזל סעלאך הכולל אומי וגו' אסר
 ר' זכס גדולס ספרכסס כפליס
 כ' ירס וכו' קטו
 מזל ויסי אפרי סדכרים סלסס ויאמר
 ליומך ססס אכיר חולס אסס כו
 מזל מכורכיו ירסו ארץ וכו' קיו
 מזל ססדס ה' כס לכס ראס סדסי וגו'
 סר' קול דרוי ססס זס כס קיו
 מזל ויבא יעקב וכי לא כ' מנס אלא
 סוס והלא וכו' קיס
 מזל וסכס ס' ככס עליו ר' כן זמרה
 פתח כמלס לך כפסי כמס לך קכ
 מזל ויאמר ס' אל מנס עס כעמך אליו
 סר' כעקווס מספס מהו כן קכס
 מזל כרכס וירס יעקב סלד וגו' רכ
 כסס רכיו רלובן סני כני ארס
 מזל ככסווס סק'ס וסכירלו וכו' סס
 מזל ויס' אסכ סת יוסף כו בן זקוניס
 הול לו כן סיקוניס ססיה רוע קכג
 מזל ויסכ יעקב כתיב כועקך יכילוך
 קככ'ך אליו יסרלל וכו' כס
 מזל ויסכ יעקב כסו וסין רודף וגו'
 עקך רסיעס דלס רדיסין ליה
 קכד
 מזל ויסן לך סלססס כתיב סרסי
 פתוח סלי מים כו קכס
 מזל ועסו ארון עמי סמיס מה כתיב
 למעלס מן העכין ויקחו לי
 מזל תרומס וכו' סס
 מזל ואתה תנס אסס סקרב וסכני
 אעקך וגו' אמרס ככל וכו' קכג
 מזל ויעשו כל סכס לכ' מ' רביס לא
 יוכלו לככוס אליו ע' וכו' קכס
 מזל סאמרים לת טובה
 מזל כמכילתא מוסרס כני אל תמלס
 סר' סכין מעני עס וכו' קכט
 מזל רלס

פתיחות הספר

מזל ראש אכני ונומר זשה שמעו
 ופאויכו ואל תבנהו וכו' קלס עב
 מזל ויאמר ה אל מהם סתכם בנקר
 סה' ד סן אל יסגיב וכו' קלג עא
 מזל אמרה כז רשע אעמי סתכת
 כי את אשר יאסב וכו' קלד עד
 מזל בתבואה ויבאו שני המלאכים
 סדומה מה כתיב למעלה וכו' קלה עב
 מזל ויוסף אברהם ויקח אשה ונו
 כתיב אשרי האיש אשר לא וכו' קט עא
 מזל ויוסף אברהם כי יש לפני תקום
 יש לאכניו אברהם תקום וכו' קמא עא
 מזל אלה תולדות יצחק זשה כל כלי
 יוצר עליך את מובא יש לו וכו' סס עב
 מזל בתבואה ויהי כי זקן יצא זשה
 אבן סן הסומר למה וכו' קמב עב
 מזל ויהי כי זקן יצחק יצחק פתח
 מצדיו רשע עקב סומר ונו' קמג עב
 מזל וימרד יצחק ונו כתיב מרדת
 אדם יתן מוקט וכו' מרדס קמד עב
 מזל וימלוס ויהס ס'ס ונומר אמר
 דכין אלו רדו עא וכו' קמס עא
 מזל וילך משה וישב אל יתר חותניו
 הסד מוי ישיה בחר ה וכו' קמו עב
 מזל וירכר אלדים אל משה הסד כי
 ששוסק יסולל חכם וכו' קמו עב
 מזל ראו קרא ס' כסס סה' ד הכס
 אכני בראתי חרם וכו' קמט עא
 מזל בא אל טרעה סה' ד כוכב אבן
 וכטל סחול וכו' סס עב
 מזל כי ידבר אליכם פרעה ר'ס סתין
 בר חמא פתח מניד מראשי וכו' קנא עב
 מזל ויהי בעת הקיא וירד יהודק
 ונו' בנדס יקודה וכו' אל' וכו' קנב עב
 מזל ויוסף הורד מצרים כתיב במלכי
 אדם אמסכס א'ו ישראל וכו' קנג עא
 מזל ויהי אחר הדברים האלה זשה
 נמוכס אכי מר חמות וכו' קנד עא
 מזל ויהי מקץ סתים ימים בכל עב
 ויהי חותר וכו' קנס עא

מזל ואל מדוי יתן לכם רחמים אסרי
 סגבר אשר תימרכו יס קנו עא
 מזל וירא אלו כתיב פמדו בנין
 מטאים וכו' קנו עא
 מזל בתבואה וירא וירץ ו' ריבות
 סרנת וכו' קנא עא
 מזל מאמרים להספד
 ואתחנאל ס' זשה בתוכחות על
 עין יסרת וכו' סס עב
 מזל באיכה דכתי מצינו ססלוקן סל
 ד' קיס קסס קסב עב
 מזל כי לך לךדך מת ונו' קסד עא
 מזל הכס אכני שולס מלך ס'ס
 אכי אורתי אלדים אתם קסו עא
 מזל ענו וסדר לכוסס וכו' קסע עב
 מזל מיוצבר כאברהם קעא עב
 מזל אחרימות שני כתיב אף לזאת
 יחרד ויתר לבו קעד עא
 מזל וישל עשה סה' ד חמת מלך קעג עב
 מזל בתבואה סן סאדם ס'ס כס
 זשה לבר ראס זה מנאטי סס עב
 מזל ולקוט ויאמר אלדים כעסס
 אדם אמר ה'כס לתורה קעו עא

חדושים הבאים על הגליון

יבאר טגס בדברים סרוסמניס בריך
 בטסון ועשר אלדי לססינס ג עא
 יבאר בדרו א מעלת סמסול כקרב
 סתועלת ו עב
 יבאר בדרוש שני מעלת סמסול
 כסרסקת סנוק יב עב
 יבאר סנסכת סגילס וככל ס' סעלות
 סל טכעית וסל ססנמית סס סס
 יבאר ססכ תועליות סכוכרו כרמוות
 ככרכת סמילס יד עא
 יבאר ססכ תועליות סכוכרו כרמוות
 כומוור חכסס לרוד סס סס
 יבאר כוכת אמן יסל סמיוס רכס ככ עא
 יבאר כוכת חל כפ' סילל כרוס קכט עב

